

ธรรมบท ภาคที่ ๗

แปลโดยพญ์ภูษณะ ฉบับสองภาษา (ไทย-บาลี)

สำหรับนักเรียน ชั้นประโยค ป.๕.๓

คณะผู้จัดทำ

ผู้อุปถัมภ์โครงการ

พระเทพญาณมหามุณี	เจ้าอาวาสวัดพระธรรมกาย
พระราชภาวนาจารย์	รองเจ้าอาวาสวัดพระธรรมกาย

ที่ปรึกษา

พระมหา ดร. สมชาย	จันทุฎโธ	
พระมหาสมเกียรติ	วรยโส	ป.ธ.๕
พระมหาบุญชัย	จารุฑุโธ	
พระมหาวิวัฒน์	วีรวฑุโธ	ป.ธ.๕
พระมหา ดร. สุธรรม	สุรตโน	ป.ธ.๕
พระครูใบฎีกาอำนวยศักดิ์	มุณิสกุโธ	
พระมหา ดร. สมบัติ	อินุทปญโธ	ป.ธ.๕
พระมหาวิทยา	จิตตชโย	ป.ธ.๕

เรียบเรียง

พระมหาอารีย์	พลาธิโก	ป.ธ.๗
พระมหาสมบุญ	อนนุตชโย	ป.ธ.๘

จัดรูปเล่ม

พระมหาสมบุญ	อนนุตชโย	ป.ธ.๘
พระมหาวันชนะ	ฉาดชโย	ป.ธ.๕
พระมหาอภิชาติ	วชิรชโย	ป.ธ.๗
พระมหาเฉลิม	ฉนุทชโย	ป.ธ.๔

ผู้ตรวจทาน

นายนิ่ม ดาดขุนทด ป.ธ.๖ อาจารย์สอนบาลีประโยค ป.ธ.๗ สำนักเรียนวัดพระธรรมกาย

ออกแบบปก/ภาพวาด

พระมหาสมบุญ อนนุตชโย และ กองพุทธศิลป์ วัดพระธรรมกาย

- พิมพ์ครั้งที่ ๑ : กรกฎาคม ๒๕๕๖ จำนวน ๑,๕๐๐ เล่ม พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ โอ เอส พรินต์ติ้ง เฮาส์ จำกัด
พิมพ์ครั้งที่ ๒ : กรกฎาคม ๒๕๕๗ จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ โอ เอส พรินต์ติ้ง เฮาส์ จำกัด
พิมพ์ครั้งที่ ๓ : กรกฎาคม ๒๕๕๘ จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม พิมพ์ที่ โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง เพียรเพื่อพุทธศาสน์

ลิขสิทธิ์ : สำนักเรียนพระปริยัติธรรม วัดพระธรรมกาย ต.คลองสาม อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี

คำนำ

ด้วยตระหนักและเห็นความสำคัญอย่างยิ่งยวดของการศึกษาพระปริยัติธรรม ของพระภิกษุสามเณร ดังคำกล่าวยืนยันของพระเดชพระคุณพระเทพญาณมหามุนี (หลวงพ่อัมมชโย) ซึ่งได้กล่าวไว้ในโอกาสที่ได้จัดงานมุทิตาสักการะแก่พระภิกษุสามเณร ผู้สอบได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๔๓ อันเป็นปีที่ ๑๓ ของการจัดงานมุทิตาสักการะแก่พระภิกษุสามเณร ผู้สอบได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค ว่า

“ผู้ที่สอบได้เปรียญธรรม ถือว่าเป็น **วีรบุรุษกองทัพธรรม** เป็นผู้นำความภาคภูมิใจ มาสู่คณะสงฆ์ หลวงพ่อรู้สึกชื่นชมยินดีเป็นอย่างยิ่งและปรารถนาจะให้กำลังใจแก่ผู้ที่สอบได้ และผู้ที่กำลังจะสอบได้ตามมา ให้เห็นความสำคัญและรับรู้ ว่า สิ่งที่ทำน้ทั้งหลายกำลังพากเพียรศึกษาอยู่นี้ มีความสำคัญมาก และยังมีผู้คนทั้งหลายรอคอยและปรารถนาจะเห็นความสำเร็จของทุกท่าน ผู้จะเป็นกำลังสำคัญในการทำงานพระศาสนา เพื่อความเจริญยั่งยืนนานของพระพุทธศาสนาสืบต่อไปในอนาคต”

พระเดชพระคุณพระเทพญาณมหามุนี (หลวงพ่อัมมชโย) เจ้าสำนักเรียน มีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่จะสนับสนุน และขอปวารณาที่จะเป็นส่วนหนึ่ง ในการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม ของพระภิกษุสามเณร ตลอดไปตราบนานเท่านาน

และได้มีดำริให้จัดทำ **โครงการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณรทั่วประเทศ** ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๓๑ โดยมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อให้การส่งเสริมสนับสนุนเป็นกำลังใจ อีกทั้งมุ่งหมายจะก่อให้เกิดการตื่นตัวด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณรทั่วประเทศ รวมถึงเป็นสื่อกลางให้คณะสงฆ์ผู้บริหารการศึกษาทั่วสังฆมณฑล ได้มาร่วมปรึกษา เพื่อการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรมให้ก้าวหน้าไปในทิศทางเดียวกัน โดยเริ่มต้นจากการถวายนุเคราะห์การศึกษา การจัดงานมุทิตาสักการะแก่พระภิกษุสามเณรผู้สอบได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค การจัดพิมพ์ตำราคู่มือบาลีถวายแก่สำนักเรียนที่สนใจ และอื่นๆ ที่จะได้ริเริ่มจัดทำในโอกาสต่อไป

หนังสือธรรมบทสองภาษา บาลี-ไทย ภาค ๑-๘ สำหรับนักเรียนบาลีชั้นประโยค ๑-๒ และ ป.ธ.๑ นี้ ทางคณาจารย์โรงเรียนพระปริยัติธรรม ได้รวบรวมเรียบเรียงขึ้น โดยอาศัยความรู้จากตำรา และบูรพาจารย์ทั้งหลาย จัดพิมพ์ขึ้น เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณร ผู้แรกเริ่มศึกษาภาษาบาลี และผู้สนใจทั่วไป เพื่ออำนวยความสะดวกเป็นวิทยาทาน แก่ผู้ศึกษาอย่างเต็มที่ ให้เรียนรู้ได้ง่ายและสะดวกยิ่งขึ้น

อนึ่งหากหนังสือเล่มนี้ยังมีการขาดตกบกพร่องประการใด หรือมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ขอความอนุเคราะห์โปรดแจ้งให้ทางสำนักเรียนพระปริยัติธรรม วัดพระธรรมกายทราบด้วย จะเป็นพระคุณอย่างยิ่ง เพื่อจะได้นำมาปรับปรุงแก้ไขให้บริบูรณ์ยิ่งขึ้น ในการจัดพิมพ์ครั้งต่อไป

สำนักเรียนพระปริยัติธรรม วัดพระธรรมกาย จ.ปทุมธานี

สารบัญชรรวมบทภาค ๗

เรื่อง	หน้า
๑๘. มลวรรค วรรณนา	
๑. เรื่องบุตรของนายโคฆาตก์	๑
๒. เรื่องพราหมณ์คนใดคนหนึ่ง	๖
๓. เรื่องพระตีสสเถระ	๘
๔. เรื่องพระโลพูทายีเถระ	๑๑
๕. เรื่องกุลบุตรคนใดคนหนึ่ง	๑๕
๖. เรื่องภิกษุชื่ออุฬาสาริ	๑๗
๗. เรื่องอุบาสก ๕ คน	๒๐
๘. เรื่องภิกษุหนุ่มชื่อตีสสะ	๒๒
๙. เรื่องอุบาสก ๕ คน	๒๔
๑๐. เรื่องเมณฑกเศรษฐี	๒๘
๑๑. เรื่องพระอุชฌมานสังยุตฺติเถระ	๓๘
๑๒. เรื่องสุภัททปริพาชก	๓๙
๑๙. รัชมัญจวรรค วรรณนา	
๑. เรื่องมหาอำมาตย์ผู้วินิจฉัย	๔๑
๒. เรื่องภิกษุฉัพพัคคีย์	๔๓
๓. เรื่องพระเอกุทานเถระ	๔๔
๔. เรื่องพระลกฤษฏกัททียเถระ	๔๖
๕. เรื่องภิกษุมากรูป	๔๗
๖. เรื่องภิกษุชื่อหัตถกะ	๔๙
๗. เรื่องพราหมณ์คนใดคนหนึ่ง	๕๐
๘. เรื่องเคียรถีย์	๕๒
๙. เรื่องพรานเบ็คชื่ออริยะ	๕๔
๑๐. เรื่องภิกษุมากรูป	๕๕
๒๐. มัคควรรค วรรณนา	
๑. เรื่องภิกษุ ๕๐๐ รูป	๕๘
๒. เรื่องภิกษุ ๕๐๐ รูป อื่นอีก	๖๑
๓. เรื่องพระปธานกัมมิกตีสสเถระ	๖๓
๔. เรื่องสุกรเปรต	๖๕
๕. เรื่องพระโปฐิตเถระ	๗๑
๖. เรื่องพระเถระแก่	๗๔
๗. เรื่องสัทธวิหาริกของพระสารีบุตรเถระ	๗๖
๘. เรื่องพ่อค้ามีทรัพย์มาก	๘๐
๙. เรื่องนางกิสาโคตมี	๘๓
๑๐. เรื่องนางปฎาจารา	๘๔

๒๑. ปกิณณการวรรค วรรณนา

๑.	เรื่องบุรพกรรมของพระองค์	๘๗
๒.	เรื่องกุมาริกากินไขไก่	๙๓
๓.	เรื่องภิกษุชาวเมืองภัททิยะ	๙๕
๔.	เรื่องพระลกุณฏกภัททิยเถระ	๑๐๑
๕.	เรื่องนายทหารสาวกุฎิกะ	๑๐๓
๖.	เรื่องภิกษุวัชชีบุตร	๑๐๗
๗.	เรื่องจิตตคฤหบดี	๑๑๐
๘.	เรื่องนางจูฬสุภักทา	๑๑๒
๙.	เรื่องพระเถระชื่อเอกวิหารี	๑๑๗

๒๒. นiryวรรค วรรณนา

๑.	เรื่องปริพาชกาชื่อสุนทรี	๑๑๕
๒.	เรื่องสัตว์ผู้ถูกทุกข์เบียดเบียน	๑๒๓
๓.	เรื่องภิกษุผู้อยู่ริมฝั่งแม่น้ำวัคคุมทา	๑๒๔
๔.	เรื่องบุตรเศรษฐีชื่อเขมกะ	๑๒๕
๕.	เรื่องภิกษุว่ายาก	๑๒๗
๖.	เรื่องหญิงขี้หึง	๑๒๙
๗.	เรื่องอาคันตุกภิกษุ	๑๓๐
๘.	เรื่องนิครนถ์	๑๓๒
๙.	เรื่องสาวกเดียรถีย์	๑๓๔

๒๓. นาควรรค วรรณนา

๑.	เรื่องของพระองค์	๑๓๖
๒.	เรื่องภิกษุผู้เคยเป็นควาญช้าง	๑๓๙
๓.	เรื่องบุตรพราหมณ์เต่า	๑๔๐
๔.	เรื่องพระเจ้าปเสนทิโกศล	๑๔๖
๕.	เรื่องสถานสามเณร	๑๔๘
๖.	เรื่องช้างชื่อปาเวระกะ	๑๕๔
๗.	เรื่องสัมพหุลภิกษุ	๑๕๕
๘.	เรื่องมาร	๑๕๙

**๑๘.๑. ความเป็นเครื่องกล่าวพรรณนาซึ่งเนื้อความแห่งวรรค
อันบันทึกกำหนดแล้วด้วยด้ายมลิน
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ**

๑๘. มลลคุณคุณนา

**๑. ๑. เรื่องแห่งบุตรของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ**

๑. โคฆาตกปุตตตฤ. (๑๘๑)

๑. พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ซึ่งบุตรของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค คนหนึ่ง ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา
นี้ว่า **ปณฺฑุปลาไสว ทานิสฺสิ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“ **ปณฺฑุปลาไสว ทานิสฺสิ** อิมํ ธมฺมทฺสนํ สตุถา
เชตวเน วิหรนฺโต เอกํ โคฆาตกปุตฺตํ อารพฺภ กเถสิ.

ได้ยินว่า ๑. บุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค คนหนึ่ง ในเมืองชื่อว่าสาวัตถี
ฆ่าแล้ว ซึ่งโค ท. ถือเอาแล้ว ซึ่งเนื้ออันประเสริฐ ท. (ยังภรรยา)
ให้ปิ้งแล้ว นึ่งแล้ว กับ ด้ายลูกและเมีย ย่อมเคียวกิน ซึ่งเนื้อ ด้วย
ย่อมขาย ตามราคาด้วย ฯ

สาวตฺถิยํ กิเรโก โคฆาตโก คาโว วริตฺวา วรมํสาณิ
คเหตุวา ปจาเปตฺวา ปุตฺตทาเรน สพุทฺธิ นิสฺสิตฺวา
มํสญฺจ ขาทติ มฺเลน จ วิฎฺฎิกฺกนาติ.

(๑. บุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค) นั้น กระทำอยู่ ซึ่งกรรมแห่งบุคคลผู้ฆ่า
ซึ่งโค สิ้นปี ๕๕ ท. อย่างนี้ ไม่ได้ถวายแล้ว ซึ่งข้าวต้ม หรือ หรือว่า
ซึ่งข้าวสวย แม้สักว่าทัพพีหนึ่ง แก่พระศาสดา ผู้ประทับอยู่
ในวิหารอันใกล้ ในวันหนึ่ง ฯ (๑. บุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค) นั้น เว้น จากเนื้อ
ย่อมไม่บริโภค ซึ่งภัตร ฯ

โส เอวํ ปญฺจปณฺณาสวสุสานิ โคฆาตกกมฺมํ
กโรนฺโต ธูรวิหาเร วิหรนฺตสฺส สตุถฺโน เอกทิวสํ กญฺจ
มตฺตมฺปิ ยาคู วา ภตฺตํ วา น อทาสิ. โส วินา มํเสน
ภตฺตํ น ภุญฺชติ.

ในวันหนึ่ง (๑. บุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค) นั้น ขายแล้ว ซึ่งเนื้อ ในส่วน
แห่งวัน, ให้แล้ว ซึ่งชิ้นแห่งเนื้อ ชิ้นหนึ่ง แก่ภรรยา เพื่ออันปิ้ง
เพื่อประโยชน์ แก่ตน ได้ไปแล้ว เพื่ออันอาบ ฯ

โส เอกทิวสํ ทิวสภาคเ มํสํ วิฎฺฎิกฺกิตฺวา, อตฺตโน
อตุถาย ปจิตฺตุํ เอกํ มํสขณฺฑํ ภริยาย ทตฺวา นหายิตฺตุ
อคมาสิ.

ครั้งนั้น ๑. สหาย (ของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค) นั้น มาแล้วสู่เรือน
กล่าวแล้ว กะภรรยาว่า (๑. ท่าน) จงให้ ซึ่งเนื้ออันบุคคลพึงขาย
แก่ข้าพเจ้า หน่อยหนึ่ง, ๑. แยก มาแล้ว ในเรือน ของข้าพเจ้า ดังนี้ ฯ

อถสฺส สหายโก เคหํ อาคนฺตฺวา ภริยํ ออาห “โถกํ
เม วิฎฺฎิกฺกณฺฑิมํสํ เทหิ, เคเห เม ปาหฺนโก อาคโตติ.

(๑. ภรรยา นั้น กล่าวแล้ว) ว่า ๑. เนื้ออันบุคคลพึงขาย ย่อมไม่มี,
๑. สหาย ของท่าน ขายแล้ว ซึ่งเนื้อ ไปแล้ว เพื่ออันอาบ ในกาลนี้
ดังนี้ ฯ

“นตฺถิ วิฎฺฎิกฺกณฺฑิมํสํ, สหายโก เต มํสํ วิฎฺฎิกฺกิตฺวา
อิทานิ นหายิตฺตุ คโตติ.

(๑. สหาย นั้น กล่าวแล้ว) ว่า (๑. ท่าน) อย่ากระทำแล้ว อย่างนี้,
ถ้าว่า ๑. ชิ้นแห่งเนื้อ มีอยู่ ไช้, (๑. ท่าน) จงให้เกิด ดังนี้ ฯ

“มา เอวํ กริ, สเจ มํสขณฺฑํ อตฺถิ; เทหิติ.

(๑. ภรรยา นั้น กล่าวแล้ว) ว่า ๑. เนื้ออื่น เว้น ซึ่งชิ้นแห่งเนื้อ
อื่น (อันดิฉัน) เก็บไว้แล้ว เพื่อสหาย ของท่าน ย่อมไม่มี ดังนี้ ฯ

“สหายกสฺส เต นิฎฺฐิตฺตํ มํสขณฺฑํ จเปตฺวา
อณฺฎํ มํสํ นตฺถิติ.

(๑. สหาย) นั้น (คิดแล้ว)ว่า (๑. เนื้อ) อื่น จากเนื้ออันหญิงนี้
เก็บไว้แล้ว เพื่อประโยชน์ แก่สหายของเรา ย่อมไม่มี, อนึ่ง (๑. สหาย
ของเรา) นั้น ย่อมไม่บริโภค (ซึ่งภัตร) เว้น จากเนื้อ, (๑. หญิง) นี้
จักไม่ให้ ดังนี้ ถือเอาแล้ว ซึ่งเนื้อ นั้นเอง หลีกไปแล้ว ฯ

โส “สหายกสฺส เม อตุถาย จปิตมํสโต อณฺฎํ นตฺถิ;
โส จ วินา มํเสน น ภุญฺชติ, นายํ ทสฺสตีติ สามํ ตํ มํสํ
คเหตุวา ปกุกาเม.

แม้ ๑. บุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค อาบแล้ว มาแล้ว,

โคฆาตโกปิ นหาตฺวา อาคโต,

ครั้นเมื่อภัทร (อันภรรยา) นั้น ให้เจริญแล้ว นำเข้าไปแล้ว กับ ด้วยผักอันสุกแล้ว เพื่อตน กล่าวแล้วว่า อ.เนื่อ (มีอยู่) ในที่ไหน ดังนี้ ฯ (อ.ภรรยา กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่ นาย อ.เนื่อ ย่อมไม่มี ดังนี้ ฯ (อ.บุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค กล่าวแล้ว) ว่า อ.เรา ให้แล้ว ซึ่งเนื่อ เพื่อประโยชน์ แก่อันปึง เป็นผู้ไปแล้ว ย่อมเป็น มิใช่หรือ ดังนี้ ฯ

(อ.ภรรยา นั้น กล่าวแล้ว) ว่า อ.สหาย ของท่าน มาแล้ว กล่าวแล้ว ว่า อ.แขก ของข้าพเจ้า มาแล้ว, (อ.ท่าน) จงให้ ซึ่งเนื่อ อันบุคคลพึงขาย แก่ข้าพเจ้า ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อ.เนื่อ) อื่น จากเนื่อ (อันดิฉัน) เก็บไว้แล้ว เพื่อสหาย ของท่าน ย่อมไม่มี, อนึ่ง (อ.สหาย ของท่าน) นั้น ย่อมไม่บริโภค (ซึ่งภัทร) เว้น จากเนื่อ ดังนี้ อันดิฉัน แม้กล่าวแล้ว, ถือเอา ซึ่งเนื่อ นั้น เองนั้นเที่ยว ด้วยการกระทำซึ่งกำลัง ไปแล้ว ดังนี้ ฯ

(อ.บุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค) นั้น (กล่าวแล้ว) ว่า อ.เรา จะไม่บริโภค ซึ่งภัทร เว้น จากเนื่อ, อ.เธอ จงนำไป (ซึ่งภัทร) นั้น ดังนี้ ฯ (อ.ภรรยา นั้น กล่าวแล้ว) ว่า (อันดิฉัน) อาจ เพื่ออันกระทำอย่างไร, ข้าแต่ นาย (อ.ท่าน) จงบริโภคเถิด ดังนี้ ฯ

(อ.บุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค) นั้น (กล่าวแล้ว) ว่า อ.เรา จะไม่บริโภค ซึ่งภัทร ดังนี้ ยังภรรยา ให้นำไปแล้ว ซึ่งภัทร นั้น ถือเอา ซึ่งศีลตรา, อ.โค ตัวยืนแล้ว ในภายหลังแห่งเรือน มีอยู่, ไปแล้ว, สูสำนัก (ของโค) นั้น ใส่เข้าแล้ว ซึ่งมีอ ในปาก นำออกแล้ว ซึ่งลิน ตัดแล้ว ที่โคน ด้วยศีลตรา ถือเอา ไปแล้ว (ยังภรรยา) ให้ปึงแล้ว บนถ่านเพลิง ท. วางไว้แล้วบนที่สุตแห่งภัทร นั้นแล้ว บริโภคแล้ว ซึ่งก่อนแห่งภัทร ก็ก่อนหนึ่ง วางไว้แล้ว ซึ่งขึ้นแห่งเนื่อ ขึ้นหนึ่ง ในปาก ฯ

ในขณะนั้นนั้นเที่ยว อ.ลิน (ของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค) นั้น ขาดแล้ว ตกแล้ว ในถาดแห่งภัทร ฯ (อ.บุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค) นั้น ได้แล้ว ซึ่งวิปาก อันบุคคลพึงเห็นเสมอด้วยกรรม ในขณะนั้นนั้นเที่ยว ฯ

(อ.บุคคลผู้ฆ่าซึ่งโคแม่) นั้น แล ผู้ราวจะว่า โค มีสายแห่งโลหิต อันไหลออกอยู่ จากปาก เข้าไปแล้ว สูภายในแห่งเรือน เทียวร้องอยู่แล้ว ด้วยเข้า ท. ฯ

ในสมัย นั้น อ.บุตร ของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค เป็นผู้ยืนแลดูแล้ว ซึ่งบิดา ในที่ใกล้ ย่อมเป็น ฯ ครั้งนั้น อ.มารดา กล่าวแล้ว (กะบุตร) นั้น ว่า แน่ลูก (อ.เจ้า) จงดู ซึ่งบิดานี้ ผู้ราวจะว่า โค ผู้เที่ยว ด้วยเข้า ท. ร้องอยู่ ในท่ามกลางแห่งเรือน, อ.ทุกข์ นี้ จักตก บนกระหม่อม ของเจ้า, (อ.เจ้า) ไม่แลดูแล้ว แม่ซึ่งเรา กระทำอยู่ ซึ่งความสวัสดิ์ แก่ตน จงหนีไปเถิด ดังนี้ ฯ

(อ.บุตร) นั้น ผู้อันภัยแต่ความตายคุกคามแล้ว ไหว้แล้ว ซึ่งมารดา หนีไปแล้ว, ก็ แล (อ.บุตร) นั้น ครั้นหนีไปแล้ว ได้ไปแล้ว สูเมืองชื่อว่าตักสิลา ฯ

ตาย อุตตโน ปกุกปนณณ สหุธิ วุฑฒตวา ภาตเต อูปเนเต, อาห “กหิ มंसุนติ. “นตฺติ สามีติ. “นนุ อหิ ปจฺนตฺตยาถ มंसํ ทตฺวา คโตติ.

“ตว สหายโก อาคนตฺวา `ปาหฺนโก เม อาคโต, วิภูกัณฺณมंसํ เม เทหิติ วตฺวา, มยา `สหายกสฺส เต จปิทมंसโต อญฺณํ นตฺติ, โส จ วินา มंसฺน น ญฺญชฺตีติ วุตฺเตปิ, พลกาเรณ ตํ มंसํ สามเวยว คเหตุวา คโตติ.

โส “อหิ วินา มंसฺน ภาตฺตํ น ญฺญชฺยามิ, หราหิ นนฺติ. “กั สกฺกา กาทฺ, ญฺญชฺ สามีติ.

โส “นาหํ ภาตฺตํ ญฺญชฺยามีติ ตํ ภาตฺตํ หราเปตฺวา สตฺถํ อาทาย, ปจฺจาคฺเคเห จิตฺโต โคณฺ อตฺติ, ตสฺส สนฺตํกั คนฺตฺวา มุเข หตฺถํ ปกฺกชิปฺตฺวา ชิวฺหํ นีหริตฺวา สตฺเถน มฺมุเล ฉินฺหิตฺวา อาทาย คนฺตฺวา องฺคาเรสุ ปจาเปตฺวา ภาตฺตมตฺตเก จเปตฺวา นิสินฺโน เอกํ ภาตฺตปิณฺฑํ ญฺญชฺิตฺวา เอกํ มंसฺชณฺฑํ มุเข จเปสิ.

ตํชณฺณเววสฺส ชิวฺหา ฉินฺหิตฺวา ภาตฺตปาตฺติยํ ปตฺติ. ตํชณฺเวยว กมฺมสฺริกฺขกํ วิปากํ ลภิ.

โสปิ โข โคณฺ วิย โลหิตฺธาราย มฺฆาโต ปคฺขมฺนฺตฺติยา อนฺโตเคหํ ปวิสิตฺวา ชนฺนุเกหิ วิจฺจนฺโต วิรวิ.

ตสมฺมี สมเย โคฆาตกสฺส ปฺตฺโต ปิตฺโร โอลิเกตฺวา สมฺเป จิตฺโต โหติ. อถ นํ มาตา อาห “ปสฺส ปฺตฺต อิมํ โคณํ วิย เคหมฺชฺเฒ ชนฺนุเกหิ วิจฺจิตฺวา วิรวนฺตํ, อิทํ ทฺว มตฺตเก ปตฺติสฺสตี, มมฺปิ อโนโลเกตฺวา อุตฺตโน โสตฺถึ กโรนฺโต ปลาเยสฺสตี.

โส มรณฺภยตฺชฺชิตฺโต มาตฺโร วนฺหิตฺวา ปลาเย, ปลาเยตฺวา จ ปน ตกฺกสิลํ อคฺมาสิ.

แม่ อ.บุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค ผู้ราวจะว่า โค ไร่อยู่ เทียวไปแล้ว ในท่ามกลางแห่งเรือน กระทำแล้ว ซึ่งกาละ บังเกิดแล้ว ในนรกชื่อว่าอเวจี ฯ แม่ อ.โค ได้กระทำแล้ว ซึ่งกาละ ฯ

แม่ อ.บุตรของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค ไปแล้ว สู่เมืองชื่อว่าตักสิลา เรียบเอาแล้ว ซึ่งกรรมแห่งบุคคลผู้กระทำซึ่งทอง ครั้นนั้น อ.อาจารย์ (ของบุตรของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค) นั้น ไปอยู่ สู่บ้าน กล่าวแล้วว่า (อ.ท่าน) ฟังกระทำ ซึ่งเครื่องประดับ ชื่อ มีอย่างนี้เป็นรูป ดังนี้ หลีกไปแล้ว ฯ (อ.บุตรของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค) นั้น ได้กระทำแล้ว ซึ่งเครื่องประดับ มีอย่างนั้นเป็นรูป ฯ

ครั้งนั้น อ.อาจารย์ (ของบุตรของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค) นั้น มาแล้ว เห็นแล้ว ซึ่งเครื่องประดับ (คิดแล้ว) ว่า (อ.บุคคล) นี้ เป็นผู้สามารถ เพื่ออัน ไปแล้ว ในที่แห่งใดแห่งหนึ่ง เป็นอยู่ (ย่อมเป็น) ดังนี้ ได้ให้แล้ว ซึ่งธิดา ของตน ผู้ถึงแล้วซึ่งวัย ฯ (อ.บุตรของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค) นั้น เจริญแล้ว ด้วยบุตรและธิดา ท. ฯ

ครั้งนั้น อ.บุตร ท. (ของบุตรของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค) นั้น ผู้ถึงแล้วซึ่งวัย เรียบเอาแล้ว ซึ่งศิลปะ, ไปแล้ว สู่เมืองชื่อว่าสาวตติ ในกาลอันเป็นส่วนอื่นอีก ตั้งไว้ด้วยดีแล้ว ซึ่งการอยู่ครองซึ่งเรือน อยู่อยู่ (ในเมืองชื่อว่าสาวตติ) นั้น เป็นผู้มั่งคั่งร่ำรวย เป็นผู้เลื่อมใสแล้ว ได้เป็นแล้ว ฯ

แม่ อ.บิดา (ของบุตร ท.) เหล่านั้น ไม่กระทำแล้ว ซึ่งกุศลอะไร ๆ ในเมืองชื่อว่าตักสิลา นั้น เทียว ถึงแล้ว ซึ่งความชรา ฯ ครั้งนั้น อ.บุตร ท. (ของบิดา) นั้น (กล่าวแล้ว) ว่า อ.บิดา ของเรา ท. เป็นคนแก่ (ย่อมเป็น) ดังนี้ ยังบุคคล ให้เรียกมาแล้ว สู่สำนักของตน (กล่าวแล้ว) ว่า (อ.เรา ท.) จักถวาย ซึ่งทาน เพื่อประโยชน์แก่บิดา ดังนี้ นิมนต์แล้ว ซึ่งหมู่แห่งภิกษุ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ฯ

ในวันรุ่งขึ้น (อ.บุตร ท.) เหล่านั้น ยังหมู่แห่งภิกษุ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ให้นั่งแล้ว ในภายในแห่งเรือน อังคาสแล้ว โดยเคารพ, กราบทูลแล้วว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ(อ.ภัทร) นี้ อันข้าพระองค์ ท. ถวายแล้ว (กระทำ) ให้เป็นชีวิตภัทร เพื่อบิดา, (อ.พระองค์ ท.) ขอจงทรงกระทำ ซึ่งการอนุโมทนาเพื่อบิดา ของข้าพระองค์ ท. ดังนี้ กะพระศาสดา ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งกิจด้วยภัทร ฯ

อ.พระศาสดา ตรัสเรียกมาแล้ว (ซึ่งบุตรของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค) นั้น ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนอุบาสก อ.ท่าน เป็นคนแก่ เป็นผู้มั่งคั่งร่ำรวย อันแกว่นแล้ว เป็นผู้เช่นกับด้วยไปไม่อันเหลืออง (ย่อมเป็น), อ.วัตถุอันเกื้อกูลในหนทางคือกุศล เพื่ออันไปสู่โลกอื่น ของท่าน ย่อมไม่มี, (อ.ท่าน) จงกระทำ ซึ่งที่พึง เพื่อตน, (อ.ท่าน) เป็นบัณฑิต จงเป็น (อ.ท่าน) จงอย่า เป็นพาล เป็น ดังนี้ เมื่อทรงกระทำ ซึ่งการอนุโมทนา ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา ท. เหล่านี้ ว่า

โคฆาตโกปี โคโณ วีย เคหมชฺเฒ วิรวนฺโต วิจิตฺวา กาลํ กตฺวา อวีจิมฺหิ นิพฺพตฺติ. โคโณปี กาลมกาสี.

โคฆาตกปฺตุโตปี ตกฺกสิลํ คนฺตุวา สุวณฺณการกมฺมํ อุกฺคณฺหิ. อถสุสาจริโย คามํ คจฺจนฺโต “เอวรูปํ นาม อลงฺการํ กรเญยาสีติ วตฺวา ปกฺกามิ. โสปี ตถารูปํ อลงฺการํ อกาสี.

อถสุสาจริโย อาคนฺตุวา อลงฺการํ ทิสฺวา “อภัย ยตฺถ กตฺตจฺจิ คนฺตุวา ชีวิตฺถ สมตฺเถติ วยฺปฺตฺตํ อตฺตโน อิตฺถิ อทาสี. โส ปฺตุตฺติธาทิ วทฺธมิ.

อถสุส ปฺตุตา วยฺปฺตฺตา สิปฺปี อุกฺคณฺหิตฺวา, อปรภาเค สาวตฺถิ คนฺตุวา ตตฺถ ฆราวาสํ สณฺุสเปตฺวา วสนฺตา สทฺธา ปสนฺนา อเหตุ.

ปีตาปี เนลฺลํ ตกฺกสิลาโย ปิณฺจํ กุสลํ อกตฺวา ว ชฺริ ปาปฺถิ. อถสุส ปฺตุตา “ปีตา โน มหฺลลโกติ อตฺตโน สนฺติกํ ปกฺโกสาเปตฺวา “ปีตุ อตฺถาย ทานํ ทสฺสามาติ พุทฺธปฺปมฺขํ ภิกฺขุสงฺฆํ นิมนฺตยีสฺสุ.

เต ปฺนทิวเส อนฺโตเคเห พุทฺธปฺปมฺขํ ภิกฺขุสงฺฆํ นิสีทาเปตฺวา สกฺกจฺจํ ปริวิสิตฺวา, ภตฺตจฺจวสาเน สตฺถารํ อาหฺสู “ภนฺเต อมฺเหหิ อิทํ ปีตุ ชีวภตฺตํ ทินฺนํ, ปีตุโน อนฺโมทนํ กโรถาติ.

สตฺถา ตํ อามนฺเตตฺวา “อุปาสก ตฺวํ มหฺลลโก ปริปกฺกสฺรีโร ปณฺุชฺุปฺลาสสทฺธิโส, ตว ปฺรโลกคฺมนาย กุสลปาถะยฺยํ นตฺถิ, อตฺตโน ปติภฺจฺจํ กโรหิ, ปณฺุชฺิตอ ภว มา พาโลติ วตฺวา อนฺโมทนํ กโรนฺโต อีมา คาทา อภาสิ

(อ.ท่าน) เป็นผู้เพียงดั่งว่า ไบไม้เหลือง ย่อมเป็น ในกาลนี้ ด้วย, แม้ อ.บุรุษของพญายม ท. ปรากฏแล้ว แก่ท่าน ด้วย, (อ.ท่าน) ย่อมตั้งอยู่เฉพาะ ไกล่ปากแห่งความเสื่อม ด้วย, แม้ อ.วัตถุอันเกือกูลในหนทาง ของท่าน ย่อมไม่มี ด้วย, (อ.ท่าน) นั้น จงกระทำ ซึ่งที่พึง เพื่อตน, (อ.ท่าน) จงพยายาม พลัน, (อ.ท่าน) เป็นบัณฑิต จงเป็น (อ.ท่าน) เป็นผู้มัลทินอันขจัดแล้ว เป็นผู้มัลทินเพียงดั่งเนินหามิได้ (เป็น) จักถึง ซึ่งภูมิ-ของพระอริยเจ้า อันเป็นทิพย์ ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า คุณก่อนอุปาสก อ.ท่าน เป็นผู้ราวกะว่า ไบไม้เหลือง อันขาดแล้ว ตกไปบนแผ่นดินได้เป็นแล้ว ในกาลนี้ (ดังนี้ในบท ท.) เหล่านี้ในหนา (แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **ปณฺฑุปลาไสว ทานิสฺสิ** ดังนี้ ฯ อ.ทูตของพญายม ท. (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ย่อมตรัส เรียกว่า ยมปริสา ดังนี้ ฯ แต่ว่า (อ.พระดำรัส ว่า ยมปริสา ดังนี้) นี้ (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ทรงหมายเอา ซึ่งความตาย นั้นเพียง ฯ อ.อธิบาย ว่า อ.ความตาย ปรากฏเฉพาะแล้ว แก่ท่าน ดังนี้ ฯ

อ.อรรถ ว่า เป็นผู้ตั้งอยู่แล้ว ไกล่ปากแห่งความเสื่อมรอบ คือว่า ไกล่ปากแห่งความไม่เจริญ ย่อมเป็นด้วย ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **อุยฺโยคฺมุขเ** ดังนี้ ฯ อ.อรรถ ว่า แม้ อ.วัตถุอันเกือกูลในหนทางคือ กุศล ของท่าน ผู้ไปอยู่ สู่โลกอื่น ย่อมไม่มี ราวกะ อ.วัตถุอันเกือกูล ในหนทางมีข่าวสารเป็นต้น (ของบุคคล) ผู้จะไป (ไม่มีอยู่) ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **ปาเถยฺยํ** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า อ.ท่าน นั้น จงกระทำ ซึ่งที่พึงคือกุศล เพื่อตน ราวกะ (อ.บุคคล) ครั้นเมื่อเรือ แยกแล้ว ในทะเล (กระทำอยู่) ซึ่งที่พึง อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่าเกาะ, ก็ (อ.ท่าน) เมื่อกระทำ จงพยายาม พลัน คือว่า จงปรารภ ซึ่งความเพียร พลันๆ เป็นบัณฑิต จงเป็น ด้วยอันกระทำซึ่งที่พึง อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่ากุศลกรรม เพื่อตน ฯ เพราะว่า (อ.บุคคล) ได กระทำอยู่ ซึ่งกุศล ในกาลแห่งตน ไม่ถึงแล้ว ซึ่งปากแห่งความตาย สามารถ เพื่ออันกระทำ นั้นเพียง (อ.บุคคล) นั้น ชื่อว่า เป็นบัณฑิต (ย่อมเป็น) ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ไส กโรหิ** ดังนี้ ฯ อ.อธิบาย ว่า (อ.ท่าน) เป็นผู้เช่นนั้น จงเป็น, (อ.ท่าน) จงอย่า เป็นผู้ทิ้งบอดทิ้งเขลา เป็น ดังนี้ ฯ

อ.อรรถ ว่า (อ.ท่าน) กระทำอยู่ซึ่งความเพียร อย่างนี้ชื่อว่าเป็น ผู้มัลทินอันขจัดแล้ว เพราะความที่ แห่งมัลทิน ท. มีราคาเป็นต้น เป็นมัลทิน (อันตน) นำออกแล้ว ชื่อว่าเป็นผู้มีกิเลสเพียงดั่งเนินหามิได้ คือว่า เป็นผู้มัลทินออกแล้ว เพราะความไม่มีแห่งกิเลสเพียงดั่งเนิน เป็น จักถึง ซึ่งภูมิเป็นที่อยู่แห่งพระอริยเจ้าผู้หมดจดแล้ว อันมีอย่าง ๕ ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ทิพฺพํ อริยภูมि** ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.อุปาสก ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในไสดาปัตติผล ฯ อ.พระเทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับด้วยวราจามี ประโยชน์ ได้มีแล้ว (แก่ชน ท.) ผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล ฯ

ปณฺฑุปลาไสว ทานิสฺสิ.
ยมปริสาปี ๑ เต อุပ္ปจฺจิตา.
อุยฺโยคฺมุขเ ปตฺติภูจฺจิสฺสิ,
ปาเถยฺยํปี ๑ เต น วิทฺขติ.
ไส กโรหิ ที่ปมตฺตโน,
ชิปปุ วายม ปณฺฑุติโต ภว
นิทฺถนฺตมโล อนนฺจโคณ
ทิพฺพํ อริยภูมิมเหหิสฺสิติ.

ตตถ “**ปณฺฑุปลาไสว ทานิสฺสิติ:** อุปาสก ตํว อิทานิ อธิชฺชิตฺวา ภูมิมิํ ปตฺตนปณฺฑุปลาไส วิย อโหสิ. ยมปริสาตี ยมทูตา วุจฺจฺนฺติ. อิทํ ปน มรณเมว สนฺธาย วุตฺตํ. มรณนฺเต ปจฺจุปฺปจฺจิตนฺติ อตฺถโ

อุยฺโยคฺมุขเติ: ปรีหานิมฺมุข อวฺมุทฺติมฺมุข ๑ จิตฺตีสฺสิติ อตฺถโ. ปาเถยฺยนฺติ: คมิกสฺส ตณฺฑุลาทิปาเถยฺยํ วิย ปโรโลกิํ คจฺจนฺตสฺส ตว กุสลปาเถยฺยมฺปิ นตฺถิตฺติ อตฺถโ. **ปาเถยฺยนฺติ:** คมิกสฺส ตณฺฑุลาทิปาเถยฺยํ วิย ปโรโลกิํ คจฺจนฺตสฺส ตว กุสลปาเถยฺยมฺปิ นตฺถิตฺติ อตฺถโ.

ไส กโรหิติ: ไส ตํว สมฺมุทฺเต นาวาย ภินฺนายน ทิปฺสงฺขาตํ ปตฺติภูจฺจํ วิย อตฺตโน กุสลปตฺติภูจฺจํ กโรหิ, กโรนฺโต ๑ ชิปปุ วายม สีมํ สีมํ วิริยํ อารภ อตฺตโน กุสลกมฺมปตฺติภูจฺจากรณฺน ปณฺฑุติโต ภว. โย หิ มรณมฺขํ อปฺตฺวา กาดุํ สมตฺตกาเลยว กุสลํ กโรหิติ, เอส ปณฺฑุติโต นาม. ตาทิไส ภว มา อนฺธพาลิติ อตฺถโ.

ทิพฺพํ อริยภูมินฺติ: เอวํ วิริยํ กโรนฺโต ราคาทีนํ มลानํ นีหฺนฺตายน นิทฺถนฺตมโล, อจฺจนฺตภาเวน อนนฺจโคณ นิทฺถิลไส หุตฺวา ปญฺจวิริํ สุทฺถาวาสภูมิมิํ ปาปฺปณฺนิสฺสสฺสิติ อตฺถโ.

เทศนาวสาน อุปาสโก ไสตาปัตติผล ปตฺติภูจฺจิสฺสิ. สมฺปตฺตานมฺปิ สาทฺถิกา เทสนา อโหสิสฺสิติ.

อ.บุตร ท. เหล่านี้ ทูลนิมนต์แล้ว ซึ่งพระศาสดา แม้เพื่อประโยชน์ในวันรุ่งขึ้น ถวายแล้ว ซึ่งท่าน กราบทูลแล้วว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.ภัทร) แม่นี้ (อันข้าพระองค์ ท.ถวายแล้ว) กระทำให้เป็นชีวิตภัทรเพื่อบิดาของข้าพระองค์ท.นั้นเทียวอ.พระองค์ ท. ขอจงทรงกระทำซึ่งการอนุโมทนา แก่บิดานี้เทียว ดังนี้ กะพระศาสดา ผู้มีกิจด้วยภัทรอันทรงกระทำแล้วในกาลเป็นที อนุโมทนาฯ อ.พระศาสดา เมื่อทรงกระทำซึ่งการอนุโมทนา แก่บุตร ของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโคนัน ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา ท. ๒ เหล่านี้ว่า

อ.ท่าน เป็นผู้มีวิชัยอันชรา นำเข้าไปแล้ว เทียว ย่อมเป็น ในกาลนี้, อ.ท่าน เป็นผู้เตรียมพร้อมแล้ว (เพื่ออันไป) สู่น้ำนัก ของพยายม ย่อมเป็น , แม้ อ.โอกาสเป็นที่อยู่ ในระหว่าง ของท่าน ย่อมไม่มี ด้วย แม้ อ.วัตถุอันเกื้อกูลในหนทาง ของท่าน ย่อมไม่มี ด้วย, อ.ท่านนั้น จงกระทำ ซึ่งที่พึง เพื่อตน, อ.ท่าน จงพยายามพลัน อ.ท่าน เป็นบัณฑิต จงเป็นอ.ท่าน เป็นผู้มิลทินอันขจัดแล้ว เป็นผู้มีกิเลสเพียงดังเน็ดหามีได้ (เป็น)จักไม่เข้าถึง ซึ่งชาติ- และชรา อีก ดังนี้ฯ

(อ.ศัพท) ว่า อุป ดังนี้ (ในบท ท.) เหล่านี้หนนา (ในบท) ว่า **อุปนิทวโย** ดังนี้ เป็นบทหลักกว่านิบาต (ย่อมเป็น)ฯ (อ.ท่าน) เป็นผู้มีวิชัยอันชรา นำไปแล้ว คือว่า เป็นผู้มิวิชัยอันผ่านไปแล้ว คือว่า เป็นผู้มิวิชัยอันก้าวล่วงแล้ว (ย่อมเป็น)ฯ อ.อธิบายว่า ในกาลนี้ อ.ท่าน เป็นผู้ก้าวล่วง ซึ่งวิชัย ท. ๓ ตั้งอยู่แล้ว ไกลปากแห่งความ ตาย ย่อมเป็น ดังนี้ฯ

อ.อรรถว่า อ.ท่าน เป็นผู้ตระเตรียม เพื่ออันไปสู่ปาก แห่งความตาย เป็น เป็นผู้ตั้งอยู่แล้ว ย่อมเป็น ดังนี้ (แห่ง บทแห่งพระศาสดา) ว่า **สมปยาโตสิ ยมสฺส สนฺติกํ** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า (อ.ชน ท.) ไปอยู่ สู่นหนทาง กระทำอยู่ ซึ่งกิจ ท. เหล่านี้หนฯ ย่อมอยู่ ในระหว่างแห่งหนทาง ฉันใด (อ.ชน ท.) เมื่อไป สู่โลกอื่น (จะอยู่) ฉันนั้น หามีได้ ฯ เพราะว่า (อันบุคคล) ผู้เมื่อไป สู่โลกอื่น ไม่อาจ เพื่ออันกล่าว (ซึ่งคำ ท.) มีคำ ว่า (อ.ท่าน ท.) ยังวันเล็กน้อย จงให้อยู่ทับเกิด, (อ.ข้าพเจ้า) จะถวาย ซึ่งทาน ก่อน, (อ.ข้าพเจ้า) จะพึง ซึ่งกรรม ก่อน ดังนี้เป็นต้น ฯ ก็ (อ.บุคคล) เคลื่อนแล้ว (จากโลก) นี้ เป็นผู้บังเกิดแล้ว ในโลกอื่น เทียว ย่อมเป็น (ดังนี้แห่งบทแห่งพระศาสดา) ว่า **วาโสปีจ เต นตฺถิ อนฺตรา** ดังนี้ฯ (อ.พระดำรัส ว่า **วาโส ปี จ** ดังนี้เป็นต้น) นั้น (อันพระศาสดา) ตรัสแล้ว ทรงหมายเอา ซึ่งเนื้อความ นี้ ฯ

เต ปฺนทิวสตุถายปี สตุถารํ นิมนฺเตตฺวา ทานํ ทตฺวา กตฺตตฺตฺกัจจํ สตุถารํ อนุโมทนาภาเล อาหํสุ “ภนฺเต อิทฺมฺปิ อมฺหากํ ปีตุ ชีวภตฺตเมว, อิมฺสฺเสว อนุโมทณํ กโรธาติ. สตุถา ตสฺส อนุโมทณํ กโรนฺโต อีมา เทว คาธา อภาสิ

อุปนิทวโย ทานิสฺส , สมปยาโตสิ ยมสฺส สนฺติกํ, วาโสปี จ เต นตฺถิ อนฺตรา, ปาเถยฺยปี จ เต น วิชฺชติ. โส กโรติ ที่ปมตฺตโน, ชิปฺปํ วายม ปณฺทิตฺถ ภาว นิทฺธนฺตมโล อนนฺคเณ น ปฺน ชาติ ชฺรํ อุปะหิสฺสติ.

ตตถ “**อุปนิทวโยติ:** อุปาติ นิปาตมตฺตํ. นิตวโย คตวโย อติกฺกนฺตวโย. ตวมสฺสิ อิทานิ ตโย วย อติกฺกมิตฺวา มรณฺมเช จิตฺติ อตฺถเ.

สมปยาโตสิ ยมสฺส สนฺติกนฺติ: มรณฺมชฺชํ คนฺตุ สชฺชฺไซ ทตฺวา จิตฺตีสฺติ อตฺถเ.

วาโสปี จ เต นตฺถิ อนฺตราติ: ยถา มคฺคํ คจฺจนฺตา ตานิ ตานิ กิจฺจานิ กโรนฺตา อนุตฺรามคฺเค วสนฺติ; น เหวํ ปรโลกํ คจฺจนฺตา. น หิ สกฺกา ปรโลกํ คจฺจนฺเตน “อริวเสถ กติปาหํ, ทานํ ตาว เทมิ, ธมฺมํ ตาว สุณฺนามิตฺวาทีนํ วตฺตุ. อิตฺ ปน จวิตฺวา ปรโลเก นิพฺพตฺโตว โหติ. อิมมตฺถํ สนฺธาเยตํ วตฺตุ.

(อ.บท) ว่า ปาเถยยี้ ดังนี้เป็นต้น นี้ (อันพระศาสดา) ตรัสแล้ว ในภายใต้นั้นเทียว แม้โดยแท้, ถึงอย่างนั้น (อ.บทนี้) อันพระศาสดา ทรงถือเอาแล้ว (ในพระคาถา) แม่นี่ เพื่ออันทรงกระทำให้มัน บ่อยๆ แก่อุบาสกฯ แม้ อ.พยาธิและมรรณะ ท. เป็นธรรมชาติ (อันพระศาสดา) ทรงถือเอาแล้วนั้นเทียว (ในบท ว่า **ชาติขริ** ดังนี้) นี้ ย่อมเป็น ฯ

ก็ อ.อนาคามีมรรค (อันพระศาสดา) ตรัสแล้ว ด้วยพระคาถา อันมีในภายใต้อ.ท. อ.อรหัตตมรรค (อันพระศาสดา) ตรัสแล้ว ในพระคาถา นี้ ฯ (ครั้นเมื่อความเป็น) อย่างนั้น แม้มืออยู่, (ครั้นเมื่อ พระกระยาหาร) อันพระราชา ทรงยังคำพระกระยาหาร มีพระโอรสของพระองค์ เป็นประมาณ ให้เจริญแล้ว ทรงนำเข้าไปแล้ว แก่พระโอรส อ.พระกุมาร ย่อมทรงรับเอา โดยประมาณแห่งพระโอรสของพระองค์ นั้นเทียว ชื่อ ฉั้นไค, ครั้นเมื่อธรรม อันพระศาสดา แม้ทรงแสดงแล้ว ด้วยสามารถแห่งมรรคในเบื้องต้น อ.อุบาสก บรรลุแล้ว ซึ่งโสดาปัตติผล ในภายใต้อ.บรรลุแล้ว ซึ่งอนาคามีผล ในกาลเป็นที่สุดลง แห่งการอนุโมทนา นี้ ด้วยกำลังแห่งอุปนิสัยของตน ฉั้นนั้นนั้นเทียว ฯ

อ.พระธรรมเทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับด้วยวาจา มีประโยชน์ ได้มีแล้ว แม้แก่บริษัทที่เหลือ ดังนี้แล ฯ

ปาเถยยนิติ อิทํ กิณฺจาปี เหมฺจฺจา วุตฺตเมว, อุปาสกสฺส ปน ปุณฺปุณฺํ ทพฺพึทึกรณฺตุถึ อธิปปี สตุฏฺฐาราคหิตฺถึ. ชาติขริณฺติ เอตฺถ พุยาธิมรณานิปี คหิตฺตานเว โหนฺติ.

เหตุจิมคคาถาหิ ๑ อนาคามีมคฺโค กถิตฺโต, อธิ อรหตฺตมคฺโค. เอวํ สนฺเตปี, ยถา นาม รณฺญา อตฺตโน มุขปฺปมาณํ กพฺพึ วทฺตเมตฺวา ปุตฺตสฺส อุปนฺเต กุมาริ อตฺตโน มุขปฺปมาณเมว คณฺหาติ; เอวเมว สตุฏฺฐาราคูปริมคฺควเสน ธมฺเม เทสิเตปี อุปาสกโก อตฺตโน อุปนฺิสฺสยพฺเลน เหมฺจฺจา โสตาปตฺติผลํ ปตฺวา อิมิสฺสา อนุโมทนาย อวसानเ อนาคามีผลํ ปตฺโต.

เสสปริสาयीปี สาตุฏฺฐิกา ธมฺมเทศนา อโหสิตี.

๑. เรื่องแห่งบุตรของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค (จบแล้ว) ฯ

โคฆาตกปุตฺตวตฺถุ.

๒. เรื่องแห่งพราหมณ์คนใดคนหนึ่ง (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๒. อถฺยตฺรพฺราหมณฺวตฺถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งพราหมณ์ คนใดคนหนึ่ง ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **อนุปุพฺเพน เมธาวิ** ดังนี้เป็นต้น ฯ

“**อนุปุพฺเพน เมธาวิ**ติ อิมํ ธมฺมเทศนํ สตุฏฺฐาเชตวนเ วิหรณฺโต อถฺยตฺรํ พฺราหมณํ อารพฺภ กเถสิ.

ได้ยินว่า ในวันหนึ่ง (อ.พราหมณ์) นั้น ออกไปแล้ว ในเวลาเช้าเทียว, ได้ยิน แลดูอยู่ แล้ว ซึ่งภิกษุ ท. ผู้ห่มอยู่ ซึ่งจีวรในที่ที่เป็นที่ห่มซึ่งจีวร แห่งภิกษุ ท. ฯ ก็ อ.ที่ นั้น เป็นที่มีหญิงออกขึ้น แล้ว ย่อมเป็น ฯ ครั้งนั้น เมื่อภิกษุ รูปหนึ่ง ห่มอยู่ ซึ่งจีวร,

โส กิร เอกทิวสํ ปาโตว นิภฺขมิตฺวา, ภิกฺขุณฺํ จีวรปารุปนฺนุจฺจาเน ภิกฺขุ จีวรํ ปารุปนฺนุเต โอลเณนฺโต อฏฺฐาสี. ตํ ปนฺ จานํ วิรุพฺพหิตถึ โหติ. อเถกสฺส ภิกฺขุโน จีวรํ ปารุปนฺนุตฺสฺส,

อ.มูมแห่งจิวร เกลือกกัลล้อยู่ที่หน้า ท. เปียกแล้ว ด้วยหยาด
แห่งน้ำค้าง ท. ๙ อ.พราหมณ์ เห็นแล้ว (ซึ่งที่) นั้น (คิดแล้ว)
ว่า อ.อัน (อันเรา) กระทำ ซึ่งที่ นี้ ให้เป็นที่มิของเขี้ยวไปปราศแล้ว
ย่อมควร ดังนี้ ถือเอา ซึ่งจบ ไปแล้ว ในวันรุ่งขึ้น ถากแล้ว
ซึ่งที่ นั้น ได้กระทำแล้ว ให้เป็นเช่นกับด้วยมณฑลแห่งลาน ๙

อ.พราหมณ์ มาแล้ว สู่ที่ นั้น แม่ในวันรุ่งขึ้น, ครั้นเมื่อภิกษุ ท.
ห่มอยู่ ซึ่งจิวร, เห็นแล้ว ซึ่งมูมแห่งจิวร (ของภิกษุ) รูปหนึ่ง อัน ตกแล้ว
บนแผ่นดิน เกลือกกัลล้อยู่ ที่ผู้ใด คิดแล้ว ว่า อ.อัน (อันเรา) เกลี่ยลง
ซึ่งทราย (ในที่) นี้ ย่อมควร ดังนี้ นำมาแล้ว ซึ่งทราย เกลี่ยลงแล้ว ๙
ครั้งนั้น ในวันหนึ่ง อ.แดด อันแรงกล้า ได้มีแล้ว ในกาลก่อน
แห่งภัตร์ ๙

แม้ในกาลนั้น อ.พราหมณ์ เห็นแล้ว ซึ่งเหงื่อ ท. อันไหล
ออกอยู่ จากตัว ของภิกษุ ท. ผู้ห่มอยู่ ซึ่งจิวร คิดแล้ว ว่า
อ.อัน อันเรา ยังบุคคล ให้กระทำ ซึ่งประรำ (ในที่) นี้ ย่อมควร ดังนี้
(ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ซึ่งประรำ ๙ ในวันหนึ่งอีก อ.ฝนพรำ
ได้มีแล้ว ในเวลาเช้าเทียว ๙

แม้ในกาลนั้น อ.พราหมณ์ แลดูอยู่ ซึ่งภิกษุ ท. เห็นแล้ว
ซึ่งภิกษุ ท. ผู้มีจิวรอันเปียกแล้ว (คิดแล้ว) ว่า อ.อัน อันเรา (ยังบุคคล)
ให้กระทำ ซึ่งศาลา (ในที่) นี้ ย่อมควร ดังนี้ (ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว
ซึ่งศาลา คิดแล้ว ว่า (อ.เรา) จักกระทำ ซึ่งการฉลองซึ่งศาลา ในกาลนี้
ดังนี้ นิมนต์แล้ว ซึ่งหมู่แห่งภิกษุ มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประมุข ยังภิกษุ ท.
ให้นั่งแล้ว ในภายใน ด้วย ในภายนอก ด้วย ถวายแล้ว ซึ่งทาน, รับแล้ว
ซึ่งบาตร ของพระศาสดา เพื่อประโยชน์แก่อันอนุโมทนา ในกาล
เป็นที่สุดลงแห่งกิจด้วยภัตร์ กราบทูลแล้ว ซึ่งความเป็นไปทั่ว นั้น
ทั้งปวง จำเดิม แต่ต้นว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.ข้าพระองค์
ยืน แลดูอยู่แล้ว ในที่นี้ ในกาลเป็นที่ห่มซึ่งจิวร ของภิกษุ ท. เห็นแล้ว
(ซึ่งเหตุ) นี้ด้วย (ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว (ซึ่งวัตถุ) นี้ด้วย ดังนี้ ๙

อ.พระศาสดา ทรงสดับแล้ว ซึ่งคำ (ของพราหมณ์) นั้น
ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนพราหมณ์ ชื่อ อ.บัณฑิต ท. กระทำอยู่
ซึ่งกุศล หน้อยหน้อย ในขณะๆ ย่อมนำออก ซึ่งมลทินคืออกุศล
ของตน ตามลำดับ นั้นเทียว ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

จิวรณฺโณ ติณฺสุ ปวตฺเตนฺโต อุตฺตาวพินฺนุหิ
เตมิ. พฺราหฺมโณ ตํ ทิสฺวา “อิมํ จานํ อปฺปหริตฺ
กาตุํ วฏฺฏตีติ ปุณฺทิวเส กุฑฺทาลํ อาทาย คนฺตุวา ตํ จานํ
ตจฺเจตฺวา ชลมณฺทลสฺสทิสํ อกาลิ.

ปุณฺทิวเสปิ ตํ จานํ อาคนฺตุวา, ภิกฺขุสุ จิวฺร
ปารุปนฺเตสุ, เอกสฺส จิวรณฺณํ ภูมิมํ ปติตฺวา ปัสฺมุหิ
ปวตฺตมานํ ทิสฺวา “อิธ วาลุกํ โอิทฺริตุํ วฏฺฏตีติ
จินฺเตตฺวา วาลุกํ อาทริตฺวา โอิทฺริ. อเถกทิวสํ ปุเรภตฺตํ
จณฺโท อาตโป อโหสิ.

ตทาปิ ภิกฺขุณํ จิวฺร ปารุปนฺตานํ คตฺตโต เสเท
มฺญจนฺเต ทิสฺวา “อิธ มยา มณฺทปํ กาเรตุํ วฏฺฏตีติ
จินฺเตตฺวา มณฺทปํ กาเรสิ. ปุเนกทิวสํ ปาโตว
วทฺทลิกา อโหสิ.

ตทาปิ พฺราหฺมโณ ภิกฺขุ โอลเณนฺโต, ตินฺตจิวรเก
ภิกฺขุ ทิสฺวา “เอตฺถ มยา สาลํ กาเรตุํ วฏฺฏตีติ สาลํ
กาเรตฺวา “อิทานิ สาลมํ กิริสฺสามิติ จินฺเตตฺวา,
พุทฺธปฺมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ นิมนฺเตตฺวา อนฺโต จ พหิ จ
ภิกฺขุ นิสิทาเปตฺวา ทานํ ทตฺวา, ภตฺตกิจฺจาวสานเ
อนฺโมทนตฺถาย สตฺถุ ปตฺตํ คเหตุวา “ภานฺเต อหํ ภิกฺขุณํ
จิวรปารุปนฺกาลเ อิมฺสฺมี จานเ โอลเณนฺโต จิโต,
อิทฺถจิทฺถจ ทิสฺวา อิทฺถจิทฺถจ กาเรสิณฺติ อาทิต
ปฺภุจาย สพุพฺพนฺตํ ปวตฺตี อาโรเจสิ.

สตุถา ตสฺส วจันํ สุตฺวา “พฺราหฺมณ ปณฺทิตา นาม
ชเณชเณ โลกํ โลกํ กุสลํ กโรนฺตา, อนฺนุพุเพน อตฺตโน
อกุสลมลํ นีหฺรนฺติเววาติ วตฺวา อิมํ คาคมาห

อ.บุคคลผู้มีปัญญา (กระทำอยู่ ซึ่งกุศล) หน้อยหนึ่งๆ
ในขณะๆ ตามลำดับ ฟังชัด ซึ่งมลทิน ของตน
เพียงดัง อ.บุคคลผู้กระทำซึ่งทอง (ขจัดอยู่ ซึ่งสนิม)
ของเงิน ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า โดยอันเป็นไปตามซึ่งลำดับ (ดังนี้ ในบท ท.)
เหล่านั้นหนา (แห่งบท) ว่า **อนุพุพเพนาติ** ดังนี้ ฯ (อ.บุคคล) ผู้มาตาม
พร้อมแล้ว ด้วยปัญญาอันรุ่งเรืองในธรรม ชื่อว่า **เมธาวิ** ฯ (อ.อรรถ)
ว่า กระทำอยู่ ซึ่งกุศล ในโอกาสๆ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ขณ ขณ** ดังนี้ ฯ

อ.อรรถ ว่า อ.บุคคลผู้กระทำซึ่งทอง ยังทอง ให้อ่อนแล้ว
ทุบแล้ว (ซึ่งทอง) สีนวาระหนึ่งนั้นเที่ยว ย่อมไม่อาจ เพื่ออัน
นำออกแล้ว ซึ่งสนิม กระทำให้เป็นเครื่องประดับอันบุคคลกระทำ
ให้วิเศษ, แต่ (อ.บุคคลผู้กระทำซึ่งทอง) ยังทอง ให้อ่อนอยู่ ทุบอยู่
ซึ่งทอง บ่อยๆ ย่อมนำออก ซึ่งสนิม, ย่อมกระทำ ให้เป็นเครื่อง
ประดับอันบุคคลกระทำให้วิเศษ อันมีอย่างมิใช่หนึ่ง ในลำดับ
นั้น ฉนใด, อ.บัณฑิต กระทำอยู่ ซึ่งกุศล บ่อยๆ ชื่อว่า ฟังชัด
ซึ่งมลทินมีราคาเป็นต้น ของตน ด้วยว่า (ครั้นเมื่อความเป็น)
อย่างนั้น (มีอยู่), (อ.บัณฑิต นั้น) เป็นผู้มิลทินอันขจัดแล้ว
เป็นผู้มีกิเลสออกแล้ว ย่อมเป็น ฉนนั้นนั้นเที่ยว ดังนี้ (แห่งบาทแห่ง
พระคาถา) ว่า **กมมาโร รชตสเสวาติ** ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.พราหมณ์ ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว
ในไสตปาตติผล ฯ อ.พระเทศนา เป็นเทศนาเป็นไป-
กับด้วยวจาจาปริโยชน ได้มีแล้ว แม้มแก้มหาชน ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งพราหมณ์คนใดคนหนึ่ง (จบแล้ว) ฯ

๓. อ.เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าติสสะ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ซึ่งภิกษุ รูปหนึ่ง ชื่อว่าติสสะเถระ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้
ว่า **อยสวา มลฺ สมุฏจายา** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ได้ยินว่า อ.กุลบุตร ผู้อยู่ในเมืองชื่อว่าสาวัตถีโดยปกติ
คนหนึ่ง บวชแล้ว มีอุปสมบทอันได้แล้ว ปรากฏแล้ว ว่า อ.พระเถระ
ชื่อว่าติสสะ ดังนี้ ฯ ในกาลอันเป็นส่วนอื่นอีก อ.พระเถระ นั้น
ผู้เข้าไปจำแล้วซึ่งพรรษา ในวิหารในชนบท, ได้แล้ว ซึ่งผ้าสาฎก
เนื้อหยาบ มีศอก ๘ เป็นประมาณ มีพรรษาอันอยู่แล้ว ปรารภมาแล้ว,
ถือเอา (ซึ่งผ้าสาฎก) นั้น ไปแล้ว วางไว้แล้ว ไกลมือ ของพี่สาว ฯ

“อนุพุพเพนาติ เมธาวิ โลกํ โลกํ ขณ ขณ
กมมาโร รชตสเสวาติ นิทุชเม มลमतฺตโนติ.

ตตถ **“อนุพุพเพนาติ:** อนุปฏิปาฎิยา. เมธาวิติ:
ธมฺโมชปญญา ย สมฺนาคโต. **ขณ ขณติ:** โอกาส
โอกาส กุสลํ กโรนฺโต.

กมมาโร รชตสเสวาติ: ยถา สุวณฺณกาโร
เอกวารเมว สุวณฺณํ ตาเปตฺวา โภกฺกฺชฺตฺวา มลํ นีหริตฺวา
ปลินฺธนวิกิตี กาคูํ น สกฺโกติ, ปุณฺปุณฺํ ตาเปนฺโต
โภกฺกฺชฺตฺวา ปน มลํ นีหริตฺ, ตโต อเนกวิธํ ปลินฺธนวิกิตี
กโรติ; เอมเมว ปุณฺปุณฺํ กุสลํ กโรนฺโต ปณฺฑิตฺโต อตฺตโน
ราคาติมลํ นิทุชเมยฺย, เอมํ นิทุชมนฺตมโล หิ นิฏฺกิลโส
हितฺติ อตฺถ.

เทศนาวิธาน พราหมณ โสตาปตติผล
ปติภุจหิ. มหาชนสุสาปิ สาตฺถิกา เทศนา อโหสิตี.

อภยตรพราหมณวตฺถุ.

๓. ติสฺสตุเถรวตฺถุ.

“**อยสวา มลฺ สมุฏจายาติ** อิมํ ธมฺมเทศนํ สตฺถา
เชตฺวเน วิหรนฺโต ติสฺสตุเถโร นามกํ ภิกขุํ อารพฺภา
กเถสิ.

เอโก กิร สาวตฺถิวาสี กุลปุตฺโต ปพฺพชิตฺวา
ลทฺฐุปสมฺปโท “ติสฺสตุเถโรติ ปญฺญายี. โส อปรภาเค
ชนปทฺวิหาเร วสุสฺสปกโต, อภุจหตฺถํ ญฺลสาฎกํ ลภิตฺวา
วตฺถุสฺสโร ปวารेतฺวา, ตํ อาทาย คนฺตฺวา ภคินิยา
หตฺถे จเปสิ.

(อ.พี่สาว) นั้น (คิดแล้ว) ว่า อ.ผ้าสาฎก นั้น เป็นผ้าสมควร แก่ห้องชาย ของเรา (ยอมเป็น) หามิได้ ดังนี้ ตัดแล้ว (ซึ่งผ้าสาฎก) นั้น ด้วยมีด อันคม กระทำแล้ว ให้เป็นริ้วน้อยและริ้วใหญ่, ไชลกแล้ว ในครก สางแล้ว ตีแล้ว กรอบแล้ว ปั่นแล้ว (กระทำ) ให้เป็นด้ายเนื้อละเอียด (ยังบุคคล) ให้ทอแล้ว ซึ่งผ้าสาฎก ๕

แม้ อ.พระเถระ จัดแจงแล้ว ซึ่งด้าย ด้วยนั้นเที่ยว ซึ่งเข็ม ท. ด้วย ยังภิกษุหนุ่มและสามเณร ท. ผู้กระทำซึ่งจีวร ให้ประชุมกันแล้ว ไปแล้ว ผู้สำนัก ของพี่สาว กล่าวแล้วว่า (อ.ท่าน ท.) จงให้ ซึ่งผ้าสาฎก นั้น แก่อาตมา เกิด, (อ.อาตมา ยังบุคคล) จักให้กระทำ ซึ่งจีวร ดังนี้ ๕ (อ.พี่สาว) นั้น นำออกแล้ว ซึ่งผ้าสาฎก มีศอก ๙ เป็นประมาณ วางไว้แล้ว ไกล่มีอ ของน้องชายผู้น้อย ที่สุด ๕

(อ.พระเถระ) นั้น รับแล้ว (ซึ่งผ้าสาฎก) นั้น ใคร่ครวญแล้ว กล่าวแล้วว่า อ.ผ้าสาฎก ของอาตมา เป็นผ้าเนื้อหยาบ เป็นผ้ามีศอก ๘ เป็นประมาณ (ยอมเป็น), อ.ผ้าสาฎกนี้ เป็นผ้าเนื้อละเอียด เป็นผ้า มีศอก ๙ เป็นประมาณ (ยอมเป็น), (อ.ผ้าสาฎก) นี้ เป็นผ้าสาฎก ของอาตมา (ยอมเป็น) หามิได้, (อ.ผ้าสาฎก) นั้น (เป็นผ้าสาฎก) ของท่าน ท. (ยอมเป็น), อ.ความต้องการ (ด้วยผ้าสาฎก) นี้ (มีอยู่) แก่อาตมา หามิได้, (อ.ท่าน ท.) ขอจงให้ (ซึ่งผ้าสาฎก) นั้นนั้นเที่ยว แก่อาตมา ดังนี้ ๕ (อ.พี่สาวนั้น กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.ผ้าสาฎก) นั้น (เป็นผ้าสาฎก) ของท่าน ท. นั้นเที่ยว (ยอมเป็น), (อ.ท่าน ท.) ขอจงรับ (ซึ่งผ้าสาฎก) นั้น เกิด ดังนี้ ๕

(อ.พระเถระ) นั้น ไม่ปรารถนาแล้วนั้นเที่ยว ๕ ครั้งนั้น อ.พี่สาว บอกแล้ว ซึ่งกิจ อันตน กระทำแล้วทั้งปวง (แก่พระเถระ) นั้น (กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.ผ้าสาฎก) นั้น (เป็นผ้าสาฎก) ของท่าน ท. นั้นเที่ยว (ยอมเป็น), (อ.ท่าน ท.) ขอจงรับ (ซึ่งผ้าสาฎก) นั้น เกิด ดังนี้ ได้ถวายแล้ว ๕ (อ.พระเถระ) นั้น ถือเอา (ซึ่งผ้าสาฎก) นั้น ไปแล้ว ผู้วิหาร เริ่มตั้งแล้ว ซึ่งกรรมคืออันเย็บซึ่งจีวร ๕

ครั้งนั้น อ.พี่สาว (ของพระเถระ) นั้น (ยังโภชนะ ท.) มีข้าวต้ม และข้าวสวยเป็นต้น ให้ถึงพร้อมแล้ว เพื่อประโยชน์ (แก่ภิกษุหนุ่ม และสามเณร ท.) ผู้กระทำซึ่งจีวร ๕ ก็ (อ.พี่สาว) นั้น (ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ซึ่งสักการะอันยิ่งเกิน ในวัน แห่งจีวร สำเร็จแล้ว ๕ (อ.พระเถระ) นั้น แลดูแล้ว ซึ่งจีวร มีความรัก (ในจีวร) นั้น อันเกิดขึ้นแล้ว ม้วนแล้ว (ด้วยความคิด) ว่า อ.เรา จักห่ม (ซึ่งจีวร) นั้น ในกาลนี้ ในวันพรุ่ง ดังนี้ วางไว้แล้ว บนราวแห่งจีวร, ไม่อาจอยู่ เพื่ออัน ยังอาหาร (อันตน) ฉนั้นแล้ว ให้ย่อย ในราตรี นั้น กระทำแล้ว ซึ่งกาละ บังเกิดแล้ว เป็นเส้น ในจีวร นั้นนั้นเที่ยว เป็น ๕

แม้ อ.พี่สาว (ของพระเถระ) นั้น ฟังแล้ว ซึ่งการกระทำ ซึ่งกาละ ร้องให้ กลิ้งเกลือกอยู่ แล้ว ไกล่เท้า ท. ของภิกษุ ท. ๕

อ.ภิกษุ ท. กระทำแล้ว ซึ่งกิจด้วยสระ (ของพระเถระ) นั้น (กล่าวแล้ว) ว่า (อ.จีวร) นั้น ย่อมถึง แก่สงฆ์นั้นเที่ยว เพราะความไม่มี แห่งคิลานุปัฏฐาก, (อ.เรา ท.) จักแบ่ง (ซึ่งจีวร) นั้น ดังนี้ (ยังกันและกัน) ให้นำออกแล้ว (ซึ่งจีวร) นั้น ๕

อ.เดิน ร้องอยู่ว่า (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านี้ ปล้นอยู่ (ซึ่งจีวร) อันเป็นของมีอยู่ ของเรา ดังนี้ แล่นไปพร้อมแล้ว โดยข้าง นี้ด้วย ๕ ๕

สา “น เม เอส สาฎโก ภาคุ อนุจฉวิโกติ ตั ตติชฌาย วาสิยา ฉินฺทิตฺวา หิราหิรํ กตฺวา, อุทฺทุกฺขเล โภฏฺฐตฺวา วิชฺฐตฺวา ไปเถตฺวา วฏฺฐตฺวา สุขุมสุตฺตํ กนฺทิตฺวา สาฎกํ วายาเปสิ.

เถโรปิ สุตฺตญฺเจว สุจฺจโย ๑ สํวิทิตฺวา จีวรการเก ทหฺรสามเณเร สนฺนิปาเตตฺวา ภคินฺยา สนฺตํกํ คนฺตฺวา “ตํ เม สาฎกํ เทถ, จีวรํ การาเปสุสามิตี อาห. สา นวหตฺถํ สาฎกํ นีหริตฺวา กนฺนิฏฺฐภาติกสฺส หตฺเต จเปสิ.

โส ตํ คเหตุวา วิจาเรตฺวา “มม สาฎโก ภูโล อฏฺฐหตฺโต, อโย สุขุโม นวหตฺโต, นายํ มม สาฎโก, ตุมหากํ เอส, น เม อิมินา อตฺโต, ตเมว เม เทธาตี อาห. “ภนฺเต ตุมหากเมว เอโส, คนฺุหถ นนฺติ.

โส เนว อิจฺฉิ. อถสฺส อตฺตนา กตฺกัจจํ สพฺพํ อารโจะตฺวา “ภนฺเต ตุมหากเมว เอส, คนฺุหถ นนฺติ อทาสี. โส ตํ อาทาย วิหารํ คนฺตฺวา จีวรกมฺมํ ปฏฺฐเปสิ.

อถสฺส ภคินี จีวรการกานํ อตฺถาย ยาคุภตฺตาทีนํ สมฺปาเทสิ. จีวรสฺส นิฏฺฐิตทิวเส ปน อติเรกสฺสการํ การเสสิ. โส จีวรํ โอลเอกตฺวา ตสฺมี อูปฺปนฺนสินฺโห “เสวทานิ นํ ปารุปีสุสามิตี สํหริตฺวา จีวรํเส จเปตฺวา, ตํ รตฺตี ภูตฺตาหารํ ชีราเปตฺุ อสฺกโกนฺุโต กาลํ กตฺวา ตสฺมีเยว จีวเร อุกา หุตฺวา นิพฺพตฺติ. ภคินีปฺสฺส กาลกิริยํ สุตฺวา ภิกฺขุณํ ปาเทสุ ปวตฺตมานา โรทึ.

ภิกฺขุ ตสฺส สรีรกัจจํ กตฺวา “คิลานุปฏฺฐากสฺส อภาเวนตํ สงฺฆสฺเสว ปาปฺณาตี, ภาเชสฺสาม นนฺติ ตํ จีวรํ นีหราเปสฺส. อุกา “อิม มม สนฺตํกํ วิภุมฺปนฺนตีตี วิรวนฺตี อิตฺโต จิตฺ ๑ สนฺธาวิ.

อ. พระศาสดา ประทับนั่งแล้ว ในพระคันธกุฎีเทียว ทรงสดับแล้ว ซึ่งเสียง นั้น ด้วยพระโสตธาตุ อันเป็นทิพย์ ตรัสแล้ว ว่า คุณก่อนอานนท์ (อ. เธอ) จะบอก เพื่ออัน ไม่แบ่งแล้ว ซึ่งจีวร ของตีสสะ เก็บไว้ ตลอดวัน ๗ ดังนี้ ฯ อ. พระเถระ (ยังภิกษุ ท.) ให้กระทำแล้ว อย่างนั้น ฯ

(อ. เล็น) แม้นั้น กระทำแล้ว ซึ่งกาละ ในวันที่ ๗ บังเกิดแล้ว ในวิมานชื่อว่าดุสิต ฯ อ. พระศาสดา (ทรงยังภิกษุ ท.) ให้รู้ทั่วแล้ว (ด้วยพระดำรัส) ว่า (อ. ภิกษุ ท.) แบ่งแล้ว ซึ่งจีวร ของตีสสะ จงถือเอาเถิด ดังนี้ ในวันที่ ๘ ฯ อ. ภิกษุ ท. กระทำแล้ว อย่างนั้น ฯ อ. ภิกษุ ท. ยังวาทาเป็นเครื่องกล่าว ว่า อ. พระศาสดา (ทรงยังภิกษุ ท.) ให้เก็บไว้แล้ว ซึ่งจีวร ของพระตีสสะ ตลอดวัน ๗ ทรงอนุญาตแล้ว เพื่ออันถือเอา ในวันที่ ๘ เพราะเหตุไร หนอ แล ดังนี้ ให้ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว ในโรงเป็นที่กล่าวกับด้วยการแสดงซึ่งธรรม ฯ อ. พระศาสดา เสด็จมาแล้ว ตรัสถามแล้ว ว่า คุณก่อนภิกษุ ท. (อ. เธอ ท.) เป็นผู้นั่งพร้อมกันแล้ว ด้วยวาทาเป็นเครื่องกล่าว อะไร หนอ ย่อมมี ในกาลนี้ ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อ. ข้าพระองค์ ท. เป็นผู้นั่ง พร้อมกันแล้ว ด้วยวาทาเป็นเครื่องกล่าว) ชื่อ นี้ (ย่อมมี ในกาลนี้) ดังนี้ (อันภิกษุ ท. เหล่านั้น) กราบทูลแล้ว, ตรัสแล้ว ว่า

คุณก่อนภิกษุ ท. อ. ตีสสะ บังเกิดแล้ว เป็นเส้น ในจีวร ของตน เป็น, (ครั้นเมื่อจีวร) นั้น อันเธอ ท. แบ่งกันอยู่ (อ. สัตว์คือเล็น) ร้องอยู่ว่า (อ. ภิกษุ ท.) เหล่านี้ ย่อมปลิ้น (ซึ่งจีวร) อันเป็นของมีอยู่ ของเรา ดังนี้ แล่นไปแล้ว (โดยข้าง) นี้ด้วย ฯ (อ. สัตว์คือเล็น) นั้น ครั้นเมื่อจีวร อันเธอ ท. ถือเอาอยู่ ประทุษร้ายแล้ว ซึ่งใจ ในเธอ ท. พึงบังเกิด ในนรก, เพราะเหตุนี้ อ. เรา (ยังเธอ ท.) ให้เก็บแล้ว ซึ่งจีวร; ก็ (อ. สัตว์คือเล็น) นั้น บังเกิดแล้ว ในวิมานชื่อว่าดุสิต ในกาลนี้, เพราะเหตุนี้ อ. อันถือเอาซึ่งจีวร อันเรา อนุญาตแล้ว แก่เธอ ท. ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ชื่อ อ. ตัณหา นี้ เป็ธรรมชาติหยาบ หนอ (ย่อมเป็น) ดังนี้ (อันภิกษุ ท.) เหล่านั้น กราบทูลแล้ว อีก ตรัสแล้ว ว่า คุณก่อนภิกษุ ท. เธอ ชื่อ อ. ตัณหา ของสัตว์ ท. เหล่านี้ เป็นธรรมชาติหยาบ (ย่อมเป็น); อ. สนิม ตั้งขึ้นแล้ว แต่เหล็ก ย่อมกัดกิน ซึ่งเหล็กนั้นเทียว ย่อม (ยังเหล็ก) ให้พินาศ ย่อมกระทำ (ซึ่งเหล็ก) ให้เป็นของอันบุคคลไม่พึงใช้สอย ฉันใด; อ. ตัณหา นี้ เกิดขึ้นแล้ว ในภายใน ของสัตว์ ท. เหล่านี้ ย่อม ยังสัตว์ ท. เหล่านั้น ให้บังเกิด (ในอบาย ท.) มีนรกเป็นต้น ย่อม (ยังสัตว์ ท.) ให้ถึง ซึ่งความพินาศ ฉันนั้นนั้นเทียว ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

อ. สนิม ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว แต่เหล็ก
ครั้นตั้งขึ้นแล้ว (แต่เหล็ก) นั้น ย่อมกัดกิน
(ซึ่งเหล็ก) นั้นนั้นเทียว ฉันใด; อ. กรรม ท.
อันเป็นของตน ย่อมนำไป (ซึ่งบุคคล)
ผู้ประพฤติกว้างซึ่งปัญญาชื่อว่าโธนาโดยปกติ
สู่ทุกคติ ฉันนั้น ดังนี้ ฯ

สตถา คนุญญิย์ นิสินโน ว ทิพพาย
โสตธาตยา ตั สททํ สุตฺวา “อานนฺท ติสฺสสฺส
จิวริ อภาเซตฺวา สตฺทานํ นิคุชิปิตฺตํ วเทหิติ อาห.
เถโร ตถา กาวเรสิ.

สาปิ สตฺตเม ทิวเส กาลํ กตฺวา ตฺสิตฺตวิมานे นิพฺพตฺติ.
สตฺธา อญฺจเม ทิวเส “ติสฺสสฺส จิวริ อภาเซตฺวา
คนฺหนุตฺติ อาณาเปสิ. ภิกฺขุ ตถา กรีสฺสุ. ภิกฺขุ
ธมฺมสภายํ กถํ สมฺภูจฺจาเปสิ “กสมฺมา นฺุ โข
สตฺธา ติสฺสสฺส จิวริ สตฺต ทิวเส จปาเปตฺวา
อญฺจเม ทิวเส คนฺหิตฺตํ อุนฺชานีติ. สตฺธา อาคนฺตฺวา
“กาย นฺตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนนฺิสินฺนาติ
ปฺจฺฉิตฺวา, “อิมาย นามาติ วุตฺเต,

“ ภิกฺขเว ติสฺโส อตฺตโน จิวเร อุกา
หุตฺวา นิพฺพตฺโต, ตุมฺเหหิ ตสฺมี ภาชียมาเน อิม
มม สฺนตฺกํ วิลุมฺปนฺตีติ วิรวฺนฺโต อิตฺโต จิตฺโต
จ ธาวิ, โส ตุมฺเหหิ จิวเร คยฺหมาเน ตุมฺहेสุ
มฺนํ ปทฺสฺสิตฺวา นิรเย นิพฺพตฺเตยฺย, เตนาหํ จิวริ
นิคุชิปาเปสิ; อิทานิ ปน โส ตฺสิตฺตวิมาน
นิพฺพตฺโต, เตน โว มยา จิวรคฺคฺหณํ
อนฺุญฺจาตฺนฺติ วตฺวา ปฺน เตหิ “ภาริยา วต อญ
ภนฺเต ตณฺหา นามาติ วุตฺเต, “อาม ภิกฺขเว
อิมสฺส สตฺตานํ ตณฺหา นาม ภาริยา; ยถา อยฺโต
มลฺลํ อญฺจนิตฺวา อยฺเมว ชาทติ วินาเสติ
อปฺริโณคฺคํ กโรติ; เหวเมวายํ ตณฺหา อิมสฺส สตฺตานํ
อพฺภนฺตเร อฺปฺปชฺชิตฺวา เต สตฺเต นิรยาทีสุ
นิพฺพตฺตาเปติ วินาสํ ปาเปตีติ วตฺวา อิมํ คากฺมาห

“ อยสา ว มลล์ สมฺภูจฺยา
ตฺทฺจฺยา ตเมว ชาทติ;
เอวํ อติโรนจารินํ
सानิ กมฺมานิ นยฺนฺติ ทฺคฺคฺคิตฺติ.

(อ.อรรถ) ว่า แต่เหล็ก (ดั่งนี้ โนบท ท.) เหล่านี้หนนา (แห่งบท) ว่า **อยสา** ดั่งนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว (ดั่งนี้ แห่งบท) ว่า **สมุฏาย** ดั่งนี้ ฯ

ตตถ “**อยสา**ติ: อยโต. **สมุฏายา**ติ: สมุฏจิติตวา.

(อ.อรรถ) ว่า ครันตั้งขึ้นแล้ว (แต่เหล็ก) นั้น (ดั่งนี้ แห่งบท) ว่า **ตพฏาย** ดั่งนี้ ฯ (อ.อันวินิจฉัย โนบท) ว่า **อติโธนจารินิ** ดั่งนี้ (อันบัณฑิต พึงทราบ), อ.ปัญญาเป็นเครื่อง พิจารณาแล้ว ซึ่งปัจฉัย ท. ๔ ว่า (อ.การบริโภค) นี้ เป็นประโยชน์ ด้วยปัจฉัย ท. เหล่านี้ (ยอมเป็น) ดั่งนี้ ใช้สอย (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ย่อมตรัส ให้ชื่อว่าโธนา, (อ.บุคคล) ผู้ประพฤติ ก้าวล่วง อยู่ (ซึ่งปัญญา ชื่อว่าโธนา) นั้น ชื่อว่า อติโธจารี (ผู้ประพฤติก้าวล่วงซึ่งปัญญา ชื่อว่าโธนาโดยปกติ) ฯ

ตพฏายาติ: ตโต อฏจิติตวา. **อติโธนจารินิ**ติ: โธนา วุจจติ จตฺตารโ ปจฺจเย “อิทมตถํ เอเตหิติ ปจฺจเวกฺขิตฺตวา ปริภุณฺชนปญฺญา, ตํ อติภุมิตฺตวา จรฺนฺโต อติโธนจารี นาม.

(อ.อรรถรูป) นี้ ว่า อ.สนิม ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว แต่เหล็ก อันตั้ง ขึ้นพร้อมแล้ว แต่เหล็ก ย่อมก่อดิน (ซึ่งเหล็ก) นั้นนั้นเที่ยว ฉันใด, อ.กรรม ท. อันเป็นของตน คือว่า อ.กรรม ท. เหล่านี้ อันชื่อว่า ของมีอยู่ แห่งตน นั้นเที่ยว เพราะความที่ (แห่งกรรม ท. เหล่านี้) เป็นกรรมตั้งขึ้นแล้ว ในตน ย่อมนำไป (ซึ่งบุคคล) ผู้ ไม่พิจารณาแล้ว ซึ่งปัจฉัย ๔ ท. ใช้สอยอยู่ ชื่อว่าผู้ประพฤติล่วงซึ่งปัญญา ชื่อว่าโธนาโดยปกติ สุกฤติ ฉันนั้น นั้นเที่ยว ดั่งนี้ เป็นคำอธิบาย (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ย่อมเป็น ฯ

อิทํ วุตฺตํ โหติ “ยถา อยโต มลํ สมุฏฺจาย อยโต สมุฏฺจิติ ตเมว ชาตติ; เหวเมว จตฺตปจฺจเย อปฺปจฺจเวกฺขิตฺตวา ปริภุณฺชนตํ อติโธนจารินิ สานิ กมฺมานิ อตฺตนิ อฏฺจิตตฺตวา อตฺตโน สนฺตกาเนว ตานิ กมฺมานิ ทฺคคฺคิ นยฺนฺติติ.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดั่งนี้แล ฯ

เทศนาวสานเ พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺถนีสฺสูติ.

อ.เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าติสสะ (จบแล้ว) ฯ

ติสฺสตเถรวตฺถ.

๔. อ.เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าโลพูทายี (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๔. โลพูทายิตเถรวตฺถ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งพระเถระชื่อว่าโลพูทายี ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **อสนฺชฌายมลา มนฺตา** ดั่งนี้เป็นต้น ฯ

“**อสนฺชฌายมลา มนฺตา**ติ: อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรฺนฺโต โลพูทายิตเถโร อารพฺวา กเถสิ.

ได้ยินว่า (อ.มนุษย์ ท.) ผู้อริยสาวก มีโกฏี ๕ เป็นประมาณ ในเมืองชื่อว่าสาวตี ถวายแล้ว ซึ่งทาน ในกาลก่อนแห่งภัต

สาวตฺถิยํ กิร ปญฺจโกฏิมตฺตวา อริยสาวกา ปุเรกตฺตํ ทานํ ทตฺวา

ถือเอา (ซึ่งวัตถุ ท.) มีเนยใสและน้ำมันและน้ำผึ้งและน้ำอ้อย และผ้าเป็นต้น ไปแล้ว สิววิหาร ในกาลภายหลังแห่งภัตตร ย่อมพึง ซึ่งธรรมกถา, ก็ (อ.มนุษย์ ท. เหล่านั้น) ย่อมกล่าว ซึ่งคุณ ท. ของพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ ท. ในกาลเป็นที่ พังแล้ว ซึ่งธรรม ไป ฯ อ.พระเถระชื่อว่าอุทายี พังแล้ว ซึ่งวาจาเป็นเครื่อง กล่าว (ของมนุษย์ ท.) เหล่านั้น ย่อมกล่าว ว่า อ.ท่าน ท. พังแล้ว ซึ่งธรรมกถา (ของพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ ท.) เหล่านั้น ย่อมกล่าว อย่างนี้ ก่อน (อ.ท่าน ท.) พังแล้ว ซึ่งธรรมกถา ของเรา จักกล่าว อย่างไร หนอ แล ดังนี้ ฯ อ.มนุษย์ ท. พังแล้ว ซึ่งวาจา เป็นเครื่องกล่าว (ของพระเถระ) นั้น คิดกันแล้ว ว่า (อ.พระเถระ) แม้นี้ เป็นพระธรรมกถิก รูปหนึ่ง จักเป็น, อ.อัน อันเรา ท. พัง ซึ่งธรรมกถา (ของพระเถระ) แม้นี้ ย่อมควร ดังนี้ ฯ ในวันหนึ่ง (อ.มนุษย์ ท.) เหล่านั้น วิงวอนแล้ว ซึ่งพระเถระ ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.วันนี้ เป็นวันที่พึงซึ่งธรรม ของเรา ท. (ย่อมเป็น) ดังนี้, ถวายแล้ว ซึ่งทาน แก่พระสงฆ์ กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.ท่าน ท. พังกล่าว ซึ่งธรรมกถา ในเวลากลางวัน ดังนี้ ฯ

(อ.พระเถระ) แม้นั้น (ยังคำนิมิตต์) (ของมนุษย์ ท.) เหล่านั้น ให้อยู่ทับแล้ว ฯ (ครั้นเมื่อคำ)ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.ท่าน ท. ขอจงกล่าว ซึ่งธรรม แก่เรา ท. ดังนี้ (อันมนุษย์ ท.) เหล่านั้น มาแล้ว ในเวลาเป็นที่พึงซึ่งธรรม กล่าวแล้ว, อ.พระเถระชื่อว่าโลพุททายี นั่งแล้ว บนอาสนะ จับแล้ว ซึ่งพัตถอันวิจิตร (ยังพัตถอันวิจิตร) ให้อันอยู่, ไม่เห็นแล้ว ซึ่งบทแห่งธรรม แม้นบทหนึ่ง กล่าวแล้ว ว่า อ.เรา จักกล่าว กล่าวด้วยบท, (อ.พระธรรมกถิก) รูปอื่น จงกล่าว ซึ่งธรรมกถา เกิด ดังนี้ ข้ามลงแล้ว ฯ

(อ.มนุษย์ ท.) เหล่านั้น (ยังพระธรรมกถิก) รูปอื่น ให้อีกกล่าวแล้ว ซึ่งธรรมกถา ยกขึ้นแล้ว (ซึ่งพระเถระ) นั้น สู้อาสนะ อีก เพื่อดึงการแก่อันกล่าวด้วยบท ฯ (อ.พระเถระ) นั้น ไม่เห็นแล้ว (ซึ่งบทแห่งธรรม) อะไร ๆ กล่าวแล้ว ว่า อ.เรา จักกล่าวในเวลากลางคืน, (อ.พระธรรมกถิก) รูปอื่น จงกล่าว กล่าวด้วยบท ดังนี้ ข้ามลงแล้ว แม้อีก ฯ (อ.มนุษย์ ท.) เหล่านั้น (ยังพระธรรมกถิก) รูปอื่น ให้อีกกล่าวแล้ว กล่าวด้วยบท นำมาแล้ว ซึ่งพระเถระ ในเวลากลางคืน อีก ฯ (อ.พระเถระ) นั้น ไม่เห็นแล้ว (ซึ่งบทแห่งธรรม) อะไร ๆ แม้นในเวลากลางคืน กล่าวแล้ว ว่า อ.เรา จักกล่าว ในกาลอันขจัดเฉพาะ ซึ่งมีดเทียว, (อ.พระธรรมกถิก) รูปอื่น จงกล่าว ในเวลากลางคืน เกิด ดังนี้ ข้ามลงแล้ว ฯ

(อ.มนุษย์ ท.) เหล่านั้น (ยังพระธรรมกถิก) รูปอื่น ให้อีกกล่าวแล้ว นำมาแล้ว (ซึ่งพระเถระ) นั้น ในกาลอันขจัดเฉพาะซึ่งมีด อีก ฯ (อ.พระเถระ) นั้น ไม่ได้เห็นแล้ว (ซึ่งบทแห่งธรรม) อะไร ๆ แม้นในกาลอันขจัดเฉพาะซึ่งมีด ฯ อ.มหาชน ถือเอาแล้ว (ซึ่งวัตถุ ท.) มีก้อนดินและท่อนไม้เป็นต้น คุณคามด้วยดีแล้ว ว่า แน่บุคคลผู้ทั้งบอดทั้งเขลา อ.ท่าน ครั้นเมื่อคุณอันบุคคล พึงพรรณนา ของพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ ท. (อันเรา ท.) กล่าวอยู่

ปัจฉิมกตติ สปิเตลมธูณานิตตตถาทีนิ คเหตุวา วิหาริ คนตุวา ธมฺมกถิ สฺถนฺตติ, ธมฺมิ สฺตุวา คมนกาเล จ สารีปุตฺตโมคฺคัลลานานิ คุณ กเถนฺตติ. อุทายิตฺเตโร เตสํ กถิ สฺตุวา“เอเตสํ ตาว ธมฺมกถิ สฺตุวา ตุมฺเห เอว กเถถ, มม ธมฺมกถิ สฺตุวา กิณฺนุ ไซ กเถสฺสเถวติ. มนุสฺสา ตสฺส กถิ สฺตุวา“อยมฺปิ เอโก ธมฺมกถิกิ ภาวิสฺสตี, อิมสฺสาปิ อมฺเหหิ ธมฺมกถิ สฺสํ ฏฐิตฺตี จินฺตสฺสํ. เต เอกทิวสํ เถริ ยาจิตฺวา “ภนฺเต อชฺช อมฺหากิ ธมฺมสฺสวณฺทิวสฺสตี, สงฺขมฺสฺส ทานํ ทตุวา “ ตุมฺเห ภนฺเต ทิวา ธมฺมกถิ กเถยฺยาเถวติ อานิสฺ.

โสปิ เตสํ อธิวาเสสิ. เตหิ ธมฺมสฺสวณฺเวลา ย อาคนตุวา “ภนฺเต ธมฺมิ โน กเถเถวติ วุตฺเต, โสพุททายิตฺเตโร อาสเน นิสฺสิตฺวา จิตฺตวิชนี คเหตุวา จาเลนฺโต, เอกมฺปิ ธมฺมบทิ อทิสฺวา “อหิ ปทภาณิ ภาณิสฺสามิ, อญฺเอย ธมฺมกถิ กเถตฺตติ วตุวา โอตฺริ.

เต อญฺเอยน ธมฺมกถิ กเถเปตุวา ปทภาณฺตถาย ปฺนํ ตํ อาสนํ อโรปยิสฺส. โส ปฺนํปิ กิณฺนุ อทิสฺวา “อหิ รัตฺตี กเถสฺสามิ, อญฺเอยน ปทภาณิ ภาณฺตถาย ปฺนํ รัตฺตี เถริ อานยิสฺส. โส รัตฺติมฺปิ กิณฺนุ อทิสฺวา “อหิ ปจฺจุเส ว กเถสฺสามิ, รัตฺตี อญฺเอยน กเถตฺตติ วตุวา โอตฺริ.

เต อญฺเอยน กเถเปตุวา ปฺนํ ปจฺจุเส ตํ อานยิสฺส. โส ปจฺจุเสปิ กิณฺนุ นาทุทส. มหาชน เลทฺททุททุทาทินิ คเหตุวา “อนฺธพาล ตฺวํ สารีปุตฺตโมคฺคัลลานานํ วณฺเณน กถิยมาเน

กล่าวแล้ว อย่างนี้ ด้วย อย่างนี้ ด้วย, (อ.ท่าน) ไม่กล่าวแล้ว ในกาลนี้ เพราะเหตุไร ดังนี้ ติดตามแล้ว (ซึ่งพระเถระ) ผู้หนีไปอยู่ ฯ (อ.พระเถระ) นั้น หนีไปอยู่ ตกไปแล้ว ในวัจกุฎี หลังหนึ่ง ฯ อ.มหาชน ยังวาจาเป็นเครื่องกล่าว ว่า อ.พระโลพูทายี ครั้นเมื่อกล่าว อันแสดงซึ่งคุณ ของพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ ท. เป็นไปอยู่ อวดอ้างอยู่ ประกาศแล้ว ซึ่งความที่ (แห่งตน) เป็นพระธรรมกถึก (ครั้นเมื่อคำ) ว่า อ.เรา ท. จักฟัง ซึ่งธรรม ดังนี้ อันมนุษย์ ท. กระทำแล้ว ซึ่งสักการะ กล่าวแล้ว, นั่งแล้ว บนอาสนะ ๔ ครั้ง ไม่เห็นอยู่ (ซึ่งบทแห่งธรรม) อะไร ๆ อันควรแล้วแก่ความเป็นบพ (อันตน) ฟังกล่าว ผู้ (อันมหาชน) ถือเอาแล้ว (ซึ่งวัตถุ ท.) มีก่อนดิน และท่อนไม้เป็นต้น คุณความด้วยดีแล้ว ว่า อ.ท่าน ย่อมถือนเอา ถือนเอาโดยความเป็นคู่ กับ ด้วยพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ ท. ผู้เป็นเจ้าของ เรา ท. ดังนี้ ให้หนีไปอยู่ ตกไปแล้ว ในวัจกุฎี ดังนี้ ให้ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว ฯ

อ.พระศาสดา เสด็จมาแล้ว ตรัสถามแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.เธอ ท.) เป็นผู้นั่งพร้อมกันแล้ว ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าว อะไร หนอ ย่อมมี ในกาลนี้ ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อ.ข้าพระองค์ ท. เป็นผู้ นั่งพร้อมกันแล้ว ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าว) ชื่อ นี้ (ย่อมมี ในกาลนี้) ดังนี้ (อันภิกษุ ท. เหล่านั้น) กราบทูลแล้ว ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.โลพูทายี นั้น ย่อมจมลง ในหลุมแห่งคุณ) ในกาลนี้ นั้นเทียว หามิได้, (อ.โลพูทายี) นั้น จมลงแล้ว ในหลุมแห่งคุณ แม้ในกาลก่อน ดังนี้ ทรงนำมาแล้ว ซึ่งเรื่องอันล่วงไปแล้ว ทรงยังขาดก นี้ ว่า

(อ.สุกร กล่าวแล้ว ซึ่งคาถาที่ ๑) ว่า

แનેสหาย อ.เรา เป็นผู้ มีเท้า ๔ (ย่อมเป็น),
 แเนสหาย แม้อ.ท่าน เป็นผู้ มีเท้า ๔ (ย่อมเป็น),
 แเนสสีหะ (อ.ท่าน) จงมา (อ.ท่าน) จงกลับเกิด,
 (อ.ท่าน) ผู้กลัวแล้ว ย่อมหนีไป เพราะเหตุไร หนอ (ดังนี้) ฯ

(อ.สีหะ กล่าวแล้ว ซึ่งคาถาที่ ๒) ว่า

แเนสสุกร (อ.ท่าน) เป็นผู้ไม่สะอาด เป็นผู้มีชนอันเนา
 ย่อมเป็น (อ.ท่าน) เป็นผู้ มีกลิ่นเหม็น (เป็น) ย่อมฟุ้งไป,
 ถ้าว่า (อ.ท่าน) เป็นผู้ใคร่เพื่ออันรบ ย่อมเป็น ไชรั,
 แเนสหาย (อ.เรา) จะให้ ซึ่งความชนะ แก่ท่าน (ดังนี้) ดังนี้

ให้พิสดารแล้ว ตรัสแล้ว ว่า อ.สีหะ ในกาลนั้น เป็นสารีบุตร ได้เป็นแล้ว (ในกาลนี้), อ.สุกร (ในกาลนั้น) เป็นโลพูทายี (ได้เป็นแล้ว ในกาลนี้) ดังนี้ ฯ อ.พระศาสดา ครั้นทรงนำมาแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ตรัสแล้วว่า ดูก่อนภิกษุ ท. อ.ธรรม มีประมาณน้อย อันโลพูทายี เรียบเอาแล้ว, อนึ่ง (อ.โลพูทายี) นั้น ไม่ได้กระทำแล้ว ซึ่งการสาธยาย นั้นเทียว, อ.อัน เรียบเอาแล้ว ซึ่งปริยัติ อย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่กระทำซึ่งการสาธยาย (ซึ่งปริยัติ) นั้น เป็นมลทินนั้นเทียว (ย่อมเป็น) ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

เอวญเจวญจ วเทสิ, อิทานิ กสฺมา น กเถสฺสิตติ
 สนฺตชฺเชตฺวา ปลายนฺตํ อนุพนฺธิ. โส ปลายนฺโต
 เอกิสฺสา วจฺจกุฎฺฐิยา ปติ. มหาชนฺโน กถํ สมฺภูสาเปสิ
 “โลพูทายี สารีปฺตฺตโมคฺคัลลานานํ คุณกถาย
 วตฺตมานาย อุตฺตมโน ธมฺมกถิกาวํ ปกาเสตฺวา,
 มนุสฺสเสหิ สกฺกาโร กตฺวา `ธมฺมํ สุโณมาติ วุตฺเต,
 จตฺกชฺชตฺตํ อาสเน นิสฺสํติตฺวา กเถตฺตพฺพชฺชตฺตํ กิณฺุจ
 อปฺสฺสนฺโต `ตฺวํ อมฺหากํ อยฺเยหิ สารีปฺตฺตโมคฺคัลลานต-
 เถเรหิ สทฺธิํ ยฺคฺคฺคาหํ คณฺุหสฺสิตฺติ เลทฺทชฺชทฺถฺนฺทาทินิ
 คเหตุวา สนฺตชฺเชตฺวา ปลายปิยมาโน วจฺจกุฎฺฐิํ
 ปติโธตติ.

สตฺถา อาคนฺตฺวา “กาย นุตฺถ กิณฺุชเว เอตฺรหิ
 กถาย สนฺนิสิณฺุณนฺติ ปุจฺจิตฺวา, “อิมาย นามาติ วุตฺเต,
 “น กิณฺุชเว อิทาเนว, ปุพฺพเพเปส คุณฺุญฺเเป นิมฺมุโคเววาทิ
 วตฺวา อติตํ อาหริตฺวา

“จตุปปโต อหํ สมฺม, ตวมฺปิ สมฺม จตุปปโต.
 เอหิ สึห นิวตฺตสฺสุ, กิณฺุ ภัโต ปลายสิ.
 อสฺสุจิ ปุติโลเมสิ, ทฺุคฺคฺนฺโต วายสิ สุกร,
 สเจ ยฺชฺฉิตฺตฺกามาสิ, ชยํ สมฺม ททามิ เตติ.

อิมํ ชาตํ วิตฺถาเรตฺวา กเถสิ “ตทา สึโห สารีปฺตฺโต
 อโหสิ, สุกฺโข โลพูทายิตฺติ. สตฺถา อิมํ ธมฺมเทสนํ อาหริตฺวา
 “กิณฺุชเว โลพูทายินา อปฺปมตฺตโก ธมฺโม
 อุกฺคฺทิตฺโต, สชฺชฌายํ ปน เวน อกาสิ; ยงฺกิณฺุจ ปรียตฺติ
 คเหตุวา ตสฺสา อสฺชฌายกธฺมํ มลเมวาทิ วตฺวา
 อิมํ คาคมาห

อ.มนต์ ท. มีอันไม่สาธยายเป็นมลทิน, อ.เรื่อน ท.
มีอันไม่ลุกขึ้น เป็นมลทิน, อ. ความเกียจคร้าน เป็นมลทิน
ของผิวพรรณ (ย่อมนเป็น), อ.ความประมาท เป็นมลทิน
(ของบุคคล) ผู้รักษาอยู่ (ย่อมนเป็น) ดังนี้ ฯ

“อสนุชฌายมลา มนตา, อนุชฌานมลา ฆรา,
มลั วณฺณสุส โกสชฺชั, ปมาโท รกฺขโต มลนฺติ.

(ในบท ท.) เหล่านี้หนาน (อ.บท นี้) ว่า **อสนุชฌายมลา** ดังนี้
เป็นต้น (อันข้าพเจ้า จะกล่าว), อ.ปริยัติ อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือ
หรือว่า อ.ศีลปะ (อย่างใดอย่างหนึ่ง) (เมื่อบุคคล) ไม่สาธยายอยู่
ไม่ตามประกอบอยู่ ย่อมเสื่อมสูญ หรือ หรือว่า ย่อมไม่ปรากฏ
มีระหว่างออกแล้ว เหตุใด, เพราะเหตุนี้ (อ.พระดำรัส) ว่า
อสนุชฌายมลา มนตา ดังนี้ (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ฯ

อนึ่ง ชื่อ อ.เรื่อน (ของบุคคล) ผู้อยู่อยู่ อยู่ครองซึ่งเรื่อน
ผู้ ลุกขึ้นแล้วๆ ไม่กระทำอยู่ (ซึ่งกิจ ท.) มีอันช่อมแซมซึ่งเรื่อน
อันคร่ำคร่าแล้วเป็นต้น ย่อมพินาศ เหตุใด, เพราะเหตุนี้
(อ.พระดำรัส) ว่า **อนุชฌานมลา ฆรา** ดังนี้ (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า)
ตรัสแล้ว ฯ อ.กาย ของคฤหัสถ์ หรือ หรือว่า ของบรรพชิต
ผู้ไม่กระทำอยู่ ซึ่งอันชำระซึ่งสระ หรือ หรือว่า ซึ่งอันชำระซึ่งบิหาร
ด้วยอำนาจแห่งความเกียจคร้าน เป็นกายมีวรรณะขาว
(ย่อมนเป็น) ดังนี้แล เหตุใด, เพราะเหตุนี้ (อ.พระดำรัส) ว่า
มลั วณฺณสุส โกสชฺชั ดังนี้ (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ฯ

อนึ่ง อ.โค ท. เหล่านี้ (ของบุคคล) ผู้รักษาอยู่ซึ่งโค ท. ผู้ประพฤติ
หัลบอยู่ หรือ หรือว่า ผู้เล่นอยู่ ด้วยอำนาจแห่งความประมาท
ย่อมนถึงทั่ว ซึ่งความพินาศ (ด้วยเหตุ) มีอันเล่นไปสู่อันชั่วทำเป็นต้น
หรือ หรือว่า ด้วยอุปัทวะมีเนื้อร้ายและใจเป็นต้น หรือว่า
ด้วยอำนาจแห่งอันข้ามลงแล้ว (สู่ที่ ท.) มีนาแห่งข้ามสาธิตเป็นต้น
(ของชน ท.) เหล่าอื่น เคียวกิน, (อ.เจ้าของ) ย่อมถึง ซึ่งอาชญา หรือ
หรือว่า ซึ่งการบริภาษ แม่เอง ฯ ก็ อีกอย่างหนึ่ง อ.กิเลส ท. ข้าม
ลงแล้ว ด้วยอำนาจแห่งความประมาท (ยังบรรพชิต) ผู้ไม่รักษาอยู่
ซึ่งทวาร ท. ๖ ย่อมให้เคลื่อน จากศาสนา เหตุใด, เพราะเหตุนี้
(อ.พระดำรัส) ว่า **ปมาโท รกฺขโต มลั** ดังนี้ (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า)
ตรัสแล้ว ฯ อ.อธิบาย ว่า ก็ (อ.ความประมาท) นั้น ชื่อว่าเป็นมลทิน
เพราะความที่ (แห่งความประมาท) นั้น เป็นธรรมควรแก่ที่ตั้ง
แห่งมลทิน เพราะอันนำมาซึ่งความพินาศ (ย่อมนเป็น) ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว
(ซึ่งอริยผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

ตตฺถ “อสนุชฌายมลาติ: ยา กาจิ ปริยตฺติ वा
สิปฺปิ वा ยสุमा अสนुचฌायมนตฺสฺส อนุชฌयฺนตฺสฺส
วินฺสุตฺติ वा นิรฺนตฺริ वा न अणुชฌาติ; ตสฺमा
“อสนุชฌายมลา มนตาติ วุตฺตํ.

ยสุมา ปน ฆราวาสํ วสนตฺสฺส อญฺญาญฺญา
ชิตฺถนุปฺปฏิสงฺขรณาทีนํ อภิรฺนตฺสฺส ฆริ นาม วินฺสุตฺติ;
ตสฺมา “อนุชฌานมลา ฆราติ วุตฺตํ. ยสุมา คิหิสุตฺ
วา ปพฺพชิตฺสฺส वा โกสชฺชวเสน สวีรฺปฏิชคฺคณํ वा
ปริกฺขารปฏิชคฺคณํ वा อภิรฺนตฺสฺส กาโย ทพฺพณฺเณติ;
ตสฺมา “มลั วณฺณสุส โกสชฺชนฺติ วุตฺตํ.

ยสุมา ปน คาโว รกฺขนตฺสฺส ปมาทวเสน
นิทฺทาณตฺสฺส वा กิพฺนตฺสฺส वा ตา คาโว
อติตฺถปฺกฺขนฺทนาทีนา वा พาลมิดฺโจราทีอุปฺทเว
น वा ปเรสฺส สาลิกฺเขตฺตาทินี โอตฺริตฺวา ชาทนวเสน
วา วินาสํ อาปชฺชนฺติ, สยฺปิ ทนฺทํ वा ปริภาสํ वा
ปาปฺณาติ. ปพฺพชิตํ वा ปน ฉ ทวารานี อรฺกฺขนฺตํ
ปมาทวเสน กิเลสา โอตฺริตฺวา สาสนา จาเวณฺติ;
ตสฺมา “ปมาโท รกฺขโต มลนฺติ วุตฺตํ. โส หิสุตฺ
วินาสาหฺรณฺน มลฺกฺชานียตฺตา มลนฺติ อตฺถิ.

เทสนาวสานเ พหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปฺณีสฺสูติ.

อ.เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าโลพุททายี (จบแล้ว) ฯ

โลพุททายิตฺถเถรวตฺตฺถ.

**๕. อ.เรื่องแห่งกุลบุตรคนใดคนหนึ่ง
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ**

๕. อถกถกกุลบุตรตฤ. (๑๘๕)

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเวฬุวัน ทรงปรารภ
ซึ่งกุลบุตร คนใดคนหนึ่ง ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า
มลิตถิยา ทุจจริตติ ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“มลิตถิยา ทุจจริตติ อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตถา
เวฬุวเน วิหรนฺโต อถกถกํ กุลปฺตํ อารพฺภ กเถสิ.

ได้ยินว่า (อ.มารดาและบิดา ท.) นำมาแล้ว ซึ่งเด็กหญิงในตระกูล
ผู้มีชาติเสมอกัน (เพื่อกุลบุตร) นั้น ฯ (อ.หญิง) นั้น เป็นผู้ประพฤติกว้าง
โดยปกติ ได้เป็นแล้ว จำเดิม แต่วัน (แห่งตน อันชน ท. เหล่านั้น)
นำมาแล้ว ฯ อ.กุลบุตร นั้น ละอายแล้ว เพราะความประพฤติกว้าง
(แห่งหญิง) นั้น ไม่อาจอยู่ เพื่ออันเข้าถึง ซึ่งความเป็นแห่งบุคคล
ผู้มีหน้าพร้อม ต่อใครๆ ตัดขาดแล้ว (ซึ่งกิจ ท.) มีการบำรุง
ซึ่งพระพุทธรูปเป็นต้น เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา โดยอันล่องไป
แห่งวันเล็กน้อย ถวายบังคมแล้ว นั่งแล้ว ณ ส่วนข้างหนึ่ง, (ครั้นเมื่อ
พระศาสดา) ว่า ดูก่อนอุบาสก (อ.ท่าน) ย่อมไม่ปรากฏ เพราะเหตุไร
ดังนี้ (อันพระศาสดา) ตรัสแล้ว, กราบทูลแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น ฯ

ตสฺส กิร สมานชาติกํ กุลกุมาริกํ อานสุ.
สา อานิตทิวสโต ปฏฺสาเย อติจารินี อโหสิ. โส กุลปฺตโต
ตสฺสา อติจาเรน ลชฺชิตโต กสฺสจฺจิ สมมุชฺชิวา อูปคนฺตุ
อสกฺโกนฺโต พุทฺธปฏฺจนาทินิ ปจฺจินฺทิตฺวา กติปาหจฺเจเน
สตุถารํ อูปลงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสินฺโน,
“กํ อูปาสก น ทิสฺสสฺสิตฺติ วุตฺเต, ตมตฺถํ อารเเจสิ.

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว (กะอุบาสก) นั้น ว่า ดูก่อน
อุบาสก อ.คำว่า ชื่อ อ.หญิง ท. เป็นผู้เช่นกับด้วยสถานที่ที่มีแม่น้ำ
เป็นต้น (ย่อมเป็น), อ.ความโกรธ (ในหญิง ท.) เหล่านั้น อันบัณฑิต
ไม่พึงกระทำ ดังนี้ อันเรา กล่าวไว้แล้ว แม้ในกาลก่อน, แต่ว่า
อ.ท่าน กำหนดไม่ได้แล้ว เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้อันภพ
ปกปิดแล้ว ดังนี้ ผู้ (อันกุลบุตร) นั้น ทูลวิงวอนแล้ว ทรงยังขาดก ว่า

อถ นํ สตถา “อูปาสก ปุพฺเพปิ มยา อิตฺถิโย นาม
นทีอาทิสฺทิสสา, ตาสฺส ปณฺฑิตฺเตน โกโธ น กาทพุโพิติ
วุตฺตํ, ตวํ ปน ภวปฏิจฺจนฺตฺตาน น สลฺลกุเชสิตี วตฺวา
เตน ยาจิต

อ.แม่น้ำ ด้วย อ.หนทาง ด้วย อ.เรือนเป็นที่ดื่ม ด้วย
อ.ที่พัก ด้วย อ.บ่อน้ำ ด้วย (เป็นสถานที่ทั่วไป แก่ชน ท.
ทั้งปวง ย่อมเป็น) อันใด, ชื่อ อ. หญิงในโลก ท.
(เป็นผู้ทั่วไปแก่ชน ท. ทั้งปวง ย่อมเป็น) อันนั้น,
อ.เขตแดน (ของหญิง ท.) เหล่านั้น ย่อมไม่มี ดังนี้

“ยถา นที จ ปนฺโต จ ปานาคาริ สภา ปปา,
เอวํ โลกิตฺถิโย นาม, เวลา ตาสํ น วิชฺชตีติ

ให้พิสดารแล้ว ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนอุบาสก ก็ อ.ความเป็นแห่ง
หญิงผู้ประพฤติกว้างโดยปกติ (เป็นมลทิน) ของหญิง (ย่อมเป็น),
อ.ความตระหนี่ (เป็นมลทิน ของบุคคล) ผู้ให้อยู่ ซึ่งทาน
(ย่อมเป็น), อ.อกุศลกรรม เป็นมลทิน ของสัตว์ ท. ในโลกนี้และโลก
อื่น ท. เพราะอรรถว่าเป็นเครื่อง (ยังสัตว์ ท.) ให้พินาศ (ย่อมเป็น),
ส่วนว่า อ.อวิชชา เป็นมลทิน อันสูงสุด กว่ามลทินทั้งปวง ท.
(ย่อมเป็น) ดังนี้ ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา ท. เหล่านี้ ว่า

ชาติกํ วิตถาเรตฺวา “อูปาสก อิตฺถิยา หิ อติจารินีภาโว,
ทานํ เทนุตสฺส มจฺเจนฺริ, อธิโลกปโรโลกสฺส สตุตฺตานํ
อกุสฺสลมมฺมํ วินาสนตฺเถเน มลํ, อวิชฺชา ปน สพฺพมฺลानํ
อตุตฺตมํ มลนฺตํ วตฺวา อีมา คากา อภาสิ

อ. ความประพฤติกว้าง เป็นมลทิน ของหญิง (ย่อมเป็น)
อ. ความตระหนี่ เป็นมลทิน (ของบุคคล) ผู้ให้อยู่ (ย่อมเป็น),

“มลิตถิยา ทุจจริตติ มจฺเจนฺริ ททโต มลํ,
มลา เว ปาปกกา ฐมฺมา อสฺสุมี โลกํ ปรมฺหิ จ,

อ.ธรรม ท. อันลามก เป็นมลทิน แล ในโลก นี้ ด้วย (ในโลก) อื่น ด้วย (ย่อมนั้น), (อ.เรา จะบอก) ซึ่งมลทินกว่า กวามลทิน นั้น อ.วิชา เป็นมลทิน อย่างยิ่ง (ย่อมนั้น), คู่ก่อนภิกษุ ท. (อ.เรา ท.) ละขาดแล้ว ซึ่งมลทินนั้น เป็นผู้ที่มีมลทินออกแล้ว จงเป็นเกิด ดังนี้ ๙

ตโต มลา มลตรี อวิชา ปรม มล,
เอต มล ปหนตวาน นิมมลา โทถ ภิกขโวติ.

อ.อันประพัตติลวง ชื่อว่า **ทุจจิริติ** (ในพระคาถา) นั้น ๙ ก็ แม้อ.สามิ ย่อมนำออก ซึ่งหญิง ผู้ประพัตติลวงโดยปกติ จากเรือน (อ.มารดาและบิดา ท.) ย่อมนำออก (ซึ่งหญิง) นั้น ผู้ไปอยู่ สู่สำนักของมารดาและบิดา ท. (ด้วยคำ) ว่า อ.เรา ผู้เป็นคนไม่เคารพต่อตระกูล เป็นแล้ว (อันเรา ท.) ไม่พึงเห็น แม้ด้วยนัยนตา ท. ดังนี้, (อ.หญิง) นั้น เป็นผู้ไม่มีที่พึ่ง (เป็น) เทียวไปอยู่ ย่อมถึง ซึ่งความลำบากใหญ่, เพราะเหตุนั้น อ.ความประพัตติลวง (แห่งหญิง) นั้น (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ว่า เป็นมลทิน ดังนี้ ๙ (อ.อรรถ) ว่า (ของบุคคล) ผู้ให้ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ททโต** ดังนี้ ๙

ตตถ **“ทุจจิริติ**: อติจาโร. อติจารินิณฺหิ อิตฺถีสามีโกปี เคหา นีหฺรติ, มาตาปิตฺตุนิ สฺนฺติกํ คจฺจนฺตํ “ตุํ กุลฺลสฺส อคารวญฺจตา อภฺชิหิปี น ทฺกุฏพฺพาทิ ตํ นีหฺรฺนฺติ; สวา อนาถา วิจฺรฺนฺตี มหาทฺกุฏํ ปาปฺถมาติ; เตนฺสฺสา ทุจจิริติ “มฺลนฺติ วฺตุตฺติ. **ททโต**: ทายกสฺส.

ก็ (เมื่อบุคคล) โด คิดอยู่ ว่า ครั้นเมื่อนา นี้ ถึงพร้อมแล้ว (อ.เรา) จักถวาย (ซึ่งภัตท ท.) มีสลาภภัตทเป็นต้น ดังนี้ ในกาลเป็นที่ใดซึ่งนา, ครั้นเมื่อข้าวกล้า สำเร็จแล้ว, อ.ความตระหนี่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมห้าม ซึ่งจิตดวงประกอบพร้อมแล้วด้วยจาคะ, (อ.บุคคล) นั้น, ครั้นเมื่อจิตดวงประกอบพร้อมแล้วด้วยจาคะ ไม่งอกเงยอยู่ ด้วยอำนาจแห่งความตระหนี่, ย่อมไม่ได้ซึ่งสมบัติ ท. ๓ คือ ซึ่งสมบัติในมนุษย์ ซึ่งสมบัติอันเป็นทิพย์ ซึ่งสมบัติคือพระนิพพาน, เพราะเหตุนั้น (อ.พระดำรัส) ว่า **มจฺเจริ ททโต มล** ดังนี้ (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ๙

ยสฺส ทิ เขตฺตคฺคณกาเล “อิมสฺมี เขตฺเต สมนฺนเน สลาภภตฺตาทีนํ ทสฺสามิติ จินฺเตนฺตสฺส, นิปฺนเน สสฺเส, มจฺเจริ อฺปปชฺชิตฺวา จากจิตฺตํ นีวาเรติ; โส, มจฺเจรวเสน จากจิตฺเต อวิรฺหนฺเต, “มฺนุสฺสสมฺปตฺตี ทิพฺพสมฺปตฺตี นิพฺพานสมฺปตฺติณฺติ ติสฺโส สมฺปตฺติโย น ลภฺติ; เตน วฺตุตฺติ “**มจฺเจริ ททโต มฺลนฺติ**.

อ.นัย (ในบท ท.) มีอย่างนี้เป็นรูป แม้เหล่าอื่น นั้นนัยเทียว ๙ (อ.อรรถ) ว่า ส่วนว่า อ.ธรรม ท. อันเป็นอกุศล เป็นมลทินนั้นเทียว (ย่อมนั้น) ในโลกนี้ ด้วย ในโลกอื่น ด้วย (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ปาปกา ธมฺมา** ดังนี้ ๙ (อ.อรรถ)ว่า กวามลทิน (อันข้าพเจ้า) กล่าวแล้ว ในภายได้ (ดังนี้ แห่งบท)ว่า **ตโต** ดังนี้ ๙ อ.อรรถว่า (อ.เรา) จะบอก ซึ่งมลทินอันยิ่งกว่า แก่เธอ ท. ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **มลตรี** ดังนี้ ๙

อญฺเณสุปี เภวฺวเปสุ เภเสว นโย. **ปาปกา ธมฺมา**: อกุสลา ธมฺมา ปน อธิโลเก จปรโลเก จ มลฺเมว. **ตโต**: เภจฺจา วฺตุตฺตมฺลโต. **มลตรี**: อติเรกมลํ โวกเถมีติ อตุเถ.

(อ.อรรถ) ว่า อ.ความไม่รู้ อันมีวัตถุ ๘ นั้นเทียว เป็นมลทิน อย่างยิ่ง (ย่อมนั้น) ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อวิชา** ดังนี้ ๙ อ.อรรถ ว่า คู่ก่อนภิกษุ ท. อ.เรา ท. ละแล้ว ซึ่งมลทิน นั้น เป็นผู้ที่มีมลทินออกแล้ว จงเป็นเกิด ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **ปหนตวาน** ดังนี้เป็นต้น ๙

อวิชา: อญฺจวตฺตูกํ อญฺญาณเมว ปรม มล.
ปหนตวาน: เอต มลํ ชหิตฺวา ภิกฺขเว ตฺมฺเห นิมฺมลา โทธาติ อตุเถ.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชนุ ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยมผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ๙

เทศนาวสาเน พฺหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปฺถนีสฺสูติ.

อ.เรื่องแห่งกฤษบุตรคนใดคนหนึ่ง (จบแล้ว) ๙

อญฺญตฺรกุลปฺุตตวตฺตฤ.

๖. อ.เรื่องแห่งภิกษุชื่อว่าจูฬสารี
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

๖. จูฬสารีภิกษุขุดถุ

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งสัตถุวิหาริก ของพระเถระชื่อว่าสารีบุตร ชื่อว่า จูฬสารี ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **สุชีโว อหิริเกณ** ดังนี้ เป็นต้น ๕

ได้ยินว่า ในวันหนึ่ง (อ.ภิกษุ) นั้น กระทำแล้ว ซึ่งเวชกรรม ได้แล้ว ซึ่งโภชนะอันประณีต ถือเอาแล้ว ออกไปอยู่ เห็นแล้ว ซึ่งพระเถระ ในระหว่างแห่งหนทาง กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.โภชนะ) นี้ อันกระผม กระทำแล้ว ซึ่งเวชกรรม ได้แล้ว, อ.ท่าน ท. จักไม่ได้ ซึ่งโภชนะ มีอย่างนี้เป็นรูป (ในที่) อื่น, (อ.ท่าน ท.) ขอจงฉัน (ซึ่งโภชนะ) นี้ เกิด, อ.กระผม กระทำแล้ว ซึ่งเวชกรรม จักนำมา ซึ่งอาหาร มีอย่างนี้เป็นรูป ตลอดจนกาล เนิ่องนิตย เพื่อท่าน ดังนี้ ๕ อ.พระเถระ ฟังแล้ว ซึ่งคำ (ของภิกษุ) นั้น ผู้เป็นคนหนึ่งเป็นแล้วเที่ยว หลีกไปแล้ว ๕ อ.ภิกษุ ท. มาแล้ว สุวิหาร กราบทูลแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น แก่พระศาสดา ๕

อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. ชื่อ (อ.บุคคล) ผู้ไม่มีความละอาย เป็นผู้คนอง เป็นผู้เช่นกับด้วยกา เป็น ตั้งอยู่แล้ว ในการแสวงหาอันไม่สมควร อันมีอย่าง ๒๑ ย่อมเป็นอยู่ สบาย, ส่วนว่า (อ.บุคคล) ผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยหิริและโสตตปัปะ ย่อมเป็นอยู่ ลำบาก ดังนี้ ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ท. เหล่านี้ ว่า

อ.อัน (อันบุคคล) ผู้ไม่มีความละอาย ผู้กล้าเพียงดังกา
ผู้กำจัดโดยปกติ ผู้เล่นไปโดยปกติ ผู้คนอง ผู้เศร้าหมอง
พร้อมแล้ว เป็นอยู่ เป็นความเป็นอยู่สบาย (ย่อมเป็น),
ส่วนว่า (อ.อัน อันบุคคล) ผู้มีความละอาย ผู้แสวงหา-
ซึ่งกรรมอันสะอาดโดยปกติ เนิ่องนิตย ผู้ไม่หัดหู่
ผู้ไม่คนอง ผู้มีอาชีพอันหมดจดแล้ว ผู้เห็นอยู่ (เป็นอยู่)
เป็นความเป็นอยู่ลำบาก (ย่อมเป็น) ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ) ว่า ผู้มีหิริและโสตตปัปะอันตัดขาดแล้ว (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้หนนา (แห่งบท)ว่า **อหิริเกณ** ดังนี้ ๕ (อ.อธิบาย) ว่า ก็ (อันบุคคล) ผู้มีอย่างนี้เป็นรูป ไม่อาจ เพื่ออัน กล่าวแล้ว (กะหญิง) ผู้มีไช้มารดานั้นเที่ยว ว่า อ.มารดา ของเรา ดังนี้ (กะชาย ท.) มีชายผู้มีไช้บิดาเป็นต้นนั้นเที่ยว โดยนัย มีคำว่า อ.บิดา ของเรา ดังนี้ เป็นต้น ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในการแสวงหาอันไม่สมควร อันมีอย่าง ๒๑ เป็นอยู่ ตามสบาย (ดังนี้) ๕

(อ.อรรถ) ว่า ผู้เช่นกับด้วยกาตัวกล้า (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **กาสูเรน** ดังนี้ ๕ อ.อธิบาย ว่า เหมือนอย่างว่า อ.กาตัวกล้า

“สุชีโว อหิริเกนาติ อิมิ ธมฺมเทศนํ สตุถา
เชตวนเ วิหรนฺโต จูฬสารินฺนาม สารีปุตฺตตฺเถรสฺส
สทุวิหาริกํ อารพฺภ กเถสิ.

โส กิร เอกทิวสํ เวชชกมฺมํ กตฺวา ปถนิตฺโชนํ ลภิตฺวา
อาทาย นิภขมฺนฺโต อนฺตรามคฺเค เถริ ทิสฺวา “ภนฺเต อิทํ
มยา เวชชกมฺมํ กตฺวา ลพฺถิ, ตุมฺहे อญฺญตฺตฺถ เหวรฺรูปํ
โชนํ น ลภิสฺสธ, อิมิ ฎฺญชฺถ, อหิ เต เวชชกมฺมํ
กตฺวา นิจฺจกาลี เหวรฺรูปํ อาหารํ อานริสฺสามิติ อาห.
เถโร ตสฺส วจฺนํ สุตฺวา ตฺถุหิฎฺฏโตว ปกฺกามิ. ภิกฺขุ วิหาริ
อาคนฺตุวา สตุถฺ ตมตฺถิ อารีเจสฺสุ.

สตุถา “ภิกฺขเว อหิริโก นาม ปคฺพฺโภา กากสฺทิสฺโส
หุตฺวา เอกวิสฺติวิธาย อเนสนาย จตฺวา สุขํ ชีวติ,
หิโรตฺตปฺปสมฺปนฺโน ปน ทุกฺขํ ชีวตีติ วตฺวา อิมา คาถา
อภาสิ

“สุชีโว อหิริเกณ กากสูเรน ธฺดินา
ปกฺขนฺทินา ปคฺพฺเณน สงฺกิลิฎฺฐเณน ชีวตี;
หิริมตา จ ทฺขุชีโว นิจฺจํ สฺวจิคเวสินา
อลีเนนาปคฺพฺเณน สฺทุธาชีเวน ปสฺสตาติ.

ตตฺถ **“อหิริเกนาติ:** ฉินฺนหิโรตฺตปฺปเกน.
เอวฺรุเปน หิ อมาตฺรเมว “มาตา เมติ อปิตาทโย
เอว “ปิตา เมติอาทีนา นเยน วตฺวา เอกวิสฺติวิธาย
อเนสนาย ปติฎฺฐาย สฺเชน ชีวตี สฺกกา.

กาสูเรนาติ: สฺวรกากสฺทิสฺเสน. ยถา หิ สฺวรกาโก

ตัวต้องการเพื่ออันคาบเอา (ซึ่งโกชนะ ท.) มีข้าวต้มเป็นต้น ในเรือนแห่งตระกูล ท. จับแล้ว (ในสวน ท.) มีฝาเป็นต้น รู้แล้ว ซึ่งความเป็นคืออันแลดู ซึ่งตน เป็นราวกะว่า ไม่แลดูอยู่ ด้วย เป็นราวกะว่า มีใจส่งไปแล้วในที่อื่น ด้วย เป็นราวกะว่า ประพฤติ หลับอยู่ ด้วย เป็น กำหนดแล้ว ซึ่งความพลั้งเผลอ แห่งมนุษย์ ท. โผลงแล้ว, (ครั้นเมื่อมนุษย์ ท.) กล่าวอยู่ ว่า สุกๆ ดังนี้ นันท์เที่ยว, คาบเอาแล้ว (ซึ่งโกชนะ) อันยังปากให้เต็ม จากภาชนะ ย่อมบิน หนีไป ฉันท, แม้ อ.บุคคลผู้ไม่มีความละอาย เข้าไปแล้ว สูบ้าน กับ ด้วยภิกษุ ท. ย่อมกำหนด (ซึ่งที่ ท.) มีที่แห่งข้าวต้มและข้าวสอย เป็นต้น, อ.ภิกษุ ท. เที่ยวไปแล้ว เพื่อบิณฑชะ (ในบ้าน) นันท์ถือเอา (ซึ่งโกชนะ) สักว่าเป็นเครื่องยังอัตภาพให้เป็นไป ไปแล้ว สูโรง เป็นที่ฉัน พิจารณาอยู่ ดิมแล้ว ซึ่งข้าวต้ม กระทำไว้ในใจอยู่ ซึ่งกัมมัญฐาน ย่อมสาธยาย ย่อมกวาด ซึ่งโรงเป็นที่ฉัน, ส่วนว่า (อ.บุคคลผู้ไม่มีความละอาย) นี้ ไม่กระทำแล้ว (ซึ่งกิจ) อะไรๆ เป็นผู้มีหน้าเฉพาะต่อบ้านเที่ยว ย่อมเป็น,

(อ.บุคคลผู้ไม่มีความละอาย) นันท์ แม้ อันภิกษุ ท. (กล่าวแล้ว) ว่า (อ.ท่าน ท.) จงดู (ซึ่งบุคคล) นี้ ดังนี้ แลดูอยู่ เป็นราวกะว่า ไม่แลดูอยู่ เป็นราวกะว่า มีใจส่งไปแล้วในที่อื่น เป็นราวกะว่า หลับอยู่ เป็นราวกะว่า กลัดอยู่ ซึ่งลูกคุดม เป็นราวกะว่า จัดแจงอยู่ ซึ่งจีวร เป็น กล่าวอยู่ ว่า อ.การงาน ชื่อโน้น ของเรา มีอยู่ ดังนี้ ลูกขึ้นแล้ว จากอาสนะ เข้าไปแล้ว สูบ้าน เข้าไปหาแล้ว ในเรือน ท. อันอันตนกำหนดแล้ว ในเวลาเช้า หนา ซึ่งเรือน หลังโคหลังหนึ่ง, ครั้นเมื่อประชุมแห่งมนุษย์ในเรือน ท. ปิดแล้ว ซึ่งบานประตู หน้อยหนึ่ง แม้นั่งกรออยู่ โกลัประตุ ผลักแล้ว ซึ่งบานประตู ด้วยมือ ช่างหนึ่ง ย่อมเข้าไป ในภายใน, ครั้นนั้น (อ.มนุษย์ ท.) แม้ผู้ไม่ปรารถนา เห็นแล้ว (ซึ่งบุคคลผู้ไม่มีความละอาย) นันท์ (ยังบุคคลผู้ไม่มีความละอาย) นันท์ ให้นั่งแล้ว บนอาสนะ, (ในโกชนะ ท.) มีข้าวต้มเป็นต้นหนา อ.โกชนะใด มีอยู่, ย่อมถวาย ซึ่งโกชนะ นันท์, (อ.บุคคลผู้ไม่มีความละอาย) นันท์ บริโภคแล้ว ตามความต้องการ ถือเอาแล้ว (ซึ่งโกชนะ) อันเหลือลง ด้วยบาตร ย่อมหลีกไป ฉันทันนันทันเที่ยว, (อ.บุคคล) นี้ ชื่อว่า เป็นผู้กล้าเพียงดังกา (ย่อมเป็น), (อ.อัน) (อันบุคคล) ผู้ไม่มีความละอาย ผู้มีอย่างนี้เป็นรูป (เป็นอยู่) เป็นความเป็นอยู่สบาย (ย่อมเป็น) ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า ชื่อว่าผู้กำจัดโดยปกติ เพราะความเป็น คืออัน (ครั้นเมื่อมนุษย์ ท.) กล่าวอยู่ (ซึ่งคำ ท.) มีคำว่า ชื่อ อ.พระเถระโน้น เป็นผู้มีความปรารถน่าน้อย (ย่อมเป็น) ดังนี้ เป็นต้น, กำจัดซึ่งคุณ (ของชน ท.) เหล่าอื่น ด้วยคำ มีคำว่า ก็ แม้ อ.เรา ท. เป็นผู้มีความปรารถน่าน้อย (ย่อมเป็น) หามิได้ หรือ ดังนี้ เป็นต้น (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ธัสสินา** ดังนี้ ฯ

(อ.อธิบาย) ว่า ก็ อ.มนุษย์ ท. พังแล้ว ซึ่งคำ (ของบุคคล) ผู้มีรูปอย่างนั้น สำคัญอยู่ ว่า (อ.บุคคล) แม้นี้ เป็นผู้ประกอบ แล้วด้วยคุณมีความเป็นแห่งบุคคลผู้มีความปรารถน่าน้อย เป็นต้น (ย่อมเป็น) ดังนี้ ย่อมสำคัญ (ซึ่งวัตถุ) อันอันตน พังให้ ฯ

กุลชมเรสุ ยาคุอาทีนึ คณฺหิตุกาไม ภิตฺติอาทีสุ นิสฺสิตฺวา อตฺตโน โอลิโกณฺหาโร ฌตฺวา อโนโลเกนฺโต วีย อญฺญาวิทฺติโก วีย นิทฺทายนฺโต วีย จ หุตฺวา มนุสฺसानํ ปมาทํ สลฺลภฺเขตฺวา อนุปตฺติตฺวา, “สุสฺสูติ วทฺนฺเตสุเยว, ภาชนโต มุชฺชปฺริ คฺเขตฺวา ปลายติ; เหวเมว อหิริกปฺคุคฺโลปิ ภิกฺขุเท สทฺธิ คามํ ปวิสิตฺวา ยาคุภฺตฺตญฺจานาทีนึ ววฺฏฺฐเปติ, ตตฺถ ภิกฺขุ ปิณฺฑาย จริตฺวา ยาปนมตฺตํ อาทาย อาสนสาลํ คนฺตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺตฺวา ยาคุ ปิวิตฺวา กมฺมญฺจานํ มนสิกโรนฺตฺวา สชฺชทายนฺติ อาสนสาลํ สมฺมชฺชนฺติ; อยํ ปน กิณฺฑจึ อกตฺวา คามาภิมุโขว โหติ,

โส ภิกฺขุเท “ปสฺสธิมฺนฺติ โอลิเกยฺมาโนปิ อโนโลเกนฺโต วีย อญฺญาวิทฺติโก วีย นิทฺทายนฺโต วีย คณฺฐิกํ ปฏิมุญฺจนฺโต วีย จีวรํ สฺวิทฺทนฺโต วีย หุตฺวา “อสุกํ นาม เม กมฺมํ อตฺถิติ วทฺนฺโต อญฺญาયાสนา คามํ ปวิสิตฺวา ปาโต ววฺฏฺฐาปิเตสุ เคเหสุ อญฺญตรํ เคหํ อุปสงฺกมิตฺวา, ฆรฺมานุสเสสุ โถกํ กวาวุํ ปิชาย ทฺวาเร นิสฺสิตฺวา กนฺตฺนฺเตสุปิ, เอเกน หตฺเถน กวาวุํ ปณฺมาเมตฺวา อนฺโต ปวิสฺติ; อถ นํ ทิสฺวา อกามกาปิ อาสเน นิสฺสิตฺวาเปตฺวา ยาคุอาทีสุ ยํ อตฺถิติ เตเนติ; โส ยาวทตฺถํ ภูณฺชิตฺวา อวเสสํ ปตฺเตน อาทาย ปกฺกมฺติ; อยํ กากสุโร นาม; เหวรูปน อหิริเกน สุชิวฺนฺติ อตฺถโถ.

ธัสสินาติ: “อสุกตฺเถโร นาม อปฺปิจุโณติอาทีนึ วทฺนฺเตสุ, “ก็ ปน มยฺปิ น อปฺปิจุชาติอาทีนา วจเนน ปเรสํ คุณธัสสนตาย ธัสสินา.

ตถารุปสฺสุทฺธิ วจันํ สุตฺวา “อยฺปิ อปฺปิจุตฺตาทีคุณ- ญฺตุเตติ มญฺญมฺมานา มนุสฺสา ทาทพฺพํ มญฺญนฺติ.

ก็ (อ.บุคคล) นั้น ไม่อาจอยู่ เพื่ออัน ยังจิต ของบุรุษผู้รู้แจ้ง ท. ให้ยินดียิ่ง ย่อมเสื่อมรอบ จากลาภ แม้นั้น จำเดิม (แต่กาล) นั้น ๆ อ.บุคคล ผู้กำจัดโดยปกติ ยังลาภ แม้ของตน แม้ (ของบุคคล) อื่น ย่อมให้หายไปนั้นเทียว ด้วยประการฉะนี้ (ดังนี้) ๆ (อ.อรรถ) ว่า ผู้ประพฤติกว้างไปโดยปกติ คือว่า ผู้แสดงอยู่ ซึ่งกิจ ท. (ของชน ท.) เหล่าอื่น (กระทำ) ให้เป็นราวกะว่ากิจ ของตน (ดังนี้) แห่งบท) ว่า **ปกขณทินา** ดังนี้ ๆ

(อ.อธิบาย) ว่า ครั้นเมื่อภิกษุ ท. กระทำแล้ว ซึ่งวัตร (ในที่ ท.) มีลานแห่งพระเจดีย์เป็นต้น นั่งแล้ว หน้อยหนึ่ง ด้วยอันกระทำ ไว้ในใจซึ่งกัมมฐาน ลูกขึ้นแล้ว เข้าไปอยู่ สูบ้าน เพื่อบิณฑชะ ในเวลาเช้าเทียว, (อ.บุคคล) นั้น) ล้างแล้ว ซึ่งหน้า ประดับแล้ว ซึ่งอัตรภาพ (ด้วยกิจ ท.) มีอันหมซึ่งผ้ากาสาวะสีเหลืองและ อันหยอดซึ่งนัยนตาและอันทาซึ่งศีระจะเป็นต้น เป็นราวกะว่า กวาดอยู่ (เป็น) ให้แล้ว ซึ่งอันประหารด้วยไม้กวาด ท. สอง สาม เป็นผู้มิหน้าเฉพาะต่อขุ่มประตุ ย่อมเป็น, อ.มนุษย์ ท. มาแล้ว ในเวลาเช้าเทียว (ด้วยความคิด) ว่า (อ.เรา ท.) จักไหว้ ซึ่งพระเจดีย์ จักกระทำ ซึ่งการบูชาด้วยระเบียบ ดังนี้ เห็นแล้ว (ซึ่งบุคคลผู้ไม่มี ความละอาย) นั้น กล่าวแล้ว ว่า อ.วิหาร นี้ อาศัยแล้ว ซึ่งภิกษุหนุ่ม นี้ ย่อมได้ ซึ่งอันปฏิบัติ, (อ.ท่าน ท.) ออย่าประมาทแล้ว (ซึ่งภิกษุหนุ่ม) นี้ ดังนี้ ย่อมสำคัญ (ซึ่งวัตร) อัน (อันตน) ฟังให้ (แก่บุคคล) นั้น ๆ

(อ.อัน) (อันบุคคล) ผู้แล่นไปโดยปกติ ผู้มีอย่างนี้เป็นรูป (เป็นอยู่) เป็นความเป็นอยู่สบาย (ย่อมเป็น) ดังนี้) ๆ (อ.อรรถ) ว่า ผู้มาตาม พ้ออมแล้ว (ด้วยความคะนอง ท.) มีความคะนองแห่งกายเป็นต้น (ดังนี้) แห่งบท) ว่า **ปกพพะณ** ดังนี้ ๆ อ.อรรถ ว่า ก็ ชื่อ อ.อัน อันบุคคล ผู้สำเร็จแล้ว ซึ่งชีวิต อย่างนี้ เป็นอยู่อยู่ เป็นผู้เศร้าหมองพ้ออมแล้ว เป็น เป็นอยู่ ย่อมเป็น, (อ.อันเป็นอยู่) นั้น เป็นความเป็นอยู่ชั่ว คือว่า เป็นความเป็นอยู่ลามกนั้นเทียว (ย่อมเป็น) ดังนี้ (แห่งบาทแห่ง-พระคาถา) ว่า **สงกิลิฏเฐน ชีวิติต** ดังนี้ ๆ (อ.อรรถ)ว่า (อ.อัน) (อันบุคคล) ผู้ถึงพ้ออมแล้วด้วยหิริและโศตตปปะ (เป็นอยู่) เป็นความเป็นอยู่ ลำบาก (ย่อมเป็น) ดังนี้) แห่งบท) ว่า **หิริมตา จ** ดังนี้ ๆ อ.อธิบาย ว่า เพราะ ว่า (อ.บุคคล) นั้น ไม่กล่าวแล้ว (ซึ่งคำ ท.) มีคำว่า อ.มารดา ของเรา ดังนี้เป็นต้น (กะหญิง ท.) มีหญิงผู้มีไ้มารดาเป็นต้น รังเกียจอยู่ ซึ่งปัจฉัย ท. อันไม่ประกอบพ้ออมแล้วด้วยธรรม ราวกะ (อ.บุคคล) ผู้รังเกียจอยู่ ซึ่งคุณ แสงงหาอยู่ (ซึ่งปัจฉัย ท.) โดยธรรม โดยสม่าเสมอ เทียวไปแล้ว เพื่อบิณฑชะ ตามลำดับตรอก สำเร็จอยู่ ซึ่งชีวิต ย่อมเป็นอยู่ เป็นอยู่เศร้าหมอง ดังนี้) ๆ

(อ.อรรถ) ว่า ผู้แสวงหาอยู่ (ซึ่งกรรม ท.) มีกายกรรม เป็นต้น อันสะอาด (ดังนี้) แห่งบท) ว่า **สุจิตเวสีนา** ดังนี้) ๆ

ไส ปน ตโต ปฏุสย วิญญบุริฐานัน จิตตํ อาราเธตุ อสกุโกนโต ตมฺหาปี ลาภา ปริหายติ. เอวํ ธัสสิ ปุคฺคโล อตฺตโนปิ ปรสฺสาปี ลาภํ นาเสตีเยว. **ปกขณทินาติ:** ปกขณทจารินา ปเรสํ กิจฺจานิ อตฺตโน กิจฺจานิ วิย ทสฺเสนฺเตน.

ปาโตว ภิกฺขุสฺส เจตियงฺคณาทีสุ วตฺตํ กตฺวา กมฺมฏฺฐานมนสิกาเรณ โถกํ นิสีทิตฺวา อฏฺฐาย คามํ ปิณฺฑทาย ปวิสนฺเตสฺส, มุขํ โหวิตฺวา ปณฺฑทกาสาพาธุปน- อกฺโขยอนฺตสฺสสมฺภวณาทิหิ อตฺตภาวํ มณฺเฑตฺวา สมฺมุชฺชนฺโต วิย เทวฺ ตโย สมฺมุชฺชนิปหาเร ทตฺวา ทวารโกฏฺฐกาภิมฺโข โหติ; มนุสฺสา ปาโตว “เจตिय วฺนทิสฺสาม มาลาปฺมุํ กริสฺสามาติ อาคตา ตํ ทิสฺวา “อโย วิหารโ อิมํ ททํ นิสฺสาย ปฏฺิขคฺคณํ ลภติ, อิมํ มา ปมฺชฺชิตฺถาติ วตฺวา ตสฺส ทาทพฺพํ มณฺเฎนฺติ.

เอวฺรุเปน ปกขณทินา สฺขีวํ. **ปกพพะณาติ:** กายปกคพฺภิกยาทีหิ สมฺนฺนาคเตน. **สงกิลิฏเฐน ชีวิตนฺติ:** เอวํ ชีวิตํ กปฺเปตฺวา ชีวิตฺเตน หิ ปุคฺคเลน สงกิลิฏเฐน หุตฺวา ชีวิตํ นาม โหติ. ตํ ทุชฺชชีวิตํ ปาปชีวิตเมวาทิ อตฺถโก. **หิริมตา จาติ:** หิโรตฺตปฺปสมฺปนฺเนน ปุคฺคเลน ทุชฺชีวํ. ไส หิ อมาตาทโย “มาตา เมตฺวาทีนํ อวตฺวา อธฺมมิกะ ปจฺจเย कुถํ วิย ชิคฺคฺชนฺโต ธฺมเมเน สเมเน ปริเยสนฺโต สฺปทานํ ปิณฺฑทาย จริตฺวา ชีวิตํ กปฺเปนฺโต ลุชฺชชีวิตํ ชีวิติตฺติ อตฺถโก.

สุจิตเวสีนาติ: สุจินี กายกมฺมาทีนํ คเวสนฺเตน.

(อ.อรรถ) ว่า ผู้ไม่หุดหู่ ด้วยความเป็นไปแห่งชีวิต (ดังนี้ แห่งบาท) ว่า **อลีเนน** ดังนี้ ๕ อ.อรรถ ว่า ก็ อ.บุคคล ผู้มีอย่างนี้ เป็นรูป ชื่อว่า เป็นผู้มิอาชีพอันหมดจดแล้ว ย่อมเป็น, (อ.อัน) (อันบุคคล) ผู้มีอาชีพอันหมดจดแล้ว อย่างนี้ ผู้เห็นอยู่ ซึ่งอาชีพอันหมดจดแล้ว นั้นนั่นเทียว โดยความเป็นสาระ (เป็นอยู่) เป็นความเป็นอยู่ลำบาก ด้วยอำนาจแห่งความเป็นอยู่อันคร่ำหมอง ย่อมเป็น ดังนี้ (แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **สุทธาชีเวน ปัสสตา** ดังนี้ ๕

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชนฺ ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยมผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ๕

อ.เรื่องแห่งภิกษุชื่อว่าจุฬาสรี (จบแล้ว) ๕

๗. อ.เรื่องแห่งอุบาสก ๕ คน (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งอุบาสก ท. ๕ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ว่า **โย ปาณมติมาเปตี** ดังนี้เป็นต้น ๕

ดังจะกล่าวโดยย่อ (ในอุบาสก ท. ๕) เหล่านั้น หนา อ.อุบาสก คนหนึ่ง ย่อมรักษา ซึ่งสิกขา คือ เจตนา เป็นเครื่องเว้นจากการยังสัตว์มีปราณให้ตกลงไปในนันทเทียว ๕ (อ.อุบาสก ท.) เหล่านอกนี้ (ย่อมรักษาซึ่งสิกขาบทท. เหล่านอกนี้) ๕ ในวันหนึ่ง (อ.อุบาสก ท.) เหล่านั้น ผู้ถึงทั่วแล้วซึ่งความวิวาทกัน ว่า อ.เรา ย่อมกระทำ (ซึ่งกรรม) อันบุคคลกระทำได้โดยยาก อ.เรา ย่อมรักษา (ซึ่งสิกขา) อันบุคคลรักษาได้โดยยาก ดังนี้ ไปแล้ว สู้สำนัก ของพระศาสดา ถวายบังคมแล้ว กราบพูลแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น ๕

อ.พระศาสดา ทรงสดับแล้ว ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าว (ของอุบาสก ท.) เหล่านั้น ไม่ทรงกระทำแล้ว แม้ซึ่งศีลข้อหนึ่ง ให้เป็นศีลน้อยที่สุด ตรัสแล้ว ว่า (อ.สิกขาบท ท.) ทั้งปวงนั้นเทียว เป็นสิกขาบทอันบุคคลรักษาได้โดยยาก (ย่อมเป็น) ดังนี้ ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ท. เหล่านี้ ว่า

(อ.นระ) ไต ยังสัตว์มีปราณ ย่อมให้ตกลงไปด้วย,
ย่อมกล่าว กล่าวเท็จ ด้วย ย่อมถือเอา (ซึ่งวัตถุ)
อันอันเจ้าของไม่ให้แล้ว ในโลก ด้วย, ย่อมถึง
ซึ่งโทษของบุคคลอื่น ด้วย, อนึ่ง อ.นระ ไต
ย่อมตามประกอบ ซึ่งอันคิมซึ่งสุราและเมรัยด้วย.
(อ.นระ) นั้น ย่อมขุด ซึ่งราก ของตน ในโลก นั้นนั่นเทียว ๕
ดูก่อนบุรุษ ผู้เจริญ (อ.ท่าน) จงรู้ อย่างนี้ ว่า (อ.ชนฺ ท.)
ผู้มีธรรมอันลามก เป็นผู้ไม่สำรวมแล้ว (ย่อมเป็น ดังนี้) ๕
อ.ความโลก ด้วย อ.สภาพมิใช่ธรรม ด้วย อ.ยาระรานแล้ว
ซึ่งท่าน เพื่อทุกข์ สิ้นกาลนาน ดังนี้ ๕

อลีเนนาติ: ชีวิตวุตติยา อลีเนน.
สุทธาชีเวน ปัสสตาติ: เอวรูปิ หิ ปุคฺคโล สุทธาชีโว
นาม โหติ, เตน เหวํ สุทธาชีเวน ตเมว สุทธาชีโว สารโต
ปัสสตา ลูขชีวิตวเสน พุชฺชชีโว โหตีติ อตุโธ.

เทศนาวิธาน พหู โสตาปตติผลาทีนิ ปาปุณฺณิสฺสูติ.

จุฬาสรีภิกษุวัตถุ.

๗. ปญจอุบาสกวัตถุ.

“โย ปาณมติมาเปตีติ อิมํ ธมฺมเทศนํ สตุถา
เชตวเน วิหรนฺโต ปญจ อุบาสเก อารพุก กเถสิ.

เตสุ หิ เอโก ปาณาติปาตาเวรมณีสิกขาปทเมว
รกฺขติ. อิตเร อิตราเน. เต เอกทิวสํ “อหํ ทุกฺกํ กโรมิ,
ทฺรุษํ รกฺขามิติ วิวาทาปนฺนา สตุถุ สนฺตํ คนฺตฺวา
วนฺทิตฺวา ตมตฺถํ อารโจะสุ.”

สตุถา เตสํ กถํ สุตฺวา เอกสีลํปิ กนิฏฺฐกํ อกตฺวา
“สพฺพาเนว ทฺรุษานํตี วตฺวา อีมา คาถา อภาสิ

“โย ปาณมติมาเปตี, มุสฺวาทญฺจ ภาสตี,
โลเก อทินฺนํ อาทียติ, ปฺรทารญฺจ คจฺจติ,
สุราเมรยปานญฺจ โย นโร อนุญฺยชฺติ:
อิเธวเมโส โลกสมฺมึ มฺลํ ขนฺติ อตฺตโน.
เอวํ โภ ปุริสฺ ชานาหิ ‘ปาปธมฺมา อสญฺญตา’
มา ตํ โลโก อธมฺโม จ จิรํ ทุกฺขาย รนฺธญฺนฺติ.

(อ.อรรถ) ว่า ย่อมเข้าไปตัด ซึ่งอินทรีย์คือชีวิต (ของสัตว์) อื่น ในประโยค ท. ๒ มีสหัตถิกประโยคเป็นต้นหนา แม้ด้วยประโยค อย่างหนึ่ง (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้นหนา (แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **โย ปาณมตีมาเปติ** ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ) ว่า ย่อมกล่าว กล่าวเท็จ อันเป็นเครื่องหักงานซึ่งประโยชน์ (ของชน ท.) เหล่าอื่น ด้วย (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **มุสาวาท** ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ) ว่า ย่อมลักเอา (ซึ่งวัตถุ) อันอันบุคคลอื่นกำหนด ถือเอาแล้ว (ในอวหาร ท.) มีไถยวาทเป็นต้น หนา ด้วยอวหาร แม้อย่างหนึ่ง ในสัตวโลก นี้ (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **โลเก อทินัน อาทิยตี** ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ) ว่า (อ.นระ) ผิดอยู่ในภักทชะ ท. อัน (อันบุคคล) อื่น ทั้งรักษาแล้วทั้งคุ้มครองแล้ว ชื่อว่า ย่อมประพตติ ประพตตินอกทาง (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **ปรทธารณจ คจจตี** ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ) ว่า ซึ่งอันดื่ม ซึ่งสุรา อย่างใดอย่างหนึ่ง ด้วยนั้นเที่ยว ซึ่งเมรัย (อย่างใดอย่างหนึ่ง) ด้วย (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **สุราเมรยปาน** ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ) ว่า ย่อมเสพ คือว่า ย่อมกระทำให้มาก (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อนุยุชตี** ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ) ว่า อ.โลกอื่น จงยกไว้, ก็ (อ.ตน) พึ่งตั้งอยู่เฉพาะ ด้วยทรัพย์อันเป็นต้นทุน มีนาและสวนเป็นต้น โด (อ.นระ) นั้น ไม่ตั้งไว้แล้ว หรือ หรือว่า สละวิเศษแล้ว (ซึ่งทรัพย์อันเป็นต้นทุน) แม่นั้น ดื่มอยู่ ซึ่งสุรา ชื่อว่าย่อมชุด ซึ่งราก ของตน คือว่า เป็นผู้ไม่มีที่พึ่ง เป็นผู้กำพัว เป็น ย่อมเที่ยวไป ในโลก นี้ นั้นเที่ยว (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **มุล ขนตี** ดังนี้ ๕

อ.พระศาสดา ย่อมตรัสเรียก ซึ่งบุคคล ผู้กระทำ ซึ่งกรรมของบุคคลผู้ทำ ๕ (ด้วยพระคำรัส) ว่า **เอว โภ** ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ) ว่า ผู้มีกรรมอันลามก (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ปาปธมมา** ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ) ว่า เป็นผู้เว้นแล้วจากความสำรวมมีความ สำรวมโดยกายเป็นต้น (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อสนถตา** ดังนี้ ๕ อ.ปาฐะ ว่า **อเจตสา** ดังนี้ บ้าง อ.เนื้อความ ว่า ผู้ไม่มีจิต ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ) ว่า อ.ความโลก ด้วยนั้นเที่ยว อ.โทษะ ด้วย (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **โลโก อธมโม จ** ดังนี้ ๕ จริงอยู่ อ.กิลลชชาติ นั้น แม้ทั้ง ๒ เป็นอกุศลนั้นเที่ยว (ย่อมเป็น) ๕ อ.อรรถ ว่า อ.ธรรม ท. เหล่านั้น จงอย่าฆ่า คือว่า จงอย่าฆ่า เพื่อประโยชน์ (แก่ทุกข์ ท.) มีทุกข์ในนรกเป็นต้น ตลอดกาลนาน ดังนี้ (แห่งบาท แห่งพระคาถา) ว่า **จิริ ทุกขาย รนธยุ** ดังนี้ ๕

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.อุบาสก ท. ๕ เหล่านั้น ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในโสดาปัตติผล ๕ อ.เทศนา เป็นเทศนา เป็นไปกับด้วยวาจาประโยชน์ ได้มีแล้ว (แก่ชน ท.) แม้ผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล้ว ๕

อ.เรื่องแห่งอุบาสก ๕ คน (จบแล้ว) ๕

ปญจอุบาสกวัตถุ.

ตตถ “โย ปาณมตีมาเปติติ: สาเหตุกาที่สุ ฉสุ ปโยเคสุ เอกปโยเคนาปี ปรสุส ชีวิตินุทริย อปุจฉินุติ. **มุสาวาทนุติ:** ปรเส อตุถภณชนกั มุสาวาทนุจ ภาสตี.

โลเก อทินัน อาทิยตี: อิมสมิ สตุตโลก เถยวาทาที่สุ เकेนาปี อวหาเรน ปรปริคคหิต อาทิยตี. **ปรทธารณจ คจจตี:** ปรสุส รกขิตโคปิเตสุ ภณุเทสุ อปรชฌนโต อปุปถจาริ จรตี. **สุราเมรย- ปานนุติ:** ยสุส กสุสจि สุราย เจว เมรยสุส จ ปานั. **อนุยุชตี:** เสวติ พหุลิกโรตี.

มุล ขนตี: ติมุจตุ ปรโลโก, เอโส ปน อธิ โลกสมิเยว, เยน เขตตวตตุอาทิना มูเลน ปติภูจเหยย; ตปิ อภูจเปตวา วา วิสุสชชเขตวา วา สุริ ปวันโต อตตโน มุล ขนตี อนาโถ กปโถน หุตวา วิจรตี.

เอว โภ: ปญจสุสิลคมุมการกั ปุคคัล อาลปตี. **ปาปธมมา:** ลามกธมมา. **อสนถตา:** กายสนถมาทิวริหิตา. **อเจตสา:** ปาโจ. อจิตตกาตี อตุโถ.

โลโก अधमो जाति: โโลโก เจว โทโส จ. อุกยปี เหต์ อุกุสลเมว. **จิริ ทุกขาย รนธยุ:** จิริ กาลั นิรยทุกขาทินิ อตุถาย เอเต ธมมา มา ซาเตนตุ มา มททनुตติ อตุโถ.

เทศนาวสาเน เต ปญจ อุบาสกา โสตาปัตติผล ปติภูจหิสุ. สมุปัตตานปี สาเหตุกา ธมมเทศนา อโหสิตี.

๘. เรื่องแห่งภิกษุหนุ่มชื่อว่าติสสะ
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว)ฯ

๘. ติสสทหรวตถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ชื่อ ซึ่งภิกษุหนุ่มชื่อว่าติสสะ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **ททาติ เว ยถาสทฺถุ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“**ททาติ เว ยถาสทฺถุ** อิมํ ธมฺมเทศนํ สตุถา เขตวเน วิหฺรฺนฺโต ติสฺสทหฺรํ นาม อารพฺภ กเถสิ.

ได้ยินว่า (อ.พระติสสะ) นั้น เทียว ตีอยู่ แล้ว ซึ่งทาน ของโกฏิ แห่งอริยสาวก ท. แม่ ๕ คือ ของคฤหบดี ชื่อว่าอนาถปิณฑิกะ ของอุบาสิกา ชื่อว่าวิสาขา, ตีแล้ว แม่ซึ่งอสทิสทาน นั้นเทียว, ได้แล้ว (ซึ่งของ) อันเย็น ในโรงแห่งทาน (ของชน ท.) เหล่านี้ ย่อมติ ว่า เย็น ดังนี้, ได้แล้ว (ซึ่งของ) อันร้อน ย่อมติ ว่า ร้อน ดังนี้, ย่อมติ (ซึ่งชน ท.) แม่ผู้ให้อยู่ (ซึ่งของ) อันน้อย ว่า (อ.ชน ท.) เหล่านี้ ย่อมให้ (ซึ่งของ) มีประมาณน้อย ทำไม ดังนี้, ย่อมติ (ซึ่งชน ท.) แม่ผู้ให้อยู่ (ซึ่งของ) อันมาก ว่า อ.ที่เป็นที่เก็บ ในเรือน (ของชน ท.) เหล่านี้ เห็นจะ จะไม่มี, (อ.โกชนะ) สักว่าเป็นเครื่องยังอัตภาพ ให้เป็นไป (อันบุคคล) พึงถวาย แก่ภิกษุ ท. ชื่อ มิใช่หรือ, อ.ข้าวต้ม และข้าวสวย มีประมาณเท่านี้ ย่อมวิบัติ มีประโยชน์ออกแล้ว นั้นเทียว ดังนี้, แต่ว่า (อ.พระติสสะ) นั้น ปรารภ ซึ่งญาติ ท. ของตน กล่าวแล้ว (ซึ่งคำ ท.) มีคำว่า โอ อ.เรือน ของญาติ ท. ของเรา ท. เป็นเรือนเป็นที่ลงติม แห่งภิกษุ ท. ผู้มาแล้ว จากทิศ ท. ๔ เป็นแล้ว (ย่อมเป็น) ดังนี้ เป็นต้น ยังความสรรเสริญ ย่อมให้เป็นที่ไปทั่ว ฯ

โส กิร “อนาถปิณฑิกสฺส คหปติโน วิสาขาย อุปาสิกาयाติ ปญฺจนฺนํปี อริยสาวกโกฏินํ ทานํ นิมนฺนฺโต วิจฺริ, อสทิสทานํปี นิมนฺนฺติเยว, เตสํ ทานคฺเค สีสลํ ฌภิตฺวา “สีตลนฺติ นิมนฺนฺติ, อญฺหํ ฌภิตฺวา “อญฺหนฺติ นิมนฺนฺติ, อปฺปํ เทนฺเตปี “กํ อิมํ อปฺปมตฺตํ เทนฺตํตี นิมนฺนฺติ, พหุํ เทนฺเตปี “อิมํสํ เคเห จปณฺญาณํ มญฺเฒ นตฺถิ, นนฺ นาม ภิกฺขุณฺ ยอปนฺมตฺตํ ทาทพฺพํ, เอตฺตํ ยาคุภตฺตํ นีรตฺตกเมว วิปฺชฺชตฺติ นิมนฺนฺติ; อตฺตโน ปน ฌาตเก อารพฺภ “อโห อมฺหากํ ฌาตกาณํ เคหํ จตฺถิ ทิสสาหิ อาคตาณํ ภิกฺขุณฺ โยปานฺนตฺตนาทิตฺวา นิตฺวา ปสฺสํ ปวตฺเตติ.

ก็ (อ.พระติสสะ) นั้น เป็นบุตร ของบุคคลผู้รักษาซึ่งประตู คนหนึ่ง เป็น เทียวไปอยู่ กับ ด้วยนายช่าง ท. ผู้เทียวไปอยู่ สูชนบท ถึงแล้ว ซึ่งเมืองชื่อว่าสาวัตถี บวชแล้ว ฯ ครั้งนั้น อ.ภิกษุ ท. เห็นแล้ว (ซึ่งพระติสสะ) นั้น ผู้ตีอยู่ ซึ่งทาน ท. ของมนุษย์ ท. อย่างนี้ คิดกันแล้ว ว่า (อ.เรา ท.) จักกำหนดจับ (ซึ่งพระติสสะ) นั้น ดังนี้ ถ้ามแล้ว ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ท. อ.ญาติ ท. ของท่าน ย่อมอยู่ (ในที่) ไหน ดังนี้ พึงแล้ว ว่า (อ.ญาติ ท. ของเรา ย่อมอยู่) ชื่อ ในบ้านโน้น ดังนี้ ส่งไปแล้ว ซึ่งภิกษุหนุ่ม ท. เล็กน้อย ฯ

โส ปเนกสฺส โทวาริกสฺส ปุตฺโต ชนปทํ วิจฺรฺนฺเตหิ วทฺธกฺกิหิ สทฺถิ วิจฺรฺนฺโต สวตฺถิ ปตฺวา ปพฺพชฺชิตฺ. อถ นํ ภิกฺขุ เอวํ มนุสฺसानํ ทานานิ นิมนฺนฺตํ ทิสฺวา “ปริคฺคหิสฺสาม นนฺติ จินฺเตตฺวา “อาวฺโส ตว ฌาตกา กหํ วสนฺตํตี ปุจฺฉิตฺวา “อสุกคาเม นามาติ สุตฺวา กตฺปิเย ทหเร เปเสสฺสุ.

(อ.ภิกษุ ท.) เหล่านี้ ไปแล้ว (ในบ้าน) นั้น มีสักการะ (อันชน ท.) ผู้อยู่ในบ้าน ให้นั่งแล้ว ในโรงเป็นที่ฉัน กระทำแล้ว ถ้ามแล้ว ว่า อ.คนหนุ่ม ชื่อว่าติสสะ ผู้ ออกแล้ว จากบ้าน นี้ บวชแล้ว มีอยู่หรือ ? (อ.ชน ท.) เหล่าไหน เป็นญาติ (ของติสสะ) นั้น (ย่อมเป็น) ดังนี้ ฯ

เต ตตฺถ คนฺตฺวา คามวาสิกเกหิ อาสนสาลาย นิสฺสีทาเปตฺวา กตสฺสกาธา ปุจฺฉิสฺสุ “อิมมฺหา คามา นิภฺขมิตฺวา ปพฺพชฺชิตฺ ติสฺโส นาม ทหโร อตฺถิ? ตสฺส กตเม ฌาตกาติ.

อ.มนุษย์ ท. คิดกันแล้ว ว่า อ.เด็กผู้ออกแล้ว จากเรือน แห่งตระกูล ในบ้านนี้ บวชแล้ว ย่อมไม่มี, (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านี้ ย่อมพุดถึง ซึ่งใคร หนอ แล ดังนี้

มนุสฺสา “อิธ กุลเคหโต นิภฺขมิตฺวา ปพฺพชฺชิตทารโก นตฺถิ: กนฺนุ โข อิมํ วทฺนฺตํตี จินฺเตตฺวา

กล่าวแล้วว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.กระम्म ท.) ย่อมฟัง ว่า
อ.บุตรของบุคคลผู้รักษาซึ่งประตุ คนหนึ่ง เพียวไปแล้ว
กับ ด้วยนายช่าง ท. บวชแล้ว ดังนี้, อ.ท่าน ท. เห็นจะ จะกล่าว
หมายถึง (ซึ่งบุตรของบุคคลผู้รักษาซึ่งประตุ) นั้น ดังนี้ ฯ

อ.ภิกษุหนุ่ม ท. รู้แล้ว ซึ่งความไม่มี แห่งญาติผู้เป็นใหญ่ ท.
(ในบ้าน) นั้น (ของพระตีสสะ) นั้น ไปแล้ว สู่มืองชื่อว่า
สาวตติ บอกแล้ว ซึ่งความเป็นไปทั่ว นั้น แก่ภิกษุ ท. ว่า ข้าแต่ท่าน-
ผู้เจริญ อ.ตีสสะ ย่อมเที่ยว บ่นเพ้ออยู่ (ซึ่งเรื่อง) มิใช่เหตุอัน
เที่ยว ดังนี้ ฯ แม้ อ.ภิกษุ ท. กราบทูลแล้ว แก่พระตถาคตเจ้า ฯ

อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.ตีสสะ) นั้น ย่อมเที่ยว
ไต่อดอยู่ ในกาลนั้นนั่นเที่ยว หามิได้, (อ.ตีสสะ) เป็นผู้ไต่อด ได้เป็นแล้ว
แม้ในกาลก่อน ดังนี้, ผู้ อันภิกษุ ท. ทูลวิงวอน แล้ว ทรงนำมาแล้ว
ซึ่งเรื่องอันเป็นไปล่วงแล้ว ทรงยังฎาหกชาตก นี้ว่า

(อ.กฐาหกะไค) เป็นผู้ไปแล้ว สูชนบทอื่น
(ย่อมเป็น), (อ.กฐาหกะ) นั้น พึงไต่อด
แม้มาก, อ.นาย ตามมาแล้ว พึงประทุษร้าย,
แม้กฐาหกะ (อ.เจ้า) จงบริโภคะ ซึ่งโภคะ ท. ดังนี้

ให้พิสดารแล้ว ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. ก็ (อ.บุคคล) ไค
(ครั้นเมื่อของ) อันน้อย หรือ หรือว่า อันมาก อันเศร้าหมอง หรือ
หรือว่า อันประณีต (อันชน ท.) เหล่าอื่น ให้แล้ว หรือ หรือว่า ให้แล้ว
(แก่ชน ท.) เหล่าอื่น ไม่ให้แล้ว แก่ตน เป็นผู้เก้อ ย่อมเป็น, อ.ฉาน
หรือ หรือว่า อ.วิปัสสนา หรือว่า อ.มรรคและผล ท. ย่อมไม่เกิดขึ้น
(แก่บุคคล) นั้น ดังนี้ ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ท. เหล่านี้ว่า

อ.ชน ย่อมให้ แล ตามความศรัทธา ตามความเลื่อมใส
(อ.บุคคล) ไค เป็นผู้ถึงแล้วซึ่งความเป็นผู้เก้อ ในเพราะน้ำ-
อันบุคคลพึงดื่มและข้าวอันบุคคลพึงกิน (ของชน ท.)
เหล่าอื่นนั้น ย่อมเป็น, (อ.บุคคล) นั้น ย่อมบรรลु ซึ่งสมาธิ
ในกลางวัน หรือ หรือว่า ในกลางคืน หามิได้ ฯ ส่วนว่า
(อ.อกุศล) นั้น อันอันบุคคล ไค ตัดขาดด้วยดีแล้ว
ถอนขึ้นพร้อมแล้ว (กระทำ) ให้มีรากอันขาด,
(อ.บุคคล) นั้น แล ย่อมบรรลุ ซึ่งสมาธิ ในกลางวัน หรือ
หรือว่า ในกลางคืน ดังนี้ ฯ

“ภนฺเต เอก โทวาริกปฺตุโต วฑฺฒกึหิ สทุธิ
วิจฺริตฺวา ปพฺพชิตฺติ สฺสณฺม, ตํ สฺนุถาย วเทถ มณฺเฑติ
อาหํสุ.

ทหฺรภิกฺขุ ตสฺส ตตฺถ อีสฺสรณฺวาทกานํ อภาวํ
ณตฺวา สวตฺถึ คนฺตฺวา “อการณเมว ภนฺเต ติสฺโส
วิลปนฺโต วิจฺริตฺติ ตํ ปวตฺถึ ภิกฺขุณฺ อโรเจสุ. ภิกฺขุปี
ตถาคตสฺส อโรเจสุ.

สตฺถา “น ภิกฺขเว อิทาเนว เอส วิกตฺถนฺโต วิจฺริตฺติ;
ปฺพเพปิ วิกตฺถโก อโหสีติ วตฺวา, ภิกฺขุหิ ยาจิตฺติ อตีตํ
อาหริตฺวา

“พหุปี โส วิกตฺถเยยฺย อญฺญํ ชนปทํ คโต.
อนฺวาคนฺตฺวาน ทฺุเสยฺย, ภูณฺช โภเค กฐาหกาติ

อิมํ กฐาหกาตํ วิตฺถาเรตฺวา “ภิกฺขเว โย หิ
ปฺคุคฺโค ปเรหิ อปฺเป วา พหุเก วา ลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺล
ทินฺนุเน อญฺญเฬํ วา ทตฺวา อตฺตโน อทินฺนุเน มงฺกุ โหติ;
ตสฺส ฉานํ วา วิปัสสนา วา มคฺคผลานิ วา น
อุปฺปชฺชนฺตฺติ วตฺวา ฐมฺมํ เทเสนฺโต อิมา คาถา อภาสิ

“ททาติ เว ยถาสทุธิ ยถาปสาทนํ ชโน;
ตตฺถ โย มงฺกุโต โหติ ปเรสํ ปานโภชเน,
น โส ทิวา วา รตฺถึ วา สมารี อธิคฺจฺจติ.
ยสฺส เจตํ สมฺมุจฺจินฺนํ มุลลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺล
ส เว ทิวา วา รตฺถึ วา สมารี อธิคฺจฺจตฺติ.

(อ.อรรถ) ว่า อ.ชน ผู้เมื่อให้ (ในของ ท.) มีของอันคร่ำหมอง และของอันประณีตเป็นต้น หนา (ซึ่งของ) อย่างใดอย่างหนึ่ง ชื่อว่า ย่อมให้ ตามความศรัทธา คือว่า ตามสมควรแก่ความศรัทธา แห่งตน นั้นเทียว (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้ หนา (แห่งบาทแห่ง พระคาถา) ว่า **ททาทิ เว ยถาสทฺถํ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ก็ อ.ความ เลื่อมใส (ในภิกษุ ท.) มีภิกษุผู้เถระและภิกษุผู้ใหม่เป็นต้น หนา (ในภิกษุ) ไฉน ย่อมเกิดขึ้น (แก่ชน) นั้น, (อ.ชน) เมื่อถวาย (แก่ภิกษุ) นั้น ชื่อว่า ย่อมถวาย ตามความเลื่อมใส คือว่า ตามสมควรแก่ ความเลื่อมใส แห่งตน นั้นเทียว (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ยถาสาทนํ** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า ย่อมถึงทั่ว ซึ่งความเป็นแห่งบุคคลผู้แก้ ว่า (อ.ของ) อันน้อย อันเรา ได้แล้ว, (อ.ของ) อันคร่ำหมอง (อันเรา) ได้แล้ว ดังนี้ ในเพราะทาน ของบุคคล อื่น นั้น (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ตตถ** ดังนี้เป็นต้น ฯ (อ.อรรถ) ว่า อ.บุคคล นั้น ย่อมไม่บรรลु ซึ่งสมาธิ ด้วยอำนาจแห่งอุปัชฌาย์และอัปปนา สมาธิ หรือ หรือว่า ด้วยอำนาจแห่งมรรคและผล ในกลางวัน หรือ หรือว่า ในกลางคืน (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **สมาธิ** ดังนี้เป็นต้น ฯ

อ.อรรถ ว่า อ.อุกุศล นั้น คือว่า อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่า ความเป็นแห่งบุคคลผู้แก้ ในฐานะ ท. เหล่านี้ อันอันบุคคล ไฉน ตัดขาดด้วยดีแล้ว คือว่า ถอนขึ้นพร้อมแล้ว ด้วยอรรถมรรคญาณ กระทำ ให้มีรากอันขาด ฯ (อ.บุคคล) นั้น ย่อมบรรลุ ซึ่งสมาธิ มีประการ (อันข้าพเจ้า) กล่าวแล้ว ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ยสฺส เจตํ** ดังนี้เป็นต้น ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งภิกษุหนุ่มชื่อว่าติสสะ (จบแล้ว) ฯ

๙. อ.เรื่องแห่งอุบาสก ๕ คน (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งอุบาสก ท. ๕ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **นตฺถิ รากสโม อคฺคิ** ดังนี้เป็นต้น ฯ

ได้ยินว่า (อ.อุบาสก ท. ๕) เหล่านี้ เป็นผู้ใคร่เพื่ออันพึง ซึ่งธรรม (เป็น) ไปแล้ว สุวิหาร ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา นั่งแล้ว ณ ส่วนข้างหนึ่ง ฯ ก็ อ.พระดำริ ว่า (อ.บุคคล) นี้ เป็นกษัตริย์ (ย่อมเป็น) (อ.บุคคล) นี้ เป็นพราหมณ์ (ย่อมเป็น) (อ.บุคคล) นี้ เป็นผู้มั่งคั่ง (ย่อมเป็น) (อ.บุคคล) นี้ เป็นผู้ถึงแล้วซึ่งยาก (ย่อมเป็น), (อ.เรา) จักแสดง ซึ่งธรรม กระทำ ให้ยิ่ง (แก่บุคคล) นี้, (อ.เรา) จักแสดง ซึ่งธรรม กระทำ ให้ยิ่ง (แก่บุคคล) นี้ ห้ามได้ ดังนี้ ย่อมไม่เกิดขึ้น แก่พระพุทฺธเจ้า ท. ฯ (อ.พระศาสดา) ทรงปรารภ (ซึ่งเหตุ) อย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อทรงแสดง ซึ่งธรรม

ตตถ “**ททาทิ เว ยถาสทฺถนฺติ**: ฐุขปฺปณฺีตาทีสุ ยงฺกิญฺจึ เทนฺโต ชนโน ยถาสทฺถํ อตฺตโน สทฺธานุรูปเมว เทติ. **ยถาสาทนนฺติ**: เถรนาทีสุ จสฺส ยสฺมึ ยสฺมึ ปสาโท อุปฺปชฺชติ, ตสฺส เทนฺโต ยถาสาทนํ อตฺตโน ปสาทานุรูปเมว เทติ.

ตตถาติ: ตสฺมึ ปรสฺส ทาเน “มยา อปฺปํ ลทฺถํ, ฐุขํ ลทฺถนฺติ มงฺกุภาวํ อาปชฺชติ. **สมาธิ**นฺติ: โส ปุคฺคโล ทิวา วา รตฺตี วา อุปฺจารปฺปนาเวสเน วา มคฺคผลเวสเน วา สมานี นาริคฺจฺจติ.

ยสฺส เจตนฺติ: ยสฺส ปุคฺคลสฺส เอตํ เอเตสุ จานesu มงฺกุภาวสงฺขาตํ อกฺขลํ สมฺมจฺฉินฺนํ มฺลสมฺมจฺฉํ กตฺวา อรหตฺตมคฺคภาเณน สมฺมุตฺ. โส วุตฺตปฺปกาโร สมานี อริคฺจฺจตีติ อตฺถเ.

เทศนาวิธาน พุโสดาปัตติผลาทีนิ ปาปฺณีสฺสูติ.

ติสฺสทหรวตฺถ.

๙ ญจอุบาสกาวตฺถ.

“**นตฺถิ รากสโม อคฺคิ**ตี อิมํ ธมฺมเทศนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต ปญฺจ อุบาสเก อารพฺภ กเถสิ.

เต กิร ธมฺมํ โสตุกา มา วิหารํ คนฺตุวา สตฺถาวํ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสึ. พุทฺธานญฺจ “อโย ชตฺติโย อโย พฺราหฺมโณอโย อชฺชโณ อโย พุคฺคโต, อิมสฺส อุพารํ กตฺวา ธมฺมํ เทสิสฺสามิ, อิมสฺส โนติ จิตฺตํ น อุปชฺชติ. ยงฺกิญฺจึ อารพฺภ ธมฺมํ เทเสนฺโต

ทรงกระทำไว้ในเบื้องหน้าแล้ว ซึ่งความเคารพในธรรม
ยอมทรงแสดง รวากะ (อ.เทวดาผู้วิเศษ) ยังล่าน้ำในอากาศ
(ให้ข้ามลงอยู่) ฯ ก็ (แห่งอุบาสก ท.) เหล่านั้น ผู้นั่งแล้ว ในสำนัก
ของพระตถาคตเจ้า ผู้ทรงแสดงอยู่ อย่างนี้ หนา (อ.อุบาสก) คนหนึ่ง
ผู้นั่งแล้วเทียว หลับแล้ว, (อ.อุบาสก) คนหนึ่ง นั่ง ชีตเขียนอยู่
แล้ว ซึ่งแผ่นดิน ด้วยนิ้วมือ, (อ.อุบาสก) คนหนึ่ง นั่ง ยังตื่นไม่
ให้ไหวอยู่ แล้ว, (อ.อุบาสก) คนหนึ่ง นั่ง แลดูอยู่ แล้ว ซึ่งอากาศ,
ส่วนว่า (อ.อุบาสก) คนหนึ่ง ได้ฟังแล้ว ซึ่งธรรม โดยเคารพ ฯ

อ.พระเถระชื่อว่าอานนท์ พัดอยู่ ซึ่งพระศาสดา แลดูอยู่
ซึ่งอาการ (ของอุบาสก ท.) เหล่านั้น กราบทูลแล้ว กะพระศาสดา
ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.พระองค์ ท. ทรงคำรามอยู่ คำราม
เพียงดังเมฆก้อนใหญ่ ย่อมทรงแสดง ซึ่งธรรม (แก่อุบาสก ท.)
เหล่านี้, แต่ที่ว่า (อ.อุบาสก ท.) เหล่านั้น ครั้นเมื่อพระองค์ ท. ตรัสอยู่
ซึ่งธรรม, นั่ง กระทำอยู่ แล้ว (ซึ่งกรรม) นี้ด้วย ฯ ดังนี้ ฯ

(อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนอานนท์ อ.เธอ ย่อมไม่รู้
(ซึ่งอุบาสก ท.) เหล่านั้น หรือ ดังนี้ ฯ (อ.พระเถระ กราบทูลแล้ว)
ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระเจ้าข้า อ.ข้าพระองค์ ย่อมไม่รู้ ดังนี้ ฯ
(อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ก็ (ในอุบาสก ท.) เหล่านั้น หนา (อ.อุบาสก)
นั้น ไฉน นั่ง หลับอยู่ แล้ว (อ.อุบาสก) นั้น บังเกิดแล้ว ในกำเนิดแห่ง
สินธุ์แห่งชาติ ท. ๕ วางไว้แล้ว ซึ่งศีรษะ บนขนด ท. หลับแล้ว,
แม้ในกาลนี้ อ.ความอิม ในความหลับ (แห่งอุบาสก) นั้น ย่อมไม่มี,
อ.เสียง ของเรา ย่อมไม่เข้าไป สู่หู (ของอุบาสก) นั้น ดังนี้ ฯ

(อ.พระเถระ ทูลถามแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็
อ.พระองค์ ท. ย่อมตรัส ตามลำดับ หรือ หรือว่า (อ.พระองค์ ท.
ยอมตรัส) ในระหว่าง ฯ ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า
ดูก่อนอานนท์ จริงอยู่ แม้อันศัพท์บัญญัติญาณ ไม่อาจ เพื่ออันกำหนด
ซึ่งอันอุบัติ ท. (แห่งอุบาสก) นั้น ผู้อุบัติอยู่ ในระหว่าง
อย่างนี้ คือ อ.ความเป็นแห่งมนุษย์ ตามกาล อ.ความเป็น
แห่งเทพ ตามกาล อ.ความเป็นแห่งนาค ตามกาล,

แต่ที่ว่า (อ.อุบาสก) นั้น บังเกิดแล้ว ในกำเนิดแห่งนาค สินธุ์
แห่งชาติ ท. ๕ ตามลำดับ แม้หลับอยู่ ไม่อิมแล้ว ในความหลับ
นั้นเทียว, แม้อ.บุรุษผู้นั่ง ชีตเขียนอยู่ แล้ว ซึ่งแผ่นดิน ด้วยนิ้วมือ
บังเกิดแล้ว ในกำเนิดแห่งได้เดือน สินธุ์แห่งชาติ ท. ๕ ตามลำดับ
ชุดแล้ว ซึ่งแผ่นดิน, แม้อ.บุรุษผู้นั่ง ชีตเขียนอยู่ ซึ่งแผ่นดิน
ด้วยอำนาจ (แห่งกรรม อันตน) ประพฤติยั้งแล้วในกาลก่อน เทียว
ยอมไม่ฟัง ซึ่งเสียง ของเรา, แม้อ.บุรุษผู้นั่ง ยังตื่นไม่ ให้ไหวอยู่
แล้ว นั้น บังเกิดแล้ว ในกำเนิดแห่งลิง สินธุ์แห่งชาติ ท. ๕ ตามลำดับ,

ธมฺมคารวํ ปุรุษตฺวา อากาสคฺคํ โอตาเรนฺโต วีย
เทเสติ. เหวํ เทเสนฺตฺสฺส ปน ตถาคตฺสฺส สฺนฺตฺเก
นินฺนฺนํ เตสํ เอโก นินฺนฺนํโกว นินฺนฺนํโกว, เอโก
องฺคฺลฺยา ภูมึ วิลิขฺนฺโต นินฺนํ, เอโก รุกฺขํ จาเลนฺโต นินฺนํ,
เอโก อากาสํ อุลฺโลเกนฺโต นินฺนํ, เอโก ปน สกฺกจฺจํ
ธมฺมํ อสุโสสิ.

อานนฺตฺเถโร สตฺถาโร วิชฺมาโน เตสํ อากาโร
โอโลเกนฺโต สตฺถาโร อาท “ภนฺเต ตฺมฺเห อิมํ
มหาเมฆคฺชฺชิตํ คชฺชนฺตา ธมฺมํ เทเสถ, เอเต ปน
ตฺมฺहेสุ ธมฺมํ กเถนฺเตสุ, อิทฺถจฺญเญจ กโรนฺตา
นินฺนํนาติ.

“อานนฺตฺ ตฺวํ เอเต น ชานาสีติ. “อาม น ชานามิ
ภนฺเตติ. “เอเตสุ หิ โย เอส นินฺนํโกว นินฺนํโกว,
เอเส ปญฺจ ชาตีสตานิ สปปโยนินฺยํ นินฺนํโกว
โกเคสุ สีลํ จเปตฺวา นินฺนํโกว, อิทานิปิสฺส นินฺนํโกว
ติตฺติ นตฺถิ, นาสฺส กถฺถมํ มม สทฺโท ปวิสตีติ.

“ก็ ปน ภนฺเต ปฏิปาฏิยา กเถถ อุตฺทา
อนฺตรนฺตราติ. “อานนฺตฺ เอตฺสฺส หิ กเถน มนฺนฺสฺสตฺตํ
กาเลน เทวตฺตํ กาเลน นาคตฺตฺนฺติ เหวํ อนฺตรนฺตรา
อุปฺชฺชนฺตฺสฺส อุปฺตฺตฺโย สทฺพพญฺญตฺตฺวาเถนาปิ
น สกฺกา ปริจฺฉินฺนํ,

ปฏิปาฏิยา ปเนส ปญฺจ ชาตีสตานิ นาคโยนินฺยํ
นินฺนํโกว นินฺนํโกว นินฺนํโกว นินฺนํโกว, อตฺตฺโตเยว,
องฺคฺลฺยา ภูมึ วิลิขฺนฺโต นินฺนํโกว นินฺนํโกว ปฏิปาฏิยา
ปญฺจ ชาตีสตานิ คณฺหฺปาทโยนินฺยํ นินฺนํโกว
ภูมึ ขนิ, อิทานิปิ ปุพฺพจฺฉินฺนํโกว ภูมึ วิลิขฺนฺโต
มม สทฺทํ น สฺนฺนาติ, เอส รุกฺขํ จาเลนฺโต
นินฺนํโกว ปฏิปาฏิยา ปญฺจ ชาตีสตานิ มกฺกโยนินฺยํ
นินฺนํโกว,

จริงอยู่ แม้ อ.ไฟ อันยังกับปีให้พินาศ อัน อาศัยแล้ว ซึ่งความมีปรากฏแห่งพระอาทิตย์ ๗ ดวง เกิดขึ้นแล้ว ย่อมไหม้ ซึ่งโลกไม่ (ยังของ) อะไร ๆ ให้เหลือลง แม้โดยแท้, ถึงอย่างนั้น (อ.ไฟ) นั้น ย่อมไหม้ ในกาลบางคราวนั้นเทียว, ชื่อ อ.กาลเป็นที่-ไม่ไหม้ แห่งไฟคือราคะ ย่อมไม่มี, เพราะเหตุนั้น อ.ไฟ อันเสมอด้วยราคะ หรือ หรือว่า อ.ผู้จับ อันเสมอด้วยโทสะ อ.ชาย อันเสมอด้วยโมหะ หรือ หรือว่า ชื่อ อ.แม่น้ำ อันเสมอด้วยตัณหา ย่อมไม่มี ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

อ.ไฟ อันเสมอด้วยราคะ ย่อมไม่มี,
อ.ผู้จับ อันเสมอด้วยโทสะ ย่อมไม่มี,
อ.ชาย อันเสมอด้วยโมหะ ย่อมไม่มี,
อ.แม่น้ำ อันเสมอด้วยตัณหา ย่อมไม่มี ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า ชื่อ อ.ไฟ ชื่อว่าอันเสมอ ด้วยราคะ เพราะอำนาจแห่งอัน ไม่แสดงแล้ว (ในนิมิต ท.) มีควนเป็นต้นหนา (ซึ่งนิมิต) อะไร ๆ ตั้งขึ้นแล้ว ไหม้ ในภายในนั้นเทียว ย่อมไม่มี (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้นหนา (แห่งบท) ว่า **ราคะโม** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า (อ.ผู้จับ ท.) มีผู้จับคือยักษ์และผู้จับคืองูเหลือม และผู้จับคือจระเข้เป็นต้น ย่อมอาจ เพื่อบังคับ ในอัมฤตภาพหนึ่งนั้นเทียว, ส่วนว่า อ.ผู้จับคือโทสะ ย่อมจับ โดยส่วนเดียวนั้นเทียว เพราะเหตุนั้น ชื่อ อ.ผู้จับ อันเสมอ ด้วยโทสะ ย่อมไม่มี (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **โทสโม** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ก็ ชื่อ อ.ชาย ชื่อว่าอันเสมอ ด้วยโมหะ เพราะอรรถคืออันรัดไว้และรวบรัดไว้ ย่อมไม่มี (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **โมหสมิ ชาล** ดังนี้ ฯ

อ.อรรถ ว่า อ.กาล แห่งแม่น้ำ ท. มีแม่น้ำชื่อว่าคงคาเป็นต้น เต็มแล้ว ก็ดี อ.กาล (แห่งแม่น้ำ ท. มีแม่น้ำชื่อว่าคงคาเป็นต้น) พร่อง ก็ดี อ.กาล (แห่งแม่น้ำ ท. มีแม่น้ำชื่อว่าคงคาเป็นต้น) แห่งแล้ว ก็ดี ย่อมปรากฏ, ส่วนว่า อ.กาล แห่งตัณหา เต็มแล้ว หรือ หรือว่า อ.กาล (แห่งตัณหา) แห่งแล้ว ย่อมไม่มี, (อ.ตัณหา) เป็นธรรมชาติพร่องเนื่องนิตย์ เทียว (เป็น) ย่อมปรากฏ เพราะเหตุนั้น ชื่อ อ.แม่น้ำ ชื่อว่าอันเสมอ ด้วยตัณหา เพราะอรรถคืออันให้เต็มได้โดยยาก ย่อมไม่มี ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **ตณฺหาสมา** ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.อุบาสก ผู้ฟังอยู่ ซึ่งธรรม โดยเคารพ นั้น ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในโสดาปัตติผล ฯ

อ.พระเทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับด้วยวาจา มีประโยชน์ ได้มีแล้ว (แก่ชน ท.) แม้ผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งอุบาสก ๕ คน (จบแล้ว) ฯ

กิญจาปี हि สตุตฺตสุริยาปาตุมภาวํ นิสุสาย อูปฺปนโน กบฺปวินาสโก อคฺคิปี กิญฺจि อนวเสเสตฺวา โลกํ ทหติ, โส ปน กทาจิเยว ทหติ; ราคคฺคิโน อทหนกาโล นาม นตฺติ; ตสฺมา ราคสมิ วา อคฺคิ โทสสมิ วา คโห มิหสมิ วา ชาลํ ตณฺหาสมา วา นทึ นาม นตฺถิติ วตฺวา อิมิ คาทมาห

“นตฺถิ ราคสมิ อคฺคิ, นตฺถิ โทสสมิ คโห,
นตฺถิ มิหสมิ ชาลํ, นตฺถิ ตณฺหาสมา นทึติ.

ตตฺถ “**ราคะโมติ:** ฐมาทิสฺสุ กิญฺจิ อทฺสุเสตฺวา อนฺโตเยว อุกฺกาย ฉายนวเสน วาเคน สมิ อคฺคิ นาม นตฺถิ.

โทสโมติ: ยุกฺขคฺคหออชฺครคฺคหุมภิลคฺคทาทยิ เอกสมฺมึเยว อตฺตภาเว คณฺหิตุํ สกฺโกนฺตฺติ, โทสคฺคโห ปน เอกนฺตเมว คณฺหาตีติ โทเสน สมิ คโห นาม นตฺถิ.
โมหสมิ ชาลนฺติ: โอนทฺถนปริโยนทฺถนตฺถเนน ปน มิเหเนน สมิ ชาลํ นาม นตฺถิ.

ตณฺหาสมาติ: คงคาทึน นทึนํ ปุณฺณกาโลปิ อุนกาโล สุกฺขกาโลปิ ปญฺญาติ, ตณฺหาเยน ปน ปุณฺณกาโล วา สุกฺขกาโล วา นตฺถิ, นิจฺจํ อุนาว ปญฺญาตีติ ทฺวปฺปฺรณตฺถเนน ตณฺหาเยน สมา นทึ นาม นตฺถิติ อตฺถิ.

เทสนาวสานเณ โส สกฺกจฺจํ ฐมฺมิ สุนฺนโต อูปาสโก โสตาปตฺติผลเ ปติภฺภูจฺหิ.

สมฺปตฺตานปี สาทฺถิกา ฐมฺมเทสนา อโหสีติ.

ปญฺจอุปาสกตฺถ.

๑๐. อ. เรืองแห่งเศรษฐีชื่อว่าเมณฑกะ
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

๑๐. เมณฑกะเสฏฐิวิตถุ.

อ. พระศาสดา เมื่อทรงอาศัย ซึ่งเมืองชื่อว่าภัททियะ ประทับอยู่ในชาติยวัน ทรงแปรารภ ซึ่งเศรษฐีชื่อว่าเมณฑกะ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **สุทสส์ วชฺชมณเณสนนฺติ** ดังนี้ เป็นต้น ๕

“สุทสส์ วชฺชมณเณสนนฺติ อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตถา ภาทียํ นิสฺสาย ชาตียาวเน วิหรนฺโต เมณฑกะเสฏฐิ อารพฺภ กเถสิ.

ได้ยินว่า อ. พระศาสดา เสด็จเที่ยวไปอยู่ สูที่จาริก ในชนบทชื่อว่าอังคะและชนบทชื่อว่าอุตตราปะถะ ท. ทรงเห็นแล้ว ซึ่งอุปนิสัยแห่งโศดาปัตติผล (ของชน ท.) เหล่านี้ คือ ของเศรษฐีชื่อว่าเมณฑกะ ด้วย ของนางจันทปทุมมา ผู้เป็นภริยา (ของเศรษฐี) นั้น ด้วย ของเศรษฐีชื่อว่าอัญชัย ผู้เป็นบุตร ด้วย ของนางสุนนาเทวี ผู้เป็นหญิงสะใภ้ ด้วย ของนางวิสาชา ผู้เป็นหลาน ด้วย ของนายปถุณะ ผู้เป็นทาส ด้วย เสด็จไปแล้ว สูเมืองชื่อว่าภัททियะ ประทับอยู่แล้ว ในชาติยวัน ๕ อ. เศรษฐีชื่อว่าเมณฑกะ ได้ฟังแล้ว ซึ่งอันเสด็จมา แห่งพระศาสดา ๕ (อ. อันถาม) ว่า ก็ (อ. เศรษฐี) นั้น เป็นผู้ชื่อว่า เมณฑกะเศรษฐี เกิดแล้ว เพราะเหตุไร ดังนี้ ๕

สตถา กิร อญฺคตฺตราปถะสุ จาริกํ จรณฺโต “เมณฑกะเสฏฐิโน ๑ ภริยาย จสฺส จนฺตปทุมาย ปุตฺตสฺส ๑ ธนุชยเสฏฐิโน สุณิสาย ๑ สุมนเทวียนตฺตตาย ๑ วิสาชาย ทาสสฺส ๑ ปถุณฺสฺสาติ อิมํ โสดาปัตติผลูปนิสัยํ ทิสฺวา ภาทียนคฺรํ คนฺตฺวา ชาตียาวเน วิหาสิ. เมณฑกะเสฏฐิ สตถุ อากมฺนํ อสุโสสิ. “กสฺมา ปเนส เมณฑกะเสฏฐิ นาม ชาโตติ.

(อ. อันแก่) ว่า ได้ยินว่า อ. พระอานเป็นวิการแห่งทอง ท. มีช้างและม้าและโคผู้เป็นประมาณ ทำลายแล้ว ซึ่งแผ่นดิน กระทบอยู่ ซึ่งหลัง ด้วยหลัง ผุดขึ้นแล้ว ในที่ มีกรีต ๘ เป็นประมาณ ในเรือนอันมีในภายหลัง (ของเศรษฐี) นั้น ๕ อ. กลุ่ม ท. ของด้าย ท. อันมีสี ๕ เป็นของ (อันกรรม) ใส่เข้าแล้ว ในปาก ท. (ของแพะ ท.) เหล่านั้น ย่อมเป็น ๕

ตสฺส กิร ปจฺฉิมเคเห อญฺจกวีสมตฺเต จานะ หตฺถิสฺสอุสฺสภปฺปมาณา สุวณฺณเมณฑกาทา ปจฺวี ภินฺทิตฺวา ปิฏฺฐิยา ปิฏฺฐิ ปหฺรมาณา อญฺจหิสฺส เตสํ มุชฺสํ ปญฺจวณฺณมานํ สุตฺตานิ เคณฺตฺกาทา ปกฺขิตฺตา โหนฺติ.

ครั้นเมื่อความต้องการ (ด้วยวัตถุ ท.) มีเนยใสและน้ำมัน และน้ำผึ้งและน้ำอ้อย เป็นต้น หรือ หรือว่า (ด้วยวัตถุ ท.) มีวัตถุ เป็นเครื่องปกปิดคือผ้าและเงินและทอง เป็นต้น มีอยู่ (อ. ชน ท.) ย่อมนำไปปราศ ซึ่งกลุ่ม จากปาก (ของแพะ ท.) เหล่านั้น ๕ อ. เนยใสและน้ำมันและน้ำผึ้งและน้ำอ้อยและวัตถุเป็นเครื่องปกปิดคือผ้าและเงินและทอง อันเพียงพอ (แก่ชน ท.) ผู้อยู่ในชมพูทวีป โดยปกติ ไหลออกแล้ว จากปาก ของแพะ แม่ตัวหนึ่ง ๕ อ. เศรษฐี นั้น ย่อมปรากฏ ว่า อ. เมณฑกะเศรษฐี ดังนี้ จำเดิม (แต่กาล) นั้น (ดังนี้) ๕

สปปิเตลมรฺฐผาณิตาทีหิ วา วตฺถจฺจาทนหิรณฺณสุวณฺณาทีหิ วา อตฺถะ สติ เตสํ มุชฺโต เคณฺตฺกํ อปเนนฺติ. เอกสฺสาปิ เมณฑกะสฺส มุชฺโต ชมฺพุทีปวาสินํ ปโหนกํ สปปิเตลมรฺฐผาณิตวตฺถจฺจาทนหิรณฺณสุวณฺณนิฏฺฐมิ. ตโต ปฏฺฐาย “เมณฑกะเสฏฐิตี ปญฺญาติ.

(อ. อันถาม) ว่า ก็ อ. กรรมในกาลก่อน (ของเศรษฐี) นั้น อย่างไร ดังนี้ ๕ (อ. อันแก่) ว่า ได้ยินว่า ในกาลแห่งพระพุทธเจ้า-พระนามว่าวิปัสสี (อ. เศรษฐี) นั้น เป็นหลาน ของกุกุมพี ชื่อว่า อวโรชะ เป็นผู้ชื่อว่า อวโรชะ ผู้มีชื่ออันเสมอ ด้วยลุง ได้เป็นแล้ว ๕ ครั้งนั้น อ. ลุง (ของนายอวโรชะ) นั้น ปรารภแล้ว เพื่ออันกระทำ ซึ่งพระคันถกฏี แก่พระศาสดา ๕

“ก็ ปนสฺส ปุพฺพกมฺมุนฺติ. วิปสฺสิพฺพุทฺธาเล กิร เอส อวโรชสฺส นาม กุกุมฺพิกสฺส ภาคิเนยฺโย มาตุเลน สมานนาโม อวโรช นาม อโหสิ. อตฺถสฺส มาตุโล สตถุ คนฺธกฺฎี กาคู อารภิ.

(อ.นายอวโรชชะ) นั้น ไปแล้ว สู้สำนัก (ของลุง) นั้น กล่าวแล้วว่า ข้าแต่ลุง (อ.เรา ท.) แม่ทั้ง ๒ จงกระทำ พร้อมกันนั้นเทียว ดังนี้ คิดแล้ว ว่า ครั้นเมื่อพระคันทกฏี (อันลุง) กระทำแล้ว ในที่ นี้ อ.อันอันเรา ได้ชื่อ ซึ่งศาลาราย ในที่ชื่อนี้ ย่อมควร ดังนี้ ในกาล (แห่งตน อันลุง) นั้น ห้ามแล้ว ว่า อ.เรา ผู้ผู้เดียวเทียว จักกระทำ ไม่ให้ทั่วไป กับ (ด้วยชน ท.) เหล่าอื่น ดังนี้ (ยังบุคคล) ให้นำมาแล้ว ซึ่งทัพพฐัมภาระ ท. จากป่า (ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ซึ่งเสา ท. อย่างนี้ คือ ซึ่งเสาด้านหนึ่ง ให้เป็นเสา อันบุคคลบุแล้วด้วยทอง (ซึ่งเสา) ด้านหนึ่ง ให้เป็นเสาอันบุคคล บุแล้วด้วยเงิน (ซึ่งเสา) ด้านหนึ่ง ให้เป็นเสาอันบุคคลบุแล้วด้วย แก้วมณี ซึ่งชื่อและพริ้งและบานแห่งประตูและหน้าต่างและกลอน และแผ่นอิฐเป็นเครื่องมุง ท. แม่ทั้งปวง ให้เป็นของอันบุคคล บุแล้วด้วยรัตนะมีทองเป็นต้นเทียว (ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ซึ่งศาลาราย อันเป็นวิหารแห่งรัตนะ ๗ แก่พระตถาคตเจ้า ในที่มีหน้าพร้อม ต่อพระคันทกฏี ฯ

อ.ยอดแห่งจอม ท. ๓ อันเป็นวิหารแห่งทองมีสี่สูกอัน เป็นแห่งและแก้วผลึกและแก้วประพาฬ ได้มีแล้ว ในเบื้องบน (แห่งพระคันทกฏี) นั้น ฯ (อ.นายอวโรชชะ ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ซึ่งปะรำอันเป็นวิหารแห่งรัตนะ ในที่อันเป็นท่ามกลาง แห่งศาลาราย, (อ.นายอวโรชชะ ยังบุคคล) ให้ตั้งไว้เฉพาะแล้ว ซึ่งธรรมาสน์ ฯ

อ.เท้า ท. (ของธรรมาสน์) นั้น เป็นของเป็นวิหารแห่งทอง มีสี่สูกอันเป็นแห่ง ได้เป็นแล้ว, อ.อย่างนั้น คือว่า อ.แม่แคว่ ท. ๔ (เป็นของเป็นวิหารแห่งทองมีสี่สูกอันเป็นแห่ง ได้เป็นแล้ว), อนึ่ง (อ.นายอวโรชชะ ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ซึ่งแพะอันเป็นวิหาร แห่งทอง ท. ๔ ตั้งไว้แล้ว ในภายใต้ แห่งเท้า ท. ๔ ของอาสนะ, (ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ซึ่งแพะ ท. ๒ ตั้งไว้แล้ว ในภายใต้ แห่งตั้งเป็นที่รองซึ่งเท้า, (ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ซึ่งแพะ อันเป็นวิหารแห่งทอง ท. ๖ ตั้งไว้ แวดล้อมอยู่ แล้ว ซึ่งปะรำ, (ยังบุคคล) ให้ถักแล้ว ซึ่งธรรมาสน์ ด้วยเชือก ท. อันเป็นวิหาร แห่งด้าย ก่อน (ยังบุคคล) ให้ถักแล้ว (ด้วยเชือก ท.) อันเป็นวิหาร แห่งด้ายอันบุคคลกระทำแล้วด้วยทอง ในท่ามกลาง (ด้วยเชือก ท.) อันเป็นวิหารแห่งแก้วมุกดา ในเบื้องบน, อ.พนัก (แห่งธรรมาสน์) นั้น เป็นของอันบุคคลกระทำแล้วด้วยจันทร์ ได้เป็นแล้ว ฯ

(อ.นายอวโรชชะ) ครั้น ยังศาลาราย ให้สำเร็จแล้ว อย่างนี้ เมื่อกระทำ ซึ่งการฉลองซึ่งศาลา ทูลนิมนต์แล้ว ซึ่งพระศาสดา กับ ด้วยแสนแห่งภิกษุ ๖๘ ท. ได้ถวายแล้ว ซึ่งทาน ตลอดเดือน ท. ๔ ฯ (อ.นายอวโรชชะ) ได้ถวายแล้ว ซึ่งจีวร ๓ ผืน ในวันอันเป็นที่สุดลง ฯ (อ.จีวร) อันมีค่าพันหนึ่ง ถึงแล้ว แก่ภิกษุผู้ใหม่ในสงฆ์ (ในสมาคม) นั้น ฯ

โส ตสฺส สนฺตักิ์ คนฺตุวา “มาตุล อูโหปี สหเว กโรมาติ วตฺวา “อหิ อญฺเษหิ สทฺธิ์ อสชาธณิ์ เอกโกว กริสฺสสามีติ เตน ปฏิกฺขิตฺตกาเล “อิมสฺมี จาเน คนฺตฺกฺฎิยา กตาย อิมสฺมี นาม จาเน กุณฺชรสาลํ นาม ลทฺถุ วฏฺฏตีติ จินฺเตตฺวา อรณฺญโต ทพฺพสมฺภาเว อหฺราเปตฺวา “เอกิ์ ฏมฺภิ์ สุวณฺณขจิตฺติ์ เอกิ์ รัชตขจิตฺติ์ เอกิ์ มณฺขจิตฺตฺนฺติ์ เอวิ์ ฏมฺเภ ตฺลาสงฺฆาฏฺวารกฺวาวฏฺวาตปาน โคปานสิจฺจทฺธิ์นิกฺกสกา สทฺพปาปี สุวณฺณนาทิจจิตฺตาว กาทฺวา คนฺตฺกฺฎิยา สมฺมุขฏฺจาเน ตถาคตฺสฺส สตฺตรตฺนมฺยิ์ กุณฺชรสาลํ กาทฺเสติ.

ตสฺสา อูปริ ฆนฺรตฺตฺสฺวณฺณผลิกปวาฬมฺยา ติสฺโส สิขรณฺปิโย อหฺลฺลฺ, กุณฺชรสาลาเย มชฺฌมฺฏฺจาเน รตฺนมณฺฑลฺปํ กาทฺเสติ, ฏมฺมาสนํ ปติฏฺฐาเปสิ.

ตสฺส ฆนฺรตฺตฺสฺวณฺณมฺยา ปาทา อหฺลฺลฺ, ตถา จตฺสฺโส อฏฺฐนฺปิโย, จตฺตาโร ปน สุวณฺณเมณฺฑลฺเก กาทฺวา อาสนฺสฺส จตฺนํ ปาทานํ เหนฺฏฺจา จเปสิ, เทว เมณฺฑลฺเก กาทฺวา ปาทปิจกาย เหนฺฏฺจา จเปสิ, ฉ สุวณฺณเมณฺฑลฺเก กาทฺวา มณฺฑลฺปํ ปริกฺขิปฺนฺโต จเปสิ; ฏมฺมาสนํ ปจฺมํ สุตฺตมเยทึ รัชฺชุกฺเทหิ วายาเปตฺวา มชฺฌมฺ สุวณฺณสฺตฺตมเยทึ อูปริ มุตฺตามเยทึ วายาเปสิ; ตสฺส จนฺทนมโย อปฺสฺสโย อโหสิ.

เอวิ์ กุณฺชรสาลํ นิฏฺฐาเปตฺวา สาถมฺหิ์ กโรนฺโต อฏฺฐสฺสฏฺฐิกฺกฺขุสฺตสฺสทฺสฺสเสหิ สทฺธิ์ สตฺถาริ์ นิมนฺเตตฺวา จตฺตาโร มาเส ทานํ อทาสิ. โอสานทิวเส ติจิ์วาริ์ อทาสิ. ตตฺถ สงฺฆนวกสฺส สหสฺสคฺคฺชนิกํ ปาปฺถมิ.

(อ.นายอวโรชะ นั้น) ครั้นกระทำแล้ว ซึ่งกรรมอันเป็นบุญ ในกาลแห่งพระพุทธรูปเจ้าพระนามว่าวิปัสสี อย่างนี้ เคลื่อนแล้ว (จากอัฐภาพ) นั้น ท่องเที่ยวไปอยู่ในเทพ ท. ด้วย ในมนุษย์ท. ด้วย บังเกิดแล้ว ในตระกูลแห่งเศรษฐี มีโภคะมาก ในเมืองชื่อว่า พาราณสี ในภัทรรกับปี นี้ เป็นผู้ชื่อว่าพาราณสีเศรษฐี ได้เป็นแล้ว ฯ

ในวันหนึ่ง (อ.เศรษฐี นั้น) ไปอยู่ สูที่เป็นที่บำรุงซึ่งพระราชา เห็นแล้ว ซึ่งปุโรหิต กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่อาจารย์ (อ.ท่าน ท.) ย่อมใคร่ครวญ ซึ่งฤกษ์และยาม หรือ ดังนี้ ฯ (อ.ปุโรหิต กล่าวแล้ว) ว่า เออ อ.ข้าพเจ้า ใคร่ครวญอยู่, อ.การงาน ของเรา ท. อื่น (จักมี) อย่างไร ดังนี้ ฯ (อ.เศรษฐี ถ้ามแล้ว) ว่า ถ้าอย่างนั้น อ. จาริตแห่งชนบท เป็นเช่นไร (จักเป็น) ดังนี้ ฯ

(อ.ปุโรหิต กล่าวแล้ว) ว่า อ.ภัย อย่างหนึ่ง จักมี ดังนี้ ฯ (อ.เศรษฐี ถ้ามแล้ว) ว่า ชื่อ อ.ภัย อะไร (จักมี) ดังนี้ ฯ (อ.ปุโรหิต กล่าวแล้ว) ว่า คู่ก่อนเศรษฐี อ.ภัยคือความหิว (จักมี) ดังนี้ ฯ (อ.เศรษฐี ถ้ามแล้ว) ว่า (อ.ภัยคือความหิว) จักมี ในกาลไร ดังนี้ ฯ (อ.ปุโรหิต กล่าวแล้ว) ว่า (อ.ภัยคือความหิว จักมี) โดยกาลอันล่วงไป แห่งปี ท. ๓ (แต่ปี) นี้ ดังนี้ ฯ อ.เศรษฐี ฟังแล้ว (ซึ่งคำ) นั้น (ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ซึ่งกรรมคืออันใด อันมาก รับแล้ว ซึ่งข้าวเปลือกนั้นเที่ยว แม้ด้วยทรัพย์อันมีอยู่ ในเรือน (ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ซึ่งร้อยแห่งฉาง ท. ๑๓ ด้วยทั้งนี้ ยังฉางทั้งปวง ท. ให้เต็มแล้ว ด้วยข้าวเปลือก ท. ฯ ครั้นเมื่อฉาง ท. ไม่เพียงพออยู่ (อ.เศรษฐี) (ยังภษณะ ท.) มีตุ่มเป็นต้น ให้เต็มแล้ว กระทำแล้ว ซึ่งหลุม ฝังแล้ว (ซึ่งข้าวเปลือก) อันเหลือลง ในแผ่นดิน ฯ

(อ.เศรษฐี) ขยำแล้ว (ซึ่งข้าวเปลือก) อันเหลือลงจากการฝัง กับ ด้วยดินเหนียว (ยังบุคคล) ให้ฉาบแล้ว ซึ่งฝา ท. ฯ โดยสมัย อื่นอีก (อ.เศรษฐี) นั้น ครั้นเมื่อภัยคือความหิว ถึงพร้อมแล้ว บริโภคอยู่ ซึ่งข้าวเปลือก อันตนเก็บไว้ได้อย่างไร ครั้นเมื่อข้าวเปลือกอันตนเก็บ ไว้แล้ว ในฉาง ท. ด้วย (ในภษณะ ท.) มีตุ่มเป็นต้น ด้วย สิ้นรอบแล้ว (ยังบุคคล) ให้ร้องเรียกแล้ว ซึ่งชนผู้เป็นบริวาร ท. กล่าวแล้ว ว่า แน่ะพ่อ ท. (อ.เจ้า ท.) จงไป, (อ.เจ้า ท.) เข้าไปแล้ว สู่ภูเขา เป็นอยู่อยู่ เป็นผู้ใคร่เพื่ออันมา สู่น้ำนัก ของเรา (เป็น) จงมา ในกาลแห่งภิกษาอันบุคคลหาได้โดยง่าย, หากว่า (อ.เจ้า ท.) จะไม่มา ไช้, (อ.เจ้า ท.) จงเป็นอยู่ (ในที่) นั้นนั่นเที่ยว ดังนี้ ฯ (อ.ชนผู้เป็นบริวาร ท.) เหล่านั้น ได้กระทำแล้ว อย่างนั้น ฯ

ก็ อ.ทาส คนหนึ่ง ชื่อว่า ปุณณะ ผู้กระทำซึ่งความขวนขวาย ล้าลงแล้ว ในสำนัก (ของเศรษฐี) นั้น ฯ อ.ชน ท. ๕ นั้นเที่ยว คือ อ.เศรษฐี กับ (ด้วยทาส) นั้น อ.ภรรยาของเศรษฐี อ.บุตรของเศรษฐี อ.หญิงสะเฝ้าของเศรษฐี ได้เป็นแล้ว ฯ (อ.ชน ท.) เหล่านี้ แม้ครั้น เมื่อข้าวเปลือก อันตนฝังไว้แล้ว ในหลุม ท. ในแผ่นดิน สิ้นรอบแล้ว ยังดินเหนียวที่ฝา ให้ตกแล้ว ให้เปียกแล้ว (ยังอัฐภาพ) ให้เป็นไปแล้ว ด้วยข้าวเปลือก (อันตน) ได้แล้ว (แต่ดินเหนียวที่ฝา) นั้น ฯ

เอว วิปัสสิพุทธรูป ปุณณภมม กตวา ตโต จโต เทเวสุ จ มนุสเสสุ จ สัสนโต อิมสมิ ภาทกบปเป พาราณสีย มหาโภเค เสฏฐิกลุเล นิพพุตติตวา พาราณสีเสฏฐี นาม อโหสิ.

เอกทิวสั ราชูปฏจัน คจจนโต ปุโรหิตั ทิสวา “กั อจริย นกขตตมฺหุตตึ ออุปธาเรธาติ อาห. “อาม ออุปธาเรมิ, กั อญณั อมฺหากั กมฺมนฺติ. “เตนหิ กัทิสั ชนปทจาริตตฺนฺติ.

“เอกั ภยั ภวิสฺสตีติ. “กั ภยั นามาติ. “ฉาตภยั เสฏฐีติ. “กทา ภวิสฺสตีติ. “อิตโต ตินฺณณั สัจฺจจฺรณั อจฺจเยนาติ. ตั สุตฺวา เสฏฐี พุฑุ กสิกกมฺมึ กาทฺตฺวา เคเห วิชฺชมาณธเนนาปี ธญฺญเมว คเหตฺวา อพุตฺมเตรสานิ โภฏฺสทานิ กาทฺตฺวา สพุพโกฏฺเส วิหิณั ปุเรสิ. โภฏฺเสสุ อปฺปโหนฺเตสุ, จาภิวาทีนั ปุเรตฺวา อวเสสั ภูมียั อวาวาภู กตฺวา นิชนิ.

นิธานาวเสสั มตฺติกาย สทฺธิ มทฺทิตฺวา ภิตฺติโย ลิมฺปาเปสิ. โส อปฺเรน สมเยน, ฉาตภายเย สมฺปตฺเต, ยถานิกฺขิตตึ ธญฺณั ปริภุญฺชนฺโต, โภฏฺเสสุ จ จาภิวาทีสุ จ นิกฺขิตตธญฺเยน ปริภุญฺเชน, ปริชเนน ปกฺโกสทาเปตฺวา อาห “คจฺจธ ตาตา, ปพฺพตึ ปวิสิตฺวา ชีวฺนฺตา สุกฺกิชฺชาเล มม สนฺติกั อาคนฺตุกามา อาคจฺจธ, โน เจ, ตตฺเถว ชีวธาติ. เต ตถา อกัสุ.

ตสฺส ปน สนฺติเก เวยฺยาวจฺจกโร เอโก ปุณฺณเณ นาม ทาโส โอบิยิ. “เตน สทฺธิ เสฏฐี เสฏฐิชายา เสฏฐิปฺตฺโต เสฏฐิสฺสนิสฺสาติ ปญฺเจว ชนา อเหสุ. เต, ภูมียั อวาวาสุ นิหิตธญฺเยน ปริภุญฺเชน, ภิตฺติมตฺติกั ปาเตตฺวา เตเมตฺวา ตโต ลทฺตธญฺเยน ยาปยีสฺสุ.

ครั้งนั้น อ.ภรรยา (ของเศรษฐี) นั้น ครั้นเมื่อความหิว ท่วมทับอยู่ ครั้นเมื่อดินเหนียว ลื่นไปอยู่ ยังดินเหนียวอันเหลือลงแล้ว ในส่วนแห่งฝาเรือน ท. ให้ตกแล้ว ให้เปียกแล้ว ได้แล้ว ซึ่งข้าว เปลือก ท. มีกึ่งแห่งอาพหกะเป็นประมาณ ซ้อมแล้ว ถือเอาแล้ว ซึ่งทะนานแห่งข้าวสาร ทะนานหนึ่ง ใส่เข้าแล้ว โนมมือ โบกหนึ่ง เพราะอันกลัวแต่ใจว่า อ.โจร ท. มาก ย่อมมี ในกาล (แห่มหาชน) หิวแล้ว ดังนี้ ปิดแล้ว ผัง ตังไว้แล้ว ในแผ่นดิน ฯ

ครั้งนั้น อ.เศรษฐี มาแล้ว แต่ที่เป็นที่บำรุงซึ่งพระราชา กล่าวแล้ว (ภรรยา) นั้น ว่า เนาะนางผู้เจริญ (อ.เรา) เป็นผู้หิวแล้ว ย่อมเป็น, (อ.โภชนะ) อะไรๆ มีอยู่ หรือ ดังนี้ ฯ (อ.ภรรยา) นั้น ไม่กล่าวแล้ว (ซึ่งโภชนะ) อันไม่มีอยู่ ว่า (อ.โภชนะ) ย่อมไม่มี ดังนี้ กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ นาย อ.ทะนานแห่งข้าวสาร ทะนานหนึ่ง มีอยู่ ดังนี้ ฯ (อ.เศรษฐี) ถามแล้ว ว่า (อ.ทะนานแห่งข้าวสาร) นั้น (มีอยู่) ในที่ ไหน ดังนี้ ฯ

(อ.ภรรยา กล่าวแล้ว) ว่า (อ.ทะนานแห่งข้าวสาร) อันดิฉัน ผัง ตังไว้แล้ว เพราะอันกลัวแต่ใจ ดังนี้ ฯ (อ.เศรษฐี กล่าวแล้ว) ว่า ถ้าอย่างนั้น อ.เธอ ขุดขึ้นแล้ว (ซึ่งทะนานแห่งข้าวสาร) นั้น จงหุงต้ม (ซึ่งโภชนะ) อะไรๆ ดังนี้ ฯ (อ.ภรรยา กล่าวแล้ว) ว่า ถ้าว่า (อ.ดิฉัน) จักต้ม ซึ่งข้าวต้ม ไชร์, (อ.ข้าวต้ม นั้น) จักมี สีนวาระ ท. ๒ (แห่งวัน), ถ้าว่า (อ.ดิฉัน) จักหุง ซึ่งข้าวสวย ไชร์, (อ.ข้าวสวย นั้น) จักมี สีนวาระหนึ่งนั้น เทียว, ข้าแต่ นาย (อ.ดิฉัน) จะหุงต้ม อย่างไร ดังนี้ ฯ

(อ.เศรษฐี กล่าวแล้ว) ว่า อ.ปัจจัย อย่างอื่น ของเรา ท. ย่อมไม่มี, (อ.เรา ท.) กินแล้ว ซึ่งข้าวสวยเทียว จักตาย, อ.เธอ จงหุง ซึ่งข้าวสวยนั้น เทียว ดังนี้ ฯ (อ.ภรรยา) นั้น หุงแล้ว ซึ่งข้าวสวย กระทำแล้ว ให้เป็นส่วน ๕ ยังส่วนแห่งภัตร ของเศรษฐี ให้เจริญแล้ว วางไว้แล้ว ข้างหน้า ฯ

ในขณะนั้น อ.พระปัจเจกพุทธเจ้า รูปหนึ่ง ที่ภูเขาชื่อว่า คันธมาทน์ ออกแล้ว จากสมบัติ ฯ ได้ยินว่า อ.ความหิว ย่อมไม่เบียดเบียน ในภายในแห่งสมบัติ เพราะผลแห่งสมบัติ แต่ว่า (อ.ความหิว) เป็นธรรมชาติมีกำลัง เป็น รวากะว่า เมาอยู่ ซึ่งพื้นแห่งท้อง ย่อมเกิดขึ้น (แก่พระปัจเจกพุทธเจ้า ท.) ผู้ออกจากสมบัติ, เพราะเหตุนี้ (อ.พระปัจเจกพุทธเจ้า ท.) เหล่านั้น ตรวจดูแล้ว ซึ่งที่เป็นที่ได้อ ย่อมไป ฯ

ก็ (อ.ชน ท.) ถวายแล้ว ซึ่งทาน (แก่พระปัจเจกพุทธเจ้า ท.) เหล่านั้น ย่อมได้ (ในสมบัติ ท.) มีตำแหน่งแห่งสมบัติเป็นต้น หนา ซึ่งสมบัติ อย่างใดอย่างหนึ่ง ในวัน นั้น, เพราะเหตุนี้ (อ.พระปัจเจกพุทธเจ้า) แม้นั้น ตรวจดูอยู่ ด้วยจักขุ อันเป็นทิพย์ (คิดแล้ว) ว่า อ.ภัยคือความหิว เกิดขึ้นแล้ว ในชมพูทวีปทั้งสิ้น, ก็ อ.ข้าวสุก มีทะนานเป็นประมาณเทียว (อันบุคคล) หุงแล้ว เพื่อชน ท. ๕ ในเรือนของเศรษฐี,

อดสูส ซาया, ฉาดเก อวตฺตรนฺเต, มตฺติกาย ซียมานาย, ภิตฺติปเทเสสุ อวสิฏฺฐมตฺติกํ ปาเตตฺวา เตเมตฺวา อทฺตมาพฺหกมตฺเต วีหิ ลภิตฺวา โภจฺจตฺวา เอกํ ตณฺฑุลนาฬิ คเหตุวา “ฉาดกกาเล พหุ โจรา โหนตฺติติ โจรภเยน เอกสุมี กุญฺญ ปกฺขิปิตฺวา ปิทฺติตฺวา ภูมิมิ นิกฺขนิตฺวา จเปสิ.

อด นํ เสฏฺฐิ ราชูปฺฐานโต อาคนฺตฺวา อาห “ภทฺเต ฉาโตมฺหิ, อตฺถิ กิณฺฑิตฺติ. สว วิชฺชมานํ “นตฺถิตฺติ อวตฺวา “สามิ เอกา ตณฺฑุลนาฬิ อตฺถิตฺติ อาห. “กทํ สาทิ.

“โจรภเยน เม นิกฺขนิตฺวา จปีตาทิ. “เตนทิ นํ อุตฺตริตฺวา กิณฺฑิ ปจาทิตฺติ. “สเจ ยาคํ ปจิตฺตสามิ, เทว วาเร ภวิสฺสตี: สเจ ภตฺตํ ปจิตฺตสามิ, เอกวารเมว ภวิสฺสตี; กิ ปจามิ สามิตฺติ.

“อมฺหากํ อญฺโณ ปจฺจโย นตฺถิ, ภตฺตํ ภูณฺชิตฺวา ว มริสฺสาม, ภตฺตเมว ปจาทิตฺติ. สว ภตฺตํ ปจิตฺวา ปญฺจ โภจฺจสาเส กตฺวา เสฏฺฐิโน ภตฺตโภจฺจสาสิ วทฺตเมตฺวา ปฺรโต จเปสิ.

ตสุมี ขณฺ คณฺธมาทนปฺพพเต เอก โป จฺเจกพฺพุโธ สฺมาปตฺติโต วุฏฺฐหิ. อนฺโตสฺมาปตฺติยํ กิร สฺมาปตฺติฝเลน ชิมฺจุฉา น พาทติ, สฺมาปตฺติวุฏฺฐิตานํ ปน พลวตี หุตฺวา อุตฺรปฺภูลํ ทฺหนฺตี วิย อฺปปชฺชติ; ตสฺมา เต ลภนฺนุฏฺฐานํ โอลิเกตฺวา คจฺจนฺติ.

ตํ ทิวสญฺจ เตสิ ทานํ ทตฺวา เสนาปตฺติภูจฺจนาทิสฺสุ อญฺญตฺวิ สฺมปตฺติ ลภนฺติ; ตสฺมา โสปี ทิพฺเพน จกฺขุณา โอลิเกนฺโต “สกลชฺมฺพุทฺธิเป ฉาดกภยํ อฺปปนฺนํ, เสฏฺฐิเคเห จ ปญฺจนฺนํ ชนํ นาทิโกทโนว ปกฺโก;

(อ.ชน ท.) เหล่านั้น เป็นผู้มีความศรัทธา (จักเป็น) หรือ หรือว่า จักอาจ เพื่ออันกระทำ ซึ่งการสงเคราะห์ แก่เรา ดังนี้ เห็นแล้ว ซึ่งความที่ (แห่งชน ท.) เหล่านั้น เป็นผู้มีความศรัทธา ด้วย ซึ่งความที่ (แห่งชน ท.) เหล่านั้น เป็นผู้สามารถ เพื่ออันกระทำ ซึ่งการสงเคราะห์ ด้วย ถือเอา ซึ่งบาตรและจีวร ไปแล้ว แสดงแล้ว ซึ่งตน ผู้ยื่นแล้ว ณ ประตู ข้างหน้า ของเศรษฐี นั้นเทียว ฯ

(อ.เศรษฐี) นั้น เห็นแล้ว (ซึ่งพระปัจเจกพุทธเจ้า) นั้นเทียว มีจิตอัน เลื่อมใสแล้ว (คิดแล้ว) ว่า อ.ความดี มีอย่างนี้เป็นรูป อันเรา เห็นแล้ว เพราะความที่ แห่งท่าน เป็นท่าน อันเรา ไม่ถวายแล้ว แม้ในกาล ก่อน, ก็ อ.ภักดิ์ นี้ แล พึงรักษา ซึ่งเรา สิ้นวันหนึ่งนั้นเทียว, ส่วนว่า (อ.ท่าน) อัน (อันเรา) ถวายแล้ว แก่พระผู้เป็นเจ้า เป็นท่านนำมา ซึ่งประโยชน์เกื้อกูล แก่เรา จักเป็น ในโกฏิแห่งกัปปี ท. มีไชหนึ่ง ดังนี้ นำไปปราศแล้ว ซึ่งถาดแห่งภักดิ์ นั้น เข้าไปหาแล้ว ซึ่งพระ ปัจเจกพุทธเจ้า ไหว้แล้ว ด้วยอันตั้งไว้เฉพาะแห่งองค์ & (ยังพระปัจเจกพุทธเจ้า) ให้เข้าไปแล้ว สูเรื่อน ล้างแล้ว ซึ่งเท้า ท. (ของพระปัจเจกพุทธเจ้า) ผู้นั่งแล้ว บนอาสนะ วางไว้แล้ว (ซึ่งถาดแห่งภักดิ์) บนตั้งอันบุคคลกระทำแล้วด้วยทอง ถือเอาแล้ว ซึ่งถาดแห่งภักดิ์ นั้น เกลี่ยลงแล้ว ในบาตร ของพระปัจเจกพุทธ เจ้า ฯ ครั้นเมื่อภักดิ์ อันเหลือลงเข้าไปด้วยทั้งกึ่ง (อันเศรษฐี ถวายแล้ว) อ.พระปัจเจกพุทธเจ้า ปิดแล้ว ซึ่งบาตร ด้วยมือ ฯ

ครั้งนั้น (อ.เศรษฐี) กล่าวแล้ว (แก่พระปัจเจกพุทธเจ้า) นั้น ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.ส่วน) นี้ เป็นส่วน ส่วนเดียว แห่งข้าวสุก อันบุคคลหุงแล้ว เพื่อชน ท. & ด้วยทะนานแห่งข้าวสาร ทะนานหนึ่ง (ย่อมเป็น) (อันกระผม) ไม่อาจ เพื่ออันกระทำ (ซึ่งภักดิ์) นี้ โดยส่วน ๒, (อ.ท่าน ท.) ขอจงอย่ากระทำ ซึ่งการสงเคราะห์ ในโลกนี้ แก่กระผม, (อ.กระผม) เป็นผู้ใคร่เพื่ออันถวาย (ซึ่งภักดิ์ กระทำ) ให้เป็นภักดิ์มี ส่วนเหลือลงออกแล้ว ย่อมเป็น ดังนี้ ได้ถวายแล้ว ซึ่งภักดิ์ ทั้งปวง, ก็ แล (อ.เศรษฐี) นั้น) ครั้นถวายแล้ว ตั้งไว้แล้ว ซึ่งความปรารถนา ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.ข้าพเจ้า) อย่าได้เห็นแล้ว ซึ่งภัยคือความดี มีอย่างนี้เป็นรูป ในที่ (แห่งข้าพเจ้า) บังเกิดแล้ว อีก, (อ.ข้าพเจ้า) เป็นผู้สามารถ เพื่ออันให้ ซึ่งภักดิ์อันเป็นพืช (แก่ชน ท.) ผู้อยู่ในชมพูทวีปทั้งสินโดยปกติ พึงเป็น จำเดิม (แต่กาล) นี้, (อ.ข้าพเจ้า) ไม่พึง กระทำแล้ว ซึ่งการงาน ด้วยมืออันเป็นของตน สำเร็จ ซึ่งอันเป็นอยู่,

อ.สายแห่งข้าวสาลีอันแดง ท. ตกแล้ว ยังฉางทั้งปวง ท. พึงให้เต็ม ในขณะ (แห่งข้าพเจ้า ยังบุคคล) ให้ชำระแล้ว ซึ่งร้อยละ แห่งฉาง ๑๓ ด้วยทั้งกึ่ง ท. อาบแล้ว ซึ่งศีรษะ นั้นแล้ว ไกล่ประตู (แห่งฉาง ท.) เหล่านั้น แลดูแล้ว ในเบื้องบน นั้นเทียว, อนึ่ง (อ.ภรรยา) นั้นนั้นเทียว เป็นภรรยา ของข้าพเจ้า (จงเป็น), (อ.บุตร) นั้นนั้นเทียว เป็นบุตร (จงเป็น), (อ.หญิงสะไภ้) นั้นนั้นเทียว เป็นหญิงสะไภ้ (จงเป็น), (อ.ทาส) นั้นนั้นเทียว เป็นทาส จงเป็น ในที่ แห่งข้าพเจ้า ทั้งบังเกิดแล้วๆ ดังนี้ ฯ

สหธา นุ โข เอเต สกขิสฺสนฺติ วา มม สงฺคหํ กาคฺคฺนฺติ เตสํ สหฺตภาวญฺจ สงฺคหํ กาคฺคฺ สมฺตฺตภาวญฺ จ ทิสฺวา ปตฺตจิวรมาทาย คนฺตฺวา เสฏฺฐิสฺส ปุรฺโต ทฺวาเร จิตฺเมว อตฺตานํ ทสฺเสสิ.

โส ตํ ทิสฺวา ว ปสนฺนจิตฺโต “ปุพฺเพปิ มया ทานสฺส อทินฺนตฺตา เอรูปํ ฉาตกํ ทิฏฺฐํ, อิทํ โข ปน ภตฺตํ มํ เอกทิวสญฺเอย รุกฺเขยฺย, อญฺยสฺส ปน ทินฺนํ อนเภาสฺส กปฺปโกฏฺฐิสฺส มม หิตาวหํ ภวิสฺสตีติ ตํ ภตฺตปาตี อปเนตฺวา ปจฺเจกพุทฺธํ อุตฺตมกมิตฺวา ปญฺจปติฏฺฐิติน วนฺทิตฺวา เคหํ ปเวเสตฺวา อาสเน นิสินฺนสฺส ปาเท โธวิตฺวา สุวณฺณปีเส จเปตฺวา ตํ ภตฺตปาตี อาทาย ปจฺเจกพุทฺธสฺส ปตฺเต โอภริ. อุตฺตมวเสเส ภตฺเต ปจฺเจกพุทฺธโห หตฺเถน ปตฺตํ ปิทฺติ.

อด นี้ “ภนฺเต เอกาย ตณฺฑุลนาฬิยา ปญฺจนฺนํ ชนानํ ปกุกโธทนสฺส อโย เอกโก โภฏฺฐาโส, อิมํ ทฺวิธา กาคฺคฺ น สกฺกา, มา มยฺหํ อิจฺ โลเก สงฺคหํ กโรถ, นิรวเสสํ ทาตฺกาโมมฺหีติ วตฺวา สพฺพํ ภตฺตมทาสิ, ทตฺวา จ ปน ปตฺถนํ จเปสิ “มา ภนฺเต ปุณฺ นินฺพพตฺตภูฏาเน เอรูปํ ฉาตกภยํ อทฺทสํ, อิตฺโต ปญฺจาย สกฺกชมฺพุทฺธิปวาสินํ วิชภตฺตํ ทาตฺคํ สมฺตฺโต ภเวยฺย, สหฺตฺเถน กมฺมํ กตฺวา ชีวิตํ น กปฺเปยฺย,

อหฺตฺเมตฺรสโกฏฺฐสตานิ โสธาเปตฺวา สีสํ นหายิตฺวา เตสํ ทฺวาเร นิสิติตฺวา อุตฺทํ โอลิกิตฺกฺขณฺเมว เม รตฺตสาลิธารา ปตฺติตฺวา สพฺพโกฏฺฐเ ปุเรยฺย, นินฺพพตฺตนิพฺพตฺตภูฏาเน จ เม อยเมว ภริยา, อยเมว ปุตฺโต, อยเมว สุณิสา, อยเมว ทาโส โหตฺตุติ.

แม่ อ.ภรรยา (ของเศรษฐี) นั้น คิดแล้ว ว่า ครั้นเมื่อสามี ของเรา อันความหิว บีบคั้นอยู่ อันเรา ไม่อาจ เพื่ออันกินได้ ดังนี้ ถวายแล้ว ซึ่งส่วน ของตน แก่พระปัจเจกพุทธเจ้า ตั้งไว้แล้ว ซึ่งความปรารถนา ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.ดิฉัน) ไม่พึงเห็น ซึ่งภัยคือความหิว มีอย่างนี้เป็นรูป ในที่ (แห่งดิฉัน) บังเกิดแล้ว จำเดิม (แต่กาล) นี้, ก็ เมื่อดิฉัน กระทำแล้ว ซึ่งถาดแห่งภัตร ช่างหน้า แม่ให้อยู่ ซึ่งภัตร (แก่ชน ท.) ผู้อยู่ในชมพูปทั้งสิ้นโดยปกติ, (อ.ดิฉัน) จะไม่ลุกขึ้น เพียงใด, อ.ที่ (แห่งภัตร อันดิฉัน) ทั้งถือเอาแล้วๆ เป็นที่เต็มแล้ว นั้นนึ่งเดียว จงเป็น เพียงนั้น, (อ.สามี) นั้นนึ่งเดียว เป็นสามี (จงเป็น), (อ.บุตร) นั้นนึ่งเดียว เป็นบุตร (จงเป็น), (อ.หญิงสะใภ้) นั้นนึ่งเดียว เป็นหญิงสะใภ้ (จงเป็น), (อ.ทาส) นั้นนึ่งเดียว เป็นทาส จงเป็น ดังนี้ ฯ

แม่ อ.บุตร (ของเศรษฐี) นั้น ถวายแล้ว ซึ่งส่วน ของตน แก่พระปัจเจกพุทธเจ้า ตั้งไว้แล้ว ซึ่งความปรารถนา ว่า (อ.ข้าพเจ้า) ไม่พึงเห็น ซึ่งภัยคือความหิว มีอย่างนี้เป็นรูป จำเดิม (แต่กาล) นี้, ก็ เมื่อข้าพเจ้า ถือเอาแล้ว ซึ่งถวทรัพย์หนึ่ง ถูหนึ่ง แม่ให้อยู่ ซึ่งกหาปณะ ท. (แก่ ชน ท.) ผู้อยู่ในชมพูปทั้งสิ้นโดยปกติ อ.ถู นี้ เป็นถูเต็มรอบแล้วเทียว จงเป็น, (อ.มารดาและบิดา ท.) เหล่านี้นึ่งเทียว เป็นมารดาและบิดา ของข้าพเจ้า จงเป็น, (อ.ภรรยา) นี้ เป็นภรรยา (จงเป็น), (อ.ทาส) นี้ เป็นทาส จงเป็น ดังนี้ ฯ

แม่ อ.หญิงสะใภ้ (ของเศรษฐี) นั้น ถวายแล้ว ซึ่งส่วน ของตน แก่พระปัจเจกพุทธเจ้า ตั้งไว้แล้ว ซึ่งความปรารถนา ว่า (อ.ดิฉัน) ไม่พึงเห็น ซึ่งภัยคือความหิว มีอย่างนี้เป็นรูป จำเดิม (แต่กาล) นี้, ก็ เมื่อดิฉัน ตั้งไว้แล้ว ซึ่งกระบุงแห่งข้าวเปลือก อันหนึ่ง ช่างหน้า แม่ให้อยู่ ซึ่งภัตรอันเป็นพีช (แก่ชน ท.) ผู้อยู่ในชมพูปทั้งสิ้น โดยปกติ อ.ความที่ (แห่งข้าวเปลือก) เป็นของสิ้นไปแล้ว ออย่าปรากฏแล้ว, (อ.แม่ผัวและพ่อผัว ท.) เหล่านี้นึ่งเทียว เป็นแม่ผัว และพ่อผัว จงเป็น, (อ.สามี) นั้นนึ่งเทียว เป็นสามี (จงเป็น), (อ.ทาส) นั้นนึ่งเทียว เป็นทาส (จงเป็น) ดังนี้ ฯ

แม่ อ.ทาส (ของเศรษฐี) นั้น ถวายแล้ว ซึ่งส่วน ของตน แก่พระปัจเจกพุทธเจ้า ตั้งไว้แล้ว ซึ่งควา ปรารถนา ว่า (อ.ข้าพเจ้า) ไม่พึงเห็น ซึ่งภัยคือความหิว มีอย่างนี้เป็นรูป จำเดิม (แต่กาล) นี้, (อ.นาย ท.) เหล่านี้ ทั้งปวง เป็นนาย จงเป็น, ก็ เมื่อข้าพเจ้า ไถอยู่ อ.รอย ท. ๗ มีรางอันเป็นวิธีการแห่งไม้เป็นประมาณ คือ (อ.รอย ท.) ๓ (โดยข้าง) นี้ (อ.รอย ท.) ๓ (โดยข้าง) นั้น (อ.รอย) รอยหนึ่งในท่ามกลาง จงไป ดังนี้ ฯ

(อ.ทาส) นั้น ปรารถนาแล้ว ซึ่งตำแหน่งแห่งเสนาบดี เป็นผู้ สามารถ เพื่ออันได้ ในวันนั้นเทียว (ย่อมเป็น), แต่ที่ว่า (อ.ทาส นั้น) ตั้งไว้แล้ว ซึ่งความปรารถนา ว่า (อ.นาย ท.) เหล่านี้นึ่งเทียว เป็นนาย ของข้าพเจ้า จงเป็น ดังนี้ เพราะความรัก ในนาย ท. ฯ

ภริยาปิสุส “มม สามีเก ชิมจฉาย ปิพียมานะ, น สกกา มยา ภูณชิตุนุติ จินุเตตวา อตุตโน โกฎาส์ ปุจเจกพุทธสุส ทตวา ปตุถนั จเปลิ “อิโต ปุฏาย นิพพตตฎจายเน เอวรูปุ ฉาตกภยั น ปสุเสยยั, ภาตตถาลิกั ปุโรโต กตวา สกชมพุทีปวาสิเน ภาตตุ เทนุติยาปี จ เม, ยาว น อฏฐหามิ; ตาว คหิตคคหิตฎจายเน ปุริตเมว โหตุ, อยเมว สามีโก, อยเมว ปตุโต, อยเมว สุนิสสา, อยเมว ทาโส โหตุติ.

ปุตุโตปิสุส อตุตโน โกฎาส์ ปุจเจกพุทธสุส ทตวา ปตุถนั จเปลิ “อิโต ปุฏาย เอวรูปุ ฉาตกภยั น ปสุเสยยั, เอกญจ เม สหสสุตถวิกั คเหตุวา สกชมพุทีปวาสิเน กหาปณั เทนุตสุสาปี, อัย ถวิกา ปริปุณณมา ว โหตุ, อิมเยว เม มาตาปิโตร โหนตุ, อัย ภริยา, อัย ทาโสติ.

สุนิสापิสุส อตุตโน โกฎาส์ ปุจเจกพุทธสุส ทตวา ปตุถนั จเปลิ “อิโต ปุฏาย เอวรูปุ ฉาตกภยั น ปสุเสยยั, เอกญจ เม ธนุณปิฎกั ปุโรโต จเปตวา สกชมพุทีปวาสิเน วิชฆาตตุ เทนุติยาปี, ชีณภาโว มา ปญญายิตถ, อิมเยว สสุสุสสุสุรา โหนตุ, อยเมว สามีโก, อยเมว ทาโสติ.

ทาโสปิสุส อตุตโน โกฎาส์ ปุจเจกพุทธสุส ทตวา ปตุถนั จเปลิ “อิโต ปุฏาย เอวรูปุ ฉาตกภยั น ปสุเสยยั, สพเพ อิมะ สามีกา โหนตุ, กสนุตสุส จ เม, “อิโต ติสโส เอโต ติสโส มชฺเฒ เอกาติ ทารุณมฺพณมตฺตา สตุต สิตาโย คจฺฉนฺตุติ.

โส ตั ทิวสั เสนาปติฎจายเน ปฎเจตวา ลทฺฐั สมตฺโตว, สามีเกสุ ปน สิเนเหน “อิมเยว เม สามีกา โหนตุติ ปตุถนั จเปลิ.

อ.พระปัจเจกพุทธเจ้า กล่าวแล้ว ว่า (อ.ความปรารถนา อันท่าน ปรารถนาแล้ว) อย่างนี้ จงมีเกิด ดังนี้ ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งคำ (ของชนท.) แม้ทั้งปวง กระทำแล้ว ซึ่งการอนุโมทนา ด้วยคาถาของพระปัจเจกพุทธเจ้าท. คิดแล้วว่า อ.อันอันเรา ยังจิต (ของชน ท.) เหล่านี้ ให้เลื่อมใส ย่อมควร ดังนี้ อธิษฐานแล้ว ว่า อ.ชน ท. เหล่านี้ จงเห็น ซึ่งเรา เพียงใด แต่เขาชื่อว่าคัมภีร์มาทน์ ดังนี้ หลีกไปแล้ว ๕ อ.ชน ท. แม้เหล่านั้น ได้ยืนแลดูอยู่แล้วเทียว ๕ (อ.พระปัจเจกพุทธเจ้า) นั้น ไปแล้ว แบ่งแล้ว ซึ่งภักตร นั้น กับ ด้วยร้อยแห่งพระปัจเจกพุทธเจ้าท. ๕ ๕

(อ.ภักตร) นั้น เพียงพอแล้ว (แก่พระปัจเจกพุทธเจ้าท.) ทั้งปวง ด้วยอานุภาพ (ของพระปัจเจกพุทธเจ้า) นั้น ๕ อ.ชน ท. แม้เหล่านั้น ได้ยืนแลดูอยู่แล้วเทียว ๕ ก็ ครั้นเมื่อท่ามกลางแห่งวัน ก้าวล่วงแล้ว อ.ภรรยาของเศรษฐี ล้างแล้ว ซึ่งหม้อข้าว ปิดแล้ว วางไว้แล้ว ๕ แม้ อ.เศรษฐี ผู้ อันความหิว บีบคั้นแล้ว นอนแล้ว ก้าวลงแล้ว สู่ความหลับ ๕ (อ.เศรษฐี) นั้น ตื่นแล้ว ในสมัยคือ เวลาเย็นแห่งวัน กล่าวแล้ว ภรรยา ว่า เน้นนางผู้เจริญ (อ.เรา) เป็นผู้หิวแล้ว เกินเปรียบ ย่อมเป็น, อ.เมล็ดข้าวอันไฟไหม้แล้ว ท. ที่พื้น แห่งหม้อข้าว มีอยู่ หรือ หนอ แล ดังนี้ ๕ (อ.ภรรยาของเศรษฐี) นั้น แม้รู้อยู่ ซึ่งความที่ แห่งหม้อข้าว เป็นของ (อันตน) ล้างแล้ว ตั้งไว้แล้ว ไม่กล่าวแล้ว ว่า (อ.เมล็ดข้าวอันไฟไหม้แล้ว ท.) ย่อมไม่มี ดังนี้ (กล่าวแล้ว) ว่า (อ.ดิฉัน) เปิดแล้ว ซึ่งหม้อข้าว จักบอก ดังนี้ ลูกขึ้นแล้ว ไปแล้ว สู่ที่ตั้ง แห่งหม้อข้าว เปิดแล้ว ซึ่งหม้อข้าว ๕

อ.หม้อข้าว อันเต็ม ด้วยภักตร อันมีสีเช่นกับด้วยดอกมะลิตุ้ม ได้ ยกขึ้น ซึ่งฝา ตั้งอยู่แล้ว ในขณะที่นั้นนั้นเทียว ๕ (อ.ภรรยาของเศรษฐี) นั้น เห็นแล้ว (ซึ่งภักตร) นั้น มีสีระอันปีติ ถูกต้องแล้ว กล่าวแล้ว ภรรยาว่า ข้าแต่ นาย อ.ท่าน จงลุกขึ้นเถิด, อ.ดิฉัน ล้างแล้ว ซึ่งหม้อข้าว ปิดแล้ว, ก็ (อ.หม้อข้าว) นั้นนั้น เป็น หม้อเต็ม ด้วยภักตร อันมีสีเช่นกับด้วยดอกมะลิตุ้ม (ย่อมเป็น), ชื่อ อ.บุญ ท. เป็นบุญมีรูปอันบุคคลพึงกระทำ (ย่อมเป็น), ชื่อ อ.ทาน เป็นทานควรแล้วแก่ความเป็นทานอันบุคคลพึงให้ (ย่อมเป็น), ข้าแต่ นาย (อ.ท่าน) จงลุกขึ้นเถิด, (อ.ท่าน) จงบริโภคเถิด ดังนี้ ๕ (อ.ภรรยาของเศรษฐี) นั้น ได้ให้แล้ว ซึ่งภักตร แก่บิดาและ บุตร ท. ๒ ๕

(ครั้นเมื่อบิดาและบุตร ท.) เหล่านั้น บริโภคแล้ว ลุกขึ้นแล้ว (อ.ภรรยาของเศรษฐี) นั้นแล้ว กับ ด้วยหญิงสะใภ้ บริโภคแล้ว ได้ให้แล้ว ซึ่งภักตร แก่ นายปุณณะ ๕ อ.ที่ (แห่งภักตร) อันภรรยาของเศรษฐี นั้น) ทั้งถือเอาแล้วๆ ไม่สิ้นไปอยู่ ๕ อ.ที่ (แห่งภักตร) อันภรรยาของเศรษฐี นั้น) ถือเอาแล้ว คราวเดียว ด้วยทัพพี นั้นเทียว ปรากฏอยู่ ๕ ในวัน นั้นนั้นเทียว (อ.ส่วน ท.) มีฉางเป็นต้น เต็มแล้ว อีก โดยทำนองที่เต็มแล้ว ในกาลก่อน นั้นเทียว ๕

ปัจเจกพุทธโธ สัพเพสปี วจนาวสาน “เอว โหตุติ วตุวา ปจเจกพุทธคาถาหิ อนุโมทน์ กตุวา “มยา อิมส์ จิตต์ ปสาเทตฺ วมุฏีตีติ จินฺเตตุวา “ยาว คนฺธมาทน์ปพฺพตา อิม ชนา มํ ปสฺสนฺตุตี อธิภุจฺหิตฺวา ปกฺกามิ. เตปิ โยโลเกนฺตาว อภุจฺสุ. โส คนฺตฺวา ตํ ภตฺตํ ปญฺจหิ ปจเจกพุทธสฺเตหิ สทฺธิ สํวิภฺชิ.

ตํ ตสฺสญาณฺภาเวน สพฺเพสํ ปโหสิ. เตปิ โยโลเกนฺตาว อภุจฺสุ. อติภฺกนฺเต ปน มชฺฌนฺตฺเก, เสฏฺฐิภฺริยา อุกฺขลํ โหวิตุวา ปิทฺหิตฺวา จเปสิ. เสฏฺฐิปี ชิมฺจฺจาย ปิพีโต นิปชฺชิตฺวา นิทฺทํ โอกฺกมิ. โส สยถฺนุสฺสมเย ปพฺพชฺฌิตฺวา ภริยํ อาห “ภทฺเท อติวีย ฉาโตเมหิ, อตฺถิ นุ โข อุกฺขลฺยา ตเล ฉามกสิตุทานํตี. สภา โหวิตุวา อุกฺขลฺยา จปิตฺวา ฆานนฺตฺปี “นตฺถิตฺติ อวตุวา “อุกฺขลํ วิวริตุวา อาจิกฺขิสฺสสามิตฺติ อุกฺกฺจาย อุกฺขลฺยา มฺลํ คนฺตฺวา อุกฺขลํ วิวริ.

ดาวเทว สุมณมฺกุลสฺทิสวณฺณสุส ภตฺตสุส ปุรา อุกฺขลํ ปิธานํ อุกฺกฺขิตฺวา อภุจฺสสิ. สาทํ ทิสฺวา ปิตฺยา ผุฏฺฐสฺสิวรา เสฏฺฐิ อาห “อุกฺกฺเจหิ สามิ, อหํ อุกฺกฺขลํ โหวิตุวา ปิทฺหิ, สภา ปเนสา สุมณมฺกุลสฺทิสวณฺณสุส ภตฺตสุส ปุรา, ปุณฺณานิ นาม กตฺตพฺพฐฺปานิ, ทานํ นาม ทาทพฺพยฺตุตฺถกํ; อุกฺกฺเจหิ สามิ, ภูชฺชสฺสุตี. สภา ทฺวิณฺนํ ปิตาปุตฺตานํ ภตฺตํ อทาสิ.

เตสุ ภูชฺชิตฺวา อุกฺกฺเจเตสุ สฺถนิสาย สทฺธิ นิสฺสิตฺวา ภูชฺชิตฺวา ปุณฺณสุส ภตฺตํ อทาสิ. คหิตฺคหิตฺฏฺจานํ น ชียตี. กฏฺจฺจนา สกิ คหิตฺฏฺจานเมว ปุณฺณายตี. ตํ ทิวสเมว โกฏฺจาทโย ปุพฺเพ ปูริตฺนียาเมเนว ปุณฺ ปูริสุ.

(อ.เศรษฐี ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ซึ่งอันป่าวร้อง ในเมือง (มีอันให้รู้) ว่า อ.ภักตร์ เกิดขึ้นแล้ว ในเรือน ของเศรษฐี, (อ.ชน ท.) ผู้มีความต้องการ ด้วยภักตร์อันเป็นพี่ช. มาแล้ว จึงถือเอาเถิด ดังนี้ (เป็นเหตุ) ๙ อ.มนุษย์ ท. ถือเอาแล้ว ซึ่งภักตร์อันเป็นพี่ช. จากเรือน (ของเศรษฐี) นั้น ๙ แม่ (อ.ชน ท.) ผู้อยู่ในชมพูทวีปทั้งสิ้นโดยปกติ อาศัยแล้ว (ซึ่งเศรษฐี) นั้น ได้แล้ว ซึ่งชีวิตนั้นเที่ยว ๙ (อ.เศรษฐี) นั้น เคลื่อนแล้ว (จากอัครภาพ) นั้น บังเกิดแล้ว ในเทวโลก ท่องเที่ยวไปอยู่ในเทพและมนุษย์ ท. บังเกิดแล้ว ในตระกูลแห่งเศรษฐี ในเมือง ชื่อว่าภักทียะ ในกาลเป็นที่เสด็จอุบัติแห่งพระพุทธรเจ้า นี้ ๙

แม่ อ.ภรรยา (ของเศรษฐี) นั้น บังเกิดแล้ว ในตระกูลมีโภาคะมาก ผู้ถึงแล้วซึ่งวัย ได้ไปแล้ว สูเรื่อน (ของเศรษฐี) นั้นนั่นเที่ยว ๙ อ.แพะ ท. มีประการ (อันข้าพเจ้า) กล่าวแล้ว ผุดขึ้นแล้ว ในภายหลังแห่งเรือน เพราะอาศัย ซึ่งบุรพกรรม (ของเศรษฐี) นั้น (ดังนี้) ๙ แม่ อ.บุตร เป็นบุตร (ของชน ท.) เหล่านั้นเที่ยว (ได้เป็นแล้ว), อ.หญิงสะใภ้ เป็นหญิงสะใภ้เที่ยว (ได้เป็นแล้ว), อ.ทาส เป็นทาสเที่ยว ได้เป็นแล้ว ๙ ครั้งนั้น ในวันหนึ่ง อ.เศรษฐี เป็นผู้ใคร่เพื่ออันทดลอง ซึ่งบุญ ของตน (เป็น) ยังบุคคลให้ชำระแล้ว ซึ่งร้อยแห่งนาง ท. ๑๓ ด้วยทั้งกึ่ง อาบแล้ว ซึ่งศีระชะ นิ่งแล้ว ไกล่ประตุแลดูแล้ว ในเบื้องบน ๙ (อ.นาง ท.) แม่ทั้งปวง เต็มแล้ว ด้วยข้าวสาละแดง ท. มีประการ (อันข้าพเจ้า) กล่าวแล้ว ๙

(อ.เศรษฐี) นั้น เป็นผู้ใคร่เพื่ออันทดลอง ซึ่งบุญ ท. (ของชน ท.) แม่ผู้เหลือ (เป็น) กล่าวแล้ว กะภรรยา ด้วย (กะปิยชน ท.) มีบุตรเป็นต้น ด้วยว่า (อ.ท่าน ท.) จึงทดลอง ซึ่งบุญ ท. แม่ของท่าน ท. ดังนี้ ๙ ครั้งนั้น อ.ภรรยา (ของเศรษฐี) นั้น ประดับแล้ว ด้วยเครื่องประดับทั้งปวง ท. เมื่อมหาชน เห็นอยู่นั้นเที่ยว, (ยังบุคคล) ให้นับแล้ว ซึ่งข้าวสาร ท. ยังบุคคลให้หุงแล้ว ซึ่งข้าวสวย ด้วยข้าวสาร ท. เหล่านั้น นิ่งแล้ว บนอาสนะ อันบุคคลปลาดแล้ว ไกล่ซุ้มแห่งประตุถือเอาแล้ว ซึ่งขันอันเป็นวิหารแห่งทอง (ยังบุคคล) ให้ป่าวร้องแล้วว่า (อ.ชน ท.) ผู้มีความต้องการ ด้วยภักตร์ จงมาเถิด ดังนี้ ยังภานะ (อันชน ท.) ผู้ทั้งมาแล้ว ๗ ถือเอาแล้ว ท. ให้เต็มแล้ว ได้ให้แล้ว ๙ อ.ที (แห่งภักตร์ อันภรรยาของเศรษฐี) ผู้ให้อยู่ แม่ตลอดวันทั้งสิ้น ถือเอาแล้ว ด้วยทัพพี นั้นเที่ยว ปราภฏแล้ว ๙

ก็ อ.ลักษณะเพียงดังดอกปทุม ยังพินแห่งมือเบื้องซ้าย ให้เต็มแล้ว บังเกิดแล้ว, อ.ลักษณะเพียงดังพระจันทร์ ยังพินแห่งมือเบื้องขวา ให้เต็มแล้ว บังเกิดแล้ว เพราะความที่ แห่งภักตร์เป็นภักตร์ (อันภรรยาของเศรษฐี) นั้น จับแล้ว ซึ่งหม้อข้าว ด้วยมือเบื้องซ้าย ซึ่งทัพพี ด้วยมือเบื้องขวา ยังบาตร ท. ให้เต็มแล้ว อย่างนั้นนั่นเที่ยว ถวายแล้ว แก่หมู่แห่งภิกษุ แม่ของพระพุทธรเจ้า มีในก่อน ท. ๙

“เสฏฐิสฺส เคเห ภตฺตํ อุปปนฺนํ, วิชภตฺเตหิ อตฺถิกา อาคนฺตุวา คนฺหนฺตฺตฺติ นคร โสมฺสนํ กาเรสิ. มนฺุสฺสา ตสฺส เคหโต วิชภตฺตํ คนฺหฺสิ. สกฺลชฺมฺพุทฺธิปาวาสินปิ ตํ นิสฺสาย ชีวิตํ ลภฺสิเยว. โส ตโต จูโต เทวโลก นิพฺพุตฺติตฺวา เทวมนฺุสฺเสสฺส สฺสรนฺโต อิมสฺมี พุทฺธฺปฺปาเท ภทฺทียนฺนเร เสฏฺฐิจฺกุล นิพฺพุตฺติ.

ภริยาปิสุส มหาโภาคฺกุล นิพฺพุตฺติตฺวา วยฺปฺตฺตา ตสฺเสว เคหํ อคฺมาสิ. ตสฺส ปุพฺพกมฺมํ นิสฺสาย ปจฺจาคฺเห วุตฺตปฺปการา เมถฺยทา อฏฺฐหฺสิ. ปุตฺโตปิ เนสฺสิ ปุตฺโตว, สฺถินฺสา สฺถินฺสาว, ทาโส ทาโสว อโหสิ. อถฺกทิวสฺส เสฏฺฐิ อตฺตโน ปุณฺณํ วิมฺลิตฺกามา อชฺมฺเตรสานิ โภจฺยสฺตานิ โสธาเปตฺวา สีสฺส นหาโต ทฺวาเร นิสฺสิทฺวา อุทฺธิ อุลฺลเกสิ. สพฺพานิปี วุตฺตปฺปการานํ รตฺตสาลินํ ปุริสฺ.

โส เสสฺสานิปี ปุณฺณานิ วิมฺลิตฺกามา ภริยญฺจ ปุตฺตาทโย จ “ตฺมฺหากฺปิ ปุณฺณานิ วิมฺลิตฺกาติ อาห. อถฺสฺส ภริยา สพฺพาลงฺกาเรหิ อลงฺกริตฺวา, มหาชนฺสฺส ปสฺสฺนตฺสฺเสว, ตณฺุฑฺเด มินาเปตฺวา เตหิ ภตฺตํ ปจาเปตฺวา ทฺวารโภจฺยเก ปญฺญตฺตาสเน นิสฺสิทฺวา สุวณฺณกฺกฺจฺฉฺฉฺ อาทาย “ภตฺเตน อตฺถิกา อาคจฺนฺตฺตฺติ โสมฺสาเปตฺวา อาคตาคตานิ คหิตฺภาชนานิ ปุเรตฺวา อทาสิ. สกฺลทิวสฺมปิ เทนฺติยา กฏฺจฺจฺนา คหิตฺกฺกฺจฺจฺนเมว ปญฺญาโย.

ตสฺสา ปน ปุริมพุทฺธานิปี ภิกฺขุสงฺฆมฺสฺส วามหตฺถเนน อุกฺขลฺสิ ทกฺขินหตฺถเนน กฏฺจฺฉฺฉฺ คเหตุวา เหวเมว ปตฺเต ปุเรตฺวา ภตฺตสฺส ทินฺนตฺตา วามหตฺถตฺลฺ ปุเรตฺวา ปทุมลกฺขณํ นิพฺพุตฺติ, ทกฺขินหตฺถตฺลฺ ปุเรตฺวา จนฺทลกฺขณํ นิพฺพุตฺติ.

ก็ (อ.ภรรยาของเศรษฐี นั้น) ถือเอาแล้ว ซึ่งกระบอกกรอง กรองแล้ว ซึ่งน้ำ ถวายอยู่ แก่หมู่แห่งภิกษุ เทียวไปแล้ว ไปๆ มาๆ เหตุใด เพราะเหตุนั้น อ.ลักษณะเพียงดังพระจันทร์ ยังพินแห่งเท้า เบื้องขวา (ของภรรยาของเศรษฐี) นั้น ให้เต็มแล้ว บังเกิดแล้ว, อ.ลักษณะเพียงดังดอกปทุม ยังพินแห่งเท้าเบื้องซ้าย (ของภรรยาของเศรษฐี นั้น) ให้เต็มแล้ว บังเกิดแล้ว ฯ อ.ญาติ ท. กระทำแล้ว (ซึ่งคำ) ว่า อ.จันทปทุมมา ดังนี้ ให้เป็นชื่อ (ของภรรยาของเศรษฐี) นั้น ด้วยเหตุนี้ ฯ

แม่ อ.บุตร (ของเศรษฐี) นั้น อาบแล้ว ซึ่งศีรษะ ถือเอาแล้ว ซึ่งอุกทรัพย์พินหนึ่ง กล่าวแล้ว ว่า (อ.ชน ท.) ผู้มีความต้องการ ด้วยกหาปณะ ท. จงมาเกิด ดังนี้ ยังภานะ (อันชน ท.) ผู้ทั้งมาแล้วๆ ถือเอาแล้ว ท. ให้เต็มแล้ว ได้ให้แล้ว ฯ อ.พินแห่งกหาปณะ ได้มีแล้ว ในอุก นั้นเทียว ฯ แม่ อ.หญิงสะใภ้ (ของเศรษฐี) นั้น ประดับแล้ว ด้วยเครื่องประดับทั้งปวง ท. ถือเอาแล้ว ซึ่งกระบุงแห่งข้าวเปลือก นึ่งแล้ว ที่เนินในที่แจ้ง กล่าวแล้ว ว่า (อ.ชน ท.) ผู้มีความต้องการ ด้วยภัทรอันเป็นพืช จงมาเกิด ดังนี้ ยังภานะ (อันชน ท.) ผู้ทั้งมาแล้วๆ ถือเอาแล้ว ท. ให้เต็มแล้ว ได้ให้แล้ว ฯ อ.กระบุง เป็นของเต็มแล้วอย่างไรรันนั้นเทียว ได้เป็นแล้ว ฯ

แม่ อ.ทาส (ของเศรษฐี) นั้น ประดับแล้ว ด้วยเครื่องประดับ ทั้งปวง ท. เทียมแล้ว ซึ่งโค ท. ด้วยเชือกอันเป็นวิการแห่งทอง ท. ที่แอกอันเป็นวิการแห่งทอง ถือเอาแล้ว ซึ่งด้ามแห่งปฏิภูอันเป็น วิการแห่งทอง ให้แล้ว ซึ่งกรรมอันบุคคลกระทำแล้วด้วยนิว ท. ๕ อันบุคคลเจิมแล้วด้วยของหอม ท. แกโค ท. สวมแล้ว ซึ่งปลอก อันเป็นวิการแห่งทอง ท. ที่เขา ท. ไปแล้ว สุนา ขับไปแล้ว ฯ อ.รอย ท. ๗ คือ (อ.รอย ท.) ๓ นี้ (อ.รอย ท.) ๓ (โดยข้าง) นั้น (อ.รอย) รอยหนึ่ง ในท่ามกลาง ได้แตกไปแล้ว ฯ (อ.ชน ท.) ผู้อยู่ในชมพูทวีปโดยปกติ ถือเอาแล้ว (ในวัตถุ ท.) มีภัทรอันเป็นพืชและเงินและทองเป็นต้น หนา (ซึ่งวัตถุ) อันตนชอบใจแล้วอย่างไร จากเรือนของเศรษฐีนั้นเทียว ฯ

อ.เศรษฐี ผู้มีอำนาจใหญ่ อย่างนี้ ฟังแล้ว ว่า ได้ยินว่า อ.พระศาสดา เสด็จมาแล้ว ดังนี้ ออกไปอยู่ ด้วยความคิด ว่า (อ.เรา) จักกระทำ ซึ่งอันต้อนรับ แก่พระศาสดา ดังนี้ เห็นแล้ว ซึ่งเดียรถีย์ ท. ในระหว่างแห่งหนทาง, แม่ (อันเดียรถีย์ ท.) เหล่านั้น ห้ามอยู่ ว่า ดูก่อนคบหบดี อ.ท่าน เป็นกิริยวาทะ เป็นอยู่ จะไป สู่สำนัก ของพระสมณะ ผู้โคดม ผู้เป็นกิริยวาทะ เพราะเหตุไร ดังนี้ ไม่เอื้อเฟื้อแล้ว ซึ่งคำ (ของเดียรถีย์ ท.) เหล่านั้นเทียว ไปแล้ว ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา นิ่งแล้ว ณ ส่วนข้างหนึ่ง ฯ

ยสุมา ปน ฌมกรกั อาทาย ภิกขุสงฺฆสฺส อุทกั ปริสุสาเวตฺวา ททมาณา อปฺราราปริ วิจฺริ; เตนฺสุสา ทกฺขินปาตลั ปุเรตฺวา จนฺทลฺกฺขณั นินฺพฺพตฺติ, วามปาตลั ปุเรตฺวา ปทุมลฺกฺขณั นินฺพฺพตฺติ. ตสฺสา อิมินา การณฺน “จนฺทปทุมาติ นามั กัริสุ.

ปุตุโตปิสุส สีลั นหาโต สหสฺสตุตฺตวิกั อาทาย “กหาปณฺเหหิ อตฺติกา อาคจฺจนฺตฺตติ วตฺวา อาคตาคตานิ คหิตฺตภาชนานิ ปุเรตฺวา อทาสี. ถวิกาย กหาปณฺสหสฺสั อโหสิเยว. สฺถนิสาปิสุส สพฺพาลงฺกาเรหิ อลงฺกิริตฺวา วิหิปฺภากั อาทาย อากาสงฺคณฺน นิสินฺนา “วิชฺฆตฺเตน อตฺติกา อาคจฺจนฺตฺตติ วตฺวา อาคตาคตานิ คหิตฺตภาชนานิ ปุเรตฺวา อทาสี. ปิภากั ยถาปุริตเมว อโหสิ.

ทาโสปิสุส สพฺพาลงฺกาเรหิ อลงฺกิริตฺวา สุวณฺณยุเค สุวณฺณโยตฺเตหิ โคณฺน โยเชตฺวา สุวณฺณปโตทฺตยภฺจิจิ อาทาย โคณฺนํ คนฺธปฺลยจฺจุคฺคิกานิ ทตฺวา วิสาณฺสุ สุวณฺณโกสเก ปฏิมุญฺจิตฺวา เขตฺตํ คนฺตฺวา ปาเชสิ. “อิโต ติสฺโส เอโต ติสฺโส มชฺฌเม เอกาติ สตฺต สิตา ภิชฺชิตฺวา อคมัสมฺ. ชมฺพุทฺธิปฺวาสิโน ภตฺตฺวิชฺหรณฺณสุวณฺณาทีสุ ยถารุจฺติ เสฏฺฐิเคหโตเยว คณฺหีสุ.

เอว มหาณฺฎาโว เสฏฺฐิ “สตุถา กิร อาคโตติ สตุธา “สตุถฺปจฺจุคฺคมนั กัริสุสามีติ นิกฺขมฺนฺโต อนฺตรามคฺเค ติตฺติเย ทิสฺวา, เตหิ “กสมฺมา ตฺวํ คหฺปติ กิริยวาโท สฺมาโน อกิริยวาทสฺส สมณฺสฺส โคตมสฺส สนฺตึกั คจฺจสฺสิตี นิวาริยามโนปิ เตสั วจัน อนาทยิตฺวาว คนฺตฺวา สตุถารั วนฺทิตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสีตี.

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ซึ่งอนุப்புพิกถา (แก่เศรษฐี) นั้น ๆ (อ.เศรษฐี) นั้น บรรลุแล้ว ซึ่งโสดาปัตติผล ในกาลเป็นที่สุดลง แห่งเทศนา กราบทูลแล้ว ซึ่งความที่ แห่งตน เป็นผู้ อันเดียจริย ๓. กล่าวแล้ว ซึ่งโทษอันบุคคลไม่พึงพรรณนา ห้ามแล้ว แก่พระศาสดา ๆ ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว (แก่เศรษฐี) นั้น ว่า คุณอันคนหบดี ชื่อ อ.สัตวี ท. เหล่านี้ ย่อมไม่เห็น ซึ่งโทษ ของตน แม้อันใหญ่, ย่อมไปรยลง ซึ่งโทษ (ของชน ท.) เหล่าอื่น แม้อันไม่มีอยู่ กระทำให้เป็นโทษมีอยู่ รวากะ (อ.บุคคล ผู้ไปรยลงอยู่) ซึ่งแกลบ (ในที่) นั้นๆ ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

อ.โทษ (ของชน ท.) เหล่าอื่น เป็นโทษอันบุคคลเห็นได้ โดยง่าย (ย่อมเป็น), ส่วนว่า (อ.โทษ) ของตน เป็นโทษอันบุคคลเห็นได้โดยยาก (ย่อมเป็น), เพราะว่า (อ.บุคคล) นั้น ย่อมไปรยลง ซึ่งโทษ ท. (ของชน ท.) เหล่าอื่น รวากะ (อ.บุคคล ผู้ไปรยลงอยู่) ซึ่งแกลบ, แต่ที่ว่า (อ.บุคคล นั้น) ย่อมปกปิด (ซึ่งโทษ) ของตน เพียงดัง อ.นายพรานนก (ปกปิดอยู่) ซึ่งอัฐภาพ ด้วยวัตถุเป็นเครื่องปกปิด ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ) ว่า อ.โทษ คือว่า อ.อันพลังพลาด แม้มีประมาณน้อย (แห่งบุคคล) อื่น เป็นโทษอันบุคคลเห็นได้โดยง่าย คือว่า เป็นโทษ (อันบุคคล) อาจ เพื่ออันเห็นได้ โดยง่ายนั้นเทียว (ย่อมเป็น), ส่วนว่า (อ.โทษ) ของตน แม้อันใหญ่ยิ่ง เป็นโทษอันบุคคล เห็นได้โดยยาก (ย่อมเป็น ดังนี้ ในบท ท.) เหล่าอื่น หนา (แห่งบท) ว่า **สุทสุส** ดังนี้เป็นต้น ๕ (อ.อรรถ) ว่า เพราะเหตุนี้ นั้นเทียว อ.บุคคล นั้น ย่อมไปรยลง ซึ่งโทษ ท. (ของชน ท.) เหล่าอื่น (ในที่ ท.) มีท่ามกลางแห่งสงฆ์เป็นต้น รวากะ (อ.บุคคล) ผู้ยืนแล้ว ในที่อันสูง ไปรยลงอยู่ ซึ่งแกลบ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ปเรสสิ หิ** ดังนี้ เป็นต้น ๕

(อ.อันวินิจัย ในบาทแห่งพระคาถา) นี้ ว่า **กลีว กิตวา สโร** ดังนี้ (อันบัณฑิต พึงทราบ) อ.อัฐภาพ ชื่อว่า กลี ด้วยสามารถ แห่งความผิด ในนก ท., อ.วัตถุเป็นเครื่องปกปิด มีรูกขาวิยะวะ อันบุคคลพึงหักคือกึ่งไม่เป็นต้น ชื่อว่า กิตวา, (อ.บุคคล) ผู้ฆ่าซึ่งนก เป็นอยู่ ชื่อว่า สโร. อ.อธิบาย ว่า (อ.บุคคล) ผู้ฆ่าซึ่งนก เป็นผู้ใคร่ เพื่ออัน จับแล้ว ซึ่งนก ท. (ยังนก ท.) ให้ตาย (เป็น) ย่อมปกปิด ซึ่งอัฐภาพ ด้วยวัตถุเป็นเครื่องปกปิด ฉันไค, อ.บุคคล ย่อมปกปิด ซึ่งโทษ ของตน ฉันนั้น ดังนี้ (อันบัณฑิต พึงทราบ) ๕

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ๕

อ.เรื่องแห่งเศรษฐีชื่อว่าเมณฑกะ (จบแล้ว) ๕

อดสุส สตถา อนุப்புพิกถ กเถสิ. โส เทสนาวสาเน โสตาปัตติผล ปตวา สตถุ ติตถิเยหิ อวณณํ วตวา อตฺตโน นิวาริตภาวํ อาโรเจสิ. อถ นํ สตถา “คหปติ อิเม สตฺตา นาม มหฺนตฺปิ อตฺตโน โทสํ น ปสฺสนฺติ, อวิชฺชมานํปี ปเรสสิ โทสํ วิชฺชมานํ กตฺวา ตตฺถ ตตฺถ ภูสํ วิย โอปฺนฺนตฺติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

“สุทสุสํ วชฺชมนฺนุเบสํ, อตฺตโน ปน ทฺททฺสํ; ปเรสสิ หิ โส วชฺชานิ โอปฺนฺนาติ ยถา ภูสํ, อตฺตโน ปน ฉาเทติ กลีว กิตวา สโรติ.

ตตฺถ “**สุทสุสนฺติ**; ปเรสฺส อณฺมตฺตํปี วชฺชํ ขลิตํ สุทสุสํ สุเขเนว ปสฺสิตฺตุ สกฺกา, อตฺตโน ปน อติมหฺนตฺปิ ทฺททฺสํ. **ปเรสสิ หิติ**: เตเนว การณฺเนน โส ปุคฺคโถ สงฺฆมฺชฺฌมาทีสุ ปเรสสิ วชฺชานิ อัจฺจุจฺจาเนน จตฺวา ภูสํ โอปฺนฺนฺโต วิย โอปฺนฺนาติ.

กลีว กิตวา สโรติ เอตฺถ สกฺกณฺสุ อปรชฺฌนฺวเสน อตฺตภาโว กลี นาม, สาชาภฺงคาทิกํ ปฏฺิจฺฉาหนํ กิตวา นาม, สากฺกณฺโก สโร นาม. ยถา สกฺกณฺลฺลทฺทโก สกฺกณฺ คเหตุวา มาเรตฺกาโม กิตวา ย อตฺตภาวํ ปฏฺิจฺฉาเทติ; เอวํ อตฺตโน วชฺชํ ฉาเทตีติ อตฺถโถ.

เทสนาวสาเน พหุ โสตาปัตติผลลาทีนึ ปาปุณฺนีสูติ.

เมณฑกะเสฏฐีจิวตถ

**๑๑. เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าอุชฌมานสญญี
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕**

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ซึ่งพระเถระ รูปหนึ่ง ชื่อว่า อุชฌมานสญญี ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรม
เทศนา นี้ว่า **ปรวชชานุปสฺสิสฺส** ดังนี้ เป็นต้น ๕

ได้ยินว่า (อ.พระเถระ) นั้น ย่อมเที่ยว แสวงหาอยู่ ซึ่งโทษ
ของภิกษุ ท. นั้นเที่ยวว่า (อ.ภิกษุ) นี้ ย่อมมุ่ง อย่างนี้, (อ.ภิกษุ นี้)
ย่อมห่ม อย่างนี้ ดังนี้ ๕ อ.ภิกษุ ท. กราบทูลแล้ว แก่พระศาสดาว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.พระเถระ ชื่อ ไฉน ย่อมกระทำ อย่างนี้
ดังนี้ ๕ อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.ภิกษุ)
ตั้งอยู่แล้ว ในหัวข้อแห่งวัตร กล่าวสอนอยู่ อย่างนี้ เป็นผู้อันใครๆ
ไม่พึงติเตียน (ย่อมเป็น), ส่วนว่า (อ.บุคคล) ไฉน แสวงหาอยู่ ซึ่งโทษ
(ของชน ท.) เหล่าอื่น เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้มีความมุ่งหมาย
ในอันยกโทษ ย่อมเที่ยว กล่าว อย่างนี้, (ในวิเศษคุณ ท.)
มีฉานเป็นต้น หนา อ.คุณวิเศษ แม้หนึ่ง ย่อมไม่เกิดขึ้น (แก่บุคคล)
นั้น, อ.อาสวะ ท. นั้นเที่ยว ย่อมเจริญ อย่างเดียว ดังนี้ ตรัสแล้ว
ซึ่งพระศาสดา นี้ว่า

อ.อาสวะ ท. ย่อมเจริญ (แก่บุคคล) ผู้ตามเห็น
ซึ่งโทษของบุคคลอื่นโดยปกติ ผู้มีความมุ่งหมาย
ในอันยกโทษ เนื่องนิตยฺ์นั้น (อ.บุคคล) นั้น
(ย่อมมี) ไกล แต่ความสิ้นไปแห่งอาสวะ ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ) ว่า ในคุณวิเศษ ท. มีฉานเป็นต้น หนา แม้
อ.ธรรมหนึ่ง ย่อมไม่เจริญ แก่บุคคล ผู้ชื่อว่ามากด้วยอันยกโทษ
เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้แสวงหาโดยปกติซึ่งโทษ(ของชนท.)
เหล่าอื่นว่า (อันภิกษุ) พึงมุ่ง อย่างนี้, (อันภิกษุ) พึงห่ม อย่างนี้ ดังนี้,
โดยที่แท้ อ.อาสวะ ท. ย่อมเจริญ, เพราะเหตุนี้ (อ.บุคคล) นั้น
ย่อมมี ไกล คือว่า แต่ไกลเที่ยว แต่ความสิ้นไปแห่งอาสวะ
อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่าอรหัต (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้ หนา
(แห่งบท) ว่า **อุชฌมานสญญีโน** ดังนี้ เป็นต้น ๕

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว
(ซึ่งอริยมผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ๕

**อ.เรื่องแห่งพระเถระผู้มีความมุ่งหมายในอันยกโทษ
(จบแล้ว) ๕**

๑๑. อุชฌมานสญญิตเถรวตฺถุ.

“ปรวชชานุปสฺสิสฺส อิมํ ธรรมเทศนํ สตุถา
เชตวัน วิหรนฺโต อุชฌมานสญญี นามกํ เถรํ อารพุก
กเถสิ.

โส กิร “อภัย เหวํ นิวาเสติ, เหวํ ปารุปตีติ ภิกขุณฺ
อนุตรเมว คเวสนฺโต วิจรติ. ภิกขุ “อสุโก นาม ภาวเต
เถโร เหวํ กโรตีติ สตุถุ อารโจะสส. สตุถา “ภิกขเว
วตฺตีสึเส จตฺวา เหวํ โยวทฺโต อนนฺวาโท, โย ปน
อุชฌมานสญญิตาย ปเรสํ อนุตรํ ปริเยสฺมาโน เหวํ
วตฺวา วิจรติ; ตสฺส ฉานาทีสุ เอกปิ วิเสโส นุปฺพชฺชติ,
เกวลํ อาสวาเยว วฑฺฒนฺตีติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

“ **ปรวชชานุปสฺสิสฺส** นิจฺจํ อุชฌมานสญญีโน
อาสวา ตสฺส วฑฺฒนฺติ อารา โส อาสวกฺขยาติ.

ตตฺถ “**อุชฌมานสญญีโน**ติ: “เอวํ นิวาเสตพฺพ,
เอวํ ปารุปีตพฺพนฺติ ปเรสํ อนุตรํ คเวสิตาย
อุชฌมานพฺพลสฺส ปุคฺคลสฺส ฉานาทีสุ เอกธมฺโมปิ
น วฑฺฒติ, อถโข อาสวา วฑฺฒนฺติ; เตน การเถน
โส อรหตฺตสงฺฆาตา อาสวกฺขยา อารา ทูโรโตว โหติ.

เทศนาวิธาน พหู โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปุถวีสุติ.

อุชฌมานสญญิตเถรวตฺถุ.

๑๒. อ.เรื่องแห่งปริพาชกชื่อว่าสุภัททะ
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว)

๑๒. สุภททวัตถุ.

อ.พระศาสดา บรรทมแล้ว บนพระแท่นเป็นที่บริณีพพาน ในกาลวัน ของเจ้ามัลละ ท. อันเป็นที่เสด็จแวะพัก ใกล้เมือง- ชื่อว่ากุสินารา ทรงปรารภ ซึ่งปริพาชกชื่อว่าสุภัททะ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ว่า **อากาเสว ปทํ นตฺถิ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“**อากาเสว ปทํ นตฺถิ** อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตุถา กุสินารายํ อุปวัตฺตเน มลฺลฺลานํ สาถวเน ปริณีพพานมญฺเฏเก นิปนฺโน สุภทฺทํ ปริพฺพาชกํ อารพฺภ กเถสิ.

ได้ยินว่า ในกาลอันล่วงไปแล้ว (อ.ปริพาชก) นั้น ครั้นเมื่อมองชาย ผู้เฒ่าที่สุด ถวายอยู่ ซึ่งทานอันเลิศ ๙ ครั้ง ในเพราะข้าวกล้า ครั้งหนึ่ง ไม่ปรารถนาอยู่ เพื่ออันถวาย ท้อถอยแล้ว ได้ถวายแล้ว ในกาลเป็นที่สุดลง ฯ เพราะเหตุนั้น (อ.ปริพาชก) นั้น ไม่ได้ได้แล้ว เพื่ออันเฝ้า ซึ่งพระศาสดา แม้ในปฐมโพธิกาล แม้ในมัชฌิมโพธิกาล, แต่ว่า ในกาลเป็นที่บริณีพพาน แห่งพระศาสดา ในปัจฉิมโพธิกาล (อ.ปริพาชกนั้น) (คิดแล้ว) ว่าอ.เราถามแล้วซึ่งความสงสัยแห่งตน ในปัญหา ท. ๓ กะปริพาชก ท. ผู้แก่ ไม่ถามแล้ว ซึ่งพระสมณะ ผู้โคดม ด้วยความสำคัญ ว่า เป็นหนุ่ม ดังนี้, ก็ อ.กาลนี้ เป็นกาลเป็นที่บริณีพพาน (แห่งพระสมณะ ผู้โคดม) นั้น (ย่อมเป็น), อ.ความเดือดร้อน พึงเกิดขึ้น แก่เรา เพราะเหตุ แห่งพระสมณะ ผู้โคดม อันเรา ไม่ถามแล้ว ในภายหลัง ดังนี้ เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา แม้ อันพระเถระชื่อว่าอานนท ห้ามอยู่ เข้าไปแล้ว สู่ภายในแห่งม่าน เพราะความที่ (แห่งพระดำรัส) ว่า ดูก่อนอานนท (อ.เธอ) อย่าห้ามแล้ว ซึ่งสุภัททะ, (อ.สุภัททะ) จงถาม ซึ่งปัญหา กะเรา ดังนี้ อันพระศาสดา ทรงกระทำแล้ว ซึ่งโอกาส ตรัสแล้ว นั่งแล้ว บนเตียงน้อย ในภายได้ ทูลถามแล้ว ซึ่งปัญหา ท. เหล่านี้ว่า ข้าแต่พระสมณะ ผู้เจริญ อ.รอยเท้า ในอากาศ มีอยู่ หรือ หนอ แล, ชื่อ อ.สมณะ ในภายนอก (แต่ศาสนา) นี้ มีอยู่ หรือ, อ.สังขาร ท. ชื่อว่า เทียง มีอยู่ หรือ ดังนี้ ฯ

โส กิร อตีเต, กนิฏฺฐภาตริ เอกสฺมี สสุเส นวกฺขตฺตํ อคฺคทานํ เทนฺเต, ทาตุํ อนิจฺจนฺโต โอสกฺกิตฺวา อวसान อทาสี. ตสฺมา ปจฺมโพธิยปี มชฺฌิมโพธิยปี สตุถารํ ทฏฺฐํ นาลตฺต, ปจฺฉิมโพธิยํ ปน สตุถุ ปริณีพพานกาลे “อหํ ตีสุ ปญฺเษุ อตฺตโน กงฺขํ มหุลฺลเก ปริพฺพาชเก ปุจฺฉิตฺวา สมณํ โคตมํ ททโรติ สญฺญาเย น ปุจฺฉี, ตสฺส จทานิ ปริณีพพานกาลे, ปจฺฉา เม สมณสฺส โคตมสฺส อปฺปุสฺสการณา วิปฺปฏิสาโร อฺปปชฺเชยฺยาตี สตุถารํ อฺปสงฺกมิตฺวา อานนฺทเถเรณ นิวาริยามาปี สตุถารา โโอกาสํ กตฺวา “อานนฺท มา สุภทฺทํ นิวาริ, ปุจฺฉตุ มํ ปญฺหนตี วุตฺตตฺตา อนฺโตสธาณี ปวิสิตฺวา เหมจฺจา มญฺเฏเก นิสิโนโน “โก สมณ กิณฺุ ไซ อากาเส ปทํ อตฺถิ, อิตฺ พหิทฺธา สมโณ นาม อตฺถิ, สงฺขารา สสุสฺตา นาม อตฺถิตฺติ อิม ปญฺเห ปุจฺฉิ.

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา เมื่อตรัสบอกซึ่งความไม่มี (แห่งเหตุท.) เหล่านี้ (แก่ปริพาชก) นั้น ทรงแสดงแล้ว ซึ่งธรรมด้วยพระคาถาท. เหล่านี้ว่า

อถสฺส สตุถา เตสํ อภาวํ อากิณฺุชฺชนฺโต อิมาทิ คาถาหิ ฌมฺมํ เทเสสิ

อ.รอยเท้า ในอากาศเทียง ย่อมไม่มี,
อ.สมณะ ผู้มีในภายนอก ย่อมไม่มี,
อ.หมู่สัตว์ เป็นผู้ยินดีแล้วในธรรม- เป็นเหตุเนนข้า (ย่อมเป็น), อ.พระตถาคตเจ้า ท. เป็นผู้มึธรรมเป็นเหตุเนนข้าออกแล้ว (ย่อมเป็น) ฯ
อ.รอยเท้า ในอากาศเทียง ย่อมไม่มี,
อ.สมณะ ผู้มีในภายนอก ย่อมไม่มี,
อ.สังขาร ท. ชื่อว่าเทียง ย่อมไม่มี,
อ.กิเลสชาติอันยังสัตว์ให้หวั่นไหว ย่อมไม่มี แก่พระพุทธเจ้า ท. ดังนี้ ฯ

“อากาเสว ปทํ นตฺถิ, สมโณ นตฺถิ พาทิโร;
ปปญฺจาภิริตา ปชา, นิปปปญฺจา ตถาคตา.
อากาเสว ปทํ นตฺถิ, สมโณ นตฺถิ พาทิโร,
สงฺขารา สสุสฺตา นตฺถิ, นตฺถิ พุทฺธานมฺมิตฺตนิตฺติ.

(อ.อรรถ) ว่า ชื่อ อ.รอยเท้า ของใครๆ อัน อันบุคคล พึงบัญญัติ ว่า มีอย่างนี้เป็นรูป ดังนี้ ด้วยสามารถแห่งสีและสัณฐาน ในอากาศ นี้ ย่อมไม่มี (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้หนา (แห่งบท) ว่า **ปท** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ชื่อ อ.สมณะ ผู้ตั้งอยู่ในมรรคและ ผล ในภายนอก แต่ศาสนา ของเรา ย่อมไม่มี (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **พาหิโร** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า อ.หมุสัตว์ นี้ คือว่า อันบัณฑิตนับพร้อม แล้วว่าสัตว์โลก เป็นผู้ยินดียิ่งแล้ว ในธรรมเป็นเหตุเนินช้า ท. มีต้นเหตุเป็นต้นนั้นเที่ยว (ย่อมเป็น ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ปชา** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ส่วนว่า อ.พระตถาคตเจ้า ท. ชื่อว่าผู้มีธรรมเป็นเหตุ เนินช้าออกแล้ว เพราะความที่ แห่งธรรมเป็นเหตุเนินช้าทั้งปวง ท. เป็นธรรม (อันพระองค์) ทรงตัดขาดด้วยดีแล้ว ที่โคนแห่งต้นโพธิ์ นั้นเที่ยว (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **นิปฺปญฺจา** ดังนี้ ฯ

อ.ขันธ ๕ ท. ชื่อว่า **สงฆาร**, (ในขันธ ๕ ท.) เหล่านี้หนา (อ.ขันธ) หนึ่ง ชื่อว่า เทียง ย่อมไม่มี ฯ อ.อรรถ ว่า ก็ (อ.ขันท.) พึงถือเอา ว่า อ.สังฆาร ท. เป็นสภาพเทียง (ย่อมเป็น) ดังนี้ ในกิลเลสชาติ อันยังสัตว์ให้หวั่นไหวคือตัณหาและมานะและทิฏฐิ ท. หนา (ด้วยกิลเลสชาติอันยังสัตว์ให้หวั่นไหว) ไต, แม้ อ.กิลเลสชาติอันยังสัตว์ ให้หวั่นไหว หนึ่ง นั้น ย่อมไม่มี แก่พระพุทธเจ้า ท. ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **อิญฺชิตฺ** ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.ปริพาชกชื่อว่าสุภททะ ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในอนาคามีผล ฯ อ.พระธรรมเทศนาเป็นเทศนา เป็นไปกับด้วยวาจา มีประโยชน์ ได้มีแล้ว แม้แก่บริษัทผู้ถึงพร้อม แล้ว ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งปริพาชกชื่อว่าสุภททะ (จบแล้ว) ฯ

อ.กถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความแห่งวรรค อันบัณฑิตกำหนดแล้วด้วยมลทิน จบแล้ว ฯ
อ.วรรคที่ ๑๘ (จบแล้ว) ฯ

ตตต **“ปทฺติ:** อิมสมฺมํ อากาเส วณฺณสณฺฐาน วเสน “เอวรูปฺนฺติ ปญฺญาเปตพฺพํ กสฺสจฺจि ปทํ นาม นตฺถิ. **พาหิโรติ:** มม สาสนโต พหิทฺธา มคฺคผลญฺจ สมนฺโณ นาม นตฺถิ.

ปชาติ: อโย สตฺตโลกสงฆาตา ปชา ตณฺหาทีสุ ปญฺเจสุเยว อภิริตา. **นิปฺปญฺจาติ:** โฟธิมฺุเลเยว ปน สพฺพปญฺจานํ สมฺมุจฺฉินฺนตฺตา นิปฺปญฺจา ตถาคตา.

สงฆารติ: ปญฺจกฺขนฺธา, เตสุ เอกิ สสฺสโต นาม นตฺถิ. **อิญฺชิตฺ**ติ: พุทฺธานํ ปน, ตณฺหามานทิฏฺฐิ-อิญฺชิตฺเตสุ เยน “สงฆาร สสฺสตาติ คณฺุเหยยฺยุ; ตํ เอกํ อิญฺชิตฺปี นตฺถิตฺติ อตฺถิ.

เทสนาวสานे सुभुतो अनकामिमेले पटिगुज्जि.
สมपुत्तप्रिसायपि सातुठिका णम्मतेसना ओहिस्सि.

สุภททตฺต.

มลวคฺควณฺณนา นิฏฺฐิตา.
อญฺจาสโม วคฺโค.

๑๙. อ.กถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความแห่งวรรค
อันบัณฑิตกำหนดแล้วด้วยบุคคลผู้ตั้งอยู่ในธรรม
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๑๙. ธมฺมกฺขจฺจคฺคณฺณนา

๑. อ.เรื่องแห่งมหาอำมาตย์ผู้วินิจฉัย
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๑. วินิจฉัยมหามตฺตวตฺตญฺ

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ซึ่งมหาอำมาตย์ผู้วินิจฉัย ท. ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา
นี้ว่า **น เตน โหติ ธมฺมกฺขจฺ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“**น เตน โหติ ธมฺมกฺขจฺ** อิมํ ธมฺมเทสนํ สตุถา
เชตวนเ วิหรนฺโต วิวินิจฉัยมหามตฺเต อารพฺภ กเถสิ.

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในวันหนึ่ง อ.ภิกษุ ท. เทียวไปแล้ว
เพื่อบิณฑชะ ในบ้านใกล้ประตูในทิศอุดร แห่งเมืองชื่อว่าสาวัตถี
ผู้ก้าวกลับแล้ว จากบิณฑชะต ย่อมมา สู่วิหาร โดยท่ามกลางแห่งเมือง ฯ
ในขณะนั้น อ.มหาเมฆ ตั้งขึ้นแล้ว (ยังฝน) ให้ตกแล้ว ฯ อ.ภิกษุ ท.
เหล่านั้น เข้าไปแล้ว สูศาลาเป็นที่วินิจฉัย อันเป็นไปแล้วในที่ต่อหน้า
เห็นแล้ว ซึ่งมหาอำมาตย์ผู้วินิจฉัย ท. ผู้ รับแล้ว ซึ่งสินบน
กระทำอยู่ ซึ่งเจ้าของ ท. ให้เป็นผู้มิใช่เจ้าของ คิดกันแล้ว ว่า โอ
(อ.มหาอำมาตย์ ท.) เหล่านี้ เป็นผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรม (ย่อมเป็น),
แต่ว่า อ.เรา ท. เป็นผู้มีความสำคัญ ว่า (อ.มหาอำมาตย์ ท.) เหล่านี้
กระทำอยู่ ซึ่งการตัดสิน โดยธรรม ดังนี้ ได้เป็นแล้ว ดังนี้, ครั้นเมื่อฝน
ไปปราศแล้ว, ไปแล้ว สู่วิหาร ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา
นั่งแล้ว ณ ส่วนข้างหนึ่ง กราบพูลแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น ฯ

เอกทิวสํ หิ ภิกฺขุ สาวัตถียา อุตฺตรทวารคามา
ปิณฑชาย จริตฺวา ปิณฑชปาตปฏิกกนฺตา นครมชฺเชน
วิหาริ อากจฺจนฺติ. ตสฺมี ชเนน มหาเมฆเ อฏฺฐาย ปาวสุสิ.
เต สมมุชฺชตํ วิวินิจฉัยสาลํ ปวิสิตฺวา วิวินิจฉัยมหามตฺเต
ลญฺจํ คเหตฺวา สามิเก อสุสามิเก กโรนฺเต ทิสฺวา “อโห
อิมเ อธมฺมิกา, มยํ ปน `อิมเ ธมฺเมน วิวินิจฉัย กโรนฺตีติ
สญฺญิโน อหฺมฺหาติ จินฺตฺตฺวา, วสุเส วิคเต, วิหาริ คนฺตฺวา
สตุถาริ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสินฺนา ตมตฺถํ อโรเจสุ.

อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.มหาอำมาตย์ ท.)
เป็นผู้เป็นไปในอำนาจแห่งอคติมีฉันทะเป็นต้น เป็น ตัดสินอยู่ ซึ่งคดี
โดยความผลุนผลัน ชื่อว่า เป็นผู้ตั้งอยู่ในธรรม ย่อมเป็น หามิได้,
ส่วนว่า (อ.มหาอำมาตย์ ท.) ไต่สวนแล้ว ซึ่งความผิด กระทำอยู่
ซึ่งการวินิจฉัย โดยความไม่ผลุนผลัน ตามสมควรแก่
ความผิดนั้นเทียว ชื่อว่า เป็นผู้ตั้งอยู่ในธรรม ย่อมเป็น
ดังนี้ ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา ท. เหล่านี้ ว่า

สตุถา “น ภิกฺขเว ฉนฺทาทิวสิกา หุตฺวา สาหเสน
อตุถํ วิวินิจฉัยนฺตฺวา ธมฺมกฺขจฺ นาม โหนฺติ, อปรารฺหิ ปน
อนฺวิชฺเชตฺวา อปราราณฺฐูปิ อสาหเสน วิวินิจฉัย กโรนฺตา
เอว ธมฺมกฺขจฺ นาม โหนฺตีติ วตฺวา อิมา คาถา อภาสิ

(อ.บุคคล) ฟังนำไป ซึ่งคดี โดยพลัน (เพราะเหตุ) ไต่
เป็นผู้ตั้งอยู่แล้วในธรรม ย่อมเป็น (เพราะเหตุ) นั้น หามิได้
ส่วนว่า (อ.บุคคล) ไต่ ผู้ฉลาด ฟังตัดสิน (ซึ่งสภาพ ท.)
ทั้ง ๒ คือซึ่งคดี ด้วย คือซึ่งสภาพมิใช่คดี ด้วย ย่อมนำไป
(ซึ่งชน ท.) เหล่าอื่น โดยความไม่ผลุนผลัน โดยธรรม
โดยสม่ำเสมอ, (อ.บุคคล นั้น) ผู้ อันธรรม คุ่มครองแล้ว
ผู้มีปัญญาเป็นเครื่องกำจัด (อันเรา) ย่อมเรียก
ว่า เป็นผู้ตั้งอยู่ในธรรม ดังนี้ ดังนี้ ฯ

“น เตน โหติ ธมฺมกฺขจฺ, เยนตฺถิ สหสฺสา นเย;
โย จ อตุถํ อนตฺตญฺจ อุกฺโก นิจฺเจยฺเย ปณฺทิตฺโต
อสาหเสน ธมฺเมน สเมน นยตี ปเร,
ธมฺมสุส คฺคฺคฺโต เมธาวิ `ธมฺมกฺขจฺติ ปวฺจฺจตีติ.

(อ.อรรถ) ว่า เพราะเหตุ มีประมาณเท่านั้นนี้เกี่ยว (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้ นั้น หนา (แห่งบท) ว่า **เตน** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า (อ.บุคคล) ตั้งอยู่แล้ว ในธรรมเป็นเครื่องวินิจฉัย อัน อันพระราชา ท. พึงทรงกระทำ ด้วยพระองค์ ชื่อว่า เป็นผู้ตั้งอยู่ในธรรม ย่อมเป็น หามิได้ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ธมฺมกุโจ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ)ว่า เพราะเหตุ ไต (ดังนี้ แห่งบท ท.) ว่า **เยน** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ซึ่งคดี อันข้าม ลงแล้ว อัน อันตน ควรวินิจฉัย (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อตถิ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า (อ.บุคคล) ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว (ในอคติ ท.) มีฉันทะ เป็นต้น พึงตัดสิน โดยความผลุนผลัน คือว่า โดยอันกล่าวเท็จ (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **สหสา นเย** ดังนี้ ฯ

อ.อธิบาย ว่า จริงอยู่ (อ.บุคคล) ไต ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในฉันทะ กล่าวแล้ว กล่าวเท็จ ย่อมกระทำ ซึ่งญาติหรือ หรือว่า ซึ่งมิตร ของตน ผู้มีใช้เจ้าของนั้นเกี่ยว ให้เป็นเจ้าของ, ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในโทษะ กล่าวแล้ว เท็จ ย่อมกระทำ (ซึ่งบุคคล) ผู้มีเวร ต่อตน ผู้เป็นเจ้าของ นั้นเกี่ยว ให้เป็นผู้มีใช้เจ้าของ, ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในโมหะ รับแล้ว ซึ่งสินบน เป็นราวกะว่า มีใจส่งไปแล้วในที่อื่น (เป็น) แลดูอยู่ (โดยข้าง) นี้ด้วย นี้ด้วย ในกาลเป็นที่วินิจฉัย กล่าวแล้ว เท็จ, ย่อมนำออก (ซึ่งบุคคล) อื่น (ด้วยคำ) ว่า (อันบุคคล) นี้ ชนะแล้ว, (อ.บุคคล) นี้ แพ้แล้ว ดังนี้, ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในความกลัว ยกขึ้นแล้ว ซึ่งความชนะ (แก่บุคคล) ผู้มีชาติแห่งบุคคลผู้เป็นใหญ่ บางคนนั้นเกี่ยว แม้ผู้ถึงอยู่ ซึ่งความแพ้, (อ.บุคคล) นี้ ชื่อว่า ย่อมนำไป ซึ่งคดี โดยความผลุนผลัน ฯ (อ.บุคคล) นั้น ชื่อว่า เป็นผู้ตั้งอยู่ในธรรม ย่อมเป็น หามิได้ ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า ซึ่งเหตุ อันมีแล้วด้วย อันไม่มีแล้วด้วย (ดังนี้ แห่งบท แห่งพระคาถา) ว่า **โย จ อตถิ อนตถุจ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ)ว่า ส่วนว่า (อ.บุคคล) ไต ผู้เป็นบัญญัติ ตัดสินแล้ว ซึ่งคดีและสภาพมิใช่คดี ท. ทั้ง ๒ ย่อมกล่าว (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **อุโก นิจฺเจยฺย** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า โดยอันไม่กล่าวเท็จ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อสาหเสน** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า โดยธรรมเป็นเครื่องวินิจฉัย, คือว่า โดยอำนาจ แห่งอคติมีฉันทะ เป็นต้น หามิได้ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ธมฺเมน** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า (อ.บุคคล) ย่อมนำไป (ซึ่งชน ท.) เหล่าอื่น คือว่า (ยังบุคคล) ย่อมให้ถึง ซึ่งความชนะ หรือ หรือว่า ซึ่งความแพ้ ตามสมควรแก่ความผิดนั้นเกี่ยว (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **สเมน** ดังนี้ ฯ อ.อรรถว่า (อ.บุคคล) นั้น ผู้อันธรรมคุ้มครองแล้ว คือว่า ผู้อัน ธรรมรักษาแล้ว ผู้มาตามพร้อมแล้ว ด้วยปัญญาอันรุ่งเรืองใน ธรรม ชื่อว่าผู้มีปัญญาเป็นเครื่องกำจัด (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ย่อมตรัสเรียก ว่า เป็นผู้ตั้งอยู่ในธรรม ดังนี้ เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้ตั้งอยู่แล้ว ในธรรมเป็นเครื่องวินิจฉัย ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ธมฺมสฺส คฺตุโต** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยมผล ท.) มีโสดาปัตติผล เป็นต้น ดังนี้แล ฯ

ตตฺถ “**เตนาติ**: เหตุตเถเนว การเถเน. **ธมฺมกุโจติ**: ราชูหิ อตฺตนา กตฺตพฺเพ วิญฺญชฺชธฺมฺเม จิตฺโต ธมฺมกุโจ นาม น โหติ. **เยนาติ**: เยน การเถเน. **อตฺถนฺติ**: โอตฺถนฺตํ วิญฺจติตฺตํ อตฺถํ. **สหสา นเยติ**: ฆนฺทาทิสฺส ปติฏฺฐจฺจิโต สาหเสน มุสาวาเทน วิญฺจเยยฺย.

โย หิ ฆนฺท ปติฏฺฐาย อตฺตโน ภาตึ วา มิตฺตํ วา มุสาวาทํ วตฺวา อสฺสามิกเมว สามิกํ กโรติ, โทเส ปติฏฺฐาย อตฺตโน เวริณฺ มุสา วตฺวา สามิกเมว อสฺสามิกํ กโรติ, โมเห ปติฏฺฐาย ลญฺจํ คเหตุวา วิญฺจยกาเล อญฺจาวาหิตโต วิย อิตฺ จิตฺ จ โอลเกนฺโต มุสา วตฺวา “อิมิณา ชิตฺ, อยํ ปราชิโตติ ปริ นีหริติ, ภาเย ปติฏฺฐาย กสฺสจฺเทว อิสฺสรชาติกสฺส ปราชยํ ปาปฺพนฺตสฺสาปิ ชยํ อาโรเปสิ; อยํ สาหเสน อตฺถิ เเนติ นาม. โส ธมฺมกุโจ นาม น โหตีติ อตฺถิ.

โย จ อตถิ อนตถุจ ภาติ: กฺตฺตญฺจ อญฺจตฺตญฺจ การณํ. **อุโก นิจฺเจยฺย** ภาติ: โย ปน ปญฺชิตฺโต อุโก อตฺถานตฺเถ วิญฺจณินฺตฺวา วทติ. **อสาหเสนาติ**: อมุสาวาเทน. **ธมฺเมนาติ**: วิญฺจชฺชธฺมฺเนน, น ฆนฺทาทิวเสเน. **สเมน** ภาติ: อปฺราชานฺนุเปเนว ปฺเร นยติ ชยํ วา ปราชยํ วา ปาเปติ. **ธมฺมสฺส คฺตุโตติ**: โส ธมฺมคฺตุโต ธมฺมรกฺขิตฺโต ธมฺโมชฺชปญฺญา ย สมนฺนาคโต เมธาวิ วิญฺจชฺชธฺมฺเม จิตฺตฺตา ‘ธมฺมกุโจติ ปวฺจจตีติ อตฺถิ.

เทศนาวसानะ พุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺถิสฺสูติ.

๒. อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้นับเนื่องแล้วในพวก ๖
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว)ฯ

๒. จพพคคิยวตถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งภิกษุ ท. ผู้นับเนื่องแล้วในพวก ๖ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **น เตน ปณฺฑิตโต โหติ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ได้ยินว่า (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น ย่อมเที่ยว กระทำอยู่ ซึ่งโรงแห่งภัตตาคาร ในวิหารบ้าง ในบ้านบ้าง ให้เป็นสถานที่อาภูล ฯ ครั้งนั้น ในวันหนึ่ง อ.ภิกษุ ท. ถามแล้ว ซึ่งภิกษุหนุ่ม ท. ด้วย ซึ่งสามเณร ท. ด้วย ผู้กระทำแล้ว ซึ่งกิจด้วยภัตตาคาร ในบ้าน มาแล้ว ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ท. อ.โรงแห่งภัตตาคาร เป็นเช่นไร (ย่อมเป็น) ดังนี้ ฯ (อ.ภิกษุหนุ่มและสามเณร ท. เหล่านั้น กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.ท่าน ท.) ออย่าถามแล้ว, (อ.ภิกษุ ท.) ผู้นับเนื่องแล้วในพวก ๖ กล่าวแล้ว ว่า อ.เรา ท. นั้นเที่ยว เป็นผู้เฉียบแหลม (ย่อมเป็น), อ.เรา ท. เป็นบัณฑิต (เป็น) ดีแล้ว (ซึ่งภิกษุหนุ่มและสามเณร ท.) เหล่านี้ ไปรยแล้ว ซึ่งหยากเยื่อ บนศีรษะ จักนำออกไป ดังนี้ จับแล้ว ซึ่งเรา ท. ที่หลัง ไปรยลงอยู่ ซึ่งหยากเยื่อ กระทำแล้ว ซึ่งโรงแห่งภัตตาคาร ให้เป็นสถานที่อาภูล ดังนี้ ฯ

อ.ภิกษุ ท. ไปแล้ว สู้สำนัก ของพระศาสดา กราบพูลแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น ฯ อ.พระศาสดาตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. อ.เรา ย่อมกล่าว (ซึ่งบุคคล) ผู้ พูดแล้ว มาก เบียดเบียนอยู่ (ซึ่งบุคคล ท.) เหล่าอื่น ว่า เป็นบัณฑิต ดังนี้ หามิได้, แต่ที่ว่า (อ.เรา) ย่อมกล่าว (ซึ่งบุคคล) ผู้มีความเกษม ผู้ไม่มีเวร ผู้ไม่มีภัย นั้นเที่ยว ว่า เป็นบัณฑิต ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

(อ.บุคคล) ย่อมพุด มาก (เพราะเหตุ) มีประมาณเพียงใด เป็นบัณฑิต ย่อมเป็น (เพราะเหตุ) นั้น หามิได้, (อ.บุคคล) ผู้มีความเกษม ผู้ไม่มีเวร ผู้ไม่มีภัย (อันเรา) ย่อมกล่าว ว่าเป็นบัณฑิต ดังนี้ ดังนี้ ฯ

อ.อรรถ ว่า (อ.บุคคล) ย่อมพุด มาก (ในที่ ท.) มีท่ามกลาง แห่งสงฆ์เป็นต้น เพราะเหตุ มีประมาณเท่าใด, ชื่อว่าเป็นบัณฑิต ย่อมเป็น (เพราะเหตุ) นั้น หามิได้, ส่วนว่า (อ.บุคคล) ใด ผู้มีความเกษม เอง ชื่อว่าผู้ไม่มีเวร เพราะความไม่มี แห่งเวร ท. & ผู้มีภัยออกแล้ว คือว่า อ.ภัย ย่อมไม่มี แก่มหาชน เพราะอาศัย (ซึ่งบุคคล) นั้น, (อ.บุคคล) นั้น ชื่อว่า เป็นบัณฑิต (ย่อมเป็น) ดังนี้ (ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า **ยาวตา** ดังนี้ เป็นต้น ดังนี้แล ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

“น เตน ปณฺฑิตโต โหติติ อิมํ ธมฺมเทศนํ สุตฺวา เชนวเน วิหฺรณฺโต จพพคคิเย ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ.

เต กิร วิหาเรปิ คาเมปิ ภตฺตคฺคํ อากุลํ กโรนฺตา วิจฺรณฺติ. อเถกทิวสํ คาเม ภตฺตทิจฺจํ กตฺวา อาคเต ทนฺเร จ สามเณเร จ ภิกฺขุ ปุจฺฉิสฺสุ “กัฑฺฐิสิ อากุโส ภตฺตคฺคณฺติ. “ภนฺเต มา ปุจฺฉิตฺถ, จพพคคิยา มยเมว พยฺยตฺตา มยํ ปณฺฑิตา อิมเ ปหริตฺวา สีเส กจฺวริ อากิริตฺวา นิหริสฺสามาติ วตฺวา อมฺเห ปิภฺยจฺย คเหตฺวา กจฺวริ โอิกโรนฺตา ภตฺตคฺคํ อากุลํ กโรสฺสุติ.

ภิกฺขุ สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา ตมตฺถํ อารโจะสฺสุ. สุตฺวา “นํหิ ภิกฺขเว พหุํ ภาสิตฺวา ปเร วิหฺยมาณํ ‘ปณฺฑิตโต วิทามิ, เขมิณํ ปน อเวริ อภยเมว ปณฺฑิตํ วิทามิติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

“น เตน ปณฺฑิตโต โหติ, ยาวตา พหุ ภาสติ;
เขมิ อเวริ อภโย ‘ปณฺฑิตโตติ ปวฺจฺจตีติ.

ตตฺถ **“ยาวตาติ:** ยตฺตเกน การณฺน สงฺฆมชฺชฎาทีสุ พหุํ กเถติ, น เตน ปณฺฑิตโต นาม โหติ; โย ปน สยํ เขมิ ปญฺจนฺนํ เวรานํ อภาเวน อเวริ นิพฺภโย, ตํ อาคมฺม มหาชนสฺสุ ภยํ น โหติ; โส ปณฺฑิตโต นามาติ อตฺถเถติ.

เทศนาวสานน พหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปญฺนีสฺสุติ.

อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้นับเนื่องแล้วในพวก ๖ (จบแล้ว) ฯ

จพพคคิยวตถุ.

๓. อ.เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าเอกุทาน
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

๓. เอกุทานตุเถรวตถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งพระชีณาสพ ชื่อว่า เอกุทานเถระ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นั้นว่า **น ตาวตา ธมฺมธโร** ดังนี้ เป็นต้น ๕

“**น ตาวตา ธมฺมธโรติ** อิมํ ธมฺมเทศนํ สตุธา
เซตวัน วิหรนฺโต เอกุทานตุเถรณฺนาม ชีณาสวํ
อารพฺก กเถสิ.

ได้ยินว่า (อ.พระเถระ) นั้น ผู้เดียวเที่ยว อยู่อยู่ในชฎาแห่งป่า
แห่งหนึ่ง ๕ อ.อุทาน หนึ่ง นั้นเที่ยว ว่า

โส กิร เอกโกว เอกสุมี วนสนฺเท วิหริติ.
เอกเมวสุส อุทานํ ปคฺฉมิ

อ.ความโศก ท. ย่อมไม่มี (แก่บุคคล)
ผู้มีใจตั้งมั่นยิ่ง ผู้ไม่ประมาทอยู่ ผู้รู้
ผู้ศึกษาอยู่ ในทางแห่งมุนี ท.
ผู้คงที่ ผู้ระงับมึนแล้ว ผู้มีสติ
ในกาลทุกเมื่อ ดังนี้

“**อิหิจเตโส อปฺปมชฺชโต**
มุนิโน โมนปเถสุ สิกฺขโต
โสกา น ภวนฺติ ตาทิโน
อุปสนฺตสุส สทา สติมโตติ.

ของพระเถระนั้น เป็นอุทานคล่องแคล่ว (ย่อมเป็น) ๕

ได้ยินว่า (อ.พระเถระ) นั้น ประกาศแล้ว ซึ่งการฟังซึ่งธรรม
เองนั้นเที่ยว ย่อมกล่าว ซึ่งคาถา นี้ ในวันแห่งอุโบสถ ๕ อ.เสียง
แห่งอันสาธุการ แห่งเทวดา ท. ย่อมมี รวากะ อ.เสียงแห่งอันทรุด
แห่งแผ่นดิน ๕ ครั้งนั้น อ.ภิกษุ ท. ผู้ทรงไว้ซึ่งปีฎก ๓ ๒ รูป มีรอย
แห่งภิกษุห้าห้าเป็นประมาณเป็นบริวาร ได้ไปแล้วสู่ที่เป็นที่อยู่
(ของพระเถระ) นั้น ในวันแห่งอุโบสถ วันหนึ่ง ๕ (อ.พระเถระ) นั้น
เห็นแล้ว (ซึ่งภิกษุ ท. ๒) เหล่านั้นเที่ยว มีใจอันยินดีแล้ว กล่าวแล้ว
ว่า อ.กรรมอันดี อันท่าน ท. ผู้มาอยู่ (ในที่) นี้ กระทำแล้ว, ในวันนี้
อ.เรา ท. จักฟัง ซึ่งธรรม ในสำนัก ของท่าน ท. ดังนี้ ๕ (อ.ภิกษุ ท. ๒
เหล่านั้น ถามแล้ว) ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ก็ (อ.ชน ท.) ผู้ฟัง ซึ่งธรรม
(ในที่) นี้ มีอยู่ หรือ ดังนี้ ๕

โส กิร อุโปสถทิวเส สยเมว ธมฺมสุสฺวานํ โสเสตุวา
อิมํ คาถํ วทติ. ปจฺวีอุทฺทริยนสฺสทโท วิย เทวตานิ
สาธุการสฺสทโท โหติ. อเถกสุมี อุโปสถทิวเส
ปญฺจปญฺจสฺตปรีวาริ เทว เตปิฎกา ภิกฺขุ ตสุส
วสนฺภูจํ อคฺมฺสุ. โส เต ทิสฺวาว ตฺถุจฺมานโส
“สาธุ โว กตํ อิธาคจฺจนฺเตหิ, อชฺช มยํ ตฺมฺหากํ
สนฺติเก ธมฺมํ สุณฺนิสฺสามาติ อาห. “อตุถิ ปน อาวุโส
อิธ ธมฺมํ โสตาโรติ.

(อ.พระเถระ กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.ชน ท. ผู้ฟัง
ซึ่งธรรม ในที่นี้) มีอยู่, อ.ชฎาแห่งป่า นี้ เป็นประเทศมีอันบันลือออกแล้ว
อย่างเดียวกัน ย่อมเป็น ด้วยเสียงแห่งอันสาธุการ แห่งเทวดา ท.
ในวันเป็นที่ฟังซึ่งธรรม ดังนี้ ๕ (ในภิกษุ ท. ๒) เหล่านั้น หนา
อ.พระเถระผู้ทรงไว้ซึ่งปีฎก ๓ รูปหนึ่ง สวดแล้ว ซึ่งธรรม,
(อ.พระเถระผู้ทรงไว้ซึ่งปีฎก ๓) รูปหนึ่ง บอกแล้ว (ซึ่งธรรม) ๕
แม้ อ.เทวดาองค์หนึ่ง ไม่ได้ให้แล้ว ซึ่งสาธุการ ๕ (อ.ภิกษุ ท. ๒)
เหล่านั้น กล่าวแล้ว ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ อ.ท่าน กล่าวแล้ว ว่า
อ.เทวดา ท. ในชฎาแห่งป่านี้ ย่อมให้ ซึ่งสาธุการ ด้วยเสียง
อันดังมาก ในวันเป็นที่ฟังซึ่งธรรม ดังนี้, (อ.เหตุ) นั้น ชื่อ อะไร ดังนี้ ๕

“อตุถิ ภนฺเต, อยํ วนสนฺโท ธมฺมสุสฺวานทิวเส
เทวตานิ สาธุการสฺสทเทน เอกนินฺนาโท โหตีติ. เตสุ
เอโก เตปิฎกตุเถโร ธมฺมํ โอสฺวาเรสิ, เอโก กเถสิ.
เอกเทวตานิ สาธุการํ น อทาสิ. เต อาหฺสุ “ตฺวํ อาวุโส
‘ธมฺมสุสฺวานทิวเส อิมฺสุมี วนสนฺเท เทวตา มหฺนฺเตน
สฺสทเทน สาธุการํ เทนตีติ วเทสิ, กิณฺนาเมตฺตฺนติ.

(อ.พระเถระ นั้น กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.เหตุ) อย่างนี้ ย่อมมี ในวัน ท. เหล่าอื่น, แต่ว่า ในวันนี้ (อ.กรรม) ย่อมไม่รู้ ว่า (อ.เหตุ) นั้น อะไร (ดังนี้) ดังนี้ ฯ (อ.ภิกษุ ท. ๒ เหล่านั้น กล่าวแล้ว) ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ถ้าอย่างนั้น อ.ท่าน จงกล่าว ซึ่งกรรม ก่อน ดังนี้ ฯ (อ.พระเถระ) นั้น จับแล้ว ซึ่งผิด นั้นแล้ว บนอาสนะ กล่าวแล้ว (ซึ่งคาถา) นั้นนั้นเทียว ฯ อ.เวทดา ท. ได้กระทำแล้ว ซึ่งสาธุการ ด้วยเสียง อันดังมาก ฯ

ครั้งนั้น อ.ภิกษุผู้เป็นบริวาร ท. (ของภิกษุ ท. ๒) เหล่านั้น ยกโทษแล้ว ว่า อ.เวทดา ท. ในชฎาแห่งปานี ย่อมให้ ซึ่งสาธุการ ด้วยอันแลดูซึ่งหน้า, ครั้นเมื่อภิกษุผู้ทรงปฏิภก ๓ ท. แม้กล่าวอยู่ (ซึ่งกรรม) มีประมาณเท่านั้น, ไม่กล่าวแล้ว (ซึ่งคุณ) แม้สักว่า ความสรรเสริญ อะไร, ครั้นเมื่อคาถาหนึ่ง อันพระเถระผู้แก่ รูปหนึ่ง กล่าวแล้ว, ย่อมให้ สาธุการ ด้วยเสียงอันดังมาก ดังนี้ ฯ (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น ไปแล้ว แม้สวัหาร กราบทูลแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น แก่พระศาสดา ฯ อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.บุคคล) ไต ย่อมเล่าเรียน หรือ หรือว่า ย่อมพูด มาก, (อ.เรา) ย่อมไม่กล่าว ซึ่งบุคคลนั้น ว่า เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งกรรม ดังนี้, ส่วนว่า (อ.บุคคล) ไต เรียนเอาแล้ว ซึ่งคาถา แม้คาถาหนึ่ง ย่อมรู้ตลอด ซึ่งสัจจะ ท., (อ.บุคคล) นี้ ชื่อว่า เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งกรรม (ย่อมเป็น) ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

(อ.บุคคล) ย่อมพูด มาก (เพราะเหตุ) มีประมาณเพียงใด เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งกรรม (ย่อมเป็น) (เพราะเหตุ) มีประมาณ เพียงนั้น หามิได้, ส่วนว่า (อ.บุคคล) ไต ฟังแล้ว (ซึ่งกรรม) แม้น้อย ย่อมเห็น ซึ่งกรรม ด้วยกาย, (อ.บุคคล) ไต ย่อมไม่ประมาท ซึ่งกรรม (อ.บุคคล) นั้น แล เป็นผู้ทรงไว้ ซึ่งกรรม ย่อมเป็น ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า (อ.บุคคล) ย่อมพูด มาก เพราะเหตุ มีประมาณ เท่าใด คือว่า มีอันเล่าเรียนและอันทรงไว้และอันบอกเป็นต้น, เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งกรรม ย่อมเป็น (เพราะเหตุ) มีประมาณเพียงนั้น คือว่า (เพราะเหตุ) มีประมาณเท่านั้น หามิได้, (อ.บุคคลนั้น) ชื่อว่า เป็นผู้ตามรักษาซึ่งวงศ์ เป็นผู้รักษาซึ่งประเพณี ย่อมเป็น (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า ยาวตา ดังนี้เป็นต้น ฯ (อ.อรรถ) ว่า ส่วนว่า (อ.บุคคล) ไต ฟังแล้ว (ซึ่งกรรม) แม้นมีประมาณน้อย อาศัยแล้ว ซึ่งกรรม อาศัยแล้ว ซึ่งอรรถ เป็นผู้ปฏิบัติแล้วซึ่งกรรมอันสมควรแก่กรรม เป็น กำหนดรู้ที่อยู่ (ซึ่งสัจจะ ท.) มีทุกขเป็นต้น ชื่อว่า ย่อมเห็น ซึ่งสัจจกรรม๔ ประการ ด้วยนามกาย, (อ.บุคคล) นั้น แล เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งกรรม ย่อมเป็น (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อปปีปิ** ดังนี้เป็นต้น ฯ (อ.อรรถ) ว่า (อ.บุคคล) แม้นไต เป็นผู้มีความเพียรอันปรารถนาแล้ว เป็น หวังอยู่ ซึ่งอันรู้ตลอด ว่า (อ.เรา จักรู้ตลอด) ในวันนี้ (อ.เรา จักรู้ตลอด) ในวันนี้ นั้นเทียว ดังนี้ ชื่อว่า ย่อมไม่ประมาท ซึ่งกรรม,

“ภนฺเต อญฺเญสุ ทิวเสสุ เอวํ โหติ, อชฺช ปน น ชานามิ ํเกมตฺนฺติ, “เตนฺหิ อาวุโส ตฺวํ ตาว ฆมฺมํ กเถหิตฺติ. โส วิชฺณี คเหตุวา อาสเน นิสินฺโน ตเมว คาคํ วเทสิ. เทวตา มหนฺเตน สทฺเทน สาธุการมกฺสุ.

อตฺเนสํ ปริวารภิกฺขุ อชฺชมาเยสุ “อิมสฺมี วนสฺนุเช เทวตา มุโขโลกเนน สาธุการํ ททฺนฺติ, เตปิฏกภิกฺขุสุ เอตฺตํ ภาณฺตุเตสฺส, กิณฺจึ ปัสฺสนมตฺตํปี อวตฺวา, เอเกน มหฺลลฺกตฺเตเรน เอกคาถาย กถิตาย, มหาสทฺเทน สาธุการํ ททฺนฺตีติ. เต วิหารํปี คนฺตฺวา สตฺตุ ตมตฺถํ อาโรเจสฺสุ. สตฺธา “นาหํ ภิกฺขเว, โย พหุํ อุกฺคณฺหาติ วา ภาสตี วา, ตํ ํมฺมจโรตี วทามิ; โย ปน เอกํปี คาคํ อุกฺคณฺหิตฺวา สจฺจานิ ปฏิวิชฺฌตี, อปฺย ํมฺมจโร นามาตี วตฺวา อิมํ คาคมาท

“น ตาวตา ฆมฺมจโร, ยาวตา พหุ ภาสตี;
โย จ อปฺปีปิ สุตฺวาน ฆมฺมํ กาเยน ปสฺสตี,
ส เว ฆมฺมจโร โหติ, โย ฆมฺมํ นปฺปมชฺชตีติ.

ตตฺถ “ยาวตาติ: ยตฺตเกน อุกฺคณฺหารณฺวาทินา การณฺน พหุํ ภาสตี, ตาวตา ตตฺตเกน ฆมฺมจโร น โหติ, วฺसानุรกฺขโก ปเวณิपालโก นาม โหติ. **อปปีปิ**: โย ปน อปฺปมตฺตํปี สุตฺวา ฆมฺมมนฺวาย อตฺตมนฺวาย ฆมฺมานุฆมฺมปฏิปฺนฺโน หุตฺวา นามกาเยน ทฺกฺษาทีนึ ปริชานนฺโต จตฺสจฺจฆมฺมํ ปสฺสตี, ส เว ฆมฺมจโร โหติ. โย ฆมฺมํ นปฺปมชฺชตีติ: โยปี อารทฺทวิริโย หุตฺวา “อชฺช อชฺชเววตี ปฏิเวธํ อากฺขนฺโต ฆมฺมํ นปฺปมชฺชตี,

(อ.บุคคล) แม่นี้ เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งธรรมนั้นเทียว (ย่อมนั้น) ดังนี้ (แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า โย ธมฺมํ นปฺปมชฺชติ ดังนี้ ฯ

อัยปิ ธมฺมธโรเววาติ อตฺโต.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยมผล ท.) มีโศคาปตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

เทศนาวิธาน พุโศคาปตติผลาทีนิ ปาปุณฺณิสฺสูติ.

๑. เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าเอกุทาน (จบแล้ว) ฯ

เอกุทานตฺเถรวตฺถุ.

๔. อ. เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าลกุณฏกาทิยยะ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๔. ลกุณฏกาทิยตฺเถรวตฺถุ.

๑. พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งพระเถระชื่อว่าลกุณฏกาทิยยะ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **น เตน เถโร โหติ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“น เตน เถโร โหติ” อิมํ ธมฺมเทศนํ สุตฺตาเชตวเน วิหรนฺโต ลกุณฏกาทิยตฺเถโร อารพฺภ กถเอสสิ.

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในวันหนึ่ง ครั้นเมื่อพระเถระ นั้น ไปแล้ว ผู้ที่เป็นที่บารุง ซึ่งพระศาสดา เป็นผู้สึกว่าหนีไปแล้ว (มีอยู่) อ.ภิกษุ ท. ผู้มีอันอยู่ในป่าเป็นปกติ มี ๓๐ รูป เป็นประมาณ เห็นอยู่ (ซึ่งพระเถระ) นั้นนั้นเทียว มาแล้ว ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา นั้นแล้ว ฯ อ.พระศาสดา ทรงเห็นแล้ว ซึ่งอุปนิสัยแห่งพระอรหันต์ (ของภิกษุ ท.) เหล่านั้น ตรัสถามแล้ว ซึ่งปัญหา นี้ ว่า (อ.เธอ ท.) ย่อมเห็น ซึ่งภิกษุผู้เถระ รูปหนึ่ง ผู้ไปแล้ว (แต่ที่) นี้ หรือ ดังนี้ ฯ (อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.ข้าพระองค์ ท.) ย่อมไม่เห็น ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า (อ.ภิกษุผู้เถระ) นั้น (อันเธอ ท.) เห็นแล้ว มิใช่หรือ ดังนี้ ฯ (อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.ข้าพระองค์ ท.) เห็นแล้ว ซึ่งสามเณร รูปหนึ่ง ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.ภิกษุ) นั้น เป็นสามเณร (ย่อมนั้น) หามิได้, (อ.ภิกษุ) นั้นเป็นเถระ (ย่อมนั้น) ดังนี้ ฯ (อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.ภิกษุ) นั้น เป็นผู้เล็ก เกินเปรียบ (ย่อมนั้น) ดังนี้ ฯ อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. อ.เรา ย่อมไม่กล่าว ว่า เป็นเถระ ดังนี้ (ด้วยเหตุ) สักว่านั่งแล้ว บนอาสนะของภิกษุผู้เถระ เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้แก่, ส่วนว่า (อ.บุคคล) ไต รู้ตลอดแล้ว ซึ่งสัจจะ ท. ตั้งอยู่แล้ว ในความเป็น แห่งบุคคลผู้ไม่เบียดเบียน ซึ่งมหาชน, (อ.บุคคล) นี้ ชื่อว่า เป็นเถระ (ย่อมนั้น) ดังนี้, ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ท. เหล่านี้ ว่า

เอกทิวสญฺหิ, ตสฺมี เถเร สตฺถุ อฺปฺปจฺจํ คนฺตฺวา ปกฺกนฺตมตฺเต, ตีสฺมตฺตา อารบฺภกา ภิกฺขุ ตํ ปสฺสนฺตฺวาเยว อากฺขนฺตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา นิสฺสึทฺสฺส, สตฺถา เตสฺส อรหตฺตฺปนฺนสฺสยํ ทิสฺวา อิมํ ปญฺหํ ปุจฺฉิ “อิโต คตฺถ์ เอกํ เถโร ปสฺสเถวาติ. “น ปสฺสสาม ฆนฺเตติ. “นฺนุ ทิฏฺฐิ โสติ. “เอกํ ฆนฺเต สามเณโร ปสฺสสิมฺหาติ. “น โส ภิกฺขเว สามเณโร, เถโร เอโสติ. “อติวีย ชุทฺทโก ฆนฺเตติ. “นาหํ ภิกฺขเว มหุลลกาเวเน เถราสเน นิสฺสินฺนมตฺตเกเน `เถโรติ วทามิ, โย ปน สจฺจจฺฉินิ ปฏฺวิชฺเชตฺวา มหาชนสฺส อหีสกาเว จีโต, อัย เถโร นามาติ วตฺวา อีมา คาถา อภาสิ

อ.ผม (ของภิกษุ ไต) เป็นผมหงอก ฟังเป็น (เพราะเหตุ) ไต, (อ.ภิกษุ) นั้น ชื่อว่าเป็นเถระ ย่อมเป็น (เพราะเหตุ) นั้น หามิได้, อ.วัย (ของบุคคล) นั้น แก่รอบแล้ว, (อ.บุคคล) นั้น อันเรา) ย่อมกล่าว ว่า เป็นผู้แก่แล้วเปล่า ดังนี้, อ.สัจจะ ด้วย อ.ธรรมะ ด้วย อ.ความไม่เบียดเบียน ด้วย อ.ความสํารวม ด้วย อ.ความฝึก ด้วย (มีอยู่) (ในบุคคล) ไต, (อ.บุคคล) นั้น แล เป็นผู้มียมทิน อันคลายแล้ว เป็นปราชญ์ (ย่อมนั้น), (อ.บุคคล) นั้น (อันเรา) ย่อมกล่าว ว่า เป็นเถระ ดังนี้ ดังนี้ ฯ

“น เตน เถโร โหติ, เยนสฺส ปลิตฺถ์ สิโร, ปริปกฺโก วโย ตสฺส, `โมชชิตฺถุเณติ วุจฺจติ; “ยมฺหิ สจฺจญฺจ ธมฺไม ๑ อหีสฺสา สญฺญโม ทโม, ส เว วนฺตฺมโล อีโร, โส `เถโรติ ปุจฺจตฺตีติ.

(อ.อรรถ) ว่า (อันชรา) น้อมไปรอบแล้ว (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้หนานา (แห่งบท) ว่า **ปริปกโก** ดังนี้, อ.อธิบาย ว่า ถึงแล้ว ซึ่งความเป็นแห่งบุคคลผู้เจริญแล้ว ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ชื่อว่า ผู้แก่แล้วเปล่า เพราะความไม่มี แห่งธรรม ท. อันเป็นเครื่องกระทำ ซึ่งความเป็นเถระ ในภายใน (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **โมฆชิลโน** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ก็ อ.สัจจะอันชื่อว่ามีอย่าง ๔ เพราะความที่ (แห่งสัจจะ ท. เหล่านี้) เป็นบทอันตนรู้ตลอดแล้ว ด้วยอาการ ท. ๑๖ ด้วย อ.โลกุตระธรรม ชื่อว่ามีอย่าง ๙ เพราะความที่ (แห่งโลกุตระธรรม) นั้น เป็นธรรมอันตนกระทำให้แจ้งแล้ว ด้วยญาณ ด้วย มีอยู่ในบุคคลใด (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **สจฺจญฺจ** ดังนี้ ฯ (อ.คำ) นั้น ว่า **อหิสสา** ดังนี้ เป็นคำสักว่าอันทรงแสดงไว้ โดยความเป็นคืออันไม่เบียดเบียน (ย่อมเป็น) ฯ อ.อธิบาย ว่า ก็ อ.อัปป์มัญญาภาวนา แม้อันมีอย่าง ๔ มีอยู่ (ในบุคคล)ใด ดังนี้ ฯ อ.ศีล ด้วยนั้นเทียว อ.ความสำรวม ซึ่งอินทรีย์ ด้วย ชื่อว่า **สญฺญโม ทโม** ฯ (อ.อรรถ) ว่า เป็นผู้ที่มีมลิน อันนำออกแล้ว ด้วยมรรคญาณ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **วณฺตมโล** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยปัญญาเป็นเครื่องทรงจำ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ธโร** ดังนี้ ฯ อ.อรรถ ว่า (อ.บุคคล) นั้น (อันพระผู้มี พระภาคเจ้า) ย่อมตรัสเรียก ว่า เป็นเถระ ดังนี้ เพราะความที่ (แห่งบุคคล) นั้น เป็นผู้มาตามพร้อมแล้ว (ด้วยธรรม ท.) อันเป็นเครื่องกระทำซึ่งความเป็นผู้มั่นคง เหล่านี้ ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **เถโร** ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.ภิกษุ ท. เหล่านี้ ตั้งอยู่ เฉพาะแล้ว ในพระอรหัต ดังนี้แล ฯ

ตตฺถ “**ปริปกโกติ**: ปริณโต วุฑฺฒภาวํ ปตฺโตติ อตฺถอ.
โมฆชิลโนติ: อนฺโต เถรกรณานํ ฐมฺมานํ อภาเวน ตฺถจฺจชิลโน นาม. **สจฺจญฺจติ**: ยมฺหิ ปน ปุคฺคเเล โสฬฺสหากาเรหิ ปฏฺวิวิทฺตตฺตา จตฺพุทฺธิสจฺจํ ญาเณน สจฺจกิตฺตตฺตา นววิโธ โลกุตฺตรธมฺโม จ อตฺถิ. **อหิสาสติ** อหิสฺนภาเวน เทสฺนามตฺตเมตฺตํ. ยมฺหิ ปน จตฺพุทฺธาปิ อปฺปมญฺญาภาวนา อตฺถิติ อตฺถอ. **สญฺญโม ทโมติ**: สิลฺลญฺเจว ธินุทฺริยสํวโร จ. **วณฺตมโลติ**: มคฺคญาเณน นีหตฺมโล. **ธโรติ**: ธิตฺสมฺปนฺโน. **เถโรติ**: โส อิมฺเห ธิรภาวกรเณหิ สมนฺนาคตฺตตฺตา เถโรติ ปวฺจจฺตีติ อตฺถอ.

เทศนาวสาเน เต ภิกษุ อรหตุเต ปติฏฺฐหีสฺสูติ.

๑. เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าลกุณฏกภททียะ (จบแล้ว) ฯ

ลกุณฏกภททียะเถรวตฺถุ.

๕. ๑. เรื่องแห่งภิกษุผู้มาก (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๕. สมพหุลภิกษุวตฺถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งภิกษุ ท. ผู้มาก ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **น วาภฺกฺรณมตฺเตน** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“**น วาภฺกฺรณมตฺเตนาติ** อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวาเน วิหรนฺโต สมพฺหุเล ภิกษุ อารพฺภา กเถสิ.

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในสมัย หนึ่ง อ.พระเถระ ท. บางพวก เห็นแล้ว ซึ่งภิกษุหนุ่ม ท. ด้วย ซึ่งสามเณร ท. ด้วย ผู้กระทำอยู่ ซึ่งความชวนชวาย ท. มีการยอมซึ่งจิวรเป็นต้น แก่อาจารย์ผู้บอซึ่งธรรม ท. ของตน นั้นเทียว,

เอกสฺมี หิ สมเย ทฺทเว จ สามเณเร จ อตฺตโน ฐมฺมาจฺริยานํเยว จิวรชฺชนาทีนึ เวยฺยาวจฺจานึ กโรนฺเต ทิสฺวา เอกจฺเจ เถรา

คิดกันแล้วว่า แม้ อ.เรา ท. เป็นผู้ฉลาดในลัทธิแห่งพยัญชนะ (ย่อมาเป็น), (อ.ผล) อะไรๆ ย่อมไม่มี แก่เรา ท. นั่นเทียว, กระจาหนอ อ.เรา ท. เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา ฟังกราบทูล อย่างนี้ ว่า ข้าแต่ พระองค์ผู้เจริญ อ.ข้าพระองค์ ท. เป็นผู้ฉลาด ในลัทธิแห่งพยัญชนะ (ย่อมาเป็น), (อ.พระองค์ ท.) ขอจง ทรงยังภิกษุหนุ่มและสามเณร ท. ให้รู้ทั่ว (ด้วยพระดำรัส) ว่า อ.เรา ท. แม้เรียนเอาแล้ว ซึ่งธรรม ในสำนัก (ของภิกษุ ท.) เหล่าอื่น ไม่ (ยังธรรม) ให้หมดจดแล้ว ในสำนัก (ของภิกษุ ท.) เหล่านี้ อย่าสาธยายแล้ว ดังนี้ ดังนี้, อ.ลากและสักการะ จักเจริญ แก่เรา ท. อย่างนี้ แล ดังนี้ ฯ (อ.พระเถระ ท.) เหล่านั้น เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา กราบทูลแล้ว อย่างนั้น ฯ อ.พระศาสดา ทรงสดับแล้ว ซึ่งคำ (ของภิกษุ ท.) เหล่านั้น ทรงทราบแล้ว ว่า (อ.ใครๆ) ย่อมได้ เพื่ออันกล่าว อย่างนี้ ด้วย สามารถแห่งประเพณี ในศาสนา นี้ นั่นเทียว, แต่ ว่า (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านี้ เป็นผู้อาศัยแล้วซึ่งลากและสักการะ (ย่อมาเป็น) ดังนี้ ตรัสแล้ว ว่า (อ.เรา) ย่อมไม่กล่าว ซึ่งเรา ท. ว่า เป็นผู้มียุบแห่งคนดี ดังนี้ (เพราะเหตุ) สักว่าอันกระทำซึ่งถ้อยคำ, ส่วนว่า (อ.ธรรม ท.) มีความวิริยาเป็นต้น เหล่านั้น (อันบุคคล) ไต ตัดขาดด้วยดีแล้ว ด้วยอรรถตมรรค, (อ.บุคคล) นั้นนั่นเทียว เป็นผู้มียุบแห่งคนดี (ย่อมาเป็น) ดังนี้ ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา ท. เหล่านี้ ว่า

อ. นระ ผู้มีความวิริยา ผู้มีความตระหนี่
 ผู้ไต่อด เป็นผู้มีรูปแห่งคนดี ย่อมเป็น
 (เพราะเหตุ) สักว่าอันกระทำซึ่งถ้อยคำ หรือ หรือว่า
 เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้มียุบแห่งอนังดงาม
 หามิได้, ส่วนว่า (อ.โทษชาติมีความวิริยาเป็นต้น) นั้น
 (อันบุคคล) ไต ตัดขาดด้วยดีแล้ว ถอนขึ้นด้วยดีแล้ว
 กระทำ ให้มีรากอันขาด, (อ.บุคคล) นั้น
 ผู้มีโทษอันคลายแล้ว ผู้มีปัญญาเป็นเครื่องกำจัด
 (อันเรา) ย่อมกล่าว ว่า เป็นผู้มียุบแห่งคนดี ดังนี้ ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า (เพราะเหตุ) สักว่าอันกระทำซึ่งคำพูด คือว่า (เพราะเหตุ) สักว่าคำอันถึงพร้อมแล้วด้วยลักษณะ (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบาทแห่งพระศาสดา) ว่า **น วาฏกรณมตเตน** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้ยังใจให้เจริญ โดยความที่แห่งตนเป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยวรรณะแห่งสรีระ (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระศาสดา) ว่า **วณฺณโปกฺขรตาย วา** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า อ.นระ ผู้มีใจประกอบแล้วด้วยความวิริยา (ในเพราะเหตุ ท.) มีลาภของบุคคลอื่นเป็นต้น ผู้มาตามพร้อมแล้ว ด้วยความตระหนี่ อันมีอย่าง ๕ ชื่อว่าผู้ไต่อด เพราะอันคบซึ่งฝึกฝ่ายแห่งธรรม อันเป็นข้าศึก ชื่อว่าเป็นผู้มีรูปแห่งคนดี ย่อมเป็น เพราะเหตุ มีประมาณเท่านี้นั่นเทียว หามิได้ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **นโร** ดังนี้เป็นต้น ฯ

จินตยีสฺส “มยฺปิ พุญฺญชนสมเย กุสลา, อมฺหากเมว กิจฺจิจิ นตฺติ; ยนฺนุน มยฺ สตุตฺตาริ อฺปสงฺกมิตฺวา เหวํ วเทยฺยาม ํภนฺเต มยฺ พุญฺญชนสมเย กุสลา, ํญฺญสฺส สนฺติเก ธมฺมํ อฺคฺคณฺหิตฺวาปิ อิมสฺส สนฺติเก อโสเชตฺวา มา สชฺชฌายิตฺถาติ ทหรสามเณเร อาณมาเปถาติ, เหวํ ทิ อมฺหากิ ลากสฺสกาโร วชฺชิสฺสสฺสตีติ. เต สตุตฺตาริ อฺปสงฺกมิตฺวา ตถา วทีสุ. สตุตฺตา เตสฺส วจฺนํ สุตฺวา “อิมสฺมี สาสเน ปเวณฺวิเสเนว เหวํ วตฺตํ ลภติ, อิมเ ปน ลากสฺสการนิสฺสตีตาติ ฅตฺวา “อหิ ตฺมุเห วาฏกรณมตเตน “สาธฺฐปาติ น วทามิ, ยสฺส ปเนเต อิสฺสุทโย ธมฺมา อรหตฺตมคฺเคน สมฺมุจฺฉินฺนา, เอโสเอว สาธฺฐโปติ วตฺวา อิมา คาถา อภาสิ

“น วาฏกรณมตเตน	วณฺณโปกฺขรตาย วา
สาธฺฐโป นโร โหติ	อิสฺสุกึ มจฺฉริ สฺใจ,
ยสฺส เจตํ สมฺมุจฺฉินฺนํ	มุลลจฺฉฉิ สมฺมุหฺตํ,
ส วตฺโตโส เมธาวิ	สาธฺฐโปติ วุจฺจตีติ.

ตตฺถ “**น วาฏกรณมตเตนาติ:** วจีกรณมตเตน ลกฺขณสมฺปนฺนวจนมตเตน. **วณฺณโปกฺขรตายวาติ:** สรีรวณฺณสมฺปนฺนนาปภาเวน. **นโรติ:** เอตฺตเกเนว การณน ปรรลภาทีสุ อิสฺสามนโก ปญฺจวิเชน มจฺฉเรณ สมฺนฺนาโคโต เกรวญฺญิกปฏฺกษชเนน สฺใจ นโร สาธฺฐโป นาม นโรติ.

อ.อรรถ ว่า ส่วนว่า อ.โทสชาติมีความริษยาเป็นต้น นั้น อันบุคคล ไต่ ตัดขาดด้วยดีแล้ว ถอนขึ้นด้วยดีแล้ว กระทำให้มีรากอันขาด ด้วยอรรถหัตตมรรคญาณ, (อ.บุคคล) นั้น ผู้มีโทษอันคลายแล้ว ผู้มาตามพร้อมแล้ว ด้วยปัญญาอันรุ่งเรือง ในธรรม (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ย่อมตรัสเรียก ว่า เป็นผู้รู้รูปแห่งคนดี ดังนี้ ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ยสฺส เจตํ** ดังนี้เป็นต้น ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชนฺ ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้มาก (จบแล้ว) ฯ

๖. อ.เรื่องแห่งภิกษุชื่อว่าหัตถกะ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในเมืองชื่อว่าสาวัตถี ทรงปรารภ ซึ่งภิกษุชื่อว่าหัตถกะ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **น มุณฺฑเกณ สมณฺโณ** ดังนี้เป็นต้น ฯ

ได้ยินว่า (อ.ภิกษุ) นั้น มีวาหะอันซัดไปแล้ว กล่าวแล้ว ว่า อ.ท่าน ท. พึ่งไป ชื่อ สู่ที่โน้น ในเวลานั้น, (อ.เรา ท.) จักกระทำ ซึ่งวาหะ ดังนี้ ไปแล้ว (ในที่) นั้น ก่อนกว่านั้นเที่ยว กล่าวแล้ว (ซึ่งคำ ท.) มีคำว่า (อ.ท่าน ท.) จงดูเถิด, อ.เดียรฉัตร ท. ไม่มาแล้ว เพราะความกลัว ต่อเรา, อ.ความแพ้ (แห่งเดียรฉัตร ท.) เหล่านี้ นั้นเที่ยว ดังนี้เป็นต้น มีวาหะอันซัดไปแล้ว ย่อมเที่ยว กลับเกลื่อนอยู่ (ซึ่งคำ) อื่น (ด้วยคำ) อื่น ฯ

อ.พระศาสดา ทรงสดับแล้ว ว่า ได้ยินว่า อ.ภิกษุชื่อว่าหัตถกะ ย่อมกระทำ อย่างนี้ ดังนี้ ทรงยังภิกษุ ให้ร้องเรียกแล้ว (ซึ่งภิกษุชื่อว่าหัตถกะ) นั้น ตรัสถามแล้ว ว่า ดูก่อนหัตถกะ ได้ยินว่า อ.เธอ ย่อมกระทำ อย่างนี้ จริงหรือ ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อ.ข้าพระองค์ ย่อมกระทำ อย่างนี้) จริง ดังนี้ (อันภิกษุชื่อว่าหัตถกะ นั้น) กราบทูลแล้ว, ตรัสแล้ว ว่า (อ.เธอ) ย่อมกระทำ อย่างนี้ เพราะเหตุไร ? ด้วยว่า อ.บุคคล กระทำอยู่ ซึ่งมุสาวาท มีอย่างนี้เป็นรูป ชื่อว่า เป็นสมณะ ย่อมเป็น (เพราะเหตุ) สักว่าอาการมีอันได้แห่งศีระะเป็นต้นนั้นเที่ยว หามิได้, ส่วนว่า (อ.บุคคล)ใด ยังบาป ท. อันละเอียด หรือ หรือว่า อันหยาบ ให้ระงับแล้ว ดำรงอยู่แล้ว, (อ.บุคคล) นั้นเที่ยว ชื่อว่าเป็นสมณะ (ย่อมเป็น) ดังนี้ ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา ท. เหล่านี้ ว่า

ยสฺส เจตนฺติ: ยสฺส ๑ บุคคลสฺส เอตํ อิติสาทิโทสชาติ อรหตุตมคฺคภาณณ สมฺมุจฺฉินฺนํ มุฬฆาตํ กตฺวา สมฺมุหตํ, โส วนฺตโทโส ธมฺโมชปญฺญา ยสมฺนฺนาโคโต ๑ สาธุโกโปติ วุจฺจตีติ อตฺตโก.

เทศนาว่าสาเน พหุ โสตาปตฺติผลาทีนึ ปาปฺณิสฺสูติ.

สมฺพหุสภิกฺขฺวตฺถุ.

๖. หตฺถกฺวตฺถุ.

น มุณฺฑเกณ สมณฺโณ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา สาวตฺถึยํ วิหรนฺโต หตฺถกํ อารพฺภ กเถสิ.

โส กิร วาทกฺขิตฺโต “ตฺมุเห อสุกฺเวลาย อสุกฺภูจฺฉานํ นาม คจฺเจยฺยาถ, วาท์ กิรฺสฺสามาติ วตฺวา ปุเรตรเมว ตตฺถ คนฺตฺวา “ปฺสฺสธ, ติตฺถิยา มม ภเยน น อาคตา, เอเสว เนลํ ปฺราชยฺติอาทีนึ วตฺวา วาทกฺขิตฺโต อญฺเณนญฺญํ ปฏฺิจฺจฺรนฺโต วิจฺรติ.

สตฺถา “หตฺถโก กิร เหวํ กโรตีติ สฺตฺถวา ตํ ปกฺโกสาเปตฺวา “สจฺจํ กิร ตฺวํ หตฺถก เหวํ กโรตีติ ปุจฺฉิตฺวา, “สจฺจนฺติ วุตฺเต, “กสฺมาเอวํ กโรสิ ? เอวฺรูปํ หิ มุสาวาทํ กโรนฺโต สีสฺมุณฺฑทฺนาทิมตฺเตเนว สมณฺโณ นาม น โหติ; โย ปน อญฺญิ วา อญฺญิ วา ปาปา นิ สเมตฺวา จิโต, อยเมว สมณฺโณ วตฺวา อิมํ คาถา อภาสิ

(อ.บุคคล) ผู้ไม่มีวัตร พุดอยู่ เหลาะแหละ เป็นสมณะ (ย่อมเป็น) เพราะความเป็นผู้โล้น หามิได้ (อ.บุคคล) ผู้สมบรูณ์แล้วด้วยความริษยา และความโลภ เป็นสมณะ จักเป็น อย่างไร, ส่วนว่า (อ.บุคคล)ใด ยังบาป ท. อันละเอียดและหยาบ ให้ระงับอยู่ โดยประการทั้งปวง, (อ.บุคคล) นั้น อันเรา) ย่อมกล่าว ว่า เป็นสมณะ ดังนี้ เพราะความที่ แห่งบาป ท. เป็นบาป (อันบุคคล) นั้น ให้ระงับแล้ว แล ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า (เพราะเหตุ) สักว่าความโล้นแห่งศีรษะ (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า **มฺนุทเกน** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ผู้เว้นแล้ว จากวัตรคือศีล ด้วย จากวัตรคืออุตงค์ ด้วย (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อพฺพโต** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า (อ.บุคคล) กล่าวอยู่ กล่าวเท็จ ผู้มาตามพร้อมแล้ว ด้วยความปรารถนา ในอารมณฺ์ ท. อันไม่ถึงแล้ว ด้วย ด้วยความโลภ (ในอารมณฺ์ ท.) อันถึงแล้ว ด้วย ชื่อว่า เป็นสมณะ จักเป็น อย่างไร (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **อลิกํ ภาณํ** ดังนี้ ฯ

อ.อรรถ ว่า ส่วนว่า (อ.บุคคล) ใด ยังบาป ท. อันนิคหน้อย หรือ หรือว่า อันใหญ่ ให้เข้าไปสงบวิเศษอยู่, (อ.บุคคล) นั้น (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ย่อมตรัสเรียก ว่า เป็นสมณะ ดังนี้ เพราะความที่ (แห่งบาป ท.) เหล่านั้น เป็นบาป (อันบุคคล) นั้น ให้ระงับแล้ว ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **สเมติ** ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชนุ ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยมผล ท.) มีเสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งภิกษุชื่อว่าหัตถกะ (จบแล้ว) ฯ

๗. อ.เรื่องแห่งพราหมณ์คนใดคนหนึ่ง (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งพราหมณ์ คนใดคนหนึ่ง ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **น เตน ภิกฺขุ โส โหติ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ได้ยินว่า (อ.พราหมณ์) นั้น บวชแล้ว ในลัทธินั้นมีในภายนอก ประพฤติอยู่ ซึ่งอันขอ คิดแล้ว ว่า อ.พระสมณะ ผู้โคดม ย่อมตรัสเรียก ซึ่งสาวก ท. ของพระองค์ ผู้เที่ยวไปอยู่ เพื่ออันขอ ว่า เป็นภิกษุ ดังนี้, อ.อัน (อันพระสมณะ ผู้โคดม) ตรัสเรียก แม้ซึ่งเรา ว่า เป็นภิกษุ ดังนี้ ย่อมควร ดังนี้ ฯ (อ.พราหมณ์) นั้น เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระโคดม ผู้เจริญ แม้ อ.ข้าพระองค์ ประพฤติแล้ว ซึ่งอันขอ ย่อมเป็นอยู่, (อ.พระองค์) ขอจงตรัสเรียก แม้ซึ่งข้าพระองค์ ว่า เป็นภิกษุ ดังนี้ ดังนี้ ฯ

“น มฺนุทเกน สมเณ อพฺพโต อลิกํ ภาณํ,
อิจฺจาลอภสฺมาปนฺโน สมเณ ก็ ภวิสฺสตี:
โย จ สเมติ ปาปานี อณฺุฏฺถลानी สพฺพโส,
สมิตตฺตา หิ ปาปานํ สมเณติ ปุจฺจจฺตีติ.

ตตถ **“มฺนุทเกนาติ:** สีสฺมฺนุทฺทมตฺเตน. **อพฺพโตติ:** สีสฺลวเตน จ ฐตฺงฺควเตน จ วิริหิตฺ. **อลิกํ ภาณฺุติ:** มุสฺวาทํ ภาณฺุโต อปฺปตฺเตสฺสุ อารมฺมเณสฺสุ อิจฺฉาย ปตฺเตสฺสุ จ โลภาน สมฺนุทฺทาคโต สมเณ นาม ก็ ภวิสฺสตี.

สเมติติ: โย จ ปริตฺตานี วา มหนฺุตานี วา ปาปานี วุปรสเมติ, โส เตสฺส สมิตตฺตา `สมเณติ ปุจฺจจฺตีติ อตฺถโก.

เทสนาวसानเ พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณีสฺสูติ.

หตฺถกาวตฺถ.

๗. อภฺยตฺตรพฺราหมณฺวตฺถ.

“น เตน ภิกฺขุ โส โหติติ อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตฺถา เชตฺวเน วิหรนฺุโต อณฺุตฺตรํ พฺราหมณฺํ อารพฺภ กเถสิ.

โส กิร พาทิรสมเย ปพฺพชิตฺวา ภิกฺขุํ จรณฺุโต จินฺเตสิ “สมเณ โคตโม อตฺตโน สาวเก ภิกฺขาย จรณฺุเต `ภิกฺขุติ วทติ, มํปี `ภิกฺขุติ วตฺตุํ วฏฺฏตีติ. โส สตฺถาจารย์ อฺุปรสฺกมิตฺวา “โก โคตม อหิปี ภิกฺขุํ จริตฺวา ชีวามิ, มํปี `ภิกฺขุติ วเทหิติ อาห.

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว (กะพราหมณ์) นั้น ว่า
ดูก่อนพราหมณ์ อ.เรา ย่อมกล่าว ว่า เป็นภิกษุ ดังนี้
(เพราะอาการ) สักว่าอันขอ หามิได้, (อ.บุคคล) สมาทาน
ประพฤติดอยู่ ซึ่งธรรม อันเป็นพิษ ชื่อว่า เป็นภิกษุ ย่อมเป็น
หามิได้, ส่วนว่า (อ.บุคคล) ไต ย่อมเที่ยวไป ด้วยอันพิจารณา
ซึ่งสังฆาทิปปวง ท., (อ.บุคคล) นั้น ชื่อว่า เป็นภิกษุ (ย่อมเป็น)
ดังนี้ ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ท. เหล่านี้ ว่า

(อ.บุคคล) ย่อมขอ (กะชน ท.) เหล่าอื่น
(เพราะเหตุ) มีประมาณเพียงใด (อ.บุคคล) นั้น
เป็นภิกษุ ย่อมเป็น (เพราะเหตุ) นั้น หามิได้,
(อ.บุคคล) สมาทานแล้ว ซึ่งธรรม อันเป็นพิษ
เป็นภิกษุ ย่อมเป็น (เพราะเหตุ) มีประมาณเพียงนั้น
หามิได้, (อ.บุคคล) ไต (ในศาสนา) นี้ ลอยแล้ว
ซึ่งบุญ ด้วย ซึ่งบาป ด้วย เป็นผู้มืพรหมจรรย์
(ย่อมเป็น) ย่อมเที่ยวไป ในโลก ด้วยอันพิจารณา,
(อ.บุคคล) นั้น แล (อันเรา) ย่อมเรียก ว่า เป็นภิกษุ
ดังนี้ ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า (อ.บุคคล) นั้น ย่อมขอ (กะชน ท.) เหล่าอื่น
(เพราะเหตุ) มีประมาณเท่าใด, ชื่อว่า เป็นภิกษุ ย่อมเป็น
(เพราะเหตุ) นั้น คือว่า สักว่าอันขอ หามิได้ (ดังนี้ ในบท ท.)
เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า ยาวตา ดังนี้ เป็นต้น ฯ (อ.อรรถ) ว่า
อ.บุคคล สมาทาน ประพฤติดอยู่ ซึ่งธรรม อันมีความเสมอไปปราศแล้ว
หรือ หรือว่า ซึ่งธรรม มีกายกรรม เป็นต้น อันมีกลิ่นอันเป็นพิษ
ชื่อว่า เป็นภิกษุ ย่อมเป็น หามิได้ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า วิสั ดังนี้ เป็นต้น ฯ
(อ.อรรถ) ว่า (อ.บุคคล) ไต ในศาสนา นี้ ลอยแล้ว คือว่า บรรเทาแล้ว
ซึ่งบุญ ด้วย ซึ่งบาป ด้วย นั้น แม้ทั้ง ๒ ด้วยมรรคพรหมจรรย์
เป็นผู้มืพรหมจรรย์ ย่อมเป็น (ดังนี้ แห่งบท) ว่า โยธ ดังนี้ เป็นต้น ฯ

(อ.อรรถ) ว่า ด้วยญาณ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า สงฆาย ดังนี้ ฯ
อ.อรรถ ว่า (อ.บุคคล) รู้แล้ว ซึ่งธรรม ท. แม้ทั้งปวง ในโลกมีขั้นเป็นต้น
อย่างนี้ ว่า อ.ขั้น ท. อันเป็นไปในภายใน เหล่านี้ (อ.ขั้น ท.)
อันมีในภายนอก เหล่านี้ ดังนี้ ย่อมเที่ยวไป, (อ.บุคคล) นั้น
(อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ย่อมตรัสเรียก ว่า เป็นภิกษุ ดังนี้
เพราะความที่ (แห่งกิเลส ท.) เป็นสภาพ (อันบุคคล) นั้น ทำลายแล้ว
ด้วยญาณ นั้น ดังนี้ (แห่งบท) ว่า โลก ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว
(ซึ่งอริยมผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งพราหมณ์คนใดคนหนึ่ง (จบแล้ว) ฯ

อถ นั สตถา “นาหิ พุราหมณ ภิกขนมตเตน
ภิกขุติ วทามิ, น หิ วิสั ฆมมึ สมาทาย วตตุนโต
ภิกขุ นาม โหติ; โย ปน สพุพสงฆาเร สงฆาย จรติ,
โส ภิกขุ นามาติ วตฺวา อีมา คาถา อภาสิ

“น เตน ภิกขุ โส โหติ ยาวตา ภิกขเต ปเร,
วิสั ฆมมึ สมาทาย ภิกขุ โหติ น ตาวตา;
โยธ ปุณฺณญจ ปาปญจ วาเหตุวา พุรุมฺจริยวา
สงฆาย โลกเก จรติ, ส เว ภิกขุติ วุจฺจตีติ.

ตตถ “ยาวตาดิ: ยตฺตเกน ปเร ภิกขติ,
เตน ภิกขนมตเตน ภิกขุ นาม น โหติ. วิสนติ:
วิสมึ ฆมมึ วิสคนฺธึ วา กายกมฺมาทิกึ ฆมมึ สมาทาย
จรรนฺโต ภิกขุ นาม น โหติ. โยธาติ: โย อธิ สาสเน
อุภยเปตฺติ ปุณฺณญจ ปาปญจ มคฺคพุรุมฺจริเยน
วาเหตุวา ปนฺนิตฺวา พุรุมฺจริยวา โหติ.

สงฆายาติ: ภาณเน. โลกเกติ: ขนฺธาทีโลก
“อิมะ อชฺชตฺตติกา ขนฺธา, อิมะ พาหิราติ เอวั สพุเพปี
ธมฺเม ชานิตฺวา จรติ, โส เตน ภาณเนน กิเลสํ
ภินฺนตฺวา ภิกขุติ วุจฺจตีติ อตฺถเ.

เทศนาวิธาน พุ โสตาปตฺตติผลาทินี ปาปญฺนีสูติ.

อถนตฺตพฺราหมณวตฺถุ.

๘. อ.เรื่องแห่งเดียรฉัตรี
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งเดียรฉัตรี ท. ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า น โมเนน ดังนี้เป็นต้น ๕

ได้ยินว่า (อ.เดียรฉัตรี ท.) เหล่านั้น กระทำแล้ว ซึ่งการอนุโมทนา แก่มนุษย์ ท. ในที่ (แห่งภัตต อันตน) บริโภคแล้ว ท. กล่าวแล้ว ซึ่งมงคล โดยนัย มีคำว่า อ.ความเกษม จงมีเกิด, อ.ความสุข จงมีเกิด, อ.อายุ จงเจริญเกิด, อ.เปือกตม มีอยู่ ชื่อในที่โน้น, อ.หนาม มีอยู่ ชื่อในที่โน้น, อ.อัน อันบุคคล ไป สู่ที่ มีอย่างนี้เป็นรูป ย่อมไม่ควร ดังนี้ เป็นต้น ย่อมหลีกเลี่ยง ๕ ส่วนว่า อ.ภิกษุ ท. ไม่กระทำแล้ว ซึ่งการอนุโมทนา แก่มนุษย์ ท. ในโรงแห่งภัตตเพียง ย่อมหลีกเลี่ยง ในกาล (แห่งวัตร ท.) มีการอนุโมทนาเป็นต้น (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ไม่ทรงอนุญาตแล้ว ในปฐมโพธิกาล ๕ อ.มนุษย์ ท. ยกโทษแล้ว ว่า อ.เรา ท. ย่อมพึง ซึ่งมงคล จากสำนัก ของเดียรฉัตรี ท., ส่วนว่า อ.ท่านผู้เจริญ ท. ผู้เป็นคนหนึ่งเป็นแล้วเพียง ย่อมหลีกเลี่ยง ดังนี้ ๕

อ.ภิกษุ ท. กราบทูลแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น แก่พระศาสดา ๕ อ.พระศาสดา ทรงอนุญาตแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.เธอ ท.) จงกระทำ ซึ่งการอนุโมทนา ตามความสบาย (ในที่ ท.) มีโรงแห่งภัตตเป็นต้น จำเดิม (แต่กาล) นี้, จงกล่าว ซึ่งวาจาเป็น เครื่องกล่าว กะบุคคลผู้หนึ่งใกล้แล้ว ดังนี้ ๕ (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น กระทำแล้ว อย่างนั้น ๕ อ.มนุษย์ ท. พึงอยู่ (ซึ่งวัตร ท.) มีการอนุโมทนาเป็นต้น ผู้ถึงแล้วซึ่งความอดสาหะ นิมนต์แล้ว ซึ่งภิกษุ ท. ย่อมเที่ยว กระทำอยู่ ซึ่งสักการะ ๕ อ.เดียรฉัตรี ท. ยกโทษแล้ว ว่า อ.เรา ท. ย่อมกระทำ ซึ่งความเป็นแห่งบุคคลผู้หนึ่ง ของบุคคลผู้รู้, อ.สาวก ท. ของพระสมณะ ผู้โคดม ย่อมเที่ยว กล่าวอยู่ ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าวอันมาก (ในที่ ท.) มีโรงแห่งภัตตเป็นต้น ดังนี้ ๕

อ.พระศาสดา ทรงสดับแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. อ.เรา ย่อมไม่กล่าว ว่า เป็นมุนี ดังนี้ (ด้วยเหตุ) สักว่า ความเป็นแห่งบุคคลผู้หนึ่ง, เพราะว่า (อ.ชน ท.) บางพวก ไม่รู้อยู่ ย่อมไม่กล่าว, (อ.ชน ท.) บางพวก (ย่อมไม่กล่าว) เพราะความที่ (แห่งตน) ไม่แก้กลัว, (อ.ชน ท.) บางพวก (ย่อมไม่กล่าว) เพราะความตระหนี่ ว่า (อ.ชน ท.) เหล่าอื่น อย่างรู้แล้ว ซึ่งประโยชน์ อันดียิ่ง นี้ ของเรา ท. ดังนี้, เพราะเหตุนั้น (อ.บุคคล) ชื่อว่าเป็นมุนี (ย่อมเป็น ด้วยเหตุ) สักว่าความเป็นแห่งบุคคลผู้หนึ่ง หามิได้, แต่ ว่า (อ.บุคคล) ชื่อว่า เป็นมุนี ย่อมเป็น เพราะอันยังบาปให้เข้าไปสงวิเศษ ดังนี้ ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ท. เหล่านี้ ว่า

(อ.บุคคล) ผู้มีรูปอันหลงแล้ว ผู้ไม่รู้แจ้งโดยปกติ ชื่อว่า
เบ็มุนี ย่อมเป็น เพราะความเป็นแห่งบุคคลผู้หนึ่ง หามิได้,
ส่วนว่า (อ.บุคคล) ไค ผู้ฉลาด ถือเอาแล้ว (ซึ่งธรรม)
อันประเสริฐ ย่อมเว้นรอบบ ซึ่งบาป ท. เพียงดัง (อ.บุคคล)
(ผู้) ประคองแล้ว ซึ่งตราขัง (ยืนแล้ว), (อ.บุคคล) นั้น ชื่อว่า
เป็นมุนี (ย่อมเป็น), (อ.บุคคล) นั้น เป็นมุนี (ย่อมเป็น)
(เพราะเหตุ) นั้น, (อ.บุคคล) ไค ย่อมรู้ (ซึ่งประโยชน์ ท.)
ทั้ง ๒ ในโลก (อ.บุคคล) นั้น อันเรา) ย่อมกล่าว
ให้ชื่อว่ามุนี (เพราะเหตุ) นั้น ดังนี้ ๕

๘. ตติยวตถุ.

“น โมเนนาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตุถา เขตวเน
วิหฺรนฺโต ตติยเย อารพฺภ กเถสิ.

เต กิร ภูตฺตภูจฺจาเนสุ มนุสฺसानํ อนุโมทณํ กตฺวา,
“เขมฺ โหตุ, สุขํ โหตุ, อายุ วฑฺฒตฺตุ; อสุกฺกุจฺจาเน นาม กลลํ
อตุถิ, อสุกฺกุจฺจาเน นาม กณฺฏโก อตุถิ, เอวรูปิ จานํ
คนฺตุน วฏฺฏตีตฺติอาทินา นเยน มงฺคลํ วตฺวา ปกฺกมนฺติ.
ภิกฺขุ ปน ปสฺมโพธิยํ อนุโมทนาทึนฺ อนนฺนุญฺจาทกาเล
ภตฺตคฺเค มนุสฺसानํ อนุโมทณํ อกตฺวาว ปกฺกมนฺติ.
มนุสฺสา “มยํ ตติยยานํ สนฺตติกา มงฺคลํ สุณาม, ภทฺนฺตา
ปน ตฺถุหิฏฺฐาว ปกฺกมนฺตฺติ อฺชฺชฺมายีสฺสุ.

ภิกฺขุ ตมตฺถํ สตุถุ อารโจะสุ. สตุถา “ภิกฺขเว
อิโต ปฏฺจาย ภตฺตคฺคาทิสฺสุ ยถาสฺสุ อนุโมทณํ กโรถ,
อฺปนินฺนํกถํ กเถถาติ อฺนุชานิ. เต ตถา กริสฺสุ. มนุสฺสา
อนุโมทนาทึนฺ สฺสุนฺตา อฺสุสาหปฺปตฺตา ภิกฺขุ
นิมนฺเตตฺวา สกฺกาโร กโรนฺตา วิจรนฺติ. ตติยยา
“มยํ มุนิโน โมเน กโรม, สมณฺสฺส โคตมฺสฺส สวากา
ภตฺตคฺคาทิสฺสุ มหากถํ กเถนฺตา วิจรนฺตฺติ อฺชฺชฺมายีสฺสุ.

สตุถา ตมตฺถํ สุตฺวา “นาหิ ภิกฺขเว ตฺถุหิฏฺฐาวมตฺเตน
มุนีติ วทามิ; เอกจฺเจ หิ อชานนฺตา น กเถนฺติ, เอกจฺเจ
อวิสารทตาย, เอกจฺเจ มา โน อิมํ อติสยตฺถํ อญฺเณ
ชานิสฺสูติ มจฺจเเรน; ตสฺมา น โมเนมตฺเตน มุนิ โหติ,
ปาปฺปุปฺสมเนน ปน มุนิ นาม โหตีติ วตฺวา อิมา
คาถา อภาสิ

“น โมเนน มุนิ โหติ มุพฺพหฺรฺไป อวิทฺทสุ,
โย จ ตฺลวํ ปคฺคยฺห วรฺมาทาย ปถฺนฺติโต
ปาปานิ ปริวชฺเชติ, ส มุนิ, เตน โส มุนิ;
โย มุนาติ อฺโก โลเก, มุนิ เตน ปวฺจจฺตีติ.

(อ.อรรถ) ว่า จริงอยู่ (อ.บุคคล) ชื่อว่า เป็นมุนี ย่อมเป็น เพราะโมณะคือมรรคญาณ อันบัณฑิตนับพร้อมแล้ว ว่า โมไนยปฏิบัติ แท้ ถึงอย่างนั้น (อ.บท) ว่า โมเนน ดังนี้ในพระคาถานี้ (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ทรงหมายเอา ซึ่งความเป็นแห่ง บุคคลผู้หนึ่ง (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้ หนา (แห่งบท) ว่า **น โมเนน** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ผู้มีรูปอันเปล่า (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **มูพฺหฺรูป** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ผู้ไม่รู้แจ้งอยู่โดยปกติ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อวิทฺทสฺสุ** ดังนี้ ฯ อ.อธิบาย ว่า ก็ (อ.บุคคล) ผู้มีอย่างนี้เป็นรูป แม้ผู้เป็นคณหนึ่งเป็น แล้ว ชื่อว่า เป็นมุนี ย่อมเป็น หามิได้, อีกอย่างหนึ่ง (อ.บุคคล นั้น) ชื่อว่าเป็นโมไนยมุนี ย่อมเป็น หามิได้. แต่ว่า (อ.บุคคล นั้น) เป็นผู้มิสภาพอันเปล่า ด้วย เป็นผู้ไม่มีความรู้ ด้วย ย่อมเป็น ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า เหมือนอย่างว่า (อ.บุคคล) ผู้ ถือเอา ซึ่งตราซึ่ง ยืนแล้ว, หากว่า (อ.วัตถุ) อันยังเกิน มีอยู่ ไซ้, ย่อมนำไป, หากว่า (อ.วัตถุ) อันพร้อม มีอยู่ไซ้ ย่อมใส่เข้า ฉนใด, (อ.บุคคล) ได ย่อมนำไป ชื่อว่า ย่อมเว้นรอบ ซึ่งบาป รวากะ (อ.บุคคล) ผู้นำไปอยู่ (ซึ่งวัตถุ) อันยังเกิน คือว่า ยังกุศล ให้เต็มรอบ รวากะ (อ.บุคคล) ผู้ใส่เข้าอยู่ (ซึ่งวัตถุ) อันพร้อม ฉนนั้นนึ่งเทียว ก็ แล (อ.บุคคล) กระทำอยู่ อย่างนี้ ถือเอา (ซึ่งธรรม) อันประเสริฐ คือว่า อันสูงสุดนึ่งเทียว อันบัณฑิต นับพร้อมแล้วว่าศีลและสมาธิและปัญญาและวิมุติและวิมุตติญาณ ทสฺสนะ ย่อมเว้นรอบ ซึ่งบาป ท. คือว่า ซึ่งอกุศลกรรม ท. (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **โย จ ตฺลฺว ปคฺคยห** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า (อ.บุคคล) นั้น ชื่อว่า เป็นมุนี (ย่อมเป็น) ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ส มุนี** ดังนี้ ฯ อ.อรรถ ว่า หากว่า (อ.อันถาม) ว่า ก็ (อ.บุคคล) นั้น ชื่อว่า เป็นมุนี (ย่อมเป็น) เพราะเหตุไร ดังนี้ (พึงมี ไซ้), (อ.อันแก่) ว่า อ.เหตุ (อันข้าพเจ้า) กล่าวแล้ว ในภายได้ ได, (อ.บุคคล) นั้น ชื่อว่า เป็นมุนี (ย่อมเป็น) (เพราะเหตุ) นั้น (ดังนี้) ดังนี้ (แห่งบท ท.) ว่า **เตน โส มุนี** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า อ.บุคคล ได ย่อมรู้ ซึ่งประโยชน์ ท. ทั้ง ๒ เหล่านี้ มีโลกมีขันธเป็นต้น นี้ โดยนัย มีคำว่า อ.ขันธ ท. อันเป็นไปในภายโน เหล่านี้, (อ.ขันธ ท.) อันมีในภายนอก เหล่านี้ ดังนี้เป็นต้น รวากะ (อ.บุคคล) ผู้ ยกขึ้นแล้ว ซึ่งตราซึ่ง นับอยู่ (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **โย มุนาติ อุกฺโกลเก** ดังนี้ ฯ อ.อรรถ ว่า (อ.บุคคล) นั้น อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ย่อมตรัสเรียก ว่า เป็นมุนี ดังนี้ เพราะเหตุ นั้น นึ่งเทียว ดังนี้ (แห่งบาท แห่งพระคาถา) ว่า **มุนิ เตน ปวฺจจติ** ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

ตตถ “**น โมเนนาติ:** กามํ หิ โมเนยฺยปฏิบัติทา-
สงฺขาเตน มคฺคญาณโมเนน มุนิ นาม โหติ, อิทฺ ปน
ตฺถุทฺทิกาวํ สนฺถาย “โมเนนาติ วุตฺตํ. **มูพฺหฺรูป**
ตฺถุจฺจรูป. **อวิทฺทสฺสุ:** อวิญฺญ. “เอวฺรูป หิ ตฺถุทฺทิกฺวโตปิ
มุนิ นาม น โหติ; อถวา, โมเนยฺยมุนิ นาม น โหติ,
ตฺถุจฺจสฺสกาโว ปน อญฺญาถึ จ โหตีติ อตฺถเ.

โย จ ตฺลฺว ปคฺคยหาติ: ยถา หิ ตฺลฺ คฺเหตฺวา
จิตฺ, อติเรกญฺเจ โหติ, หรติ, อุนกญฺเจ โหติ, ปกฺขิปติ;
เอวเมว โย อติเรกํ หรณฺโต วีย ปาปํ หรติ ปริวชฺเชติ
อุนกํ ปกฺขิปนฺโต วีย กุสลํ ปริวฺเรติ; เอวญฺจ ปน
กโรนฺโต สีสฺสมาธิปญฺญาวิมุตฺติวิมุตฺติญาณทสฺสน-
สงฺขาตํ วริ อุตฺตมเมว อาทาย ปาปานิ อุกุสลกมฺมานิ
ปริวชฺเชติ.

ส มุนีติ: โส มุนิ นามาติ อตฺถเ. **เตน โส มุนีติ:**
“กสฺมา ปน โส มุนีติ เจ; ยํ เหฏฺฐา วุตฺตการณํ, เตน
โส มุนีติ อตฺถเ. **โย มุนาติ อุกฺโกลเกติ:** โย ปุคฺคโ
อิมสฺมี ขนฺธาทีโลเก ตฺลฺ อาโรเปตฺวา มินฺนฺโต วีย “อิม
อชฺชุตฺติกา ขนฺธา, อิม พาทิราติอาทินา นเยน อิม
อุกฺโ อตฺถเ มุนาติ. **มุนิ เตน ปวฺจจติ:** เตน การณเ
‘มุนีติ ปวฺจจติ เอวาติ อตฺถเ.

เทศนาวิธาน พุ โสตาปตฺติผลาทีนึ ปาปญฺสูติ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ (ซึ่งบุคคล) ผู้จับซึ่งปลาด้วยเบ็ด คนหนึ่ง ชื่อว่า อริยะ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **น เตน อริโย โหติ** ดังนี้ เป็นต้น ๙

“**น เตน อริโย โหติ** อิมํ ธมฺมเทศนํ สตุถา
เชตวนเ วิหฺรนฺโต เอกํ อริยํ นาม พาลีสิกํ อารพฺภ
กเถสิ.

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในวันหนึ่ง อ.พระศาสดา ทรงเห็นแล้ว ซึ่งอุปนิสัย แห่งโสดาปัตติมรรค (ของบุคคลผู้จับซึ่งปลาด้วยเบ็ด) นั้น เทียบไปแล้ว เพื่อบิณฑชะ ในบ้านใกล้ประตูในทิศอุดร แห่งเมือง ชื่อว่าสาวตถิ ผู้อันหมู่แห่งภิกษุแวดล้อมแล้ว ย่อมเสด็จมา (แต่เมืองชื่อว่าสาวตถิ) นั้น ๙ ในขณะนั้น (อ.บุคคล) ผู้จับซึ่งปลา ด้วยเบ็ด นั้น จับอยู่ ซึ่งปลา ท. ด้วยเบ็ด เห็นแล้ว ซึ่งหมู่แห่งภิกษุ มีพระพุทเจ้าเป็นประมุข ทิ้งแล้ว ซึ่งคันแห่งเบ็ด ได้ยื่นแล้ว ๙ อ.พระศาสดา เสด็จกลับแล้วประทับยืนแล้ว ในที่ อันไม่ไกล (แห่งบุคคลผู้จับซึ่งปลาด้วยเบ็ด) นั้น ตรัสถามแล้ว ซึ่งชื่อ ท. (ของพระเถระ ท.) มีพระเถระชื่อว่าสารีบุตร เป็นต้น ว่า อ.เธอ เป็น ผู้มีชื่ออย่างไร (ย่อมเป็น), อ.เธอ เป็นผู้มีชื่ออย่างไร (ย่อมเป็น) ดังนี้ ๙ (อ.พระเถระ ท.) แม่เหล่านั้น กราบทูลแล้ว ซึ่งชื่อ ท. ของตน ๙ ว่า อ.ข้าพระองค์ เป็นผู้ชื่อว่าสารีบุตร (ย่อมเป็น), อ.ข้าพระองค์ เป็นผู้ชื่อว่าโมคคัลลานะ (ย่อมเป็น) ดังนี้ ๙ (อ.บุคคล) ผู้จับซึ่งปลา ด้วยเบ็ด คิดแล้ว ว่า อ.พระศาสดา ย่อมตรัสถาม ซึ่งชื่อ ท. ของภิกษุ ท. ทั้งปวง, อ.พระศาสดา เห็นจะ จักตรัสถาม ซึ่งชื่อ แม่ของเรา ดังนี้ ๙

เอกทิวสํ หิ สตุถา ตสฺส โสตาปตฺติมคฺคตฺส
อุปนิสฺสยํ ทิสฺวา สวาทฺถิยา อุตฺตรทวารคามา ปิณฺฑทาย
จริตฺวา ภิกฺขุสงฺฆบรีหฺโต ตโต อากจฺจติ. ตสฺมี ขณ
โส พาลีสิกो พลิสฺเสน มจฺเจ คนฺหนฺโต พุทฺธปฺมุขํ
ภิกฺขุสงฺฆํ ทิสฺวา พลิสฺสยฺจิจฺจ ทฺเวตฺวา อฏฺฐาสสิ. สตุถา
ตสฺส อวิทุเร จานเ นินฺตติตฺวา จิโต “ตฺวํ กิณฺหาโม, ตฺวํ
กิณาโมติ สารีปฺตตฺตเถราทินํ นามานิ ปุจฺฉิ. เตปิ “อหํ
สารีปฺตฺโต, อหํ โมคฺคัลลาโนติ อตฺตโน อตฺตโน นามานิ
กถยฺสิ. พาลีสิกो จินฺเตสิ “สตุถา สพุเพสํ นามานิ
ปุจฺฉติ, มมาปิ นามํ ปุจฺฉิสฺสตี มณฺเฑติ.

อ.พระศาสดา ทรงทราบแล้ว ซึ่งความปรารถนา (แห่งบุคคล ผู้จับซึ่งปลาด้วยเบ็ด) นั้น ตรัสถามแล้ว ว่า ดูก่อนอุปาสก อ.ท่าน เป็นผู้ชื่อว่า อะไร (ย่อมเป็น) ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ข้าแต่พระองค์ ผู้เจริญ อ.ข้าพระองค์ เป็นผู้ชื่อว่า อริยะ (ย่อมเป็น) ดังนี้ (อันบุคคลผู้จับซึ่งปลาด้วยเบ็ด นั้น) กราบทูลแล้ว, ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนอุปาสก (อ.บุคคล) ผู้ยังสัตว์มีปรารถนาให้ตกลงไปโดยปกติ ผู้เช่นท่าน เป็นผู้ชื่อว่า อริยะ ย่อมเป็น หามิได้, ส่วนว่า (อ.บุคคล) ผู้ดำรงอยู่แล้ว ในความเป็นอันไม่เบียดเบียน ซึ่งมหาชน เป็นผู้ชื่อว่าอริยะ (ย่อมเป็น) ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

สตุถา ตสฺส อิจฺฉํ ฅตฺวา “อุปาสก ตฺวํ โก นามาติ
ปุจฺฉิตฺวา, “อหํ ภาณเต อริโย นามาติ วุตฺเต,
“น อุปาสก ตาทีโส ปาณาทิปาตี อริโย นาม โหติ,
อริโย ปน มหาชนสฺส อวิหีสณาเว จิโตติ วตฺวา อิมํ
คากมาห

(อ.บุคคล) ย่อมเบียดเบียน ซึ่งสัตว์มีปรารถนา ท.
(เพราะเหตุ) ไฉ เป็นผู้ชื่อว่าอริยะ ย่อมเป็น
(เพราะเหตุ) นั้น หามิได้, (อ.บุคคล อันเรา)
ย่อมกล่าว ว่า เป็นอริยะ ดังนี้
เพราะอันไม่เบียดเบียน ซึ่งสัตว์มีปรารถนาทั้งปวง ท. ดังนี้ ๙

“**น เตน อริโย โหติ** เยน ปาณานิ หีสติ;
อหีสสา สพุพปาณานํ ‘อริโยติ ปุจฺจตีติ.

(อ.อรรถ) ว่า เพราะอันไม่เบียดเบียน (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า **อหีสสา** ดังนี้ ๙ (อ.อรรถรูป) นี้ ว่า (อ.บุคคล) ย่อมเบียดเบียน ซึ่งสัตว์มีปรารถนา ท. (เพราะเหตุ) ไฉ,

ตตฺถ “**อหีสชาติ:** อหีสเนน. อิทํ วุตฺตํ โหติ
“เยน ปาณานิ หีสติ,

เป็นผู้ที่ชื่อว่าอริยะ ย่อมเป็น เพราะเหตุนี้ หามิได้, ส่วนว่า (อ.บุคคล) ไต ดำรงอยู่แล้ว ไกล จากความเบียดเบียน เพราะอัน ไม่เบียดเบียน ซึ่งสัตว์มีปรารถนทั้งปวง ท. (ด้วยปรารถนัตถุ) มีฝ่ามือเป็นต้น คือว่า เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในภาวนามิเมตตตเป็นต้น, (อ.บุคคล) นี้ (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ย่อมตรัสเรียก ว่า เป็นอริยะ ดังนี้ ดังนี้ เป็นคำอธิบาย อันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสแล้ว ย่อมเป็น ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.บุคคล) ผู้จับซึ่งปลาด้วยเบ็ด ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในโศดาปัตติผล ฯ

อ.เทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับด้วยวาจา มีประโยชน์ ได้มีแล้ว (แก่ชน ท.) แม้ผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล ฯ

๑. เรื่องแห่งบุคคลผู้จับซึ่งปลาด้วยเบ็ดชื่อว่าอริยะ (จบแล้ว) ฯ

๑๐. อ. เรื่องแห่งภิกษุผู้มาก (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

อ. พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งภิกษุ ท. ผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยคุณมีศีลเป็นต้น ผู้มาก ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **น สิลพพตมตเตน** ดังนี้เป็นต้น ฯ

ได้ยินว่า (อ.ความคิด) อย่างนี้ ว่า อ.เรา ท. เป็นผู้ที่มีศีล อันถึงพร้อมแล้ว (ย่อมเป็น), อ.เรา ท. เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งอตุตถ์ (ย่อมเป็น), อ.เรา ท. เป็นผู้ที่มีสุตะมาก (ย่อมเป็น), อ.เรา ท. เป็นผู้ที่อยู่ในเสนาสนะอันสงบแล้วโดยปกติ (ย่อมเป็น), อ.เรา ท. เป็นผู้มีการได้ ซึ่งฌาน (ย่อมเป็น), อ.พระอรหันต์ เป็นคุณชาติ อันเรา ท. ได้โดยยาก (จะเป็น) หามิได้, อ.เรา ท. จักบรรลุ ซึ่งพระอรหันต์ ไฉน (แห่งพระอรหันต์ อันเรา ท.) ปรารถนาแล้ว นั้นเทียว ดังนี้ ได้มีแล้ว (ในภิกษุ ท.) เหล่านั้น หนา (แก่ภิกษุ ท.) บางพวก ฯ (ในภิกษุ ท.) เหล่านั้นหนา (อ.ภิกษุท.) แม้เหล่าใด เป็นอนาคามี (ย่อมเป็น), (อ.ความคิด) นั้น ว่า ในกาลนี้ อ.พระอรหันต์ เป็นคุณชาติ อันเรา ท. ได้โดยยาก (จะเป็น) หามิได้ ดังนี้ ได้มีแล้ว (แก่ภิกษุ ท.) แม้เหล่านั้น ฯ ในวันหนึ่ง (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น แม้ทั้งปวง เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา ถวายบังคมแล้ว นั่งแล้ว ผู้ อันพระศาสดา ตรัสถามแล้ว ว่า ดูกอนภิกษุ ท. อ.กิจแห่งบรรพชิต ของเธอ ท. ถึงแล้ว ซึ่งที่สุด บ้างหรือหนอ แล ดังนี้ กราบทูลแล้ว อย่างนี้ ว่า

น เตน การณน อริโย โหติ; โย ปน สพุพปานัน ปาณินา อหีสเนน เมตตตาทิภาวนาย ปติภูจิตตตต หีสโต อารา จิต, อัย 'อริโยติ ปวจุจตีติ อตุเถ.

เทศนาวาสนา พาลิสโก โสตาปัตติผล ปติภูจติ.

สมปุตตานิปี สัตถิกา เทศนา อโหสีติ.

อริยพาลิสกตตุ.

๑๐. สมพหุลภิกษุขตตุ.

“**น สิลพพตมตเตน** อิมํ ฐมมเทสนํ สตุถา เขตวเน วิหรนุโต สมพหุเล สีลาทิสมฺปนฺเน ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ.

เตสุ กิร เอกจฺจัน เหว อโหสิ “มยํ สมฺปนฺนสีลา, มยํ อตุตฺถจฺจ, มยํ พหุสุตฺตา, มยํ ปนฺตเสนาสนวาสิโน, มยํ ฉานลาภิโน, น อมฺหากํ อรหตฺตํ ทูลลํ, อิจฺฉิตฺทิวเสเยว อรหตฺตํ ปาปฺพนิสฺสามาติ. เยปิ ตตฺถ อนาคามีโน เตสฺปิ เอตทโหสิ “น อมฺหากํ อิทานิ อรหตฺตํ ทูลลภนฺติ. เต สพุเพปิ เอกทิวสํ สตุถารํ อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา นิสินฺนา “อปี นฺุ โข โว ภิกฺขเว ปพฺพชิตฺกิจฺจํ มตฺถกํ ปตฺตนฺติ สตุถารา ปุฏฺจา เอวมาหํสุ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.ข้าพระองค์ ท. เป็นผู้มีอย่างนี้เป็นรูป ด้วย ๆ (ย่อมนั้น), เพราะเหตุนี้ (อ.ข้าพระองค์ ท.) คิดแล้วว่า (อ.เรา ท.) เป็นผู้สามารถ เพื่ออันบรรลุนั้น ซึ่งพระอรหันต์ ในขณะ (แห่งพระอรหันต์ อันเรา ท.) บรรลุนั้นแล้วนั้นเทียว ย่อมเป็น ดังนี้ ย่อมอยู่ ดังนี้ ฯ

อ.พระศาสดา ทรงสดับแล้ว ซึ่งคำ (ของภิกษุ ท.) เหล่านั้น ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. อ.อัน ชื่ออันภิกษุ เห็น ว่า อ.ทุกขในภพของเรา ท. มีประมาณน้อย ดังนี้ (ด้วยเหตุ) สักว่า คุณมีความเป็นผู้มีศีลอันหมดจดรอบแล้วเป็นต้น หรือ หรือว่า (ด้วยเหตุ) สักว่า สุขของพระอนาคามี ย่อมไม่ควรร, ก็ อ.จิต ว่า (อ.เรา) เป็นผู้ถึงแล้วซึ่งสุขย่อมนั้น ดังนี้ (อันภิกษุ) ไม่ถึงแล้ว ซึ่งความสิ้นไปแห่งอาสวะไม่พึงให้เกิดขึ้น ดังนี้ ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา ท. เหล่านี้ ว่า

ดูก่อนภิกษุ (อ.ภิกษุ) เป็นผู้ไม่ถึงแล้ว ซึ่งความสิ้นไปแห่งอาสวะ (เป็น) ไม่ถึงทั่วแล้ว ซึ่งความวางใจ (ด้วยคุณ) สักว่า ศีลและวัตร หรือ ก็ หรือว่า ด้วยความเป็นแห่งบุคคลผู้มีสุตะมาก ด้วยอันได้ซึ่งสมาธิ หรือ หรือว่า ด้วยอันนอนในที่อันสงบแล้ว (หรือว่า) ด้วยเหตุ สักว่า ความดำริมีประมาณเท่านี้ ว่า (อ.เรา) ย่อมถูกต้อง ซึ่งสุขในเนกขัมมะ อัน อันปุถุชนไม่เสพแล้ว (ดังนี้) ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า (ด้วยคุณ) สักว่า ปาริสุทธิศีล ๔ หรือ หรือว่า (ด้วยคุณ) สักว่า รุกตคุณ ๑๓ (ดังนี้) ในบท ท.) เหล่านี้ หนา (แห่งบท) ว่า **ศีลพุดมตเตน** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า หรือว่า (ด้วยเหตุ) สักว่า ความที่ แห่งปฏิภาท ท. ๓ เป็นบทอันตนเรียนเอาแล้ว (ดังนี้) แห่งบท) ว่า **พาทุสจเจเน** วา ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ด้วยอันได้ซึ่งสมาบัติ ๘ หรือ (ดังนี้) แห่งบท) ว่า **สมาธิลาเภเน** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ซึ่งสุขของพระอนาคามี (ดังนี้) แห่งบท) ว่า **เนกขัมมุสสุขี** ดังนี้ ฯ เพราะเหตุนี้ (อ.ภิกษุ) ไม่ถึงทั่วแล้ว ซึ่งความวางใจ ด้วยเหตุ) สักว่า ความดำริมีประมาณเท่านี้ ว่า (อ.เรา) ย่อมถูกต้อง ซึ่งสุขของพระอนาคามี ดังนี้ หรือ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า อัน อันปุถุชน ท. ไม่เสพแล้ว คือว่า อันอันพระอริยเจ้า ท. เสพแล้วนั้นเทียว (ดังนี้) แห่งบาทแห่งพระศาสดา) ว่า **อปุถุชชนเสวิตติ** ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา) เมื่อตรัสเรียก (แห่งภิกษุ ท.) เหล่านี้ หนา (ซึ่งภิกษุ) รูปใดรูปหนึ่ง ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า (อ.ภิกษุ) ไม่พึงถึงทั่ว ซึ่งความวางใจ (ดังนี้) แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **วิสุตาสมาปาที** ดังนี้ ฯ

“ภนฺเต มยํ เอรุรูปา จ เอรุรูปา จ; ตสฺมา ‘อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺตฺกฺขณฺเวยว อรหตุตํ ปตฺตํ สมตฺถมฺหาติ จินฺนเตตฺวา วิหฺรามาทิ.”

สตฺถา เตสํ วจันํ สุตฺวา “ภิกฺขเว ภิกฺขุณา นาม ปริสุทฺทสฺสีลาทิมตฺตเกเน วา อนาคามีสุชฺชมตฺตเกเน วา ‘อปฺปกํ โน ภวทฺทฺชฺชนฺติ ทฺวํ จํ น วฏฺฏติ, อาสวทฺทฺชฺชํ ปน อปฺปตฺวา ‘สุชฺชิตฺมฺหีติ จิตฺตํ น อปฺปาทเตตฺทฺพนฺติ วตฺวา อิมาคาธา อภาสิ

“น สิลพุดมตเตเน	พาทุสจเจเน	วา ปน
อถวา สมาธิลาเภเน	วิวิตตสยเนเน	วา
‘มุสสามิ เนกขัมมุสสุขี	อปุถุชชนเสวิตติ	
ภิกษุ วิสุตาสมาปาที	อปฺปตฺโต	อาสวทฺทฺชฺชนฺติ.

ตตถ “**ศีลพุดมตเตนาติ:** จตุปาริสุทธิศีลมตเตเน วา เตรสสุตฺตฺกฺคุณมตเตเน วา. **พาทุสจเจเน** วาติ: ติถฺถนํ ปิฎฺฎกาณํ อุกฺคหิตมตเตเน วา. **สมาธิลาเภนาติ:** อฏฺฐสมาปตฺติลาเภเน วา. **เนกขัมมุสสุขี:** อนาคามีสุขี. ตสฺมา ‘อนาคามีสุขี มุสสามีติ เอตตฺกมตเตเน วา.

อปุถุชชนเสวิตินฺติ: ปุถุชชนฺเห อเสวิตติ อริยเหติ เสวิตเมว. **ภิกษุติ:** เตสํ อญฺญตฺรมาลปฺนฺโต อาน. **วิสุตาสมาปาทีติ:** วิสุตาสํ น อปฺทฺชฺชเยย.

(อ.อรรถรูป) นี้ ว่า ดูก่อนภิกษุ ชื่อ อ.ภิกษุ เป็นผู้ไม่บรรลุลแล้ว ซึ่งพระอรหันต์ อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่าความสิ้นไปแห่งอาสวะ เป็น ไม่พึงถึงทั่ว ซึ่งความวางใจ ว่า อ.ภพ ของเรา เป็นสภาพมี ีประมาณน้อย เป็นสภาพมีประมาณนิดหน่อย (ย่อมนับ) ดังนี้ (ด้วยเหตุ) สักว่าความเป็นแห่งคุณมีความเป็นผู้มีศีล อันถึงพร้อมแล้วเป็นต้น นี้ นั้นเทียว, เหมือนอย่างว่า อ.คุณ แม้มีประมาณน้อย เป็นคุณมีกลิ่นเหม็น (ย่อมนับ) ฉนั้นได้, อ.ภพ แม้มีประมาณน้อย เป็นทุกข์ (ย่อมนับ) ฉนั้นนั้น ดังนี้ เป็นคำอธิบาย (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ย่อมเป็น ฯ

อิทํ วุตตํ โหติ “ภิกขุ อิมินา สมฺปนฺนสึลาทีภาว-
มตฺตเกเนว มยุหํ ภโว อปฺปโก ปริตฺตโกติ อาสวกุขย-
สงฺขาตํ อรหตฺตํ อปฺปตฺโต หุตฺวา ภิกขุ นาม วิสุสาส์
น อาปชฺชเชยฺย; ยถา हि อปฺปมตฺตโกปี कुถิ ทฺคฺคฺนุโ,
เอวํ อปฺปมตฺตโกปี ภโว ทฺกฺโขติ.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในพระอรหันต์ ฯ อ.เทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับ ด้วยวาจา มีประโยชน์ ได้มีแล้ว (แก่ชน ท.) แม้ผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล ฯ

เทสนาวสานเ เต ภิกขุ อรหตฺเต ปติฏฺฐหึสุ.
สมฺปตฺตตานปี สาทฺธิกา เทสนา อโหสิตี.

อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้มาก (จบแล้ว) ฯ

สมฺพหุลภิกขฺวตฺถ.

อ.กถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความแห่งวรรค
อันบัณฑิตกำหนดแล้วด้วยบุคคลผู้ตั้งอยู่ในธรรม
จบแล้ว ฯ

ธมฺมฏฺฐวคฺคฺวณฺณา นิฏฺฐิตา.

อ.วรรคที่ ๑๙ (จบแล้ว) ฯ

เอภฺนวิสติโม วคฺโค.

**๒๐. อ.กถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความแห่งวรรค
อันบัณฑิตกำหนดแล้วด้วยหนทาง
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ**

๒๐. มคคควคควณณา

**๑. อ.เรื่องแห่งภิกษุมีร้อยห้าเป็นประมาณ
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ**

๑. ปญจสตภิกขุวตถุ.

๑. พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ซึ่งภิกษุ ท. มีร้อยห้าเป็นประมาณ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา
นี้ว่า **มคคานัญจคิโก** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“มคคานัญจคิโกติ อิมิ ธมฺมเทศนํ สตุถา
เชตวนเ วิหรนฺโต ปญฺจสเต ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ.

ได้ยินว่า (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านี้ ครั้นเมื่อพระศาสดา
เสด็จเที่ยวไปแล้ว สู่ที่จาริกในชนบท เสด็จมาแล้ว สู่เมืองชื่อว่า-
สาวตถิ อีก นิ่งแล้ว ในศาลาเป็นที่บำรุง กล่าวแล้ว ซึ่งวาจา
เป็นเครื่องกล่าวซึ่งหนทาง ปรารภ ซึ่งหนทาง อันตน เที่ยวไปแล้ว
โดยนัย มีคำว่า อ.หนทาง ของบ้านโน้น จากบ้านโน้น เป็น
หนทางเสมอ (ย่อมเป็น), อ.หนทาง ของบ้านโน้น (จากบ้านโน้น)
เป็นหนทางมีความเสมอไปปราศแล้ว (ย่อมเป็น), (อ.หนทาง ของ
บ้านโน้น จากบ้านโน้น) เป็นหนทางเป็นไปกับด้วยก้อนกรวด
(ย่อมเป็น), (อ.หนทาง ของบ้านโน้น จากบ้านโน้น) เป็นหนทาง
ไม่มีก้อนกรวด (ย่อมเป็น), ดังนี้ เป็นต้น ฯ

เต กิร สตุถิ ชนปทจาริกิ จริตฺวา ปุณฺ สวตฺถิมาคเต
อุปฺภุจฺจณสาลาเย นิสิตฺติววา “อสุกคามโต อสุกคามสุส
มคฺโค สโม, อสุกคามสุส มคฺโค วิสโม, สสฺกฺขโร,
อสุกฺขโรติอาทิณา นเยน อตฺตนา วิจิริตมคฺคํ อารพฺภ
มคฺคกถํ กเถสุ.

๑. พระศาสดา ทรงเห็นแล้ว ซึ่งอุปนิสัย แห่งพระอรหันต์
(ของภิกษุ ท.) เหล่านี้ เสด็จมาแล้ว สู่ที่นั่น ประทับนั่งแล้ว
บนอาสนะ (อันบุคคล) ปลูกแล้ว ตรัสถามแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท.
(อ.เธอ ท.) เป็นผู้นั่งพร้อมกันแล้ว ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าว
อะไร หนอ ย่อมมี ในกาลนี้ ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อ.ข้าพระองค์ ท.
เป็นผู้นั่งพร้อมกันแล้ว ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าว) ชื่อนี้ (ย่อมมี
ในกาลนี้) ดังนี้ (อันภิกษุ ท. เหล่านี้) กราบทูลแล้ว, ตรัสแล้ว ว่า
ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.หนทาง) นี้ เป็นหนทางมีในภายนอก (ย่อมเป็น),
อ.อัน ชื่อ อันภิกษุ กระทำ ซึ่งกรรม ในอริยมรรค ย่อมควร, อ.ภิกษุ
ผู้กระทำอยู่ อย่างนี้ ย่อมหลุดพ้น จากทุกข์ทั้งปวง ดังนี้
ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา ท. เหล่านี้ ว่า

สตุถา เตสํ อรหตฺตสุสฺส อุปนิสฺสยํ ทิสฺวา ตํ จานํ
อาคนตฺวา ปญฺเขตฺตาสเน นิสินฺโน “กาย นุตฺถ ภิกฺขเว
เอตฺรหิ กถาย สนนินฺนนาติ ปุจฺฉิตฺวา “อิมาย นามาติ
วุตฺเต, “ภิกฺขเว อโย พาทิรภมคฺโค, ภิกฺขุณา นาม
อริยมคฺเค กมฺมํ กาคู วฏฺฏติ, เอวํ กโรนฺโต ภิกฺขุ
สพฺพพุกฺขา ปมฺุจฺจติติ วตฺวา อีมา คาถา อภาสิ

แห่งหนทาง ท. หนา (อ.หนทาง) มีองค์ ๘
เป็นหนทางประเสริฐที่สุด (ย่อมเป็น) ,
แห่งสัจจะ ท. หนา อ. บท ท. ๘
(เป็นบทประเสริฐที่สุด ย่อมเป็น),
แห่งธรรม ท. หนา อ. วิราคะ
เป็นธรรมประเสริฐที่สุด (ย่อมเป็น),
อนึ่ง (แห่งสัตว์ ท.) ผู้มีเท้า ๒ หนา
(อ.พระตถาคต) ผู้มีจักขุ (เป็นผู้ประเสริฐที่สุด
ย่อมเป็น), อ.หนทาง นิ่งนึ่งเที่ยว (ย่อมมี)
เพื่อความหมดจดพิเศษ แห่งทัศนะ
(อ.หนทาง) อื่น ย่อมไม่มี, เพราะว่า อ.เธอ ท.
จงดำเนินไป (สู่หนทาง) นั้น อันเป็นที่หลง
ทั่วแห่งมารและเสนาของมาร,

“มคคานัญจคิโก เสฏฺโฐ **สจฺจจันํ จตุโร ปทา,**
วิราโค เสฏฺโฐ **ธมฺมานํ** **ทิปทานญจ จกฺขุมมา;**
เอเสว มคฺโค **นตฺถญฺเ** **ทสฺสนสุส วิสุทฺธิยา,**
เอตฺถนฺติ **ตุมฺเห** **ปฏฺิปชฺชถ** **มารเสนปฺปโมหน,**

อ.เธอ ท. ผู้ดำเนินไปแล้ว (สู่หนทาง) นั้น แล
 จักกระทำ ซึ่งที่สุด แห่งทุกข์, อ.หนทาง อันเรา
 รู้ทั่วแล้ว (ซึ่งหนทาง) อันเป็นที่สลัดออกซึ่งลูกศร
 บอกแล้ว แก่เธอ ท., อ.ความเพียรเป็นเครื่องยังกิเลส
 ให้ร้อนทั่ว อันเธอ ท. พึงกระทำ, (เพราะว่า)
 อ.ตถาคต ท. เป็นผู้บอก (ย่อมนั้น), (อ.เธอ ท.)
 ผู้ดำเนินไปแล้ว ผู้มีอันเพ่งเป็นปกติ ย่อมหลุดพ้น
 จากกิเลสเป็นเครื่องผูกแห่งมาร ดังนี้ ฯ

เขตยหิ ตุมเห ปฏิปนฺนา ทุกฺขสฺสนฺตํ กริสฺสท;
 อภฺยาโต โว มยา มคฺโค อญฺเวย สลฺลสฺตฺถนํ
 ตุมฺเหหิ กิจฺจํ อาตปฺปํ, อภฺยาตาโร ตถาคฺตา,
 ปฏิปนฺนา ปโมกฺขนฺติ ฉายิโน มารพฺพณฺนาติ.

(อ.อรรถ) ว่า (อ.หนทาง ท.) มีหนทางอันบุคคลพึงไปด้วยแห่ง
 เป็นต้น หรือ หรือว่า อ.หนทางแห่งปฏิญญา ๒๒ ท. จงมีเกิด, แห่งหนทาง ท.
 แม้ทั้งปวงหนา อ.หนทาง มีองค์ ๔ อันกระทำซึ่งอันละ (ซึ่งองค์ ท.) ๔
 มีมิฉชาติปฏิญญาเป็นต้น ด้วยองค์ ท. ๔ มีสัมมาปฏิญญาเป็นต้น
 อันกระทำแล้ว ซึ่งนิโรธ ให้เป็นอารมณ์ ยังกิจมีอันกำหนดรู้ซึ่งทุกข์
 เป็นต้น ในสัจจะ ท. แม้ ๔ ให้สำเร็จอยู่ เป็นหนทางประเสริฐที่สุด
 คือว่า เป็นหนทางสูงสุด (ย่อมนั้น) ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา
 (แห่งบท) ว่า **มคฺคานญฺจโก** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า อ.วจีสัจจะ
 อันมาแล้ว ว่า (อ.บุคคล) พึงกล่าว ซึ่งคำสัตย์, อ.บุคคล ไม่พึงโกรธ
 ดังนี้ เป็นต้น หรือ, หรือว่า อ.สมมุติสัจจะ อันต่างโดยสัจจะมีคำว่า
 อ.พราหมณ์ จริ่ง, อ.กษัตริย์ จริ่ง ดังนี้ เป็นต้น, อ.ปฏิญญาสัจจะ ว่า
 (อ.เรื่อง) นั้นนึ่งเทียว เป็นเรื่องจริง (ย่อมนั้น), (อ.เรื่อง) อื่น
 เป็นเรื่องเปล่า (ย่อมนั้น) ดังนี้ หรือ หรือว่า อ.ปรมาตมสัจจะ
 อันต่างโดยสัจจะมีคำว่า อ.ทุกข์ เป็นความจริงอันประเสริฐ
 (ย่อมนั้น) ดังนี้ เป็นต้น จงมีเกิด. แห่งสัจจะ ท. เหล่านี้ แม้ทั้งปวง
 หนา อ.บท ท. ๔ มีบท ว่า อ.ทุกข์ เป็นความจริงอันประเสริฐ
 (ย่อมนั้น) ดังนี้ เป็นต้น ชื่อว่า เป็นบทประเสริฐที่สุด เพราะอรรถว่า
 ทุกข์ (อันพระโยคาวจร) พึงกำหนดรู้ ด้วย เพราะอรรถว่าสมุทัย
 (อันพระโยคาวจร) พึงละ ด้วย เพราะอรรถว่านิโรธ (อันพระโยคาวจร)
 พึงกระทำให้แจ้ง ด้วย เพราะอรรถว่ามรรค (อันพระโยคาวจร)
 พึงให้เจริญ ด้วย เพราะอรรถคืออันรู้ตลอดด้วยญาณดวงหนึ่ง ด้วย
 เพราะอรรถคืออันรู้ตลอดโดยแท้ ด้วย (ย่อมนั้น) ดังนี้ แห่งบาท
 แห่งพระคาถา) ว่า **สจฺจานํจตุโร ปทา** ดังนี้ ฯ

ตตฺถ “**มคฺคานญฺจโก**: ชงฺขมคฺคาทโย วา
 โหนฺตุ ทฺวาสุญฺจิทฺทิจฺจิตฺตมคฺคา วา, สพฺเพสฺสปี มคฺคานํ
 สมฺมาทิจฺจาทิ อญฺสฺสึ อญฺเวย มิจฺฉาทิจฺจาทินํ
 อญฺสฺสนํ ปทานฺนโร นิโรธมรรम्मณํ กตฺวา จตุสฺสปี สจฺเจสฺสุ
 ทุกฺขปริชานนาทิจฺจํ สาธยมาโน อญฺจฺจโก มคฺโค
 เสฏฺโฐ อุตฺตโม. **สจฺจานํ จตุโร ปทา**: “สจฺจํ ภณฺ,
 น กฺขุเมยฺยาติ อาคตํ วจีสจฺจํ วา โหนฺตุ “สจฺจํ
 พฺราหมณฺ, สจฺจํ ชตฺติโยติอาทิจฺจํ สมฺมตีสจฺจํ วา
 “อิทฺเมว สจฺจํ, โมฆมญฺญนฺติ ทิจฺจิสจฺจํ วา “ทุกฺข์
 อริยสจฺจนฺติอาทิจฺจํ ปรมตฺตสจฺจํ วา, สพฺเพสฺสปี
 อิมสฺส สจฺจานํ ปริชานิตพฺพตฺถน ปทาตพฺพตฺถน
 สจฺจิกาทพฺพตฺถน ภาเวตพฺพตฺถน เอกปฺปฏิเวธนตฺถน
 จ ตลปฺปฏิเวธนตฺถน จ “ทุกฺข์ อริยสจฺจนฺติอาทโย
 จตุโร ปทา เสฏฺฐา นาม.

(อ.อรรถ) ว่า แห่งธรรมทั้งปวง ท. หนา อ.วิราคะ อัน
 บัณฑิตนับพร้อมแล้วว่านิพพาน ชื่อว่าเป็นสภาพประเสริฐที่สุด
 เพราะพระดำรัส ว่า ดูก่อนนิกฺษุ ท. อ.ธรรม ท. อัน (อันปัจฉัย) ประจักษ์แล้ว
 หรือ หรือว่า อัน (อันปัจฉัย) ไม่ประจักษ์แล้ว มีประมาณเพียงใด
 (มีอยู่) (แห่งธรรม ท.) เหล่านั้นหนา อ.วิราคะ (อันเรา) ย่อมกล่าว ว่า
 เป็นยอด ดังนี้ (ย่อมนั้น) ดังนี้แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **วิราโค**
เสฏฺโฐ ธมฺมานํ ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า (แห่งสัตตวิ ท.) ผู้มีเท่า ๒
 อันต่างโดยสัตตวิเทพและมนุษย์เป็นต้น แม้ทั้งปวง หนา
 อ.พระตถาคตเจ้าเทียว ผู้มีพระจักขุ ด้วยจักขุ ท. ๕ เป็นผู้ประเสริฐ
 ที่สุด (ย่อมนั้น) ฯ

วิราโค เสฏฺโฐ ธมฺมานนฺติ: “ยวตฺตา ภิกฺขเว
 ธมฺมา สงฺขตา วา อสงฺขตา วา, วิราโค เตสํ
 [ธมฺมานํ] อคฺคมกฺขาเยตีติ วจฺนโต สพฺพธมฺมานํ
 นิพฺพานสงฺขาโต วิราโค เสฏฺโฐ. **ทิปทานญจ จกฺขุมาติ**:
 สพฺเพสฺสปี เทวมนุสฺสชาติเกทานํ ทฺวิปทานํ ปญฺจหิ
 จกฺขุหิ จกฺขุมา ตถาคโตว เสฏฺโฐ.

อ.ศัพท์คือ จ มีอันประมวลมาเป็นอรรถ ย่อมประมวลมา ซึ่งอรูปธรรม ท., เพราะเหตุนี้ แม้แห่งอรูปธรรม ท. หนา อ.พระตถาคตเจ้า เป็นผู้ประเสริฐที่สุด คือว่า เป็นผู้สูงสุด (ย่อมเป็น ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **ทิปทานญจ จกขุมา** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า (อ.หนทาง) ไต อันเรา กล่าวแล้ว ว่า เป็นหนทางประเสริฐที่สุด ดังนี้, อ.หนทาง นั้นนึ่งเดียว (ย่อมมี) เพื่อความหมดจดพิเศษแห่งมรรคและผลและทัสนะ, (อ.หนทาง) อัน ย่อมไม่มี (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **ทสฺสนสฺส วิสุทฺธิยา** ดังนี้ (อ.อรรถ) ว่า เพราะเหตุนี้ อ.ท่าน ท. จึงดำเนินไป (สู่หนทาง) นั้นนึ่งเดียว (ดังนี้ แห่งบาท) ว่า **เอตํ หิ** ดังนี้ ฯ ก็ (อ.บพ) นั้น ว่า **มารเสนปโปมหนนฺติ** ดังนี้ (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ย่อมตรัส ว่า เป็นที่หลงแห่งมาร คือว่า เป็นที่พิศวงแห่งมาร ดังนี้ ฯ อ.อรรถ ว่า (อ.เธอ ท.) จักกระทำ ซึ่งที่สุด คือว่า ซึ่งเขตเป็นเครื่องกำหนด แห่งทุกข์ในวัฏฏะ แม้ทั้งสิ้น ดังนี้ (แห่งบาท) ว่า **ทุกฺขสฺส** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า อ.หนทาง นี้ อันเรา รู้แล้ว ซึ่งหนทาง นั้น อันเป็นที่สลัดออก คือว่า อันเป็นที่ย้าย คือว่า อันเป็นที่ถอนออก (ซึ่งลูกศร ท.) มีลูกศรคือวาคะเป็นต้น โดยประจักษ์แก่ตน เว้น (จากกิจ ท.) มีอันเชื้อฟุ้งเป็นต้น เทียว บอกแล้ว, ในกาลนี้ อ.ความเพียรเป็นเครื่องตั้งไว้โดยชอบ อันถึงแล้ว ซึ่งอันนับ ว่า อาตปปะ ดังนี้ เพราะเป็นเครื่อง ยังกิเลส ท. ให้ร้อนทั่ว อันเธอ ท. ฟังกระทำ คือว่า ควรกระทำ เพื่อประโยชน์แก่อันบรรล (ซึ่งหนทาง) นั้น เพราะว่า อ.พระตถาคตเจ้า ท. เป็นผู้ตรัสบอก อย่างเดียว (ย่อมเป็น), เพราะเหตุนี้ (อ.ชน ท.) ผู้ดำเนินไปแล้ว ด้วยสามารถแห่งหนทาง (อันพระตถาคตเจ้า ท.) เหล่านั้น ตรัสบอกแล้ว ผู้มีอันเพ่ง เป็นปกติ ด้วยฉาน ท. ๒ เหล่าใด, (อ.ชน ท.) เหล่านั้น ย่อมหลุดพ้น จากกิเลสเป็นเครื่องผูกแห่งมาร อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่าวัฏฏะ อันเป็นไปในภูมิ ๓ ดังนี้ (แห่งบาท) ว่า **สลลสฺสตถนฺ** ดังนี้เป็นต้น ฯ

ในกาลเป็นที่สุดแห่งเทศนา อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในพระอรัหัต ฯ อ.เทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับด้วย วาจามีประโยชน์ ได้มีแล้ว (แก่ ชน ท.) แม้ผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งภิกษุมีร้อยห้าเป็นประมาณ (จบแล้ว) ฯ

ปญจสตภิกขุวตฺถ.

จสทุโท สมฺปิณฑนตฺโต อรูปธมฺเม สมฺปิณฑเตติ; ตสฺมา อรูปธมฺมานํปี ตถาคโต เสฏฺโฐ อุตฺตโม.

ทสฺสนสฺส วิสุทฺธิยาติ: มคฺคผลทสฺสนวิสุทฺธตฺถํ โย มยา “เสฏฺโฐติ วุตฺโต, เอเสว มคฺโค; นตฺถนฺนโย.
เอตํ หิ: ตสฺมา ตมฺเห เอตเมว ปฏิปชฺชต.
มารเสนปโปมหนนฺติ: เอตํ หิ “มารโมหนฺ มารวญฺจนนฺติ วุจฺจติ.
ทุกฺขสฺสชาติ สกฺลสฺสชาติ ภูมิทุกฺขสฺส อนฺตํ ปริจฺเฉทํ กิริสฺสชาติ อตฺโต.

สลลสฺสตถนฺ: รากสลลลาทีนํ สตถนํ นิมฺมถนํ อพฺพาหณํ เอตํ มคฺคํ มยา วินา อนุสฺสวาทีหิ อตฺตปจฺจกฺขโต ฅตฺวา ว อัย มคฺโค อกฺขาโต, อิทานิ ตมฺเหหิ กิลฺสานํ อาตปเปน “อาตปฺปนฺติ สงฺขํ คตฺ ตสฺส อธิคมตฺถาย สมฺมปฺปชานวิริยํ กิจฺจํ กรณียํ, เกวลํ หิ อกฺขาตาโร ตถาคตา; ตสฺมา เตหิ อกฺขาทวเสน เย ปฏิปฺนนา ทวีหิ ฉานเนหิ ฉายิน, เต เตภูมิกวภูมฺสงฺขาตา มารพฺนธนา ปโมกฺขนฺตีติ อตฺโต.

เทศนาวสาเน เต ภิกฺขุ อรหตฺเต ปติภฺจหีสฺสุ. สมฺปตฺตานํปี สาทฺธิกา ฐมฺมเทศนา อโหสีติ.

**๒. อ.เรื่องแห่งภิกษุมิรัยห้ำเป็นประมาณ อื่นอีก
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๗**

๒. อปรี่ ปญจสตภิกษุขุดตุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งภิกษุ ท. มิรัยห้ำเป็นประมาณ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ว่า **สพฺเพ สงฺขารธา** ดังนี้ เป็นต้น ๗

ได้ยินว่า (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านี้ เรียบเอาแล้ว ซึ่งกัมมฐาน ในสำนัก ของพระศาสดา แม้พากเพียรอยู่ แม้พยายามอยู่ในป่า ไม่บรรลุแล้ว ซึ่งพระอรหัต (คิดแล้ว) ว่า (อ.เรา ท.) จักเรียบเอา ซึ่งกัมมฐาน ให้วิเศษ ดังนี้ ได้ไปแล้ว ผู้สำนัก ของพระศาสดา ๗

อ.พระศาสดา ทรงพิจารณาอยู่ ว่า อ.อะไร หนอ แล เป็นที่สบาย (แก่ภิกษุ ท.) เหล่านี้ (ย่อมเป็น) ดังนี้ ทรงดำริแล้ว ว่า (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านี้ ตามประกอบแล้ว ในอนิจจลักษณะ ตลอดพันแห่งปี ๒๐ ท. ในกาลแห่งพระพุทธรูปเจ้าพระนามว่า กัสสปะ, เพราะเหตุนั้น อ.อัน (อันเรา) แสดง ซึ่งคาถา หนึ่ง (แก่ภิกษุ ท.) เหล่านี้ ด้วยอนิจจลักษณะ นั้นเทียว ย่อมควร ดังนี้ (ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. อ.สังฆาร ท. แม้ทั้งปวง (ในภพ ท.) มีกามภพเป็นต้น ชื่อว่าเป็นสภาพไม่เที่ยง เพราะอรรถว่า มีแล้ว ไม่มี นั้นเทียว (ย่อมเป็น) ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

ในกาลใด (อ.บัณฑิต) ย่อมเห็น
ด้วยปัญญา ว่า อ.สังฆาร ท. ทั้งปวง
เป็นสภาพไม่เที่ยง (ย่อมเป็น) ดังนี้,
ในกาลนั้น (อ.บัณฑิต นั้น) ย่อมเบื่อหน่าย
ในทุกข์, อ.หนทาง นั้น (ย่อมมี)
เพื่อความหมดจดวิเศษ ดังนี้ ๗

(อ.อรรถ) ว่า ในกาลใด (อ.บัณฑิต) ย่อมเห็น ด้วยปัญญาเป็นเครื่องเห็นแจ้ง ว่า อ.ขันธ ท. อันเกิดขึ้นแล้ว (ในภพ ท.) มีกามภพเป็นต้น ชื่อว่าเป็นสภาพไม่เที่ยง เพราะอันดับไป (ในภพ) นั้นๆ นั้นเทียว (ย่อมเป็น) ดังนี้, ในกาลนั้น (อ.บัณฑิต) ย่อมเบื่อหน่าย ในทุกข์คืออันบริหารซึ่งขันธนี้, (อ.บัณฑิต) เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมรู้ตลอด ซึ่งสังขะ ท. ด้วยสามารถแห่งกัมมอันกำหนดรู้ซึ่งทุกข์เป็นต้น (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้ หนา (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **สพฺเพ สงฺขารธา** ดังนี้ ๗ อ.อรรถ ว่า อ.หนทาง นั้น (ย่อมมี) เพื่อประโยชน์แก่ความหมดจดวิเศษ คือว่า เพื่อประโยชน์แก่ความผ่องแผ้ว ดังนี้ (แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **เอส มคฺโค วิสุทฺธิยา** ดังนี้ ๗

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.ภิกษุ ท. เหล่านี้ ตั้งอยู่ เฉพาะแล้ว ในพระอรหัต ๗ อ.เทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับด้วยวจาที่มีประโยชน์ ได้มีแล้ว แม้แก่บริษัท ผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล ๗

“สพฺเพ สงฺขารธา อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตุถา เขตวนเน
วิหรนฺโต ปญฺจสเต ภิกฺขุ อารพฺก กเถสิ.

เต กิร สตุถุ สนฺติเก กมฺมฏฺฐานํ คเหตุวา อรณฺเณ
สมฺเณตปิ วายมนฺตปิ อรหฺตเต อปรฺตวา “วิเสเสตฺวา
กมฺมฏฺฐานํ อุกฺคณฺหิสฺสามาติ สตุถุ สนฺติกํ อคฺมฺสุ.

สตุถา “กินฺนุ โข อิมํสํ สปรฺยานฺติ วิมฺสนฺโต
“อิมํ กสฺสสปฺพุทฺธกาเล วิสฺติวสฺสทฺสฺสาณิ อนิจฺจลกฺขณเณ
อนฺยุญฺชิสฺสุ: ตสฺมา อนิจฺจลกฺขณเณเนว เตสํ เอกํ คากํ
เทเสตฺถ วุฏฺฐตีติ จินฺตเตตฺวา “ภิกฺขเว กามภวาทีสุ
สพฺเพปิ สงฺขารธา หุตฺวา อภาวตฺถเณ อนิจฺจา เอวาติ อิมํ
คาถมาห

“สพฺเพ สงฺขารธา อนิจฺจาติ ยथा ปญฺเวย ปสฺสตี,
อถ นิพฺพินฺนฺติ ทฺทุกฺเข, เอส มคฺโค วิสุทฺธิยาติ.

ตตฺถ **สพฺเพ สงฺขารธาติ**: “กามภวาทีสุ อปรฺปฺนฺนา
ขนฺธา ตตฺถ ตตฺถเณ นิรุชฺฌนฺโต อนิจฺจาติ ยथा
วิปฺสฺสนาปญฺเวย ปสฺสตี, อถ อิมฺสมิ ขนฺธปริหรณ-
ทฺทุกฺเข นิพฺพินฺนฺติ, นิพฺพินฺนฺโต ทฺทุกฺขปริชานนาทิวเสน
สจฺจานิ ปฏฺิวินฺนฺติ. **เอส มคฺโค วิสุทฺธิยาติ**:
วิสุทฺธตฺถาย โวทานตฺถาย เอส มคฺโคติ อตฺถเ.

เทสนาวสาเน เต ภิกฺขุ อรหฺตเต ปติฏฺฐหิสฺสุ.
สมฺปตฺตปริสาयी สาทฺถิกา เทสนา อโหสีตี.

อ.เรื่องแห่งภิกษุมิรัยห้ำเป็นประมาณ อื่นอีก (จบแล้ว) ๗

อปรี่ ปญจสตภิกษุขุดตุ.

อ.เรื่อง แม่ในคาถาที่ ๒ มีอย่างนี้เป็นรูปนั้นเทียว ๆ ก็ ในกาลนั้น อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงทราบแล้ว ซึ่งความที่ แห่งภิกษุ ท. เหล่านั้น เป็นผู้มีความเพียรเป็นเครื่องประกอบยิ่งอันกระทำแล้ว ในทุกขลักษณะ ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. อ.ขันธ ท. แม่ทั้งปวง ชื่อว่าเป็นทุกข์ เพราะอรรถคืออันบีบคั้น นั้นเทียว (ย่อมนั้น) ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

ในกาลใด (อ.บัณฑิต) ย่อมเห็น ด้วยปัญญา ว่า อ.สังขาร ท. ทั้งปวง เป็นทุกข์ (ย่อมนั้น) ดังนี้ ในกาลนั้น (อ.บัณฑิตนั้น) ย่อมเบื่อหน่าย ในทุกข์, อ.หนทาง นั้น (ย่อมนั้น) เพื่อความหมดจดวิเศษ ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า ชื่อว่าเป็นทุกข์ เพราะอรรถคืออันบีบคั้น (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้นหนา (แห่งบท) ว่า **ทุกข์** ดังนี้ ฯ (อ.บท) อันเหลือ เป็นเช่นกับด้วยบทมีในก่อนนั้นเทียว (ย่อมนั้น) ฯ อ.นัย แม่ในพระคาถาที่ ๓ นั้นนั้นเทียว ๆ ก็ อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงทราบแล้ว ซึ่งความที่ แห่งภิกษุ ท. เหล่านั้น เป็นผู้ตามประกอบแล้ว ในอนัตตลักษณะ ในกาลก่อน ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. อ.ขันธ ท. แม่ทั้งปวง ชื่อว่าเป็นอนัตตา เพราะอรรถคืออันไม่เป็นไปในอำนาจ นั้นเทียว (ย่อมนั้น) ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

ในกาลใด (อ.บัณฑิต) ย่อมเห็น ด้วยปัญญา ว่า อ.ธรรม ท. ทั้งปวง เป็นอนัตตา (ย่อมนั้น) ดังนี้, ในกาลนั้น (อ.บัณฑิตนั้น) ย่อมเบื่อหน่าย ในทุกข์, อ.หนทางนั้น (ย่อมนั้น) เพื่อความหมดจดวิเศษ ดังนี้

ในเรื่องนี้ อย่างเดียว ฯ

อ.ขันธ ๕ ท. นั้นเทียว (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ทรงประสงค์ เอาแล้ว (ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (ในหมวดสองแห่งบท) ว่า **สัพเพ ธมฺมา** ดังนี้ ฯ อ.อรรถ ว่า (อ.ธรรม ท. เหล่านั้น อันใครๆ) ไม่อาจ เพื่ออันให้เป็นไป ในอำนาจ (ด้วยมนสิการ) ว่า (อ.ธรรม ท. ทั้งปวง) จงอย่าแก่ จงอย่าตาย ดังนี้ เพราะเหตุนั้น (อ.ธรรม ท. เหล่านั้น) ชื่อว่าเป็นอนัตตา คือว่า เป็นสภาพว่าง คือว่า เป็นสภาพ ไม่มีเจ้าของ คือว่า เป็นสภาพไม่มีบุคคลผู้เป็นใหญ่ เพราะอรรถว่า ไม่เป็นไปในอำนาจ (ย่อมนั้น) ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **อนตฺตา** ดังนี้ ฯ (อ.บท) อันเหลือ เป็นเช่นกับด้วยบทมีในก่อนนั้นเทียว (ย่อมนั้น) ดังนี้แล้ว ฯ

ทุติยคาถายปิ เอวรูปเมว วตฺถุ. ตทา หิ ภควา เตสํ ภิกฺขุณฺํ ทุกฺขลฺกฺขณฺเ กตฺตภาโยคภาวํ ฅตฺวา “ภิกฺขเว สพฺเพปิ ขนฺธฺา ปฏิปฺปีพันฺตฺเถน ทุกฺขา เอวาทิ วตฺวา อิมํ คาทมาห

“สพฺเพ สงฺขารฺา ทุกฺขาติ ยทา ปญฺญา ยปฺสฺสตี,
อถ นิพฺพินฺนฺตติ ทุกฺเข, เอส มคฺโค วิสุทฺธิยฺาติ.

ตตฺถ “ทุกฺขาติ: ปฏิปฺปีพันฺตฺเถน ทุกฺขา. เตสํ ปุริมฺสทิสเมว. ตติยคาถายปิ เอเสว นโย. เกวลํ หิ เอตฺถ ภควา เตสํ ภิกฺขุณฺํ ปุพฺเพ อนตฺตลฺกฺขณฺเ อนฺยตฺตภาวํ ฅตฺวา “ภิกฺขเว สพฺเพปิ ขนฺธฺา อวสวตฺตฺนตฺเถน อนตฺตา เอวาทิ วตฺวา อิมํ คาทมาห

“สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตาติ ยทา ปญฺญา ยปฺสฺสตี,
อถ นิพฺพินฺนฺตติ ทุกฺเข, เอส มคฺโค วิสุทฺธิยฺาติ.

ตตฺถ “สพฺเพ ธมฺมาติ: ปญฺจกฺขนฺธฺาเอว อธิปฺเปตฺตา. อนตฺตาติ: “มา ชีรฺนฺตฺมา มียนฺตฺตฺติ วเส วตฺเตตฺตฺ น สกฺกาติ อวสวตฺตฺนตฺเถน อนตฺตา สฺสญฺญา อสฺสามิกา อนิสฺสรฺาติ อตฺถโ. เตสํ ปุริมฺสทิสเมวาทิ.

**๓. อ.เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าติสสะผู้ประกอบแล้วในกรรม
คือความเพียรเป็นเครื่องตั้งหน้า
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ**

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ซึ่งพระเถระชื่อว่าติสสะผู้ประกอบแล้วในกรรมคือความเพียร
เป็นเครื่องตั้งไว้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า
อุฏฐานกาลมहि ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ได้ยินว่า อ.กุลบุตร ท. มีรอยเท้าเป็นประมาณ ผู้อยู่ใน
เมืองชื่อว่าสาวตตีโดยปกติ บวชแล้ว ในสำนัก ของพระศาสดา
เรียนเอาแล้ว ซึ่งกัมมัญฐาน ได้ไปแล้ว สูป่า ฯ (ในภิกษุ ท.)
เหล่านั้น หนา (อ.ภิกษุ) รูปหนึ่ง เหลือแล้ว (ในที่) นันนันทเทียว ฯ
(อ.ภิกษุ ท.) ผู้เหลือ กระทำอยู่ ซึ่งสมณธรรม ในป่า บรรลุแล้ว
ซึ่งพระอรหันต์ (คิดแล้ว) ว่า (อ.เรา ท.) จักกราบพูล ซึ่งคุณ (อันตน)
ได้เฉพาะแล้ว แก่พระศาสดา ดังนี้ ได้ไปแล้ว สูเมืองชื่อว่าสาวตตี อีก ฯ
อ.อุปาสิก คนหนึ่ง เห็นแล้ว (ซึ่งภิกษุ ท.) เหล่านั้น ผู้เที่ยวไปอยู่
เพื่อบิณฑชะ ในบ้าน หมู่หนึ่ง (ในที่) มีโยชนเป็นประมาณ แต่เมือง
ชื่อว่าสาวตตี ต้อนรับแล้ว (ด้วยโยชนะ ท.) มีข้าวต้มและข้าวสวย
เป็นต้น ฟังแล้ว ซึ่งการอนุโมทนา นิมนต์แล้ว เพื่อประโยชน์
ในวันรุ่งขึ้น ฯ (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น ไปแล้ว สูเมืองชื่อว่าสาวตตี
ในวันนั้นนันทเทียว เก็บแล้ว ซึ่งบาตรและจีวร เข้าไปเฝ้าแล้ว
ซึ่งพระศาสดา ในสมัยคือเวลาเย็นแห่งวัน ถวายบังคมแล้ว นั่งแล้ว ฯ

อ.พระศาสดา ทรงประกาศอยู่ ซึ่งความยินดี เกินเปรียบ
กับ (ด้วยภิกษุ ท.) เหล่านั้น ได้ทรงกระทำแล้ว ซึ่งการปฏิสังขาร ฯ

ครั้งนั้น อ.ภิกษุ ผู้เป็นสหาย ของภิกษุ ท. เหล่านั้น ผู้เหลือแล้ว
(ในที่) นั้น คิดแล้ว ว่า เมื่อพระศาสดา ทรงกระทำอยู่ ซึ่งการปฏิสังขาร
กับ (ด้วยภิกษุ ท.) เหล่านี้ อ.ปาก ย่อมไม่เพียงพอ, แต่ว่า
(อ.พระศาสดา) ย่อมไม่ตรัส กับ ด้วยเรา เพราะความไม่มีแห่งมรรค
และผล ของเรา, ในวันนั้นนันทเทียว (อ.เรา) บรรลุแล้ว ซึ่งพระอรหันต์
จักทูลยังพระศาสดา ให้ตรัส กับ ด้วยเรา ดังนี้ ฯ อ.ภิกษุ ท. แม้เหล่านั้น
ทูลลาแล้ว ซึ่งพระศาสดาว่า อ.ข้าพระองค์ ท. ผู้อันอุปาสิก คนหนึ่ง
ในหนทางเป็นที่มา นิมนต์แล้ว เพื่อภัตตบริโภคนั้นจะมีในวันรุ่ง
จักไป (ในที่) นั้น ในเวลาเช้าเทียว ดังนี้ ฯ ครั้งนั้น อ.ภิกษุผู้เป็นสหาย
(ของภิกษุท.) เหล่านั้น จงกรมอยู่ ตลอดราตรีทั้งปวง ล้มลงแล้ว
บนแผ่นดินแห่งหิน แผ่นหนึ่ง ในที่สุดแห่งที่เป็นที่จงกรม ด้วยอำนาจ
แห่งความหลับ ฯ อ.กระดูกแห่งขา แตกแล้ว ฯ

๓. ปธานกมมิกตีสตเถรวตฺถุ.

“อุฏฐานกาลมहिติ อิมิ ธมฺมเทศนํ สตฺถา
เชตวนเ วิหรนฺโต ปธานกมมิกตีสตฺถเระ อารพฺภา
กเถสิ.

สาวตฺถิวาสินอ กิร ปญฺจสตา กุลปฺตฺตา สตฺถุ
สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา กมฺมญฺจานํ คเหตุวา อรณฺณํ อคมฺสฺสุ.
เตสุ เอโก ตตฺถเว โอิหียิ. อวเสสา อรณฺณเเว สมณธมฺมํ
กิโรนฺตฺตา อรหตฺตํ ปตฺวา “ปฏิสทฺถุคฺคณํ สตฺถุ อโรเจสฺสามาติ
ปฺน สวตฺถิ อคมฺสฺสุ. เต สวตฺถิตฺโต โยชนมตฺเต เอกสฺมี
คามเก ปิณฺฑทาย จรณฺเต ทิสฺวา เอโก อุปาสิกโ
ยาคฺคตฺตาทิหิ ปฺริมาเนตฺวา อนฺโมทนํ สุตฺวา ปฺนทิวสฺตฺถาย
นิมนฺเตสิ. เต ตทเหว สวตฺถิ คณฺตุวา ปตฺตจิวริ
ปฏิสทาเมตฺวา สายณฺหสมเย สตฺถาริ อุปสงฺกมิตฺวา
วณฺทิตฺวา นิสฺสิทิสฺสุ.

สตฺถา เตหิ สทฺธิ อติวีย ตฺถุจฺจึ ปเวทยมาโน
ปฏิสฺนุถารมกาสิ.

อถ เนลฺลํ ตตฺถ โอิหิโน สหายภิกฺขุ จินฺเตสิ
“สตฺถุ อิมหิ สทฺธิ ปฏิสฺนุถาริ กโรนฺตฺสฺส มุขํ
นปฺปโหติ, มยฺหํ ปน มคฺคผลภาเวน มยา สทฺธิ น กเถติ,
อชฺชเว อรหตฺตํ ปตฺวา สตฺถาริ มยา สทฺธิ กถาเปสฺสามีติ.
เตปิ ภิกฺขุ “มยฺ อาคมนมคฺเค เอเกน อุปาสเกน
สฺวาทนาย นิมนฺติตา ปาโตว ตตฺถ คมิสฺสามาติ
สตฺถาริ อปโลเกสฺสุ. อถ เนลฺลํ สหายภิกฺขุ สพฺพรตฺติ
จฺงกมนฺโต นิทฺทาวเสน จฺงกมนโภจฺจึ เอกสฺมี
ปาสาณผลเก ปติ. อฺฐุจฺจึ ภิกฺขุชฺชิ.

(อ.ภิกษุ) นั้น ร้องแล้ว ด้วยเสียงอันดังมาก ๆ อ.ภิกษุ ท. ผู้เป็นสหาย (ของภิกษุ) นั้น เหล่านั้น จำได้แล้ว ซึ่งเสียง วิ่งเข้าไปแล้ว (โดยข้าง) นี้ด้วย นี้ด้วย ฯ (เมื่อภิกษุ ท.) เหล่านั้น ยังประะที่ป ให้โพลงแล้ว กระทำอยู่ ซึ่งกิจอันตนพึงกระทำ (แก่ภิกษุ) นั้น นั้นเทียว อ.อรุณ ตั้งขึ้นแล้ว ฯ (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น ไม่ได้แล้ว ซึ่งโอกาส เพื่ออันไป สู่บ้าน นั้น ฯ ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว (แก่ภิกษุ ท.) เหล่านั้น ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.เธอ ท.) ไม่ไปแล้ว สู่บ้านเป็นที่เที่ยวไปเพื่อภิกษา หรือ ดังนี้ ฯ (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น (กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ ผู้เจริญ พระเจ้าข้า (อ.อย่างนั้น) ดังนี้ กราบทูลแล้ว ซึ่งความเป็นไปทั่ว นั้น ฯ อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.ภิกษุ) นั้น ย่อมกระทำ ซึ่งอันตรายแห่งลาภ แก่เธอ ท. ในกาลนี้นั้นเทียว หามิได้, อ.ภิกษุ นั้น ได้กระทำแล้วนั้นเทียว แม้ในกาลก่อน ดังนี้ ผู้ (อันภิกษุท.) เหล่านั้น ทูลวิงวอนแล้ว ทรงนำมาแล้ว ซึ่งเรื่อง อันล่วงไปแล้ว ทรงยังขาดก ว่า

(อ.บุคคล) นั้น ไต ย่อมปรารถนา เพื่ออันกระทำ (ซึ่งกิจ ท.) อัน (อันตน) พึงกระทำ ในกาลก่อน ในภายหลัง, (อ.บุคคล) นั้น ย่อมตามเดืออตร้อน ในภายหลัง เพียงดัง (อ.มาณพ) ผู้หัก ซึ่งไม้กุม ดังนี้

ให้พิสดารแล้ว ฯ

ได้ยินว่า อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น เป็นมาณพ มีรอยทำเป็นประมาณ ได้เป็นแล้ว ในกาลนั้น, อ.มาณพผู้เกี่ยวคร้าน (ในกาลนั้น) เป็นภิกษุ นี้ ได้เป็นแล้ว (ในกาลนี้), ส่วนว่า อ.อาจารย์ (ในกาลนั้น) เป็นตถาคตเทียว ได้เป็นแล้ว (ในกาลนี้) ดังนี้แล ฯ

อ.พระศาสดา ครั้นทรงนำมาแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. ก็ (อ.บุคคล) ไต ย่อมไม่กระทำ ซึ่งความหมั่น ในกาลเป็นที่หมั่น เป็นผู้มีความดำริอันจมลงแล้ว เป็นผู้เกี่ยวคร้าน ย่อมเป็น, (อ.บุคคล) นั้น ย่อมไม่บรรลु ซึ่งคุณวิเศษมีฌานเป็นต้น เป็นประเภท ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

(อ.บุคคล ไต) ไม่หมั่นอยู่ ในกาลเป็นที่หมั่น เป็นผู้หุ่ม เป็นผู้มีกำลัง (เป็น) เป็นผู้เข้าถึงแล้ว ซึ่งความเป็นแห่งบุคคลผู้เกี่ยวคร้าน เป็นผู้มิใช่ ประกอบพร้อมแล้วด้วยความดำริอันจมลงแล้ว ด้วยดี เป็นผู้เกี่ยวคร้าน (ย่อมเป็น อ.บุคคล นั้น) ผู้เกี่ยวคร้าน ย่อมไม่ประสพ ซึ่งหนทาง ด้วยปัญญา ดังนี้ ฯ

(อ.อรุณ) ว่า ไม่หมั่นอยู่ คือว่า ไม่พยายามอยู่ (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้หนนา (แห่งบท) ว่า **อนุภุจหาโน** ดังนี้ ฯ (อ.อรุณ) ว่า เป็นผู้ตั้งอยู่แล้ว ในความเป็นหนุ่มครั้งแรก แม้เป็นผู้ถึงพร้อมแล้ว ด้วยกำลัง เป็น (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ยุวา พลี** ดังนี้ ฯ

โส มหาสทเทท วิริ วิ. ตสุส เต สหายกา ภิกษุ สทท สท ขานิตวา อิโต จิตโต จ อุปธาวีสสุ. เตสึ ทีป ชาเลตวา ตสุส กตตพุกิจจ กโรนุทานเวย อรุณ อฏฐหิ. เต ต คาม คนตุ โอกาส น ลภีส. อถ เน สตุธา อาห “ก็ ภิกษเว ภิกษาจรรคาม น คมิตถาติ. เต “อาม ฆนุเตติ ต ปวตตี อาโรเจสสุ. สตุธา “น ภิกษเว เอส อิทาเนว ตุมหาก ลานนุตราย กโรติ, ปุพเพปิ อกาสิเยวาติ วตวา เตหิ ยาจิต อตีต อหริตวา

“โย ปุพเพ กรณียานิ ปจฺจา โส กาทุมิจฺจติ,
วรุณกฏฺฐิ ภาณฺโฆว ส ปจฺจา อนุตฺตปฺปตีติ

ขาดก วิตุธาเรสิ.

ตทา กิร เต ภิกษุ ปญฺจสตา มาณวกา อเหตุ, กุสึตมาณวโก อโย ภิกษุ อโหสิ, อาจริโย ปน ตถาคโตว อโหสิตี.

สตถา อิมิ ฆมฺมเทสนิ อหริตวา “ภิกษเว โยหิ อฏฺฐานกาเล อฏฺฐานน กโรติ อวสนฺนสงฺกปฺโป โหติ กุสึโต, โส ฌานาทีเภาที วิเสสึ นาธิจฺจตตีติ วตวา อิมิ คาทมาห

“อฏฺฐานกาลมฺหิ อญฺญหาโน
ยุวา พลี อาลสิโย อูเปโต
สัสสนสงฺกปฺปมโน กุสึโต
ปญฺญาเย มคฺคํ อลโส น วิทุทตีติ.

ตตถ “**อนุภุจหาโนติ**: อนุภุจหนฺโต: อวายนฺโต.
ยุวา พลีติ: ปจฺมโยพฺพเพ จิตฺโต พลสมฺปนฺโนปี หุตวา.

(อ.อรรถ) ว่า เป็นผู้เข้าใจแล้ว ซึ่งความเป็นแห่งบุคคล ผู้เกี่ยวคร้าน ย่อมเป็น คือว่า กินแล้วๆ ย่อมนอน (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **อาลสิยํ อุเปโต** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า เป็นผู้ที่มีจิตประกอบแล้วด้วยความดำริอันจมลงแล้วด้วยดี เพราะมีจิตวิตก ท. ๓ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **สัสนนสงกปมโน** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า มีความเพียรออกแล้ว (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **กุสีโต** ดังนี้ ฯ อ.อรรถ ว่า (อ.บุคคล) ผู้เกี่ยวคร้านใหญ่ นั้น เมื่อไม่เห็น ชื่อว่าย่อมไม่ประสพ คือว่า ย่อมไม่ได้ ซึ่งอริยมรรค อัน (อันตน) พึงเห็น ด้วยปัญญา ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **อลโส** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชนุ ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าติสสะผู้ประกอบแล้วในกรรม คือความเพียรเป็นเครื่องตั้งไว้ (จบแล้ว) ฯ

๔. อ.เรื่องแห่งเปรตมีอัตภาพเพียงดังอัตภาพแห่งสุกร (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเวฬุวัน ทรงปรารภ ซึ่งเปรตมีอัตภาพเพียงดังอัตภาพแห่งสุกร ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **วajanurukhi** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในวัน หนึ่ง อ.พระเถระชื่อว่า มหาโมคคัลลานะ ข้ามลงอยู่ จากภูเขาชื่อว่าคิฆณภูฏา กับ ด้วยพระเถระชื่อว่าลักขณะ กระทำแล้ว ซึ่งอันแยม ในประเทศ แห่งหนึ่ง ผู้ อันพระเถระชื่อว่าลักขณะ ทามแล้ว ว่า แน่ท่านผู้มีอายุ อ.อะไร หนอ แล เป็นเหตุ แห่งอันกระทำ ซึ่งอันแยม ให้ปรากฏ (ย่อมเป็น) ดังนี้ กล่าวแล้ว ว่า แน่ท่านผู้มีอายุ (อ.กาล นี้) เป็นสมัยมิใช่กาล ของปัญหา นี้ (ย่อมเป็น), (อ.ท่าน) พึงทาม ซึ่งเรา ในสำนัก ของพระศาสดา ดังนี้ เทียวไปแล้ว เพื่อบิณฑชะ ในเมือง ชื่อว่าราชคฤห์ กับ ด้วยพระเถระชื่อว่าลักขณะนั้นเทียว ผู้ก้าวกลับแล้ว จากบิณฑชบาท ไปแล้วสู่พระเวฬุวัน ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา นั่งแล้ว ฯ

ครั้งนั้น อ.พระเถระชื่อว่าลักขณะ ทามแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น ฯ (อ.พระเถระ) นั้น กล่าวแล้ว ว่า แน่ท่านผู้มีอายุ อ.เรา ได้เห็นแล้ว ซึ่งเปรต ตนหนึ่ง, อ.สิริระ (ของเปรต) นั้น เป็นอวัยวะ มีคาวุต๓ เป็นประมาณ (ย่อมเป็น), (อ.สิริระ) นั้น เป็นเช่นกับด้วยสิริระ ของมนุษย์ (ย่อมเป็น), ส่วนว่า อ.ศิระชะ (ของเปรต นั้น) เป็นราวกะว่า (ศิระชะ) ของสุกร (ย่อมเป็น), อ.หาง เกิดแล้ว ในปาก (ของเปรต) นั้น,

อาลสิยํ อุเปโตติ: อลสภาวํ อุเปโต โหติ ภูตฺวา ภูตฺวา สยติ. **สัสนนสงกปมโนติ:** ตีหิ มิจฺจวิตฺตฺเกหิ สุกฺกุสฺวสนฺนสงกปฺปจิตฺโต. **กุสีโตติ:** นิพฺพิริโย. **อลโสติ:** โส มหาอลโส ปญฺญา ย ทฏฺฐพฺพํ อริยมคฺคํ อปสฺสฺสนโต น วิญฺจติ น ลภตีติ อตฺถโก.

เทศนาว่าสาเน พหู โสตาปตฺติผลาทีนึ ปาปฺณิสฺสูติ.

ปธานกมฺมิกิตฺตฺสฺสฺตฺเถรวตฺถ.

๔. สุกรเปตวตฺถ.

“วajanurukhi อิมํ ธมฺมเทศนํ สฺตฺถา เวฬุวน วิหรนฺโต สฺกฺรเปตํ อารพฺก กเถสิ.

เอกสมฺมึ หิ ทิวเส มหาโมคฺคฺคฺลฺลฺลานตฺถเถโร ลกฺขณตฺถเถเรน สทฺธิ คิฆณภูฏา โอรฺหนฺโต เอกสมฺมึ ปเทเส สิตํ กตฺวา “โก นฺ ชฺ อวฺโส เหตุ สิตฺตฺสฺส ปาตฺกมฺมายาติ ลกฺขณตฺถเถเรน ปฺภุจฺจ “อกาโล อวฺโส อิมสฺส ปญฺหสฺส, สฺตฺถุ สฺนติเก มํ ปุจฺเจยฺยาสีติ วตฺวา ลกฺขณตฺถเถเรน สทฺธิเยว ราชคฺเห ปิณฑชาย จริตฺวา ปิณฑชปาตปฏิกฺกนฺโต เวฬุวนํ คนฺตฺวา สฺตฺถาริ วญฺทิตฺวา นิสฺสิทิ.

อถ นํ ลกฺขณตฺถเถโร ตมตฺถํ ปุจฺจฺจ. โส อาห “อวฺโส อหํ เอกํ เปตํ อทฺทสฺ, ตสฺส ติคาวุตฺปฺปมาณํ สฺริริ, ตํ มนฺุสฺสฺสฺริริสฺทิสฺ, สีสํ ปน สฺกฺรสฺส วิย, ตสฺส มุเช นงฺคฺกุจฺ ชาติ,

อ.หนอน ท. ย่อมไหลออก (จากปาก ของเปรต) นั้น, อ.เรานั้น (คิดแล้ว) ว่า อ.สัตว์ มีอย่างนี้เป็นรูป เป็นผู้ อันเรา เคยเห็นแล้ว (ย่อมเป็น) หามิได้ ดังนี้ ครั้นเห็นแล้ว (ซึ่งเปรต) นั้น ได้กระทำแล้ว ซึ่งการแยม ให้ปรากฏ ดังนี้ ๔ อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. อ.สาวก ท. ของเรา เป็นผู้จักขุเป็นแล้ว หนอ (เป็น) ย่อมอยู่ ดังนี้ (ตรัสแล้ว) ว่า แม่ อ.เรา ได้เห็นแล้ว (ซึ่งสัตว์) นั้น ที่ควงแห่งต้นโพธิ์ นั้นเทียว, อ.เรา ไม่กล่าวแล้ว ด้วยความเอ็นดู (ต่อชน ท.) เหล่าอื่น ว่า ก็ (อ.ชน ท.) เหล่าใด ไม่ฟังเพื่อ ต่อเรา, (อ.ความไม่เชื่อ นั้น) ฟังมี เพื่อความไม่เก้อกุล (แก่ชน ท.) เหล่านั้น ดังนี้, ในกาลนี้ อ.เรา ได้แล้ว ซึ่งโมคคัลลานะ (กระทำ) ให้เป็นพยาน ย่อมกล่าว, ดูก่อนภิกษุ ท. อ.โมคคัลลานะ กล่าวแล้ว จริง ดังนี้ ๔ อ.ภิกษุ ท. ฟังแล้ว (ซึ่งพระดำรัส) นั้น ทูลถามแล้ว ซึ่งพระศาสดา ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ อ.บุรพกรรม (ของเปรต) นั้น อย่างไร ดังนี้ ๔

อ.พระศาสดา (ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. ถ้าอย่างนั้น (อ.เธอ ท.) จงฟัง ดังนี้ ทรงนำมาแล้ว ซึ่งเรื่องอันไปล่วงแล้ว ตรัสแล้ว ซึ่งบุรพกรรม (ของเปรต) นั้น ว่า ได้ยิน ว่า อ.พระเถระ ท. ๒ อยู่แล้ว อยู่แห่งบุคคลผู้พร้อมเพรียงกัน ในอาวาสใกล้บ้าน แห่งหนึ่ง ในกาลแห่งพระพุทธานุเจ้าพระนามว่า กัสสปะ ๔ (ในพระเถระ ท. ๒) เหล่านั้น หนา (อ.พระเถระ) รูปหนึ่ง เป็นผู้มียพรษา ๖๐ (ย่อมเป็น), (อ.พระเถระ) รูปหนึ่ง เป็นผู้มียพรษา ๕๙ (ย่อมเป็น) ๔ (อ.พระอนุเถระ) นั้น ถือเอา ซึ่งบาตรและจีวร ของพระมหาเถระ นอกนี้ เทียวไปแล้ว ได้กระทำแล้ว ซึ่งวัตรและวัตรตอบ ทั้งปวง รวากะ อ.สามเณร ๔ (เมื่อพระเถระ ท. ๒) เหล่านั้น อยู่อยู่ อยู่แห่งบุคคลผู้พร้อมเพรียงกัน รวากะ พี่น้องชายผู้อยู่แล้ว ในท้องของมารดาคนเดียวกัน อ.พระธรรมกถึก รูปหนึ่ง มาแล้ว สูที่เป็นที่อยู่ ๔ ก็ อ.กาลนั้น เป็นวันที่ฟังซึ่งธรรม ย่อมเป็น ๔ อ.พระเถระ ท. สงเคราะห์แล้ว (ซึ่งพระธรรมกถึก) นั้น กล่าวแล้ว ว่า ดูก่อนสัตว์บุรุษ (อ.ท่าน) จงกล่าว ซึ่งธรรมกถึก แก่เรา ท. เกิด ดังนี้ ๔

(อ.พระธรรมกถึก) นั้น กล่าวแล้ว ซึ่งธรรมกถึก ๔ อ.พระเถระ ท. มีจิตอันยินดีแล้ว ว่า อ.พระธรรมกถึก อันเรา ท. ได้แล้ว ดังนี้ พาเอาแล้ว (ซึ่งพระธรรมกถึก) นั้น เข้าไปแล้ว สูบ้านอันใกล้ เพื่อบิณฑุ ในวันรุ่งขึ้น มีกิจด้วยภัตรอันกระทำแล้ว (ในบ้าน) นั้น (กล่าวแล้ว) ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ (อ.ท่าน) ของจงกล่าว ซึ่งธรรมกถึก หน้อยหนึ่ง จากที่ (แห่งตน) หยุดแล้ว ในวันวาน ดังนี้ (ยังพระธรรมกถึก) ให้กล่าวแล้ว ซึ่งธรรม แก่มนุษย์ ท. ๔ อ.มนุษย์ ท. ฟังแล้ว ซึ่งธรรมกถึก นิมนต์แล้ว แม้เพื่อประโยชน์ในวันรุ่งขึ้น ๔ (อ.พระเถระ ท.) พาเอา (ซึ่งพระธรรมกถึก) นั้น เทียวไปแล้ว เพื่อบิณฑุ สิ้นวัน ท. ๒ ๒ ในบ้านเป็นที่เทียวไป เพื่อภิกษา ท. โดยรอบ ด้วยประการฉะนี้ ๔ อ.พระธรรมกถึก คิดแล้ว ว่า (อ.พระเถระ ท.) ๒ เหล่านี้ เป็นผู้อุอินโยนยั้ง (ย่อมเป็น), อ.อัน อันเรา ยังพระเถระ ท. เหล่านั้น แม้ทั้ง ๒ ให้หนีไปแล้ว อยู่ในวิหาร นี้ ย่อมควร ดังนี้ ๔

ตโต ปุพฺพวา ปคฺขมฺรณฺติ; สุวาทํ น เม เอวฺรุโป สตุตฺโต ทิฏฺฐปุพฺพโฑติ ตํ ทิสฺวา ลิตํ ปาตุวากาสินฺติ. สตุตฺตา “จกฺขุภูตฺตา วต ภิกฺขเว มม สวากา วิหฺรณฺตีตี วตุวา “อหมฺเปตฺ สตุตฺตํ โฟธิมณฺเฑเยว อทฺทสฺส, `เย ปน เม น สทฺทฺทฺเหยฺยํ, เตสฺส อหิตาย อสุสฺสชาติ ปเรสฺส อนุกมฺปาย น กเถสฺส, อิทานิ โมคฺคฺลฺลานํ สกฺขี ลภิตฺวา กเถมิ, สจฺจํ ภิกฺขเว โมคฺคฺลฺลานो อาหาตี. ตํ สุตฺวา ภิกฺขุ สตุตฺตารํ ปุจฺฉิสฺสุ “กึ ปน ฆนฺเต ตสฺส ปุพฺพกมฺมฺนฺติ.

สตุตฺตา “เตนฺหิ ภิกฺขเว สุณฺนาถาตี อตีตํ อหริตฺวา ตสฺส ปุพฺพกมฺมํ กเถสิ: กสฺสปุพฺพทฺถกาเล กิเรกสฺมึ คามกาวาเส เทว เถรา สมคฺควาสํ วสฺสึ. เตสุ เอโก สญฺจิวสุโส, เอโก เอกฺขนสญฺจิวสุโส. โส อิตฺรสุส ปตฺต- จิวฺรมาทาย วิจิริ, สามเณโร วิย สพุทฺ วัตตปฏิวตฺตํ อกาสิ. เตสฺส เอกมาตุกฺจฺฉิยํ วุตฺถภาตีนิ วิย สมคฺควาสํ วสนฺตานิ วสนฺนฺฐานํ เอโก ธมฺมกถิกอ อาคมิ. ตทา จ ธมฺมสุสวนทิวโส โหตี. เถรา ตํ สงคฺคฺนฺหิตฺวา “ธมฺมกถํ โน กเถหิ สปุริสาตี อาหฺส.

โส ธมฺมกถํ กเถสิ. เถรา “ธมฺมกถิกอ โน ลหฺุโธตี ตฺมฺจฺจิตฺตา ปฺนทิวเส ตมาทาย ฐุรคามํ ปิณฺฑุทาย วิสิตฺวา ตตฺถ กตฺถตฺตกิจฺจา “อาวฺโส หิโย จิตฺนฺฐานโต โถกํ ธมฺมกถํ กเถหิตี มนฺุสฺसानํ ธมฺมํ กถาเปสฺสุ. มนฺุสฺสา ธมฺมกถํ สุตฺวา ปฺนทิวสตุตฺถายปิ นิมนฺตยฺสิ. เอวํ สมนฺฺตา ภิกฺษาจากรคาเมสุ เทว เทว ทิวเส ตมาทาย ปิณฺฑุทาย จริสฺสุ. ธมฺมกถิกอ จินฺเตสิ “อิม เทว อติมฺทุกา, มยา อฺโกเปเต ปลาเปตฺวา อิมสฺมึ วิหาเร วสิตฺุ วฏฺฐตีตี.

(อ.พระเถระ) นั้น ไปแล้ว ผู้ที่เป็นที่บำรุง ซึ่งพระเถระ ในเวลาเย็น กลับแล้ว ในกาล แห่งภิกษุ ท. ลุกขึ้นแล้ว ไปแล้ว เข้าไปหาแล้ว ซึ่งพระมหาเถระกล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.เรื่อง) อะไร อัน (อันกระผม) ฟังกล่าว มีอยู่ ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ (อ.ท่าน) จงกล่าวเถิด ดังนี้ (อันพระมหาเถระ) กล่าวแล้ว, คิดแล้ว หนึ่งหนึ่ง กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ชื่อ อ.วาจา เป็นเครื่องกล่าว เป็นถ้อยคำเป็นไปกับด้วยโทษใหญ่ (ย่อมเป็น) ดังนี้ ไม่กล่าวแล้วเทียว หลีกไปแล้ว ฯ (อ.พระธรรมกถึก) นั้น ไปแล้ว ผู้สำนัก แม่ของพระอนุเถระ ได้กระทำแล้ว อย่างนั้นนั่นเทียว ฯ

(อ.พระธรรมกถึก) นั้น กระทำแล้ว อย่างนั้นนั่นเทียว ในวันที่ ๒, ครั้นเมื่อความวุ่นวาย เกินเปรียบ เกิดขึ้นแล้ว (แก่พระเถระ ท.) เหล่านั้น ในวันที่ ๓, เข้าไปหาแล้ว ซึ่งพระมหาเถระ กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.เรื่อง) อะไร อัน (อันกระผม) ฟังกล่าว มีอยู่, แต่ว่า (อ.กระผม) ย่อมไม่อาจ เพื่ออันกล่าว ในสำนัก ของท่าน ท. ดังนี้, ผู้อันพระเถระ บีบคั้นแล้ว ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ (อ.เหตุ นั้น) จงมีเถิด, (อ.ท่าน) จงกล่าวเถิด ดังนี้ กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ก็ อ.พระอนุเถระ เป็นวิสภาค กับ ด้วยท่าน ท. (ย่อมเป็น) หรือ ดังนี้ ฯ (อ.พระมหาเถระ กล่าวแล้ว) ว่า ดูก่อนสัตว์บุรุษ (อ.ท่าน) กล่าวแล้ว (ซึ่งคำ) นั้น ชื่ออะไร, อ.เรา ท. เป็นราวกะ บุตรผู้อยู่แล้ว ในท้อง ของมารดาคนเดียวกัน (ย่อมเป็น) (อ.วัตถุ) อัน ในเรา ท. หนา (อันบุคคล) รูปหนึ่ง ได้แล้ว เป็นของ (อันบุคคล) แม้นอกนี้ ได้แล้ว นั้นเทียว ย่อมเป็น, อ.โทษมิใช่คุณ (ของพระอนุเถระ) นั้น อัน อันเรา เคยเห็นแล้ว ย่อมไม่มี ตลอดกาล มีประมาณเท่านี้ ดังนี้ ฯ (อ.พระธรรมกถึก กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.อย่างนั้น หรือ ดังนี้ ฯ

(อ.พระมหาเถระ กล่าวแล้ว) ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ เออ (อ.อย่างนั้น) ดังนี้ ฯ (อ.พระธรรมกถึก) กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.พระอนุเถระ กล่าวแล้ว กะกระผม อย่างนี้ ว่า ดูก่อนสัตว์บุรุษ (อ.ท่าน) เป็นกัลบุตร (ย่อมเป็น), (อ.ท่าน) เมื่อกระทำ ซึ่งการคบหา กับ (ด้วยพระมหาเถระ) นั้น (ด้วยความสำคัญ) ว่า อ.พระมหาเถระ นี้ เป็นผู้มีความละเอียด เป็นผู้มีศีลเป็นที่รัก (ย่อมเป็น) ดังนี้ พิจารณาแล้ว ฟังกระทำ ดังนี้, (อ.พระอนุเถระ) นั้น ย่อมกล่าว อย่างนี้ กะกระผม จำเดิม แต่วัน (แห่งกระผม) มาแล้ว ดังนี้ ฯ อ.พระมหาเถระ ฟังแล้ว (ซึ่งคำ) นั้น เทียว มีใจโกรธแล้ว แดกกันแล้ว ราวกะ อ.ภาชนะ อันเป็นวิหารแห่งดิน อันบุคคลเคาะแล้วด้วยท่อนไม้ ฯ (อ.พระธรรมกถึก) แม้นอกนี้ ลุกขึ้นแล้ว ไปแล้ว ผู้สำนัก ของพระอนุเถระ ได้กล่าวแล้ว อย่างนั้นนั่นเทียว ฯ (อ.พระอนุเถระ) แม้นั้น แดกแล้ว อย่างนั้นนั่นเทียว ฯ (ในพระเถระ ท. ๒) เหล่านั้น หนา (อ.พระเถระ) รูปหนึ่ง ชื่อว่า ผู้เคยเข้าไปแล้ว เพื่อบิณฑชะ แยกกัน ย่อมไม่มี ตลอดกาล มีประมาณเท่านี้ แม้นโดยแท้, ถึงอย่างนั้น (อ.พระเถระ ท. ๒ เหล่านั้น) เข้าไปแล้ว เพื่อบิณฑชะ แยกกัน ในวันที่รุ่งขึ้น, อ.พระอนุเถระ มาแล้ว ก่อนกว่า ได้ยื่นแล้ว ในศาลาเป็นที่บำรุง ฯ อ.พระมหาเถระ ได้ไปแล้ว ในภายหลัง ฯ

โส สาย ฤๅษฏานัน คนดูวา ภิกษุณี อฎฐาย คตกาเล นิวตติตวา มหาเถโร อุปสงกมิตวา “ภนฺเต ภิกฺขุ จิตฺตพฺพํ อตฺถิติ วตฺวา, “กเถหิ อวฺสุโสติ วุตฺเต, โถกํ จินฺเตตฺวา “ภนฺเต กถา นาม มหาสวชฺชาติ วตฺวา อกเถตฺวา ปกฺกามิ. อญฺเฐสฺสาปิ สนฺตึกํ คนฺตฺวา ตเถว อกาสิ.

โส ทุตฺยทิวเส ตเถว กตฺวา, ตุตฺยทิวเส เตสํ อติวีย โโกตุหฺเล อุปฺปนฺเน, มหาเถโร อุปสงกมิตวา “ภนฺเต ภิกฺขุ จิตฺตพฺพํ อตฺถิติ, ตุมฺหากํ ปน สนฺตึเก วตฺตุ น วิสฺหามิติ วตฺวา, เถเรน “โหตุ อวฺสุโส, กเถหิติ นิปฺปิฟิโต อาห “กึ ปน ภนฺเต อญฺเฐโร ตุมฺเหหิ สทฺธิ วิสฺภาโคติ. “สปรฺริส กึ นามเต กเถสิ, มยฺ เอกมาตุกฺขุจฺฉิ วุตฺตปฺตฺตา วีย, อมฺเหสุ เอกเนน ลทฺธิ อิตเรนาปิ ลทฺธเมว โหติ, มยา เอตฺสฺส เอตฺตํ กาลํ อคฺุณฺ วิญฺญฺพฺโพ นตฺถิติ. “เอวํ ภนฺเตติ.

“อาม อวฺสุโสติ. “ภนฺเต มํ อญฺเฐโร เอวมาห `สปรฺริส ตฺวํ กุลปฺตฺโต, `อยฺ มหาเถโร ลทฺธิ เปสฺโลติ เอเตน สทฺธิ สมฺโปกํ กโรนฺโต อุปฺปริกฺขิตฺวา กเรยฺยาสีติ, เอวเมส มํ อาคตทิวโสติ ปฏฺฐาย วเทตีติ. มหาเถโร ตํ สุตฺวา กุทฺธมานโส ทนฺททาภินฺทํ กุลาลภาชนํ วีย ภิกฺขุ. อิตโรปิ อฎฐาย อญฺเฐสฺส สนฺตึกํ คนฺตฺวา ตเถว อโวจ. โสปี ตเถว ภิกฺขุ. เตสุ ภิกฺขุจาปี เอตฺตํ กาลํ เอกปิ วิสุํ ปิณฺฑทาย ปวิญฺญฺพฺโพ นาม นตฺถิ, ปนฺทิวเส ปน วิสุํ ปิณฺฑทาย ปวิสิตฺวา, อญฺเฐโร ปุเรตฺโร อากนฺตฺวา อุปฏฺฐานสาลาโย อฎฐาสี, มหาเถโร ปจฺฉา อคฺมาสิ.

อ.พระอนุเถระ เห็นแล้ว (ซึ่งพระมหาเถระ) นั้น คิดแล้ว ว่า อ.บาตรและจีวร (ของพระมหาเถระ) นี้ (อันเรา) พึงรับ หรือ หนอ แล หรือว่า (อ.บาตรและจีวร ของพระมหาเถระ นี้ อันเรา พึงรับ) หามิได้ ดังนี้ ฯ (อ.พระอนุเถระ) นั้น แม้คิดแล้ว ว่า (อ.เรา) จักรับ ในกาลนี้ หามิได้ ดังนี้ กระทำแล้ว ซึ่งจิต ให้เป็น ธรรมชาติอันโยน (ด้วยมนสิการ) ว่า (อ.เรื่อง นั้น) จงมีเกิด, (อ.กรรม) มีอย่างนี้เป็นรูป เป็นกรรม อันเรา เคยกระทำแล้ว (ย่อมเป็น) หามิได้, อ.อัน อันเรา ยังวัตร ของตน ให้เสื่อม ย่อมไม่ควร ดังนี้ เข้าไปหาแล้ว ซึ่งพระเถระ กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.ท่าน ท.) ขอจงให้ ซึ่งบาตรและจีวร เกิด ดังนี้ ฯ

(อ.พระมหาเถระ) นอกนี้ ดิตแล้ว ซึ่งนิ้วมือ (มีอันให้รู้) ว่า เน้นะท่านผู้อันบุคคลแนะนำได้โดยยากแล้ว (อ.ท่าน) จงไปเกิด, อ.ท่าน เป็นผู้รู้รูปอันควรแล้ว เพื่ออันรับ ซึ่งบาตรและจีวร ของเรา (ย่อมเป็น) หามิได้ ดังนี้ (เป็นเหตุ), (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอรับ (อ.อย่างนั้น) แม้ อ.กระผม คิดแล้ว ว่า อ.เรา จักไม่รับ ซึ่งบาตรและจีวร ของท่าน ท. ดังนี้ ดังนี้ (อันพระอนุเถระ) นั้น กล่าวแล้ว, กล่าวแล้ว ว่า ดูก่อนท่านผู้ใหม่ ผู้มีอายุ อ.ท่าน คิดแล้ว ว่า อ.ความเกี่ยวข้อง อะไร ในวิหารนี้ แห่งเรา มีอยู่ (ดังนี้) หรือ ดังนี้ ฯ (อ.พระอนุเถระ) แม้นอกนี้ กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ก็ อ.ท่าน ท. ย่อมสำคัญ อย่างนี้ ว่า อ.ความเกี่ยวข้อง อะไร ในวิหาร นี้ แห่งเรา มีอยู่ ดังนี้ หรือ, (อ.วิหาร) นั้น เป็นวิหาร ของท่าน ท. (ย่อมเป็น) ดังนี้ ถือเอาแล้ว ซึ่งบาตรและจีวร ออกไปแล้ว ฯ (อ.พระมหาเถระ) แม้นอกนี้ ออกไปแล้ว ฯ (อ.พระเถระ ท. ๒) เหล่านั้น ไม่ไปแล้ว แม้โดยหนทางเดียวกัน, (อ.พระเถระ) รูปหนึ่ง ถือเอาแล้ว ซึ่งหนทาง โดยประตูในปัจฉิมทิศ, (อ.พระเถระ) รูปหนึ่ง (ถือเอาแล้ว ซึ่งหนทาง) โดยประตูในปรุติมทิศ ฯ

อ.พระธรรมกถึก กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.ท่าน ท.) ขอจงอย่ากระทำ อย่างนี้, (อ.ท่าน ท.) ขอจงอย่ากระทำ อย่างนี้ ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ (อ.ท่าน) จงหยุด ดังนี้ (อันพระเถระ ท. ๒ เหล่านั้น) กล่าวแล้ว, กลับแล้ว ฯ (อ.พระธรรมกถึก) นั้น เข้าไปแล้ว สู่บ้านอันใกล้ ในวันรุ่งขึ้น, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.ท่านผู้เจริญ ท. (ไปแล้ว) (ในที่) ไหน ดังนี้ อันมนุษย์ ท. กล่าวแล้ว, กล่าวแล้ว ว่า ดูก่อน ท่านผู้มีอายุ ท. (อ.ท่าน ท.) จงอย่าถาม, (อ.พระเถระ ท.) ผู้เข้าถึงซึ่งตระกูล ของท่าน ท. กระทำแล้ว ซึ่งความทะเลาะกัน ออกไปแล้ว ในวันวาน, อ.เรา แม้อ่อนวอนอยู่ ไม่ได้โอกาส เพื่ออัน (ยังพระเถระ ท.) เหล่านั้น ให้กลับ ดังนี้ ฯ (ในชน ท.) เหล่านั้น หนา อ.คนเขลา ท. เป็นผู้หนึ่ง ได้เป็นแล้ว ฯ ส่วนว่า อ.คนฉลาด ท. (คิดแล้ว) ว่า ชื่อ อ.ความพลั้งพลาด อะไร แห่งท่านผู้เจริญ ท. เป็นโทษ อันเรา ท. ไม่เคยเห็นแล้ว (ย่อมเป็น) ตลอดกาล มีประมาณเท่านี้, อ.ภัย เมื่อเกิดขึ้น (แก่ท่านผู้เจริญ ท.) เหล่านั้น เป็นภัยเกิดขึ้นแล้ว เพราะอาศัย (ซึ่งพระธรรมกถึก) นี้ จักเป็น ดังนี้ เป็นผู้ถึงแล้ว ซึ่งความโทมัส ได้เป็นแล้ว ฯ

ตี ทิสฺวา อนุเถโร จินฺตสิ “กั นฺ โข อิมสฺส ปตฺตจิวโร ปฏิกุคฺคเหตุพฺพํ อุททาหุ โนติ. โส “นทานิ ปฏิกุคฺคเหตุสสามิติ จินฺตตฺวาปิ “โหตุ, น มยา เอวรูปํ กตฺตพฺพํ, มยา อตฺตโน วตฺตํ หาเปตฺตํ น วฏฺฏตฺติ จิตฺตํ มทุกํ กตฺวา เถโร อุปสงฺกมิตฺวา “ภนฺเต ปตฺตจิวโร เทถาติ อาท.

อิตโร “คจฺจ พุพฺพินีต, น ตฺวํ มม ปตฺตจิวโร ปฏิกุคฺคเหตุํ ยุตฺตฺวาปติ อจฺจโร ปหริตฺวา, เตน “ आम ภนฺเต, อหฺปิ ํตฺมหากํ ปตฺตจิวโร น ปฏิกุคฺคเหตุสสามิติ จินฺตสิ นฺติ วุตฺเต, “อาวุโส นวก กิ ตฺวํ จินฺตสิ ํมม อิมสฺมี วิหารเ โกจิ สงฺโค อตฺถิติ อาท. อิตโรปิ “ตฺมเห ปน ภนฺเต กิเมวํ มนุสฺส ํมม อิมสฺมี วิหารเ โกจิ สงฺโค อตฺถิติ, เอโส โว วิหารโรติ วตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย นิฏฺขมิ. อิตโรปิ นิฏฺขมิ. เต เอกมคฺเคนาปิ อคฺนตฺวา, เอโก ปจฺฉิมทฺวาเรน มคฺคํ คณฺหิ, เอโก ปฺรตฺติมทฺวาเรน.

ธมฺมกถิก “ภนฺเต มา เอวํ กโรถ, มา เอวํ กโรถาติ วตฺวา “ติฏฺฐาสุโสติ วุตฺเต, นิตฺติ. โส ปฺนทิวเส ธฺรฺวคามํ ปวิฏฺฐิ, มนุสฺสเสหิ “ภนฺเต ภทฺนตา กุหิณฺติ วุตฺเต, “อาวุโส มา ปุจฺจถ, ตฺมหากํ กุลฺปกา หิโยย กลฺหํ กตฺวา นิฏฺขมิสฺสุ, อหฺ ยาจฺนฺโตปิ นิตฺเตตฺตํ นาสกฺขินฺติ อาท. เตสฺ พาลา ตฺนุหิ อเหตุ, ปญฺชิตฺตา ปน “อมฺเหหิ เอตฺตํ กาลํ ภทฺนตาณํ กิณฺหิ ขลิตํ นาม น ทิฏฺฐพฺพํ, เตสฺ ภยํ อุปฺปชฺชมาณํ อิมํ นิสฺสาย อุปฺปนฺนํ ภาวิสฺสตีติ โทมสนฺสฺสปปตฺตา อเหตุ.

(อ.พระเถระ ท.) แม่เหล่านั้น ไม่ได้แล้ว ชื่อ ซึ่งความสบายแห่งจิต ในที่ (แห่งตน) ไปแล้ว ๔ อ.พระมหาเถระ คิดแล้ว ว่า โอ อ.กรรม อันหนัก อันภิกษุ ผู้ใหม่ กระทำแล้ว, (อ.ภิกษุ) นั้น กล่าวแล้ว กะภิกษุผู้จรมมา ชื่อ ผู้อันตนเห็นแล้ว ครู่หนึ่ง ว่า (อ.ท่าน) อย่าได้กระทำแล้ว ซึ่งอันคบหา กับ ด้วยพระมหาเถระ (ดังนี้) ดังนี้ ๔ (อ.พระอนุเถระ) แม่ นอกนี้ คิดแล้ว ว่า โอ อ.กรรม อันหนัก อันพระมหาเถระ กระทำแล้ว, (อ.พระมหาเถระ) กล่าวแล้ว กะภิกษุผู้จรมมา ชื่อ ผู้อันตนเห็นแล้ว ครู่หนึ่ง ว่า (อ.ท่าน) อย่าได้กระทำแล้ว ซึ่งอันคบหา กับ ด้วยพระอนุเถระ (ดังนี้) ดังนี้ ๔ อ.การสาธยาย (ได้มีแล้ว) (แก่พระเถระ ท.) เหล่า นั้น หามิได้นั้นเทียว ๔ อ.การมนสิการ ได้มีแล้ว (แก่พระเถระ ท. เหล่า นั้น) หามิได้ ๔ (อ.พระเถระ ท.) เหล่า นั้น ได้ไปแล้ว สุวิหาร แห่งหนึ่ง ในปัจฉิมทิศ โดยอันล่วงไปแห่งร้อยแห่งปี ๔ อ.เสนาสนะ เดียวกัน นั้นเทียว ถึงแล้ว (แก่พระเถระ ท.) เหล่า นั้น ๔ ครั้นเมื่อพระมหาเถระ เข้าไปแล้ว นั่งแล้ว บนเตียงน้อย (อ.พระอนุเถระ) แม่ นอกนี้ ได้เข้าไปแล้ว ๔

อ.พระมหาเถระ เห็นแล้ว (ซึ่งพระอนุเถระ) นั้นเทียว จำได้แล้ว ไม่ได้อาจุแล้ว เพื่ออันอดกลั้น ซึ่งนำตา ท. ๔ (อ.พระอนุเถระ) แม่ นอกนี้ จำได้แล้ว ซึ่งพระมหาเถระ มีนัยน์ตา ท. อันเต็มแล้ว ด้วยนำตา คิดแล้ว ว่า (อ.เรา) จะกล่าว หรือ หนอ แล หรือว่า จงอย่ากล่าว ดังนี้ (คิดแล้ว) ว่า (อ.คำ) นั้น เป็นคำมีรูปอันบุคคล ฟังชื่อ (ย่อมเป็น) หามิได้ ดังนี้ ไหว้แล้ว ซึ่งพระเถระ กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.กระผม ถือเอา ซึ่งบาตรและจีวร ของท่าน ท. เทียวไปแล้ว ตลอดกาล มีประมาณเท่านี้, อ.กรรมอันไม่สมควร อะไร ๆ (ในทวาร ท.) มีกายทวารเป็นต้น ของกระผม เป็นกรรม (อันท่าน ท.) เคยเห็นแล้ว (ย่อมเป็น) บ้างหรือ หนอ ดังนี้ ๔ (อ.พระมหาเถระ กล่าวแล้ว) ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ (อ.กรรม อันไม่สมควร นั้น) เป็นกรรม (อันเรา) เคยเห็นแล้ว (ย่อมเป็น) หามิได้ ดังนี้ ๔ (อ.พระอนุเถระ กล่าวแล้ว) ว่า (ครั้นเมื่อความเป็น) อย่างนั้น (มีอยู่) (อ.ท่าน ท.) ได้กล่าวแล้ว ว่า (อ.ท่าน) อย่าได้ กระทำแล้ว ซึ่งอันคบหา กับ (ด้วยพระอนุเถระ) นั้น (ดังนี้) กะพระธรรมกถึก เพราะเหตุไร ดังนี้ ๔ (อ.พระมหาเถระ กล่าวแล้ว) ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ อ.เรา ย่อมกล่าว อย่างนี้ หามิได้, ได้ยินว่า (อ.คำ) อย่างนี้ อันท่าน กล่าวแล้ว ในระหว่าง แห่งเรา ดังนี้ ๔ (อ.พระอนุเถระ กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ แม่ อ.กระผม ย่อมไม่กล่าว ดังนี้ ๔

ในขณะนั้น (อ.พระเถระ) ท. เหล่า นั้น รู้แล้ว ว่า (อ.คำ) อย่างนี้ เป็นคำ (อันพระธรรมกถึก) นั้น ผู้ใคร่เพื่ออันทำลาย ซึ่งเรา ท. กล่าวแล้ว จักเป็น ดังนี้ แสดงแล้ว ซึ่งโทษอันเป็นไปล่วงเกิน กะกันและกัน ๔ (อ.พระเถระ ท.) เหล่า นั้น ไม่ได้อยู่ ซึ่งความสบายแห่งจิต ตลอดร้อยแห่งปี เป็นผู้พร้อมเพรียงกัน เป็น ในวันนั้น (กล่าวแล้ว) ว่า (อ.เรา ท.) จงมาเถิด, (อ.เรา ท.) จักคร่าออก (ซึ่งพระธรรมกถึก) นั้น จากวิหาร นั้น ดังนี้ หลีกไปแล้ว ได้ไปแล้ว สุวิหาร นั้น ตามลำดับ ๔ แม่ อ.พระธรรมกถึก เห็นแล้ว ซึ่งพระเถระ ท. เข้าไปหาแล้ว เพื่ออันรับ ซึ่งบาตรและจีวร ๔

เตปี เถรา คตภูจาเน จิตตสุขี นาม น ลภีสุ. มหาเถโร จินฺตเตสิ “อโห นวกสุส ภิกขุโน ภาริย กมฺม กตฺ, มุหุตฺตํ ทิฏฺฐํ นาม อาคนตุภิกขุํ อหา มหาเถเรน สหฺธิ สมฺโภคํ มา อกาสิตี. อิตโรปี จินฺตเตสิ “อโห มหาเถรสฺส ภาริย กมฺม กตฺ, มุหุตฺตํ ทิฏฺฐํ นาม อาคนตุภิกขุํ อหา อิมินา สหฺธิ สมฺโภคํ มา อกาสิตี. เตสํ เนว สขุฌาโย น มนสิกาโร อโหสิ. เต วสุสสฺตจฺเจยเน ปจฺฉิมทิสาย เอกํ วิหารํ อคฺมฺสุ. เตสํ เอกเมว เสนาสนํ ปาปุณฺนิ. มหาเถเร ปวิสิตฺวา มญฺเฏน นิสินฺเน, อิตโรปี ปาวิสิ.

มหาเถโร ตํ ทิสฺวา ว สญฺชานิตฺวา อสุสุณิ สนฺธาเรตฺถึ นาสกฺขิ. อิตโรปี มหาเถโร สญฺชานิตฺวา อสุสุปฺปญฺเณหิ เนตฺเตหิ “กเถมิ นฺุ โข มา กเถมิตี จินฺตเตตฺวา “น ตํ สหฺชเยยฺยรฺูปนฺติ เถโร วนฺทิตฺวา อหา “ภนฺเต อหํ เอตฺตํ กํ กาลํ ตุมฺหากํ ปตฺตจิวโร คเหตฺวา วิจโร, อปี นฺุ เม กายทวาราทิสฺส ตุมฺเหหิ ทิณฺุจ อสารถุปฺปํ ทิฏฺฐปฺพุพฺพนฺติ. “น ทิฏฺฐปฺพุพฺพํ อวฺุโสตี. “อถ กสมฺมา ฐมฺมกถิกํ อโวจฺตุถ มา เอเตน สหฺธิ สมฺโภคํ อกาสิตี. “นาหํ อวฺุโส เอวํ กเถมิ, ตยา ทิร มม อนฺุตเร เอวํ วุตฺตนฺติ. “อหิปี ภนฺเต น วทามิตี.

เต ตสฺมึ ฆเณ “เตน อมฺเห ภินฺทิตฺกามาเนน เอวํ วุตฺตํ ภวิสฺสตีตี ติตฺวา อญฺญมญฺญํ อจฺจยํ เทสยฺสุ. เต วสุสสฺตํ จิตฺตสุสาทํ อลภานฺตฺวา ตํ ทิวสํ สมฺมุคฺคา หุตฺวา “อายาม, ตํ ตโต วิหารา นิกฺกขฺตฺมิสฺสามาตี ปกฺกมิตฺวา อนฺุพฺพุเพน ตํ วิหารํ อคฺมฺสุ. ฐมฺมกถิกิปี เถเร ทิสฺวา ปตฺตจิวโร ปฏฺิคฺคเหตฺุ อฺุปกฺคณฺุฉิ.

อ.พระเถระ ท. ดีดแล้ว ซึ่งนิ้วมือ (มีอันให้รู้) ว่า อ.ท่าน เป็นผู้ที่มีรูปอันควรแล้ว เพื่ออันอยู่ในวิหารนี้ (ย่อมเป็น) หามิได้ ดังนี้ (เป็นเหตุ) ๕ (อ.พระธรรมกถึก) นั้น ไม่อาจอยู่ เพื่ออันดำรงอยู่ด้วยดี ออกแล้วหนีไปแล้ว ในขณะที่นั้นนั้นเทียว ๕ ครั้งนั้น อ.สมณธรรม อัน (อันพระธรรมกถึก) นั้น กระทำแล้ว ตลอดพันแห่งปี ๒๐ ท. ไม่ได้อาจแล้ว เพื่ออันทรงไว้พร้อม (ซึ่งพระธรรมกถึก) นั้น ๕ (อ.พระธรรมกถึก นั้น) เคลื่อนแล้ว (จากอัทธภาพ) นั้น บังเกิดแล้ว ในนรกชื่อว่าอเวจี ใหม่แล้ว สิ้นพุทธานดรหนึ่ง เสวยอยู่ ซึ่งทุกข์ด้วยทั้งอัทธภาพ มีประการอันข้าพเจ้ากล่าวแล้ว ที่ภูเขาคิชฌกูฏ ในกาลนี้ (ดังนี้) ๕

อ.พระศาสดา ครั้นทรงนำมาแล้ว ซึ่งบุรพกรรม (ของเปรต) นั้น นี้ ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. ชื่อ อันภิกษุ เป็นผู้ที่มีรูปเข้าไปสงบแล้ว (ด้วยทวาร ท.) มีกายทวารเป็นต้น ฟังเป็น ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ว่า

(อ.บุคคล) เป็นผู้ตามรักษาซึ่งวาจาโดยปกติ (ฟังเป็น ด้วย) เป็นผู้สำรวจแล้วด้วยดี โดยใจ (ฟังเป็น ด้วย) ไม่ฟังกระทำ ซึ่งอกุศล ด้วยกาย ด้วย, (อ.บุคคล) ยังกรรมบถ ท. ๓ เหล่านั้น ฟังให้หมดจดวิเศษ ฟังยินดียิ่ง ซึ่งหนทาง อันฤๅษีประกาศแล้ว ดังนี้ ๕

อ.เนื้อความ (แห่งคำอันเป็นพระศาสดา) นั้น ว่า (อ.บุคคล) ชื่อว่าเป็นผู้ตามรักษาซึ่งวาจาโดยปกติ เพราะอันวัน ซึ่งวจีทุจริต ท. ๔ (ฟังเป็น ด้วย), ชื่อว่าเป็นผู้สำรวจแล้ว ด้วยดี โดยใจ เพราะอันไม่ (ยังมโนทุจริต ท.) มีอภิขมาเป็นต้น ให้เกิดขึ้น (ฟังเป็น ด้วย), เมื่อละขาด (ซึ่งเจตนาธรรม ท.) มีปาดมาติบาตเป็นต้น ชื่อว่า ไม่ฟังกระทำ ซึ่งอกุศล ด้วยกาย ด้วย, (อ.บุคคล) ยังกรรมบถ ท. ๓ เหล่านั้น ฟังให้หมดจดวิเศษ อย่างนี้, ก็ (อ.บุคคล) (ยังกรรมบถ ท. ๓ เหล่านั้น) ให้หมดจดวิเศษอยู่ อย่างนี้ ชื่อว่า ฟังยินดียิ่ง ซึ่งหนทาง มีองค์ ๘ อัน (อันบุคคล ท.) ผู้แสวงหา (ซึ่งคุณ ท.) มีกองแห่งศีลเป็นต้น ชื่อว่าอันฤๅษี ท. มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นต้น ประกาศแล้ว ดังนี้ (อันบัณฑิต ฟังทราบ) ๕

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยมผล ท.) มีเสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ๕

เถรา “น ตูมิ อิมสมึ วิหาเร วสิตุํ ยุตฺตรูปตี อจฺจํ ปหริสฺสุ. โส สณฺฐาตุํ อสกุโกนฺโต ตาวเทว นิกฺขมิตฺวา ปลาโย. อถ นํ วิสตีวสุสสฺสสุสานิ กโต สมณธฺมโม สนฺธาเรตุํ นาสกฺขิ. ตโต จวิตฺวา อวิจฺมุหิ นิพฺพตฺโต เอกํ พุทฺทณฺตรํ ปจิตฺวา อิทา นิคฺชฺฌณฺญ วุตฺตปฺปกาเรน อตฺตภาเวน ทุกฺโข อนฺโนเกติ.

สตฺถา อิํ ติสฺส ปุพฺพกมฺมํ อหริตฺวา “ภิกฺขเว ภิกฺขุณา นาม กายาทีหิ อุปฺสนฺตฺรฺเปณ ภวิตฺพุนฺติ วตฺวา อิมํ คาธมาห

“วาจาณฺรูกฺชี มนสา สุสฺสุโต กายเณ จ อกุสฺสํ น กยิรา เอเต ตโย กมฺมปเถ วิโสธเย อาราธเย มคฺคมิสิปฺปเวทิตฺนฺติ.

ตฺสฺสตุโถ “จตุณฺนํ วจีพฺพจฺริตานิ วชฺชเนน วาจาณฺรูกฺชี, อภิขฺมาทีนํ อนฺนุปฺปาตเนน มนสา สุภฺภู สฺสุโต, ปาณาติปาทาโท ปชฺชนฺโต กายเณ จ อกุสฺสํ น กยิรา, เอวํ เอเต ตโย กมฺมปเถ วิโสธเย; เอวํ วิโสเธนฺโต หิ สิลฺกฺขนฺธาทีนํ เอสเกหิ พุทฺธาทีหิ อีสึหิ ปเวทิตํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ อาราธเยยฺยาติ.

เทศนาวสานे พุ ใสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปฺถึสูติ.

อ.เรื่องแห่งเปรตมีอัทธภาพเพียงดังอัทธภาพแห่งสุกร (จบแล้ว) ๕

สุกรเปตวตฺถุ.

๕. อ.เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าไปฐิละ
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๕. ไปฐิลเถรวตฺถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งพระเถระ ชื่อว่า ไปฐิละ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า โยคา เว ดังนี้เป็นต้น ฯ

“โยคา เวติ อิมํ ธมฺมเทศนํ สตุถา เขตวเน
วิหฺรณฺโต ไปฐิลํ นาม เถโร อารพุก กเถสิ.

ได้ยินว่า (อ.พระเถระ) นั้น เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งปิฎก ๓ (เป็น) บอกลแล้ว ซึ่งธรรม แก้วร้อยแห่งภิกษุ ท. ๕ ในศาสนา ของพระพุทธเจ้า ท. ๗ ฯ
อ.พระศาสดา ทรงดำริแล้ว ว่า แม้ อ.จิต ว่า (อ.เรา) จักกระทำ ซึ่งการสลัดออกจากทุกข์ เพื่อตน ดังนี้ (ของภิกษุ) นี้ ย่อมไม่มี, (อ.เรา ยังภิกษุ) นั้น จักให้สลัด ดังนี้ ฯ อ.พระศาสดา ย่อมตรัส ว่า ดูก่อนภิกษุผู้มีคัมภีร์เปล่า (อ.เธอ) จงมา, ดูก่อนภิกษุผู้มีคัมภีร์เปล่า (อ.เธอ) จงนั่ง, ดูก่อนภิกษุผู้มีคัมภีร์เปล่า (อ.เธอ) จงไป ดังนี้ กะพระเถระนั้น ในกาล (แห่งพระเถระ) นั้น มาแล้ว สูที่เป็นที่บำรุง ซึ่งพระองค์, ย่อมตรัส ว่า อ.ภิกษุผู้มีคัมภีร์เปล่า ไปแล้ว ดังนี้ แม้ในกาล (แห่งพระเถระ) นั้น ลุกขึ้นแล้ว ไปแล้ว จำเดิม (แต่กาล) นั้น ฯ

โส กิร สตุตฺตุนฺนํ พุทฺธานํ สาสนเ เตปิฎโก ปญฺจนฺนํ
ภิกฺขุสฺตานิ ธมฺมํ วาเจสิ. สตุถา จินฺเตสิ “อิมสฺส
ภิกฺขุโน `อตุตฺตโน ทุคฺคินิสฺสรณํ กิริสฺสามีติ จิตฺตํ
นตฺถิ, สํเวเชสฺสามิ นนฺติ. ตโต ปฏฺจาย ตํ เถโร อตุตฺตโน
อุปฺภูจฺจัน อาคตฺตกาเล “เอหิ ตฺวจฺจนฺโต, นิสฺสํ
ตฺวจฺจนฺโต, ยาหิ ตฺวจฺจนฺโตปฺปิลลาติ วเทติ, อญฺจาย
คตฺตกาเลปิ “ตฺวจฺจนฺโตปฺปิลโล คโตติ วเทติ.

(อ.พระเถระ) นั้น คิดแล้วว่า อ.เรา ย่อมทรงไว้ ซึ่งปิฎก ท. ๓ อันเป็นไปกับด้วยอรรถกถา, (อ.เรา) ย่อมบอก ซึ่งธรรม กะคณะใหญ่ ท. ๑๘ แห่งร้อยแห่งภิกษุ ท. ๕, ก็ แล (ครั้นเมื่อความเป็น) อย่างนั้น (มีอยู่) อ.พระศาสดา ย่อมตรัส กะเรา เองๆ ว่า ดูก่อนภิกษุผู้มีคัมภีร์เปล่า ดังนี้, อ.พระศาสดา ย่อมตรัส อย่างนี้ กะเรา เพราะความไม่มี (แห่งคุณวิเศษ ท.) มีฉานเป็นต้น แน่แท้ ดังนี้ ฯ (อ.พระเถระ) นั้น เป็นผู้มีความสังเวชอันเกิดขึ้นแล้ว (เป็น คิดแล้ว) ว่า (อ.เรา) เข้าไปแล้ว สูป่า จักกระทำ ซึ่งสมณธรรม ในกาลนี้ ดังนี้ จัดแจงแล้ว ซึ่งบาตรและจีวร เองนั้นเที่ยว ออกไปแล้ว กับ ด้วยภิกษุ ผู้ เรียนเอาแล้ว ซึ่งธรรม ออกไปอยู่ ในภายหลัง แห่งภิกษุทั้งปวง ในกาลอันขจัดเฉพาะซึ่งมีด ฯ (อ.ภิกษุ ท.) นั่ง สาธยายอยู่ ในบริเวณ ไม่กำหนดแล้ว (ซึ่งพระเถระ) นั้น ว่า เป็นอาจารย์ ดังนี้ ฯ

โส จินฺเตสิ “อนํ สาธุสฺสกาณิ ตีณิ ปิฎกานิ ธาเรมิ,
ปญฺจนฺนํ ภิกฺขุสฺตานิ อญฺจารส มหาคเณ ธมฺมํ วาเจมิ,
อถ จ ปน มํ สตุถา อภิกฺขณํ `ตฺวจฺจนฺโตปฺปิลลาติ วเทติ,
อหฺตฺวา มํ สตุถา ฌานาณิ อภาเวเน เหวํ วเทตีติ.
โส อุปฺปนฺนสํเวโค “อธฺตฺตํ อิทานิ ปวิสิตฺวา
สมณธมฺมํ กิริสฺสามีติ สยเมว ปตฺตจิวโร สํวิทิตฺวา
ปจฺจุสฺสกาเล สพุพฺพจฺฉา ธมฺมํ อคฺคณฺหิตฺวา นิฏฺขมนฺเตน
ภิกฺขุณา สทฺธิํ นิฏฺขมิ. ปริเวเน นิสฺสํทิตฺวา สทฺธฺมาณฺตฺวา
ตํ “อาจฺริโยติ น สลฺลกุเชสุ.

(อ.พระเถระ) นั้น ไปแล้ว สิ้นร้อยแห่งโยชน ๒๐, อ.ภิกษุ ท. ๓๐ ย่อมอยู่ ในอาวาสอันตั้งอยู่ในป่า แห่งหนึ่ง, เข้าไปหาแล้ว ซึ่งภิกษุ ท. เหล่านั้น ไหว้แล้ว ซึ่งพระเถระในสงฆ์ กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.ท่าน ท.) เป็นที่พึง ของกระผม จงเป็นเถิด ดังนี้ ฯ (อ.พระมหาเถระ กล่าวแล้ว) ว่า แน่ท่านผู้มีอายุ อ.ท่าน เป็นพระธรรมกถึก (ย่อมเป็น), (อ.เหตุ) อะไรๆ เป็นเหตุ ชื่อ อันเรา ท. อาศัยแล้ว ซึ่งท่าน พึงรู้ พึงเป็น, อ.ท่าน กล่าวแล้ว อย่างนี้ เพราะเหตุไร ดังนี้ ฯ

โส วิสํ โยชนสฺตํ คนฺตฺวา, เอกสฺมึ อธฺตฺตวาเส
ตีส ภิกฺขุ วสนฺติ, เต อุปฺสงฺกมิตฺวา สจฺจตฺเถโร
วณฺทิตฺวา “ภนฺเต อวสฺสโย เม โหธาติ อาห.
“อาวฺโส ตวํ ธมฺมกถิกโก, อมฺเหหิ นาม ตํ นิสฺสํ
กิลฺยจฺจิ ชานิตฺวา พุํ ภาเวยฺย, กสฺมา เหวํ วเทสีติ.

อ.พระเถระนั้น กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.ท่าน ท.) ขอจงอย่ากระทำ อย่างนี้, (อ.ท่าน ท.) เป็นที่พึง ของกระผม จงเป็น เกิด ดังนี้ ๕ ก็ (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น ทั้งปวง เป็นพระชีณาสพเทียว (ย่อมนั้น) ๕

ครั้งนั้น อ.พระมหาเถระ (คิดแล้ว) ว่า อ.มานะ (ของภิกษุ) นี้ มีอยู่ เพราะอาศัย ซึ่งอันเล่าเรียนนั้นเทียว ดังนี้ ส่งไปแล้ว (ซึ่งพระเถระ) นั้น ผู้สำนัก ของพระอนุเถระ ๕ อ.พระอนุเถระ แม่นั้น กล่าวแล้ว (กะพระเถระ) นั้น อย่างนั้นนั้นเทียว ๕ อ.ภิกษุ ท. แม้ทั้งปวง เมื่อส่งไป (ซึ่งพระเถระ) นั้น โดยทำนองนี้ ส่งไปแล้ว ผู้สำนัก ของสามเณร ผู้มีกาลฝน ๗ ผู้ใหม่กว่าสามเณรทั้งปวง ผู้ นั่ง กระทำอยู่ ซึ่งกรรม อันบุคคลพึงกระทำด้วยเข็ม ในที่เป็นที่ปัก ในเวลากลางวัน ๕ (อ.ภิกษุท.) เหล่านั้น นำออกแล้ว ซึ่งมานะ (ของพระเถระ) นั้น ด้วยประการฉะนี้ ๕

(อ.พระเถระ) นั้น มีมานะ (อันภิกษุ ท.) เหล่านั้น นำออกแล้ว ประคองแล้ว ซึ่งอัญชลี ในสำนัก ของสามเณร กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่สัตบุรุษ (อ.ท่าน) เป็นที่พึง ของกระผม จงเป็นเกิด ดังนี้ ๕ (อ.สามเณร นั้น กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านอาจารย์ โอ (อ.ท่าน ท.) ย่อมกล่าว ซึ่งคำ นั้น ชื่ออะไร, (อ.ท่าน ท.) เป็นผู้แก่ เป็นผู้มั่งคั่งมาก (ย่อมนั้น), อ.เหตุ อะไรๆ เป็นเหตุ อันกระผม พึงรู้ ในสำนัก ของท่าน ท. พึงเป็น ดังนี้ ๕ (อ.พระเถระ กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่สัตบุรุษ (อ.ท่าน) อย่ากระทำแล้ว อย่างนี้, (อ.ท่าน) เป็นที่พึง ของกระผม ขอจงเป็นนั้นเทียว ดังนี้ ๕ (อ.สามเณร กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ถ้าว่า (อ.ท่าน ท.) เป็นผู้อดทนต่อโอวาท จักเป็น ไชรั, (อ.กระผม) เป็นที่พึง ของท่าน ท. จักเป็น ดังนี้ ๕ (อ.พระเถระ กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่สัตบุรุษ (อ.กระผม เป็นผู้อดทนต่อโอวาท) จะเป็นผู้, อ.กระผม (ครั้นเมื่อคำ) ว่า อ.ท่าน จงเข้าไป สูไฟ ดังนี้ (อันท่าน) กล่าวแล้ว จักเข้าไป แม้สูไฟ นั้นเทียว ดังนี้ ๕

ครั้งนั้น (อ.สามเณร) นั้น แสดงแล้ว ซึ่งสระ แห่งหนึ่ง ในที่ไม่ไกล กล่าวแล้ว (กะพระเถระ) นั้น ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.ท่าน ท. ผู้มุ่งห่มแล้วอย่างไรเทียว จงเข้าไป สูสระ นี้ เกิด ดังนี้ ๕ ก็ (อ.สามเณร) นั้น แม้รู้แล้ว ซึ่งความที่ แห่งจีวรมีชั้น ๒ ท. อันมีค่ามาก เป็นผ้า (อันพระเถระ) นั้น นุ่งแล้วและห่มแล้ว เมื่อทดลอง ว่า (อ.พระเถระ นั้น) เป็นผู้อดทนต่อโอวาท (ย่อมนั้น) หรือ หนอ แล (หรือว่า เป็น ผู้อดทนต่อโอวาท ย่อมเป็น) หามิได้ ดังนี้ กล่าวแล้ว อย่างนี้ ๕

แม้ อ.พระเถระ ข้ามลงแล้ว ด้วยคำคำเดียนั้นเทียว ๕ ครั้งนั้น (อ.สามเณร) กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.ท่าน ท.) จงมาเกิด ดังนี้ (กะพระเถระ) นั้น ในกาลเป็นที่เปียก แห่งมุม แห่งจีวร ท., กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.ช่อง ท. ๖ ในจอมปลวก แห่งหนึ่ง (มีอยู่), อ.เหยียบ เข้าไปแล้ว ในภายใน (ในช่อง ท. ๖) เหล่านั้น หนา โดยช่อง หนึ่ง, (อ.บุคคล) เป็นผู้ใคร่ เพื่ออันจับ (ซึ่งเหยียบ) นั้น (เป็น) ปิดแล้ว ซึ่งช่อง ท. ๕ เหล่าออกนี้ ทำลายแล้ว (ซึ่งช่อง) ที่ ๖ ย่อมจับเอา โดยช่อง (แห่งเหยียบ นั้น) เข้าไปแล้วนั้นเทียว (ฉนใด),

“มา ฆนเต เอวํ กโรถ, อวสุสโย เม โหธาติ. เต ปน สพเพ ชีณาสวาว.

อถ นํ มหาเถโร “อิมสุส อคฺคหํ นิสฺสาย มา โน อตฺถิเยวาทิ อณุเถรสฺส สนฺติกํ ปหิณฺนิ. โสปี ตํ ตเถวาท. อิมินา นินฺหาเรณ สพเพปิ ตํ เปเสนฺตฺตา ทิวาญฺจฺจฺจฺจ นิสฺสีทิตฺวา สฺวจิกมฺมํ กโรนฺตฺสฺส สพพฺพนวกฺสฺส สตฺตฺวสุสิทฺติ- สสามเถรสฺส สนฺติกํ ปหิณฺนีสฺส. เอวมสุส มานํ นีหริสฺส.

โส นีหตฺมาโน สสามเถรสฺส สนฺติเก อญฺชลี ปคฺคเหตุวา “อวสุสโย เม โหหิ สปุริสชาติ อาห. “อโห อาจริย ก็ นามเต กเถถ, ตุมฺเห มหฺลลกา พหุสฺสฺตา, ตุมฺหากํ สนฺติเก มยา กิณฺจึ การณํ ขานิตพฺพํ ภเวยฺยชาติ. “มา เอวํ กโร สปุริส, โหหิเยว เม อวสุสโยติ. “ฆนเต สเจ โอวาทกฺขมา ภวิสฺสเถ, ภวิสฺสสามิ โว อวสุสโยติ. “โหมสิ สปุริส, อหํ อคฺคิ ปวิสฺสชาติ วุตฺเต, อคฺคิปี ปวิสฺสสามิ เอวาติ.

อถ นํ โส อวิทุเร เอกํ สรํ ทสฺเสตฺวา “ฆนเต ยถา นินฺตฺตปารุตฺตาว อิมํ สรํ ปวิสฺสชาติ อาห. โส ทิสฺสฺส มหฺคฺขานํ ทุปฺปญฺญจิวฺรณํ นินฺตฺตปารุตฺตภาวํ ญตฺวาปิ “โอวาทกฺขโม นุ โข โนติ วิมฺสนฺโต เอวมอา.

เถโรปี เอกวเจเนเนว โอตฺริ. อถ นํ จิวฺรณญฺณานํ เตมนกาเล “เอถ ฆนเตติ วตฺวา, เอกวเจเนเนว อาคนฺตฺวา จิตํ อาห “ฆนเต เอกสุมี วมฺมิเก ฉ ฉิทฺทานิ, ตตฺถ เอเกณ ฉิทฺเทน โคธา อญฺโต ปวิญฺจฺจา, ตํ คณฺหิตฺตฺกาโม อิตฺธานิ ปญฺจ ฉิทฺทานิ ญตฺวา ฉญฺจํ ภินฺทิตฺวา ปวิญฺจฺจฺฉิทฺเทเนว คณฺหาติ;

แม้ อ.ท่าน ท. ปิดแล้ว ซึ่งทวาร ท. ๕ อันเหลือ ในอารมณฺ์ ท. อันเป็นไปในทวาร ๖ จงเริ่มตั้ง ซึ่งกรรม โนมโนทวาร ฉะนั้น เกิด ดังนี้ (กะพระเถระ) ผู้ มาแล้ว ยืนแล้ว ด้วยคำคำเดียวสั้นนึ่งเดียว ฯ (อ.ญาณ) ได้มีแล้ว แก่ภิกษุ ผู้มีสุตะมาก (ด้วยอันให้ซึ่งนัย) มีประมาณเท่านี้สั้นนึ่งเดียว รวากะ อ.อันโพล่งขึ้นแห่งประทีป ฯ (อ.พระเถระ) นั้น (กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่สัทบุรุษ (อ.คำ) มีประมาณเท่านี้สั้นนึ่งเดียว จงมีเกิด ดังนี้ ยังญาณ ให้ข้ามลงแล้ว ในกรรกาย ปรารภแล้ว ซึ่งสมณธรรม ฯ

อ.พระศาสดา ประทับนั่งแล้ว ในที่สุดแห่งร้อยแห่งโยชน์ ๒๐ เทียว ทรงแลดูแล้ว ซึ่งภิกษุ นั้น ทรงดำริแล้ว ว่า อ.ภิกษุ นี้ เป็นผู้มีปัญญาเพียงดังแผ่นดิน (ย่อมเป็น) ฉนั้นใดสั้นนึ่งเดียว, อ.อัน (อันภิกษุ) นั้น ยังตน ให้ตั้งอยู่เฉพาะ ย่อมควรร ฉนั้นสั้นนึ่งเดียว ดังนี้ เป็นรวากะว่า ตรัสอยู่ กับ (ด้วยพระเถระ) นั้น (เป็น) ทรงแผ่ไปแล้ว ซึ่งพระรัศมี ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

อ.ปัญญา ย่อมเกิด เพราะอันประกอบแล้ว, อ.ความสิ้นไป-
พร้อมแห่งปัญญา, (ย่อมเกิด) เพราะอันไม่ประกอบ,
(อ.บัณฑิต) รู้แล้ว ซึ่งหนทางโดยส่วน ๒ นั้น แห่งความเจริญ
ด้วย แห่งความเสื่อม ด้วย ยังตน พึ่งให้ตั้งลง,
อ.ปัญญา ย่อมเจริญทั่ว ฉนั้นใด ฉนั้นสั้น นึ่งนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า เพราะอันกระทำไว้ในใจ โดยอุบายอันแยบคาย ในอารมณฺ์ ท. ๓๘ (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า โยคา ดังนี้ ฯ (อ.บท) ว่า ฐิริ ดังนี้ นั้น เป็นชื่อ ของปัญญา อันกว้าง อันเสมอด้วยแผ่นดิน (ย่อมเป็น) ฯ

อ.ความพินาศ ชื่อว่า **สงฺขโย** ฯ (อ.อรรถ) ว่า ซึ่งความประกอบ ด้วย ซึ่งความไม่ประกอบ ด้วย นั้น ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **เอตํ เทวธาปถํ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า แห่งความเจริญด้วย แห่งความไม่เจริญด้วย (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระศาสดา) ว่า **ภวาย วิภวาย จ** ดังนี้ ฯ อ.อรรถ ว่า อ.ปัญญา อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่า แผ่นดินนี้ ย่อมเจริญทั่ว ฉนั้นใด, (อ.บัณฑิต) ยังตน พึ่งให้ตั้งลง ฉนั้นสั้น นึ่งนี้ (แห่งบท) ว่า **ตถตฺตานํ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.พระเถระชื่อว่าไปฐิลละ ตั้งอยู่ เฉพาะแล้ว ในพระอรหัต ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าไปฐิลละ
(จบแล้ว) ฯ

เอวํ ตุมฺเหปิ จทวาริเกสุ อารมฺมณฺ์เสสุ เสสํนิ
ปญฺจ ทวารานิ ปิธาย มโนทวารเ กมฺมํ ปญฺจเปลาติ.
พหุสฺสุตฺตสฺส ภิกฺขุโน เอตตฺตเกนเว ปทีปฺชฺชณฺ์ วีย อโหสิ.
โส “เอตตฺตกเมว โหตุ สปปุริสาติ กรรชกาเย ฅาณํ
โธตาเรตฺวา สมณธมฺมํ อารภิ.

สตฺถา วิสโยชนสฺตมตฺตเก นิสินฺโนว ตํ ภิกฺขุํ
โธโลเกตฺวา “ยเถวายํ ภิกฺขุ ฐิริปญฺโธ; เอวเมว
เตน อตฺตานํ ปติฏฺฐาเปตฺว วุฏฺฐิตีติ จินฺเตตฺวา เตน
สทฺธิ กเถนฺโต วีย โธภาสํ ฝริตฺวา อิมํ คาถมาห

“โยคา เว ชายเต ฐิริ, อโยคา ฐิริสงฺขโย,
เอตํ เทวธาปถํ ฅตฺวา ภวาย วิภวาย จ
ตถตฺตานํ นิเวเสยฺย; ยถา ฐิริ ปวทฺธตฺตีติ.

ตตฺถ “โยคาติ: อญฺจตฺตีสาย อารมฺมณฺ์โย นิสโธ
มนสิการา. ฐิริติ: ปจฺจวิสมาย วิตฺถตฺตาย ปญฺญาเยตฺตํ
นามํ.

สงฺขโยติ: วินาโส. **เอตํ เทวธาปถนฺติ:** เอตํ
โยคญฺจ อโยคญฺจ. **ภวาย วิภวาย จาติ:** วทฺธฅิยา
จ อวทฺธฅิยา จ. **ตถตฺตานนฺติ:** ยถา อัย ฐิริสงฺฆาตา
ปญฺญา ปวทฺธตฺติ; เอวํ อตฺตานํ นิเวเสยฺยาติ อตฺถโ.

คาถาวสาเน โปจิลตฺเถโร อรหตฺเต ปติฏฺฐหีติ.

โปจิลตฺเถรวตฺถุ.

๖. อ.เรื่องแห่งพระเถระผู้แก่ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งภิกษุ ท. ผู้แก่ ผู้มาก ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **วณฺ์ ฉินฺทถ** ดังนี้ เป็นต้น ๕

ได้ยินว่า อ.พระเถระ ท. เหล่านั้น เป็นผู้ที่มีทรัพย์ เป็นผู้มั่งคั่ง เป็นผู้ที่มีทรัพย์มาก เป็นสหาย ซึ่งกันและกัน (เป็น) ในเมืองชื่อว่าสาวัตถี กระทำอยู่ ซึ่งบุญ ท. โดยความเป็นอันเดียวกัน ฟังแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา ของพระศาสดา (ปริภาษันแล้ว) ว่า อ.เรา ท. เป็นคนแก่ (ย่อมเป็น), อ.ประโยชน์ อะไร ของเรา ท. ด้วยการอยู่ครองซึ่งเรือน ดังนี้ ขอแล้ว ซึ่งการบวช กะพระศาสดา บวชแล้ว, แต่ที่ว่า (อ.พระเถระ ท. เหล่านั้น) ไม่อาจอยู่ เพื่ออันเล่าเรียน ซึ่งธรรม เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นคนแก่ (ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ซึ่งบรรณศาลา ในที่สุตฺรอบแห่งวิหาร อยู่แล้ว โดยความเป็นอันเดียวกัน, แม้เที่ยวไปอยู่ เพื่อบิณฑชะ ไปแล้ว สู้เรือน ของลูกและเมียนั้นเที่ยว โดยมาก ฉันแล้ว ๕

อ.หญิงที่ ๒ ผู้มีในก่อน (ในพระเถระ ท.) เหล่านั้น หนา (ของพระเถระ) รูปหนึ่ง เป็นผู้ชื่อว่า มธุราปณิกา (ย่อมเป็น) ๕ (อ.หญิง) นั้น เป็นผู้ซึ่งอุปการะ ได้เป็นแล้ว (แก่พระเถระ ท.) เหล่านั้น แม้ทั้งปวง, เพราะเหตุนั้น (อ.พระเถระ ท.) แม้ทั้งปวง รับแล้ว ซึ่งอาหาร อัน อันตนได้แล้ว ย่อมนั่งฉัน ในเรือน (ของหญิง) นั้นนั้นเที่ยว ๕ (อ.หญิง) แม้นั้น ย่อมถวายเป็น ซึ่งแกงและกับ อันตนจัดไว้แล้วอย่างไร (แก่พระเถระ ท.) เหล่านั้น ๕

(อ.หญิง) นั้น ผู้อันอาพาธ อย่างใดอย่างหนึ่ง ถูกต้องแล้ว ได้กระทำแล้ว ซึ่งกาละ ๕ ครั้งนั้น อ.พระเถระผู้แก่ ท. เหล่านั้น ประชุมกันแล้ว ในบรรณศาลา ของพระเถระผู้เป็นสหาย จับแล้ว ซึ่งกันและกัน ที่คอ ท. บ่นเพื่ออยู่ ว่า อ.อุปาสิกา ผู้มีรสแห่งมือ อันอร่อย เป็นผู้ซึ่งกาละอันกระทำแล้ว (ย่อมเป็น) ดังนี้ ร้องให้แล้ว, อนึ่ง (อ.พระเถระ ท. เหล่านั้น) ผู้ อันภิกษุ ท. วิ่งเข้าไปแล้ว โดยรอบ ถามแล้ว ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ท. (อ.เรื่อง) นี้ อะไร ดังนี้ กล่าวแล้วว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.หญิงที่ ๒ ผู้มีในก่อน ของสหาย ของเรา ท. เป็นผู้ซึ่งกาละอันกระทำแล้ว (ย่อมเป็น), (อ.หญิง) นั้น เป็นผู้ซึ่งอุปการะ เกินบริยาย (ย่อมเป็น) แก่เรา ท., ในกาลนี้ (อ.เรา ท.) จักได้ (ซึ่งหญิง) ผู้มีรูปอย่างนั้น (แต่ที่) ไหน, อ.เรา ท. ย่อมร้องให้ ด้วยเหตุนี้ ดังนี้ ๕

อ.ภิกษุ ท. ยังวาจาเป็นเครื่องกล่าว ให้ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว ในโรงเป็นที่กล่าวกับด้วยการแสดงซึ่งธรรม ๕ อ.พระศาสดา เสด็จมาแล้ว ตรัสถามแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.เรา ท.) เป็นผู้ นั่งพร้อมกันแล้ว ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าว อะไร หนอ ย่อมมี ในกาลนี้ ดังนี้,

๖. มหุลลกตเถรวตฺถ.

“วณฺ์ ฉินฺทถาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต สมฺพหุเล มหุลลเก ภิกฺขุ อารพฺถ กเถสิ.

เต กิร คิหิกาเล สาวตฺถิยํ กุฏุมฺพิกา อฑฺฐมา มหฺทฺธนา อญฺญมญฺญํ สหายกา เอกโต ปุญฺญานิ กโรนฺตา สตุถุ ธมฺมเทสนํ สุตฺวา “มยํ มหุลลกา, กิโน ชฺรวาเวสนาติ สตุถาริ ปพฺพชฺชํ ยาจิตฺวา ปพฺพชฺชิสฺสุ, มหุลลกาเวเน ปน ธมฺมํ ปริยาปุณฺนิตฺถํ อสฺสโกนฺตาวิหารปริยเนเต ปณฺณสาลํ กาเรตฺวา เอกโต วสฺสิสฺสุ, ปิณฺฑทาย จรณฺตปิ เยภฺยเยเน ปุตฺตทวารสฺเสว เคหํ คนฺตฺวา ภูญฺชิสฺสุ.

เตสฺส เอกสฺส ปุราณพุตฺติยิกา มธุราปณิกา นาม. สาทฺเตสํ สพฺเพสํปิ อุปการิกา อโหสิ; ตสฺมา สพฺเพปิ อตฺตนา ลทฺถิ อหารํ คเหตฺวา ตสฺสาเอว เคเห นิสฺสิตฺวา ภูญฺชนฺติ. สปิ เนสํ ยถาสนฺนิหิตํ สุปฺพญฺชนํ เทติ.

สา อญฺญตเรเน อาพาธเน ผุฏฺฐา กาลมกาสิ. อถ เต มหุลลกตเถรา สหายกตฺเถรสฺส ปณฺณสาลายํ สนฺนิปตฺติวา อญฺญมญฺญํ คีวาสุ คเหตฺวา “มธุราหตฺถรสา อุปาสิกา กาลกตาติ วิลปนฺตา โรทิสฺสุ, ภิกฺขุหิ จ สมฺนฺตโต อุปธาวิตฺวา “กิมิทํ อาวุโสติ ปุฏฺฐา “ภนฺเต สหายสฺส โน ปุราณพุตฺติยิกา กาลกตา, สา อมฺหากํ อติวีย อุปการิกา, อิทานิ กุโต ตถารูปํ ลภิสฺสาม, อิมินา การเถเน โรทามาติ อาหิสฺสุ.

ภิกฺขุ ธมฺมสภายํ กถํ สมฺภูชาเปสฺสุ. สตุถา อาคนฺตฺวา “กาย นฺตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนิสินฺนาติ

(ครั้งเมื่อคำ) ว่า (อ.ข้าพระองค์ ท. เป็นผู้นั่งพร้อมกันแล้ว ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าว) ชื่อ นี้ (ย่อมมี ในกาลนี้) ดังนี้ (อันภิกษุ ท. เหล่านั้น) กราบทูลแล้ว, ตรัสแล้ว ว่า คุณก่อนภิกษุ ท. (อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น ย่อมลำบาก) ในกาลนี้นั้นเที่ยว หามิได้, แม้ในกาลก่อน (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น (เมื่อหญิง) นั้น บังเกิดแล้ว ในกำเนิดแห่งกา เที่ยวไปอยู่ ที่ฝั่งแห่งทะเล อันคลื่นแห่งน้ำ ให้เข้าไปแล้ว สูทะเล ให้ตายแล้ว เป็นกา เป็น ร้องไห้แล้ว คร่ำครวญแล้ว, วิตอยู่ ซึ่งมหาสมุทร ด้วยจะงอยแห่งปาก ท. (ด้วยความคิด) ว่า (อ.เรา ท.) จักนำออก (ซึ่งนางกา) นั้น ดังนี้ ลำบากแล้ว, ดังนี้ ทรงนำมาแล้ว ซึ่งเรื่องอันไปล่วงแล้ว ทรงยัง กากชาตก นี้ว่า

อ.คาง ท. แม่ของเรา ท. ล้าแล้ว, อ.หนึ่ง อ.ปาก ย่อมขีด,
อ.เรา ท. จงงด อ.เรา ท. จะไม่วิต, (เพราะว่า)
อ.ทะเลใหญ่ เต็มอยู่ นั้นเที่ยว ดังนี้

ให้พิสดารแล้ว ตรัสเรียกมาแล้ว ซึ่งภิกษุ ท. เหล่านั้น ตรัสแล้ว ว่า คุณก่อนภิกษุ ท. อ.ทุกข์ นี้ อันเธอ ท. อาศัยแล้ว ซึ่งป่าคืออโรคยะและ โทสะและโมหะ ถึงแล้ว, อ.อัน (อันเธอ ท.) ตัด ซึ่งป่านั้น ย่อมควรว, (อ.เธอ ท.) เป็นผู้มิทุกข์ออกแล้ว จักเป็น ด้วยประการฉะนี้ ดังนี้ ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ท. เหล่านี้ว่า

(อ.เธอ ท.) จงตัด ซึ่งป่า จงอย่าตัด ซึ่งต้นไม้, อ.ภัย
ย่อมเกิด จากป่า, คุณก่อนภิกษุ ท. (อ.เธอ ท.) ครั้นตัดแล้ว
ซึ่งป่า ด้วย ซึ่งหมูไม่อันตั้งอยู่ในป่า ด้วย เป็นผู้มิป่าออกแล้ว
จงเป็นเกิด, เพราะอ. หมูไม่อันตั้งอยู่ในป่า
แม้มีประมาณน้อย ของนระ ย่อมไม่ขาด ในนารี ท.
เพียงใด, (อ.นระ) นั้น เป็นผู้มิใจเนื่องเฉพาะแล้ว
(ในนารี ท.) เที่ยว (ย่อมเป็น) เพียงดัง อ.ลูกโค
ตัวดีมีกินซึ่งน้ำนม (เป็นสัตว์มีใจเนื่องเฉพาะแล้ว)
ในมารดา (เป็นอยู่) เพียงนั้น ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า ก็ (ครั้งเมื่อพระดำรัส) ว่า (อ.เธอ ท.) จงตัด ซึ่งป่า
ดังนี้ อันพระศาสดา ตรัสแล้ว, อ.ความคิดในความเป็นแห่งบุคคล
ผู้ใคร่เพื่ออันตัด ซึ่งต้นไม้ ว่า อ.พระศาสดา จะทรง ยังเรา ท.
ให้ถือเอาแล้ว (ซึ่งวัตถุ ท.) มีมีดเป็นต้น ตัด ซึ่งป่า ดังนี้ ย่อมเกิดขึ้น
(แก่ภิกษุ ท.) เหล่านั้น ผู้บวชแล้วโดยกาลไม่นาน. (ครั้งเมื่อความเป็น)
อย่างนั้น (มีอยู่) (อ.พระศาสดา) เมื่อทรงปฏิเสธ ซึ่งภิกษุ ท.
เหล่านั้น ว่า (อ.คำ ว่า วณฺ ฺฉินฺทถ ดังนี้) นั้น อันเรา กล่าวแล้ว
หมายเอา ซึ่งป่าคือกิเลส มีอโรคยะเป็นต้น, (อ.คำ ว่า วณฺ ฺฉินฺทถ
ดังนี้) นั้น อันเรา กล่าวแล้ว หมายเอา) ซึ่งต้นไม้ ท. หามิได้ ดังนี้
ตรัสแล้ว ว่า มา รุกฺขํ ดังนี้ (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบท)
ว่า มา รุกฺขํ ดังนี้ ฯ

ปุจฺจิตฺวา, “อิมาย นามาทิ วุตฺเต, “น ภิกฺขเว อิทาเนว,
ปุพฺพเพเวเต, ตสฺสา กากโยนิยํ นิพฺพตฺติตฺวา สมฺมุตฺเตโร
จรมานาย สมฺมุตฺตมฺมียา สมฺมุตฺตํ ปเวเสตฺวา มาริตาย,
กากา หุตฺวา โรทิตฺวา ปริเทวิตฺวา, `ตํ นีหริสฺสามาติ
มุขตฺถุณฺทเกหิ มหาสมฺมุตฺตํ อุตฺถิลฺลฺยจฺนฺตา กิลฺมฺมฺสตฺติ วตฺวา
อตฺตํ อานริตฺวา

“อปี นุ หนุกา สหฺตฺตา, มุขญฺจ ปริสฺสุสฺสติ,
โอรฺมาม น ปาเรม, ปฺรเตว มโหทฺธิตฺติ

อิมํ กากชาตกํ วิตฺถาเรตฺวา เต ภิกฺขุ อามนฺเตตฺวา
“ภิกฺขเว รากโทสโมหวนํ นิสฺสาย ตฺมฺเหหิ อิทํ ทุกฺขํ
ปตฺตํ, ตํ วณฺ ฺฉินฺทิตฺตํ วณฺ ฺฉินฺทิตฺตํ, เหวํ นิพฺพุทฺธา ภวิสฺสกาติ
วตฺวา อีมา คาถา อภาสิ

“วณฺ ฺฉินฺทถ มา รุกฺขํ, วณฺ ฺฉินฺทถ ชายเต ภยํ,
เขตฺวา วณฺ ฺฉินฺทถ นินฺพุทฺธา โหถ ภิกฺขเว;
ยวณฺ ฺฉินฺทถ นินฺพุทฺธา นินฺพุทฺธา
อณฺมตฺตํ นินฺพุทฺธา นินฺพุทฺธา
ปฏฺธิทฺถมโนว ตาว โส
วจฺจโ ฉีรปโกว มาตริตฺติ.

ตตฺถ “มา รุกฺขนฺตฺติ: สตฺถารา หิ “วณฺ ฺฉินฺทถาติ
วุตฺเต, เตสํ อจฺริปฺพุทฺธาติ “สตฺถา อมฺเห วาสีอาทีนํ
คเหตฺวา วณฺ ฺฉินฺทถาเปตฺติ รุกฺขํ ฺฉินฺทิตฺตํ ตาจิตฺตํ
อฺปปชฺชตฺติ; อถ เณ “มยา รากาทิกิลฺลสวณฺ ฺฉินฺทถาเยตฺ
วุตฺตํ, น รุกฺขเตติ ปฏฺธิเสเนตฺติ “มารุกฺขนฺตฺติ อาน.

อ.อรรถ ว่า อ.ภัยแต่สัตว์มีสี่เท้าเป็นต้น ย่อมเกิด จากป่าตามปกติ ฉันทไธ; แม้ อ.ภัยแต่ทุกขมีชาติเป็นต้น ย่อมเกิด จากป่าคือกิเลส ฉันทนั้น ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **วนโต** ดังนี้ ฯ (อ.อันวิจิตรชัย ในหมวดสอง แห่งบท) ว่า **วน วนภูฏญจ** ดังนี้ (อันบัณฑิต พึงทราบ) อ.ต้นไม้ ๓. ต้นใหญ่ ชื่อว่า ป่า, (อ.ต้นไม้ ๓.) อันเล็ก อันตั้งอยู่แล้ว ในป่านั้น ชื่อว่า หมูไม้ อันตั้งอยู่ในป่า, อีกอย่างหนึ่ง อ.ต้นไม้ ๓. อันเกิดขึ้น ในกาลก่อน ชื่อว่า ป่า, (อ.ต้นไม้ ๓.) อันเกิดขึ้นในกาลต่อๆ มา ชื่อว่า หมูไม้ อันตั้งอยู่ในป่า (ฉันทไธ), อ.กิเลส ๓. อันคร่าไปสู่ภพ ทั้งใหญ่ๆ ชื่อว่า ป่า (อ.กิเลส ๓.) อันให้ซึ่งวิบาก ในปวัตติกาล ชื่อว่า หมูไม้ อันตั้งอยู่ในป่า, อีกอย่างหนึ่ง (อ.ต้นไม้ ๓.) อันเกิดขึ้น ในกาลก่อน ชื่อว่า ป่า, (อ.ต้นไม้ ๓.) อันเกิดขึ้นในกาลต่อๆ มา ชื่อว่า หมูไม้ อันตั้งอยู่ในป่า ฉันทนั้นนันทิว ๕

ก็ (อ.กิเลสชาติ) นั้น แม่ทั้ง ๒ (อันพระโยคาวจร) พึงตัด ด้วยมรรคญาณที่ ๔ , เพราะเหตุนี้ (อ.พระศาสดา) ตรัสแล้ว ว่า **เจตวา วน วนภูฏญจ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า (อ.เธอ ๓.) เป็นผู้มีกิเลส ออกแล้ว จึงเป็นเกิด (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **นิพพนา โทถ** ดังนี้ ฯ อ.อรรถ ว่า อ.หมูไม้ อันตั้งอยู่ในป่าคือกิเลส แม้มีประมาณน้อย นั้น ของนระ ย่อมไม่ขาด ในนารี ๓. เพียงใด, (อ.นระ) นั้น เป็นผู้ มีใจเฝ้าเฉพาะแล้ว คือว่า เป็นผู้มิจิตของแล้วเทียว ย่อมเป็น รวากะ อ.ลูกโค ตัวดีมีกินซึ่งนานม (เป็นสัตว์มีใจเฝ้าเฉพาะแล้ว) ในมารดา (เป็นอยู่) เพียงนั้น ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท ว่า **ยาวณฺหิ วนภูฏญจ** ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.พระเถระผู้แก่ ๓. เหล่านั้น ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในโสดาปัตติผล ฯ อ.เทศนา เป็นเทศนาเป็นไป กับด้วยวจาจาประโยชน์ ได้มีแล้ว (แก่ชน ๓.) แม้ผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล ฯ

๑. เรื่องแห่งพระเถระผู้แก่ (จบแล้ว) ๕

มหลลกตฺเถรวตฺถุ.

๗. ๑. เรื่องแห่งสังฆวิหาริก ของพระสารีบุตร (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

๗. สารีบุตรตฺเถรสฺสสฺสทฺธิวิหาริกวตฺถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งสังฆวิหาริก ของพระเถระชื่อว่าสารีบุตร ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรม เทศนา นี้ ว่า **อุจฺฉินฺท** ดังนี้เป็นต้น ฯ

“**อุจฺฉินฺท** ธิมํ ธิมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต สารีบุตรตฺเถรสฺส สทฺธิวิหาริกํ อารพฺภ กเถสิ.

ได้ยินว่า อ.บุตรของบุคคลผู้กระทำซึ่งทอง คนหนึ่ง เป็นผู้ มี รูปงาม (เป็น) บวชแล้ว ในสำนัก ของพระเถระ ฯ

เอโก กิร สุวณฺณการกฺปฺตฺโต อภิรัฐโป เถรสฺส สนฺติเก ปพฺพชฺชิ.

อ.พระเถระ คิดแล้ว ว่า อ.วาคะ ของชายหนุ่ม ท. เป็นกิเลส หนาขึ้นแล้ว ย่อมเป็น ดังนี้ ได้ให้แล้ว ซึ่งอสุภกัมมฐาน เพื่ออันกำจัดซึ่งวาคะ (แก่ภิกษุ) นั้น ๆ ก็ (อ.อสุภกัมมฐาน) นั้น เป็นกัมมฐานไม่สัปปายะ (แก่ภิกษุ) นั้น (ย่อมเป็น); เพราะเหตุนี้ (อ.ภิกษุ) นั้น เข้าไปแล้ว สู้ป่า พยายามอยู่ ตลอดประชุม แห่งเดือน ๓ ไม่ได้แล้ว (ซึ่งคุณ) แม้สักว่าความที่แห่งจิตมีอารมณ์เดียวเป็นเลิศ มาแล้ว สู้สำนัก ของพระเถระ อีก, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ดูก่อนท่าน ผู้มีอายุ อ.กัมมฐาน ปรากฏแล้ว แก่ท่าน หรือ ดังนี้ อันพระเถระ กล่าวแล้ว, บอกแล้ว ซึ่งความเป็นไปทั่ว นั้น ๆ

ครั้งนั้น อ.พระเถระ กล่าวแล้ว ว่า อ.อัน อันธอ ถึง ซึ่งความท้อแท้ ว่า อ.กัมมฐาน ย่อมไม่ถึงพร้อม ดังนี้ ย่อมไม่ควร ดังนี้ กล่าวแล้ว ซึ่งกัมมฐาน นั้นนั้นเที่ยว (กระทำ) ให้ดี ได้ให้แล้ว (แก่ภิกษุ) นั้น อีก ๆ (อ.ภิกษุ) นั้น ไม่อาจอยู่ เพื่ออัน ยังคุณวิเศษ อะไร ให้บังเกิด แม้ในวาระที่ ๒ มาแล้ว บอกแล้ว แก่พระเถระ ๆ

แม้ อ.พระเถระ บอกแล้ว ซึ่งกัมมฐาน นั้นนั้นเที่ยว กระทำ ให้เป็นไปกับด้วยเหตุ ให้เป็นไปกับด้วยอุปมา ๆ (อ.ภิกษุ) นั้น มาแล้ว แม้บอกแล้ว ซึ่งความเป็นอันไม่ถึงพร้อม แห่งกัมมฐาน ๆ อ.พระเถระ คิดแล้ว ว่า อ.ภิกษุ ผู้กระทำ ย่อมรู้ (ซึ่งนิรณธรรม ท.) มีกามฉันทเป็นต้น อันมีอยู่ในตน ว่า มีอยู่ ดังนี้ ด้วย (ซึ่งนิรณธรรม ท. มีกามฉันทเป็นต้น) อันไม่มีอยู่ ว่า ไม่มีอยู่ ดังนี้ ด้วย, ก็ (อ.ภิกษุ) แม่นี้ เป็นผู้กระทำ (ย่อมเป็น) (อ.ภิกษุ นี้) เป็นผู้ไม่กระทำ (ย่อมเป็น) หามิได้, (อ.ภิกษุ นี้) เป็นผู้ปฏิบัติแล้ว (ย่อมเป็น) (อ.ภิกษุ นี้) เป็นผู้ไม่ปฏิบัติแล้ว (ย่อมเป็น) หามิได้, แต่ ว่า อ.เรา ย่อมไม่รู้ ซึ่งอัยาศัย (ของภิกษุ) นั้น, (อ.ภิกษุ) นั้น เป็นผู้อันพระพุทเจ้า พึงทรงแนะนำ จักเป็น ดังนี้ พาไปแล้ว (ซึ่งภิกษุ) นั้น เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา ในสมัยคือเวลาเย็นแห่งวัน กราบทูลแล้ว ซึ่งความเป็นไปทั่ว นั้น ทั้งปวง ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.ภิกษุ) นี้ เป็นสัททวิหริก ของข้าพระองค์ (ย่อมเป็น), อ.กัมมฐาน ชื่อ นี้ อันข้าพระองค์ ให้แล้ว (แก่ภิกษุ) นี้ ด้วยเหตุนี้ ดังนี้ ๆ

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ชื่อ อ.อาสยานุสยญาณ นั้น ย่อมมี แก่พระพุทเจ้า ท. ผู้ ทรงยังพระบารมี ท. ให้เต็มแล้ว ทรง ยังโลกธาตุหนึ่ง ให้บังนลขึ้นแล้ว ทรงบรรลุแล้ว ซึ่งความเป็น แห่งพระสัพพัญญูญาณนั้นเที่ยว ดังนี้ (แก่พระเถระ) นั้น ทรงรำพึงอยู่ ว่า (อ.ภิกษุ) นั้น บวชแล้ว แต่ตระกูลไหน หนอ แล ดังนี้

เถโร “ตรุณานํ วาโค อสุสนฺโน โหตีติ จินฺตฺวา ตสฺส วาโคปฏิฆาตํ อสุภกมฺมฐานํ อทาสี. ตสฺส ปน ตํ อสฺสฺสฺส; ตสฺมา อรณฺธํ ปวีสิตฺวา เตมาสํ วายมนฺโต จิตฺเตกคฺคตํ ตตฺถปี อลภิตฺวา ปุณฺ เณรสฺส สฺนฺตํ อคฺนฺตฺวา, เถเรน “อุปฺภูจฺติ เต อวฺุโส กมฺมฐานนฺติ วุตฺเต, ตํ ปวตฺตี อโรเจสฺส.

อถสฺส เถโร “กมฺมฐานํ น สมฺปชฺชตีติ โวสาณํ อปชฺชิตฺตํ น วญฺญตีติ วตฺวา ปุณฺ ตเทว กมฺมฐานํ สาธุกํ กเถตฺวา อทาสี. โส พุตฺติยวเรปี กญฺจึ วิเสสํ นิพฺพุตเตตฺถ อสฺสโกนฺโต อคฺนฺตฺวา เณรสฺส อโรเจสฺส.

เถโรปี สการณํ สอฺปมํ กตฺวา ตเทว กมฺมฐานํ อจฺจิกฺขี. โส ปุณฺปี อคฺนฺตฺวา กมฺมฐานสฺส อสมฺปชฺชชฺนภาวํ กเถสิ. เถโร จินฺตฺสึ “การโก ภิกฺขุ อตฺตนิ วิชฺชมาเน กามฉนฺตาทโย วิชฺชมานาติ อวิชฺชมาเน อวิชฺชมานาติ จ ชานาติ; อยญฺจาปี ภิกฺขุ การโก โน อการโก, ปฏิปนฺโน โน อปฺปฏิปนฺโน; อหิ ปเนตสฺส อชฺฌาสยํ น ชานามิ, พุทฺธเวเนยฺโย เอโส ภวิสฺสตีติ ตํ อาทาย สยญฺสเม สตถารํ อฺปสงฺกมิตฺวา “อຍ ာနုเต မမ ဟုဒ္ဓိဘိက္ခဝိ, ဝိမုဒ္ဓ မယာ ဝိမိနာ ကာရေဏ ဝိတံ နာမ ကမ္မဇာနိ တိ ဟုဒ္ဓိဘိက္ခဝိ ဟုဒ္ဓိဘိက္ခဝိ ဟုဒ္ဓိဘိက္ခဝိ.

อถ นํ สตถา “อาสยานุสยญาณํ นาเมตံ ปารมိโย ပ္ပုเรตฺวา ทสฺสทสฺสโลกธาตํ อุนฺนาเทตฺวา สพุทฺธဗုဒ္ဓိ ပတုတနံ ပုပ္ဖဏ်ဗေဝ โหတိတိ ဝတฺวา “ကတရုဂ္ဂလာ နု ဗေဝ ပပုဖုစိတိတိ အာသုစုစုတိ

ทรงทราบแล้ว ว่า (อ.ภิกษุ นั้น บวชแล้ว) แต่ตระกูลแห่งบุคคลผู้กระทำซึ่งทอง ดังนี้ ทรงตรวจดูอยู่ ซึ่งอัฐภาพ ท. อันปลั่งแล้ว ทรงเห็นแล้ว ซึ่งร้อยแห่งอัฐภาพ ท. ๕ (ของภิกษุ) นั้น อันบังเกิดแล้ว ตามลำดับ ในตระกูลแห่งบุคคลผู้กระทำซึ่งทองนั้นเทียว ทรงดำริแล้วว่า อ.ทองมีสีสุกนั้นเทียว อันภิกษุหนุ่ม นี้ ผู้กระทำอยู่ ซึ่งการงานแห่งบุคคลผู้กระทำซึ่งทอง สิ้นกาลนาน ให้เป็นไปรอบพร้อมแล้ว (ด้วยความคิด) ว่า (อ.เรา) จักกระทำ (ซึ่งดอกไม้ ท.) มีดอกกรรณิการ และดอกปทุมเป็นต้น ดังนี้, อ.อสุภปฏิภูลกัมมัฏฐาน ย่อมไม่ควร (แก่ภิกษุหนุ่ม) นี้, (อ.กัมมัฏฐาน) อันยังใจให้เจริญนั้นเทียว เป็นกัมมัฏฐานอันเป็นสัปปายะ (แก่ภิกษุหนุ่ม) นั้น (ย่อมเป็น) ดังนี้ ทรงส่งไปแล้ว ซึ่งพระเถระ (ด้วยพระดำรัส) ว่า คุณอนสาริปุต (อ.เธอ) จักเห็น (ซึ่งภิกษุ) ผู้ อันเธอ ให้แล้ว ซึ่งกัมมัฏฐานให้ลำบากแล้ว ตลอดเดือน ท. ๔ ผู้บรรลุลแล้ว ซึ่งความเป็นแห่งพระอรหันต์ ในภายหลังแห่งภตวรรษนั้นเทียว ในวันนี้, อ.เธอ จงไปเถิด ดังนี้ ทรงเนรมิตแล้ว ซึ่งดอกปทุมอันเป็นวิการแห่งทอง มีจักรเป็นประมาณ ด้วยพระฤทธิ ทรงกระทำแล้ว ให้เป็นราวกะว่า ปล่อยอยู่ ซึ่งหยาดแห่งน้ำ ท. จากโบ ท. ด้วย นั้นเทียว จากก้าน ด้วย ได้ประทานแล้ว ด้วยพระดำรัส ว่า คุณอนภิกษุ เอาเถิด (อ.เธอ) ถือเอาแล้ว ซึ่งดอกปทุม นี้ วางไว้แล้ว บนกองแห่งทราย ในที่สุดท้ายแห่งวิหาร นั่งแล้ว โดยบัลลังก์ ในที่ต่อหน้า จงกระทำ ซึ่งบริกรรม ว่า โลหิตกั โลหิตกั ดังนี้เป็นต้น ดังนี้ ๙

(เมื่อภิกษุ) นั้น รับอยู่ ซึ่งดอกปทุม จากพระหัตถ์ ของพระศาสดา นั้นเทียว อ.จิต ผ่องใสแล้ว ๙ (อ.ภิกษุ) นั้น ไปแล้ว สู่ที่สุดเฉพาะแห่งวิหาร ยังทราย ให้พูนขึ้นแล้ว ยังก้านแห่งดอกปทุม ให้เข้าไปแล้ว ในทรายนั่ง นั่งแล้ว โดยบัลลังก์ ในที่มีหน้าพร้อม ประราภแล้ว ซึ่งบริกรรม ว่า โลหิตกั โลหิตกั ดังนี้เป็นต้น ๙

ครั้งนั้น อ.นิวรรณ์ ท. (ของภิกษุ) นั้น ระวังแล้ว ในขณะ นั้นนั้นเทียว, อ.อุปจารมาน เกิดขึ้นแล้ว ๙ (อ.ภิกษุ) นั้น ยังปฐมฌาน ให้บังเกิดแล้ว ในลำดับแห่งอุปจารมานนั้น (ยังปฐมฌาน) นั้น ให้ถึงแล้ว ซึ่งความเป็นแห่งคุณชาตมีความคล่องแคล่ว โดยอาการ ท. ๕ ผู้นั่งแล้วอย่างไรเทียว บรรลุลแล้ว (ซึ่งฌาน ท.) มีทุติยฌานเป็นต้น นั่ง เล่นอยู่ แล้ว เล่นด้วยฌาน ในจตุตถฌาน อันมีความคล่องแคล่วเป็นแล้ว ๙

อ.พระศาสดา ทรงทราบแล้ว ซึ่งความที่ แห่งฌาน ท. เป็นคุณชาตเกิดขึ้นแล้ว (แก่ภิกษุ) นั้น ทรงตรวจดูอยู่ ว่า (อ.ภิกษุ) นั้น จักอาจ หรือ หนอแล เพื่ออัน ยังคุณวิเศษ อันยัง ให้บังเกิดตามธรรมดาของตน ดังนี้ ทรงทราบแล้ว ว่า (อ.ภิกษุ) นั้น จักไม่อาจ ดังนี้ ทรงอธิษฐานแล้ว ว่า อ.ดอกปทุม นั้น จงเหี่ยวเถิด ดังนี้ ๙

(อ.ดอกปทุม) นั้น เหี่ยวอยู่ เป็นดอกไม้ไม่มีสีได้เป็นแล้ว ราวกะ อ.ดอกปทุมอันบุคคลชยี้แล้ว ด้วยมือ ท. ๙

“สุวรรณการกุลาติ ฌตวา อตีเต อตตภาเว โอลิเกนุโต ตสฺส สุวรรณการกุเลเยว ปฏิปภาณิยา นิพพตฺตานิ ปญจ อตตภาวสตานิ ทิสฺวา “อิมินา ทนเรน ที่ชมตฺตํ สุวรรณการกมฺมํ กโรนฺเตน ักณฺณการปฺปฺพพม- ปฺปฺพาทีนึ กิริสฺสามิติ รตฺตสุวณฺณเมว สมฺปริวตฺตติ, อิมิสฺส อสุภปฏิภูลกมฺมฏฺฐานํ น วฏฺฐติ, มนาปเมวสฺส กมฺมฏฺฐานสฺปายนฺติ จินฺตเตวา “สาริปุตฺต ตยา กมฺมฏฺฐานํ ทตฺวา จตฺตาโร มาเส กิลมิตํ ภิกฺขุ อชฺช ปจฺจนาตฺเตเยว อรหตฺตํ ปตฺตํ ปสฺสิสฺสสฺสิ, คจฺจ ตฺวนฺติ เถรํ อญฺเษเตวา อิทฺธิยา จกฺกมตฺตํ สุวณฺณปทุมํ มาเปเตวา ปตฺเตหิ เจว นาเพน จ อุกทพิณฺฑุณี มุญฺจนฺตํ วิย กตฺวา “หนนฺท ภิกฺขุ อิมํ ปทุมํ อาทาย วิหารปจฺจนฺเต วาลุกฺราสมฺหิ จเปเตวา สมฺมุขฏฺฐานํ ปลฺลฺงฺเกน นิสฺสีติเตวา โลหิตกั โลหิตกนฺตึ ปริกมฺมํ กโรหีตี อทาสี.

ตสฺส สตฺถุ หตฺถโต ปทุมํ คนฺหนตฺสฺเสว จิตฺตํ ปสฺสีติ. โส วิหารปจฺจนฺตํ คนฺตฺวา วาลุกํ อสุสาเปเตวา, ตตฺถ ปทุมนาฬิ ปเวเสเตวา สมฺมุขํ ปลฺลฺงฺเกน นิสฺสินฺโน “โลหิตกั โลหิตกนฺตึ ปริกมฺมํ อารภี.

อถสฺส ตํ ขณฺเวย นีวรณานิ วิกขมฺภีสุ, อฺปจฺจารชฺชฺมานํ อฺปฺปชฺชฺชิ. ตทนฺนตฺรํ ปจฺมชฺชฺมานํ นิพพตฺเตเตวา ปญฺจหากาเรหิ วสฺสึภาวํ ปาเปเตวา ยถานิสฺสินฺโนว พุติยชฺชฺมานาทีนึ ปเตวา วสฺสึภูเต จตฺตฺถชฺชฺมานเณ ฌานกัฬิ กัฬินฺโต นิสฺสีติ.

สตุถา ตสฺส ฌานานํ อฺปฺปนฺนภาวํ ฌตฺวา “สกุขิสฺสตี นุ โข เอส อตฺตโน ฐมฺมตฺยา อุตฺตรี วิเสสํ นิพพตฺเตตฺตุนฺตี โอลิเกนุโต “น สกุขิสฺสตีตี ฌตฺวา “ตํ ปทุมํ มิลาเยตฺตึ อธิฏฺฐหิ.

ตํ หตฺถเอหิ มทุทิตปทุมํ วิย มิลาเยนฺตํ กาฬฺวณฺณํ อโหสิ.

(อ.ภิกษุ) นั้น ออกแล้ว จากฉาน แลดูแล้ว ซึ่งดอกปทุม นั้น เห็นแล้ว ซึ่งอนิจลักษณะ (ด้วยนมสีกา) ว่า อ.ดอกปทุม นี้ อัน อันชรา กระทบแล้ว ย่อมปรากฏ เพราะเหตุไร หนอ แล, แม้ครั้นเมื่ออุปาทินนกลังขาร อันชรา ครอบงำอยู่ อย่างนี้, ชื่อ อ.วาจาเป็นเครื่องกล่าว ในอุปาทินนกลังขาร ย่อมไม่มี, เพราะว่า อ.ชรา จักครอบงำ (ซึ่งอุปาทินนกลังขาร) แม่นี่ ดังนี้ ฯ

ก็ (ครั้นเมื่ออนิจลักษณะ) นั้น (อันภิกษุ นั้น) เห็นแล้ว, อ.ทุกขลักษณะ ด้วย อ.อนัตตลักษณะ ด้วย เป็นลักษณะ (อันภิกษุ นั้น) เห็นแล้วนั้นเทียบ ย่อมเป็น ฯ อ.ภพ ท. ๓ เป็นราวกะว่า อันไฟติดทั่วแล้ว ด้วย เป็นราวกะว่า ซากศพอันบุคคลผู้ก่แล้วที่ค่อ ด้วย (เป็น) ปรากฏแล้ว (แก่ภิกษุ) นั้น ฯ ในขณะนั้น อ.เด็กชาย ท. ข้ามลงแล้ว สูสระ แห่งหนึ่ง ในที่ไม่ไกล (แห่งภิกษุ) นั้น หักแล้ว ซึ่งดอกโกมุท ท. ย่อมกระทำ ให้เป็นกอง บนบก ฯ

(อ.ภิกษุ) นั้น แลดูแล้ว ซึ่งดอกโกมุท ท. บนบก ด้วย ในน้ำ ด้วย ฯ ครั้งนั้น อ.ดอกโกมุท ท. ในน้ำ ปรากฏแล้ว (แก่ภิกษุ) นั้น เป็นดอกไม้มีรูปร่าง เป็นราวกะว่า หลังออกอยู่ ซึ่งน้ำ (เป็น), (อ.ดอกโกมุท ท.) เหล่านอกนี้เหี่ยวรอบแล้วที่ปลายและปลายท. ฯ (อ.ภิกษุ) นั้น ได้เห็นแล้ว (ซึ่งลักษณะ ท.) มีอนิจลักษณะเป็นต้น ด้วยดีกว่า ว่า อ.ชรา ย่อมกระทบ ซึ่งอุปาทินนกลังขาร อย่างนี้, จักไม่กระทบ ซึ่งอุปาทินนกลังขาร อย่างไร ดังนี้ ฯ

อ.พระศาสดา ทรงทราบแล้ว ว่า ในกาลนี้ อ.กัมมัญฐาน ของภิกษุ นี้ เป็นคุณชาตมีความปรากฏเป็นแล้ว (ย่อมเป็น) ดังนี้ ประทับนั่งแล้ว ในพระคันธกุฎีเที่ยว ทรงเปล่งแล้ว ซึ่งพระรัศมี ฯ (อ.พระรัศมี) นั้น กระทบแล้ว ซึ่งหน้า (ของภิกษุ) นั้น ฯ ครั้งนั้น (เมื่อภิกษุ) นั้น แลดูอยู่ (ด้วยความคิด) ว่า (อ.เหตุ) นั้น อะไร หนอ แล ดังนี้ อ.พระศาสดา เป็นราวกะว่า เสด็จมาแล้ว ประทับยืนแล้ว ในที่มีหน้าพร้อม ได้เป็นแล้ว ฯ (อ.ภิกษุ) นั้น ลุกขึ้นแล้ว ประคองแล้ว ซึ่งอัญชลี ฯ ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ทรงกำหนดแล้ว ซึ่งธรรม อันเป็นที่สบาย (แก่ภิกษุ) นั้น ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถานี้ ว่า

(อ.เธอ) จงตัด ซึ่งความเยื่อใย แห่งตน เพียงดัง (อ.บุคคล ผู้ตัดอยู่) ซึ่งดอกโกมุท อันบังเกิดแล้วในสารทกาล ด้วยฝ่ามือ, ยังหนทางแห่งความสงบนั้นเทียบ จงให้เจริญ, (เพราะว่า) อ.พระนิพพาน อันพระสุคต ทรงแสดงแล้ว ดังนี้ ฯ

โส ฌานา วุฏฐาย ตัง โอลิเกตวา “กั นุ ไซ อิทํ ปทุมํ ชราย ปทฺฐํ ปญฺญาติ, อนุปาทินนเกปิ เอวํ ชราย อภิกุญฺยมาเน, อุปาทินนเก กถา นาม นตฺถิ, อิทํปิ หิ ชรา อภิกวิสุตฺตีติ อนิจฺจลกฺขณํ ปสฺสตี.

ตสมิ ปน ทิฏฺฐเ, ทุกฺขลกฺขณํ อนตฺตลกฺขณญจ ทิฏฺฐเมว โหติ. ตสฺส ตโย ภวา อาทิตฺตา วีย กณฺเฑ พทฺธกฺกนํ วีย จ ขายีสุ. ตสมิ ขณเ ตสฺส อวิทฺวา กุมารกา เอกํ สรํ โอตริตฺวา กุมฺทานิ ภณฺชิตฺวา ติเล ราสี กโรนฺติ.

โส ติเล จ ขเล จ กุมฺทานิ โอลิเกสิ. อดสฺส ขเล กุมฺทานิ อภิรฺูปานิ อุกกํ ปคฺฆรฺนฺตานิ วีย อุกฺกุชฺหีสุ, อิตฺรานิ อคฺคคฺเคสุ ปริมิลาตานิ. โส “อนุปาทินนํ ชรา เอวํ ปหริตี, อุปาทินนํ กิ น ปหริสฺสตีติ สฺฐุสฺตรํ อนิจฺจลกฺขณาทีนํ อทฺทส.

สตุถา “ปากฎิฏฺฐํ อิทานิ อิมสฺส ภิกฺขุโน กมฺมญฺจานนฺติ ติตฺวา คนฺธกุฎิยํ นิสินฺนโกว โอลาสํ มุญฺจตี. โส ตสฺส มุขํ ปหริ. อดสฺส “กัณฺนุ ไซ เอตฺนฺติ โอลิเกนฺตสฺส, สตุถา อาคนฺตฺวา สมฺมุเข จิตฺโต วีย อโหสิ. โส อุกฺกุชฺาย อญฺชลี ปคฺคณฺหิ. อดสฺส สตุถา สປาญํ สลฺลกฺเขตฺวา อิมํ คาถมาห

“อฺจุฉินฺท สิเนหฺมตฺตโน กุมฺทํ สารทิกํ ปาณินา สนฺติมคฺคเมว พุรฺุหย, นิพฺพานํ สฺคเตน เทสิตฺนฺติ.

(อ.อรรถ) ว่า อ.เธอ จงตัด ด้วยอหัตตมรรค (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้ หน่า (แห่งบท) ว่า **อุจฺฉินฺหาติ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า อันบังเกิดแล้ว ในสรวทกาล (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **สารทิกํ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ยังหนทาง มีองค์ ๘ อันเป็นที่ถึงซึ่งพระนิพพาน (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **สนฺติมคฺคํ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า จงให้เจริญ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **พฺรุหย** ดังนี้ ฯ

อ.อรรถ ว่า เพราะว่า อ.พระนิพพาน อันพระสुकตเจ้า ทรง แสดงแล้ว, เพราะเหตุนี้ (อ.เธอ) ยังหนทาง (แห่งพระนิพพาน) นั้น จงให้เจริญ ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **นิพฺพานํ** ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.ภิกษุ นั้น ตั้งอยู่เฉยๆแล้ว ในพระอหัตต ดังนี้แล้ว ฯ

๑. เรื่องแห่งสหัตถิหาริก ของพระเถระชื่อว่าสารีบุตร (จบแล้ว) ฯ

๘. เรื่องแห่งพ่อค้าผู้มีทรัพย์มาก (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ **ชื่อ** ซึ่งพ่อค้าผู้มีทรัพย์มาก ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **อิธ วสฺสํ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ได้ยินว่า (อ.พ่อค้า) นั้น ยังร้อยแห่งเกวียน ท. ๕ ให้เต็มแล้ว ด้วยผ้า ท. อันบุคคลย่อมแล้วด้วยดอกคำ มาแล้ว แต่เมื่อชื่อชื่อว่า พาราณสี สู้เมื่อชื่อชื่อว่าสาวัตถี เพื่ออันค้าขาย ฯ (อ.พ่อค้า) นั้น ถึงแล้ว ซึ่งฝั่งแห่งแม่น้ำ (คิดแล้ว) ว่า (อ.เรา) จักข้ามขึ้น ซึ่งแม่น้ำ ในวันพรุ่ง ดังนี้ แก่แล้ว ซึ่งเกวียน ท. อยู่แล้ว (ในที่) นั้นนั่นเทียว ฯ

อ.มหาเมฆ ตั้งขึ้นแล้ว ตกแล้ว ตลอดคืน ฯ อ.แม่น้ำ อันเต็ม ด้วยน้ำ ได้ตั้งอยู่แล้ว ตลอดวัน ๗ ฯ (อ.ชน ท.) เล่นแล้ว ซึ่งนักษัตร ตลอดวัน ๗ แม่นนคร ฯ อ.กิจ (ด้วยผ้า ท.) อันบุคคลย่อมแล้ว ด้วยดอกคำ ย่อมไม่มี ฯ อ.พ่อค้า คิดแล้ว ว่า (อ.เรา) เป็นผู้มาแล้ว สู่ที่ไกล (ยอมเป็น), ถ้าวา (อ.เรา) จักไป อีก ไชร์, อ.ความเนินช้า จักมี, (อ.เรา) เมื่อกระทำ ซึ่งการงาน ของเรา อยู่แล้ว (ในที่) นี้ นั้นเทียว ตลอดฤดูฝน ด้วย ตลอดฤดูหนาว ด้วย ตลอดฤดูร้อน ด้วย จักขาย ซึ่งผ้า ท. เหล่านี้ ดังนี้ ฯ

อ.พระศาสดา เสด็จเที่ยวไปอยู่ในนคร เพื่อบิณฑชะ ทรงทราบแล้ว ซึ่งจิต (ของพ่อค้า) นั้น ทรงกระทำ ซึ่งการแยม ให้ปรากฏแล้ว ผู้ อันพระเถระชื่อว่าอานนทํ ทูลถามแล้ว ซึ่งเหตุแห่งอันแยม ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนอานนทํ อ.พ่อค้าผู้มีทรัพย์มาก อันเธอ เห็นแล้ว หรือ ดังนี้ ฯ (อ.พระเถระ กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระเจ้าข้า (อ.อย่างนั้น) ดังนี้ ฯ

ตตฺถ “**อุจฺฉินฺหาติ**: อหตฺตมคฺเคน ฉินฺหา. **สารทิกนฺติ**: สรวทกาลํ นิพฺพตฺตํ. **สนฺติมคฺคนฺติ**: นิพฺพานคามี อญฺจํคิกํ มคฺคํ. **พฺรุหยาติ**: วฑฺฒนย.

นิพฺพานนฺติ นิพฺพานํ หิ สุกเตน เทสิตํ; ตสฺมา ตสฺส มคฺคํ ภาเวหิตี อตฺถเ.

เทสนาวสาเน โส ภิกฺขุ อหตฺเต ปติฏฺฐหิตี.

สารีบุตรตตฺถเถรสุส สหัตถิหาริกวตฺถุ.

๘. มหาณวณิชาตฺถุ.

“**อิธ วสฺสนฺติ** อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต มหาณวณิชา นาม อารพฺก กเถสิ.

โส กิร พาราณสีโต กุสุมฺภรตฺตานํ วตฺถานํ ปญฺจ สกฺกาสฺตานิ ปฺปุเรตฺวา วณิชาตฺถาย สาวตฺถี อากโต. โส นทิตฺโร ปตฺวา “เสว นทํ อุตฺตริสฺสามีติ ตตฺถเว สกฺกานิ โมเจตฺวา วสิ.

รตฺตี มหาเมฆ อญฺจหิตฺวา วสฺสิ. นทํ สตฺตาทํ อุกทสุส ปฺปฺรา อญฺจาสี. นคเรปี สตฺตาทํ นกฺขตฺตํ กิพฺปิสฺสุ. กุสุมฺภรตฺเตหิ กิจฺจํ นตฺถิ. วาณิชา จินฺเตสิ “อหํ ทูรมาคโต, สเจ ปฺน คมิสฺสามิ, ปปฺปญฺโจ ภวิสฺสตี, อิธเว วสฺสญฺจ เหมนฺตญฺจ คิมฺหญฺจ มม กมฺมํ กโรนฺโต วสิตฺวา อิมานิ วิกฺกิตฺตีสฺสามีติ.

สตฺถา นคเร ปิณฺฑทฺถาย จรณฺโต ตสฺส จิตฺตํ ฅตฺวา สิตํ ปาตฺตกริตฺวา อานนฺทเถเรน สิตการณํ ปญฺโญ อหา “ทิกฺกุโจ เต อานนฺท มหาณวณิชาตฺถิ. “อาม ภาณฺเตติ.

(อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า (อ.พ่อค้า) นั้น ไม่รู้แล้ว ซึ่งอันตรายแห่งชีวิต ของตน ได้กระทำแล้ว ซึ่งจิต เพื่ออัน อยู่ชาย ซึ่งภักทชะ (ในที่) นั้นนึ่งเทียว ตลอดปี นี้ ดังนี้ ฯ (อ.พระเถระ ทูลถามแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ อ.อันตราย จักมี (แก่พ่อค้า) นั้น หรือ ดังนี้ ฯ อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนอนานนท์ เออ (อ.พ่อค้า) นั้น เป็นอยู่แล้ว ตลอดวัน ๗ นั้นเทียว จักตั้งอยู่เฉพาะ ที่ปากแห่งความตาย ดังนี้ ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ท. เหล่านี้ ว่า

อ.ความเพียรเป็นเครื่องยังกิเลสให้ร้อนทั่ว (อันบุคคล) ฟังกระทำ ในวันนั้นนึ่งเทียว, อ.ใคร ฟังรู้ ว่า อ.ความตาย (จักมี) ในวันพรุ่ง (ดังนี้), ก็ อ.ความผิดเพี้ยน ด้วยมัจจุ อันมีเสนาหุมใหญ่ นั้น (มีอยู่) แก่เรา ท. หามิได้, อ.มุนี ผู้สงบแล้ว ย่อมเรียก (ซึ่งบุคคล) ผู้มีอันอยู่ อย่างนี้ เป็นปกติ ผู้มีความเพียรเป็นเครื่องยังกิเลสให้ร้อนทั่ว ผู้ไม่เกียจคร้านแล้ว ตลอดวันและคืน นั้น แล ว่า เป็นผู้มึราตรีเดียวอันเจริญ ดังนี้ ดังนี้ ฯ

(อ.พระเถระ กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.ข้าพระองค์) จะไป จักบอก (แก่พ่อค้า) นั้น ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนอนานนท์ (อ.เออ) ผู้คุ่นเคยแล้ว จงไปเถิด ดังนี้ ฯ อ.พระเถระ ไปแล้ว สู่ที่ตั้งแห่งเกวียน เทียวไปแล้ว เพื่อภิกษา ฯ อ.พ่อค้า ต้อนรับแล้ว ซึ่งพระเถระ ด้วยอาหาร ฯ

ครั้งนั้น อ.พระเถระ กล่าวแล้ว (แก่พ่อค้า) นั้น ว่า (อ.ท่าน) จักอยู่ (ในที่) นี้ สิ้นกาล มีประมาณเท่าไร ดังนี้ ฯ (อ.พ่อค้า กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.กระผม เป็นผู้มาแล้ว แต่ที่ไกล (ยอมเป็น), ถ้าว่า (อ.กระผม) จักไป อีก ไชร์, อ.ความเนิ่นช้า จักมี; อ.กระผม อยู่แล้ว ในที่นี้ ตลอดปี นี้ ชายแล้ว ซึ่งภักทชะ จักไป ดังนี้ ฯ (อ.พระเถระ กล่าวแล้ว) ว่า ดูก่อนอุบาสก อ.อันตรายแห่งชีวิต เป็นสภาพอันบุคคลรู้ได้โดยยาก (ยอมเป็น), อ.อัน (อันท่าน) กระทำ ซึ่งความไม่ประมาท ย่อมควร ดังนี้ ฯ (อ.พ่อค้า ถามแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ก็ อ.อันตราย จักมี หรือ ดังนี้ ฯ (อ.พระเถระ กล่าวแล้ว) ว่า ดูก่อนอุบาสก เออ (อ.อย่างนั้น), อ.ชีวิต ของท่าน จักเป็นไป ตลอดวัน ๗ นั้นเทียว ดังนี้ ฯ (อ.พ่อค้า) นั้น เป็นผู้มิใช่ สลดแล้ว เป็น นิมนต์แล้ว ซึ่งหมู่แห่งภิกษุ มีพระพุทธานุเจ้าเป็นประมุข ถวายแล้ว ซึ่งทานใหญ่ ตลอดวัน ๗ รับแล้ว ซึ่งบาตร เพื่อประโยชน์ แก่การอนุโมทนา ฯ

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา เมื่อทรงกระทำ ซึ่งการอนุโมทนา (แก่พ่อค้า) นั้น ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนอุบาสก อ.อัน ชื่อ อันบัณฑิต คิดว่า (อ.เรา) จักอยู่ (ในที่) นี้ นั้นเทียว (ตลอดฤดู ท.) มีฤดูฝนเป็นต้น, (อ.เรา) จักประกอบ ซึ่งการงาน นี้ด้วย ฯ ดังนี้ ย่อมไม่ควร, อ.อัน (อันบัณฑิต) คิด ซึ่งอันตรายแห่งชีวิต ของตน นั้นเทียว ย่อมควร ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

“โส อตฺตโน ชีวิตนฺตรายํ อชานิตฺวา อิมํ สํวจฺจํ
อิเวว วสิตฺวา ภนฺทํ วิภิกฺกิตฺตํ จิตฺตํ อกาสิตี. “ก็ ปนฺสฺส
ภนฺเต อนฺตรายโย ภวิสฺสตีตี. สตุถา “อาม อานนฺท
สตุตทาเหมว ชีวิตฺวา โส มจฺจุมฺเข ปติภฺจฺหิสฺสตีตี วตฺวา
อิมา คาถา อภาสี

“อชฺเชว กิจฺจํ อาตปฺปํ, โก ชญฺญา ‘มรณํ สุเว,’
น หิ โน สงฺครนฺเตน มหาเสเนน มจฺจุนา;
เอวํ วิหารี อาตปฺปี อโหระตฺตมตฺตนฺทิตฺ
ตํ เว ‘ภทฺเทกรตฺตตี สนฺโต อาจิกฺขเต มุนีตี.

“คจฺฉามิสฺส ภนฺเต อาโรเจสฺสามีตี. “วิสฺสฺสฺสฺส
คจฺฉ อานนฺทาตี. เถโร สกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
วณฺนิโช เถโร อาหาเรน ปฏิมานเส.

อด นั เถโร อาท “กิตฺตํ กาลํ อธิ วสิสฺสตีตี.
“ภนฺเต อหิ ทูโรโต อาคโต, สเจ ปุน คมิสฺสามิ,
ปฺปญฺโจ ภวิสฺสตี; อิมํ สํวจฺจํ อธิ วสิตฺวา ภนฺทํ
วิภิกฺกิตฺวา คมิสฺสามีตี. “อุปาสก ทุชฺชาโน ชีวิตนฺตรายโย,
อปฺปมาทํ กาทํ วฏฺฏตีตี. “ก็ ปน ภนฺเต อนฺตรายโย
ภวิสฺสตีตี. “อาม อุปาสก, สตุตทาเหมว เต ชีวิตํ
ปวตฺตีสฺสตีตี. โส สวีคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
ภิกฺขุสงฺฆํ นิมนฺเตตฺวา สตุตทาหิ มหาทานิ ทตฺวา
อนฺุเมทฺนตฺถาย ปตฺตํ คณฺหิ.

อดสฺส สตุถา อนฺุเมทฺน กโรนฺโต “อุปาสก
ปญฺชิตฺเตน นาม ‘อิเวว วสฺสาทีนี วสิสฺสามิ,
อิทฺถจิทฺถจ กมฺมํ ปโยเชสฺสามีตี จินฺเตตฺตุน วฏฺฏตี,
อตฺตโน ชีวิตนฺตรายเหมว จินฺเตตฺตุน วฏฺฏตีตี วตฺวา
อิมํ คาถมาท

(อ.ชน) ผู้เขลา ย่อมคิด ว่า อ.เรา จักอยู่ (ในที่) นี้ ตลอดฤดูฝน (อ.เรา จักอยู่) (ในที่) นี้ ในฤดูหนาวและ ฤดูร้อน ท. ดังนี้ ย่อมไม่รู้ ซึ่งอันตราย ดังนี้ ฯ

“อิธ วสุสํ วสิสุสามิ อิธ เหมนุดคิมหิสฺสุ’
อิติ พาโล วิจิเนเตติ อนุนตรายํ น พุชฺฌตีติ.

(อ.อรรถ) ว่า อ.เรา เมื่อกระทำ ซึ่งการงาน นี้ด้วย ๆ จักอยู่ ในที่ นี้ ตลอดประชุมแห่งเดือน ๔ ชื่อว่าตลอดฤดูฝน (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **อิธ วสุสํ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า (อ.ชน) ผู้ไม่รู้ อยู่ ซึ่งประโยชน์ ทั้งเป็นไปในทิฏฐธรรม ทั้งเป็นไปในสัมปรายภพ ชื่อว่าผู้เขลา ย่อมคิด อย่างนี้ ว่า (อ.เรา) เมื่อกระทำ ซึ่งการงาน นี้ด้วย ๆ จักอยู่ (ในที่) นี้ นั้น เทียบ ตลอดเดือน ท. ๔ แม้ในฤดูหนาวและฤดูร้อน ท. ดังนี้ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **เหมนุดคิมหิสฺสุ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า (อ.ชน ผู้เขลา) ย่อมไม่รู้ ซึ่งอันตรายแห่งชีวิต ของตน ว่า อ.เรา จักตาย ในกาล หรือ หรือว่า ในประเทศ หรือว่าในวัย ชื่อโน้น ดังนี้ ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **อนุนตรายํ** ดังนี้ ฯ

ตตถ “**อิธ วสุสนฺติ:** อิมสฺมี จาเน อิทญฺจิตฺตญฺจ กมฺมํ กโรนฺโต จาตุมฺมาสํ วสุสํ วสิสุสามิ. **เหมนุดคิมหิสฺสุติ:** “เหมนุดคิมฺหิสฺสุปี จตฺตาโร มาเส อิทญฺจิตฺตญฺจ กมฺมํ กโรนฺโต อิธว วสิสุสามีติ เอวํ ทิฏฺฐมฺมิกสมฺปรายิกิ อตฺถิ อชานนฺโต พาโล วิจิเนเตติ. **อนุนตรายนฺติ:** “อสุกฺสฺมี นาม กाले วา เทเส วา วเย วา มริสุสามีติ อตฺตโน ชีวิตฺนุนตรายํ น พุชฺฌตีติ.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.พ่อค้า นั้น ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในโศดาปัตติผล, อ.เทศนา เป็นเทศนาเป็นไปด้วยวาจา มีประโยชน์ ได้มีแล้ว (แก่ชน ท.) แม้ผู้ถึงพร้อมแล้ว ฯ

เทศนาวิธาน โส วาณิโช โสตาปัตติผล ปติฏฺฐหิ, สมฺปตฺตทานปี สาทฺถิกา เทศนา อโหสิ.

แม้ อ.พ่อค้า ไปตามแล้ว ซึ่งพระศาสดา กลับแล้ว นอนแล้ว บนที่เป็นที่นอน (ด้วยความคิด) ว่า (อ.โรค) เป็นราวๆ ว่า โรคในศีรษะ (เป็น) เกิดขึ้นแล้ว แก่เรา ดังนี้ , ผู้นอนแล้วอย่างนั้น เทียบ กระทำแล้ว ซึ่งกาละ บังเกิดแล้ว ในวิมานชื่อว่าดุสิต ดังนี้แล ฯ

วาณิโชปี สตุถาริ อนุนคฺนตฺวา นินฺตติตฺวา “สีสโรโค วิย เม อฺปฺปนฺโนติ สยเน นินฺตฺติ, ตถานินฺโนว กาลิ กตฺวา ตฺลิตฺตวิมานे นินฺตฺติ.

อ.เรื่องแห่งพ่อค้าผู้มีทรัพย์มาก
(จบแล้ว) ฯ

มหาธนวาณิชาตถุ.

**๙. อ.เรื่องแห่งนางกิสาคอติ
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ**

๙. กิสาคอติวตถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ซึ่งนางกิสาคอติ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า
ตํ ปุตตปสุสมมตตํ ดังนี้ เป็นต้น ฯ

อ.เรื่อง (อันข้าพเจ้า) กล่าว ให้พิสดารแล้ว ในกถาเป็นเครื่อง
พรรณนาซึ่งเนื้อความแห่งพระคาถา ว่า

ก็ (อ.บุคคล)ใด ไม่เห็นอยู่ ซึ่งบท ชื่อว่าอมตะ พึงเป็นอยู่
สิ้นร้อยแห่งปี, อ.ความเป็นอยู่ สิ้นวันหนึ่ง (แห่งบุคคล)
ผู้เห็นอยู่ ซึ่งบท ชื่อว่าอมตะ เป็นธรรมชาติประเสริฐกว่า
(กว่าความเป็นอยู่ สิ้นร้อยแห่งปี แห่งบุคคล นั้น นั้น
ย่อมเป็น) ดังนี้

ในสหัสสวรรค ฯ ก็ ในกาลนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า
ดูก่อนกิสาคอติ อ.เมล็ดพันธุ์ผู้กักตม ท. มีนิ้วมือหนึ่งเป็นประมาณ
อันเธอ ได้แล้ว หรือ ดังนี้ ฯ (อ.นางกิสาคอติ กราบพูนแล้ว) ว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.เมล็ดพันธุ์ผู้กักตม ท. มีนิ้วมือหนึ่งเป็นประมาณ
อันหม่อมฉัน) ไม่ได้แล้ว, (อ.ชน ท.) ผู้ตายแล้วเที่ยว เป็นผู้มากกว่า
(กว่าชน ท.) ผู้เป็นอยู่อยู่ในบ้านทั้งสิ้น (ย่อมเป็น) ดังนี้ ฯ

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว (กะนางกิสาคอติ) นั้น ว่า
อ.เธอ กำหนดแล้ว ว่า อ.บุตร ของเรานั้นเที่ยว ตายแล้ว ดังนี้,
(อ.ธรรม) นั้น เป็นธรรมยั่งยืน ของสัตว์ทั้งปวง ท. (ย่อมเป็น),
ด้วยว่า อ.มัจจุ ผู้พระราช คร่ำไปรอบอยู่ ซึ่งสัตว์ทั้งปวง ท.
ผู้มีอภัยภัย อันไม่เต็มรอบแล้วนั้นเที่ยว ย่อมซัดไป ในทะเลคืออภัย
ราวกะ อ.ห้วงน้ำใหญ่ ดังนี้ เมื่อทรงแสดง ซึ่งธรรม ตรัสแล้ว
ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

อ.มัจจุ ย่อมพาเอา ซึ่งนระ นั้น ผู้มัวเมาด้วยดีแล้วในบุตร-
และสัตว์ของเลี้ยง ผู้มีใจข้องแล้วโดยอาการมีอย่างต่าง ๆ
ไป เพียงดัง อ.ห้วงน้ำใหญ่ (พาเอา) ซึ่งชาวบ้าน
ผู้หลับแล้ว (ไปอยู่) ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า ซึ่งนระ นั้น ผู้ ได้แล้ว ซึ่งบุตร ท. ด้วย ซึ่งสัตว์
ของเลี้ยง ท. ด้วย ผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยคุณมีรูปและกำลังเป็นต้น
มัวเมาพร้อมแล้ว คือว่า ผู้ประมาทแล้ว ด้วยบุตร ท. ด้วย
ด้วยสัตว์ของเลี้ยง ท. ด้วย อย่างนี้ ว่า อ.บุตร ท. ของเรา เป็นผู้
มีรูปงาม เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยกำลัง เป็นผู้ฉลาด เป็นผู้สามารถ
ในกิจทั้งปวง (ย่อมเป็น), อ.โค ของเรา เป็นสัตว์มีรูปงาม เป็นสัตว์
ไม่มีโรค เป็นสัตว์อดกลั้นซึ่งภาวะใหญ่ (ย่อมเป็น), อ.แม่โค
ของเรา เป็นสัตว์มีน่านมมาก (ย่อมเป็น) ดังนี้ (ดังนี้ ในบท ท.)
เหล่านั้น หนา (แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **ตํ ปุตตปสุสมมตตํ**
ดังนี้ ฯ

“ตํ ปุตตปสุสมมตตตฺติ อิมํ ฆมฺมเทสนํ สตุถา
เชตวนเ วิหรนฺโต กิสาคอติ อารพฺภ กเถสิ.

วตถุ สหสฺสวคฺเค

“โย จ วสุสสฺตํ ซีเว อปฺสุสํ อมตํ ปทํ,
เอกาหํ ซีวิตฺ เสยฺโย ปฺสุสโต อมตํ ปทนฺติ

คาถาว่าณฺณนาย วิตุถาเรตฺวา กเถสิ. ตทา หิ สตุถา
“กิสาคอติ ลพฺธา เต เอกจฺจรมตฺตา สิหฺมตฺตกาติ
อาห. “น ลพฺธา ภาฺนเต, สกฺลคาเม ซีวนฺเตหิ มตฺกา
พฺหุตราติ.

อถ นํ สตุถา “ตฺวิ ฆมฺเมว ปุตฺโต มโตติ
สลฺลภฺเขสิ, ฐวณฺโม เอส สพฺพสตุตฺตานํ, มจฺจฺจฺจฺชา
หิ สพฺพสตุเต อบริปฺถุณฺชฺมาสเยเอว มโหโฆ วิย
ปริกขฺตฺมาโน อปายสมฺมุเท ปกฺขิปตีติ วตฺวา ฆมฺม
เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

“ตํ ปุตตปสุสมมตตํ พฺยาสตุตฺตมนสํ นรํ
สฺสุตฺตํ คามํ มโหโฆว มจฺจฺ อาทาย คจฺจฺตีติ.

ตตฺถ “ตํ **ปุตตปสุสมมตตตฺติ**: ตํ รูปฺพลาภิ-
สมฺปนฺเน ปุตฺเต จ ปฺสุ จ ลภิตฺวา “มม ปุตฺตา อภิรฺฐปา
พลสมฺปนฺนา ปณฺชิตา สพฺพกิจฺจสมตฺตา, มม โคโณ
อภิรฺฐโป อโรโค มหาภารสโห, มม คาวี พฺหุซีราติ เอว
ปุตฺเตหิ จ ปฺสุหิ จ สมฺมตฺตํ ปมตฺตํ นรํ.

(อ.อรรถ) ว่า ชื่อว่าผู้มีใจซื่อแล้ว เพราะความเป็นคืออัน ได้แล้ว (ในวิตนะ ท.) มีเงินและทองเป็นต้น หนา หรือ หรือว่า (ในบริวาร ท.) มีบาตรและจีวรเป็นต้น หนา (ซึ่งวัตถุ) อะไรๆ นั้นเทียบ ปรารถนา (ซึ่งวัตถุ) อันยิ่งขึ้นกว่า (กว่าวัตถุอันตนได้แล้ว) นั้น ๆ อีกอย่างหนึ่ง ชื่อว่าผู้มีใจซื่อแล้วในอารมณ์ต่างๆ เพราะความเป็นคืออันซื่อ ในอารมณ์ ท. มีอารมณ์อันบุคคลพึงรู้แจ้งด้วยจักขุเป็นต้น หนา หรือ หรือว่า ในบริวาร ท. มีประการ (อันข้าพเจ้า) กล่าวแล้ว หนา (อ.วัตถุ) ไตใดเป็นของ (อันตน) ได้แล้ว ย่อมเป็น (ในวัตถุ) นั้นนั้น นั้นเทียบ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า พุยาสตุตมณส์ ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ซึ่งหมู่แห่งสัตว์ ผู้เข้าถึงแล้ว ซึ่งความหลับ (ดังนี้ แห่งหมวดสอง แห่งบท) ว่า **สุตฺตํ คามํ** ดังนี้ ฯ

อ.อรรถ ว่า อ.ห้วงแห่งมหานที อันใหญ่ ทั้งลึกทั้งกว้าง ย่อมพาเอา ซึ่งชาวบ้าน มีอย่างนี้เป็นรูป ทั้งปวง แม้ยังสุนัข โดยกำหนด มีในที่สุด ไม่ให้เหลือ ไปอยู่ ฉนฺโต, อุมัจจุ พาเอา ซึ่งนระ มีประการ (อันข้าพเจ้า) กล่าวแล้ว ไปอยู่ ฉนฺตํ ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **มโหโฆว** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.นางกิสาคอตมี ตั้งอยู่เฉพาะ แล้ว ในโสตาปัตติผล, อ.เทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับด้วยวจาจามี ประโยชน์ ได้มีแล้ว (แก่ชน ท.) แม้ผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งนางกิสาคอตมี (จบแล้ว) ฯ

กิสาคอตมีวัตถุ.

๑๐. อ.เรื่องแห่งนางปฎาจารย์ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๑๐. ปฎาจารย์วัตถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งนางปฎาจารย์ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **น สนฺติ ปุตฺตา** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“**น สนฺติ ปุตฺตา**ติ อิมํ ธมฺมเทศนํ สตุฏฺฐา เขตฺวเน วิหรนฺโต ปฎาจารย์ อารพฺภ กเถสิ.

อ.เรื่อง (อันข้าพเจ้า) กล่าว ให้พิสดารแล้ว ในกถาเป็นเครื่อง พรรณนาซึ่งเนื้อความแห่งพระคาถา ว่า

วัตถุ สหสฺสวคฺเค

ก็ (อ.บุคคล) ไต ไม่เห็นอยู่ ซึ่งความเกิดขึ้นและ- ความเสื่อมไป พึงเป็นอยู่ สิ้นร้อยแห่งปี, อ.ความเป็นอยู่ สิ้นวันหนึ่ง (แห่งบุคคล) ผู้เห็นอยู่ ซึ่งความเกิดขึ้นและ ความเสื่อมไป เป็นธรรมชาติประเสริฐกว่า (กว่าความ- เป็นอยู่ สิ้นร้อยแห่งปี แห่งบุคคลนั้นนั้น ย่อมเป็น) ดังนี้

“โย จ วสุสฺสํ ชีเว อปฺสฺสํ อุตฺถพฺพยํ,
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย ปฺสฺสโต อุตฺถพฺพนฺตุ

ในสหัสสวรรค ฯ

คาถาว่าณณนาย วิตุฏาเรตฺวา กเถสิ.

ก็ ในกาลนั้น อ.พระศาสดา ทรงทราบแล้ว ซึ่งนางปฎาจารย์ ผู้มีความเศร้าโศกเป็นสภาพเบาบางเป็นแล้ว ตรัสแล้วว่า คุณก่อนปฎาจารย์ ชื่อ (อ.ปิยชน ท.) มีบุตรเป็นต้น ย่อมไม่อาจ เพื่ออัน เป็นที่ต้านทาน หรือ หรือว่า เป็นที่พึ่ง หรือว่าเป็นที่หลีกเลี่ยง (ของบุคคล) ผู้ไปอยู่ สู่โลกอื่น เป็น เพราะเหตุนั้น (อ.ปิยชน ท.) เหล่านั้น แม้มีอยู่ ย่อมไม่มีนั้นเทียว; ส่วนว่า อ.อัน อันบัณฑิต ยังคิด ให้หมดจดพิเศษแล้ว ยังหนทางเป็นที่ไป สู่พระนิพพาน ของตน นั้นเทียว ให้หมดจด ย่อมควร ดังนี้ เมื่อทรงแสดง ซึ่งธรรม ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ท. เหล่านี้ ว่า

อ.บัณฑิต รู้แล้ว ซึ่งอำนาจแห่งเนื้อความนั้น ว่า
อ.บุตร ท. ย่อมไม่มี เพื่ออันต้านทาน, อ.บิดา
(ย่อมมี เพื่ออันต้านทาน) หามิได้, อ.พวกพ้อง ท.
(ย่อมมี เพื่ออันต้านทาน) แม่หามิได้, (เมื่อบุคคล)
อันมีใจผู้กระทำซึ่งที่สุด ครอบงำแล้ว อ.ความเป็นคือ-
อันต้านทาน ในเพราะญาติ ท. ย่อมไม่มี (ดังนี้)
เป็นผู้สำรวจแล้วด้วยศีล (เป็น) ยังหนทาง
อันเป็นที่ไปสู่พระนิพพาน พึ่งให้หมดจดพิเศษ
พลันนั้นเทียว ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า เพื่อความเป็นคืออันต้านทาน คือว่า เพื่อประโยชน์ แก่ความเป็นที่พึ่ง (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า **ตาณาย** ดังนี้ ฯ อ.ญาติและบุคคลผู้มีใจดี ท. ผู้เหลือใจ เว้น ซึ่งบุตร ท. ด้วย ซึ่งมารดาและบิดา ท. ด้วย ชื่อว่า **พญธวา** ฯ (อ.อรรถ) ว่า (เมื่อบุคคล) อันความตาย ครอบงำแล้ว (ดังนี้ แห่งบาท แห่งพระคาถา) ว่า **อนุตเกนาธิปนุสส** ดังนี้ ฯ

จริงอยู่ ในกาลอันเป็นไปทั่ว (อ.ปิยชน ท.) มีบุตรเป็นต้น เป็นที่ต้านทาน ด้วยการให้ซึ่งวัตถุมีข้าวและน้ำเป็นต้น ด้วยนั้น เทียว ด้วยการช่วยเหลือซึ่งกิจอันเกิดขึ้นแล้ว ด้วย แม่เป็น ชื่อว่า ย่อมไม่มี เพื่อประโยชน์แก่อันต้านทาน คือว่า เพื่อประโยชน์ แก่อันป้องกัน เพราะความที่แห่งตนเป็นผู้ไม่สามารถ เพื่ออันห้าม ซึ่งความตาย ด้วยอุบาย อะไรๆ ในกาลเป็นที่ตาย, เพราะเหตุนั้น นั้นเทียว (อ.พระดำรัส) ว่า **นตฺถิ ญาติฺสุ ตาณตา** ดังนี้ (อันพระผู้มี พระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ฯ

อ.อรรถ ว่า อ.บัณฑิต รู้แล้ว ซึ่งเหตุ นั้น คือว่า อันบัณฑิต นับพร้อมแล้วว่าความที่ (แห่งปิยชน ท.) เหล่านั้น เป็นผู้ไม่สามารถ เพื่ออัน เป็นที่ต้านทาน ของกันและกัน เป็น เป็นผู้สำรวจแล้ว คือว่า เป็นผู้รักษาแล้ว คือว่า เป็นผู้คุ้มครองแล้ว ด้วยปาริสุทธิศีล๔ เป็น ยังหนทาง อันมีองค์ ๘ อันเป็นที่ไปสู่พระนิพพาน พึ่งให้หมดจดพิเศษ เร็ว เร็ว ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **เอตมตฺถวสฺ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ตทา หิ สตุถา ปฎาจารย์ ตนฺนุตฺตโสภํ ฅตฺวา
“ปฎาจาเร ปุตุตทาทยเ นาม ปวโรภํ ฅจฺจณตฺตสฺส
ตาณํ วา เลนํ วา ภวิตฺตํ น สกฺโกนฺตฺติ; ตสฺมา วิชฺชมา นาปิ
เต น สนฺตฺติเยว; ปณฺทฺติเตน ปน สิลํ วิโสเธตฺวา อตฺตโน
นิพฺพานคามีมคฺคเมว โสเธตฺวํ วฏฺฏมฺมตีติ วุตฺวา ธมฺมํ
เทเสนฺโต อีมา คาถา อภาสิ

“น สนฺตฺติ ปุตุตฺตา ตาณาย, น ปิตา, นปี พนฺธวา,
อนุตเกนาธิปนุสส นตฺถิ ญาติฺสุ ตาณตา’
เอตมตฺถวสฺ ฅตฺวา ปณฺทฺติโต สิลํ สํวโต
นิพฺพานคมนํ มคฺคํ ขิปฺปเมว วิโสเธยติ.

ตตถ “**ตาณายาติ:** ตาณภาวาย ปติฏฺฐานตฺถาย.
พญธวาติ: ปุตุเต ๑ มาตาปิตโร ๑ จเปตฺวา อวเสสา
ภาตีสฺสุหฺชชา. **อนุตเกนาธิปนุสสาติ:** มรณเณ
อภิวตฺตสฺส.

ปวตฺตติยํ หิ ปุตุตทาทยเ อนฺนปนาทิตาเนน เจว
อุปปนฺนกิจฺจนิตฺถรณเณ ๑ ตาณํ ฅตฺวาปิ มรณกาเล
เกนจิ อุปาเยน มรณํ ปฏิพาหิตฺตํ อสมตฺถตฺตาย
ตาณตฺถาย เลนตฺถาย น สนฺตฺติ นาม; เตเนว
วุตฺตํ “**นตฺถิ ญาติฺสุ ตาณตาติ.**

เอตมตฺถวสฺนติ: เอตํ เตสํ อญฺญมญฺญสฺส
ตาณํ ภวิตฺตํ อสมตฺถภาวสงฺขาตํ การณํ ชานิตฺวา
ปณฺทฺติโต จตฺปาริสุทธิศีเลนํ สํวโต รกฺขิตฺโต โคปิโต
ฅตฺวา นิพฺพานคมนํ อญฺจฺจกิกํ มคฺคํ สีนํ สีนํ
วิโสเธยยาติ อตฺถโก.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.นางปฐาจารย์ ตั้งอยู่เฉพาะ
แล้ว ในโศดาปัตติผล, (อ.ชน ท.) มาก แม่เหล่าอื่น บรรลุแล้ว
(ซึ่งอริยมผล ท.) มีโศดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

เทศนาวสาน ปฐาจารย์ โศดาปัตติผล ปติภูจฺหิ,
อญฺเฎปิ พหุ โศดาปัตติผลาทีนึ ปาปฺถึสุตฺติ.

อ.เรื่องแห่งนางปฐาจารย์
(จบแล้ว) ฯ

ปฐาจารย์วตฺถุ.

อ.กถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความ
แห่งวรรคอันบัณฑิตกำหนดแล้วด้วยหนทาง
จบแล้ว ฯ

มคฺควคฺควณฺณา นิฏฺฐิตา.

อ.วรรคที่ ๒๐
(จบแล้ว) ฯ

วิสฺติโม วคฺโค.

**๒๑. อ.กถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความแห่งวรรค
อันบัณฑิตกำหนดแล้วด้วยเรื่องเบ็ดเตล็ด
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ**

๒๑. ปกิณณกวจคุณณา

**๑. อ.เรื่องแห่งบุรพกรรมของพระองค์
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ**

๑. อตฺตโนปฺพุพฺพกมฺมวตฺตุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเวฬุวัน ทรงปรารภ
ซึ่งบุรพกรรม ของพระองค์ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า
มตฺตาสฺสขปริจฺจาคา ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“มตฺตาสฺสขปริจฺจาคาติ อิมํ ธมฺมทฺสณํ สตฺถา
เวฬุวเน วิหฺรณฺโต อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ อารพฺภ กเถสิ.

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในสมัยหนึ่ง อ.เมืองชื่อว่าไพสาลี
เป็นเมืองมั่งคั่ง เป็นเมืองเจริญรุ่งเรือง เป็นเมืองมีชนมาก เป็นเมือง
มีมนุษย์เกลื่อนกล่นแล้ว ได้เป็นแล้ว ฯ กิ อ.พัน ท. ๗ อันยิ่งด้วยร้อย ๗
แห่งกษัตริย์ ท. นั้นเที่ยว ผู้ทรงกระทำอยู่ ซึ่งความเป็นแห่งพระราช
ตามวาระ ด้วย อ.กษัตริย์ ท. ๗ ด้วย ได้มีแล้ว ในเมืองชื่อว่า
ไพสาลี นั้น ฯ อ.ปราสาท ท. มีประมาณเท่านั้นนั้นเที่ยว (ได้มีแล้ว)
เพื่อประโยชน์แก่อันประทับอยู่ (แห่งกษัตริย์ ท.) เหล่านั้น, อ.เรือน
อันประกอบแล้วด้วยยอด ท. มีประมาณเท่านั้นนั้นเที่ยว (ได้มีแล้ว)
เพื่อประโยชน์แก่อันประทับอยู่ แห่งกษัตริย์ ท. เหล่านั้น); อ.สวน ท.
มีประมาณเท่านั้นนั้นเที่ยว ด้วย อ.สระโบกขรณี ท. (มีประมาณ
เท่านั้นนั้นเที่ยว) ด้วย ได้มีแล้ว เพื่อประโยชน์แก่อันประทับอยู่
ในอุทยาน ฯ

เอกสมิ ติ สมเย เวสาลี อิทฺธา อโหสิ ฝิตฺตา พุชฺชนา
อาภิณฺณมนุสฺสา. ตตฺถ หิ วาเรน รชฺชํ กโรนฺตานิ
ขตฺติยานํเวว สตฺตสตาภิกาณี สตฺต สหฺสฺसानิ สตฺต จ
ขตฺติยา อเหตุ. เตสํ วสนตฺถาย ตตฺตกาเยว
ปาสาทา, ตตฺตกาเนว กุฎฺฐาคารานิ; อุตฺถยาน
วิหารตฺถาย ตตฺตกาเยว อารามา จ ปุทฺทธรณิโย จ
อเหตุ.

โดยสมัย อื่นอีก (อ.เมืองชื่อว่าไพสาลี) นั้น เป็นเมืองมีภิกษา
อันบุคคลหาได้โดยยาก เป็นเมืองมีข้าวกล้าอันบุคคลหาได้โดยยาก
ได้เป็นแล้ว ฯ อ.มนุษย์ผู้ถึงแล้วซึ่งยาก ท. (ในเมืองชื่อว่าไพสาลี) นั้น
ได้กระทำแล้ว ซึ่งกาละ ก่อน เพราะโทษคือความหิว ฯ อ.อมนุษย์ ท.
เข้าไปแล้ว สู่มือง เพราะกลืน แห่งซากศพ ท. (ของมนุษย์ ท.)
เหล่านั้น อัน อันบุคคลทิ้งแล้ว (ในที่) นั้น ๆ (อ.มนุษย์ ท.)
มากกว่า ได้กระทำแล้ว ซึ่งกาละ เพราะอุปัทวะแต่อมนุษย์ ฯ
อ.อหิวตโรค เกิดขึ้นแล้ว แก่สัตว์ ท. เพราะความที่ (แห่งเมืองชื่อว่า
ไพสาลี) เป็นเมืองปฏิกุลด้วยซากศพ (ของมนุษย์ ท.) เหล่านั้น ฯ

สา อปฺเรน สมเยน พุพฺพิกา อโหสิ พุสฺสสฺสา.
ตตฺถ ฉาตกโทเสน ปฺสมํ ทฺคฺคตฺตมนุสฺสา กาลมกฺสุ.
เตสํ ตตฺถ ตตฺถ จชฺชิตฺตานํ กุณฺปานํ คนฺเณ อมนุสฺสา
นคฺรํ ปวิสิสุ. อมนุสฺสฺสพฺทเวเน พุทฺตรา กาลมกฺสุ.
เตสํ กุณฺปนคฺนุชฺชิตฺตตาย สตฺตทานํ อหิวตฺกโรโค
อุปฺพุชฺชิตฺติ.

อ.ภัย ท. ๓ คือ อ.ภัยแต่ภิกษาอันบุคคลหาได้โดยยาก
อ.ภัยแต่อมนุษย์ อ.ภัยแต่โรค เกิดขึ้นแล้ว ด้วยประการฉะนี้ ฯ
(อ.ชน ท.) ผู้อยู่ในนครโดยปกติ ประชุมกันแล้ว กราบทูลแล้ว
กะพระราชว่า ข้าแต่มหาราชาเจ้า อ.ภัย ท. ๓ เกิดขึ้นแล้ว
ในเมือง นี้, ชื่อ อ.ภัย มีอย่างนี้เป็นรูป เป็นภัยไม่เคยเกิดขึ้นแล้ว
ในกาลก่อน (แต่กาล) นี้ เพียงใด แต่อันเวียนรอบแห่งพระราช
ที่ ๗ (ยอมเป็น), เพราะว่า อ.ภัย มีอย่างนี้เป็นรูป จะไม่เกิดขึ้น
ในกาล แห่งพระราชผู้ทรงตั้งอยู่ในธรรม ท. ดังนี้ ฯ

เอวํ “พุพฺพิกาภยํ อมนุสฺสภยํ โรคภยนฺติ ตีณิ
ภยานิ อุปฺพุชฺชิสฺสุ. นคฺรวาสินํ สนฺนิปตฺติวา ราชาณํ
อาหํสุ “มหาราช อิมสมิ นคเร ตีณิ ภยานิ
อุปฺพนฺนानิ, อิตฺโต ปุพฺเพ ยาว สตฺตมา ราชปฺริวภูฏา
เอวรूपํ ภยํ นาม น อุปฺพนฺนปุพฺพ; ธมฺมิกราชฺชนํ หิ
กาเล เอวรूपํ ภยํ น อุปฺพุชฺชิตฺติ.

อ.พระราชชา (ทรงยังราชบุรุษ) ให้กระทำแล้ว ซึ่งการประชุม (แห่งชน ท.) ทั้งปวง ในท้องพระโรง ตรัสแล้วว่า ถ้าว่า อ.ความที่แห่งเรา เป็นผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรม มีอยู่ ไซ้ไร, อ.ท่าน ท. จงตรวจดู (ซึ่งโทษ) นั้นเถิด ดังนี้ ฯ (อ.ชน ท.) ผู้อยู่ในเมืองชื่อว่าไพสาลีโดยปกติ ตรวจดูอยู่ ซึ่งประเพณี ทั้งปวง ไม่เห็นแล้ว ซึ่งโทษ อะไรๆ ของพระราชชา กราบทูลแล้วว่า ข้าแต่มหाराชเจ้า อ.โทษ ของพระองค์ ย่อมไม่มี ดังนี้ ปรีชาทันแล้ว ว่า อ.ภัย ของเรา ท. นี้ ฟังถึง ซึ่งอันเข้าไปสงบวิเศษ อย่างไร หนอ แล ดังนี้ ฯ (ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อ.ภัย ฟังถึง ซึ่งอันเข้าไปสงบวิเศษ) ด้วยพลีกรรม ด้วยอัน บวงสรวง ด้วยอันกระทำซึ่งมงคล ดังนี้ (ในชน ท.) เหล่านั้น หนา (อันชน ท.) บางพวก กล่าวแล้ว, (อ.ชน ท.) กระทำแล้ว ซึ่งวิธี นั้น แม้ทั้งปวง ไม่ได้เอาแล้ว เพื่ออันห้าม ฯ

(อ.ชน ท.) เหล่าอื่น กล่าวแล้ว อย่างนี้ ว่า อ.ครุ ท. ๖ เป็นผู้ มี อำนาจใหญ่ (ย่อมเป็น) (ครั้นเมื่อครุ ท. ๖) เหล่านั้น เป็นผู้ดีกว่า มาแล้ว (ในที่) นี้ (มีอยู่) อ.ภัย ฟังเข้าไปสงบวิเศษ ดังนี้ ฯ (อ.ชน ท.) เหล่าอื่นอีก กล่าวแล้ว ว่า อ.พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เสด็จอุบัติแล้ว ในโลก, ก็ (อ.พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์) นั้น เป็นผู้ มีฤทธิ์มาก เป็นผู้ มีอำนาจมาก (เป็น) ทรงแสดงแล้ว ซึ่งธรรม เพื่อประโยชน์ เกื้อกูลแก่สัตว์ทั้งปวง; (ครั้นเมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้า) พระองค์นั้น เสด็จมาแล้ว (ในที่) นี้ อ.ภัย ท. เหล่านี้ ฟังถึง ซึ่งอันเข้าไปสงบวิเศษ ดังนี้ ฯ

(อ.ชน ท.) แม้ทั้งปวง เพลิดเพลินยิ่งแล้ว ซึ่งคำ (ของชน ท.) เหล่านั้น กล่าวแล้ว ว่า อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์นั้น ย่อมประทับอยู่ (ในที่) ไหน หนอ แล ในกาลนี้ ดังนี้ ฯ ก็ ในกาลนั้น ครั้นเมื่ออดีตเป็นที้นำเข้าไปใกล้ซึ่งกาลฝน ตั้งใกล้แล้ว อ.พระศาสดา ประทานแล้ว ซึ่งปัญญา แก่พระราชชาพระนามว่า พิมพิสาร ย่อมประทับอยู่ในพระเวฬุวัน ฯ

ก็ โดยสมัย นั้น อ.เจ้าลิจฉวี พระนามว่ามหาลิ ผู้ทรงบรรลุลแล้ว ซึ่งโศดาปัตติผล กับ ด้วยพระเจ้าพิมพิสาร ในสมาคม ของพระเจ้า พิมพิสาร เป็นผู้ประทับนั่งแล้ว ในสำนัก ของบริษัท นั้น ย่อมเป็น ฯ (อ.ชน ท.) ผู้อยู่ในเมืองชื่อว่าไพสาลีโดยปกติ จัดแจงแล้วซึ่งเครื่อง บรรณาการ อันใหญ่ ส่งไปแล้ว ซึ่งเจ้าลิจฉวีพระนามว่ามหาลิด้วย นั้นเทียว ซึ่งบุตรของปุโรหิต ด้วย (ด้วยคำ) ว่า (อ.ท่าน ท.) ทูลยัง พระราชาพระนามว่าพิมพิสาร ให้ทรงทราบด้วยดีแล้ว จงนำเสด็จมา ซึ่งพระศาสดา (ในที่) นี้ ดังนี้ ฯ

(อ.บุคคล ท. ๒) เหล่านั้น ไปแล้ว ถวายแล้ว ซึ่งเครื่องบรรณาการ แก่พระราชชา (ทูลยังพระราชชา) ให้ทรงทราบแล้ว ซึ่งความเป็นไปทั่ว นั้น ทูลวิงวอนแล้ว ว่า ข้าแต่มหाराชเจ้า (อ.พระองค์ ท.) ขอจงทรง ส่งไป ซึ่งพระศาสดา สุเมือง ของข้าพระองค์ ท. เถิด ดังนี้ ฯ อ.พระราชชา (ตรัสแล้ว) ว่า อ.ท่าน ท. เทียว จงรู้ (เอง) เถิด ดังนี้ ไม่ทรงรับพร้อมแล้ว ฯ

(อ.บุคคล ท. ๒) เหล่านั้น เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมแล้ว ทูลวิงวอนแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.ภัย ท. ๓ เกิดขึ้นแล้ว ในเมืองชื่อว่าไพสาลี, (อ.ภัย ท.) เหล่านั้น ครั้นเมื่อ พระองค์ ท. เสด็จไปแล้ว จักเข้าไปสงบวิเศษ, ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.พระองค์ ท.) ขอจงเสด็จมาเถิด, (อ.เรา ท.) จงไปกันเถิด ดังนี้ ฯ

ราชา สณฺฑาคาเร สพุเพสิ สนนิปาติ กาเรตวา “สเจ เม ธมฺมิกภาโว อตุถิ, ตํ วิจินถาติ อาห. เวสาลีวาสิโน สพุพํ ปเวถิ วิจินนฺตา ฏญฺเอย ญญฺจึ โทสิ อทิสฺวา “มหาราช นตฺถิ เต โทโสติ วตฺวา “กถนฺนุ โข อิทํ อมฺหากํ ภายํ วุปลสมํ คจฺเจยฺยาติ มนฺตยีสฺส. ตตฺถ เอกจฺเจหิ “พลิกฺกเมเน อายาจนาย มงฺคลกิริยาติ วุตฺเต, สพุพมฺปิ ตํ วิธึ กตฺวา ปฏิภาหิตุํ นาสกฺขีสฺส.

อญฺเอย เอมมาหิสฺส “อ สตุถาโร มหानุภาวา, เตสฺส อธิคตมตฺเตสฺส, ภายํ วุปลสมเยยฺยาติ. อปเร “สมฺมาสมฺพุทฺโธ โลเก อฺุปฺปนฺโน, โส หิ ภควา สพุพสตุตฺถิตาย ธมฺมํ เทเสสิ มหิทฺธิโก มหानุภาโว; ตสมฺมึ อธิคเต, อิมานิ ภายานิ วุปลสมํ คจฺเจยฺยฺนฺติ อาหิสฺส.

เตสิ วจัน สพุเพปิ อภินนฺทิตฺวา “กหํ นุ โข โส ภควา เอตฺรหิ วิหฺรตีติ อาหิสฺส. ตทา ปน สตุถา อฺุปกฺกฺชาย วสฺสฺสนายิกาย ฏญฺเอย พิมฺพิสารสฺส ปฏิญฺญํ ทตฺวา เวฬุเว วิหฺรติ.

เตน จ สมเยน พิมฺพิสารสฺส สมากเม พิมฺพิสารเณ สพุทฺธิ โสตาปัตติผลํ ปตฺโต มหาลิ นาม ลิจฺฉวี ตสฺสํ ปริสาย สนฺตเตก นิสิณฺโน โหติ. เวสาลีวาสิโน มนฺตํ ปณฺณาการิ สพุเชตฺวา “ราชานํ พิมฺพิสาริ สบฺบวาเปตฺวา สตุถาริ อธิ อาเนถาติ มหาลิญฺเจว ลิจฺฉวี ปุโรหิตปฺตฺตญฺจ ปหิณฺสิ.

เต คนฺตฺวา ฏญฺเอย ปณฺณาการิ ทตฺวา ตํ ปวตฺตี นิเวเตตฺวา “มหาราช สตุถาริ อมฺหากํ นคริ เปเสถาติ ยาจีสฺส. ราชา “ตฺมฺเหว ชานาถาติ น สมฺปฏิจฺฉิ.

เต ภควนฺตํ อฺุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา ยาจีสฺส “ภนฺเต เวสาลิยํ ตีถิ ภายานิ อฺุปฺปนฺนานิ, ตานิ, ตฺมฺเหสฺส คเตสฺส, วุปลสมฺสสนฺติ,เอถ ภนฺเต, คจฺจมาติ.

อ.พระศาสดา ทรงสดับแล้ว ซึ่งคำ (ของบุคคล ท. ๒) เหล่านั้น ทรงรำพึงอยู่ ทรงทราบแล้วว่า ครั้นเมื่อรัตนสูตร (อันเรา) กล่าวแล้ว ในเมืองชื่อว่าไพสาลี, (อ.อาชญา) อันเป็นไปด้วยอันรักษาทั่ว จักแผ่ไป ตลอดแดนแห่งโกฏิ แห่งจักรวาล ท., ในกาลเป็นที่สุด ลงรอบแห่งพระสูตร อ.อันรู้ตลอดเฉพาะซึ่งธรรม จักมี แก่พื้นแห่ง สัตว์มีปราณ ท. ๘๔, อ.ภัย ท. เหล่านั้น จักเข้าไปสงบวิเศษ ดังนี้ ทรงรับพร้อมแล้ว ซึ่งคำ (ของบุคคล ท. ๒) เหล่านั้น ๕

อ.พระราชา พระนามว่าพิมพิสาร ทรงสดับแล้ว ว่า ได้ยินว่า อ.อันเสด็จเข้าไปสู่เมืองชื่อว่าไพสาลี อันพระศาสดา ทรงรับพร้อมแล้ว ดังนี้ (ทรงยังราชบุรุษ) ให้กระทำแล้ว ซึ่งอันป่าวร้อง ในเมือง เสด็จ เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา ทูลถามแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ ผู้เจริญ อ.อันเสด็จเข้าไปสู่เมืองชื่อว่าไพสาลี (อันพระองค์ ท.) ทรงรับ พร้อมแล้ว หรือ ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า คุณอนมมาหาบพิตร ขอบถวาย พระพร (อ.อย่างนั้น) ดังนี้ (อันพระศาสดา) ตรัสแล้ว, กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าอย่างนั้น อ.พระองค์ ท. (ทรงยังกาล) จงให้มาเถิด, อ.หม่อมฉัน จักตระเตรียม ซึ่งหนทาง ก่อน ดังนี้ (ทรงยังราชบุรุษ) ให้กระทำแล้ว ซึ่งแผ่นดินมีโยชน์ ๕ เป็นประมาณ ในระหว่าง แห่งเมืองชื่อว่าราชคฤห์ ด้วย แห่งแม่น้ำชื่อว่าคงคา ด้วย ให้เป็นธรรมชาติเสมอ ทรงตระเตรียมแล้ว ซึ่งวิหาร ในโยชน์ๆ กราบทูลแล้ว ซึ่งกาลเป็นที่เสด็จไป แก่พระศาสดา ๕

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา เสด็จดำเนินไปแล้ว สู่หนทาง กับ ด้วยร้อยแห่งภิกษุ ท. ๕ ๕ อ.พระราชา ทรงยังราชบุรุษ ให้ไปปรียลงแล้ว ซึ่งดอกไม้ ท. อันมีสี ๕ โดยถ่วงแถว (ในที่) มีเขาเป็นประมาณ ในระหว่างแห่งโยชน์ๆ (ทรงยังราชบุรุษ) ให้ยกขึ้นแล้ว (ซึ่งวัตถุ ท.) มีธงชัยและธงแผ่นผ้าและต้นกล้วยเป็นต้น (ทรงยังราชบุรุษ) ให้ทรงไว้แล้ว ซึ่งเศวตฉัตร ท. ๒ กระทำ ให้เป็นฉัตรและฉัตรซ้อน แก่พระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งเศวตฉัตร คันหนึ่งๆ แก่ภิกษุ รูปหนึ่งๆ ผู้เป็นไปกับด้วยบริวาร ทรงกระทำอยู่ ซึ่งการบูชา (ด้วยสักการะ ท.) มีดอกไม้มะขวงหอมเป็นต้น ทูลยังพระศาสดา ให้ประทับอยู่แล้ว ในวิหาร แห่งหนึ่งๆ ถวายแล้ว ซึ่งมหาทาน ท. ทรงยังพระ ศาสดา ให้เสด็จถึงแล้ว ซึ่งฝั่ง แห่งแม่น้ำชื่อว่าคงคา โดยวัน ท. ๕ ทรงประทับอยู่ ซึ่งเรือ (ในที่) นั้น ทรงส่งไปแล้ว ซึ่งข่าวสาสน์ (แก่ชน ท.) ผู้มีอันอยู่ในเมืองชื่อว่าไพสาลีเป็นปกติ ว่า (อ.ชน ท.) ผู้มีอันอยู่ในเมืองชื่อว่าไพสาลีเป็นปกติ ตระเตรียมแล้ว ซึ่งหนทาง จงกระทำ ซึ่งอันต้อนรับ แก่พระศาสดา เถิด ดังนี้ ๕

อ.ชน ท. เหล่านั้น (คิดกันแล้ว) ว่า อ.เรา ท. จักกระทำ ซึ่งการบูชาอันคุณด้วย ๒ ดังนี้ (ยังกันและกัน) ให้กระทำแล้ว ซึ่งแผ่นดินมีโยชน์ ๓ เป็นประมาณ ในระหว่างแห่งเมืองชื่อว่า ไพสาลี ด้วย แห่งแม่น้ำชื่อว่าคงคา ด้วย ให้เป็นธรรมชาติเสมอ จัดแจงแล้ว ซึ่งฉัตรและฉัตรซ้อน ท. ด้วยเศวตฉัตร ท. ๔ แก่พระผู้มี พระภาคเจ้า ด้วยเศวตฉัตร ท. ๒ ๒ แก่ภิกษุ รูปหนึ่งๆ กระทำอยู่ ซึ่งการบูชา มาแล้ว ได้ยินแล้ว ที่ฝั่ง แห่งแม่น้ำชื่อว่าคงคา ๕

สตถา เตสํ วจันํ สุตฺวา อวาชฺชนฺโต “เวสาลียํ รตนํ สุตฺเต วุตฺเต, สารกฺขา จกฺกวา พานํ โภจฺจิสฺส สหสฺสํ ผริสฺสตี, สุตฺตปริยฺยาเน จตฺราสตี ยํ ปาณสฺส สหสฺสานํ ฐมฺมาภิสฺสโย ภวิสฺสตี, ตานิ ภยานิ วุปฺสมิสฺส สุตฺตีติ ญตฺวา เตสํ วจันํ สมฺปฺปฺยจฺจติ.

ราชา พิมพิสารो “สตถा गिर वेसालिकम्भं सम्प्राजितनुदि सुत्वा नक्रे षेसन् गारेत्वा स्तुतारं उपसंगमित्वा “किं गन्ते वेसालिकम्भं सम्प्राजितनुदि प्राजित्वा, “आम महाराजाति वृत्ते, “तेनहि गन्ते आकमेत, तव मकुं प्रियात्सुसामिती वृत्वा राक्षससुस ज कुकाय ज अनुदरे प्रयुज्येयन्गुमी स्मं गारेत्वा येसने येसने विहारं प्रियात्तेत्वा स्तुतु कम्भगालं आरेजेति.

อตฺ สตฺถา ปญฺจहि ภิกฺขุสฺส เตหิ สทฺธิ มकुं ปฏิปชฺชติ. ราชา येชนนฺตเร येชนนฺตरे ชนฺนุกมตฺเต โอธินา ปญฺจวณฺณานิ ปุปฺพานิ โอภिरापेतฺวา ฐชปตาทกทฺทลลิตฺวาทีนํ อุตฺตสาเปตฺวา ภควโต จตฺตาทิจตฺตํ กตฺวา เทว เสตฺจจตฺตानิ เอเกกฺสฺส ภิกฺขุโน เอกเมกं เสตฺจจตฺตํ อุปฺธาเรत्वा สปริวารो ปุปฺฝคฺคฺคาทีนํ ปุชฺชํ กโรนฺโต สตฺถารं เอเกกฺสฺมि วิหารे วสาเปตฺวา มหาทานานิ ทตฺวา ปญฺจहि ทิวเสหิ कुคาคีรं ปาเปตฺวา ตตฺถ นาวं อลงฺกโรนฺโต वेसालิกानं สาสนं เปเสสิ “มकुं प्रियात्तेत्वा स्तुतु प्राजुक्कम्भं गโรनुत्ति.

เต “ทวิคฺฉนํ ปุชฺชํ ภริสฺสามาติ เวสาลิยา จ कुคาคาย จ अनुदरे ति येชनग्गुमी स्मं गारेत्वा ภควโต จตฺตฺติ เสตฺจจตฺเตหิ เอเกกฺสฺส ภิกฺขุโน ทฺวึหิ ทฺวึหิ เสตฺจจตฺเตหิ จตฺตาทิจตฺตानि สทฺชเตत्वा ปุชฺชํ गुग्गुमानา आकनुत्वा कुคาคาย तीरे अग्गुจฺจสุ.

อ.พระเจ้าพิมพิสาร (ทรงยังราชบุรุษ) ให้ชานนแล้ว ซึ่งเรือ ท. ๒ (ทรงยังราชบุรุษ) ให้กระทำแล้ว ซึ่งประจํา (ทรงยังราชบุรุษ) ให้ประดับแล้ว (ด้วยสักการะ ท.) มีพวงแห่งดอกไม้เป็นต้น (ทรงยังราชบุรุษ) ให้ปลูลาดแล้ว ซึ่งพุทธอาสน์ อันเป็นวิหาร แห่งรัตนะทั้งปวง ๕

อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับนั่งแล้ว (บนพุทธอาสน์) นั้น ๕ แม้ อ.ภิกษุ ท. ขึ้นเฉพาะแล้ว สูเรือ นั่ง แวดล้อม แล้ว ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า ๕ อ.พระราชา เสด็จไปตามอยู่ ทรงข้ามลงแล้ว สู่หน้า มีพระศอเป็นประมาณ กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ ผู้เจริญ อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า จะเสด็จมา เพียงใด, อ.หม่อมฉัน จักอยู่ที่ฝั่งแห่งแม่น้ำชื่อว่าคงคา (ในที่) นั้นนันทิว เพียงนั้น ดังนี้ ทรงส่งไปแล้ว ซึ่งเรือ เสด็จกลับแล้ว ๕

อ.พระศาสดา เสด็จไปแล้ว ในแม่น้ำชื่อว่าคงคา ลั่นหนทางไกล มีโยชน์เป็นประมาณ เสด็จถึงแล้ว ซึ่งแดน (ของชน ท.) ผู้มีอันอยู่ในเมืองชื่อว่าไพสาลีเป็นปกติ ๕ อ.เจ้าลิจฉวี ท. ทรงต้อนรับแล้ว ซึ่งพระศาสดา เสด็จเข้าไปแล้ว สู่หน้า มีพระศอเป็นประมาณ ทรงนำเข้าไปแล้ว ซึ่งเรือ สู่ฝั่ง ทูลยังพระศาสดา ให้เสด็จข้ามลงแล้ว จากเรือ ๕

ครั้นเมื่อฝั่งแห่งแม่น้ำ เป็นที่ลึกกว่า อันพระศาสดา เสด็จข้าม ขึ้นแล้ว ทรงเหยียบแล้วนันทิว (มีอยู่), อ.มหาเมฆ ตั้งขึ้นแล้ว ยังฝนไปกษพรพร ให้ตกแล้ว ๕ อ.น้ำ ท. มีเข้าเป็นประมาณและมีเข้าอ่อนเป็นประมาณและมีสะเอวเป็นประมาณเป็นต้น (ในที่ ท.) ทั้งปวง ไหลไปอยู่ ยังซากศพทั้งปวง ท. ให้เข้าไปแล้ว ในแม่น้ำชื่อว่าคงคา ๕ อ.ส่วนแห่งแผ่นดิน เป็นส่วนหมดจรรอบแล้ว ได้เป็นแล้ว ๕

อ.เจ้าลิจฉวี ท. ทูลยังพระศาสดา ให้ประทับอยู่แล้ว ในโยชน์๗ ถวายแล้ว ซึ่งมหาทาน ท. ทรงกระทำอยู่ ซึ่งการบูชา อันคุณด้วย ๒ นำเสด็จไปแล้ว สู่เมืองชื่อว่าไพสาลี โดยวัน ท. ๓ ๕ อ.ท้าวสักกะ ผู้พระราชาแห่งเทพ ผู้อันหมู่แห่งเทพแวดล้อมแล้ว ได้เสด็จไปแล้ว ๕

อ.อมนุษย์ ท. หนีไปแล้ว โดยมาก เพราะอันประชุม แห่งเทวดา ท. ผู้มีศักดิ์ใหญ่ ๕ อ.พระศาสดา ประทับยืนแล้ว ณ ประตูแห่งเมือง ในเวลาเย็น ตรัสเรียกมาแล้ว ซึ่งพระเถระ ชื่อว่าอานนท (ด้วยพระดำรัส) ว่า ดูก่อนอานนท (อ.เธอ) เรียบเอาแล้ว ซึ่งรัตนสูตร นี้ เทียบไปอยู่ กับ ด้วยพระกุมารของเจ้าลิจฉวี ท. จงกระทำ ซึ่งพระปริตร ในระหว่าง แห่งกำแพง ท. ๓ ในเมือง ชื่อว่าไพสาลี ดังนี้ ๕

พิมพิสารโ เทว นาวา สงฆาฏตฺวา มณฺฑปํ กาเรตฺวา ปุพฺพทามาทีหิ อลงฺการาเปตฺวา สพฺพตนมยํ พุทฺธาสนํ ปญฺญาเปสิ.

ภควา ตสฺมี นิสฺสีทิ. ภิกฺขุปี นาวํ อภิรฺหิตฺวา ภควนฺตุํ ปริวารेतฺวา นิสฺสีทิสฺสุ. ราชา อณุคฺจณฺฺโต คลปฺปมาณํ อุกทํ โอตฺริตฺวา “ยาว ภาเนเต ภควา อาคฺจณฺฺติ, ตาวาหํ อิวเว คณฺคาตีเร วสิสฺสามีติ วตฺวา นาวํ อญฺโยเซตฺวา นิวตฺติ.

สตฺถา โยชนมตฺตํ อทฺธานํ คณฺคาย คนฺตฺวา เวสาลิกานํ สีมํ ปาปุณฺนิ. ลิจฺฉวิราชาโน สตฺถารํ ปจฺจุคฺคนฺตฺวา คลปฺปมาณํ อุกทํ ปวิสิตฺวา นาวํ ตีรํ อุนฺเนตฺวา สตฺถารํ นาวาโต โอตารยีสฺสุ.

สตฺถารา อุตฺตฺริตฺวา นทีตีเร อุกฺกนฺตมตฺเตเยว, มหาเมโฆ อุกฺกฺหิตฺวา ปุทฺทชฺรวัสฺสํ วสฺสสิ. สพฺพตฺถ ชนฺนุคฺปฺปมาณอฺรฺรูปฺปมาณกฺกฺปิปฺปมาณาทีนํ อุกฺกานํ สนนฺทฺตานํ สพฺพกฺุณฺปานิ คณฺคายํ ปเวสยีสฺสุ. ปริสฺสุทฺโธ ภูมิกฺภาโค อโหสิ.

ลิจฺฉวิราชาโน สตฺถารํ โยชนํ โยชนํ เวสาเปตฺวา มหาทานานํ ทตฺวา ทฺวิคฺคณฺ ปุชฺชํ กโรนฺตฺวา ตีหิ ทิวเสหิ เวสาลี นยีสฺสุ. สกฺโก เทวราชา เทวคณฺปฺริวฺโต อคฺมาสิ.

มฺหเสกฺขานํ เทวตานํ สนนฺิปาเตน อมนฺุสฺสา เยภฺยเยน ปลายีสฺสุ. สตฺถา สาเยํ นครทฺวาเร จตฺวา อานนฺทฺเตเร อามนฺุเตสิ “อิมํ อานนฺทฺ รตนฺุสฺตฺตํ อุกฺคณฺฺหิตฺวา ลิจฺฉวิกฺมาเรหิ สทฺธิ วิจฺรณฺฺโต เวสาลียํ ตินฺณณฺํ ปาการานํ อุนฺตเร ปฺริตฺตํ กโรหีติ.

อ.พระเถระ เรียนเอาแล้ว ซึ่งรัตนสูตร อัน อันพระศาสดา
ประทานแล้ว ถือเอา ซึ่งน้ำ ด้วยบาตรอันเป็นวิการแห่งหิน ของพระ
ศาสดา ยืนแล้ว ณ ประตูแห่งเมือง, ระลึกถึงแล้ว ซึ่งพระพุทธรูป
เหล่านี้ แม่ทั้งปวง คือ ซึ่งบารมี ท. ๓๐ ถ้วน คือ อ.บารมี ท. ๑๐
อ.อุบารมี ท. ๑๐ อ.ปรมัตถบารมี ท. ๑๐ ซึ่งมหาปริจาค ท. ๕
ซึ่งจริยา ท. ๓ คือ อ.โลกัตถจริยา อ.ญัตตถจริยา อ.พุทธานุจริยา
ซึ่งอันเสด็จก้าวลงสู่พระกรรม ในภพมีในภายหลัง ซึ่งการประสูติ ซึ่ง
อันเสด็จออกเพื่อคุณอันยิ่ง ซึ่งอันทรงประพาศซึ่งความเพียร ซึ่ง
อันทรงชนะวิเศษซึ่งมาร ซึ่งอันทรงรู้ตลอดซึ่งพระสัพพัญญุตญาณ
ที่บัลลังก์เป็นที่ตรัสรู้ ซึ่งอันทรงยังธรรมจักรให้เป็นไปทั่ว
ซึ่งโลกุตระธรรม ท. ๘ ของพระตถาคตเจ้า จำเดิม แต่ความเพียร
เป็นเครื่องตั้งไว้ก่อน เข้าไปแล้ว สู่มือง เทียว กระทำอยู่ แล้ว
ซึ่งพระปริตร ในระหว่างแห่งกำแพง ท. ๓ ตลอดราตรีมียาม ๓
เป็นประมาณ ฯ (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ยงฺกิญฺจิ ดังนี้เป็นต้น เป็นคำสักว่า
(อันพระเถระ) นั้น กล่าวแล้วนั้นเทียว (มีอยู่), อ.น้ำ อัน อันพระเถระ
ตัดไปแล้ว ในเบื้องบน ตกแล้ว ในเบื้องบน แห่งอมนุษย์ ท. ๕

อ.หยาดแห่งน้ำ ท. รวากะ อ.เทริดอันเป็นวิการแห่งเงิน ท.
พุ่งขึ้นไปแล้ว ในอากาศ ตกแล้ว ในเบื้องบน แห่งมนุษย์ท.
ผู้เป็นไข้ จำเดิม แต่อันกล่าวซึ่งคาถา ว่า ยานีธ ฎทานิ ดังนี้เป็นต้น ฯ
อ.มนุษย์ ท. มีโรคอันเข้าไปสงบพิเศษแล้ว ในขณะนั้นนั้นเทียว
ลุกขึ้นแล้ว แวดล้อมแล้ว ซึ่งพระเถระ ฯ

ก อ.อมนุษย์ ท. ผู้ อันหยาดแห่งน้ำ ท. ถูกต้องแล้ว ฯ ไม่หนี
ไปอยู่ ในกาลก่อน ผู้อาศัยแล้ว (ซึ่งที่ ท.) มีกองแห่งหยากเยื่อและ
ส่วนแห่งฝาเป็นต้น หนีไปแล้ว โดยประตู นั้นๆ จำเดิม แต่บท ว่า
ยงฺกิญฺจิ ดังนี้เป็นต้น อันพระเถระ กล่าวแล้ว ฯ อ.ประตู ท. เป็น
ที่ไม่มีโอกาส ได้เป็นแล้ว ฯ (อ.อมนุษย์ ท.) เหล่านี้ ไม่ได้อยู่
ซึ่งโอกาส ทำลายแล้ว ซึ่งกำแพง หนีไปแล้ว ฯ อ.มหาชน เข้าไป
ไล่ทาแล้ว ซึ่งท้องพระโรง ในท่ามกลางแห่งเมือง ด้วยของหอม
ทั้งปวง ท. ผูกแล้ว ซึ่งเพดาน อันงดงามด้วยเครื่องประดับ
มีดาวอันเป็นวิการแห่งทองเป็นต้น ในเบื้องบน ปลอดภัยแล้ว
ซึ่งพุทธอาสน์ นำเสด็จมาแล้ว ซึ่งพระศาสดา ฯ

อ.พระศาสดา ประทับนั่งแล้ว บนอาสนะอันบุคคลปลอดภัยแล้ว ฯ
แม่ อ.หมู่แห่งภิกษุ แม่ อ.หมู่แห่งเจ้าลิจฉวี นั่งแวดล้อมแล้ว
ซึ่งพระศาสดา ฯ แม่ อ.ท้าวสักกะ ผู้พระราชแห่งเทพ ผู้อันหมู่
แห่งเทพแวดล้อมแล้ว ไปประทับยืนแล้ว ในโอกาส อันสมควร ฯ
แม่ อ.พระเถระ เทียวไปตามลำดับแล้ว ตลอดเมืองทั้งสี่
มาแล้ว กับ ด้วยมหาชน ผู้มีโรคอันเข้าไปสงบพิเศษ ถวายบังคม
แล้ว ซึ่งพระศาสดา นั่งแล้ว ฯ

เถโร สตถารา ทินฺนํ รตนสูตรํ อุกคณฺหิตฺวา
สตฺถุ เสลมยปฺตฺเตน อุทกํ อาทาย นครทฺวาเร
จฺโิต, ปณฺิธานโต ปฏฺุจาย ตถาคตฺตฺส “ทส ปารมฺิโย
ทส อุปปารมฺิโย ทส ปรมตฺถปารมฺิโยติ สมตฺีส
ปารมฺิโย ปญฺจ มหาปริจฺจาเค “โลกตฺถจริยา
ณาทตฺถจริยา พุทฺธตฺถจริยาติ ติสฺโส จริยาโย
ปจฺฉิมภเว คพฺภาวกฺกนฺตี ชาตี อภินิฏฺขมนํ
ปธานจฺริยํ โพิปลฺลลฺงเก มารวิชฺชยํ สพฺพญฺญตฺตฺวาณมฺ-
ปฏฺิเวธํ ธมฺมจกฺกปฺวตฺตฺนํ นว โลกตฺถธรรมเมติ
สพฺพเพปิเม พุทฺธคฺเณ อาวชฺชิตฺวา นครํ ปวิสิตฺวา
ติยามรตฺตฺตี ติสฺส ปาการนฺตเรสฺส ปริตฺตํ กโรนฺโต วิจฺริ.
เตน “ยงฺกิญฺจิ ตฺติ วุตตมตฺเตเยว, อุทฺธํ ชิตฺตํ อุทกํ
อมนฺุสฺसानํ อุปฺริ ปติ.

“ยานีธ ฎทานีติ คธาถกถโต ปฏฺุจาย
รชตฺวฏฺ์สกา วิย อุทกพิณฺฑูนิ อากาเส อุกคณฺุทฺวา
คิลานานํ มนฺุสฺसानํ อุปฺริ ปตฺิสฺส. ตาวเทว วุปฺสนฺตโรคา
มนฺุสฺสา อฏฺุจาย เถโร ปริวารสฺส.

“ยงฺกิญฺจิ ตฺติ วุตตปทโต ปฏฺุจาย ปน อุทกมุสิเตหิ
มุฏฺุจา มุฏฺุจา ปุพฺเพ อปฺลายนฺตฺวา สงฺการกฺกฏฺุภิตฺติ-
ปเทสชาตินิ นิสฺสิตฺวา อมนฺุสฺสา เตน เตน ทฺวาเรน
ปฺลายสฺส. ทฺวารานิ อโนกาसानิ อเหตุสฺ. เต โอกาสํ
อลภนฺตฺวา ปาการํ ภินฺทิตฺวา ปฺลายสฺส. มหาชน
นคฺรมชฺชเม สณฺุจาคารํ สพฺพคณฺุเทหิ อุปลิมฺปิตฺวา
อุปฺริ สฺวณฺุณตฺวาทวิจฺจิตฺตํ วิตฺวานํ พนฺุทิตฺวา
พุทฺธาสนํ ปญฺญาเปตฺวา สตฺถารํ อาเนสิ.

สตฺถา ปญฺญตฺตฺวาสนเ นิสฺสีทิ. ภิกฺขุสงฺฆมฺปิ
ลิจฺฉวคฺโคณปิ สตฺถารํ ปริวารเตว นิสฺสีทิ. สกฺโกปิ
เทวราชา เทวคณฺุบริวฺโต ปฏฺิฐเป โอกาเส อฏฺุจาสฺ.
เถโรปิ สกฺลนคฺริ อนฺุวิจฺริตฺวา วุปฺสนฺตโรเคน
มหาชนเณ สทฺธิ อาคณฺุทฺวา สตฺถารํ วนฺุทิตฺวา นิสฺสีทิ.

อ.พระศาสดา ทรงแลดูแล้ว ซึ่งบริษัท ได้ตรัสแล้ว ซึ่งรัตนสูตร นั้นนั่นเทียว ฯ ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.อันรู้ตลอดเฉพาะ ซึ่งธรรม ได้มีแล้ว แก่พันแห่งสัตว์มีปราณ ท. ๘๔ ฯ (อ.พระศาสดา) ทรงแสดงแล้ว ซึ่งรัตนสูตร นั้นนั่นเทียว ตลอดวัน ๗ คือ แม้ในวันรุ่งขึ้น แม้ในวันรุ่งขึ้น อย่างนี้, ทรงทราบแล้ว ซึ่งความที่ แห่งภัย ทั้งปวง ท. เป็นภัยเข้าไปสงบวิเศษแล้ว ตรัสเตือนแล้ว ซึ่งหมู่แห่ง เจ้าลิจฉวี เสด็จออกไปแล้ว จากเมืองชื่อว่าไพสาลี ฯ

อ.เจ้าลิจฉวี ท. กระทำอยู่ ซึ่งสักการะ อันคุณด้วย ๒ นำเสด็จ ไปแล้ว ซึ่งพระศาสดา สู้ฝั่งแห่งแม่น้ำชื่อว่าคงคา โดยวัน ท. ๓ อีก ฯ อ.นาคราช ท. ผู้บังเกิดแล้ว ในแม่น้ำชื่อว่าคงคา คิดกันแล้วว่า อ.มนุษย์ ท. ย่อมกระทำ ซึ่งสักการะ แก่พระตถาคตเจ้า, อ.เรา ท. จะกระทำ ซึ่งอะไร หนอ ดังนี้ ฯ

(อ.นาคราช ท.) เหล่านั้น เนมิตแล้ว ซึ่งเรือ ท. อันเป็นวิหาร แห่งทองและเงินและแก้วมณี จัดตั้งแล้ว ซึ่งบัลลังก์ ท. อันเป็น วิหารแห่งทองและเงินและแก้วมณี กระทำแล้ว ซึ่งน้ำ อันดาดาย แล้วด้วยดอกปทุมอันมีสี ๕ ทูลวิงวอนแล้ว ซึ่งพระศาสดา เพื่อประโยชน์แก่อันเสด็จขึ้นเฉพาะ สู่เรือ ของตน ฯ ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.พระองค์ ท.) ขอจงทรงกระทำ ซึ่งอันทรง อนุเคราะห์ แม่แก่ข้าพระองค์ ท. เกิด ดังนี้ ฯ

อ.มนุษย์ ท. ด้วย อ.นาค ท. ด้วย ย่อมกระทำ ซึ่งการบูชา แก่พระตถาคตเจ้า ฯ อ.เทวดาทั้งปวง ท. กระทำ ซึ่งเทพผู้ดำรงอยู่ที่ภาคพื้น ท. ให้เป็นต้น เพียงใด แต่พรหมโลกชื่อว่าอกนิฐุระ กระทำแล้ว ซึ่งสักการะ (ด้วยความคิด) ว่า อ.เรา ท. จะกระทำ ซึ่งอะไร หนอ ดังนี้ ฯ ในมนุษย์และอมมนุษย์ ท. เหล่านั้นหนา อ.นาค ท. ยกขึ้นแล้ว ซึ่งฉัตรและฉัตรซ้อน ท. อันประกอบแล้ว ด้วยโยชน์ ฯ

อ.ฉัตรและฉัตรซ้อน ท. เป็นฉัตร (อันมนุษย์และอมมนุษย์ ท.) คือ อ.นาค ท. ในภายใต้ อ.มนุษย์ ท. บนพื้นแห่งแผ่นดิน อ.เทวดา-ผู้ดำรงอยู่ที่ภาคพื้น ท. (ในสวน ท.) มีต้นไม้และกอไม้และภูเขา เป็นต้น อ.เทวดาผู้ดำรงอยู่ในอากาศ ท. ในอากาศเป็นที่เห็น ซึ่งรูปในระหว่าง ให้ยกขึ้นแล้ว กระทำ ซึ่งภพแห่งนาค ให้เป็นต้น เพียงใด แต่พรหมโลก โดยที่สุตรอบแห่งจักรวาล ได้เป็นแล้ว ด้วยประการฉะนี้ ฯ

อ.ธง ท. (ได้มีแล้ว) ในระหว่างแห่งฉัตร ท., อ.ธงแผ่นผ้า ท. (ได้มีแล้ว) ในระหว่างแห่งธง ท., อ.สักการะมีพวงแห่งดอกไม้และ จูณเป็นเครื่องอบและธูปเป็นต้น ได้มีแล้ว ในระหว่าง ฯ (แห่งธง ท.) เหล่านั้น ฯ อ.เทพบุตร ท. ผู้ประดับเฉพาะแล้วด้วยเครื่องอลังการ ทั้งปวง ถือเอาแล้ว ซึ่งเพศแห่งบุคคลผู้เล่นซึ่งมหรสพ เทียวป่าว-ร็องอยู่แล้ว ในอากาศ ฯ

ได้ยินว่า อ.สมาคม ท. ๓ นั้นเทียว คือ อ.สมาคมในเพราะ-ยมกปาฏิหารย์ อ.สมาคมในเพราะอันเสด็จลงจากเทวโลก อ.สมาคมในเพราะอันเสด็จลงสู่แม่น้ำชื่อว่าคงคานี้ เป็นสมาคมใหญ่ ได้เป็นแล้ว ฯ

สตถา ปริสั โอโลเกตวา ตเทว รตนสูตรต์ อภาสิ. เทสนาวสาเน จตุราสีติยา ปาณสทสุสานั ธมฺมาภิสมโย อโหสิ. เอว “ปุณทิวเสปี ปุณทิวเสปีติ สตฺตาทั ตเทว รตนสูตรต์ เทเสตฺวา สพฺพภยานั วุสสนุตฺตภาวึ ฌตฺวา ลิจฺจวิคฺฉนั อามนฺเตตฺตฺวา เวสาลีโต นิฏฺขมิ.

ลิจฺจวิจฺจวาโน ทฺวิคฺฉนั สกฺกาโร กโรนฺตฺวา ปุณ ตีหิ ทิวเสหิ สตฺถาโร คจฺจคตฺโร นยีสฺสุ. คจฺจคย นิพฺพตฺตฺวา นาคราชาโน จินฺตยีสฺสุ “มนุสฺสฺสา ตถาคตฺตฺสฺส สกฺกาโร กโรนฺติ, มยํ ก็ นุ กโรมาติ.

เต สุวณฺณรชตฺมณิมยา นาวาโย มาเปตฺวา สุวณฺณรชตฺมณิมเย ปลฺลงฺเก ปญฺญาเปตฺวา ปญฺจวณฺณปทุมสฺสยฺจณฺนํ อุกกั กตฺวา “ภนฺเต อมฺหากปิ อนฺนุคฺชนั กโรถาติ อตฺตโน อตฺตโน นาวั อภิวรฺหนตฺถาย สตฺถาโร ยาจีสฺสุ.

มนุสฺสฺสา จ นาคา จ ตถาคตฺตฺสฺส ปุชฺชั กโรนฺติ. “มยํ ก็ นุ กโรมาติ ภูมฺมฏฺฐกเทเว อาทิ กตฺวา ยาว อกนิฏฺฐพฺรหฺมโลกา สพฺพเทเวตา สกฺกาโร กโรสฺสุ. ตตฺถ นาคา โยชนิกานิ ฌตฺตฺวาติฌตฺตฺวานิ อุกฺขิปีสฺสุ.

เอว ภูฏฺฐา นาคา ภูมิตฺเต มนุสฺสฺสา รุกฺขคจฺจ อปฺพตฺวาทีสุ ภูมฺมฏฺฐกเทเวตา อนฺตลิกฺเข อากาสุฏฺฐก เทเวตาติ นาคภวนิ อาทิ กตฺวา จกฺกฺวาพิปริยญฺเตน ยาว พฺรหฺมโลกา ฌตฺตฺวาติฌตฺตฺวานิ อุตฺตฺวาปีตานิ อเหตุ.

ฌตฺตฺนตฺเรสุ ธฺชา, ธฺชนตฺเรสุ ปตฺกกา, เตสั อนฺตรนฺตรฺวา ปุพฺพทามวาสจฺจญฺณฐฺปาทีสกฺกาโร อโหสิ. สพฺพาลงฺการปฏฺิมนฺตฺติตา เทวปฺตฺตา ฌนเวสั คเหตุวา อุกฺโขสยฺมานา อากาเส วิจีสฺสุ.

ตโยเอว กิร สมาคมา มหนฺตฺวา อเหตุ “ยมกปาฏิหาริยสมาคโม เทโวโรหนสมาคโม อยํ คจฺโคโรหนสมาคโมติ.

แม้ อ.พระเจ้าพิมพิสาร ทรงจัดแจงแล้ว ซึ่งสักการะ อันคุณด้วย ๒ แต่สักการะอันเจ้าลิจฉวี ท. ทรงกระทำแล้ว ได้ประทับยืนแล้ว ทอดพระเนตรอยู่ ซึ่งอันเสด็จมา แห่งพระผู้มีพระภาคเจ้า ที่ฝั่งอื่น ๆ อ.พระศาสดา ทรงแลดูแล้ว ซึ่งการบริจาต อันใหญ่ ของพระราชชา ท. ในข้าง ท. ทั้ง ๒ ของแม่น้ำชื่อว่าคงคา ด้วย ทรงทราบแล้ว ซึ่งอัยยาศัย (ของอมมนุษย์ ท.) มีนาคเป็นต้น ด้วย ทรงเนรมิตแล้ว ซึ่งพระพุทธรูปเนรมิต องค์หนึ่งๆ มีร้อยแห่งภิกษุ ห้า ห้า เป็นประมาณ เป็นบริวาร ในเรือ ลำหนึ่งๆ ๕

(อ.พระพุทธรูปเนรมิต) นั้น ผู้อันหมู่แห่งนาคแวดล้อมแล้ว เป็นผู้ ประทับนั่งแล้ว ในภายในใต้ แห่งเศวตฉัตร คันหนึ่งๆ ด้วยนั้นเทียบ แห่งต้นกัลปพฤกษ์ (ต้นหนึ่งๆ) ด้วย แห่งพวงแห่งระเบียบและ ดอกไม้ (พวงหนึ่งๆ) ด้วย ย่อมเป็น ๕ (อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า) ทรงเนรมิตแล้ว ซึ่งพระพุทธรูปเนรมิต องค์หนึ่งๆ อันเป็นไปกับ ด้วยบริวาร ในโอกาสหนึ่งๆ (ในเทวดา ท.) แม้มีเทวดาผู้ดำรงอยู่ที่ภาคพื้นเป็นต้น ๕

ครั้นเมื่อห้องแห่งจักรวาลทั้งสิ้น เป็นราวกระว่า มีมหรรณพ อันเดียวกัน ด้วย เป็นราวกระว่า มีการละเล่นอันเดียวกันด้วยเกิดแล้ว อย่างนี้ (อ.พระศาสดา) เมื่อทรงกระทำ ซึ่งการอนุเคราะห์ แก่ นาค ท. เสด็จขึ้นเฉพาะแล้ว สู่วิวรรณเป็นวิหารแห่งรัตนะ ลำหนึ่ง ๕ แม้ในภิกษุ ท. หนา (อ.ภิกษุ) รูปหนึ่งๆ ขึ้นแล้ว (สู่วิวรรณ) ลำหนึ่งๆ นั้นเทียบ ๕

อ.นาคราชา ท. ยังหมู่แห่งภิกษุ มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประมุข ให้เข้าไปแล้ว สู่ภพแห่งนาค พังแล้ว ซึ่งธรรมกถา ในสำนัก ของ พระศาสดา ตลอดตราตรีทั้งปวง อังคาสแล้ว ซึ่งหมู่แห่งภิกษุ มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประมุข ด้วยของอันบุคคลพึงเคียว ด้วยของ อันบุคคลพึงบริโภค อันเป็นทิพย์ ในวันที่ ๒ ๕

อ.พระศาสดา ทรงกระทำแล้ว ซึ่งการอนุโมทนา เสด็จออกแล้ว จากภพแห่งนาค อันเทวดาในจักรวาลทั้งสิ้น ท. ทรงบูชาอยู่ เสด็จก้าวล่วงแล้ว ซึ่งแม่น้ำชื่อว่าคงคา ด้วยร้อยแห่งเรือ ท. ๕ ๕ อ.พระราชชา ทรงต้อนรับแล้ว (ทูลยังพระศาสดา) ให้เสด็จข้ามลงแล้ว จากเรือ ทรงกระทำแล้ว ซึ่งสักการะ อันคุณด้วย ๒ แต่สักการะ อันเจ้าลิจฉวี ท. ทรงกระทำแล้ว ในกาลเป็นที่เสด็จมา นำเสด็จมาแล้ว สู่มืองชื่อว่าราชคฤห์ โดยวัน ท. ๕ ตามนัยมีในก่อนนั้นเทียบ ๕

ในวันที่ ๒ อ.ภิกษุ ท. ผู้ก้าวกลับแล้วจากบิณฑบาต ผู้นั่งพร้อม กันแล้ว ในโรงเป็นที่กล่าวกับด้วยการแสดงซึ่งธรรม ในสมัยคือ เวลาเย็นแห่งวัน ยังวาจาเป็นเครื่องกล่าว ให้ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว ว่า โอ อ.อานุกาภ ของพระพุทธรูปเจ้า ท. โอ! อ.ความเลื่อมใส ในพระ ศาสดา แห่งเทพและมนุษย์ ท. อ.ดอกไม้ ท. มีสีต่างๆ อันพระ ราชชา ท. ทรงกระทำแล้ว ซึ่งแผ่นดิน ให้เป็นธรรมชาติมีพื้นอันเสมอ

ปรีติเร พิมพิสารโรปิ ลิจฉวีท กตสกุการโต ทวิคุณิ สกุการิ สขุเซตวา ภาควโต อาคมณี อุกทิกขมาโน อญฺจาสสิ. สตุถา คงคาย อุกโฆสฺ ปสุเสสุ ราชุนิ มหนตุ ปริจฺจาคิ โอลิเกตฺวา นาคาทีนญฺจ อชฺชฺมาสยิ วิทิตฺวา เอเกกาย นาวาย ปญฺจปญฺจ- ภิกฺขุสฺตปริวาริ เอเกกั นิมนฺตพฺพุทฺธิ มาเปสิ.

โส เอเกกสฺส เสตฺจจตฺตสฺส เจว กปฺปฏฺกขสฺส จ มาลาปฺปผทามสฺส จ เหฏฺฐา นาคคณฺปริวฺโต นิสิณฺโน โหติ. ภูมฺมฏฺฐกเทวตาทีสุปิ เอเกกสฺมี โอกาเส สปริวาริ เอเกกั นิมนฺตพฺพุทฺธิ มาเปสิ.

เอว สกลจกฺกวาพิคฺคฺคา เอกุสฺสเว เอจฺจณฺ เวย ๕ ชาเต, นาคานิ อนฺนคฺคหิ กโรนฺโต เอกั รตนนาวิ อภิวฺทิตฺวา. ภิกฺขุสฺสุปิ เอเกโก เอเกกเมว อภิวฺทิตฺวา.

นาคราชาโน พุทฺธปฺปมุขิ ภิกฺขุสงฺฆมิ นาคภวณิ ปเวเสตฺวา สพุทฺธตฺติ สตุถฺ สนนฺติเก ธมฺมกถิ สุตฺวา ทุตฺยทิวเส ทิวเพน ชาทนีเยน โภชนีเยน พุทฺธปฺปมุขิ ภิกฺขุสงฺฆมิ ปริวิสิสฺสุ.

สตุถา อนฺนโมทนิ กตฺวา นาคภวณา นิขฺขมิตฺวา สกลจกฺกวาพิทเวตฺวาหิ ปุชฺชิตฺวาโน ปญฺจหิ นาวสเทหิ คงคานที อติกกมิตฺวา. ราชา ปจฺจคฺคณฺตฺวา สตุถาริ นาวาโต โอลิเกตฺวา อาคมณกาเล ลิจฉวีท กตสกุการโต ทวิคุณิ สกุการิ กตฺวา ปุริมนเยเนว ปญฺจหิ ทิวเสหิ ราชนหิ อาเนสิ.

ทุตฺยทิวเส ภิกฺขุ ปิณฺฑปาทปฏิกฺกนฺตฺวา สายณฺห- สมเย ธมฺมสภายิ สมนฺนิสิณฺนา กถิ สมฺภูจฺจาเปสฺสุ “ อโห พุทฺธานิ อานุกาโว, อโห สตุถริ เทวมนฺนุสฺसानิ ปสาโท; คงคาย นาม โอโรโต จ ปารโต จ อญฺจโยชนมคฺเค พุทฺธคเตน ปสาเทน ราชฺสูหิ สมตลฺลํ ภูมิตฺวา

ทรงเกลี้ยแล้ว ซึ่งทนาย ท. ทรงลาดแล้ว โดยถ่องแถว มีเข้าเป็น
ประมาณ ในหนทางมีโยชน์ ๘ เป็นประมาณ แต่ฝั่งโน้นด้วย
แต่ฝั่งนอกด้วย ชื่อแห่งแม่น้ำชื่อว่าคงคา ด้วยความเลื่อมใส
อันไปแล้วในพระพุทธรเจ้า, อ.น้ำ ในแม่น้ำชื่อว่าคงคา ดาดาดแล้ว
ด้วยดอกปทุม ท. มีสี ๕ ด้วยอาณาภาพของนาค, อ.ฉัตรและฉัตรยี่ง ท.
(อันมนุษย์และอมมนุษย์ ท. ให้ยกขึ้นแล้ว เพียงใด แต่ภพชื่อว่า
อกนิฏฐ์, อ.ห้องแห่งจักรวาลทั้งสิ้น เป็นราวกะว่ามีเครื่องประดับ
อย่างเดียวกันด้วย เป็นราวกะว่ามีมหรสพอย่างเดียวกันด้วย
เกิดแล้ว ดังนี้

อ.พระศาสดา เสด็จมาแล้ว ตรัสถามแล้วว่า ดูก่อนภิกษุ ท.
อ.เธอ ท. เป็นผู้นั่งพร้อมกันแล้ว ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าว อะไร
หนอ ย่อมมี ในกาลนี้ ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ)ว่า (อ.ข้าพระองค์ท.
เป็นผู้นั่งพร้อมกันแล้ว ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าว) ชื่อนี้ (ย่อมมี
ในกาลนี้) ดังนี้ (อันภิกษุ ท. เหล่านั้น) กราบทูลแล้ว, ตรัสแล้วว่า
ดูก่อนภิกษุ ท. อ.บูชาและสักการะนั้น บังเกิดแล้ว แก่เรา ด้วย
อาณาภาพของพระพุทธรเจ้า หามิได้, (อ.บูชาและสักการะนั้น บังเกิด
แล้ว) ด้วยอาณาภาพของนาคและเทพและพรหม หามิได้, แต่ว่า
(อ.บูชาและสักการะนั้น) บังเกิดแล้ว ด้วยอาณาภาพของการ
บริจาคมีประมาณน้อย ในกาลอันไปล่วงแล้ว ดังนี้ ผู้อันภิกษุ ท.
ทูลวิงวอนแล้ว ทรงต้องการเพื่ออันทรงประกาศ ซึ่งเนื้อความนั้น
ทรงนำมาแล้ว ซึ่งเรื่องอันไปล่วงแล้ว ว่า

ในกาลอันไปล่วงแล้ว อ.พราหมณ์ ชื่อว่า สังขะ ได้มีแล้ว
ในเมืองชื่อว่าตักศิลา ๙ อ.บุตร (ของพราหมณ์) นั้น เป็นมาณพ
ชื่อว่า สุธิมะ เป็นผู้อันบุคคลพึงแสดงขึ้นว่ามีกาลฝน ๑๖ (ได้เป็นแล้ว) ๙
ในวันหนึ่ง (อ.มาณพ) นั้น เข้าไปหาแล้ว ซึ่งบิดา (กล่าวแล้ว) ว่า
ข้าแต่พ่อ อ.กระผม ย่อมปรารถนา เพื่ออัน ไปแล้ว สู่มืองชื่อว่า
พาราณสี สาธุยาย ซึ่งมนต์ ท. ดังนี้ ๙ ครั้นนั้น อ.บิดา กล่าวแล้ว
(กะมาณพ) นั้น ว่า แน่ะพ่อ ถ้าอย่างนั้น อ.พราหมณ์ ชื่อ ไฉน
เป็นสหาย ของเรา (ย่อมเป็น), (อ.เจ้า) ไปแล้ว สู่นัก (ของพราหมณ์) นั้น
จงเรียนเอาเถิด ดังนี้ ๙ (อ.มาณพ) นั้น รับคำแล้ว ว่า อ.ศิลา
ดังนี้ ถึงแล้ว ซึ่งเมืองชื่อว่าพาราณสี ตามลำดับ เข้าไปหาแล้ว
ซึ่งพราหมณ์ นั้น บอกแล้ว ซึ่งความที่ (แห่งตน) เป็นผู้ อันบิดา
ส่งไปแล้ว ๙

ครั้งนั้น (อ.พราหมณ์) นั้น รับพร้อมแล้ว (ซึ่งมาณพ) นั้น
(ด้วยความคิด) ว่า (อ.มาณพ นี้) เป็นบุตร ของสหาย ของเรา
(ย่อมเป็น) ดังนี้ ปรารถนแล้ว เพื่ออันบอก ซึ่งมนต์ ท. (กะมาณพ)
ผู้มีความกระวนกระวายอันระงับแล้ว โดยวัน อันเจริญ ๙
(อ.มาณพ) นั้น เรียนอยู่ เร็ว ด้วย เรียนอยู่ มาก ด้วย ทรงจำไว้อยู่
(ซึ่งมนต์) อัน (อันตน) ทั้งเรียนเอาแล้วๆ ไม่สูญหายอยู่ เพียงดังว่า
นាំมันแห่งสี่หะอันบุคคลใส่เข้าแล้ว ในภาชนะอันเป็นวิหารแห่งทอง
ด้วย เล่าเรียนแล้ว (ซึ่งมนต์) ทั้งปวง อัน (อันตน) พึงเรียนเอา
จากปาก ของอาจารย์ ต่อกาลไม่นานนั้นเทียว ย่อมกระทำ
ซึ่งการสาธยาย เห็นอยู่ ซึ่งเบื้องต้นและท่ามกลาง แห่งศิลปะ
อันตน เรียนเอาแล้ว นั้นเทียว, ย่อมไม่เห็น ซึ่งที่สุตรอบ (แห่งศิลปะ
อันตน เรียนเอาแล้ว) ๙

วาลูกา ไอกิริตวา ชนฺนุตเตน ไอนินา
นานาวณฺณานิ ปุปฺพานิ สนนฺตานิ, คงคาย อุกกั
นาคานุภาเวน ปญฺจวณฺณเณหิ ปทุเมหิ สญฺจณฺณ,
ยาว อกนิฏฐภวนา จตฺตาทิจตฺตานิ อุตฺตาสปิตานิ,
สกลจกฺกวาฬคฺพภํ เอกาลงฺการํ เอกุสฺสวํ วิย จ
ชาตฺนุตฺติ.

สตฺถา อาคฺนุตฺวา “กาย นุตฺถ ภิภฺชเว เอตฺรหิ
กถาย สนนฺตินฺนนาติ ปุจฺจิตฺวา, “อิมาย นามาติ
วุตฺเต, “น ภิภฺชเว เอส ปุชฺชาสทฺถกาโร มยฺหํ พุทฺธานุภาเวน
นิพฺพตฺโต, น นาคเทวพฺรหฺมานุภาเวน, อตีเต ปน
อปฺปมตฺตคปริจฺจาคานุภาเวน นิพฺพตฺโตติ วุตฺวา
ภิภฺชฺหิ ยาจิตฺโต ตมตฺถํ ปกาเสตฺถกาโม อตีตํ อาทฺริ:

“อตีเต ตกฺกสิลาโย สงฺขโ นาม พฺราหฺมโณ อโหสิ.
ตสฺส ปุตฺโต สุธิโม นาม มาณโว โสฬสวสฺสทฺเทสิโก.
โส เอกทิวสํ ปิตฺรํ อุตฺตงฺกมิตฺวา “อิจฺฉามหํ ตาต
พาราณสี คนฺตฺวา มนฺเต สขฺมายิตฺนฺติ. อถ นํ
ปิตา อาท “เตนหิ ตาต อสฺสโก นาม พฺราหฺมโณ
มม สหายโก, ตสฺส สนนฺติกํ คนฺตฺวา อธิยสฺสฺสฺติ.
โส “สาธุติ ปฏฺิสุตฺตฺวา อญฺฺพเพน พาราณสี ปตฺวา
ตํ พฺราหฺมณํ อุตฺตงฺกมิตฺวา ปิตฺรา ปหิตภาวํ อจฺจิกฺขิ.

อถ นํ โส “สหายกสฺส เม ปุตฺโตติ สมฺปฏฺิจฺจิตฺวา
ปฏฺิปปสฺสทฺธทฺธํ ภาทฺทเกน ทิวเสน มนฺเต วาเจตฺ
อารภิ. โส ลหฺนุญฺจ คนฺนฺนฺโต พหฺนุญฺจ คนฺนฺนฺโต
คหิตคฺคหิตคฺคฺจ สวณฺณภาชเน ปกฺขิตฺตตฺสึหเตลมิว
อวิณฺสฺสมานํ ธาเรนฺโต น จิริสฺเสว อจฺจิริยสฺส มฺขโต
อฺคฺคณฺนฺนิตฺตพฺพํ สพฺพํ อฺคฺคณฺนฺนิตฺตฺวา สขฺมายํ กโรนฺโต
อตฺตโน อฺคฺคหิตตฺสึปฺปสฺส อาทิมขฺมเมว ปสฺสตี, โน
ปริโยसानํ.

(อ.มาณพ) นั่น เข้าไปหาแล้ว ซึ่งอาจารย์ กล่าวแล้ว ว่า อ.กระผม ย่อมเห็น ซึ่งเบื้องต้นและท่ามกลาง แห่งศิลปะชั้นนี้เห็นพียว, ย่อมไม่เห็น ซึ่งที่สุดรอบ ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า แน่ะพอ แม่ อ.เรา ไม่เห็นอยู่ ดังนี้, อันอาจารย์ กล่าวแล้ว, ถ้ามแล้ว ว่า ข้าแต่อาจารย์ (ครั้นเมื่อความเป็น) อย่างนั้น (มีอยู่) อ.ใคร ย่อมรู้ ซึ่งที่สุดรอบ ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า แน่ะพอ อ.ฤาษี ท. เหล่านี้ ย่อมอยู่ในป่าชื่อว่าอิสิปตนะ, (อ.ฤาษี ท.) เหล่านี้ ฟังรู้, อ.เจ้า เข้าไปหาแล้ว ซึ่งสำนัก (ของฤาษี ท.) เหล่านี้ จงถามเถิด ดังนี้ อันอาจารย์ กล่าวแล้ว, เข้าไปหาแล้ว ซึ่งพระปัจเจกพุทธเจ้า ท. ถ้ามแล้ว ว่า ได้ยินว่า อ.ท่าน ท. ย่อมรู้ ซึ่งที่สุดรอบ หรือ ดังนี้ ฯ (อ.พระปัจเจกพุทธเจ้า ท. กล่าวแล้ว) ว่า เอย (อ.เรา ท.) ย่อมรู้ ดังนี้ ฯ (อ.มาณพ กล่าวแล้ว) ว่า ถ้าอย่างนั้น (อ.ท่าน ท.) ขอจงบอก แก่ข้าพเจ้าเถิด ดังนี้ ฯ (อ.พระปัจเจกพุทธเจ้า ท. กล่าวแล้ว) ว่า อ.เรา ท. ย่อมไม่บอก (แก่บุคคล) ผู้ไม่บวชแล้ว; ถ้าว่า อ.ความ ต้องการ ด้วยที่สุดรอบ แห่งท่าน (มีอยู่ไซ้ไร), (อ.ท่าน) จงบวชเถิด ดังนี้ ฯ

(อ.มาณพ) นั้น รับพร้อมแล้ว ว่า อ.ศิลปะ ดังนี้ บวชแล้ว ในสำนัก (ของพระปัจเจกพุทธเจ้า ท. เหล่า) นั้น ฯ ครั้งนั้น (อ.พระปัจเจกพุทธเจ้า ท.) เหล่านี้ กล่าวแล้ว ว่า อ.ท่าน จงศึกษา (ซึ่งวัตร) นี้ ก่อน ดังนี้ บอกแล้ว ซึ่งอภิสมอาจารย์วัตร โดยนัย มีคำ ว่า อันท่าน ฟังนุ่ อย่างนี้, (อันท่าน) ฟังหม่ อย่างนี้ ดังนี้เป็นต้น (แก่มาณพ) นั้น ฯ (อ.สุสิมะ) นั้น ศึกษาอยู่ (ในศิลปะ) นั้น ตรัสรู้พร้อมเฉพาะแล้ว ซึ่งปัจเจกสัมโพธิญาณ ต่อกาลไม่นานนั้นเห็นพียว เพราะความที่แห่งตนเป็นผู้มี อุปนิสัยอันถึงพร้อมแล้ว เป็นผู้ปรากฎแล้ว ในเมืองพาราณสีทั้งสิ้น รวณะ อ.พระจันทร์อันเต็มแล้ว ในพื้นแห่งฟ้า เป็นผู้ถึงแล้วซึ่งลาภ อันเลิศและยศอันเลิศ ได้เป็นแล้ว ฯ

(อ.พระปัจเจกพุทธเจ้า) นั้น ปรินิพพานแล้ว ต่อกาลไม่นาน นั้นเห็นพียว เพราะความที่ (แห่งกรรม) อันประกอบแล้วในอันยังสัตว์ ให้เป็นไปพร้อมเพื่อความเป็นผู้มีอายุ เป็นกรรม (อันตน) กระทำแล้ว ฯ ครั้งนั้น อ.พระปัจเจกพุทธเจ้า ท. ด้วย อ.มหาชน ด้วย กระทำแล้ว ซึ่งกิจด้วยสรีระ (ของพระปัจเจกพุทธเจ้า) นั้น ถือเอาแล้ว ซึ่งธาตุ ท. ยิ่งสถูป ให้ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ไกล่ประตูแห่งเมือง ฯ อ.พราหมณ์ แม่ชื่อว่าสังขะ (คิดแล้ว) ว่า อ.บุตร ของเรา ไปแล้ว สิ้นกาลนาน, (อ.เรา) จักรู้ ซึ่งความเป็นไปทั่ว (แห่งบุตร) นั้น ดังนี้ เป็นผู้ใคร่เพื่ออันเห็น (ซึ่งบุตร) นั้น (เป็น) ออกไปแล้ว จากเมืองชื่อว่าตักศิลา ถึงแล้ว ซึ่งเมืองชื่อว่าพาราณสี ตามลำดับ เห็นแล้ว ซึ่งหมู่แห่งมหาชน อันประชุมกันแล้ว (คิดแล้ว) ว่า (ในชน ท.) เหล่านี้ หนา (อ.ชน) แม่ผู้หนึ่ง จักรู้ ซึ่งความเป็นไปทั่ว แห่งบุตร ของเรา แน่แท้ ดังนี้ เข้าไปหาแล้ว ถ้ามแล้ว ว่า อ.มาณพ ชื่อว่า สุสิมะ มาแล้ว (ในที) นี้, (อ.ท่าน ท.) ย่อมรู้ ซึ่งความเป็นไปทั่ว (แห่งมาณพ) นั้น บ้างหรือ หนอ แล ดังนี้ ฯ

โศ อาจารย์ อุปสงกมิตวา “อหิ อิมสฺส สิปฺปสฺส อภิสมชฺชเมว ปสฺสสามิ, โน ปริโยसानนฺติ วตฺวา, อาจารย์เยน “อหิปี ตาต น ปสฺสสามีติ วุตฺเต, “อด โโก อาจารย์ ปริโยสานํ ชานาตีติ ปุจฺจิตฺวา, “อิเม ตาต อิสโย อิศิปตเน วิหรนฺติ, เต ชานเอยฺยุ, เตสฺ สมนฺติกํ อุปสงกมิตฺวา ปุจฺจณฺสฺสฺสฺสฺสิ อํจริเยน วุตฺเต, ปุจฺเจกพุทฺเธ อุปสงกมิตฺวา ปุจฺจิ “ตุมเห กิร ปริโยสานํ ชานาถาติ. “อาม ชานามาติ. “เตนหิ เม อํจิกฺขถาติ.. “มยํ อปฺพุชฺชิตสฺส น อํจิกฺขาม; สเจ เต ปริโยसानนฺตโย, ปพฺพุชฺชสฺสฺสฺสฺสิ.

โศ “สาธฺตฺติ สมฺปฏฺิจฺจิตฺวา เตสฺ สมนฺตีกะ ปพฺพุชฺชิ. อดสฺส เต “อหิปี ตาว สิกฺขสฺสฺสฺสฺสฺสิ วตฺวา “เอวํ เต นิวาเสตพฺพํ, เอวํ ปารุปีตพฺพนฺติอาทินา นเยน อภิสมจฺจริกตฺตํ อํจิกฺขิสฺสฺ. โส ตตฺถ สิกฺขนฺโต อฺปนฺนิสฺสยสมฺปนฺนตฺตา น จิรฺสฺเสว ปุจฺเจกสมฺโพธิ อภิสมฺพุชฺฌิตฺวา สกฺลพาราณสีนคฺเร คคฺนตฺเต ปุณฺณจฺจนฺโท วิย ปากญฺญ ลภกคฺคยสคคฺปปตฺโต อโหสิ.

โศ อปฺปายุกฺกสํวตฺตนิกสฺส กมฺมสฺส กตตฺตา น จิรฺสฺเสว ปรินิพฺพายิ. อดสฺส ปุจฺเจกพุทฺธา จ มหาชน โฉ สรีรฺกิจจํ กตฺวา ธาตุโย คเหตุวา นคฺรทฺวาเร ฏฺูปี ปติภฺจฺจาเปสฺสฺ. สงฺขเวปี พฺรหฺมโณ “ปฺตฺโต เม จิรฺ คโต, ปวตฺติมสฺส ชานิสฺสสามีติ ตํ ทภฺรฺฐกาโม ตกฺกสิลโต นิภฺจมิตฺวา อณฺุพุทฺเพน พาราณสี ปุตฺวา มหาชนกํยํ สมนฺนิปติตํ ทิสฺวา “อหฺธา อิเมสฺ เอยฺปิ เม ปฺตฺตสฺส ปวตฺตี ชานิสฺสตีติ อฺปนฺสงกมิตฺวา ปุจฺจิ “สฺสิโม นาม มาถโว อธิคฺมิ, อปิ นุ ตสฺส ปวตฺตี ชานาถาติ.

(อ.มหาชน กล่าวแล้ว) ว่า แม่พระพรหมณ์ เออ (อ.เรา ท.) ย่อมรู้, (อ.มาถนพ) นั้น สาธยายแล้ว ซึ่งเวท ท. ๓ ในสำนัก ของพรหมณ์ ชื่อ โนน บวชแล้ว กระทำให้แจ้งแล้ว ซึ่งปัจเจกโพธิญาณ บริณิพพานแล้ว, อ.สถูป นี้ (ของพระปัจเจกพุทธเจ้า) นั้น (อันเรา ท.) ให้ตั้งอยู่ เฉพาะแล้ว ดังนี้ ๕

(อ.พรหมณ์) นั้น ดีแล้ว ซึ่งแผ่นดิน ด้วยมือ ร้องให้แล้ว คร่ำครวญแล้ว ไปแล้ว สู่ลานแห่งเจดีย์ ถอนขึ้นแล้ว ซึ่งหญ้า ท. นำมาแล้ว ซึ่งทราย ด้วยผ้าห่ม โปรยแล้ว ที่ลานแห่งเจดีย์ ประพรมแล้ว ด้วยน้ำในลักจัน กระทำแล้ว ซึ่งการบูชา ด้วยดอกไม้ ในป่า ท. ยกขึ้นแล้ว ซึ่งธงแผ่นผ้า ด้วยผ้าสาฎก ผูกแล้ว ซึ่งร่ม ของตน ในเบื้องบน แห่งสถูป หลีกไปแล้ว (ดังนี้) ๕

อ.พระศาสดา ครั้นทรงนำมาแล้ว ซึ่งเรื่องอันไปล่วงแล้ว นี้ ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. อ.เรา เป็นพรหมณ์ชื่อว่าสังขะ ได้เป็นแล้ว ในกาลนั้น, อ.หญ้า ท. ที่ลานแห่งเจดีย์ ของพระปัจเจก พุทธเจ้า ชื่อว่าสุลิมะ อันเรา ถอนขึ้นแล้ว. (อ.ชน ท.) กระทำแล้ว ซึ่งหนทางมีโยชน์ ๘ เป็นประมาณ ให้เป็นหนทางมีต่อและหนาม อันตนนำไปปราศแล้ว กระทำแล้ว ให้เป็นหนทางหมดจดแล้ว ให้เป็นหนทางมีพื้นอันเสมอ ด้วยวิบากเป็นเครื่องไหลออก แห่งกรรม ของเรา นั้น, อ.ทราย อันเรา เกลี่ยลงแล้ว (ในที่) นั้น, (อ.ชน ท.) เกลี่ยลงแล้ว ซึ่งทราย ในหนทางมีโยชน์ ๘ เป็นประมาณ ด้วยวิบากเป็นเครื่องไหลออก (แห่งกรรม) ของเรา นั้น, อ.การบูชา ด้วยดอกไม้ในป่า ท. อันเรา กระทำแล้ว (ที่สถูป) นั้น, อ.ดอกไม้ ท. มีสีต่างๆ (อันชน ท.) โปรยลงแล้ว ในหนทางมีโยชน์ ๘ เป็นประมาณ ด้วยวิบากเป็นเครื่องไหลออก (แห่งกรรม) ของเรา นั้น, อ.น้ำ ในแม่น้ำชื่อว่าคงคา ในที่มีโยชน์เป็นประมาณ ดาดาดแล้ว ด้วยดอกปทุม ท. มีสี ๕, อ.แผ่นดิน (ที่ลานแห่งเจดีย์) นั้น อันเรา ประพรมแล้ว ด้วยน้ำในลักจัน,

อ.ฝนโบกขรพรรษ ตกแล้ว ในเมืองชื่อว่าไพสาลี ด้วยวิบาก เป็นเครื่องไหลออก (แห่งกรรม) ของเรา นั้น, อ.ธงแผ่นผ้า ท. อันเรา ยกขึ้นแล้ว (บนเจดีย์) นั้น ด้วย อ.ร่ม (อันเรา) ผูกแล้ว (บนเจดีย์) นั้น ด้วย, อ.ห้องแห่งจักรวาลทั้งสิ้น เป็นราวกะว่า มีมหรสพอันเดียวกัน (ด้วยเครื่องประดับ ท.) มีธงชัยและธงแผ่นผ้า และฉัตรและฉัตรซ้อนเป็นต้น เกิดแล้ว เพียงใด แต่ภพชื่อว่าอกนิฏฐะ ด้วยวิบากเป็นเครื่องไหลออก (แห่งกรรม) ของเรา นั้น, ดูก่อนภิกษุ ท. เพราะเหตุนี้ แล อ.บูชาและสักการะนั้น บังเกิดแล้ว แก่เรา ด้วยอำนาจของพระพุทธรูปเจ้า หามีได้นั้นเทียว, (อ.บูชาและสักการะ) นั้น บังเกิดแล้ว) ด้วยอำนาจของนาคและเทพ และพรหม หามีได้, แต่ว่า (อ.บูชาและสักการะ) นั้น บังเกิดแล้ว) ด้วยอำนาจของการบริจาคมีประมาณน้อย ในกาลอันไปล่วงแล้ว ดังนี้ เมื่อทรงแสดง ซึ่งธรรม ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

“อาม พุราหมณ ชานาม, อสุกสุส นาม พุราหมณสุส สนฺติเก ตโย เวเท สขุฌายิตฺวา ปพฺพชิตฺวา ปจฺเจกโพธิ์ สจฺจิกตฺวา บริณิพฺพายี, อยมสุส ญฺโป ปติฏฺฐาปีโตติ.

โส ภูมี หตฺเถน ปหริตฺวา โรทิตฺวา กนฺทิตฺวา เจตียฺงคณฺ์ คนฺตฺวา ตินฺมานิ อุตฺตริตฺวา อุตฺตรสาฎกเณ วาลุกฺ์ อหริตฺวา เจตียฺงคเณ อากิริตฺวา กมณฺฺทลฺลทเณ ปริปิไผสิตฺวา วนปฺปุเมหิ ปุชฺ์ กตฺวา สาฎกเณ ปตาคํ อโรเปตฺวา ญฺปสุส อฺปฺริ อตฺตโน ฉตฺตํ พนฺธิตฺวา ปกฺกามิ.

สตฺถา อิทํ อตีตํ อหริตฺวา “ตทา ภิกฺขเว อหํ สงฺโข พุราหมโณ อโหสิ, มया สฺมุสมสุส ปจฺเจกพุทฺธสุส เจตียฺงคเณ ตินฺมานิ อุตฺตรภูฏานิ, ตสฺส เม กมฺมสุส นิสฺสนฺเทน อญฺจโยชนมคฺคํ วิหตฺขานุกฺกณฺฏกํ กตฺวา สฺมุทฺ์ สมตลฺ์ กิริสฺ; มया ตตฺถ วาลูกา โอภิถฺณนา, ตสฺส เม นิสฺสนฺเทน อญฺจโยชนมคฺเค วาลุกํ โอภิทฺริสฺ; มया ตตฺถ วนกฺสุเมหิ ปุชฺา กตา, ตสฺส เม นิสฺสนฺเทน อญฺจโยชนมคฺเค นานาวถฺณมานิ ปุปฺพานิ โอภิถฺณมานิ, เอกโยชนมฺภูฏานเณ คฺงคฺย อฺทกํ ปญฺจวถฺณเณหิ ปทุเมหิ สบฺบญฺนํ: มया ตตฺถ กมณฺฺทลฺลทเณ ภูมि ปริปิไผสิตฺวา,

ตสฺส เม นิสฺสนฺเทน เวสาลียํ ปกฺขรวสุสํ วสุสิ; มया ตตฺถ ปตาคา อโรปิตา ฉตฺตญฺจ พุทฺ์, ตสฺส เม นิสฺสนฺเทน ยาว อกนิฏฺฐภวนา ธชปตาคจฺจตฺตา-ติฉตฺตาทีหิ สกฺลจกฺกวาพิคฺพภํ เอกฺสุสํ วิย ชาติ; อิติ โข ภิกฺขเว เอส ปุชฺาสกฺกาโร มยฺหํ เณ พุทฺธานุภาเวน นิพฺพตฺโต, น นาคเทวพุทฺธานุภาเวน, อตีเต ปน อปฺปมตฺตกปริจฺจาคานุภาเวนาติ วตฺวา ธมฺมํ เทเสณฺโต อิมํ คาคมาหา

หากว่า (อ.บุคคล) พึงเห็น ซึ่งสุข อันไพบูลย์ เพราะการบริจาคซึ่งสุขโดยประมาณ ไชว์, อ.นักปราชญ์ เมื่อเห็นโดยชอบ ซึ่งสุข อันไพบูลย์ พึงสละ ซึ่งสุขโดยประมาณ ดังนี้ ฯ

“มตฺตาสฺยปริจฺจาคา ปสฺเส เจ วิปฺลํ สุขํ,
จเช มตฺตาสฺยํ อีโร สมฺปสฺสํ วิปฺลํ สุขนฺนฺติ.

(อ.อรรถ) ว่า อ.สุขอันนิดหน่อย อันควรแล้วแก่ประมาณ (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ย่อมตรัสเรียก ว่า อ.สุขโดยประมาณ ดังนี้, เพราะอันสละรอบ (ซึ่งสุขโดยประมาณ) นั้น (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **มตฺตาสฺยปริจฺจาคา** ดังนี้ ฯ อ.สุขอันยิ่ง คือว่า อ.สุขคือพระนิพพาน (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ย่อมตรัสเรียก ว่า อ.สุข อันไพบูลย์ ดังนี้, อ.เมื่อความ ว่า หากว่า อ.บุคคล พึงเห็น (ซึ่งสุข อันไพบูลย์) นั้น ไชว์ ดังนี้ ฯ (อ.อรรถรูป) นี้ ว่า ก็ ชื่อ อ.ความสุขโดยประมาณ ย่อมเกิดขึ้น (แก่บุคคล) ผู้ (ยังบุคคล) ให้จัดแจงแล้ว ซึ่งเถาแห่งโภชนะ เถาหนึ่ง บริโภคอยู่, แต่ที่ว่า ชื่อ อ.ความสุขคือพระนิพพาน อันไพบูลย์ คือว่า อันยิ่ง ย่อมบังเกิด (แก่บุคคล) ผู้ สละรอบแล้ว (ซึ่งสุขโดยประมาณ) นั้น กระทำอยู่ ซึ่งอุบาสถ หรือ หรือว่า ถวายอยู่ ซึ่งทาน, เพราะเหตุนี้ ถ้าว่า อ.บุคคล ย่อมเห็น ซึ่งสุข อันไพบูลย์ เพราะอันบริจาค ซึ่งสุขโดยประมาณ นั้น อย่างนี้ ไชว์, (ครั้นเมื่อความเป็น) อย่างนั้น (มีอยู่), อ.บัณฑิต เมื่อเห็น โดยชอบ ซึ่งสุข นั้น ชื่อว่า อันไพบูลย์ พึงสละ ซึ่งสุขโดยประมาณ นั้น ดังนี้ เป็นคำอธิบายอันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสแล้ว ย่อมเป็น ฯ

ตตถ “มตฺตาสฺยปริจฺจาคาติ: มตฺตาสฺยนฺนฺติ ปมาณยฺตฺตํกํ ปริตฺตสุขํ วุจฺจติ, ตสฺส ปริจฺจาคเณ. **วิปฺลํ สุขนฺนฺติ:** อูพาริ สุขํ นิพฺพานสุขํ วุจฺจติ, ตถเจ ปสฺเสยฺยาติ อตฺถเ. อิทํ วุตฺตํ โหติ “เอกํ ทิ โภชนปาตี สชฺชาเปตฺวา ภูณฺชนฺตสฺส มตฺตาสฺยํ นาม อูปฺชฺชติ, ตํ ปน ปริจฺจชิตฺวา อูโปสถํ วา กโรนฺตสฺส ทานํ วา เทนฺตสฺส วิปฺลํ อูพาริ นิพฺพานสุขํ นาม นิพฺพตฺตติ; ตสฺมา สเจ เอวํ ตสฺส มตฺตาสฺยสฺส ปริจฺจาคา วิปฺลํ สุขํ ปสฺสติ, อเถตํ วิปฺลํ สุขํ สมฺมา ปสฺสนฺนฺโต ปณฺทิตฺโต ตํ มตฺตาสฺยํ จเชยฺยาติ.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

เทศนาว่าสาเน พหุ โสตาปตฺติผลาทีนึ ปาปฺณีสฺสูติ.

อ.เรื่องแห่งบุรพกรรมของพระองค์
(จบแล้ว) ฯ

อตฺตโนปฺพุพฺพกมฺมวตฺถุ.

๒. อ.เรื่องแห่งเด็กหญิงผู้เคี้ยวกินซึ่งไข่แห่งไก่
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๒. กุกฺกณฺณชฺชาทิกาวตฺถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ (ซึ่งเด็กหญิง) ผู้เคี้ยวกินซึ่งไข่แห่งไก่ คนหนึ่ง ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ว่า **ปรทฺกฺขฺยฺปถาเนน** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“ปรทฺกฺขฺยฺปถาเนนาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวาเน วิหรนฺโต เอกํ กุกฺกณฺณชฺชาทิกํ อารพฺก กเถสิ.

ได้ยืมว่า อ.บ้าน หมู่หนึ่งชื่อว่าปณทระ (มีอยู่) ในที่ไม่ไกล แห่งเมืองชื่อว่าสาวตติ, อ.ชาวประมง คนหนึ่ง ย่อมอยู่ (ในบ้าน) นั้น ๆ (อ.ชาวประมง) นั้น ไปอยู่ สู่มืองชื่อว่าสาวตติ เห็นแล้ว ซึ่งไช่ แห่งเต่า ท. ที่ฝั่งแห่งแม่น้ำชื่อว่าอจิรวดี ถือเอา (ซึ่งไช่ ท.) เหล่านั้น ไปแล้ว สู่มืองชื่อว่าสาวตติ (ยังบุคคล) ให้ต้มแล้ว ในเรือหนึ่ง เคียวกินอยู่ ได้ให้แล้ว ซึ่งไช่ ฟองหนึ่ง แก่เด็กหญิง ในเรือ นั้น ๆ

(อ.เด็กหญิง) นั้น เคียวกินแล้ว (ซึ่งไช่แห่งเต่า) นั้น ไม่ปรารถนาแล้ว ซึ่ง (ซึ่งโกชนะ อันตน) ฟังเคียวกิน อื่น จำเดิม (แต่กาล) นั้น ๆ ครั้งนั้น อ.มารดา (ของเด็กหญิง) นั้น ถือเอาแล้ว ซึ่งไช่ ฟองหนึ่ง จากที่ แห่งแม่ไก่ คลอดแล้ว ได้ให้แล้ว (แก่เด็กหญิง นั้น) ๆ อ.เด็กหญิง นั้น เคียวกินแล้ว (ซึ่งไช่) นั้น ผู้อันความทะยานอยากในรส ผูกแล้ว ถือเอาแล้ว ซึ่งไช่ ท. ของแม่ไก่ เองนั้นเที่ยว เคียวกินแล้ว จำเดิม (แต่กาล) นั้น ๆ

อ.แม่ไก่ เห็นแล้ว (ซึ่งเด็กหญิง) นั้น ผู้ถือเอาแล้ว ซึ่งไช่ ท. ของตน เคียวกินอยู่ ในกาล (แห่งตน) คลอดแล้ว ผู้ (อันหญิง) นั้น เข้าไปประทุษร้ายแล้ว ผูกแล้ว ซึ่งความอาฆาต ตั้งไว้แล้ว ซึ่งความปรารถนาว่า ในกาลนี้ (อ.เรา) เคลื่อนแล้ว (จากอรรถภาพ) นี้ ฟังบังเกิด เป็นยักษิณี เป็น เป็นผู้สามารถ เพื่ออันเคียวกิน ซึ่งเด็ก ท. ของเจ้า เป็น ดังนี้ กระทำแล้ว ซึ่งกาละ บังเกิดแล้ว เป็นนางแมว ในเรือนนั้นนั้นเที่ยว เป็น ๆ

(อ.เด็กหญิง) แม่นอกนี้ กระทำแล้ว ซึ่งกาละ บังเกิดแล้ว เป็น แม่ไก่ (ในเรือน) นั้นนั้นเที่ยว เป็น ๆ อ.แม่ไก่ ตกแล้ว ซึ่งไช่ ท. ๆ อ.นางแมว มาแล้ว เคียวกินแล้ว (ซึ่งไช่ ท.) เหล่านั้น เคียวกินแล้ว (ในวาระ) แม่ที่ ๒ (ในวาระ) แม่ที่ ๓ นั้นเที่ยว ๆ อ.แม่ไก่ กระทำแล้ว ซึ่งความ ปรารถนา ว่า (อ.เจ้า) เคียวกินแล้ว ซึ่งไช่ ท. ของเรา สีนวาระ ท. ๓ เป็น ผู้ใคร่เพื่ออันเคียวกิน ซึ่งเรา ย่อมเป็น ในกาลนี้, (อ.เรา) เคลื่อนแล้ว (จากอรรถภาพ) นี้ ฟังได้ เพื่ออันเคียวกิน ซึ่งเจ้า ผู้เป็นไปกับด้วยลูกน้อย ดังนี้ เคลื่อนแล้ว (จากอรรถภาพ) นั้น บังเกิดแล้ว เป็นนางเสือเหลือง เป็น ๆ

(อ.นางแมว) แม่นอกนี้ กระทำแล้ว ซึ่งกาละ บังเกิดแล้ว เป็น นางเนื้อ เป็น ๆ อ.นางเสือเหลือง มาแล้ว ในกาล (แห่งนางเนื้อ) นั้น คลอดแล้ว เคียวกินแล้ว (ซึ่งนางเนื้อ) นั้น กับ ด้วยลูก ท. ๆ (อ.สัตว์ ท. ๒ เหล่านั้น) เคียวกินกันอยู่ อย่างนี้ ยังทุกข์ ให้เกิดขึ้นแล้ว แก่กัน และกัน ในร้อยแห่งอรรถภาพ ท. ๕ ในกาลเป็นที่สุดลง (อ.หญิง) คนหนึ่ง บังเกิดแล้ว เป็นนางยักษิณี เป็น, อ.หญิง คนหนึ่ง บังเกิดแล้ว เป็นกุลธิดา ในเมืองชื่อว่าสาวตติ เป็น ๆ

สาวตติยา กิร อวิทุเร ปณทริ นาม เอก คาม, ตตเถโก เกวภูฏิวสติ. โส สาวตติ คจฺจนฺโต อจิรวดีเร กจฺจปณฺทานิ ทิสฺวา ตานิ อาทาย สาวตติ คนฺตฺวา เอกสมฺมิ เคเห ปจาเปตฺวา ชาทฺนฺโต ตสมฺมิ เคเห กุมาริกาย เอกํ อณฺทํ อทาสี.

สา ตํ ชาทิตฺวา ตโต ปฏฺจาย อณฺธํ ชาทนียํ นาม น อิจฺฉิ. อถสฺสา มาตา กุกฺกุฏียา วิชิตฺตฺวานฺโต เอกํ อณฺทํ คเหตฺวา อทาสี. สา ตํ ชาทิตฺวา รสฺตณฺหยา พทฺธา ตโต ปฏฺจาย สยเมว กุกฺกุฏียา อณฺทานิ คเหตฺวา ชาทิ.

กุกฺกุฏี วิชิตฺตกาเล ตํ อตฺตโน อณฺทานิ คเหตฺวา ชาทนต์ ทิสฺวา ตาย อุปทฺตฺวา อาฆาตํ พนฺธิตฺวา “อิโตทานิ จฺตา “ยฺกฺขินี หุตฺวา ตว ทารเก ชาทิตฺตฺ สมฺตฺตา หุตฺวา นิพฺพตฺเตยฺยฺนฺติ ปตฺถนํ จเปตฺวา กาลํ กตฺวา ตสมฺมิเยว เคเห มชฺชารี หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

อิตรปิ กาลํ กตฺวา ตตฺเถว กุกฺกุฏี หุตฺวา นิพฺพตฺติ. กุกฺกุฏี อณฺทานิ วิชายิ. มชฺชารี อาคนฺตฺวา ตานิ ชาทิตฺวา ทุตฺยปี ตตฺยปี ชาทิเยว. กุกฺกุฏี “ตโย วาเร มม อณฺทานิ ชาทิตฺวา อิทานิ มํ ชาทิตฺกามาสิ, อิโต จฺตา สฺปฺตฺตํ ตํ ชาทิตฺตํ ลภฺยฺยฺนฺติ ปตฺถนํ กตฺวา ตโต จฺตา ทิปิณี หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

อิตรปิ กาลํ กตฺวา มิตฺติ หุตฺวา นิพฺพตฺติ. ตสฺสา วิชิตฺตกาเล ทิปิณี อาคนฺตฺวา ตํ สทฺธิํ ปตฺเตหิ ชาทิ. เอวํ ชาทฺนฺตา ปณฺจสฺส อตฺตภาวสฺเตสฺส อณฺธมณฺธสฺส ทฺกฺขํ อุปฺปาเทตฺวา อวสาเน เอกา ยฺกฺขินี หุตฺวา นิพฺพตฺติ, เอกา สาวตฺติยํ กุลธิตฺตา หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

(อ.คำ) อื่น (แต่คำ) นี้ (อันบัณฑิต) ฟังทราบ ตามนัย (อันข้าพเจ้า) กล่าวแล้ว ในพระคาถา ว่า **น หิ เวเรน เวรานี** ดังนี้เป็นต้น นั้นเทียว ฯ แต่ว่า อ.พระศาสดา ตรัสแล้วว่า ก็ อ.เวร ย่อมเข้าไปสงบ ด้วยความไม่มีเวร, (อ.เวร ย่อมเข้าไปสงบ) ด้วยเวร หามีได้ ดังนี้ เมื่อทรงแสดง ซึ่งธรรม (แก่หญิง ท.) แม้ทั้ง ๒ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

(อ.บุคคล) ไฉน ย่อมปรารถนา ซึ่งความสุข เพื่อตน ด้วยอันเข้าไปตั้งไว้ซึ่งทุกข์ในบุคคลอื่น, (อ.บุคคล) นั้น ผู้เกี่ยวข้องแล้วด้วยธรรมเป็นเครื่องเกี่ยวข้องคือเวร ย่อมไม่หลุดพ้น จากเวร ดังนี้

(ในเรื่อง) นี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า ด้วยอันตั้งไว้ซึ่งทุกข์ (ในบุคคล) อื่น (ดังนี้ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **ปรทุกขุปาเนน** ดังนี้, อ.อธิบาย ว่า ด้วยอันตั้งไว้ซึ่งทุกข์ให้เกิดขึ้นแก่บุคคลอื่น ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า อ.บุคคล นั้น ผู้เกี่ยวข้องแล้ว ด้วยธรรมเป็นเครื่องเกี่ยวข้องคือเวร อัน (อันตน) กระทำแล้ว กะกันและกัน ด้วยสามารถ (แห่งเวร ท.) มีอันดำและอันดำตอบและอันประหารและอันประหารตอบ เป็นต้น (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **เวรส์สคคส์สกุโจ** ดังนี้ ฯ

อ.อรรถ ว่า (อ.บุคคล นั้น) ย่อมถึง ซึ่งทุกข์ ด้วยสามารถ แห่งเวร ตลอดกาลเนืองนิตย์ นั้นเทียว ดังนี้ (แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **เวรา โส น ปริมุจจติ** ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.นางยักษิณี ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในสรวง ท. สมทานแล้ว ซึ่งศีล ท. ๕ พันแล้ว จากเวร ฯ (อ.กุลธิดา) แม้นอกนี้ ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในโศดาปัตติผล ฯ อ.เทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับด้วยวาจา มีประโยชน์ ได้มีแล้ว (แก่ชน ท.) แม้ผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล ฯ

๑. เรื่องแห่งเด็กหญิงผู้เคี้ยวกินซึ่งไขไก่ (จบแล้ว) ฯ

๓. อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้อยู่ในเมืองชื่อว่าภัททียะ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

อ.พระศาสดา เมื่อ ทรงอาศัย ซึ่งเมืองชื่อว่าภัททียะ ประทับอยู่ ในชาติยวณ ทรงปรารถนา ซึ่งภิกษุ ท. ผู้อยู่ในเมือง ชื่อว่าภัททียะ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **ยัม หิ กิจจัม** ดังนี้เป็นต้น ฯ

ได้ยินว่า (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น เป็นผู้ชนชวายเป็นแล้ว ในอัน ตกแต่งซึ่งเขียงเท้า ได้เป็นแล้ว ฯ

อิโต ปรี “**น หิ เวเรน เวรานี**” คาถา ยุตตนเยเนว เวทิตพพ. อิธ ปน สตถา “**เวรัม หิ อเวเรน อุปสมุมติ,**” โน เวเรนาตี วตฺวา อุภินฺนปี รมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

“**ปรทุกขุปาเนน** โย อตฺตโน สุขมิจฺจติ,
เวรส์สคคส์สกุโจ เวรา โส น ปริมุจจติติ.”

ตตถ “**ปรทุกขุปาเนนาตี**: ปรสมฺมิ ทุกฺขกุฏฺฐปนเนน, ปรทุกฺขุปาเนนาตี อตฺตโก. **เวรส์สคคส์สกุโจ**ติ: โส ปุคฺคโถ อุกโกสนปฺปจฺจุกโกสนปฺปหฺรณปฺปปฏิปฺปหฺรณาทีนํ วเสน อญฺญมญฺญํ กเตน เวรส์สคฺเคน สํสกุโจ.

เวรา โส น ปริมุจจติ: นิจฺจกัลลํ เวรเวเสน ทุกฺขเมว ปาปฺณาตีติ อตฺตโก.

เทศนาว่าสาเน ยกฺขินี สรณฺสุ ปติฏฺฐาย ปญฺจ สीलานิ สมททยิตฺวา เวโรโต มุจฺจิ. อิตฺราปี โสตาปัตติผล ปติฏฺฐหิ. สมฺปตฺตทานปี สาตฺถิกา เทเสนา อโหสีติ.

กุกกุฏญฺชทขาทีกาเวตฺถ.

๓. ภทฺทียภิกฺขุเวตฺถ.

“**ยัม หิ กิจจณฺติ** อิมํ รมฺมเทสนํ สตฺธา ภทฺทียํ นิสฺสาย ชาตียาวเน วิหฺรณฺโต ภทฺทียเ ภิกฺขุ อารพฺพ กเถสิ.

เต กิร ปาทุกมฺนฺชเน อญฺญุตฺตา อหฺลฺสุ.

(อ.พระธรรมสังคหาคารย) กล่าวแล้ว อย่างไร ? (อ.พระธรรม-
สังคหาคารย กล่าวแล้ว อย่างนี้) ว่า ก็ โดยสมัย นั้น แล อ.ภิกษุ ท.
ผู้อยู่ในเมืองชื่อว่าภททิยะ เป็นผู้ตามประกอบแล้วตามประกอบใน
อันตกแต่งซึ่งเรียงเท้า อันมีอย่างมิใช่หนึ่ง (เป็น) ย่อมอยู่:
ย่อมกระทำ (เอง) บ้าง ย่อม (ยังบุคคลอื่น) ให้กระทำ บ้าง
ซึ่งเรียงเท้าอันเป็นวิหารแห่งหน้า (ย่อมกระทำเอง บ้าง ย่อม
ยังบุคคลอื่น ให้กระทำ บ้าง) ซึ่งเรียงเท้าอันเป็นวิหารแห่งหน้าปัดอง
(ย่อมกระทำเอง บ้าง ย่อมยังบุคคลอื่น ให้กระทำ บ้าง) ซึ่งเรียงเท้า
อันเป็นวิหารแห่งหน้ามุงกระต่าย (ย่อมกระทำ เอง บ้าง ย่อม
ยังบุคคลอื่น ให้กระทำ บ้าง) ซึ่งเรียงเท้าอันเป็นวิหารแห่งต้นเป้ง
ย่อมกระทำ (เอง) บ้าง ย่อม (ยังบุคคลอื่น) ให้กระทำ บ้าง
ซึ่งเรียงเท้าอันเป็นวิหารแห่งผ้ากัมพล, ย่อมละทิ้ง ซึ่งอุเทศ
ซึ่งปริจจาคา ซึ่งอธิศีล ซึ่งอธิจิต ซึ่งอธิปัญญา ดังนี้ ฯ

อ.ภิกษุ ท. ยกโทษแล้ว ซึ่งความเป็นคืออันกระทำอย่างนั้น
แห่งภิกษุ ท. เหล่านั้น กราบพูลแล้ว แก่พระศาสดา ฯ อ.พระศาสดา
ทรงติเตียนแล้ว ซึ่งภิกษุ ท. เหล่านั้น ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท.
อ.เธอ ท. มาแล้ว ด้วยกิจ อื่น เป็นผู้ชวนชวายเป็นแล้ว ในกิจ อื่น
นั้นเทียว (ย่อมเป็น) ดังนี้ เมื่อทรงแสดง ซึ่งธรรม ได้ตรัสแล้ว
ซึ่งพระคาถา ท. เหล่านี้ ว่า

ก็ อ.กิจ (ของตน) อันใด, (อ.กิจ) อันนั้น (อันภิกษุ ท.
เหล่านี้) ละทิ้งแล้ว, แต่ว่า (อ.การงาน) มิใช่กิจ (อันภิกษุ ท.
เหล่านี้) ย่อมกระทำ, อ.อาสา ท. ย่อมเจริญ (แก่ภิกษุ ท.)
เหล่านี้ ผู้มีมานะเพียงดั่งไม้้ออันยกขึ้นแล้ว
ผู้ประมาทแล้ว, ส่วนว่า อ.สติ อันไปแล้วในกาย เนื่องนิตย
(อันภิกษุ ท.) เหล่าใด ปรากรพร้อมด้วยดีแล้ว. (อ.ภิกษุ ท.)
เหล่านี้ ผู้มีอันกระทำเนื่อง ๆ ในกิจเป็นปกติ ย่อมไม่เสพ
(ซึ่งการงาน) มิใช่กิจ. อ.อาสา ท. (ของภิกษุ ท.) เหล่านี้
ผู้ระลึกได้ ผู้รู้ทั่วโดยชอบ ย่อมถึง ซึ่งอันตั้งอยู่ไม่ได้ ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า ก็ (อ.การงาน) อันเป็นต้นอย่างนี้ คือ อ.อัน
คุ้มครองซึ่งกองแห่งศีลอันไม่มีปริมาณ อ.อันอยู่ในป่า อ.อันรักษา
ซึ่งธุดงค์ อ.ความเป็นแห่งบุคคลผู้มีภาวนาเป็นที่ยินดี ชื่อว่า
เป็นกิจ ของภิกษุ (ย่อมเป็น) จำเดิม แต่กาล (แห่งตน) บวชแล้ว ฯ
แต่ว่า อ.กิจ ของตน อันใด, (อ.กิจ) อันนั้น (อันภิกษุ ท.) เหล่านี้
ละทิ้งแล้ว คือว่า ทอดทิ้งแล้ว (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้ หนา
(แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ยํ หิ กิจจํ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ส่วนว่า
อ.อันตกแต่งซึ่งร่วม อ.อันตกแต่งซึ่งรองเท้า อ.อันตกแต่งซึ่งเรียงเท้า
และบาตรและอิน้ำและธมกรกและประคตเควและผ้าอังสะ ชื่อว่า
เป็นกรรมมิใช่กิจ ของภิกษุ (ย่อมเป็น) ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อกิจจํ**
ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ยถา? เตน ไช ปน สมเยน ภททิยา ภิกขุ อเนกวิหิตํ
ปาทุกมณฺฑนนานุโยคมนฺยุตฺตา วิหรนฺติ: ติณฺปาทุกํ
กโรนฺติปิ กาเรนฺติปิ มฺนุชฺปาทุกํ ปพฺพชฺปาทุกํ
หิณฺตาลปาทุกํ กมฺพลปาทุกํ กโรนฺติปิ กาเรนฺติปิ,
ริญฺจนฺติ อุทฺเทสํ ปริปุจฺจํ อธิศีลํ อธิจิตฺตํ
อธิปฺปญฺณนฺติ.

ภิกขุ เตสํ ตถาภรณภาวํ อุชฺฌายิตฺวา สตฺถุ
อาโรเจสฺสุ. สตฺถา เต ภิกขุ ครหิตฺวา “ภิกขเว ตุมฺहे
อญฺเณน กิจฺเจเน อาคนฺตุวา อญฺเณสุมฺเวยว กิจฺเจ
อุยฺยุตฺตาติ วตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมา คาถา อภาสิ

“ยํ หิ กิจจํ, ตทปวิทฺธํ, อกิจจํ ปน กยฺริติ;
อุนฺนพํ นํ ปมตฺตานํ เตสํ วทฺตมนฺติ อาสวา;
เยสญฺจ สฺสสมารทฺธา นิจฺจํ กายคตา สติ,
อกิจจํ เตน เสวนฺติ, กิจฺเจ สาทจฺจกาโร;
สตานํ สมฺปชานานํ อตฺถํ คจฺจนฺติ อาสวาติ.

ตตฺถ “**ยํ หิ กิจฺจนฺติ:** ภิกขุโน หิ ปพฺพชิตกาลโต
ปฏฺจาย อปริมาณสฺลิกฺขนฺธโคปนํ อรญฺณวาโส
ธฺตุงค ปริหรณํ ภาวนารามตาติเควมาทิ กิจจํ นาม.
อิมหิ ปน, ยํ อตฺตโน กิจจํ; ตํ อปวิทฺธํ จชฺพิตํ.
อกิจฺจนฺติ: ภิกขุโน ปน จตฺตมณฺฑนํ อุปาหนมณฺฑนํ
ปาทุกปตฺตตาลกธมกรกกายพฺนุณนอฺสพฺนุณมณฺฑนํ
อกิจจํ นาม.

อ.อธิบาย ว่า (อ.การงานมิใช่กิจ) นั้น (อันภิกษุ ท.) เหล่าใด ย่อมกระทำ, อ.อาสา ท. แม่ ๔ ย่อมเจริญ (แก่ภิกษุ ท.) เหล่านั้น ผู้ซึ่งว่ามีมานะเพียงดังไม้้ออันยกขึ้นแล้ว เพราะอันประพฤติ ยกขึ้น ซึ่งมานะเพียงดังไม้้อ ผู้ซึ่งว่าประมาทแล้ว เพราะอันสละ ลงซึ่งสติ ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ) ว่า ประคองด้วยดีแล้ว (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **สุสมารถธา** ดังนี้ ๕

อ.ภาวนาเป็นเครื่องตามเห็นซึ่งกาย ชื่อว่า **กายคตา สติ** ๕
อ.อรรถ ว่า (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น ย่อมไม่เสพ คือว่า ย่อมไม่กระทำ (ซึ่งการงาน) มีอันตกแต่ซึ่งร่วมเป็นต้น นั้น อันชื่อว่ามิใช่กิจ ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **อภิจจ** ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ) ว่า (ในการงาน) อัน (อันตน) พึงกระทำ คือว่า อัน (อันตน) ควรกระทำ มีอันคุ่มครองซึ่งกอง แห่งศีลอันไม่มีปริมาณเป็นต้น จำเดิม แต่กาล (แห่งตน) บวชแล้ว (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ภิกฺเข** ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ) ว่า ผู้มีอันกระทำเนื่องๆ เป็นปกติ คือว่า ผู้มีอันกระทำไม่หยุดแล้วเป็นปกติ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **สาตจจิการิโน** ดังนี้ ๕

อ.อธิบาย ว่า อ.อาสา ท. แม่ ๔ (ของภิกษุท.) เหล่านั้น ผู้ซึ่งว่ามีสติ เพราะอันไม่อยู่ปราศ จากสติ ผู้ซึ่งว่ารู้ทั่วโดยชอบ เพราะสัมปชัญญะ ท. ๔ คือ อ.สาตถกสัมปชัญญะ อ.สัปปาย-สัมปชัญญะ อ.โคจรสัมปชัญญะ อ.อสมิมโหสัมปชัญญะ ย่อมถึง ซึ่งอันตั้งอยู่ไม่ได้ คือว่า ย่อมถึง ซึ่งความสิ้นไปรอบ คือว่า ซึ่งความไม่มี ดังนี้ ๕

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น ตั้งอยู่ เฉพาะแล้ว ในพระอรรถ ๕ อ.เทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับด้วย วาจา มีประโยชน์ ได้มีแล้ว (แก่ชน ท.) แม้ผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล ๕

อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้อยู่ในเมืองชื่อว่าภททियะ (จบแล้ว) ๕

ภททियภิกษุขุดถุ.

๔. อ.เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าลกุณฏกภททियะ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

๔. ลกุณฏกภททियตุเถรวตุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งพระเถระชื่อว่าลกุณฏกภททियะ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ว่า **มาตริ ปิตริ หนตุวา** ดังนี้เป็นต้น ๕

“**มาตริ ปิตริ หนตุวาติ** อิมม ฆมฺมเทสนํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต ลกุณฏกภททियตุเถริ อารพฺภ กเถสิ.

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในวันหนึ่ง อ.ภิกษุ ท. ผู้จรมมา ผู้มาก เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา ผู้ประทับนั่งแล้ว ในที่ เป็นที่พักในเวลากลางวัน ถวายบังคมแล้ว นั่งแล้ว ในส่วนข้างหนึ่ง ๕

เอกทิวสํ หิ สมฺพหุลา อาคนฺตุกา ภิกฺขุ สตุถาริ ทิวาภูจฺจาเน นิสินฺนํ อุปลงฺกมิตฺวา วฺนฺทิตฺวา เอกมนฺตุ นิสิตฺทิสฺสุ.

ในขณะที่ นั้น อ.พระเถระที่ชื่อว่าลกุณฏกภททียะ ย่อมก้าวล่วงไป
ในที่ไม่ไกล แห่งพระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ อ.พระศาสดา ทรงทราบแล้ว
ซึ่งวาระแห่งจิต ของภิกษุ ท. เหล่านั้น ตรัสแล้วว่า ดูก่อนภิกษุ ท.
(อ.เธอ ท.) จงดูเถิด, อ.ภิกษุ นี้ ฆ่าแล้ว ซึ่งมารดาและบิดา ท.
เป็นผู้มีทุกข์ออกแล้ว เป็น ไปอยู่ ดังนี้ (ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อ.พระองค์ ท.)
ย่อมตรัส (ซึ่งพระดำรัส) นั้น ชื่ออะไร ดังนี้ (อันภิกษุ ท.) เหล่านั้น
ผู้แลดูแล้ว ซึ่งหน้า ท. กะกันและกัน แล่นไปแล้ว สู้ความสงสัย ว่า
อ.พระศาสดา ย่อมตรัส ซึ่งอะไร หนอ แล ดังนี้ กราบพูลแล้ว,
เมื่อทรงแสดง ซึ่งธรรม แก่ภิกษุ ท. เหล่านั้น ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

(อ.บุคคล ฆ่าแล้ว) ซึ่งมารดา ด้วย ฆ่าแล้ว ซึ่งบิดา ด้วย
(ฆ่าแล้ว) ซึ่งพระราชา ท. ผู้เป็นกษัตริย์ ๒ ด้วย ฆ่าแล้ว
ซึ่งแว่นแคว้น อันเป็นไปกับด้วยบุคคลผู้เที่ยวไป-
ตามหลัง ด้วย เป็นผู้ไม่มีทุกข์ เป็นพรหมณ์ (เป็น)
ย่อมไป ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า อันไปแล้วกับ ด้วยขุนส่วย ผู้ยังช่วยให้สำเร็จ
(ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า **सानุจรี** ดังนี้ ฯ
ก็ (อ.เนื้อความ) ว่า อ.ตัณหา ชื่อว่าเป็นมารดา เพราะอัน ยังสัตว์ ท.
ให้เกิด ในภพ ท. ๓ โดยพระดำรัส ว่า อ.ตัณหา ยังบุรุษ ย่อมให้เกิด
ดังนี้ (ย่อมเป็น) ฯ อ.อัสสมิมานะ ชื่อว่า เป็นบิดา เพราะอันเกิดขึ้น
แห่งอัสสมิมานะ ว่า อ.เรา (เป็นโอรส) ของพระราชา ชื่อโน้น
(ย่อมเป็น) หรือ หรือว่า (อ.เรา) เป็นบุตร ของมหาอำมาตย์ของ
พระราชา (ชื่อ โน้น ย่อมเป็น) ดังนี้ เพราะอาศัย ซึ่งบิดา (ย่อมเป็น) ฯ

อ.ทิกฐิ ท. ทั้งปวง ย่อมคบ ซึ่งสัสสตทิกฐิและอุจเฉททิกฐิ ท. ๒
ราวกะ อ.ชาวโลก (คบอยู่) ซึ่งพระราชา เหตุใด, เพราะเหตุนี้
อ.สัสสตทิกฐิและอุจเฉททิกฐิ ท. ชื่อว่าเป็นพระราชาผู้กษัตริย์ ๒
(ย่อมเป็น) ฯ อ.อายุตนะ ๑๒ ท. ชื่อว่า เป็นแว่นแคว้น เพราะความที่
(แห่งอายุตนะ ๑๒ ท. เหล่านั้น) เป็นเช่นกับด้วยแว่นแคว้น
ด้วยอรรถว่ากว้างขวาง (ย่อมเป็น) ฯ อ.ความกำหนดด้วยอำนาจ
แห่งความเพิลิตเพิลิน อันอาศัยแล้ว (ซึ่งแว่นแคว้น) นั้น ชื่อว่าเป็นบุคคล
ผู้เที่ยวไปตามหลัง (ย่อมเป็น) ราวกะ อ.บุรุษผู้เป็นขุนส่วย
ผู้ยังช่วยให้สำเร็จ (ดังนี้) (ในพระคาถา) นี้ (อันบัณฑิต ฟังทราบ) ฯ
(อ.อรรถ) ว่า เป็นผู้ที่มีทุกข์ออกแล้ว (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อนิเม** ดังนี้ ฯ
(อ.อรรถ) ว่า เป็นชีณาสพ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **พราหมเณ** ดังนี้ ฯ

อ.เนื้อความ (ในบาทแห่งพระคาถา ว่า อนิเม ยวติ พราหมเณ
ดังนี้) นี้ นี้ ว่า (อ.บุคคล) ชื่อว่าเป็นผู้มีอาสวะอันสิ้นแล้ว เพราะ
ความที่ (แห่งกิเลส ท.) มีตัณหาเป็นต้น เหล่านั้น เป็นกิเลสอันตน
กำจัดแล้ว ด้วยดาบคืออหัตมรรคญาณ เป็นผู้ที่มีทุกข์ออกแล้ว
เป็น ไปอยู่ ดังนี้ (อันบัณฑิต ฟังทราบ) ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น ตั้งอยู่
เฉพาะแล้ว ในพระอรรถ ฯ อ.เรื่อง แม้ในพระคาถาที่ ๒ เป็นเช่นกับ
ด้วยเรื่องมีในก่อนนั้นเที่ยว (ย่อมเป็น) ฯ

ตสมึ ชเนน ลกุณฏกภททียตุเถโร ภควโต อวิทุเร
อติภกมตี. สตุถา เตสํ ภิกขุณฺ จิตฺตวารี ฅตฺวา “ปฺสฺส
ภิกฺขเว, อโย ภิกฺขุ มาตาปิตโร หนิตฺวา นิทฺทุกฺโข
นุตฺวา ยาตีตี วตฺวา, เตหิ [ภิกฺขุหิ] “กึ นฺ ไซ สตุถา
วตตีตี อญฺฉมญฺฉํ มุขานิ โอลิเกตฺวา สํสยํ
ปภฺนฺเตหิ “กึ นาเมตํ วทถาตี วุตฺเต, เตสํ ฐมฺมํ
เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

“มาตริ ปิตริ หนุตฺวา ราชาโน เทว จ ชตฺติเย
รฺกฺจํ สานุจริ หนุตฺวา อนิเม ยาตี พฺราหมเณติ.

ตตฺถ “**सानุจรณฺติ:** อายสาธเกน อายตฺตเกน
สทิตํ, เอตฺถ หิ “ตณฺหา ชเนตี ปริสนฺตี วจฺนโต ตีสฺสุ
ภเวสฺสุ สตุถานํ ชนฺนโต ตณฺหา มาตา นาม. “อหํ
อสุกฺกสฺส นาม ญฺฉโณ วา ราชมหามตฺตสฺส วา ปฺตฺโตตี
ปิตริ นิสฺสาย อสฺสมิมานสฺส อฺปฺปชฺชนโต อสฺสมิมาโน
ปิตานาม.

โลโก วิย ราชานํ ยสฺมา สพฺพานิ ทิกฺกิตฺตานิ
เทว สสฺสตุจฺเฉททิกฺกิจฺโย ภษฺนฺตี; ตสฺมา สสฺสตุจฺเฉท-
ทิกฺกิจฺโย เทว ชตฺติยราชาโน นาม. ทฺวาทสายตฺตานิ
วิตฺถตฺตฺตฺเตน รฺกฺจสฺสทิสฺตฺตา รฺกฺจํ นาม. อายสาธโก
อายตฺตกปริโส วิย ตํ นิสฺสิโต นนฺทิวาโค อญฺจโร
นาม. **อนิเม:** นิทฺทุกฺโข. **พฺราหมเณติ:** ชีณาสโว.

เอเตสํ ตณฺหาทินํ อรหฺตฺตมคฺคญฺญานาสินา
หตฺตฺตา ชีณาสโว. นิทฺทุกฺโข นุตฺวา ยาตีตี อยเมตฺถ
อตุโล.

เทสนาวสาเน เต ภิกฺขุ อรหฺตฺเต ปติภฺกฺหิสฺสุ.
ทฺติยคาถายปิ วตฺถุ ปริมสฺทิสฺเมว.

แม้ในกาลนั้น อ.พระศาสดา ทรงปรารภ ซึ่งพระเถระชื่อว่า
ลกุณฏกภททียะนั้นเที่ยว เมื่อทรงแสดง ซึ่งธรรม (แก่ภิกษุ ท.)
เหล่านั้น ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ว่า

(อ.บุคคล ฆ่าแล้ว) ซึ่งมารดา ด้วย ฆ่าแล้ว ซึ่งบิดา ด้วย
(ฆ่าแล้ว) ซึ่งพระราชชา ท. ผู้เป็นพราหมณ์ ๒ ด้วย ฆ่าแล้ว
(ซึ่งหมวด ๕ แห่งนิวรรณ์) มีวิจิกจฉานิวรรณ์อันเช่นกับด้วย-
หนทางอันเสื่อไคร่งเที่ยวไปแล้วโดยลำดับเป็นที่ ๕ ด้วย
เป็นผู้ไม่มีทุกข์ เป็นพราหมณ์ (เป็น) ย่อมไป ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า ผู้เป็นพราหมณ์ ๒ ด้วย (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้
หนา (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **เทว จ โสติเยติ** ดังนี้ ฯ
ก็ อ.พระศาสดา ย่อมตรัสแล้ว ซึ่งสังสททิกฎฐิและอุจเฉทิกฎฐิ ท.
กระทำ ให้เป็นพระราชผู้เป็นพราหมณ์ ๒ ในพระคาถา นี้
เพราะความที่ (แห่งพระองค์) ทรงเป็นใหญ่ในธรรม ด้วย เพราะความที่
(แห่งพระองค์) ทรงเป็นผู้ฉลาดในวิธีแห่งเทศนา ด้วย ฯ
(อ.วิเคราะห์ ในบท) ว่า **เวยยะคฺชปญฺจมี** ดังนี้ นี้ (อันบัณฑิต
พึงกระทำ) อ.หนทาง อันอันเสื่อไคร่งเที่ยวไปตามหลังแล้ว
อันเป็นไปกับด้วยภัยเฉพาะ อันอันบุคคลดำเนินไปแล้วโดยยาก
ชื่อว่า ไวยคฺชชะ, แม้อ. วิจิกจฉานิวรรณ์ ชื่อว่า ไวยคฺชชะ เพราะความที่
(แห่งวิจิกจฉานิวรรณ์ นั้น) เป็นเช่นกับ (ด้วยหนทางอันเสื่อไคร่งเที่ยวไป
ตามหลังแล้ว) นั้น, (อ.วิจิกจฉานิวรรณ์ อันเช่นกับด้วยหนทาง
อันเสื่อไคร่งเที่ยวไปตามหลังแล้ว) นั้น เป็นที่ ๕ (แห่งหมวดห้า
แห่งนิวรรณ์) นั้น เพราะเหตุนี้ (อ.หมวด ๕ แห่งนิวรรณ์) ชื่อว่า
ไวยคฺชปญฺจมี ฯ

อ.เนื้อความ (ในกึ่งแห่งพระคาถา ว่า **เวยยะคฺชปญฺจมี หนตุวา
อนิเฆ ยาทิ พุราหฺมเณ** ดังนี้) นี้ นี้ ว่า ก็ (อ.บุคคล) ฆ่าแล้ว
ซึ่งหมวด ๕ แห่งนิวรรณ์มีวิจิกจฉานิวรรณ์อันเช่นกับด้วยหนทาง
อันเสื่อไคร่งเที่ยวไปแล้วโดยลำดับเป็นที่ ๕ นี้ (กระทำ) ให้เป็น
กิเลสชาติ มีส่วนเหลือออกแล้ว ด้วยศบคือออรหัตมรรคญาณ
เป็นพราหมณ์ เป็นผู้ไม่มีทุกข์ (เป็น) ไปอยู่ ดังนี้ (อันบัณฑิต
พึงทราบ) ฯ อ.บทที่เหลือ เป็นเช่นกับด้วยบทมีในก่อนนั้นเที่ยว
(ย่อมเป็น) ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าลกุณฏกภททียะ (จบแล้ว) ฯ

๕. อ.เรื่องแห่งบุคคลผู้เที่ยวไปด้วยเกวียน อันเต็มแล้วด้วยพิน (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเวฬุวัน ทรงปรารภ
ซึ่งบุตร (ของบุคคล) ผู้เที่ยวไปด้วยเกวียนอันเต็มแล้วด้วยพิน
ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ว่า **สุปปพุทฺธิ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร อ.เด็ก ท. ๒ คือ อ.บุตรของบุคคลผู้มีความเห็นชอบ ด้วย อ.บุตรของบุคคลผู้มีความเห็นผิด ด้วย ในเมื่อ
ชื่อว่าราชคฤห์ ย่อมเล่น เล่นด้วยขลุบ เนื่องๆ ฯ

ตทาปี สตถา ลกุณฏกภททียตุเถรเมว อารพุก
เตสํ ธมฺมํ เทเสนุโต อิมํ คาถมาหา

“มาตริ ปิตริ หนตุวา ราชาโน เทว จ โสติเย
เวยยะคฺชปญฺจมี หนตุวา อนิเฆ ยาทิ พุราหฺมเณติ.

ตตถ “**เทว จ โสติเยติ:** เทว จ พุราหฺมเณ.
อิมิสฺสา हि काया स्तथा अतुत्तो धम्मिस्सुरताय ज
तेसनाविगुस्सตาย ज स्सुस्सत्तुजेत्तिฏฐिये เทव
พุราหฺมณราชาโน กตฺวา กเถสิ. **เวยยะคฺชปญฺจมนฺदि**
เอत्तถ พุຍະကမ္မာနုจริโต สປປຸກຼກຼໂຍ ທຸປຸກຼກຼປຸນໂຍ
ມະຄຸໂຄ ເວຍະຄຸໂສ ນາມ, ວິຈິກຼຈະນາໂນິວຽນປີ ທີນ
ສທິສຕາຍ ເວຍະຄຸໂສ ນາມ, ຕໍ ປຸຍະຈມໍ ອສຸສາຕີ
ນິວຽນປຸຍະຈມໍ ເວຍະຄຸໂສປຸຍະຈມໍ ນາມ.

อิทญจ เวยยะคฺชปญฺจมี อรหตฺตมคฺคณฺณาณาสินา
นิสฺเสสํ หนตุวา อนิเฆ ยาทิ พุราหฺมเณติ อยเมตฺถ
อตุเถ. เสสํ ปุริมสทิสเมวาติ.

ลกุณฏกภททียตุเถรวตฺถุ.

๕. ทารุสภากฺกิวตฺถุ.

“**สุปปพุทฺธนฺदि** อิมํ ธมฺมเทสนํ สตถา เวฬุวเน
วิหฺรณฺโต ทารุสภากฺกิสฺส ปุตฺตํ อารพุก กเถสิ.

ราชคหฺสมิ हि “सममातिगुजिगपुत्तो ज मिज्जातिगुजि-
पुत्तो जाति तेव तारका अगिखण्णं कुप्पिपि किप्पन्दि.

(ในเด็ก ท. ๒) เหล่านั้น หนา อ.บุตรของบุคคลผู้มีความเห็น โดยชอบ ทอดอยู่ ซึ่งขลุบ นึกถึงแล้ว ซึ่งพุทธานุสสติ กล่าวแล้ว ว่า อ.ความนอบน้อม (ของจมี) แก่พระพุทธรเจ้า ดังนี้ ย่อมทอด ซึ่งขลุบ ฯ

(อ.บุตรของบุคคลผู้มีความเห็นผิด) นอกนี้ แสดงขึ้นแล้ว ซึ่งคุณ ท. ของเด็ยรติย์ ท. กล่าวแล้ว ว่า อ.ความนอบน้อม (ของจมี) แก่พระอรหันต์ ท. ดังนี้ ย่อมทอด (ซึ่งขลุบ) ฯ (ในเด็ก ท. ๒) เหล่านั้น หนา อ.บุตรของบุคคลผู้มีความเห็นโดยชอบ ย่อมชนะ, (อ.บุตรของบุคคลผู้มีความเห็นผิด) นอกนี้ ย่อมแพ้ ฯ (อ.บุตรของบุคคลผู้มีความเห็นผิด) นั้น เห็นแล้ว ซึ่งกิริยา ของบุตร (ของบุคคลผู้มีความเห็นโดยชอบ) นั้น (คิดแล้ว) ว่า (อ.สหาย ของเรา) นี้ ตามระลึกแล้ว อย่างนี้ กล่าวแล้ว อย่างนี้ ทอดอยู่ ซึ่งขลุบ ย่อมชนะ ซึ่งเรา, แม้ อ.เรา จักกระทำ (ซึ่งกิริยา) มีอย่างนี้เป็นรูป ดังนี้ ได้กระทำแล้ว ซึ่งอันสังสม ในพุทธานุสสติ ฯ

ครั้งนั้น ในวันหนึ่ง อ.บิดา (ของเด็ก) นั้น เทียมแล้ว ซึ่งเกวียน ไปอยู่ เพื่อต้องการ แก่พิน ท. พาเอา ซึ่งเด็ก แม้นั้น ไปแล้ว ยังเกวียน ให้เต็มแล้ว ด้วยพิน ท. ในป่า มาอยู่ ปล่อยแล้ว ซึ่งโค ท. ในที่อันผาสูกด้วยน้ำ ในที่ใกล้แห่งป่าช้า ในภายนอกแห่งเมือง ได้กระทำแล้ว ซึ่งการจัดแจงซึ่งภัตร ฯ ครั้งนั้น อ.โค ท. (ของบุคคล) นั้น เข้าไปแล้ว สู่เมืองนั้นเที่ยว กับ ด้วยฝูงแห่งโค อันเข้าไปอยู่ สู่เมือง ในสมัยคือเวลาเย็นแห่งวัน ฯ

แม้ อ.บุคคลผู้เที่ยวไปด้วยเกวียน ติดตามอยู่ ซึ่งโค ท. เข้าไปแล้ว สู่เมือง เห็นแล้ว ซึ่งโค ท. ในเวลาเย็น ลูงแล้ว ออกไปอยู่ ไม่ถึงพร้อมแล้ว ซึ่งประตู ฯ ก็ (ครั้นเมื่อบุคคล) นั้น ไม่ถึงพร้อมแล้ว นั้นเที่ยว (อ.บุคคลผู้รักษาซึ่งประตู) ปิดแล้ว ซึ่งประตู ฯ ครั้งนั้น อ.บุตร (ของบุคคล) นั้น ผู้เดียวเที่ยว นอนแล้ว ในภายใต้ แห่งเกวียน ในส่วนแห่งราตรี ก้าวลงแล้ว สู่ความหลับ ฯ ก็ อ.เมือง ราชคฤห์ เป็นเมืองมากด้วยอมนุษย์ แม้ตามปกติ (ย่อมเป็น) ฯ

อนึ่ง (อ.เด็ก) นี้ นอนแล้ว ในที่ใกล้แห่งป่าช้า ฯ อ.อมนุษย์ ท. (ในป่าช้า) นั้น เห็นแล้ว (ซึ่งเด็ก) นั้น ฯ (อ.อมนุษย์) ตนหนึ่ง เป็นเสียนหนาม ต่อพระศาสนา เป็นผู้มีความเห็นผิด (ย่อมเป็น), (อ.อมนุษย์) ตนหนึ่ง เป็นผู้มีความเห็นชอบ (ย่อมเป็น) ฯ (ในอมนุษย์ ท. ๒) เหล่านั้น หนา (อ.อมนุษย์) ผู้มีความเห็นผิด กล่าวแล้ว ว่า (อ.เด็ก) นี้ เป็นภักษา ของเรา ท. (ย่อมเป็น), (อ.เรา ท.) จงเคียวกิน (ซึ่งเด็ก) นี้ เกิด ดังนี้ ฯ (อ.อมนุษย์) นอกนี้ ห้ามแล้ว (ซึ่งอมนุษย์) นั้น (ด้วยคำ) ว่า อ.อย่าเลย, (อ.เด็ก นี้) อันท่านอย่าชอบใจแล้ว ดังนี้ ฯ

(อ.อมนุษย์ ผู้มีความเห็นผิด) นั้น แม้ผู้ (อันอมนุษย์ ผู้มีความเห็นชอบ) นั้น ห้ามอยู่ ไม่เอื้อเฟื้อแล้ว ซึ่งคำ (ของอมนุษย์) นั้น จับแล้ว ซึ่งเด็ก ที่เข้า ท. คร่ำมาแล้ว ฯ (อ.เด็ก) นั้น กล่าวแล้ว ว่า อ.ความนอบน้อม (ของจมี) แก่พระพุทธรเจ้า ดังนี้ ในขณะที่ นั้น เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้สังสมแล้วในพุทธานุสสติ ฯ อ.อมนุษย์ ผู้กลัวแล้วแต่ภัยใหญ่ ก้าวกลับแล้ว ได้ยืนแล้ว ฯ ครั้งนั้น (อ.อมนุษย์) นอกนี้ กล่าวแล้ว (กะอมนุษย์) นั้น ว่า อ.กรรมมิใช่กิจ อันเรา ท. กระทำแล้ว, (อ.เรา ท.) จงกระทำ ซึ่งทัณฑกรรม (แก่เด็ก) นั้น เกิด ดังนี้ ได้ยืน รักษาอยู่ แล้ว (ซึ่งเด็ก) นั้น ฯ

เตสุ สมมาทิฏฐิกปุตโต คุพี ขิปมาโน พุทธานุสสตี อวราชิตวา “นโม พุทธสฺสาตี วตฺวา คุพี ขิปตี.

อิตโร ติตฺถิยานํ คุณฺเณ อุกฺกทิสฺสิตฺวา “นโม อรหฺนฺตานุติ วตฺวา ขิปตี. เตสุ สมมาทิฏฐิกปุตฺโต ชินาตี, อิตโร ปราชยตี. โส ตสฺส กิริยํ ทิสฺวา “อโย เอว อนุสฺสริตฺวา เอวํ วตฺวา คุพี ขิปนฺโต มํ ชินาตี, อหฺปิ เอวรूपํ กิริสฺสามีตี พุทธานุสฺสตียํ ปริจยมาถิสฺ.

อถกทิวสํ ตสฺส ปิตา สกฺกํ โยเชตฺวา ทารุณํ อตฺถาย คจฺจนฺโต ตปฺปี ทารกํ อาทาย คนฺตฺวา อฏฺวิยํ ทารุณํ สกฺกํ ปฺเรตฺวา อาคจฺจนฺโต พหฺนฺคเร สฺสานสามนฺเต อุกทผาสฺกฏฺจาเน โคณฺเณ โมเจตฺวา ฆตฺตวิสฺสคฺคํ อกาถิสฺ. อตฺสฺส โคณา สายณฺหสมเย นคฺร์ ปวิสฺนฺเตน โคคณฺเณ สทฺธิํ นคฺรเมว ปวิสฺสฺ.

สากฺกโกปิ โคณฺเณ อนฺุพฺนฺธฺนฺโต นคฺร์ ปวิสฺสิตฺวา สายํ โคณฺเณ ทิสฺวา อาทาย นิกฺขมฺนฺโต ทวารํ น สมฺปาปฺถนิ. ตสฺมี หิ อสมฺปตฺเตยฺเว, ทวารํ ปิทฺทิสฺ. อตฺสฺส ปุตฺโต เอกโกว รตฺตติภาเค สกฺกสฺส เหมฺจฺจา นิปฺชฺชิตฺวา นิทฺทํ โอบุทฺทมิ. ราชคฺห์ ปน ปกฺติยาปี อมนุสฺสพฺหุลํ.

อโยญจ สฺสานสนฺติเก นิปฺนฺโน. ตตฺถ นํ อมนุสฺสา ปสฺสิสฺสฺ. เอโก สาสนฺสฺส ปฏิกฺกณฺโก มิจฺจาทิฏฺฐิกโก, เอโก สมฺมาทิฏฺฐิกโก. เตสุ มิจฺจาทิฏฺฐิกโก อาท “อโย โน ภกฺโข, อิมํ ชาทามาตี. อิตโร “อลํ, มา เต รุจฺฉิตฺตี ตํ นิวาเรถิสฺ.

โส เตน นิวาริยาโมปี ตสฺส วจฺนํ อนาทยิตฺวา ทารกํ ปาเทสุ คเหตุวา อากทฺถมิ. โส พุทธานุสฺสตี-ปริจิตฺตฺตา ตสฺมี ขณฺเณ “นโม พุทธสฺสาตี อาท. อมนุสฺโส มหาภยภีโต ปฏิกฺกมิตฺวา อฏฺจาถิสฺ. อถ นํ อิตโร “อมฺเหหิ อภิจฺจํ กตฺตํ, ทณฺุทกมฺมมฺสฺส กโรมาตี วตฺวา ตํ รกฺขมาโน อฏฺจาถิสฺ.

อ.อมนุษย์ผู้มีความเห็นผิด เข้าไปแล้ว สู่เมือง ยังขาดแห่งพระ
กระษัตริย์ ของพระราชชา ให้เต็มแล้ว นำมาแล้ว ซึ่งพระกระษัตริย์
ครั้งนั้น (อ.อมนุษย์ ท.) แม่ทั้ง ๒ เป็นราวกะว่า มารดาและบิดา
(ของเด็ก) นั้น เป็น (ยังเด็ก) นั้น ให้ลุกขึ้นแล้ว ให้บริโภคน้ำ
ประกาศแล้ว ซึ่งความเป็นไปทั่ว นั้น จารึกแล้ว ซึ่งอักษร ท.
ที่ขาดแห่งพระกระษัตริย์ ด้วยอำนาจแห่งยักษ์ (ด้วยการอธิษฐาน)
ว่า อ.พระราชชาเทียว จงเห็น ซึ่งอักษร ท. เหล่านี้ เกิด,
(อ.บุคคล) อัน จงอย่าเห็น ดังนี้ ไปแล้ว ฯ ในวันรุ่งขึ้น (อ.ราชบุรุษ ท.)
กระทำอยู่ ซึ่งความไกลห่าง ว่า อ.ภักษะคือภักษะ อันใจ ท.
ลักไปแล้ว แต่ราชตระกูล ดังนี้ ปิดแล้ว ซึ่งประตู่ ท. ตรวจดูแล้ว
ไม่เห็นอยู่ (ในที่) นั้น ออกแล้ว จากเมือง ตรวจดูอยู่ (โดยข้าง)
นี้ด้วย นี้ด้วย เห็นแล้ว ซึ่งขาดอันเป็นวิการแห่งทอง ในเกวียน
อันเต็มแล้วด้วยฟัน จับแล้ว ซึ่งเด็ก นั้น (ด้วยความสำคัญ) ว่า
(อ.เด็ก) นี้ เป็นใจ (ยอมเป็น) ดังนี้ แสดงแล้ว แก่พระราชชา ฯ

อ.พระราชชา ทรงเห็นแล้ว ซึ่งอักษร ท. ตรัสถามแล้ว ว่า
คุณก่อนพ่อ (อ.เหตุ) นั้น อะไร ดังนี้ ฯ (อ.เด็ก นั้น กราบทูลแล้ว) ว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้สมมติเทพ (อ.ข้าพระองค์) ย่อมไม่รู้, อ.มารดา
และบิดา ท. ของข้าพระองค์ มาแล้ว (ยังข้าพระองค์) ให้บริโภคน้ำ
ในราตรี ได้ยื่น รักษาอยู่ แล้ว อ.ข้าพระองค์ (คิดแล้ว) ว่า
อ.มารดาและบิดา ท. รักษาอยู่ ซึ่งเรา ดังนี้ เป็นผู้มียก
ออกแล้วเทียว (เป็น) เป็นผู้เข้าถึงแล้ว ซึ่งความลับ (ยอมเป็น),
อ.ข้าพระองค์ ย่อมรู้ (ซึ่งเหตุ) มีประมาณเท่านี้ ดังนี้ ฯ
ครั้งนั้น แม้อ.มารดาและบิดา ท. (ของเด็ก) นั้น ได้ไปแล้ว สู่ที่นั้น ฯ

อ.พระราชชา ทรงทราบแล้ว ซึ่งความเป็นไปทั่ว นั้น ทรงพาเอา
ซึ่งชน ท. แม่ ๓ เหล่านั้น เสด็จไปแล้ว สู่สำนัก ของพระศาสดา
กราบทูลแล้ว (ซึ่งความเป็นไปทั่ว) ทั้งปวง ทูลถามแล้ว ว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.พุทธานุสสตินั้นเทียว เป็นคุณชาติ
เป็นเครื่องรักษา ย่อมเป็น หรือ หนอ แล หรือว่า แม่ (อ.อนุสสติ ท.)
มีธรรมานุสสติเป็นต้น (เป็นคุณชาติเป็นเครื่องรักษา ย่อมเป็น)
ดังนี้ ฯ

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว (แก่พระราชชา) นั้น ว่า
คุณก่อนมหาบพิตร อ.พุทธานุสสตินั้นเทียว เป็นคุณชาติเป็นเครื่อง
รักษา (ยอมเป็น) อย่างเดียว หามิได้, ก็ อ.จิต (อันชน ท.) เหล่าใด
ให้เจริญดีแล้ว (โดยฐานะ) อันมีอย่าง ๖, อ.กิจ ด้วยอันรักษา
และอันป้องกัน อย่างอื่น หรือ หรือว่า ด้วยมนต์และโอสถ ท.
(เหล่าอื่น) ย่อมไม่มี (แก่ชน ท.) เหล่านั้น ดังนี้ ฯ เมื่อทรงแสดง
ซึ่งฐานะ ๖ ท. ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา ท. เหล่านี้ ว่า

อ.สติ อันไปแล้วในพระพุทธรูปเจ้า ในกลางวัน ด้วย
ในกลางคืน ด้วย (ของชน ท.) เหล่าใด (มีอยู่) ตลอดกาลเนื่องนิจ,
(อ.ชน ท. เหล่านั้น) เป็นสาวกของพระโคตม (เป็น) ย่อมตื่น
ตื่นแล้วด้วยดี ในกาลทุกเมื่อ ฯ

มิจฉาทิฏฐิโก นครี ปวิสิตฺวา รมฺโง โภชนปาทึ
ปุเรตฺวา โภชนํ อหริ. อถ นํ อุโปปี ตสฺส มาตาปีตโร
วีย หุตฺวา ตํ อฏฺฐาเปตฺวา โภเชตฺวา “อิมานิ อภฺขรานิ
ราชาว ปสฺสตุ, มา อญฺโอบติ ตํ ปวตฺตี ปกาเสตฺวา
ยภฺขานฺนาภาเวน โภชนปาทึยฺ อภฺขรานิ ฉินฺหิตฺวา คตา.
ปุนทิวเส “ราชกุลโต โจเรหิ ภาชนภณฺฑํ อวภฺณฺฑติ
โกลาหลํ กโรนฺตา ทวารานิ ปิหิตฺวา โอลเเกตฺวา
ตตฺถ อปสฺสนฺตา นครา นิภฺขมิตฺวา อิติ จิตฺ จ
โอลเเกนฺตา ทารุสฺสกา สุวณฺณปาทึ ทิสฺวา “อโย จโรติ
ตํ ทารกํ คเหตฺวา รมฺโง ทสฺเสสฺสุ.

ราชา อภฺขรานิ ทิสฺวา “กิเมตํ ตาตาติ ปุจฺฉิ.
“นาหํ เทว ชานามิ, มาตาปีตโร เม อาคณฺตฺวา รตฺตี
โภเชตฺวา รกฺขมาณา อฏฺฐํสุ, อหํ มาตาปีตโร มํ
รกฺขนฺตีติ นิพฺภโยว นิพฺพุํ อุปกโต, เอตฺถกํ อหํ ชานามิตฺติ
อาห. อถสฺส มาตาปีตโรปี ตํ จานํ อคฺมํสุ.

ราชา ตํ ปวตฺตี ฅตฺวา เต ตโยปี ชเน อาทาย
สตุ สนฺตีกํ คนฺตฺวา สพุํ อาโรเจตฺวา “กิณฺุ ไซ ภนฺเต
พุทฺธานุสฺสติเยว รกฺขา โหติ อุทาทุ ฆมฺมานุสฺสติ-
อาทโยปีติ ปุจฺฉิ.

อถสฺส สตุตา “มหาราช น เกวฬํ พุทฺธานุสฺสติเยว
รกฺขา, เยสํ ปน ฉพุพิเชน จิตฺตํ สุภาวิตฺ, เตสํ อญฺเณน
รกฺขาวรณฺน วา มนฺโตสเสหิ วา กิจจํ นตฺถีติ วตฺวา
ฉฏฺฐานานิ ทสฺเสนฺโต อีมา คธา อภาสิ

“สุปฺพุทฺธํ ปพุทฺธมนฺติ สทา โคตมสาวกา,
เยสํ ทิวา จ รตฺโต จ นิจุจํ พุทฺธคตา สติ.

อ.สติ อันไปแล้วในพระธรรม ในกลางวัน ด้วย ในกลางคืน ด้วย (ของชน ท.) เหล่าใด (มีอยู่) ตลอดกาลเนืองนิจ (อ.ชน ท. เหล่านั้น) เป็นสาวกของพระโคดม (เป็น) ย่อมตื่น ตื่นแล้วด้วยดี ในกาลทุกเมื่อ ฯ อ.สติ อันไปแล้วในพระสงฆ์ ในกลางวัน ด้วย ในกลางคืน ด้วย (ของชน ท.) เหล่าใด (มีอยู่) ตลอดกาลเนืองนิจ (อ.ชน ท. เหล่านั้น) เป็นสาวกของพระโคดม (เป็น) ย่อมตื่น ตื่นแล้วด้วยดี ในกาลทุกเมื่อ ฯ อ.สติ อันไปแล้วในกาย ในกลางวัน ด้วย ในกลางคืน ด้วย (ของชน ท.) เหล่าใด (มีอยู่) ตลอดกาลเนืองนิจ (อ.ชน ท. เหล่านั้น) เป็นสาวกของพระโคดม (เป็น) ย่อมตื่น ตื่นแล้วด้วยดี ในกาลทุกเมื่อ ฯ อ.ใจ (ของชน ท.) เหล่าใด ยินดีแล้ว ในความไม่เบียดเบียน ในกลางวัน ด้วย ในกลางคืน ด้วย (อ.ชน ท. เหล่านั้น) เป็นสาวกของพระโคดม (เป็น) ย่อมตื่น ตื่นแล้วด้วยดี ในกาลทุกเมื่อ ฯ อ.ใจ (ของชน ท.) เหล่าใด ยินดีแล้ว ในภาวนา ในกลางวัน ด้วย ในกลางคืน ด้วย (อ.ชน ท. เหล่านั้น) เป็นสาวกของพระโคดม (เป็น) ย่อมตื่น ตื่นแล้วด้วยดี ในกาลทุกเมื่อ ดังนี้ ฯ

สุปปพุทธํ ปุพฺพชฺฌนุติ สทา โคตมสาวกา,
 เยสํ ทิวา จ รตฺโต จ นิจุจํ ฐมฺมคตา สติ.
 สุปปพุทธํ ปุพฺพชฺฌนุติ สทา โคตมสาวกา,
 เยสํ ทิวา จ รตฺโต จ นิจุจํ สงฺฆคตา สติ.
 สุปปพุทธํ ปุพฺพชฺฌนุติ สทา โคตมสาวกา,
 เยสํ ทิวา จ รตฺโต จ นิจุจํ กายคตา สติ.
 สุปปพุทธํ ปุพฺพชฺฌนุติ สทา โคตมสาวกา,
 เยสํ ทิวา จ รตฺโต จ อหีสาย รโต มโน.
 สุปปพุทธํ ปุพฺพชฺฌนุติ สทา โคตมสาวกา,
 เยสํ ทิวา จ รตฺโต จ ภาวนาย รโต มโนติ.

(อ.อรรถ) ว่า (อ.ชน ท.) ยึดเอาแล้ว ซึ่งสติ อันไปแล้ว ในพระพุทธานุสสติ หลังบอญ์นั้นเทียว เมื่อตื่น ชื่อว่า ย่อมตื่น ตื่นแล้ว ด้วยดี (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **สุปปพุทธํ ปุพฺพชฺฌนุติ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ชื่อว่า เป็นสาวกของพระโคดม เพราะความเป็นคืออันฟังซึ่งอนุสาสนี (ของพระพุทธานุสสติ) นั้นนั้นเทียว เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้เกิดแล้ว ในที่สุดแห่งอันฟัง ต่อพระพุทธานุสสติ ผู้โคดมโคตร (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **สทา โคตมสาวกา** ดังนี้ ฯ

อ.อรรถ ว่า อ.สติ อันปรารภ ซึ่งพระพุทธานุสสติ อันต่างโดยพระคุณมีคำว่า อิติปิโส ภควา ดังนี้เป็นต้น เกิดขึ้นอยู่ (ของชน ท.) เหล่าใด มีอยู่ สิ้นกาลเนืองนิตย์, (อ.ชน ท.) เหล่านั้น ย่อมตื่น ตื่นแล้วด้วยดี แม้ในกาลทุกเมื่อ ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **พุทฺธคตา สติ** ดังนี้ ฯ

แต่ว่า (อ.ชน ท.) เมื่อไม่อาจ อย่างนั้น กระทำไว้ในใจอยู่ ซึ่งพุทธานุสสติ ในกาล ท. สาม หนา ในกาล ท. สอง หนา แม้ในกาลหนึ่ง ชื่อว่า ย่อมตื่น ตื่นแล้วด้วยดี นั้นเทียว ฯ อ.สติ อันปรารภ ซึ่งพระธรรมคุณ ท. อันต่างโดยพระคุณมีคำว่า สุวาสุขาโต ภควตา ฐมฺโม ดังนี้เป็นต้น เกิดขึ้นอยู่ ชื่อว่า **ฐมฺมคตา สติ** ฯ

ตตฺถ “**สุปปพุทธํ ปุพฺพชฺฌนุติ**: พุทฺธคตํ สติ คเหตุวา สุปนฺนตาเยว ปุพฺพชฺฌนุตา สุปปพุทธํ ปุพฺพชฺฌนุติ นาม. **สทา โคตมสาวกา**: โคตมโคตตฺตฺสสุ พุทฺธสฺส สวณฺนเต ชาตตฺตฺตา ตฺสเสว อณฺุสาสนี สวณฺนตฺตฺยา โคตมสาวกา.

พุทฺธคตา สติ: เยสํ “อิติปิ โส ภควาติ- อาทิปปฺเภเต พุทฺธคฺเณ อารพฺก อฺุปปชฺชฺมานา สติ นิจุจกัลลํ อตฺถิ, เต สทาปิ สุปปพุทธํ ปุพฺพชฺฌนุติ อตฺถิ.

ตถา อสฺกฺโกนฺตฺตา ปน เอกทิวสํ ตีสุ กาลฺลสุ ทฺวีสุ กาลฺลสุ เอกสฺมิปิ กาลฺล พุทฺธานุสฺสตี มนสิกโรนฺตฺตา สุปปพุทธํ ปุพฺพชฺฌนุติเยว นาม. ฐมฺมคตา สติติ “สุวาสุขาโต ภควตา ฐมฺโมติอาทิปปฺเภเต ฐมฺมคฺเณ อารพฺก อฺุปปชฺชฺมานา สติ.

อ.สติ อันปรารภ ซึ่งพระสังฆคณ ท. อันต่างโดยพระคุณมีคำว่า
สุปฏิปันโน ภควโต สาวกสงฺโฆ ดังนี้เป็นต้น เกิดขึ้นอยู่ ชื่อว่า
สงฺฆคตา สติ ฯ อ.สติ อันเกิดขึ้นอยู่ ด้วยอำนาจแห่งอาการ ๓๒
หรือ หรือว่า ด้วยอำนาจแห่งการอยู่ในป่าช้า ๙ ด้วยอำนาจแห่งการ
กำหนดธาตุ ๔ หรือ หรือว่า ด้วยอำนาจแห่งรูปฌานมีนัลกสิณ
อันเป็นไปในภายในเป็นต้น ชื่อว่า **กายคตา สติ** ฯ (อ.อรรถ) ว่า
(อ.ใจ) ยินดีแล้ว ในกรณภาวณา อัน (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า)
ตรัสแล้ว อย่างนี้ ว่า (อ.ภิกษุ) นั้น มีใจ อันไปแล้วกับด้วยความกรุณา
แผ่ไปแล้ว ตลอดทิศ หนึ่ง ย่อมอยู่ ดังนี้ (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท)
ว่า **อหิสาย รโต** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ในเมตตภาวณา (ดังนี้
แห่งบท)ว่า **ภาวณา** ดังนี้ ฯ

จริงอยู่ อ.ภาวณา อันเหลือลง แม้ทั้งปวง (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า
ทรงประสงค์เอาแล้ว ในบท ว่า ภาวณาย ดังนี้) นี้ เพราะความที่
แห่งกรณภาวณา เป็นภาวณาอันพระองค์ตรัสแล้ว ในภายใต้
แม้โดยแท้, ถึงอย่างนั้น อ.เมตตภาวณาเทียว (อันพระผู้มีพระภาค
เจ้า) ทรงประสงค์เอาแล้ว (ในบท ว่า ภาวณาย ดังนี้) นี้ ฯ (อ.บท)
ที่เหลือ (อันบัณฑิต) ฟังทราบ ตามนัย (อันข้าพเจ้า) กล่าวแล้ว
ในพระคาถาที่ ๑ นั้นเทียว ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.เด็ก นั้น ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว
ในโสดาปัตติผล กับ ด้วยมารดาและบิดา ท. ฯ ก็ (อ.ชน ท.)
แม้ทั้งปวง บวชแล้ว ในภายหลัง บรรลุแล้ว ซึ่งพระอรหันต์ ฯ
อ.เทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับด้วยวาจา มีประโยชน์ ได้มีแล้ว
(แก่ชน ท.) แม้ผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล ฯ

**อ.เรื่องแห่งบุคคลผู้เที่ยวไปด้วยเกวียน
อันเต็มแล้วด้วยพิน
(จบแล้ว) ฯ**

ทวารุสากฎิกวตฺถุ.

**๖. อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้เป็นโอรสของเจ้าวัชชี
รูปใดรูปหนึ่ง
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ**

๖. วชชีปุตตภิกษุวตฺถุ.

(อ.คำ) ว่า อ.ภิกษุ ผู้เป็นโอรสของเจ้าวัชชี รูปใดรูปหนึ่ง
ย่อมอยู่ ในชนูแห่งป่า แห่งใดแห่งหนึ่ง ใกล้เมืองไพสาลี ฯ
ก็ โดยสมัย นั้น แล อ.วาระแห่งมหรสพ ย่อมมี ในเมือง
ไพสาลี ตลอดราตรีทั้งปวง ฯ ครั้งนั้นแล อ.ภิกษุนั้น ฟังแล้ว
ซึ่งเสียดก็ก้องแห่งดนตรีอันบุคคลตีแล้วและบรรเลงแล้ว
ในเมืองไพสาลี คร่ำครวญอยู่ กล่าวแล้ว ซึ่งคาถา นี้ ว่า

สงฺฆคตา สติ “สุปฏิปันโน ภควโต สาวกสงฺโฆติ
อาทิปปภเท สงฺฆคฺเณ อารพฺภ อูปฺพุชฺชมานา สติ.
กายคตา สติ ทวตฺตีสาการวเสน วา นวลิวฺภูจิกาวเสน
วา จตฺตธาตฺตวภูจฺจานวเสน วา อชฺชตฺตนีลกลสิณาทิ-
รฺรฺพุชฺชมานวเสน วา อูปฺพุชฺชมานา สติ. **อหิสาย รโต**:
โส กรุณาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสฺสํ ผริตฺวา วิหริตฺติ
เอวํ วุตฺตาย กรุณภาวณาย รโต. **ภาวณายาติ**:
เมตฺตภาวณาย.

กิญจาปี हि हेणुसा ग्रुणभาวणाय वुत्तत्तदा इधि
सपुपापि अवसेसा भानवा, इधि पन मेत्तुताभवानव
अधिपेत्ता. सेस्सं पञ्चमागायं वुत्तनयेनव वेत्तिपुप्.

เทศนาวสานเน โส ทารโก มาตาปิตุหิ สหฺธิ
โสดาปัตติผลเต ปติภูจฺหิ. ปจฺจนา ปน ปพฺพุชฺชิตฺวา
สพฺพุเปปิ อรหตฺตํ ปาปฺถนีสฺสุ. สมฺปตฺตนาปี สาทฺถุติกา
เทศนา อโหสิตฺติ.

“**ทฺวปฺพุชฺชชฺ** **ทฺวาริรมนฺติ** อิมํ ฐมฺมเทสนํ
สฺตฺถา เวสาลียํ นิสฺสุสาย มหาวเน วิหฺรณฺโต อญฺญตฺริ
วชฺชีปุตฺตกํ ภิกฺขุํ อารพฺภ กเถสิ, ยํ สนฺธาย วุत्ตํ
“อญฺญตฺโร วชฺชีปุตฺตโก ภิกฺขุ เวสาลียํ วิหริตฺติ อญฺญตฺรสมฺม
วณฺสณฺุเท. เตน โข ปน สมเยน เวสาลียํ สพฺพุทฺตฺติ
ฉณฺวาโร โหติ. อถ โข โส ภิกฺขุ เวสาลียํ ตฺริยตาพีต-
วาทิตนฺคฺโขสสทฺทํ สุตฺวา ปริเทวมาโน ตายํ เวลายํ
อิมํ คาถมาห

อ.เรา ท. ผู้ผู้เดียว ย่อมอยู่ในป่า เพียงดัง อ.ท่อนไม้
อันบุคคลทิ้งแล้ว ในป่า, ในกาลนี้ อ.ใคร สิ เป็นผู้เลวกว่า
กว่าเรา ท. (ย่อมเป็น) ในราตรี อันปรากฏจตุราศรนี้ ดังนี้

“เอกกา มย์ อรรณฺเณ วิหราม
อบวิทุจฺจํ วนสมฺมึ ทารุกํ,
เอตาทีลิกาย รตฺติยา
โก สุ ทานิ อมฺเหติ ปาปิโยติ.

ในเวลา นั้น ดังนี้ (อันพระธรรมสังคาคหาจารย์) กล่าวแล้ว
หมายเอา (ซึ่งภิกษุ) โด อ.พระศาสดา เมื่อทรงอาศัย ซึ่งเมือง
ไพสาลี ประทับอยู่ในป่ามหาวัน ทรงปรารภ ซึ่งภิกษุ (นั้น)
ผู้เป็นโอรสของเจ้าวัชชี รูปใดรูปหนึ่ง ตรัสแล้ว ซึ่งพระ
ธรรมเทศนา นี้ว่า **ทุปฺปพฺพชฺชํ ทฺวาริรมิ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ได้ยินว่า (อ.ภิกษุ) นั้น เป็นโอรสของพระราชา ในแคว้น
ชื่อว่าวัชชี (เป็น) ละแล้ว ซึ่งความเป็นแห่งพระราชา อันถึงพร้อมแล้ว
ตามวาระ บวชแล้ว, ครั้นเมื่อพระนครทั้งสิน (อันมหาชน)
ประดับเฉพาะแล้ว (ด้วยวัตถุ ท.) มีธงชัยและธงแผ่นผ้าเป็นต้น
กระทำ ให้เนื่องเป็นอันเดียวกันแล้ว กับ (ด้วยเทพ ท.) ผู้อยู่ใน
ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราช ฯ ครั้นเมื่อวาระแห่งมหรสพ เป็นไปอยู่
ตลอดราตรีทั้งปวง (ในดีถี) มีพระจันทร์เต็มดวงแล้ว อันเป็นที่-
บานแห่งดอกโกมุท พังแล้ว ซึ่งเสียงก็ก้อง แห่งดนตรี ท.
มีกลองเป็นต้น อันบุคคลดีแล้ว ด้วย ซึ่งเสียง (แห่งดนตรี ท.)
มีพิณเป็นต้น อันบุคคลบรรเลงแล้ว ด้วย ในเมืองไพสาลี, อ.พัน-
แห่งพระราชา ท. ๗ เหล่าใด ด้วย, อ.ร้อยแห่งพระราชา ท. ๗
(เหล่าใด) ด้วย, อ.พระราชา ท. ๗ (เหล่าใด) ด้วย (ย่อมมี) ในเมือง
ไพสาลี ด้วย. (อ.อิสฺรชน ท.) มีอุปราชและเสนาบดีเป็นต้น
(ของพระราชา ท.) เหล่านั้น มีประมาณเท่านั้นนั้นเทียว (ย่อมมี
ในเมืองไพสาลี) ด้วย, (ครั้นเมื่อพระราชาและอิสฺรชน ท.) เหล่านั้น
ผู้ประดับประดาแล้วและตกแต่งแล้ว เสด็จข้ามลงแล้ว สู่ถนน
เพื่อต้องการแก้อันเล่นด้วยนักษัตร, จงกรมอยู่ บนที่เป็นที่จงกรม
อันใหญ่ อันมีศอก ๖๐ เป็นประมาณ เห็นแล้ว ซึ่งดวงจันทร์อันเต็ม
ดวงแล้ว อันตั้งอยู่แล้ว ในท่ามกลางแห่งท้องฟ้า ยืน อาศัย แล้ว
ซึ่งแผ่นกระดาน ในที่สุดแห่งที่เป็นที่จงกรม แลดูแล้ว ซึ่งอัฐภาพ
อันราวกะว่า ท่อนไม้อันบุคคลทิ้งแล้ว ในป่า เพราะความที่
(แห่งอัฐภาพ) เป็นสภาพเว้นแล้วจากผ้าโพกและเครื่องประดับ
คิดอยู่ ว่า (อ.บุคคล) อื่น ผู้ลามกกว่า กว่าเรา ท. มีอยู่ หรือ หนอ
แล ดังนี้ แม้เป็นผู้ประกอบแล้วด้วยคุณมีอันอยู่ในป่าเป็นวัตร
เป็นต้น โดยปกติ (เป็น) ผู้ อันความไม่ยินดียิ่ง บิบบั่นแล้ว
ในขณะนั้น กล่าวแล้ว อย่างนั้น ฯ (อ.ภิกษุ) นั้น พังแล้ว ซึ่งกาลานี้
อัน อันเทวดา ผู้สิงอยู่แล้ว ในชฎแห่งป่า นั้น กล่าวแล้ว ว่า

โส กิร วชฺชี่รฎฺเจ ราชปฺตฺโต วาเรน สมฺปตฺตํ
รชฺชํ ปหาย ปพฺพชฺชิตฺ, เวสาลิยํ จาตุมฺหาราชิกฺเข
สทฺธิ เอกาพทฺธํ กตฺวา สกลนคฺเร ธชปตฺกาทิหิ
ปฏิมณฺฑลิตฺ, โกมุทียา ปุณฺณมาย สพฺพรตฺตี ฉนฺวาเร
วตฺตมาเน, เภริอาทินํ ตฺริยานํ ตาพิตานํ นิคุโสมลํ
วิณาทินญฺจ วาทิตานํ สทฺทํ สุตฺวา, ยานิ เวสาลิยํ
สตฺต ราชสทฺสฺธานิ สตฺต ราชสฺตานิ สตฺต จ ราชาน,
ตตฺตกาเยว จ เนลํ อุปรราชเสนาปติอาทโย, เตสุ
อลงฺกตปฏฺยตฺเตสุ นกฺขตฺตกัปฺนตฺถาย วิถิ โอดีถฺนฺณเส,
สฏฺฐิจฺหตฺเต มหาจฺงกเม จฺงกมาโน คคนมฺชฺเช จิตฺ
ปุณฺณจฺนุทํ ทิสฺวา จฺงกมโกฏฺธิยํ ผลกํ นิสุสาย จิตฺ
เวชนาลงฺการวิริตฺตฺตา วเน ฉทฺทิตฺตาทฺรูกํ วิย
อตฺตภาวํ โอลิเกตฺวา “อตฺถิ นฺุ โข อญฺโณ อมฺเหติ
ลามกตโรติ จินฺนฺเตนฺุโต ปกตฺติยา อารญฺญกาทิคุณ-
ญฺตุโตปิ ตสฺมึ ชฺเณ อนภฺริตฺติยา ปิพิตฺโต เอมมาห.
โส ตสฺมึ วนสณฺเฑ อธิวตฺถาย เทวตฺตาย “อิมํ
ภิกฺขุํ สํเวเชสฺสสามิตฺติ อธิปฺปาเยน

อ.ท่าน ผู้ผู้เดียว ย่อมอยู่ในป่า เพียงดัง อ.ท่อนไม้-
อันบุคคลทิ้งแล้ว ในป่า, (อ.ชน ท.) มาก ย่อมกระหนิยม
ต่อท่าน นั้น ราวกะ (อ.สัตว์ ท.) ผู้บังเกิดแล้วในนรก
(กระหนิยมอยู่ ต่อสัตว์ ท.) ผู้ไปสู่สวรรค์โดยปกติ ดังนี้

“เอกโก ตฺวํ อรรณฺเณ วิหริสิ
อบวิทุจฺจํ วนสมฺมึ ทารุกํ,
ตสฺส เต พหุกา ปิพยนฺติ
เนรยิกา วิย สคฺคคามินฺนฺติ

ด้วยความประสงค์ ว่า อ.เรา ยังภิกษุ นี้ จักให้สลด ดังนี้
เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา ในวันรุ่งขึ้น ถวายบังคมแล้ว นั่งแล้ว ฯ

วุตต์ อิมํ คากํ สุตฺวา ปุนทิวเส สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา
วนฺทิตฺวา นิสิตฺติ.

อ.พระศาสดา ทรงทราบแล้ว ซึ่งความเป็นไปทั่ว นั้น เป็นผู้ ประสงค์เพื่ออันทรงประกาศ ซึ่งความที่แห่งการอยู่ครองซึ่งเรือน เป็นทุกข์ (เป็น) ทรงยังทุกข์ ท. & ให้ตั้งลงพร้อมแล้ว ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

อ.การบวชยาก, อ.การยินดียิ่งยาก, อ.เรือน ท.
อันอันบุคคลอยู่ครองยาก เป็นทุกข์ (ยอมเป็น),
อ.การอยู่ร่วมด้วยบุคคลผู้เสมอกัน เป็นทุกข์ (ยอมเป็น),
(อ.ชน ท.) ผู้ไปสู่หนทางไกลยี่ดยาวโดยปกติ
เป็นผู้อันทุกข์ตกไปตามแล้ว (ยอมเป็น), เพราะเหตุนั้น
(อ.บุคคล) เป็นผู้ไปสู่หนทางไกลยี่ดยาวโดยปกติ ไม่พึงเป็น
ด้วย เป็นผู้อันทุกข์ตกไปตามแล้ว ไม่พึงเป็น ด้วย ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า ชื่อ อ.อัน ละแล้ว ซึ่งกองแห่งโภคะ อันน้อย หรือ
หรือว่า อันมาก ด้วยนั้นเทียว ซึ่งความเป็นไปรอบแห่งญาติ
ด้วย บวช ถวาย ซึ่งอก ในพระศาสนานี้ เป็นทุกข์ (ยอมเป็น ดังนี้
ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า **ทูปปพพชช** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า อ.อัน (อันบุคคล) แม้ผู้บวชแล้ว อย่างนี้ ผู้สืบต่ออยู่
ซึ่งความเป็นไปแห่งชีวิต ด้วยการเทียวไปเพื่อภิกษา ยินดียิ่ง
ด้วยสามารถแห่งอันคุ้มครองซึ่งกองแห่งศีลอันไม่มีปริมาณและ-
อันยังการปฏิบัติซึ่งธรรมอันสมควรแก่ธรรมให้เต็ม เป็นทุกข์
(ยอมเป็น ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ทุรภิรม** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า ก็ อ.ราชกิจ ของพระราชา ท. (อันบุคคล)
ผู้อยู่ครองอยู่ ซึ่งเรือน (พียงนำไป) อ.อิสริกิจ ของอิสริชน ท.
(อันบุคคล ผู้อยู่ครองอยู่ ซึ่งเรือน) พียงนำไป, อ.ชนผู้เป็นบริวาร
ด้วยนั้นเทียว อ.สมณและพราหมณ์ ท. ผู้ตั้งอยู่ในธรรม ด้วย
(อันบุคคล ผู้อยู่ครองอยู่ ซึ่งเรือน) พียงสงเคราะห์, (ครั้นเมื่อ
ความเป็น) อย่างนั้น แม้ออยู่, อ.อันอยู่ครองซึ่งเรือน เป็นอาการ
เต็มได้โดยยาก (ยอมเป็น) ราวกะ อ.หม้ออันทะลุแล้ว ด้วย ราวกะ
อ.มหาสมุทร ด้วย, เพราะเหตุนั้น ชื่อ อ.เรือน ท. เหล่านั้น
อันอันบุคคลอยู่ครองได้ยาก เป็นทุกข์ คือว่า เป็นความลำบาก
เพื่ออันอยู่ครอง เพราะเหตุนั้นนั้นเทียว (ยอมเป็น) ดังนี้ (แห่งบท)
ว่า **ทุราวาส** ดังนี้ ฯ

อ.อรรถ ว่า จริงอยู่ อ.คฤหัสถ์ ท. เหล่าใด (แม้เป็นผู้เสมอกัน)
ด้วยชาติและโคตรและตระกูลและโภคะ ท. (เป็น) หรือ หรือว่า
อ.บรรพชิต ท. (เหล่าใด) แม้เป็นผู้เสมอกัน (ด้วยคุณ ท.) มีศีล
และอาจระและพาหุสัจจะ เป็นต้น เป็น กล่าวแล้ว (ซึ่งคำ ท.)
มีคำว่า อ.ท่าน เป็นใคร ย่อมเป็น, อ.เรา เป็นใคร (ยอมเป็น) ดังนี้
เป็นต้น เป็นผู้ชวนชวายเป็นแล้วในอริกรรม ย่อมเป็น, (อ.คฤหัสถ์ ท.
หรือ หรือว่า อ.บรรพชิต ท.) เหล่านั้น ชื่อว่า เป็นผู้ไม่เสมอกัน
(ยอมเป็น), ชื่อ อ.อันอยู่พร้อม กับ (ด้วยคฤหัสถ์ ท. หรือ หรือว่า
ด้วยบรรพชิต ท.) เหล่านั้น เป็นทุกข์ (ยอมเป็น) ดังนี้ (แห่งบาท
แห่งพระศาสดา) ว่า **ทุกุโข สมานสวาโส** ดังนี้ ฯ

สตุถา ตํ ปวดตี ฌตฺวา สมฺวาสนฺนํ ทุกฺขตํ
ปกาเสตฺกามา ปญฺจ ทุกฺขานํ สโมธานตฺวา อิมํ
คาถมาห

“ทูปปพพชชํ ทุรภิรมํ ทุราวาสํ สมฺวา ทุกฺขา
ทุกุโข สมานสวาโส ทุกฺขานุปตฺตทฺธฺว;
ตสฺมา น จทฺธฺว ลฺลิตา น จ ทุกฺขานุปตฺตโต ลฺลิตาติ.

ตตฺถ **ทูปปพพชชฺชนฺติ** อปฺปํ วา มหนฺตํ วา
โภคฺกฺขนฺติ เจว ฌาตฺตปฺริวฺกฺกฺกฺญฺจ ปหาย อิมสฺมึ
สฺสเน อูริ ทตฺวา ปพพชชํ นาม ทุกฺขํ.

ทุรภิรมนฺติ: เหว่ ปพพชิตนาปี ภิกฺขวาจฺริยา
ชีวิตฺตฺติ สมฺนฺเตน อปริมาณสฺลฺกฺกฺกฺนโคปนธฺมฺมานธฺมฺ-
ปฺปฏิปฺตฺติปฺรณวเสน อภิรมิตฺุ ทุกฺขํ.

ทุราวาสาดิ: ยสฺมา ปน สมํ อาวสนฺเตน ราชนํ
ราชิกิจํ อิสฺสรานํ อิสฺสรกิจํ วฑิตพฺพํ, ปฺริชโน เจว
ธฺมฺมิกา จ สมณพฺราหมณา สงฺคหิตพฺพา, เหว่ สนฺเตปี,
สมฺวาโส จิตฺทสมฺนฺว วิทย มหาสมฺพุโท วิทย จ ทูปฺปโร;
ตสฺมา สมฺวา นามเต ทุราวาสํ ทุกฺขา อาวสิตฺุ เตเนว
การณฺน ทุกฺขาติ อตฺถโ.

ทุกุโข สมานสวาโส: คิหิโน หิ เย ชาติโคตฺต-
กฺกุลโภคฺหิ ปพพชิตา วา สฺลาจารพฺพาหุสฺจจาตีหิ
สมานาปี หุตฺวา “โกสิ ตฺวํ, โภ อหนฺตฺอาตีนิ วตฺวา
อริกรรมปฺปฺสุตา โหนฺติ, เต อสมานา นาม, เตหิ
สทฺธิ สฺวาโส นาม ทุกุโขติ อตฺถโ.

(อ.อรรถ) ว่า (อ.ชน ท.) เหล่าใด ชื่อว่าเป็นผู้ไปสู่นทางไกล โดยปกติ เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้ดำเนินไปแล้ว สู่นทางไกล อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่าวิญญะ (ยอมเป็น), (อ.ชน ท.) เหล่านั้น เป็นผู้อันทุกข์ ตกไปตามแล้ว เทียว (ยอมเป็น) (ดังนี้ แห่งบาท แห่งพระคาถา) ว่า **ทุกขานุปัตตทศฺคู** ดังนี้ ๙ อ.อรรถ ว่า แม้ อ.ความที่ (แห่งบุคคล) เป็นผู้อันทุกข์ตกไปตามแล้ว เป็นทุกข์ (ยอมเป็น), แม้ อ.ความที่ (แห่งบุคคล) เป็นผู้ไปสู่นทางไกลโดยปกติ เป็นทุกข์ (ยอมเป็น) เหตุใด, เพราะเหตุนั้น (อ.บุคคล) แม้เป็นผู้ชื่อว่าเป็นผู้ไปสู่นทางไกลโดยปกติ เพราะความเป็นคืออันไป สู่นทางไกล อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่าวิญญะ ไม่พึงเป็น แม้เป็นผู้ อันทุกข์ มีประการอันซ้ำพเจ้ากล่าวแล้ว ตกไปตามแล้ว ไม่พึงเป็น ดังนี้ (แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **ตสฺมาน จทศฺคู** ดังนี้ ๙

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.ภิกษุ นั้น เป็อหน่ายอยู่ในทุกข์ อัน (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ทรงแสดงแล้ว ในฐานะท. & ทำลายแล้ว ซึ่งสังโยชน์ ท. อันมีในส่วนเบื้องต่ำ & ด้วย อันมีในส่วนเบื้องบน & ด้วย ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในพระอรหัต ดังนี้แล ๙

อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้เป็นโอรสของเจ้าวัชชี (จบแล้ว) ๙

๗. อ.เรื่องแห่งคฤหบดีชื่อว่าจิตตะ (อันซ้ำพเจ้า จะกล่าว) ๙

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งคฤหบดีชื่อว่าจิตตะ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **สทฺโธ สีเลน สมปนฺโน** ดังนี้เป็นต้น ๙

อ.เรื่อง (อันซ้ำพเจ้า) ให้พิสดารแล้ว ในกถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความแห่งพระคาถา ว่า อสนุตฺ ภาวมิจฺเจยฺยาติ ดังนี้ เป็นต้น ในพาลวรรค ๙ แม้ อ.พระคาถา มาแล้ว (ในพาลวรรค) นั้น นั้นเทียว ๙ จริงอยู่ (อ.คำ) ว่า (อ.พระเถระชื่อว่าอานนทฺ กวาทุลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ อ.สักการะนี้ ย่อมเกิดขึ้น (แก่คฤหบดีชื่อว่าจิตตะ) นั้น ผู้มาอยู่ สู่น้ำนัก ของพระองค์ ท. นั้นเทียว หรือ หรือว่า (อ.สักการะ นี้) พึ่งเกิดขึ้น (แก่คฤหบดีชื่อว่าจิตตะ นั้น) แม้ผู้ไปอยู่ (ในที่) อื่น ดังนี้ ๙

อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนอานนทฺ (อ.สักการะ นี้) ย่อมเกิดขึ้นนั้นเทียว (แก่คฤหบดีชื่อว่าจิตตะ) นั้น ผู้มาอยู่ สู่น้ำนักของเรา ก็ดี ผู้ไปอยู่ (ในที่) อื่น ก็ดี, เพราะว่า อ.อุบาสก นี้ เป็นผู้ที่มีศรัทธา เป็นผู้เลื่อมใสแล้ว เป็นผู้ที่มีศีลอันถึงพร้อมแล้ว (ยอมเป็น), (อ.อุบาสก) ผู้มีอย่างนี้เป็นรูป จะไป สู่นประเทศ ไตฺ; อ.ลามกและสักการะ ย่อมบังเกิด (แก่อุบาสก) นั้น (ในประเทศ) นั้นๆ นั้นเทียว ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

ทุกขานุปัตตทศฺคู: เย วญฺญสงฺฆาตฺ อทฺธานํ ปฏิปนฺนตฺตา อทฺธคู; เต ทุกฺเขน อนฺุปัตตาว. **ตสฺมาน จทศฺคู:** ยสฺมา ทุกฺขานุปัตตภาโวปี ทุกฺโข อทฺธคูภาโวปี ทุกฺโข; ตสฺมา วญฺญสงฺฆาตฺ อทฺธานํ คมนตฺยา อทฺธคูปี น ภเวยฺย วุตฺตปฺปการเณ ทุกฺเขน อนฺุปัตตโตปี น ภเวยฺยาติ อตฺถเ.

เทศนาว่าสนาเน โส ภิกฺขุ ปญฺจสฺสุ จาเนสฺสุ ทสฺสุเต ทุกฺเข นิพฺพิทฺทฺนโต ปญฺโจรมฺภาคิยานิ จ ปญฺจทฺธมฺภาคิยานิ จ สํโยชนานิ ปทาเลตฺวา อรหตฺเต ปตฺติจฺหีตี.

วชฺชีปฺตฺตภิกฺขุวตฺถ.

๗. จิตฺตคหปติวตฺถ.

“สทฺโธ สีเลน สมปนฺโนติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตฺเวเน วิหรนฺโต จิตฺตคหปตี อารพฺก กเถสิ.

วตฺถ พาลวคฺเค “อสนุตฺ ภาวมิจฺเจยฺยาติ คาทาวณฺณนํ วิตฺถาริตฺ. คาทาปี ตตฺถเวาคตา. วุตฺตํ หิ ตตฺถ “ก็ ปน ภาวเต เตตฺสฺส ตฺมฺหากํ สนฺติกํ อาคจฺจนฺตฺสฺเสวายํ สกฺกาโร อฺุปฺชฺชติ อฺุทาหุ อญฺญตฺต คจฺจนฺตฺสฺสาปี อฺุปฺชฺชเยยฺยาติ.

“อานนฺท มม สนฺติกํ อาคจฺจนฺตฺสฺสาปี อญฺญตฺต คจฺจนฺตฺสฺสาปี ตสฺส อฺุปฺชฺชติเยว, อยํ หิ อฺุปาสโก สทฺโธ ปสนฺโน สมปนฺนสีโล, เอวฺรูปิ ยํ ยํ ปเทสํ ภาตฺติ; ตตฺถ ตตฺถเวตฺสฺส ลามสกฺกาโร นิพฺพตฺตตีตี วตฺวา อิมํ คาทมาห

(อ.กุลบุตร) ผู้มีศรัทธา ผู้ถึงพร้อมแล้ว ด้วยศีล ผู้เปรียบพร้อมแล้วด้วยยศและโภคะ จะไป สู่ประเทศใดๆ, (อ.กุลบุตร นั้น) เป็นผู้อันมหาชน บูชาแล้ว (ในประเทศ) นั้นๆ นั้นเทียว (ย่อมเป็น ดังนี้) ดังนี้

“สทุโธ สีเลน สมปนฺโน ยโสโกสมปิโต ยํ ยํ ปเทสํ ภาตติ; ตตฺถ ตตฺถเว ปุชฺชิตฺติ.

(อันข้าพเจ้า) กล่าวแล้ว (ในพาลวรรค) นั้น ๆ

(อ.อรรถ) ว่า ผู้มาตามพร้อมแล้ว ด้วยศรัทธา อันเป็นโลกียะ และโลกุตระ (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า **สทุโธ** ดังนี้ ๆ อ.อรรถ ว่า อ.ศีล มีอย่าง ๒ คือ อ.ศีลของบุคคลผู้อยู่ครอง ซึ่งเรือน อ.ศีลของบุคคลมิใช่ผู้อยู่ครองซึ่งเรือน, (ในศีล ท. ๒) เหล่านั้น หนา อ.ศีลของบุคคลผู้อยู่ครองซึ่งเรือน (อันพระผู้มี พระภาคเจ้า) ทรงประสงค์เอาแล้ว (ในที่) นี้, ผู้มาตามพร้อมแล้ว (ด้วยศีลของบุคคลผู้อยู่ครองซึ่งเรือน) นั้น ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **สีเลน** ดังนี้ ๆ

ตตฺถ “**สทุโธติ**: โลกียโลกุตฺตราย สทุธาย สมฺนฺนาคโต. **สีเลนาคติ**: “อคาริยสีลํ อนาคริยสีลนฺติ ทูริํ สีลํ, เตสุ อธิ อคาริยสีลํ อธิปฺเปตํ, เตน สมฺนฺนาคโตติ อตฺถโก.

อ.อรรถ ว่า ผู้มาตามพร้อมแล้ว ด้วย- อ.ยศของบุคคล ผู้อยู่ครองซึ่งเรือน อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่าความเป็น ผู้มีร้อยแห่งอุบาสก & เป็นบิوار (แห่งชน ท.) มีเศรษฐีชื่อว่า อนาถบิณฑิกะเป็นต้น อันเช่นใด -ยศ อันเช่นนั้นนั้นเทียว ด้วย, ด้วย- อ.โภคะ อันมีอย่าง ๒ อันมีทรัพย์และข้าวเปลือกเป็นต้น ด้วยนั้นเทียว อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่าอริยทรัพย์มีอย่าง ๗ ด้วย - โภคะนั้น ด้วย ดังนี้ (แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **ยโสโกสมปิโต** ดังนี้ ๆ (อ.อรรถ) ว่า อ.กุลบุตร ผู้มีอย่างนี้เป็นรูป จะไป สู่ประเทศ ใดๆ ในทิศ ท. มีปุรัตติมทิศเป็นต้น, (อ.กุลบุตร นั้น) เป็นผู้อันมหาชน บูชาแล้ว ด้วยลาภและสักการะ มีอย่างนี้เป็นรูป (ในประเทศ) นั้นๆ เทียว ย่อมเป็น ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ยํ ยํ** ดังนี้เป็นต้น ๆ

ยโสโกสมปิโตติ: ยาทีโส อนาถบิณฑิกาทินํ ปญฺจอุปาสกสทฺตบิวารสงฺขาโต อคาริยยโส ตาทีเสนเว ยเสน ธนธญฺญาทีโก เจว สตฺตวริยอริย- ธนสงฺขาโต จ ทูริโธ โภโค เตน จ สมฺนฺนาคโตติ อตฺถโก. **ยํ ยนฺติ**: ปุรัตติมาทีสุ ทิสาสู เอรูโป กุลปฺตฺโต ยํ ยํ ปเทสํ ภาตติ; ตตฺถ ตตฺถ เอรูเปณ ลากสกกฺกาเรน ปุชฺชิตฺโต ว โหตีติ.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

เทศนาว่าสาเน พหู โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปุณฺณิสฺสูติ.

อ.เรื่องแห่งคฤหบดีชื่อว่าจิตตะ (จบแล้ว) ฯ

จิตตคหปติวตฺถุ.

๘. เรื่องแห่งนางจุฬาสัทธา (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๙

๘. จุฬาสัทธาตถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งธิดา ของเศรษฐีชื่อว่าอนาถปิณฑิกะ ชื่อว่า จุฬาสัทธา ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **ทูเร สนฺโต ปกาเสนฺติ** ดังนี้ เป็นต้น ๙

ได้ยินว่า อ.บุตรของเศรษฐี ชื่อว่า อุกคະ ผู้อยู่ในเมืองชื่อว่าอุคคະ โดยปกติ เป็นสหาย ของเศรษฐีชื่อว่าอนาถปิณฑิกะ ได้เป็นแล้ว จำเดิม แต่กาล แห่งตนเป็นหนุ่ม ๙ (อ.เศรษฐี ท. ๒) เหล่านั้น เรียนอยู่ ซึ่งศิลปะ ในตระกูลแห่งอาจารย์ ท่านเดียวกัน กระทำแล้ว ซึ่งกตिका กะกันและกัน ว่า ครั้นเมื่อบุตรและธิดา ท. เกิดแล้ว ในกาล แห่งเรา ท. ถึงแล้วซึ่งวัย, (อ.บุคคล) ไต ย่อมขอ ซึ่งลูกสาว เพื่อประโยชน์ แก่ลูกชาย, อ.ลูกสาว (อันบุคคล) นั้น พึงให้ (แก่บุคคล) นั้น ดังนี้ ๙ (อ.เศรษฐี ท.) เหล่านั้น แม้ทั้ง ๒ ผู้ถึงแล้ว ซึ่งวัย ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในตำแหน่งแห่งเศรษฐี ในเมือง ของตน ๙

ในสมัย หนึ่ง อ.เศรษฐีชื่อว่าอุคคະ ประกอบอยู่ ซึ่งการค้าขาย ได้ไปแล้ว สู่เมืองสาวตถิ ด้วยรั้อยแห่งเกวียน ท. ๕ ๙ อ.เศรษฐี ชื่อว่าอนาถปิณฑิกะ เรียกมาแล้ว ซึ่งนางจุฬาสัทธา ผู้เป็นธิดา ของตน สั่งบังคับแล้ว ว่า แน่แม่ อ.บิดา ของเจ้า ชื่อว่า อุกคະเศรษฐี มาแล้ว, อ.กิจอันบุคคลพึงกระทำ (แก่บิดา) นั้น เป็นภาระ ของเจ้า (จงเป็น) ดังนี้ ๙

(อ.นางจุฬาสัทธา) นั้น รับคำแล้ว ว่า อ.ดีละ ดังนี้ (ยังโภชนะ ท.) มีแคงและกับเป็นต้น ย่อมให้ถึงพร้อม ด้วยมืออันเป็นของตนนั้น เทียว จำเดิม แต่วัน (แห่งเศรษฐี) นั้น มาแล้ว, ตกแต่งอยู่ (ซึ่งวัตถุ ท.) มีระเปียบและของหอมและวัตถุเป็นเครื่องลูบไล้เป็นต้น, (ยังบุคคล) ให้ตระเตรียมแล้ว ซึ่งนำเป็นเครื่องอาบ (เพื่อเศรษฐี) นั้น ในกาลเป็นที่บริโภค ย่อมกระทำ ซึ่งกิจทั้งปวง ท. ให้เป็นกรรมดี จำเดิม แต่กาลเป็นที่อาบ ๙

อ.เศรษฐีชื่อว่าอุคคະ เห็นแล้ว ซึ่งความถึงพร้อมแล้วอาจารย์ (ของนางจุฬาสัทธา) นั้น มีจิตเลื่อมใสแล้ว นั่งแล้ว ด้วยกถาอันนำมาซึ่งความสุข กับ ด้วยเศรษฐีชื่อว่าอนาถปิณฑิกะ ในวันหนึ่ง (ยังเศรษฐีชื่อว่าอนาถปิณฑิกะ) ให้ระลึกแล้ว (ด้วยคำ) ว่า อ.เรา ท. กระทำแล้ว ซึ่งกตिका ชื่อ อย่างนี้ ในกาล (แห่งเรา ท.) เป็นหนุ่ม ดังนี้ ขอแล้ว ซึ่งนางจุฬาสัทธา เพื่อประโยชน์ แก่บุตร ของตน ๙

“ทูเร สนฺโต ปกาเสนฺติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต อนาถปิณฑิกสุส ธิตฺรํ จุฬาสัททํ นาม อารพฺภ กเถสิ.

อนาถปิณฑิกสุส กิร ทหฺรกาลโต ปญฺจาย อุกคณฺครวาสี อุกฺโค นาม เสฏฺฐิปุตุโต สหายโก อโหสิ. เต เอกาจริยกุลเ สิปฺปี อุกฺคณฺหนฺตา อญฺญมญฺญํ กตํ กรีสุ “อมฺหากํ วยฺปฺตฺตกาเล ปฺตฺตธิตาสฺ ฆาตาสฺ, โย ปฺตฺตสุส อตฺถาย ธิตฺรํ วาเรติ; เตน ตสุส ธิตา ทาทพฺพาทิ. เต อุโปปี วยฺปฺตฺตกา อตฺตโน อตฺตโน นคเร เสฏฺฐิจฺญฺจानเ ปตฺติจฺจุหีสฺ.

เอกสุมี สมเย อุกฺคเสฏฺฐี วนิชฺชํ ปโยเชนฺโต ปญฺจหิ สกฺกฺสเดหิ สาวตฺถิ อคฺมาสิ. อนาถปิณฑิกโก อตฺตโน ธิตฺรํ จุฬาสัททํ อามนฺเตตฺวา “อมฺม ปิตา เต อุกฺคเสฏฺฐี นาม อาคโต, ตสุส กตฺตพฺพกิจฺจํ ตว ภาโรติ อาณาเปสิ.

สา “สาธฺตฺติ ปฏฺิสสุณฺตีตฺวา ตสุส อาคตทิวสโต ปญฺจาย สหตฺเตเนว สฺอุปฺยญฺจนาทีนํ สมฺปาเทติ, มาลาคนฺธุวิเลปนาทีนํ อภิสฺงฺขโรติ, โภชนกาเล ตสุส นหาโนทํ ปฏฺิยาทาเปตฺวา นหฺนกาลโต ปญฺจาย สพฺพกิจฺจานํ สาธฺกํ กโรติ.

อุกฺคเสฏฺฐี ตสุสา อจารสมฺปตฺตี ทิสฺวา ปสนฺนจิตฺโต เอกทิวสํ อนาถปิณฑิกเณ สทฺธิ สฺขกถาย นิสฺสินฺโน “มยํ ทหฺรกาเล เอวํ นาม กตํ กิริมฺหาติ สาเรตฺวา จุฬาสัททํ อตฺตโน ปฺตฺตสุสตุถาย วาเรสิ.

ก็ (อ.เศรษฐีที่ชื่อว่าอุคคะ) นั้น เป็นผู้มีความเห็นผิด โดยปกติ (ย่อมเป็น); เพราะเหตุนั้น (อ.เศรษฐีที่ชื่อว่าอนาถบิณฑิกะ) กราบพูลแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น แก่พระทศพล ผู้ อันพระศาสดา ทรงเห็นแล้ว ซึ่งอุปนิสัย ของเศรษฐีที่ชื่อว่าอุคคะ ทรงอนุญาตแล้ว, ปรีक्षाแล้ว กับ ด้วยภรรยา รับพร้อมแล้ว ซึ่งคำ (ของเศรษฐีที่ชื่อว่าอุคคะ) นั้น กำหนดแล้ว ซึ่งวัน, กระทำแล้ว ซึ่งสักการะ อันใหญ่ รวากะ อ.เศรษฐีที่ชื่อว่าธัญชัย ผู้ ให้แล้ว ซึ่งนางวิสาขา ผู้เป็นธิดา ส่งไปอยู่ เรียมมาแล้ว ซึ่งนางจุฬาสัทธา ให้แล้ว ซึ่งโอวาท ท. ๑๐ ตามนัย อันเศรษฐีที่ชื่อว่าธัญชัย ให้แล้ว แก่นางวิสาขา นั้นเทียว ว่า แน่แม่ อ.ไฟ ในภายใน (อันหญิง) ชื่อว่า ผู้อยู่อยู่ ในตระกูลแห่งพ่อผัว ไม่พียงนำออก ในภายนอก ดังนี้เป็นต้น ส่งไปอยู่ ยึดเอาแล้ว ซึ่งกุมภี พ. ๘ (กระทำ) ให้เป็นผู้รับรอง (ด้วยคำ) ว่า ถ้าว่า อ.โทษ จะเกิดขึ้น แก่ธิดา ของข้าพเจ้า ในที่ (แห่งธิดา ของข้าพเจ้า) ไปแล้ว ไชรั, (อ.โทษ นั้น) อันท่าน ท. พึ่งให้หมดจด ดังนี้, ถวายแล้ว ซึ่งทานใหญ่ แก่หมู่แห่งภิกษุ มีพระพทเจ้า เป็นประมุข ในวันเป็นที่ส่งไป (ซึ่งนางจุฬาสัทธา) นั้น ส่งไปแล้ว ซึ่งธิดา ด้วยสักการะ อันใหญ่ราวากะว่า แสดงอยู่ ซึ่งความเจริญแห่งผล แห่งสุจริต ท. อัน อันธิดา กระทำแล้ว ในภพมีในก่อน กระทำ ให้เป็นคุณภาพ ปรากฏแล้ว แก่ชาวโลก ฯ

อ.มหาชน กับ ด้วยตระกูลแห่งพ่อผัว ได้กระทำแล้ว ซึ่งการ ต้อนรับ ในกาล (แห่งนางจุฬาสัทธา) นั้น ถึงแล้ว ซึ่งเมืองชื่อว่า อุคคะ ตามลำดับ ฯ (อ.นางจุฬาสัทธา) แม่นั้น แสดงอยู่ ซึ่งตน แก่ชาวเมืองทั้งสิ้น เพื่ออันกระทำ ซึ่งสมบัติอันเป็นสิริ ของตน ให้เป็นสภาพปรากฏแล้ว รวากะ อ.นางวิสาขา ยืนแล้ว บนรถ เข้าไปแล้ว สูเมือง รับแล้ว ซึ่งเครื่องบรรณาการ อัน (อันชน ท.) ผู้อยู่ในนคร ส่งไปแล้ว ส่งไปอยู่ (แก่ชน ท.) เหล่านั้นๆ ด้วยสามารถ แห่งเครื่องบรรณาการอันสมควร ได้กระทำแล้ว ซึ่งชาวเมือง ทั้งสิ้น ให้เป็นผู้เนื่องเป็นอันเดียวกันแล้ว ด้วยคุณ ท. ของตน ฯ

ก็ อ.พ่อผัว (ของนางจุฬาสัทธา) นั้น กระทำอยู่ ซึ่งสักการะ แก่ภักขผู้ไม่มีที่อนผ้า ท. (ในวัน ท.) มีวันเป็นที่กระทำซึ่ง มงคลเป็นต้น ส่งไปแล้ว (ซึ่งชาวสาส์น) ว่า อ.นางจุฬาสัทธา จง มาแล้ว ไหว้ ซึ่งสมณะ ท. ของเรา ท. ดังนี้ ฯ (อ.นางจุฬาสัทธา) นั้น ไม่อาจอยู่ เพื่ออันเห็น ซึ่งสมณะเปลือย ท. เพราะความอาย ย่อมไม่ปรารถนา เพื่ออันไป ฯ (อ.พ่อผัว) นั้น แม้ส่งไปแล้ว (ซึ่งชาวสาส์น) บ่อยๆ ผู้ (อันนางจุฬาสัทธา) นั้น ห้ามแล้ว โกรธแล้ว กล่าวแล้ว ว่า (อ.ท่าน ท.) จงนำออก ซึ่งนางจุฬาสัทธา นั้น ดังนี้ ฯ (อ.นางจุฬาสัทธา) นั้น (กล่าวแล้ว) ว่า (อันใครๆ) ไม่อาจ เพื่ออันยกขึ้น ซึ่งโทษ แก่ข้าพเจ้า โดยเหตุอันไม่สมควร ดังนี้ ยังบุคคล ให้เรียกมาแล้ว ซึ่งกุมภี พ. บอกแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น ฯ

โส ปน ปกติยา มิจฉาทิฏฐิโก; ตสฺมา ทสพลสฺส ตมตฺถํ อารโจะตฺวา สตฺตารา อุกคเสฏฺฐิโน อฺปนีสฺสยํ ทิสฺวา อญฺญบฺาโต, ภริยาย สทฺธิ มนฺเตตฺวา ตสฺส วจันํ สมฺปฏฺิจฺจิตฺวา ทิวสํ จเปตฺวา, ธีตฺรํ วิสาขํ ทตฺวา อฺยุโยเชนฺโต ธนญฺชยเสฏฺฐิ จิย มหฺนตฺ สกฺกาโร กตฺวา สุภทฺโท อามนฺเตตฺวา “อมฺม สสฺสุรฺกฺเล วสนฺติยา นาม อนฺโต อคฺคิ พหิ น นีหริตฺพุโพิติ ธนญฺชยเสฏฺฐิโน วิสาขาย ทินฺนเนยเนว ทส โววาเท ทตฺวา อฺยุโยเชนฺโต “สเจ เม คตฺตฺวาเน ธีตฺรํ โทโส อฺปฺปชฺชติ, ตฺมเหหิ โสเชตฺพุโพิติ อฏฺฐ กฺกฺกมฺพิเก ปาฏฺิโกเค คเหตฺวา, ตสฺสา อฺยุโยชนทิวเส พุทฺธปฺปมฺขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส มหาทานํ ทตฺวา, ปฺริมภเว ธีตฺรา กตฺวานํ สุจฺริตฺวานํ ผลวิภูติ โลกสฺส ปากฏฺิ กตฺวา ทสฺเสนฺโต จิย มหฺนเตน สกฺกาเรน ธีตฺรํ อฺยุโยเชลฺสิ.

ตสฺสา อญฺฺพุเพน อุกคณฺครํ ปตฺตกาเล สสฺสุรฺกฺเลน สทฺธิ มหาชนํ ปจฺจุคฺคมนํ อกาสิ. สปิ อตฺตโน สิริวิภวํ ปากฏฺิ กาดุํ วิสาขาย จิย สกลนฺครสฺส อตฺตทานํ ทสฺเสนฺตี ฆเ จตฺวา นครํ ปวิสิตฺวา นาคเรหิ เปลิตํ ปณฺณมกาโร คเหตฺวา อญฺฺปวเสน เตลฺลํ เตลฺลํ เปเสนฺตี สกลนฺครํ อตฺตโน คฺเณหิ เอกพฺพุทฺธิ อกาสิ.

มฺงคฺลทิวสาทิสฺส ปนสฺสา สสฺสุโร อเจลกานํ สกฺกาโร กโรนฺโต “อาคนฺตฺวา อมฺหากํ สมเณ วนฺทตฺตติ เปเสลฺสิ. สปิ ลชฺชขาย นคฺเค ปสฺสสิตฺถุ อสฺกโกนฺตี คณฺตุ น อิจฺจติ. โส ปฺนปฺนํ เปเสตฺวาปิ ตาย ปฏฺิกฺขิตฺโต กุชฺฌิตฺวา “นีหโรธ นนฺติ อาห. สปิ “น สกฺกา มม อการเณน โทสํ อารโเปตฺนฺติ กฺกฺกมฺพิเก ปกฺโกสาเปตฺวา ตมตฺถํ อารโจะลฺสิ.

(อ.กฎมพี ท.) เหล่านั้น รู้แล้ว ซึ่งความที่ (แห่งนางจุฬาสัทธา) นั้น เป็นผู้มิโทษออกแล้ว ยังเศรษฐกิจ ให้รู้พร้อมแล้ว ๆ (อ.เศรษฐกิจ) นั้น บอกแล้ว แก่ภรรยา ว่า (อ.นางจุฬาสัทธา) นี้ ย่อมไม่ไหว ซึ่งสมณะ ท. ของเรา (ด้วยอันกล่าว) ว่า (อ.สมณะ ท. เหล่านั้น) เป็นผู้ไม่มี ความละอาย (ย่อมเป็น) ดังนี้ ดังนี้ ๆ (อ.ภรรยาของเศรษฐกิจ) นั้น (คิดแล้ว) ว่า อ.สมณะ ท. (ของนางจุฬาสัทธา) นี้ เป็นเช่นไร หนอ แล (ย่อมเป็น), (อ.นางจุฬาสัทธา) นี้ ย่อมสรรเสริญ (ซึ่งสมณะ ท.) เหล่านั้น เกินเปรียบ ดังนี้ ยังบุคคลให้เรียกมาแล้ว (ซึ่งนางจุฬาสัทธา) นั้น กล่าวแล้ว ว่า

อ.สมณะ ท. ของเธอ เป็นเช่นไร (ย่อมเป็น), (อ.เธอ) ย่อมสรรเสริญ ซึ่งสมณะ ท. เหล่านั้น นัก แล, (อ.สมณะ ท. เหล่านั้น) เป็นผู้มิศีลอย่างไร เป็นผู้มีความประพฤติดีอย่างไร (ย่อมเป็น), (อ.เธอ) ผู้อื่นเรา ทามแล้ว จงบอก (ซึ่งเนื้อความ) นั้น แก่เรา ดังนี้ ๆ

ครั้งนั้น อ.นางจุฬาสัทธา เมื่อประกาศ ซึ่งคุณ ท. ของพระพุทเจ้า ท. ด้วยนั้นเที่ยว ของพระสาวกของพระพุทเจ้า ท. ด้วย (แก่ภรรยาของเศรษฐกิจ) นั้น ยังแม่ผู้ ให้ยินดีแล้ว (ด้วยคำ ท.) มีคำอย่างนี้ ว่า

(อ.สมณะ ท. เหล่านั้น) เป็นผู้มิอินทรีย์สงบแล้ว เป็นผู้ มิใจสงบแล้ว (ย่อมเป็น), อ.อันเดิน อ.อันยืน (แห่งสมณะ ท.) เหล่านั้น สงบแล้ว, (อ.สมณะ ท. เหล่านั้น) เป็นผู้มิจักขุ- ทอดลงแล้ว เป็นผู้กล่าวซึ่งคำอันนับได้แล้วโดยปกติ (ย่อมเป็น), อ.สมณะ ท. ของดิฉัน เป็นผู้เช่นนั้น (ย่อมเป็น) ๆ อ.กายกรรม (ของสมณะ ท.) เหล่านั้น เป็นธรรมชาติสะอาด (ย่อมเป็น), อ.วจีกรรม (ของสมณะ ท. เหล่านั้น) เป็นธรรมชาติ ไม่ขุ่นมัว (ย่อมเป็น), อ.มโนกรรม (ของสมณะ ท. เหล่านั้น) เป็นธรรมชาติหมดจดวิเศษดีแล้ว (ย่อมเป็น), อ.สมณะ ท. ของดิฉัน เป็นผู้เช่นนั้น (ย่อมเป็น) ๆ (อ.สมณะ ท. เหล่านั้น) เป็นผู้มิมลทินไปปราศแล้ว เป็นผู้มิรักมีเพียงดังรักมีแห่งสังข์- และแก้วมุกดา เป็นผู้หมดจดแล้ว ในภายในและภายนอก เป็นผู้เต็มแล้ว ด้วยธรรม ท. อันหมดจดแล้ว (ย่อมเป็น), อ.สมณะ ท. ของดิฉัน เป็นผู้เช่นนั้น (ย่อมเป็น), อ.โลก พุขึ้นแล้ว เพราะลาภ ด้วย พุบลงแล้ว เพราะความไม่มี- ลาภ ด้วย, (อ.สมณะ ท. เหล่านั้น) เป็นผู้ตั้งอยู่โดยความ เป็นหนึ่ง เพราะลาภและความไม่มีลาภ (ย่อมเป็น), อ.สมณะ ท. ของดิฉัน เป็นผู้เช่นนั้น (ย่อมเป็น) ๆ อ.โลก พุขึ้นแล้ว เพราะยศ ด้วย พุบลงแล้ว เพราะความไม่มียศ ด้วย, (อ.สมณะ ท. เหล่านั้น) เป็นผู้ตั้งอยู่โดยความเป็นหนึ่ง เพราะยศและความไม่มียศ (ย่อมเป็น), อ.สมณะ ท. ของดิฉัน เป็นผู้เช่นนั้น (ย่อมเป็น) ๆ อ.โลก พุขึ้นแล้ว เพราะการสรรเสริญ ด้วย พุบลงแล้ว แม้เพราะการนินทา ด้วย, (อ.สมณะ ท. เหล่านั้น) เป็นผู้เสมอกัน ในเพราะการนินทา และการสรรเสริญ ท. (ย่อมเป็น), อ.สมณะ ท. ของดิฉัน เป็นผู้เช่นนั้น (ย่อมเป็น) ๆ

เต ตสุสา นิทโทสภาวี ฅตฺวา เสฏฺฐี สญฺญาเปสฺสุ. โส "อโย มม สมณเ "อิหริกาติ น วนฺทตีติ ภริยาย อาโรเจสิ. ส่า "กิตฺติสา นฺุ โข อิมิสฺสา สมณา, อติวีย เน ปสฺสตีติ ตํ ปกฺโกสาเปตฺวา อาห

"กิตฺติสา สมณา ตฺยฺหํ พาทฺหํ โข เน ปสฺสสิ. กีสึลา กีสมาจารา ตํ เม อุกฺขาหิ ปุจฺฉิตาติ.

อตฺสุสา สุกฺททา พุทฺธานญฺเจว พุทฺธสาวกานญฺจ คุณฺเ ปกาเสนฺตี

"สนฺตินฺทฺริยา สนฺตมานสา สนฺตํ เตสํ ฅตฺ จิตฺ, โอกฺขิตฺตจกฺขุ มิตภาณิ, ตาทิส่า สมณา มม. กายกมฺมํ สฺุจึ เตสํ, วาจากมฺมํ อนาวิลฺ, มโนกมฺมํ สฺุวิสุทฺธํ, ตาทิส่า สมณา มม. วิมลา สงฺขมฺตฺตาภา สฺุทฺธา อนฺตรพาทฺริา ปุณฺณา สฺุทฺเธหิ ฅมฺเมหิ, ตาทิส่า สมณา มม. ลาภาน อุนฺนโต โลโก, อลาภาน จ โอนโต, ลาภาลาภาน เอกภฺุจ่า, ตาทิส่า สมณา มม. ยเสน อุนฺนโต โลโก, อยเสน จ โอนโต, ยสายเสน เอกภฺุจ่า, ตาทิส่า สมณา มม. ปสฺสสาย อุนฺนโต โลโก, นิทฺททายาปิ จ โอนโต, สมา นิทฺททาสฺุส่า, ตาทิส่า สมณา มม.

อ.โลก พูขึ้นแล้ว เพราะความสุข ด้วย พุปลงแล้ว
แม้เพราะความทุกข์ ด้วย, (อ.สมณะ ท.) เหล่านั้น
เป็นผู้ไม่มีความหวั่นไหว ในเพราะความสุขและ
ความทุกข์ ท. (ย่อมาเป็น), อ.สมณะ ท. ของดิฉัน
เป็นผู้เช่นนั้น (ย่อมาเป็น) ดังนี้ เป็นต้น ฯ

สุเขน อุนนโต โลโก ทุกเขนาปี จ โอนโต,
อภมฺปา สุขทุกฺเขสุ, ตาทิสสา สมณฺนา มมาติ

เอวมาทีหิ วจเนหิ สสุสฺสึ โตเสสิ.

ครั้งนั้น (อ.แม่แก้ว) กล่าวแล้ว (กะนางจุฬสุภททา) นั้น ว่า
(อันเธอ) อาจ เพื่ออันแสดง ซึ่งสมณะ ท. ของเธอ แม่แก้ว ท.
หรือ ดังนี้ (ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อันดิฉัน) อาจ ดังนี้ (อันนางจุฬสุภททา)
กล่าวแล้ว, (กล่าวแล้ว) ว่า ถ้าอย่างนั้น (อ.เรา ท.) จะเห็น ซึ่งสมณะ ท.
เหล่านั้น โดยประการใด; (อ.เธอ) จงกระทำ โดยประการนั้นเถิด
ดังนี้ ฯ อ.นางจุฬสุภททานั้น (รับพร้อมแล้ว) ว่า อ.ดิฉัน ดังนี้
จัดแจงแล้ว ซึ่งทานใหญ่ แก่หมู่แห่งภิกษุ มีพระพุทเจ้า
เป็นประมุข ยืนแล้ว ที่พื้นในเบื้องบน แห่งปราสาท
เป็นผู้มีหน้าเฉพาะต่อพระเศวตวัน (เป็น) ถวายบังคมแล้ว
ด้วยอันตั้งไว้เฉพาะแห่งองค์ ๕ โดยเคารพ นึกถึงแล้ว ซึ่งพระพุท
คุณ ท. กระทำแล้ว ซึ่งการบูชา ด้วยของหอมและเครื่องอบ
และดอกไม้และธูป ท. กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
(อ.หม่อมฉัน) ย่อมนิมนต์ ซึ่งหมู่แห่งภิกษุ มีพระพุทเจ้าเป็นประมุข
เพื่ออันฉันในวันพรุ่ง, อ.พระศาสดา ขอจงทรงทราบ ซึ่งความที่
(แห่งพระองค์) เป็นผู้ (อันหม่อมฉัน) นิมนต์แล้ว ด้วยสัตตัญญาณนี้ ดังนี้
ซัดไปแล้ว ซึ่งกำ ท. ๘ แห่งดอกมะลิ ท. ในอากาศ ฯ อ.ดอกไม้ ท.
ไปแล้ว เป็นเพดานอันเป็นวิหารแห่งดอกไม้ เป็น ได้ตั้งอยู่แล้ว
ในเบื้องบน แห่งพระศาสดา ผู้ทรงแสดงอยู่ ซึ่งธรรม ในท่ามกลาง
แห่งบริษัท ๔ ฯ ในขณะ นั้น แม่ อ.เศรษฐีชื่อว่าอนาถบิณฑิกะ
ฟังแล้ว ซึ่งธรรมกถา ทูลนิมนต์แล้ว ซึ่งพระศาสดา เพื่ออันเสวย
ในวันรุ่งขึ้น ฯ

อด นั “สกุภา ตว สมณ อมฺหากปิ ทสฺเสตฺตุนฺตี
วตฺวา, “สกุภาติ วุตฺเต, “เตนหิ ยถา มยฺ เต ปสฺสาม;
ตถา กโรหิตฺติ [อาห]. สภา “สาธฺตฺติ พุทฺธปฺมุขสฺส
ภิกฺขุสงฺฆสฺส มหาทานํ สขุเชตฺวา อุปริปาสาทตเล
จตฺวา เขตฺวานาภิมฺขี สกฺกจฺจํ ปญฺจปติภฺจิสฺเตน วนฺทิตฺวา
พุทฺธคฺเณ อวชฺชิตฺวา คนฺธวาสปฺปญฺเจปฺปิ ปุชฺ
กตฺวา “ภนฺเต สุวตฺตนาถ พุทฺธปฺมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ
นิมนฺเตมิ, อิมินา เม สญฺญาณฺน สตฺถา
นิมนฺติตถาภํ ชานาตฺตฺติ วตฺวา สุมฺนปฺปญฺจํ อภฺจ
มฺภุจฺจโย อากาเส ชิปี. ปุญฺยานิ คนฺธวาทฺวา จตฺตฺริสมฺชฺเณ
ธมฺมํ เทเสนตสฺส สตฺถุโน อุปริ มาลาวิตานํ หุตฺวา
อภฺจิสฺส. ตสฺมึ ชเณ อนาถปฺิณฺฑิกโกปี ธมฺมกถํ สุตฺวา
สุวตฺตนาถ สตฺถาภํ นิมนฺเตสิ.

อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนคฤหบดี อ.ภัทร เพื่ออันฉัน
ในวันพรุ่ง อันอาตมา ให้อยู่ทับแล้ว ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.บุคคล) ผู้มาแล้ว ก่อนกว่า กว่าข้าพระองค์
ย่อมไม่มี, (อ.ภัทร) ของใคร หนอ แล อันพระองค์ ท. ทรงให้อยู่
ทับแล้ว ดังนี้ (อันเศรษฐีชื่อว่าอนาถบิณฑิกะ) กราบทูลแล้ว,
ตรัสแล้วว่า ดูก่อนคฤหบดี (อ.อาตมา) เป็นผู้อันนางจุฬสุภททา
นิมนต์แล้ว (ย่อมาเป็น) ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
อ.นางจุฬสุภททา ย่อมอยู่ ในที่ไกล ในที่สุดแห่งร้อยแห่งโยชน์ ๒๐
(แต่ที่) นี้ มิใช่หรือ ดังนี้ (อันเศรษฐีชื่อว่าอนาถบิณฑิกะ) กราบทูล
แล้ว, ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนคฤหบดี เธอ (อ.อย่างนั้น) ก็ อ.สัตบุรุษ ท.
แม้อยู่อยู่ ในที่ไกล ย่อมปรากฏ ราวจะว่า ดำรงอยู่แล้ว ในที่ต่อหน้า
ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

สตฺถา “อธิวุตฺถิ มยา คหปติ สุวตฺตนาถ
ภตฺตุนฺตี วตฺวา, “ภนฺเต มยา ปุเรตฺรํ อาคโต นตฺถิ,
กสฺส นุ โข โว อธิวุตฺตุนฺตี วุตฺเต, “จุฬสุภทฺทาย
คหปติ นิมนฺตฺติโตติ วตฺวา, “นनु ภนฺเต สุภทฺทา พุ
วสติ อิตฺโต วิสตีโยชนสฺตมตฺตเถติ วุตฺเต, “อาม คหปติ,
พุเรวสนฺตปปี หิ สปฺปฺริสา อภิมฺเข จิตฺตา วีย ปกาเสนฺตฺติ
วตฺวา อิมิ คากมาห

อ.สัตบุรุษ ท. (แม้ดำรงอยู่แล้ว) ในที่ไกล ย่อมปรากฏ, เพียงดัง อ.ภูเขา ชื่อว่าหิมพานต์ (ปรากฏอยู่), อ.อัสติบุรุษ ท. (แม้นั่งแล้ว) (ในที่) นี้ ย่อมไม่ปรากฏ, รวากะ อ.ลูกศร ท. อันบุคคล ยิ่งไปแล้ว ในกลางคืน (ไม่ปรากฏอยู่) ดังนี้ ฯ

“ทฺูเร สนฺโต ปกาเสณฺติ, หิมวนฺโตว ปพฺพโต; อสนฺเตตฺถ น ทิสฺสนฺติ, รมตฺติ ชิตฺตา ยถา สราติ.

(อ.อรรถ) ว่า (อ.นักปราชญ์ ท.) มีพระพุทเจ้าเป็นต้น ชื่อว่า เป็นสัตบุรุษ เพราะความที่ (แห่งกิเลส ท.) มีรากะเป็นต้น เป็น กิเลสสงบแล้ว (ยอมเป็น ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า **สนฺโต** ดังนี้ ฯ แต่ว่า อ.สัตว์ ท. ผู้มีอิฏฐารอันกระทำแล้ว ในพระพุทเจ้าในกาลก่อน ท. ผู้มีกุศลมูลอันหนาขึ้นแล้ว ผู้มีภavana อันให้เจริญแล้ว (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ทรงประสงค์เอาแล้ว ว่า อ.สัตบุรุษ ท. ดังนี้ (ในพระคาถา) นี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า (อ.สัตบุรุษ ท.) แม้ดำรงอยู่แล้ว ในที่ไกล เมื่อมา สู่คลองแห่งพระญาณ ของพระพุทเจ้า ท. ชื่อว่าเป็นผู้ปรากฏแล้ว ย่อมเป็น (ดังนี้ ในบท) ว่า **ปกาเสณฺติ** ดังนี้ ฯ

อ.อรรถ ว่า เหมือนอย่างว่า อ.ภูเขาชื่อว่าหิมพานต์ อันกว้าง โดยพันแห่งโยชน์ ๓ อันสูงโดยร้อยแห่งโยชน์ ๕ อันประดับแล้ว ด้วยพันแห่งยอด ท. ๘๔ ย่อมปรากฏ (แก่ชน ท.) แม้ผู้ยืนแล้ว ในที่ไกล รวากะว่า ตั้งอยู่แล้ว ในที่ต่อหน้า ฉนฺได, (อ.สัตบุรุษ ท.) ย่อมปรากฏ ฉนฺนํ ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **หิมวนฺโตว** ดังนี้เป็นต้น ฯ (อ.อรรถ) ว่า อ.บุคคลผู้พาล ท. ผู้หนักในกรรมอันสัตว์เห็นแล้ว ผู้มีโลกอื่นอันข้ามพ้นแล้ว ผู้เห็นแก่อามิส ผู้บวชแล้ว เพื่อประโยชน์ แก่อันเป็นอยู่ ชื่อว่า เป็นอัสติบุรุษ (ยอมเป็น), (อ.อัสติบุรุษ ท.) เหล่านั้น แม้นั่งแล้ว (ในที่) นี้ คือว่า ในที่ใกล้ แห่งมณฑลแห่ง พระชานู เบื้องขวา ของพระพุทเจ้า ท. ย่อมไม่ปรากฏ คือว่า ย่อมไม่ทราบชัด (ดังนี้ ในบท) ว่า **อสนฺเตตฺถ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า รวากะ อ.ลูกศร ท. อัน (อันบุคคล) ยิ่งไปแล้ว ในกลางคืน คือว่า ในที่มืด อันมาตามพร้อมแล้วด้วยองค์ ๔ (ดังนี้ ในบท) แห่งหมวดสอง แห่งบท) ว่า **รมตฺติ ชิตฺตา** ดังนี้ ฯ อ.อธิบาย ว่า (อ.สัตบุรุษ ท. เหล่านั้น) ชื่อว่าย่อมไม่ทราบชัด เพราะความไม่มี แห่งเหตุในก่อน อันเป็นอุปนิสัยเป็นแล้ว อันมีรูปอย่างนั้น ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว ซึ่งอริยมผล ท. มีโสดาปัตติผล เป็นต้น ฯ แม้ อ.ท้าวสักกะ ผู้พระ-ราชาแห่งเทพ แล ทรงทราบแล้ว ว่า อ.อันนิมนต์ แห่งนาง จุฬสูภัททา อันพระศาสดา ทรงให้อยู่ทับแล้ว ดังนี้ ทรงยังเทพบุตร ชื่อว่าวิษณุกรรม ให้รู้ทั่วแล้ว (ด้วยพระดำรัส) ว่า อ.ท่าน เนรมิตแล้ว ซึ่งร้อยแห่งเรือนอันประกอบแล้วด้วยยอด ท. ๕ จงนำไป ซึ่งหมู่แห่งภิกษุ มีพระพุทเจ้าเป็นประมุข ผู้เมืองชื่อว่าอุคคะ ในวันพรุ่ง เถิด ดังนี้ ฯ

ในวันรุ่งขึ้น (อ.เทพบุตร) นั้น เนรมิตแล้ว ซึ่งเรือนอันประกอบ แล้วด้วยยอด ท. มีร้อยห้าเป็นประมาณ ได้ยื่นแล้ว ใกล้ประตูแห่ง พระเชตวัน ฯ อ.พระศาสดา ทรงเลือกแล้ว ทรงพาเอาแล้ว ซึ่งร้อย ท. ๕ แห่งพระชีณาสพผู้หมดจดพิเศษแล้ว ท. นั้นเที่ยว ผู้เป็นไปกับด้วยบริวาร ประทับนั่งแล้ว บนเรือนอันประกอบแล้ว ด้วยยอด ท. ได้เสด็จไปแล้ว ผู้เมืองชื่อว่าอุคคะ ฯ

ตตฺถ “**สนฺโตติ**: รากาทีนํ สนฺตตาย พุทฺธาทโย สนฺโต นาม. อธิ ปน ปพฺพพุทฺเธสุ กตาทิการา อุตฺตสนฺนํกุสลมฺมลา ภาวิตถาวนา สตฺตา “สนฺโตติ อธิปฺเปตา. **ปกาเสณฺติติ**: ทฺูเร จิตฺตาปี พุทฺธานํ ถาณปถํ อากจฺจนฺตา ปากฺกฺวา โหนฺติ.

หิมวนฺโตวาทิ: ยถา हि तिโยชนसहस्रवित्तुโต प्लव्योचनस्तपुषेऽपि जटुरास्तीया गुणसहस्रेहि प्रामुद्यतिः तिम्वन्तपुष्यो तुरे जितानिभि ओग्मिषे जितो विय पकासेति; हेवं पकासेत्ति ओटुगे. **อสนฺเตตฺถาติ**: ทิฏฺฐจฺมมคฺรฺกา วิติถฺณฺนปฺรโลกา อามิสจกฺขฺกา ซีวิตฺถาย ปพฺพชิตฺตา พาลปฺคฺคฺลา อสนฺโต นาม, เต เตตฺถ พุทฺธานํ ทกฺขินฺสฺส ขานุมถฺพฺลสฺส สนฺติเก นิสินฺนาปี น ทิสฺสนฺติ น ปญฺญาณฺติ. **รมตฺติ ชิตฺตาติ**: รมตฺติ จตฺรฺกสมฺนนาคเต อนฺธกาเร ชิตฺตา สรา วิย. ตถารูปฺสฺส อฺปนฺนฺสฺสยฺมุตฺสฺส ปฺพฺพเหตุโน อภาเวน น ปญฺญาณฺติติ ओटुगे.

เทสนาวसाने พหู โสตาปตติผลาทีนึ ปาปฺถึสุ. สกฺโกปิ โข เทวราชา “สตุถารา จุฬฺสูภทฺทาย นิมนฺตนํ อธิवासินฺติ ฃตฺวา วิสฺสกมฺมเทวปฺตฺตํ อาณาเปสิ “ปญฺจ กฺฎาการสฺตานิ นิมนฺนิตฺวา เสว พุทฺธปฺมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ อุกคณคฺรํ เนหีติ.

โส ปฺนทิวเส ปญฺจสฺตานิ กฺฎาการานิ นิมนฺนิตฺวา เชตวนทฺวาเร อฏฺฐาสิ. สตุถา อฺจฺจินิตฺวา วิสฺสุทฺธิณาสวานํเยว ปญฺจ สฺตานิ อาทาย สปริวาริ กฺฎาการเสสุ นิสีทิตฺวา อุกคณคฺรํ อคมาสิ.

เมื่อเศรษฐีชื่อว่าอุคคะ ผู้เป็นไปกับด้วยบริวาร แลดูอยู่
ซึ่งหนทางเป็นที่เสด็จมา แห่งพระตถาคตเจ้า ตามนัย อันนาง-
จุฬาสุกัททา ให้แล้ว เห็นแล้ว ซึ่งพระศาสดา ผู้เสด็จมาอยู่
ด้วยสมบัติคือพระสิริ อันใหญ่ เป็นผู้มิใช่เลื่อมใสแล้ว เป็น
กระทำอยู่ ซึ่งสักการะ (ด้วยวัตถุ ท.) มีระเบียบเป็นต้น รับพร้อมแล้ว
ถวายบังคมแล้ว ถวายแล้ว ซึ่งทานใหญ่ ทูลนิมนต์แล้ว
บ่อยๆ ได้ถวายแล้ว ซึ่งทานใหญ่ ตลอดวัน ๗ ฯ

แม้ อ.พระศาสดา ทรงกำหนดแล้ว (ซึ่งธรรม) อันเป็นที่สบาย
ทรงแสดงแล้ว ซึ่งธรรม (แก่เศรษฐี) นั้น ฯ อ.อันรู้ตลอดเฉพาะซึ่งธรรม
ได้มีแล้ว แก่พื้นแห่งสัตว์มีปราณ ท. ๘๔ กระทำ (ซึ่งเศรษฐี) นั้น
ให้เป็นต้น ฯ อ.พระศาสดา ทรงยังพระเถระชื่อว่าอนุรุท ให้กลับ
แล้ว (ด้วยพระดำรัส) ว่า อ.เธอ จงมี (ในที่) นั้นนึ่งเทียว ดังนี้ เพื่ออัน
ทรงอนุเคราะห์ ซึ่งนางจุฬาสุกัททา ได้เสด็จไปแล้ว สู่มืองสาวัตถิ
นั้นนึ่งเทียว ฯ อ.เมือง นั้น เป็นเมืองมีศรัทธา เป็นเมืองเลื่อมใสแล้ว
ได้เป็นแล้ว จำเดิม แต่กาลนั้น ดังนี้แล ฯ

๑. เรื่องแห่งนางจุฬาสุกัททา (จบแล้ว) ฯ

จุฬาสุกัททาวตถุ.

๙. ๑. เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าเอกวิหารี (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๙. เอกวิหาริตเถรวตถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ชื่อซึ่งพระเถระชื่อว่าเอกวิหารี ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา
นี้ว่า **เอกาสน** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“**เอกาสน**นติ อิมิ ฌมฺมเทสนํ สตุถา เขตวเน
วิหระนุโต เอกวิหาริตเถเร นาม อารพุก กเถสิ.

ได้ยินว่า อ.พระเถระ นั้น เป็นผู้ปรากฏแล้ว ในระหว่างแห่ง
บริษัท ๔ ว่า (อ.พระเถระ) ผู้เดียวเทียว ย่อมหนึ่ง (อ.พระเถระ)
ผู้เดียวเทียว ย่อมจุมกรม (อ.พระเถระ) ผู้เดียวเทียว ย่อมยี่น ดังนี้
ได้เป็นแล้ว ฯ ครั้นนั้น อ.ภิกษุ ท. กราบทูลแล้ว (ซึ่งพระเถระ) นั้น
แก่พระตถาคตเจ้า ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.พระเถระนี้ ชื่อเป็นผู้
มีอย่างนี้เป็นรูป (ย่อมยี่น) ดังนี้ ฯ อ.พระศาสดา ประทานแล้ว
ซึ่งสาธุการ ว่า อ.ดีละๆ ดังนี้ ตรัสแล้ว ว่า ชื่ออันภิกษุ เป็นผู้สงัดแล้ว
พึงเป็น ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งอานิสงส์ ในวิเวก ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

โส กิร เถโร “เอโกว นิสีทติ เอโกว จงฺกมตติ เอโกว
ติฏฺฐตตีติ จตุปริสนฺตเร ปากโฏ อโหสิ. ธถ นํ ภิกฺขุ
“ภนฺเต เอรูโป นามายํ เถโรติ ตถาคตสฺส อโรเจสุ.
สตุถา “สาธุ สาธุติ สาธุการํ ทตุวา “ภิกฺขุนา นาม
วิวิตเตน ภวิตพฺพนฺติ วิเวเก อานิสฺสํ กเถตุวา อิมิ
คาถมาห

(อ.ภิกษุ พึงคบ) ซึ่งอันหนึ่งแห่งภิกษุรูปเดียว
ซึ่งอันนอนแห่งภิกษุรูปเดียว (อ.ภิกษุ)
เป็นผู้ไม่เกียจคร้านแล้ว (เป็น) รูปเดียว(เทียว)
เทียวไปอยู่ เป็นผู้เดียว (เป็น) ฝึกอยู่ ซึ่งตน
เป็นผู้ยินดีแล้ว ในที่สุดแห่งป่า พึงเป็น ดังนี้ ฯ

“เอกาสนํ เอกเสยฺยํ เอโก จรมตฺนุทิตโต
เอโก ทมยมตฺตทานํ วนฺนเต รมีโต สียาติ.

อ.อรรถ ว่า อ.อ้นนั้ง (แห่งภิกษุ) ผู้ ไม่ละ ซึ่งกัมมัญฐาน อันเป็นมูล นั้งแล้ว ด้วยอันกระทำไว้ในใจ นั้นมันเที่ยว แม้นในท่ามกลาง แห่งพื้นแห่งภิกษุ ชื่อว่า เป็นการนั่งแห่งภิกษุรูปเดียว (ยอมเป็น) ฯ ส่วนว่า อ.อ้นนอน แห่งภิกษุ ผู้ เข้าไปตั้งไว้แล้ว ซึ่งสติ นอนแล้ว ด้วยอันกระทำไว้ในใจซึ่งกัมมัญฐานอันเป็นมูล โดยข้าง เบื้องขวา บนที่เป็นที่นอน อันควรแก่ค่ามาก อันเป็นที่รองรับมันซึ่งผ้าเป็น เครื่องปูลาดอันดงาม อัน (อันบุคคล) ปูลาดแล้ว ในปราสาท แม้อัน เช่นกับด้วยโลหะปราสาท แม้นในท่ามกลางแห่งพื้นแห่งภิกษุ ชื่อว่า เป็นการนอนแห่งภิกษุรูปเดียว (ยอมเป็น), อ.ภิกษุ ฟังคบ ซึ่งอ้นนั้ง แห่งภิกษุรูปเดียว ด้วย ซึ่งอ้นนอนแห่งภิกษุรูปเดียว ด้วย มีอย่างนี้ เป็นรูป ดังนี้ (ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **เอกาสนี เอกเสยฺย** ดังนี้ ฯ

อ.อรรถ ว่า เป็นผู้ไม่จวมลงโดยอาการอันบั่นทอนเกลียดแล้ว ด้วยอัน อาศัยแล้ว ซึ่งกำลังแห่งแข็ง สำเร็จซึ่งชีวิต เป็น รูปเดียว เทียว เทียวไปอยู่ ในอริยาบถทั้งปวง ท. ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **อดนฺทิตโต** ดังนี้ ฯ อ.อรรถ ว่า เป็นผู้เดียวเที่ยว ด้วยอำนาจแห่งอัน ตามประกอบแล้ว ซึ่งกัมมัญฐาน (ในที่ ท.) มีที่เป็นที่พักในเวลา กลางคืนเป็นต้น บรรลุซึ่งมรรคและผล เป็น ผีอกอยู่ ซึ่งตน ดังนี้ (แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **เอโก ทมยมตฺตานํ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า (อ.ภิกษุ) เมื่อผีอก ซึ่งตน อย่างนี้ เป็นผู้ยินดียิ่งแล้ว ในซึ่งแห่งป่า อันสงัดแล้ว (จากเสียง ท.) มีเสียงของหญิงและชายเป็นต้น นั้นเที่ยว ฟังเป็น (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **วณฺเฑ รมิตฺตํ สียา** ดังนี้ ฯ อ.อธิบาย ว่า เพราะว่า (อันภิกษุ) ผู้มีอันอยู่เกลื่อนกล่นแล้ว เป็นปกติ ไม่อาจ เพื่ออันผีอก ซึ่งตน อย่างนี้ ดังนี้ (อันบั่นทอน ฟังทราบ) ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ฯ อ.มหาชน ย่อมปรารถนา ซึ่งอันอยู่แห่งภิกษุรูปเดียวนั้นเที่ยว จำเดิม (แต่กาล) นั้น ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าเอกวิหารี
(จบแล้ว) ฯ

อ.กถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนือความแห่งวรรค
อันบั่นทอนกำหนดแล้วด้วยวรรคเบ็ดเตล็ด
จบแล้ว ฯ

อ.วรรคที่ ๑๙
(จบแล้ว) ฯ

เอกวิหาริตฺถเถรวตฺถ.

ปภินฺณกวมคฺคณฺณนา นิฏฺฐิตา.

เอกวิสตีโม วคฺโค.

**๒๒. อ.กตาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความ
แห่งวรรคอันบัณฑิตกำหนดแล้วด้วยนรก
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ**

๒๒. นิรยวคคณณนา

**๑. อ.เรื่องแห่งปริพาชกาชื่อว่าสุนทรี
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ**

๑. สุนทรีปริพาชกาวัตถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ซึ่งปริพาชกาชื่อว่าสุนทรี ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า
อภุตวาที ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“**อภุตวาทีติ** อิมิ อัมมเทสนิ สตุถา เขตวเน
วิหระนโต สุนทรีปริพาชกั อารพุก กเถสิ.

อ.เรื่อง มาแล้ว ในอุทาน นั้นเที่ยว โดยพิสดาร ว่า ก็ โดยสมัย
นั้น แล อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้อันมหาชนสักการะแล้ว
เป็นผู้อันมหาชนกระทำให้หนักแล้ว เป็นผู้อันมหาชนนับถือแล้ว
เป็นผู้อันมหาชนบูชาแล้ว ย่อมเป็น ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“เตน โข ปน สมเยน ภควา สกุกโต โหติ ครุกโต
มานิตो पुच्छितो वटु वितुगतो कुताने आकतमेव.

ส่วนว่า อ.ความสังเขป (ในเรื่อง) นี้ นี้: ได้ยินว่า ครั้นเมื่อลาภ
และสักการะ อันเช่นกับด้วยห้วงน้ำใหญ่ แห่งมหานครที่ ท. ๕
เกิดขึ้นแล้ว แก่พระผู้มีพระภาคเจ้า ด้วย แก่หมู่แห่งภิกษุ ด้วย,
อ.อัญญาเดียรถีย์ ท. มีลาภและสักการะอันเลื่อมแล้ว เป็นผู้
มีรัศมีออกแล้ว เป็น รวากะ อ.หิงห้อย ท. ในกาลเป็นที่ขึ้นไป
แห่งพระอาทิตย์ ประชุมกันแล้ว โดยความเป็นอันเดียวกัน
ปรึกษากันแล้ว ว่า อ.เรา ท. เป็นผู้มีลาภและสักการะอันเลื่อมแล้ว
จำเดิม แต่กาล แห่งพระสมณะ ผู้โคดม เสด็จอุบัติแล้ว (ย่อมเป็น),
อ.ใครๆ ย่อมไม่รู้ แม้ซึ่งความที่ แห่งเรา ท. มีอยู่, (อ.เรา ท.) เป็น
โดยความเป็นอันเดียวกัน กับ ด้วยใคร หนอ แล ยังโทษอันบุคคล
ไม่พึงพรรณนา ให้เกิดขึ้นแล้ว แก่พระสมณะ ผู้โคดม ยังลาภและ
สักการะ (ของพระสมณะผู้โคดม) นั้น พึงให้สูญหายไป ดังนี้ ฯ

อโย ปเนตฺถ สงฺเขโป: ภควโต กิร ภิกฺขุสงฺฆสฺส
จ ปญฺจนฺนิ มหानทีนํ มโหฆสฺสทิสฺเส ลภสฺสกุทาเร
อุปปนฺเนน, หตฺถลภสฺสกุทารา อญฺญตฺติตฺติยา สุริยคุ-
คฺมนกาเล ชฺชชฺชปฺนกา วีย นิปฺปกา หุตฺวา เอกโต
สนฺนิปฺตฺตฺวา มนฺตยีสฺสุ “มยฺ สมนฺสฺส โคตมฺสฺส
อุปปนฺนกาลโต ปญฺจาย หตฺถลภสฺสกุทารา, น โน
โกจิ อตฺตภาวํปิ ชานาติ: เกน นฺุ โข สทฺธิ เอกโต
หุตฺวา สมนฺสฺส โคตมฺสฺส อวณฺณํ อุปฺปาเทตฺวา
ลาภสฺสกุทารมฺสฺส อนฺตรธาเปยฺยามาติ.

ครั้งนั้น (อ.ความคิด) นั้น ว่า (อ.เรา ท.) เป็น โดยความเป็น
อันเดียวกัน กับ ด้วยนางสุนทรี จักอาจ ดังนี้ ได้มีแล้ว แก่เดียรถีย์ ท.
เหล่านั้น ฯ ในวันหนึ่ง (อ.เดียรถีย์ ท.) เหล่านั้น ไม่ทักทายแล้ว
ซึ่งนางสุนทรี ผู้ เข้าไปแล้ว สุขารามของเดียรถีย์ ไขว้แล้ว ยืนแล้ว ฯ
(อ.นางสุนทรี) นั้น แม่เจรวาอยู่ บ่อยๆ ไม่ได้แล้ว ซึ่งคำตอบ
ถามแล้ว ว่า อ.พระผู้เป็นเจ้า ท. อันใครๆ เบียดเบียนแล้ว บ้างหรือ
ดังนี้ ฯ (อ.เดียรถีย์ ท. กล่าวแล้ว) ว่า ดูก่อนน่องหญิง (อ.เธอ)
ย่อมไม่เห็น ซึ่งพระสมณะ ผู้โคดม ผู้ เบียดเบียนแล้ว ซึ่งเรา ท.
เที่ยวกระทำอยู่ ให้เป็นผู้มีลาภและสักการะอันเลื่อมแล้ว หรือ ดังนี้,

อถ เนลฺล เอตฺทโหสิ “สุนฺทรียา สทฺธิ เอกโต
หุตฺวา สกุกฺกนิสฺสามาติ. เต เอกทิวสํ สุนฺทรี
ตฺติตฺติยารามํ ปวิสิตฺวา วฺนฺทิตฺวา จิตฺ นาลปีสุ. สฯ
ปฺนปฺนํ สมฺมุลลปฺนฺตฺตฺปิ ปฏฺวณฺณํ อลภิตฺวา “อปี
อญฺญา เกนจิ วิเหจฺจตาติ ปุจฺฉิ. “ภคินิ สมนํ โคตมํ
อมฺเห วิเหจฺตฺวา หตฺถลภสฺสกุทาเร กตฺวา วิจฺรนฺตฺติ
น ปสฺสสฺสิตฺติ.

(อ.นางสุนทรี กล่าวแล้ว) ว่า อ.อัน อันดิฉัน กระทำ ซึ่งอะไร (ในเรื่อง) นี้ ย่อมควร ดังนี้ ฯ (อ.เดียรติย์ ท. กล่าวแล้ว) ว่า ดูก่อนน้องหญิง อ.เธอ แล เป็นผู้มิรูปร่าง เป็นผู้ถึงแล้วซึ่งความงามอันเลิศ (เป็น) ยกขึ้นแล้ว ซึ่งโทษมิใช่ยศ แก่พระสมณะ ผู้โคดม ยังมหาชน ให้ถือเอาแล้ว ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าว จงกระทำ (ซึ่งพระสมณะ ผู้โคดม) ให้เป็นผู้มีลาภและสักการะอันเลื่อมแล้ว ดังนี้ ฯ

(อ.นางสุนทรี) นั้น รับพร้อมแล้ว ว่า อ.ดีละ ดังนี้ หลีกไปแล้ว ถือเอาแล้ว (ซึ่งวัตถุ ท.) มีระเบียบและของหอมและวัตถุเป็นเครื่องลูบไล้และการบูชาและผลอันเผ็ดร้อนเป็นต้น ผู้มีหน้าเฉพาะต่อพระเชตวัน ย่อมไป ในกาลเป็นที่ ฟังแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนาของพระศาสดา เข้าไปสู่เมือง แห่งมหาชน ในเวลาเย็น จำเดิม (แต่กาล) นั้น, ผู้อันมหาชน ทามแล้ว ว่า (อ.ท่าน) จะไป (ในที่) ไหน ดังนี้ กล่าวแล้ว ว่า (อ.ดิฉัน จะไป) สู่นัก ของพระสมณะ ผู้โคดม, อ.ดิฉัน ย่อมอยู่ในพระคันธกุฎีเดียวกัน กับ (ด้วยพระสมณะ ผู้โคดม) นั้น ดังนี้ อยู่แล้ว ในอาราม ของเดียรติย์ แห่งใดแห่งหนึ่ง ซ้ำลงแล้ว สู่นทางเป็นที่ไปสู่วะเชตวัน มีหน้าเฉพาะต่อพระนคร ย่อมไป ในเวลาเช้าเทียว, ผู้ (อันมหาชน) ทามแล้ว ว่า แน่สุนทรี (อ.ท่าน) เป็นผู้ไปแล้ว (ในที่) ไหน ย่อมเป็น ดังนี้ ย่อมกล่าว ว่า (อ.ดิฉัน) อยู่แล้ว ในพระคันธกุฎีเดียวกัน กับ ด้วยพระสมณะ ผู้โคดม (ยังพระสมณะ ผู้โคดม) นั้น ให้ยินดีแล้ว ด้วยความยินดี เพราะกิเลส เป็นผู้มาแล้ว ย่อมเป็น ดังนี้ ฯ

ในลำดับนั้น อ.เดียรติย์ ท. ให้แล้ว ซึ่งกหาปณะ ท. แก่นักเลง ท. โดยอันล่วงไปแห่งวันเล็กน้อย กล่าวแล้ว ว่า (อ.ท่าน ท.) จงไป ยังนางสุนทรี ให้ตายแล้ว หมกไว้แล้ว ในระหว่างแห่งหยากเยื่อแห่งระเบียบ ในที่ใกล้แห่งพระคันธกุฎี ของพระสมณะ ผู้โคดม จงมาเกิด ดังนี้ ฯ (อ.นักเลง ท.) เหล่านั้น ได้กระทำแล้ว อย่างนั้น ฯ

ในลำดับนั้น อ.เดียรติย์ ท. กระทำแล้ว ซึ่งความโกลาหล ว่า (อ.เรา ท.) ย่อมไม่เห็น ซึ่งนางสุนทรี ดังนี้ กราบทูลแล้ว แก่พระราชา ผู้ (อันพระราชา) ตรัสแล้ว ว่า อ.ความสงสัย แห่งท่าน ท. (มีอยู่) (ในที่) ไหน ดังนี้ กราบทูลแล้ว ว่า (อ.นางสุนทรี) ย่อมอยู่ในพระเชตวัน ตลอดวัน ท. เหล่านี้, (อ.ข้าพระองค์ ท.) ย่อมไม่รู้ ซึ่งความเป็นไป (แห่งนางสุนทรี) นั้น (ในพระเชตวัน) นั้น ดังนี้ ผู้อันพระราชา ทรงอนุญาตแล้ว ว่า ถ้าอย่างนั้น อ.ท่าน ท. จงไป, อ.ท่าน ท. จงค้น (ซึ่งพระเชตวัน) นั้น ดังนี้ พาเอา ซึ่งอุปัฏฐาก ท. ของตน ไปแล้ว สู่วะเชตวัน ค้นอยู่ เห็นแล้ว (ซึ่งนางสุนทรี) นั้น ในระหว่างแห่งหยากเยื่อแห่งระเบียบ ยกขึ้นแล้ว สู่เตี้ยน้อย เข้าไปแล้ว สู่เมือง กราบทูลแล้ว แก่พระราชา ว่า อ.สาวก ท. ของพระสมณะ ผู้โคดม ยังนางสุนทรี ให้ตายแล้ว หมกไว้แล้ว ในระหว่างแห่งหยากเยื่อแห่งระเบียบ (ด้วยความคิด) ว่า (อ.เรา ท.) จักปกปิด ซึ่งกรรมอันลามก อัน อันพระศาสดา ทรงกระทำแล้ว ดังนี้ ดังนี้ ฯ

“มยา เอตถ ก็ กาคู วฏฏฐิตติ. “ตฺวํ ไซ ภคินิ อภิรฐา โสภคคฺปุตฺตา สมณฺสฺส โคตมฺสฺส อยสฺส อโรเปตฺวา มหาชนํ กถํ คาหาเปตฺวา หตฺลาภสฺสกาโร กโรหิตฺติ.

สา “สาธฺฐิติ สมฺปฺปฏิจฺจิตฺวา ปกฺกนฺตา ตโต ปุญฺจาย มาลาคนฺธวิเลปนกปฺปุรฺกฏฺกผลาทีนํ คเหตุวา สายํ มหาชนสฺส สตฺถุ ธมฺมเทสนํ สุตฺวา นครปฺปวิสนกาเล เขตวนาภิมุขี คจฺจติ, “กนฺทํ คจฺจสฺสิติ ปุญฺจา “สมณฺสฺส โคตมฺสฺส สฺนฺตํ, อหํ เตน สทฺธิ เอกคนฺธกุญฺญิยํ วสามิติ วตฺวา อญฺญตฺรสมฺมิตฺติยาราเม วสิตฺวา ปาโตว เขตวนมคฺคํ โอตฺริตฺวา นคราภิมุขี คจฺจติ, “สุนฺทฺริ กนฺทํ คตาสฺสิติ ปุญฺจา “สมณฺสฺส โคตมฺสฺส สทฺธิ เอกคนฺธกุญฺญิยํ วสิตฺวา ตํ กิเลสฺสวติยา รมาเปตฺวา อาคตามฺหิติ วทติ.

ตโต ติตฺติยา กติปาหจฺเจยน ชุตฺตํ กหาปณํ ทตฺวา “คจฺจถ, สุนฺทฺริ มาเรตฺวา สมณฺสฺส โคตมฺสฺส คนฺธกุญฺญิสฺมิเป มาลากจฺวรฺนฺตเร นิกฺขิปีตฺวา เอธาติ วทิสฺสุ. เต ตธา อกฺสุ.

ตโต ติตฺติยา “สุนฺทฺริ น ปสฺสามาติ โกลาหลํ กตฺวา รญฺเอย อโรเจตฺวา “กนฺทํ วั อาสงฺกาติ วุตฺตา “อิเม ทิวเส เขตวนํ วสติ, ตตฺรสุสา ปวตฺตี น ชานามาติ วตฺวา “เตนหิ คจฺจถ, นํ วิจฺฉินฺตาติ รญฺเอยา อญฺญตฺวา อตฺตโน อุกฺกุจฺจาเก คเหตุวา เขตวนํ คนฺตฺวา วิจฺฉินฺตฺวา มาลากจฺวรฺนฺตเร ตํ ทิสฺวา มญฺจกํ อโรเปตฺวา นครํ ปวิสิตฺวา “สมณฺสฺส โคตมฺสฺส สาวกา สตฺถารา กตํ ปาปกมฺมํ ปฏิจฺจนาเทสฺสามาติ สุนฺทฺริ มาเรตฺวา มาลากจฺวรฺนฺตเร นิกฺขิปีตฺวา รญฺเอย อโรเจตฺวา

อ.พระราชฯ ตรัสแล้ว ว่า ถ้าอย่างนั้น (อ.ท่านู ท.) จงไป
จงเที่ยวไป ตลอดเมือง ดังนี้ ฯ (อ.เดียรฤทธิ์ ท.) เหล่านั้น กล่าวแล้ว
(ซึ่งคำ ท.) มีคำว่า (อ.ท่าน ท.) จงดู ซึ่งกรรม ของสมณะ ท.
ผู้ศากยบุตร ดังนี้ เป็นต้น ในถนนในเมือง ท. ได้ไปแล้ว สู่ประตู
แห่งวัง ของพระราชฯ อีก ฯ อ.พระราชฯ (ทรงยังราชบุรุษ)
ให้ยกขึ้นแล้ว ซึ่งสิริระ ของนางสุนทรี สู่เครื่อ ในป่าช้าเป็นที่ทิ้ง
ซึ่งศพดิบ (ทรงยังราชบุรุษ) ให้รักษาแล้ว ฯ (อ.ชน ท.) ผู้อยู่ในเมือง
ชื่อว่าสาวตติโดยปกติ ผู้เหลือ เว้น ซึ่งพระอริยสาวก ท. กล่าวแล้ว
(ซึ่งคำ ท.) มีคำว่า (อ.ท่าน ท.) จงดู ซึ่งกรรม ของสมณะ ท.
ผู้ศากยบุตร ดังนี้ เป็นต้น โดยมาก ย่อมเที่ยว ด่าอยู่ ซึ่งภิกษุ ท.
แม้ภายในแห่งเมือง แม้ในภายนอกแห่งเมือง แม้ในป่า ท. ฯ

อ.ภิกษุ ท. กราบทูลแล้ว ซึ่งความเป็นไป นั้น แก่พระตถาคตเจ้า ฯ
อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ถ้าอย่างนั้น แม้ อ.เธอ ท. จงใจทตอบ
ซึ่งมนุษย์ ท. เหล่านั้น อย่างนี้ ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

(อ.บุคคล) ผู้กล่าวซึ่งคำอันไม่มีแล้วโดยปกติ ย่อมเข้าถึง
ซึ่งนรก, แม้หรือว่า (อ.บุคคล) ไต กระทำแล้ว (ซึ่งกรรม-
อันลามก) กล่าวแล้ว ว่า (อ.เรา) ย่อมไม่กระทำ
(ซึ่งกรรมอันลามก นั้น) ดังนี้, (อ.ชน ท.) เหล่านั้น
แม้ทั้ง ๒ ผู้เกิดแล้วแต่มีผู้ ผู้มีกรรมอันทราม ละไปแล้ว
(ในโลก) อื่น เป็นผู้เสมอกัน ย่อมเป็น ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า ไม่เห็นแล้ว ซึ่งโทษ (ของบุคคล) อื่นเที่ยว กระทำแล้ว
ซึ่งมุสาวาท กล่าวต่ออยู่ (ซึ่งบุคคล)อื่น ด้วยคำอันเปล่า (ดังนี้ ในบท ท.)
เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า **อภุตวาที** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ)
ว่า ก็ หรือว่า (อ.บุคคล) ไต กระทำแล้ว ซึ่งกรรมอันลามก กล่าวแล้ว
ว่า อ.เรา ย่อมไม่กระทำ (ซึ่งกรรมอันลามก) นั้น หามิได้ ดังนี้
(ดังนี้ แห่งบท) ว่า **กตวา** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า อ.ชน ท. เหล่านั้น
แม้ทั้ง ๒ ไปแล้ว สู่โลกอื่น ชื่อว่าเป็นผู้เสมอกัน โดยคติ เพราะอันเข้าถึง
ซึ่งนรก ย่อมเป็น (ดังนี้ แห่งบท ท.) ว่า **เปจจ สมา ภวนติ** ดังนี้ ฯ

อ.คตินั้นเที่ยว (ของชน ท.) เหล่านั้น (อันพระพุทธานุภาพ)
กำหนดแล้ว, ส่วนว่า อ.อายุ (ของชน ท.) เหล่านั้น (อันพระ
พุทธานุภาพ) ไม่กำหนดแล้ว, เพราะว่า (อ.ชน ท.) กระทำแล้ว
ซึ่งกรรมอันลามก อันมาก ย่อมใหม่ ในนรก สิ้นกาลนาน, (อ.ชน ท.)
กระทำแล้ว (ซึ่งกรรมอันลามก) อันนิคหนอย (ย่อมใหม่ ในนรก)
สิ้นกาล มีประมาณน้อยนั้นเที่ยว, ก็ อ.กรรม (ของชน ท.) เหล่านั้น
แม้ทั้ง ๒ เป็นกรรมลามกนั้นเที่ยว (ย่อมเป็น) เหตุใด, (เพราะเหตุ) นั้น
(อ.พระดำรัส) ว่า นิหีนกมมา มนุชา ปรตถ ดังนี้ (อันพระผู้มี
พระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ฯ ก็ อ.อันสัมพันธ ซึ่งบท ว่า ปรตถ ดังนี้
ด้วยบท ว่า เปจจ ข้างหน้า (อันบัญญัติ ฟังกระทำ), อ.อธิบาย ว่า
(อ.ชน ท.) ผู้มีกรรมอันทราม เหล่านั้น ละไปแล้ว ในโลกอื่น คือว่า
ไปแล้ว จากโลกนี้ เป็นผู้เสมอกัน ในโลกอื่น ย่อมเป็น ดังนี้
(อันบัญญัติ ฟังทราบ) ฯ

ราชา “เตนหิ คจจถ นคริ อาหิณฺฑทถาติ อาห.
เต นครวิถีสสุ “ปสฺสถ สมณานํ สกฺขยปฺตฺติยานํ
กมฺมฺนฺติอาทีนํ วตฺวา ปุณฺ ญญโณ นินฺเวสนทฺวาริ
อคมฺสฺ. ราชา สุนฺทริยา สิริริ อามกสฺสฺสาเน อฏฺฏกํ
อาโรเปตฺวา รกฺษาเปสิ. สวตฺถึวาสินฺนํ สเปตฺวา
อริยสาวเก เสสา เยภฺยฺเยน “ปสฺสถ สมณานํ
สกฺขยปฺตฺติยานํ กมฺมฺนฺติอาทีนํ วตฺวา อนฺตฺนคเรปฺ
พหิณฺคเรปฺ อรญฺเณสฺสฺปิ ภิกฺขุ อุกฺโกสฺสนฺตฺวา วิจฺรณฺติ.

ภิกษุ ตํ ปวตฺตี ตถาคตฺสฺสฺ อาโรเจสฺสุ. สตฺถฺวา
“เตนหิ ตุมฺहेปฺ เต มนุสฺเส เหวํ ปฏฺิโจเทถาติ วตฺวา
อิมิ คาคมาห

“อภุตวาที นิรยํ อฺุเปติ,
โย วาปี กตฺวา น กโรมิจฺจาห,
อฺุโกปี เต เปจฺจ สฺมา ภวนฺติ
นิหีนกมฺมา มนุชา ปรตฺถาติ.

ตตฺถ “**อภุตวาทีติ:** ปรสฺสฺ โทสฺ อทิสฺวาว
มุสาวาทํ กตฺวา ตฺจฺเจเน ปริ อพฺภาจิกฺขณฺโต. **กตฺวาติ:**
โย วา ปน ปาปกมฺมํ กตฺวา “นาหิ เอตํ กโรมิติ อาห.
เปจฺจ สฺมา ภวนฺตีติ: เต อฺุโกปี ชนา ปรโลเก คณฺตฺวา
นิรยํ อฺุปกมฺเนน คติยา สฺมา ภวนฺติ.

คติเยว เนสฺสิ ปริจฺฉินฺนา, อายุ ปน เนสฺสิ น
ปริจฺฉินฺนํ; พหุํ หิ ปาปกมฺมํ กตฺวา จิริ นิรเย ปจฺจนฺติ,
ปริตฺตํ กตฺวา อปฺปมตฺตกเมว กาลํ: ยสฺมา ปน เตสฺสิ
อฺุภินฺนํปี ลามกเมว กมฺมํ, เตน วุตฺตํ “นิหีนกมฺมา
มนุชา ปรตฺถาติ. ปรตฺถาติ ปทสฺสฺ ปน ปรโต
เปจฺจปเทน สฺมฺพนฺโธ. เปจฺจ ปรตฺถ อิติ คณฺตฺวา
เต นิหีนกมฺมา ปรโลเก สฺมา ภวนฺตีติ อตฺถโ.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชนู ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยมผล ท.) มีโศคาปตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

เทศนาวิธาน พหู โสคาปตติผลาทีนิ ปาปุณีสติ.

อ.พระราชชา ทรงส่งไปแล้ว ซึ่งบุรุษ ท. (ด้วยพระดำรัส) ว่า อ.เจ้า ท. จงรู้ ซึ่งความที่ แห่งนางสุนทรี เป็นผู้ (อันชนู ท.) เหล่าอื่น ให้ตายแล้ว ดังนี้ ฯ ครั้งนั้น อ.นักเลง ท. เหล่านั้น ตีมืออยู่ ซึ่งสุธา ด้วยกหาปณะ ท. เหล่านั้น กระทำแล้ว ซึ่งการทะเลาะ ซึ่งกันและกัน ฯ (อ.นักเลง) คนหนึ่ง กล่าวแล้ว (กะนักเลง) คนหนึ่ง ว่า อ.เจ้า ยังนางสุนทรี ให้ตายแล้ว ด้วยการประหารครั้งเดียว นั้นเทียว หมกไว้แล้ว ในระหว่างแห่งหยากเยื่อแห่งระเบียบ ย่อมตีม ซึ่งสุธา ด้วยกหาปณะอันตนได้แล้ว ท. (แต่การประหาร) นั้น (อ.เหตุ นั้น) จงมีเกิด ดังนี้ ฯ

ราชา “สุนทรียา อญฺเณหิ มาริตภาวํ ชานาถาติ ปุริเส อญฺโยเชสิ. อถ เต ภูตฺตา เตหิ กหาปณฺเหสิ สุริํ ปิวฺนฺตา อญฺณมญฺณํ กลหํ กิริสุ. เอโก เอกํ อาห “ตฺวํ สุนทฺรี เอกปฺพาเรนฺว มาเรตฺวา มาลากจฺวณฺตเร นิกฺขิปีตฺวา ตโต ลทฺถกหาปณฺเหสิ สุริํ ปิวฺสิ, โหตฺตฺติ.

อ.ราชบุรุษ ท. จับแล้ว ซึ่งนักเลง ท. เหล่านั้น แสดงแล้ว แก่พระราชชา ฯ ครั้งนั้น อ.พระราชชา ตรัสถามแล้ว (ซึ่งนักเลง ท.) เหล่านั้น ว่า (อ.นางสุนทรี) นั้น อันเจ้า ท. ให้ตายแล้ว หรือ ดังนี้ ฯ (อ.นักเลง ท. เหล่านั้น กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้สมมติเทพ พระเจ้าข้า (อ.อย่างนั้น) ดังนี้ ฯ (อ.พระราชชา ตรัสถามแล้ว) ว่า (อ.นางสุนทรีนั้น) อันใคร ให้ตายแล้ว ดังนี้ ฯ (อ.นักเลง ท. เหล่านั้น กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้สมมติเทพ (อ.นางสุนทรี นั้น) อันอัญญาเดียรถีย์ ท. (ให้ตายแล้ว) ดังนี้ ฯ

ราชปุริสา เต ภูตฺเต คเหตุวา ญฺโย โทเสสุ. อถ เณ ราชา “ตฺมฺเหหิ सा มารिताติ ปุจฺฉิ. “आम तेवाति. “गेन मारापिताति. “अनुद्यत्तुद्येहि तेवाति.

อ.พระราชชา (ทรงยังราชบุรุษ) ให้เรียกมาแล้ว ซึ่งเดียรถีย์ ท. (ตรัสแล้ว) ว่า อ.เจ้า ท. จงไป, (อ.เจ้า ท.) จงเทียวไป ตลอดเมือง กล่าวอยู่ อย่างนี้ ว่า อ.นางสุนทรี นี้ อันเรา ท. ผู้ใคร่เพื่ออันยกขึ้น ซึ่งโทษอันบุคคลไม่พึงพรรณนา แก่พระสมณะผู้โคดม ให้ตายแล้ว, อ.โทษ ของสาวก ท. ของพระสมณะ ผู้โคดม มีอยู่ หามิได้นั้นเทียว, (อ.โทษ นี้) เป็นโทษ ของเรา ท. นั้นเทียว (ย่อมเป็น) (ดังนี้) ดังนี้ ฯ (อ.เดียรถีย์ ท.) เหล่านั้น กระทำแล้ว อย่างนั้น ฯ

ราชา ติตฺถิเย ปกุโกสาเปตฺวา “คจฺจถ ตฺมฺเห เหวํ วทฺนฺตา นครํ อาหิณฺนฺตถ `อญํ สุนทฺรี สมณฺสฺส โคตมฺสฺส อวณฺณํ อาโรเปตฺกामฺเห อมฺเหหิ มाराปีตา; เณ สมณฺสฺส โคตมฺสฺส สาวกานํ โทโส อตฺถิ, อมฺหากํ เหว โทโสติ. เต ตถา กิริสุ.

ในกาลนั้น อ.มหาชนผู้เขลา เชื่อแล้ว ฯ แม้อ.เดียรถีย์ ท. แม้อ.นักเลง ท. ถึงแล้ว ซึ่งอาชญาในเพราะอันฆ่าซึ่งบุรุษ ฯ อ.สักการะ เป็นสภาพใหญ่ ได้มีแล้ว แก่พระพุทธเจ้าและพระสาวก ท. จำเดิม (แต่กาล) นั้น ดังนี้แล ฯ

พาลมฺหาชนो दत्ता सप्तथि. तित्थियापि षुत्तापि पुरिसवत्तुत् पापुणिसु. ततो पगुजाय पृथुथानं सकुगारो महा ओहसिती.

อ.เรื่องปริพาชกาชื่อว่าสุนทรี (จบแล้ว) ฯ

สุนทรีปริพาชกาเวตถุ.

**๒. อ.เรื่องแห่งสัตว์ผู้อันความทุกข์บีบคั้นแล้ว
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕**

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งสัตว์ ท. ผู้ อันอำนาจแห่งผลของความทุกข์ บีบคั้นแล้ว ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ว่า **กาสาวกณฺฐา** ดังนี้ เป็นต้น ๕

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร อ.พระมหาโมคคัลลานะ ผู้มีอายุ ช้ามลงอยู่ จากภูเขา ชื่อว่าคิชฌกุฏ กับ ด้วยพระเถระชื่อว่าลักขณะ เห็นแล้ว ซึ่งอัทธภาพ ท. (ของเปรต ท.) มีเปรตมีร่างแห่งกระดูก เป็นต้น กระทำอยู่ ซึ่งอันแยม ผู้อันพระเถระชื่อว่าลักขณะ งามแล้ว ซึ่งเหตุแห่งอันแยม กล่าวแล้ว ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ (อ.กาล นี้) เป็นสมัยมิใช่กาล แห่งปัญหา นี้ (ย่อมเป็น), (อ.ท่าน) พึงถาม ซึ่งเรา ในสำนัก ของพระตถาคตเจ้า ดังนี้ ผู้ อันพระเถระ งามแล้ว ในสำนัก ของพระตถาคตเจ้า บอกแล้ว ซึ่งความที่ (แห่งเปรต ท.) มีเปรตมีร่างแห่งกระดูก เป็นต้น เป็นผู้อันตนเห็นแล้ว บอกแล้ว กะสทธรรมมิก ท. ๕ ผู้อันไฟไหม้อยู่ กับ (ด้วยบริวาร ท.) มีบาตร และจิวรและประคตเฮอร์เป็นต้น โดยนัย มีคำว่า ดูก่อนท่าน ผู้มีอายุ ท. อ.เรา ช้ามลงอยู่ จากภูเขาชื่อว่าคิชฌกุฏ ได้เห็นแล้ว ซึ่งภิกษุ (ในพระพุทธศาสนา) นี้ ผู้ไปอยู่ สู้อ่างฟ้า, แม้ อ.กาย ของภิกษุนั้น เป็นกายอันไฟติดทั่วแล้ว ย่อมเป็น ดังนี้ เป็นต้น ๕

อ.พระศาสดา ตรัสบอกแล้ว ซึ่งความที่ (แห่งสัตว์ ท.) เหล่านั้น ผู้ บวชแล้ว ในศาสนา ของพระทสพลพระนามว่ากัสสปะ ไม่อาจอยู่ เพื่ออันกระทำ (ซึ่งอาการ) อันสมควร แก่บรรพชา เป็นผู้ลามก เมื่อทรงแสดง ซึ่งวิบาก ของกรรมคือความประพฤติชั่ว แห่งภิกษุ ผู้ลามก ท. ผู้มันแล้ว (ในที่)นั้น ในขณะนั้น ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

(อ.ชน ท.) มาก มีค้ออันผ้ากาสาอะพันแล้ว มีธรรมอันลามก เป็นผู้ไม่สำรวมแล้ว (ย่อมเป็น), (อ.ชน ท.) เหล่านี้ ผู้ลามก ย่อมเข้าถึง ซึ่งนรก เพราะกรรม ท. อันลามก ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ) ว่า มีค้อ อันพันผ้ากาสาอะ พันแล้ว (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้หน้า (แห่งบท)ว่า **กาสาวกณฺฐา** ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ) ว่า มีธรรมอันลามก (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ปาปธมฺมา** ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ) ว่า เป็นผู้เว้นแล้ว จากความสำรวมโดยทวารมีกาย เป็นต้น (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อสนฺยตา** ดังนี้ ๕ อ.อธิบายว่า อ.บุคคลผู้ลามก ท. ผู้มีรูปอย่างนั้น ย่อมเข้าถึง ในนรก เพราะอกุศลกรรม ท. อัน อันตน กระทำแล้ว, (อ.บุคคลผู้ลามก ท.) เหล่านี้ ไหม้แล้ว (ในนรก) นั้น เคลื่อนแล้ว (จากนรก) นั้น ย่อมไหม้ อย่างนี้ แม้ในเปรต ท. ด้วยผลอันสูงแล้วเหลือลง ดังนี้ (อันบัณฑิต พึงทราบ) ๕

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยผล ท.) มีโสดาปัตติผล เป็นต้น ดังนี้แล ๕

**อ.เรื่องแห่งสัตว์ผู้อันความทุกข์บีบคั้นแล้ว
(จบแล้ว) ๕**

๒. ทุกขปีพิตสตุตฺตฺวตฺตฺตฺ.

“**กาสาวกณฺฐา** อิมํ ฆมฺมเทสนํ สตุตฺตา เขตฺตวเน วิหรนฺโต ทุกฺขจิตฺตผลานุกาเวเน ปิพิตฺเต สตุตฺเต อารพฺภ กเถสิ.

อายุสฺมา หิ มหาโมคฺคัลลาโน ลกฺขณตฺตเถเรน สทฺธิ คิชฺฌกุฏฺฐา ปพฺพตา โอรุหนฺโต อญฺจิสฺสงฺขลิกเปตาทีนํ อตฺตภาเว ทิสฺวา สิตํ กโรนฺโต ลกฺขณตฺตเถเรน สิตการณํ ปญฺโญ “อกาโล อารุโส อิมสฺส ปญฺหสฺส, ตถาคตฺสสฺส สนฺติเก มํ ปุจฺเจยฺยาสีตี วตฺวา ตถาคตฺสสฺส สนฺติเก เถเรน ปญฺโญ อญฺจิสฺสงฺขลิกเปตาทีนํ ทิฏฺฐกาวั อากิจฺชิตฺวา “อิธานํ อารุโส คิชฺฌกุฏฺฐา ปพฺพตา โอรุหนฺโต อทฺทสํ ภิกฺขุ เวหาสํ คจฺจนฺตํ, ตสฺส กาโยปิ อาทิตฺโต โหตีติอาทินา นเยน สทฺธิ ปตฺตจิวรกายพฺนฺธนาทีนํ ทฺยหฺมาเน ปญฺจ สหมฺมิกเก อารุเจสิ.

สตุตฺตา เตสํ กสฺสปทสพลสฺส สาสเน ปพฺพชิตฺวา ปพฺพชฺชชาย อนุรูปํ กาดุํ อสฺสโกนฺตานิ ปาปภาวํ อากิจฺชิตฺวา ตสฺมี ขณฺ เตตฺต นิสินฺนานิ ปาปภิกฺขุณฺ ทฺยจฺจิตกมฺมสฺส วิปากํ ทสฺเสนฺโต อิมํ คาถมาห

“**กาสาวกณฺฐา** พหโว ปาปธมฺมา อสนฺยตา, ปาปา ปาเปหิ กมฺเมหิ นิริยํ เต อูปปฺชฺชเรติ.

ตตฺต **กาสาวกณฺฐา**: กาสาเวเน ปลิวิจิตกณฺฐา. **ปาปธมฺมา**: ลามกธมฺมา. “**อสนฺยตา**: กายาทิสฺสนฺยทวิริทิตา. ตถารุปา ปาปปคฺคฺลา อตฺตนา กเตหิ อญฺจิสฺสงฺขลิกเปตาทีนํ นริเย อูปปฺชฺชเรติ, เต ตตฺต ปจิตฺวา ตโต จุตฺวา ปกฺกาวเสเสน เปเตสฺสปี เหวํ ปจฺจฺนฺตีตี อตฺโต.

เทศนาวสานเน พหุ โสตาปตฺตผลาทีนํ ปาปญฺนีสุตี.

ทุกขปีพิตสตุตฺตฺวตฺตฺ.

**๓. อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้อยู่ที่ฝั่งแห่งแม่น้ำ
ชื่อว่าวัดคุมุทา
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕**

๓. วัดคุมุทาตรียภิกษุวตถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อทรงอาศัย ซึ่งเมืองไพสาลี ประทับอยู่ในป่ามหาวัน ทรงปรารภ ซึ่งภิกษุ ท. ผู้อยู่ที่ฝั่งแห่งแม่น้ำชื่อว่าวัดคุมุทา ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **เสยโย อโยคุโพ** ดังนี้ เป็นต้น ๕

อ.เรื่อง มาแล้ว ในอุตตริมนุษยธรรมปาราชิกนั้นเที่ยว ๕ ก็ในกาลนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว กะภิกษุ ท. เหล่านั้น ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. ก็ อ.เธอ ท. กล่าวแล้ว ซึ่งคุณอันบุคคลพึงพรรณนาแห่งอุตตริมนุษยธรรม ของกันและกัน แก่คฤหัสถ์ ท. เพื่อประโยชน์แก่ท้อง หรือ ดังนี้ (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระเจ้าข้า (อ.อย่างนั้น) ดังนี้ (อันภิกษุ ท.) เหล่านั้น กราบพูลแล้ว, ทรงติเตียนแล้ว ซึ่งภิกษุ ท. เหล่านั้น โดยปริยายมิใช่หนึ่ง ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

หากว่า (อ.ภิกษุ) ผู้มีศีลอันโทษประทุษร้ายแล้ว
ผู้ไม่สำรวมแล้ว ฟังฉัน ซึ่งก้อนข้าว ของชาวแวนแคว้น ไต
อ.ก้อนแห่งเหล็ก อันร้อนแล้ว อันมีเปลวแห่งไฟ-
เป็นเครื่องเปรียบ อัน อันภิกษุ ฉนั้นแล้ว เป็นสภาพประเสริฐกว่า
(กว่าอันฉัน ซึ่งก้อนข้าวของชาวแวนแคว้น แห่งภิกษุ-
ผู้มีศีลอันโทษประทุษร้ายแล้ว นั้น ย่อมเป็น) ดังนี้ ๕

อ.อรรถ ว่า (อ.บุคคล) ผู้มีศีลอันโทษประทุษร้ายแล้ว คือว่า อ.บุคคลผู้มีศีลออกแล้ว ผู้ไม่สำรวมแล้ว (โดยทวาร ท.) มีกาย เป็นต้น ปฏิญญาอยู่ ว่า (อ.เรา) เป็นสมณะ ย่อมเป็น ดังนี้ รับแล้ว ฟังฉัน ซึ่งก้อนข้าวของชาวแวนแคว้น อัน (อันชน ท.) ผู้อยู่ในแวนแคว้นโดยปกติ ถวายแล้ว ด้วยศรัทธา ไต, อ.ก้อนแห่งเหล็ก อัน (อันไฟ) ติดทั่วแล้ว อันมีสีเพียงดั่งสีแห่งไฟ อัน (อันภิกษุ) ฉนั้นแล้ว เป็นสภาพประเสริฐกว่า คือว่า เป็นสภาพดีกว่า (กว่าอันฉัน ซึ่งก้อนข้าวของชาวแวนแคว้น แห่งภิกษุ ผู้มีศีลอันโทษประทุษร้ายแล้ว) นั้น (ย่อมเป็น) ๕ (อ.อันถาม) ว่า (อ.ก้อนแห่งเหล็ก อันร้อนแล้ว อันมีเปลวไฟเป็นเครื่องเปรียบ อัน อันภิกษุ ฉนั้นแล้ว เป็นสภาพประเสริฐกว่า กว่าอันฉัน ซึ่งก้อนข้าวของชาวแวนแคว้น แห่งภิกษุ ผู้มีศีลอันโทษประทุษร้ายแล้ว นั้น ย่อมเป็น) เพราะเหตุไร (ดังนี้) ๕ (อ.อันแก่) ว่า เพราะว่า อ.อัตภาพหนึ่ง ฟังใหม่ เพราะปัจจัยแห่งอันบริโภคนั้น, แต่ที่ว่า (อ.ภิกษุ) ผู้มีศีลอันโทษประทุษร้ายแล้ว ฉนั้นแล้ว (ซึ่งก้อนข้าว) อันชนพึงถวายด้วยศรัทธา ฟังใหม่ ในนรก สิ้นร้อยแห่งชาติ ท. แม้มิใช่หนึ่ง (ดังนี้) ดังนี้ (ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ยญเจ ฎญเชยย** ดังนี้ เป็นต้น ๕

**“เสยโย อโยคุโพติ อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตุถา
เวสาลียํ นิสุสาย มหาเวเน วิหรนฺโต วัดคุมุทาตรีเย
ภิกษุ อารพฺภ กเถสิ.**

วตถุ อุตตริมนุษยธรรมปาราชิก อาคตเมว.
ตทา หิ สตุถา เต ภิกษุ “ก็ ปน ตุมเห ภิกษุเว
อุทฺรสุสตุถาย คิหิเน ญญมญญสุส อุตตริมนุษย-
ธรรมสุส วถฺถุณ ภาสิตุถาติ วตฺถวา, เตหิ “อาม ฆนฺเตติ
วตฺเต, เต ภิกษุ อเนกปริยาเยเน วิครหิตฺวา อิมํ
คาถมาห

**“เสยโย อโยคุโพ ฎตุโต ตตุโต อคฺคิสิชฺชูปโม,
ยญเจ ฎญเชยย ทฺสุสิโล ฎฺจปิณฺฑํ อสญฺญโตติ.**

ตตถ **“ยญเจ ฎญเชยยาติ:** ยํ ทฺสุสิโล
นิสุสิลปฺคุคฺโคโล กายาทีหิ อสญฺญโต ฎฺจวาสิหิ
สทฺถาย ทินฺนํ ฎฺจปิณฺฑํ “สมโณมฺหิตี ปฏิชานนฺโต
คเหตฺวา ฎญเชยย, ตโต อาทิตฺโต อคฺคิวิณฺโณ
อโยคุโพ ฎตุโต เสยโย สฺนุทฺรตโร. ก็การณา?
ตปฺปจฺจยา หิ เอโก อตฺตภาโว ฌาเยยฺย, ทฺสุสิโล
ปน สทฺธาเทยฺย ฎญชิตฺวา อเนกานิปี ชาติสตานิ
นโรเย ปจฺเจยฺยาติ อตฺโต.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน. ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยมผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

เทศนาว่าสาเน พหู โสตาปัตติผลลาทีนิ ปาปุณีสสูติ.

อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้อยู่ที่ฝั่งแห่งแม่น้ำ
ชื่อว่าวคคุมุทา
(จบแล้ว) ฯ

วคคุมุทาทิริยภิกษุขุดตุ.

๔. อ.เรื่องแห่งบุตรของเศรษฐีชื่อว่าเขมกะ
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๔. เขมกะเสฏฐิปุตตวตตุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ซึ่งบุตรของเศรษฐีชื่อว่าเขมกะ ผู้เป็นหลาน ของเศรษฐี
ชื่อว่าอนาถปิณฑิกะ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า
จตุตถาริ จานานิ ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“จตุตถาริ จานานิ อิมํ ฆมฺมเทสนํ สตุถา เขตวเน
วิหระนุโต อนาถปิณฑิกัสสุส ภาคินเญยฺย เขมกํ นาม
เสฏฐิปุตฺตํ อารพฺภ กเถสิ.

ได้ยินว่า (อ.นายเขมกะ) นั้น เป็นผู้มั่งรุ่มงาม ได้เป็นแล้ว ฯ
อ.หญิง ท. โดยมาก เห็นแล้ว (ซึ่งนายเขมกะ) นั้น ผู้อันภาคะครอบงำแล้ว
ไม่ได้โอกาสแล้ว เพื่ออันตั้งอยู่ด้วยดี โดยภาวะอันเป็นของตน ฯ
(อ.นายเขมกะ) แม้นั้น เป็นผู้ยินดียิ่งแล้วในกรรมคืออันคบหา
ซึ่งทาระของชายอื่นเที่ยว ได้เป็นแล้ว ฯ ครั้งนั้น อ.ราชบุรุษ ท. จับแล้ว
(ซึ่งนายเขมกะ) นั้น ในเวลากลางคืน แสดงแล้ว แก่พระราชา ฯ
อ.พระราชา ไม่ตรัสแล้ว (ซึ่งพระดำรัส) อะไรๆ (แก่นายเขมกะ) นั้น
(ด้วยอันทรงดำริ) ว่า อ.เรา ย่อมลระอาย ต่อเศรษฐี ดังนี้
(ทรงยังราชบุรุษ ท.) ให้ปล่อยแล้ว ฯ แต่ว่า (อ.นายเขมกะ) นั้น
ไม่งดเว้นแล้ว นั้นเที่ยว ฯ

โส กิร อภิรุโป อโหสิ. เยภุญเยน อิตถิโย ตํ ทิสฺวา
ราคาภิกฺขุตา สกภาเวน สณฺจาทุํ นาสกฺขิสฺสุ. โสปี
ปรทารกมฺมาภิรโตว อโหสิ. อถ นํ รัตติ ราชนฺริสา
คเหตุวา รมฺโถว ทสฺเสสุํ. ราชา “มหาเสฏฐิสฺสุ
ลชฺชามิตี ตํ ภิกฺขุจึ อวตฺวา วิสฺสชฺชปาเปสิ. โส ปน
เนว วิรมิ.

ครั้งนั้น อ.ราชบุรุษ ท. จับแล้ว (ซึ่งนายเขมกะ) นั้น แสดงแล้ว
แก่พระราชา แม้นในครั้งที่ ๒ แม้นครั้งที่ ๓ ฯ อ.พระราชา
(ทรงยังราชบุรุษ ท.) ให้ปล่อยแล้วนั้นเที่ยว ฯ อ.มหาเศรษฐี ฟังแล้ว
ซึ่งความเป็นไปนั้น พาเอา (ซึ่งนายเขมกะ) นั้น ไปแล้ว สู้สำนัก
ของพระศาสดา กราบทูลแล้ว ซึ่งความเป็นไปนั้น กราบทูลแล้ว ว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.พระองค์ ท.) ขอจงแสดง ซึ่งธรรม
(แก่นายเขมกะ) นี้ เกิด ดังนี้ ฯ อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ซึ่งกถาอัน
แสดงซึ่งความสังเวช (แก่นายเขมกะ) นั้น เมื่อทรงแสดง ซึ่งโทษ
ในอันคบหาซึ่งทาระของชายอื่น ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ท.
เหล่านี้ว่า

อถ นํ ทุตฺตยปี ตตฺตยปี ราชนฺริสา คเหตุวา รมฺโถว
ทสฺเสสุํ. ราชา วิสฺสชฺชปาเปสิเยว. มหาเสฏฐิ ตํ ปวตฺตึ
สุตฺวา ตํ อาทาย สตุถุ สนฺตึกํ คนฺตฺวา ตํ ปวตฺตึ
อาโรเจตฺวา “ภานฺเต อิมฺสฺส ฆมฺมํ เทเสถาตี อาห.
สตุถา ตสฺส สํเวคกํ กเถตฺวา ปรทารเสวนาย โทสิ
ทสฺเสนฺนโต อิมฺมา คาถา อภาสิ

อ.นระ ผู้ประมาทแล้ว ผู้เข้าไปคบหาซึ่งทาระของชายอื่น-
โดยปกติ ย่อมถึง ซึ่งฐานะ ท. ๔, คือซึ่งการได้ซึ่งบาปมิใช่บุญ
(ที่หนึ่ง) คือซึ่งการนอนอันไม่เป็นที่ต้องการ (ที่ ๒)
คือซึ่งอันนินทา ที่ ๓ คือซึ่งนรก ที่ ๔ ๕ อ.อันได้ซึ่งเหตุ-
มิใช่บุญ ด้วย อ.คติ อันลามก ด้วย (ย่อมมี แก่นระ นั้น),
อ.ความยินดี (กับ ด้วยหญิง) ผู้กลัวแล้ว (แห่งชาย) ผู้กลัวแล้ว
เป็นธรรมชาติหนึ่ง (ย่อมเป็น) ด้วย, อ.พระราชชา
ย่อมทรงลง ซึ่งอาชญา อันหนัก ด้วย, เพราะเหตุอัน อ.นระ
ไม่พึงคบหา ซึ่งทาระของชายอื่น ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ) ว่า ซึ่งเหตุแห่งทุกข์ ท. (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้ หนา
(แห่งบท) ว่า **จานานิ** ดังนี้ (อ.อรรถ) ว่า ผู้มาตามพร้อมแล้ว
ด้วยอันสละลงซึ่งสติ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ปมตโต** ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ) ว่า
ย่อมถึง (ดังนี้ แห่งบท) ว่า ปาปุมภาติ ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ) ว่า ผู้เข้าไปเสพอยู่
ซึ่งทาระ ของชายอื่น ชื่อว่าผู้ประพฤตินอกทางโดยปกติ (ดังนี้
แห่งบท) ว่า **ปรทารูปเสวี** ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ) ว่า ซึ่งอันได้ซึ่งอกุศล
(ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อปุญญลามภ** ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ) ว่า (อ.ตน)
ย่อมปรารถนา โดยประการใด, (อ.นระ) ไม่ได้แล้ว ซึ่งอันนอน
โดยประการนั้น ย่อมได้ ซึ่งอันนอน ตลอดกาล อัน (อันตน)
ไม่ปรารถนาแล้ว คือว่า อันนินทหนึ่งนั้นเที่ยว (ดังนี้ แห่งบท) ว่า
นนิกามเสยฺย ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ) ว่า อ.อันได้ซึ่งเหตุมิใช่บุญนี้ ด้วย อ.คติ อันบัณฑิต
นับพร้อมแล้วว่านรก อันชื่อว่าบาป เพราะเหตุมิใช่บุญนั้น ด้วย
ย่อมมี (แก่นระ) นั้น อย่างนี้ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อปุญญลามภ ๑**
ดังนี้ เป็นต้น, (อ.อรรถ) ว่า อ.ความยินดี กับ ด้วยหญิง ผู้กลัวแล้ว
(แห่งชาย) ผู้กลัวแล้ว นั้น ไต, (อ.ความยินดี) แม้เป็น เป็นธรรมชาติ
หนึ่งหนึ่ง คือว่า เป็นธรรมชาติหนึ่งหนึ่ง ย่อมเป็น (ดังนี้
แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **รติ ๑ โลกิกา** ดังนี้ เป็นต้น ๕
(อ.อรรถ) ว่า อ.พระราชชา ย่อมทรงลง ซึ่งอาชญา อันหนัก
ด้วยสามารถแห่งเหตุมีการตัดซึ่งมือเป็นต้นด้วย (ดังนี้ แห่งบท) ว่า
ครุก ดังนี้ เป็นต้น ๕ อ.อรรถว่า (อ.นระ) คบหาอยู่ ซึ่งทาระของชาย
อื่น ย่อมถึง (ซึ่งฐานะ ท.) มีเหตุมิใช่บุญเป็นต้น เหล่านี้ เหตุใด,
เพราะเหตุอัน (อ.นระ) ไม่พึงคบหา ซึ่งทาระของชายอื่น ดังนี้
(แห่งบท) ว่า **ตสฺมา** ดังนี้ เป็นต้น ๕

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.นายเขมกะ ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว
ในไสตปาตติผล ๕ อ.มหาชน (ยังกาล) ให้น้อมไปล่วงวิเศษแล้ว
สบาย จำเดิม (แต่กาล) นั้น ๕ (อ.อันถาม) ว่า ก็ อ.บุรพกรรม
(ของนายเขมกะ) นั้น เป็นอย่างไร (ย่อมเป็น) ดังนี้ ๕

“จตุตถ จานานิ นโร ปมตโต
อาปชฺชตี ปรทารูปเสวี:
อปุญญลามภ นนิกามเสยฺย
นินทํ ตติยํ นิรยํ จตุตถํ.
อปุญญลามภ ๑, คติ ๑ ปาปิกา,
ภิตฺตสฺส ภิตาย รติ ๑ โลกิกา,
ราชา ๑ ทณฺฑํ ครุกํ ปณฺเฑติ;
ตสฺมา นโร ปรทารํ น เสเวติ.”

ตตถ “**จานานิติ:** ทุกฺขการณานิ. **ปมตโตติ:**
สติวิสุทฺตคฺเคน สมฺนฺนาคโต. อาปชฺชตีติ: ปาปุมภาติ.
ปรทารูปเสวีติ: ปรสฺส ทารํ อฺปฺเสวนฺโต อฺปฺเปลจาริ.
อปุญญลามภนฺติ: อฺกุสลลามภ. **นนิกามเสยฺยนฺติ:**
ยถา อิจฺฉติ; เหวํ เสยฺยํ อลภิตฺวา อนิจฺฉิตํ ปริตฺตกเมว
กาลํ เสยฺยํ ลภติ.

อปุญญลามภ ๑ ชาติ: เหวํ ตสฺส อยญฺ ๑
อปุญญลามภ เตน ๑ อฺปฺญฺเณน นิรยสงฺขาตา
ปาปิกา คติ โหติ. **รติ ๑ โลกิกาติ:** ยา ตสฺส ภิตฺตสฺส
ภิตาย อิตฺถิยา สทฺธิ รติ, สปิ โลกิกา ปริตฺตา โหติ.
ครุกนฺติ: ราชา ๑ หตฺถจฺเจทาทิวเสน ครุกํ ทณฺฑํ
ปณฺเฑติ. **ตสฺมาติ:** ยสฺมา ปรทารํ เสวนฺโต เอตานิ
อปุญฺญาทินิ ปาปุมภาติ; ตสฺมา ปรทารํ น เสเวยฺยาติ
อตุโถ.

เทศนาวสาเน เขมโก ไสตปาตติผล ปติฏฺฐหิ.
ตโต ปฏฺฐาย มหาชนํ สุขํ วิตฺตินาเมสิ. “ก็ ปนฺสฺส
ปฺพุพฺพกมฺมนฺติ.”

(อ.อันแก่) ว่า ได้ยินว่า ในกาลแห่งพระพุทธเจ้าพระนามว่ากัสสปะ (อ.นายเขมกะ) นั้น เป็นคนปล้ำผู้สูงสุด เป็น ยกขึ้นแล้ว ซึ่งธงแผ่นผ้า อันเป็นวิการแห่งทอง ท. ๒ บนพระสถูปอันเป็นวิการแห่งทอง ของพระศัพท ตั้งไว้แล้ว ซึ่งความปรารถนา ว่า (อ.หญิง ท.) ผู้เหลื่อลง เว้น ซึ่งหญิงผู้เป็นญาติและหญิงผู้เป็นไปกับด้วยโลหิต ท. เห็นแล้ว ซึ่งเรา จงกำหนด ดังนี้ ฯ

(อ.กรรม) นี้ เป็นบุรพกรรม (ของนายเขมกะ) นั้น (ย่อมเป็น) ดังนี้ ฯ เพราะเหตุอัน อ.หญิง ท. (ของชาย ท.) เหล่าอื่น เห็นแล้ว (ซึ่งนายเขมกะ) นั้น ในที่ (แห่งนายเขมกะ) นั้น บังเกิดแล้ว ไม่ได้โอกาสแล้ว เพื่ออันตั้งอยู่ด้วยดี โดยภาวะอันเป็นของตน ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งบุตรของเศรษฐีชื่อว่าเขมกะ (จบแล้ว) ฯ

เขมกะเสฏฐิปุตตวตถุ.

๕. อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้อันบุคคลพึงว่าได้โดยยาก (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๕. ทุพพจภิกษุวตถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตะวัน ทรงปรารภ ซึ่งภิกษุผู้อันบุคคลพึงว่าได้โดยยาก รูปใดรูปหนึ่ง ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า กุโส ยถา ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“กุโส ยถาติ อิมิ ฆมฺมเทสนํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต อญฺญตรํ ทุพพจภิกฺขุํ อารพฺภ กเถสิ.

ได้ยินว่า อ.ภิกษุ รูปหนึ่ง ไม่แก้งแล้ว เด็ดแล้ว ซึ่งหญ้า ต้นหนึ่ง ครั้นเมื่อความสงสัย เกิดขึ้นแล้ว เข้าไปหาแล้ว ซึ่งภิกษุรูปหนึ่ง บอกแล้ว ซึ่งความที่ (แห่งกรรมเป็นกรรม) อันตน กระทำแล้ว ถามแล้ว ว่า คุณอนท่านผู้มีอายุ (อ.ภิกษุ) ไต่ ย่อมเด็ด ซึ่งหญ้า, (อ.วิติกกมนะ) อะไร ย่อมมี (แก่ภิกษุ) นั้น ดังนี้ ฯ

เอโก กิร ภิกฺขุ อสญฺจิจฺจ เอกํ ติณํ จินฺหิตฺวา, กุกฺกุจฺเจ อุปฺปนฺเน, เอกํ ภิกฺขุํ อุปสงฺกมิตฺวา “อาวุโส โย ติณํ จินฺหติ, ตสฺส กิ โหตีติ อุตฺตนา กตภาวํ อาโรเจตฺวา ปุจฺฉิ.

ครั้งนั้น (อ.ภิกษุนอก) นี้ กล่าวแล้ว (แก่ภิกษุ) นั้น ว่า อ.ท่าน ย่อมกระทำ ซึ่งความสำคัญ ว่า (อ.วิติกกมนะ) อะไรๆ ย่อมมี ดังนี้ เพราะเหตุแห่งหญ้า (อันท่าน) เด็ดแล้ว, (อ.วิติกกมนะ) อะไรๆ (ในเหตุ) นี้ ย่อมมี หามิได้, แต่ว่า อ.ท่าน แสดงแล้ว ย่อมพ้นได้ ดังนี้ ถอนแล้ว ซึ่งหญ้า ด้วยมือ ท. ทั้ง ๒ ได้ถือเอาแล้ว แม้เอง ฯ อ.ภิกษุ ท. กราบทูลแล้ว ซึ่งความเป็นไปทั่ว นั้น แก่พระศาสดา ฯ อ.พระศาสดา ทรงติเตียนแล้ว ซึ่งภิกษุ นั้น โดยปริยายมิใช่หนึ่ง เมื่อทรงแสดง ซึ่งธรรม ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ท. เหล่านี้ ว่า

อถ นํ อิตโร “ตฺวํ ติณฺสุส จินฺนการณํ กิณฺุจ โหตีติ สญฺจํ กโรสี, น เขตฺถ กิณฺุจ โหติ, เทเสตฺวา ปน มุจฺจสีติ วตฺวา สยํปี อุโภหิ หตฺถเถหิ ติณํ ลุณฺุจิตฺวา อคฺคเหสิ. ภิกฺขุ ตํ ปวตฺตี สตุถุ อาโรเจสุ. สตุถา ตํ ภิกฺขุํ อเนกปริยาเยน วิครหิตฺวา ฆมฺมํ เทเสนฺโต อีมา คาถา อภาสิ

อ.หญ้าคา อัน อันบุคคลจับไม่ดีแล้ว ย่อมตามบาด ซึ่งมีอนันท์ยว ฉันไค, อ.คุณเครื่องแห่งความเป็นสมณะ อัน อันบุคคล ลูบลำข้าวแล้ว ย่อมคร่ำเข้าไป ในนรก (ฉันนั้น) ฯ อ.การงาน อันย่อหย่อน อย่างใดอย่างหนึ่ง ด้วย อ.วัตร ไค อันคร่ำหมองพร้อมแล้วด้วย, อ.พรหมจรรย์ อันบุคคล- พึงระลึกด้วยความสงสัย (ไค) ด้วย, (อ.กรรมมีอย่าง ๓) นั้น เป็นกรรมมีผลมาก ย่อมเป็น หามิได้ ฯ หากว่า (อ.บุคคล) พึงกระทำ (ซึ่งกรรม ไค) ไชริ์, พึงกระทำ (ซึ่งกรรม) นั้น, พึงบากบั่น (ซึ่งกรรม) นั้น มันคง, เพราะว่า อ.สมณะธรรม- เป็นเครื่องเว้นรอบ อันหย่อน ย่อมเกลี้ยลง ซึ่งอุสิ ยิง ดังนี้ ฯ

“กุโส ยถา ทฺคุคฺคิโต หตฺถเมวานุกฺกนฺตติ, สามญฺญํ ทฺปฺปรามภฺจํ นิรยาเยปฺกขุตฺตติ. ยงฺกิณฺุ จิ สิจฺฉิถํ กมฺมํ, สงฺกสุสฺรํ พฺรหฺมจริยํ, สงฺกิลฺุจฺญจ ยํ วตฺ, น ตํ โหติ มหฺปผลํ. กยิรา เจ กยิราเถนํ, ทพฺพฺหมนํ ปฺรกฺกเม; สิจฺฉิโถ หิ ปฺริพฺพาไซ ภิโย อากิเรต ธรรมฺติ.

อ.หญ้า มีคมอันบาง ชนิดใดชนิดหนึ่ง แม้ อ.ใบแห่งตาล โดยกำหนดมีไม้ที่สุด ชื่อว่า หญ้าคา (ในพระคาถา) นั้น ๆ หญ้าคา นั้น อัน (อันบุคคล) ใด จับไม้ได้แล้ว ย่อมตามบาด คือว่า ย่อมผ่า ซึ่งมี (ของบุคคล) นั้น ฉันใด, แม้ อ.คุณเครื่องความเป็นแห่งสมณะ อันบัณฑิตนัปร้อมแล้วว่าสมณธรรม ชื่อว่าอันบุคคลลุ่มกล้า ไม้ดีแล้ว เพราะความที่แห่งบุคคลมีบุคคลมีศีลอันขาดเป็นต้น (ย่อมคร่าเข้าไป ในนรก) ฉันนั้นนัยเดียว ๆ

อ.อรรถ ว่า ย่อม (ยังบุคคล นั้น) ให้บังเกิด ในนรก ดังนี้ (แห่งบาท แห่งพระคาถา) ว่า **นिरยาयुपกथมตติ** ดังนี้ ๆ (อ.อรรถ) ว่า อ.กรรม อะไรๆ อัน (อันบุคคล) กระทำแล้ว กระทำ ให้เป็นอันถือเอาย่อหย่อน เพราะอันกระทำ หละหลวม (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **สิถิล** ดังนี้ ๆ (อ.อรรถ) ว่า อันชื่อว่าเศร้าหมองพริ้วแล้ว เพราะอันเที่ยวไป ในอโคจร ท. มีหญิงแพศยาเป็นต้น (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **สงกิลิฏฐ** ดังนี้ ๆ (อ.อรรถ) ว่า อัน (อันบุคคล) พึงระลึก ด้วยความสงสัย ท. คือว่า อัน (อันบุคคล) เห็นแล้ว ซึ่งสงสัย แม้ผู้ประชุมกันแล้ว (ในกิจ ท.) มีกิจด้วยอุโบสถ เป็นต้น หนา ด้วยกิจ อย่างใดอย่างหนึ่ง ระลึกแล้ว ด้วยความสงสัย ท. แห่งตน คือว่า รังเกียจแล้ว คือว่า ระแวงแล้ว อย่างนี้ ว่า (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านี้ รู้แล้ว ซึ่งความประพฤติ แห่งเรา เป็นผู้ใคร่ เพื่ออันยกวัตร ซึ่งเรา (เป็น) ประชุมกันแล้ว แน่แท้ ดังนี้ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **สงกสสร** ดังนี้ ๆ อ.อรรถ ว่า อ.พรหมจรรย์ อันบัณฑิต นัปร้อมแล้วว่าสมณธรรม นั้น คือว่า มีอย่างนี้เป็นรูป เป็นพรหมจรรย์ มีผลมาก ย่อมมี แก่บุคคล นั้น หามิได้, เป็นพรหมจรรย์มีผลมาก ย่อมมี (แก่ชน ท.) แม้ผู้ถวายเป็นภิกษา (แก่บุคคล) นั้น เพราะความที่ (แห่งพรหมจรรย์ นั้น) เป็นพรหมจรรย์ไม่มีผลมาก (แก่บุคคล) นั้น ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **น ต โหติ** ดังนี้ ๆ

อ.อรรถ ว่า เพราะเหตุนี้ (อ.บุคคล) พึงกระทำ ซึ่งกรรม ใด, จงกระทำ (ซึ่งกรรม) นั้น นั้นเดียว (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **กยิรา เจ** ดังนี้ ๆ (อ.อรรถ) ว่า (อ.บุคคล) เป็นผู้มีการสมาทานอันตั้งลงแล้ว เพราะกระทำ (ซึ่งกรรม) นั้น ให้เป็นกรรมอันตนกระทำมันแล้ว เป็น พึงกระทำ (ซึ่งกรรม) นั้น (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **ทพฺพเมณํ ปรกฺกเม** ดังนี้ ๆ (อ.อรรถ) ว่า อ.สมณธรรม อัน (อันบุคคล) กระทำแล้ว ด้วยการถือเอาย่อหย่อน คือว่า อันถึงแล้ว ซึ่งภาวะมีความขาดเป็นต้น (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ปริพฺพาไซ** ดังนี้ ๆ (อ.อรรถ) ว่า อ.สมณธรรม มีอย่างนี้เป็นรูป ย่อมไม่อาจ เพื่ออัน นำไปปราศ (ซึ่งรูป) มีรูปคืออโรคจะเป็นต้น อันมีอยู่ ในภายใน, ย่อมเกลี้ยลง ซึ่งรูป มีรูปคืออโรคจะเป็นต้น แม้อันอื่น ในเบื้องบน (แห่งบุคคล) นั้น โดยแท้แล ดังนี้ (แห่งคำ) ว่า **ภยฺโย** ดังนี้ เป็นต้น ๆ

ตตฺถ “**กุโสติ**: ยงฺกิลฺลิจฺ ติชฺฌณารํ ติณฺ อนุตฺตมฺโส ตาลปณฺณมฺปี. ยถา โส กุโส เยน ทุคฺคหิตฺ ตสฺส หตฺถํ อนุกฺกนฺตติ ฆาเลติ; เอวเมว สมณธฺมฺมสงฺขาตํ สามณฺณมฺปี ขณฺทสฺสีลาทิตาย ทฺพปฺรามญฺจํ.

นिरยาयูปกथมตติ: นิรเย นิพพุตตาเปตตี อตุโธ.
สิถิลนฺตติ: โอิหียิตฺวา กฺรณฺณ สิถิลคฺคาหํ กตฺวา กตํ กิลฺลิจฺ กมฺมํ. **สงกิลิฏฐนฺตติ**: เวลียาทีเกสุ อโคจเรสุ จรณฺณ สงกิลิฏฐํ. **สงกสสรนฺตติ**: สงฺกาหิ สฺริตพฺพํ อุโปสถกิจฺจาทีสุ อุยฺยตเรณ กิจฺเจณ สมนฺนิปตตีปฺปี สงฺฆํ ทิสฺวา “อทุธา อิม มม จริยํ ญตฺวา มํ อุกฺขิปิตฺกามา สมนฺนิปติตาติ เอวํ อตฺตโน อาสงฺกาหิ สฺริตํ อุตฺตสฺสํกิตํ ปฺริสงฺกิตํ. **น ต โหติ**: ตํ เอวรูปํ สมณธฺมฺมสงฺขาตํ พฺรหฺมจฺริยํ ตสฺส ปุคฺคสฺส น มหปฺผลํ โหติ, ตสฺส อมหปฺผลภาเวณ ภิกฺขุขาทายกานํปิสฺส น มหปฺผลํ โหติติ อตุโธ.

กยิรา เจติ: ตสฺมา ยํ กมฺมํ กเรยฺย, ตํ กโรเตว. ทพฺพเมณํ **ปรกฺกเมติ**: ติรกตเมตํ กตฺวา อวญฺจิตสมทาทาโน หุตฺวา เอตํ กยิรา. **ปริพฺพาไซติ**: สิถิลคฺคาเหณ กโต ขณฺทสาทีภาวปฺตฺโต สมณธฺมฺโม. **ภยฺโยติ**: อพฺภนฺตเร วิชฺชมาณํ ราครฺชาที เอวรูปํ สมณธฺมฺโม อปเนตฺ น สกฺโกติ, อถไซ ตสฺส อุปฺริ อปฺริปี ราครฺชาที อากิริตตี อตุโธ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มากุ บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยมผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ๆ อ.ภิกษุ แม้นั้น ตั้งอยู่แล้ว ในความสำรวม ยังวิปัสสนา ให้เจริญแล้ว ในภายหลัง บรรลุแล้ว ซึ่งพระอรหัต ดังนี้แล ฯ

เทศนาว่าสาเน พหุ โสดาปัตติผลาทีนิ ปาปญฺเฐสุ. โสปี ภิกฺขุ สํเว จตฺวา ปจฺจนา วิปสฺสนํ วฑฺฒเตตฺวา อรหตฺตํ ปาปญฺเฐตี.

อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้อันบุคคลพึงว่าได้โดยยาก (จบแล้ว) ฯ

ทุพพจภิกษุวตฺถุ.

๖. อ.เรื่องแห่งหญิงผู้อันความริษยากระทำทั่วแล้ว (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๖. อิสสาปกตอิตถิวตฺถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งหญิง ผู้อันความริษยากระทำทั่วแล้ว คนใดคนหนึ่ง ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนานี้ว่า **อกต** ดังนี้เป็นต้น ฯ

“**อกต**นฺติ อิมํ ญมฺมเทสํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต อญฺเวยตฺรํ อีสสาปกตํ อิตฺถี อารพฺภ กเถสิ.

ได้ยินว่า อ.สามี (ของหญิง) นั้น ได้กระทำแล้ว ซึ่งความเซยชิด กับ ด้วยทาสีในเรือน คนหนึ่ง ฯ (อ.หญิง) นั้น ผู้อันความริษยากระทำทั่วแล้ว มัดแล้ว ซึ่งทาสี นั้น ที่มีและทำ ท. ตัดแล้ว ซึ่งหูและจมูก (ของนางทาสี) นั้น ใส่เข้าแล้ว ในห้องอันเปล่า ห้องหนึ่ง ปิดแล้ว ซึ่งประตู (กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่เจ้า (อ.ท่าน) จงมาเถิด, (อ.เรา ท.) ไปแล้ว สูวิหาร จักพึง ซึ่งธรรม ดังนี้ พาเอา ซึ่งสามี ไปแล้ว สูวิหาร เพื่ออันปกปิด ซึ่งความที่ แห่งกรรม นั้น เป็นกรรมอันตน กระทำแล้ว นั่ง พังอยู่ แล้ว ซึ่งธรรม ฯ

ตสฺสา กิร สามิโก เอกาย เคหทาสียา สหฺริ สนฺถวํ อกาลิ. สา อีสสาปกตา ตํ ทาสี หตฺถปาเทสุ พนฺธิตฺวา ตสฺสา กณฺณนาสํ ฉินฺทิตฺวา เอกสมฺมิตฺตจฺจคฺคฺพเก ปกฺขิปิตฺวา ทวารํ ปทฺทิตฺวา ตสฺส กมฺมสฺส อตฺตนา กตฺถาวํ ปฏิจฺฉาเทตฺถุ “เอหิ อญฺเวย, วิหารํ คนฺตฺวา ญมฺมํ สุณฺณิสฺสามาติ สามิกํ อาทาย วิหารํ คนฺตฺวา ญมฺมํ สุณฺณตี นิสฺสิทิ.

ครั้งนั้น อ.ญาติ ท. ผู้จรรยา (ของหญิง) นั้น มาแล้ว สูเรือน เปิดแล้ว ซึ่งประตู เห็นแล้ว ซึ่งประการอันแปลก นั้น (ยังกันและกัน) ให้ปลุกแล้ว ซึ่งทาสี ฯ (อ.ทาสี) นั้น ไปแล้ว สูวิหาร กราบทูลแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น แก่พระศพล ในท่ามกลางแห่งบริษัท ๔ ฯ อ.พระศาสดา ทรงสดับแล้ว ซึ่งคำ (ของทาสี) นั้น (ตรัสแล้ว) ว่า ชื่อ อ.ทุจจิต แม้มีประมาณน้อย (อันบุคคล) ไม่พึงกระทำ (ด้วยความคิด) ว่า อ.ชน ท. เหล่าอื่น ย่อมไม่รู้ (ซึ่งกรรม) นี้ ของเรา ดังนี้, (ครั้นเมื่อบุคคล) อื่น แม้ไม่รู้ชื่อ อ.สุจจิตนั้นเทียว (อันบุคคล) พึงกระทำ, เพราะว่า ชื่อ อ.ทุจจิต แม้อัน (อันบุคคล) ปกปิดแล้ว กระทำแล้ว ย่อมกระทำ ซึ่งการตามเผาในภายหลัง, อ.สุจจิต ยังความปราโมทย์นั้นเทียว ย่อมให้เกิด ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

อถสฺสา อาคนฺตฺกกา ภาตกา เคหํ อาคนฺตฺวา ทวารํ วิวริตฺวา ตํ วิปฺปการํ ทิสฺวา ทาสี โมจยีสฺสุ. สา วิหารํ คนฺตฺวา จตฺตปริสมชฺชเม ตมตฺถํ ทสฺพลสฺส อาโรเจสิ. สตฺถา ตสฺสา วจฺนํ สุตฺวา “ทุจฺจิตํ นาม อิทํ เม อญฺเวย ชนา น ชานนฺตฺตีติ อปฺปมตฺตกัปฺป น กาทพฺพํ, อญฺเวยสมฺมึ อชานนฺตฺเปสิ สุจฺริตเมว กาทพฺพํ, ปฏิจฺฉาเทตฺวา กตฺถปิ หิ ทุจฺจิตํ นาม ปจฺจนาตฺวา ปกโรติ, สุจฺริตํ ปาโมชฺชเมว ชเนตฺตีติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

(อ.กรรม) อันอันบุคคลกระทำชั่วแล้ว อันอันบุคคล-
ไม่กระทำแล้ว เป็นกรรมประเสริฐกว่า (ย่อมเป็น),
(อ.กรรม) อันอันบุคคลกระทำชั่วแล้ว ย่อมเฝ้า ในภายหลัง,
ส่วนว่า (อ.บุคคล) กระทำแล้ว (ซึ่งกรรม) ไດ ย่อมไม่-
เดืออคร้อนภายหลัง, (อ.กรรม) อันอันบุคคลกระทำดีแล้ว
(นั้น) อันอันบุคคลกระทำแล้ว เป็นกรรมประเสริฐกว่า
(ย่อมเป็น) ดังนี้ ฯ

“อกตํ ทุกุกฏํ เสຍโย, ปจจนา ตปฺปติ ทุกุกฏํ;
กตญจ สุกตํ เสຍโย, ยํ กตฺวา นานุตปฺปติตีติ.

(อ.อรรถ) ว่า อ.กรรม อันเป็นไปกับด้วยโทษ อันประกอบแล้ว
ในอันยังสัตว์ให้เป็นไปพร้อมเพื่ออบาย อันอันบุคคลไม่กระทำแล้ว
นั้นเทียว เป็นกรรมประเสริฐกว่า คือว่า เป็นกรรมประเสริฐ คือว่า
เป็นกรรมสูงสุด (ย่อมเป็น) (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา
(แห่งบท) ว่า **ทุกุกฏํ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า เพราะว่า (อ.กรรม) นั้น
ย่อมเฝ้า ในกาล (แห่งกรรม นั้น อันบุคคล) ระลึกตามแล้วและระลึก
ตามแล้วนั้นเทียว (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ปจจนา ตปฺปติ**
ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ส่วนว่า อ.กรรม อันไม่มีโทษ อันมีสุขเป็นกำไร
อันประกอบแล้วในอันยังสัตว์ให้เป็นไปพร้อมเพื่ออสูคติ นั้นเทียว
อันอันบุคคลกระทำแล้ว เป็นกรรมประเสริฐกว่า (ย่อมเป็น) ดังนี้
แห่งบท) ว่า **สุกตํ** ดังนี้ ฯ อ.อรรถ ว่า (อ.บุคคล) กระทำแล้ว
ซึ่งกรรม ไດ ย่อมไม่เดืออคร้อน ซื่อว่าย่อมไม่ตามเดืออคร้อน คือว่า
เป็นผู้มีความโสมนัสเกิดแล้วเทียว ย่อมเฝ้า ในภายหลัง คือว่า
ในกาลเป็นที่ระลึกตาม, (อ.กรรม) นั้น อันอันบุคคลกระทำแล้ว
เป็นกรรมประเสริฐ (ย่อมเป็น) ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า
ยํ กตฺวา ดังนี้ ฯ

ตตถ “**ทุกุกฏนฺติ:** สวาซุซึ อปายสํวตฺตนิกํ
กมฺมํ อกตเมว เสຍโย วรํ อุตฺตมํ. **ปจจนา ตปฺปติตี:**
ตี หิ อนุสฺสูริตานุสฺสูริตกาเล ตปฺปติเวย. **สุกตฺนฺติ:**
อนวซุซึ ปน สฺสูทฺวยํ สฺสูคติสํวตฺตนิกเมว กมฺมํ กตํ
เสຍโย. **ยํ กตฺวาตี:** ยํ กมฺมํ กตฺวา ปจจนา อนุสฺสูรณกาเล
น ตปฺปติ นานุตปฺปติ โสเมนสฺสูซขาโตว โหตี, ตํ
กตํ วรฺนฺตี อตฺถเ.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.อุบาสก ด้วย อ.หญิงนั้น ด้วย
ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในโศดาปัตติผล ฯ ก็แล (อ.ชน ท.) กระทำแล้ว
ซึ่งทาสนั้น ให้เป็นไท (ในที่) นั้นนั้นเทียว กระทำแล้ว ให้เป็นหญิง
ประพฤติซึ่งธรรมโดยปกติ ดังนี้แล ฯ

เทศนาวัสสาเน อุปาสโก จ สา จ อิตฺถี
โศดาปัตติผลเอ ปติฏฺฐหีสฺสู. ตญฺจ ปน ทาสี ตตฺถเวย
ภฺสูซึสฺสู กตฺวา ธมฺมจารินี กเรีสฺสูตี.

๑. เรื่องแห่งหญิงผู้อันความริษยากระทำทั่วแล้ว (จบแล้ว) ฯ

อิสสาปกตอิตฺถีวตฺถ.

๗. เรื่องแห่งภิกษุผู้จรรมา (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๗. อาคณฺตุกภิกฺขุวตฺถ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ซึ่งภิกษุ ท. ผู้จรรมา ผู้มาก ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา
นี้ ว่า **นคฺริ ยถา** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“**นคฺริ ยถาตี** อิมํ ธมฺมเทศนํ สตฺถา เขตวเน
วิหรนฺโต สมฺพหฺลเ อาคณฺตุเก ภิกฺขุ อารพฺภา กเถสิ.

ได้ยินว่า (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น เข้าไปจำแล้ว ซึ่งพรรษา
ในปัจจุบันนคร เมืองหนึ่ง อยู่แล้ว สบาย ในเดือนที่ ๑ ฯ อ.โจร ท.
มาแล้ว ในเดือนมีในท่ามกลาง ปล้นแล้ว ซึ่งโคจรคาม ของภิกษุ ท.
เหล่านั้น จับแล้ว (ซึ่งชน ท. กระทำ) ให้เป็นเชลย ได้ไปแล้ว ฯ
อ.มนุษย์ ท. ซ่อมแซมอยู่ ซึ่งปัจจุบันนคร นั้น เพื่อประโยชน์แก่อัน
ป้องกัน ซึ่งโจร ท. ไม่ได้แล้ว ซึ่งโอกาส เพื่ออันบำรุง ซึ่งภิกษุ ท.
เหล่านั้น โดยเคารพ จำเดิม (แต่กาล) นั้น ฯ

เต กิร เอกสฺมึ ปจฺจนฺเต วสุสฺสู อุคณฺตุวา
ปสมมาเส สฺสู วิหรีสฺสู. มชฺฐิมมาเส โจรา อาคณฺตุวา
เตสฺสู โคจรคามํ ปหริตฺวา กรมเว คเหตุวา อคฺมฺสฺสู.
ตโต ปฏฺฐาย มนุสฺสูสา โจรานํ ปฏิพาหนตฺถาย ตํ
ปจฺจนฺตนคฺริ อภิสฺสูขโรนฺตา เต ภิกฺขุ สกฺกจฺจํ
อุปฏฺฐาตุํ โอกาสํ น ลภีสฺสู.

(อ.ภิกษุ ท.) เหล่านี้ อยู่แล้ว ตลอดพรรษา ไม่ผาสุก มีพรรษา อันอยู่แล้ว ไปแล้ว สู่เมืองสาวดี เพื่ออันเฝ้า ซึ่งพระศาสดา ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา นั่งแล้ว ณ ส่วนข้างหนึ่ง ฯ

อ.พระศาสดา มีปฏิสันถารอันทรงกระทำแล้ว กับ (ด้วยภิกษุ ท.) เหล่านี้ ตรัสถามแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.เธอ ท.) อยู่แล้ว สบาย หรือ ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.ข้าพระองค์ ท. อยู่แล้ว สบาย ตลอดเดือนที่ ๑ นั้นเทียว, อ.โจร ท. ปล้นแล้ว ซึ่งบ้าน ในเดือนอันมีในท่ามกลาง, อ.ในมนุษย์ ท. ซ่อมแซมอยู่ ซึ่งเมือง ไม่ได้แล้ว ซึ่งโอกาส เพื่ออันบำรุง โดยเคารพ จำเดิม (แต่กาล) นั้น; เพราะเหตุนี้ อ.ข้าพระองค์ ท. อยู่แล้ว ตลอดพรรษา ไม่ผาสุก ดังนี้ (อันภิกษุ ท. เหล่านี้) กราบทูลแล้ว ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. อ.อย่าเลย, (อ.เธอ ท.) อย่าคิดแล้ว, ชื่อ อ.การอยู่ผาสุก เป็นอาการอันบุคคลหาได้โดยยาก ตลอดกาล เนื่องนิตย (ยอมเป็น), อ.มนุษย์ ท. เหล่านี้ คุ่มครองแล้ว ซึ่งเมือง ฉันไค, อ.อัน ชื่อ อันภิกษุ คุ่มครอง ซึ่งอัตภาพนั้นเทียว ฉันนั้น ย่อมควร ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

อนคร ชื่อว่าปัจจันตะ (อันมนุษย์ ท.) คุ่มครองแล้ว (กระทำ) ให้เป็นไปกับด้วยภายในและภายนอก ฉันไค, (อ.เธอ ท.) จงคุ่มครอง ซึ่งตน ฉันนั้น, อ.ขณะ อย่าได้เข้าไปล่วงแล้ว ซึ่งเธอ ท., เพราะว่า (อ.ชน ท.) ผู้ไปล่วงแล้วซึ่งขณะ เป็นผู้เพียบพร้อมแล้ว ในนรก (เป็นแล้ว) ย่อมเศร้าโศก ดังนี้ ฯ

อ.อรรถ ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. อ.นครชื่อว่าปัจจันตะ นั้น อันมนุษย์ ท. เหล่านี้ ผู้กระทำอยู่ (ซึ่งบริเวณ ท.) มีประตูและ กำแพงเป็นต้น ให้เป็นสถานที่มั่นคง (ชื่อว่าคุ่มครองแล้ว กระทำ) ให้เป็นไปกับด้วยภายใน (อ.นครชื่อว่าปัจจันตะ นั้น อันมนุษย์ ท. เหล่านี้) ผู้กระทำอยู่ (ซึ่งบริเวณ ท.) มีป้อมและคูเป็นต้น ให้เป็นสถานที่มั่นคง (ชื่อว่าคุ่มครองแล้ว กระทำ) ให้เป็นไปกับด้วยภายนอก เพราะเหตุนี้ (อ.นครชื่อว่าปัจจันตะ นั้น) ชื่อว่า (อันมนุษย์ ท. เหล่านี้) คุ่มครองแล้ว คือว่า กระทำแล้ว ให้เป็นไปกับด้วยภายในและเป็นไปกับด้วยภายนอก ฉันไค, ก็ อ.เธอ ท. ยังสติ ให้เข้าไปตั้งไว้แล้ว ปิดแล้ว ซึ่งทวาร ท. ๖ อันเป็นไปในภายใน ไม่ปล่อยแล้ว ซึ่งสติ อันรักษา ซึ่งทวาร, อ.อายุตนะ ท. ๖ อันมีในภายนอก อัน (อันอายุตนะ ท. อันเป็นไปในภายใน) ยึดถืออยู่ ย่อมเป็นไปพร้อม เพื่ออันเข้าไปกำจัด (ซึ่งอายุตนะ ท.) อันเป็นไปในภายใน โดยประการใด, กระทำแล้ว (ซึ่งอายุตนะ ท. อันเป็นไปในภายใน ๖) เหล่านี้ ให้เป็นอายุตนะ มั่นคง ด้วยการไม่ยึดถือ โดยประการนั้น ไม่ละแล้ว ซึ่งสติ อันรักษาซึ่งทวาร เพื่ออันไม่เข้าไป (แห่งอายุตนะ ท. อันมีในภายนอก) เหล่านี้ เทียวไปอยู่ ชื่อว่าจงคุ่มครอง ซึ่งตน ฉันนั้น ดังนี้ (ในบท ท.) เหล่านี้ หนา (แห่งบท) ว่า **สนฺตรพาทิริ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

เต อผาสุกั วสุลั วสิตฺวา วุตฺตวสุสา สตฺถุ ทสฺสนาย สาวตฺถิ คนฺตฺวา สตฺถาริ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตฺ นิสีทิสฺสุ.

สตฺถา เตหิ สทฺธิ กตฺตปฏิสนฺดาโร “กั ภิกฺขเว สุขั วสิตฺถาติ ปุจฺจิตฺวา, “ภนฺเต มยํ ปจฺจมาสมเว สุขั วสิมฺหา, มชฺฌิมมาเส โจรา คามํ ปหริสฺสุ, ตโต ปฏฺฐาย มนุสฺสา นคริ อภิสงฺขโรนฺดา สกฺกจฺจ อฺปฏฺฐาตุํ โอบาสํ น ลภิสฺสุ; ตสฺมา อผาสุกั วสุลั วสิมฺหาติ วุตฺเต, “อลิ ภิกฺขเว, มา จินฺตยิตฺถ, ผาสุวิหาโร นาม นิจฺจกาลํ ทูลลโฆ; ภิกฺขุณา นาม, ยถา เต มนุสฺสา นคริ โคปยิสฺสุ; เหวํ อตฺตภาวเมว โคปยิตฺถ วฏฺฏตีติ วตฺวา อิมิ คาทมาห

“นคริ ยถา ปจฺจนฺตํ คุตฺตํ สนฺตรพาทิริ;
เอวํ โคเปถ อตฺตทานิ, ขโณ โว มา อฺปจฺจคา;
ขณาตีตา หิ โสจฺนติ นิริยมฺหิ สมฺบปีตาติ.

ตตฺถ “**สนฺตรพาทิริ**นฺติ: ภิกฺขเว ยถา เตหิ มนุสฺเสหิ ตํ ปจฺจนฺตนคริ ทฺวารปาการาทีนึ ธิรานิ กโรนฺเตหิ สนฺตรํ อฏฺฐาลกปริชาทีนึ ธิรานิ กโรนฺเตหิ สพาทิรินฺติ สนฺตรพาทิริ คุตฺตํ กตฺ; เหวํ ตฺมุเห หิ สตี อฺปฏฺฐาเปตฺวา อชฺฌตฺติกาณิ ฉ ทฺวารานิ ปิทฺทิตฺวา ทฺวารรฺกฺขิกํ สตี อวิสฺสชฺเชตฺวา, ยถา คยฺหมานานิ พาทิรานิ ฉ อายตฺนานิ อชฺฌตฺติกาณิ อฺปฆาตาย สํวตฺตฺนฺติ; ตถา อคฺคฺหเถน ตานิ ธิรานิ กตฺวา เตลลํ อปฺปเวสาย ทฺวารรฺกฺขิกํ สตี อปฺปพฺหาย วิจฺจฺนฺตา อตฺตทานิ โคเปถาติ อตฺถโถ.

(อ.อรรถ) ว่า จริงอยู่ (อ.บุคคล) ไต ย่อมไม่คุ้มครอง ซึ่งตน อย่างนั้น, อ.ขณะ นี้ แม้ทั้งปวง คือ อ.ขณะเป็นที่เสด็จอุบัติแห่ง- พระพุทธเจ้า นี้ อ.ขณะเป็นที่อุบัติ ในมณฑลประเทศ อ.ขณะ แห่งสัมมาทิฐิ (อันบุคคล) ได้เฉพาะแล้ว อ.ขณะคือความที่ แห่งอายตนะ ท. ๖ ไม่บกพร่อง ย่อมก้าวล่วง ซึ่งบุคคล นั้น, อ.ขณะ นั้น จงอย่าก้าวล่วง ซึ่งเธอ ท. (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **ขณโว มา อุปจจาคา** ดังนี้ ฯ

อ.อรรถ ว่า เพราะว่า (อ.บุคคล ท.) เหล่าใด ไปล่วงแล้ว ซึ่งขณะ นั้น ด้วย, อ.ขณะ นั้น ไปล่วงแล้ว ซึ่งบุคคล ท. เหล่านั้น ด้วย, (อ.บุคคล ท.) เหล่านั้น เป็นผู้เพียบพร้อมแล้ว ในนรก เป็นแล้ว คือว่า บังเกิดแล้ว (ในนรก) นั้น ย่อมเศร้าโศก ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **ขณาตีตา** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น มีความ สังเวชอันเกิดขึ้นแล้ว ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในพระอรรหัต ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้จรรยา (จบแล้ว) ฯ

๘. อ.เรื่องแห่งนิครนถ์ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งนิครนถ์ ท. ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **อลชชิตาเย** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในวันหนึ่ง อ.ภิกษุ ท. เห็นแล้ว ซึ่งนิครนถ์ ท. ยังวาทเป็นเครื่องกล่าว ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ท. อ.นิครนถ์ ท. เหล่านี้ เป็นผู้ประเสริฐกว่า กว่านักบวชผู้ไม่มี- ท่อนผ้า ท. ผู้ไม่ปกปิดแล้ว โดยประการทั้งปวง (ย่อมเป็น), (อ.นิครนถ์ ท.) เหล่าใด ย่อมปกปิด แม้ซึ่งข้างมีเนก่อน ข้างหนึ่ง ก่อน, (อ.นิครนถ์ ท.) เหล่านั้น เห็นจะเป็นผู้เป็นไปกับด้วยความ- ละอาย (ย่อมเป็น) ดังนี้ ให้ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว ฯ

อ.นิครนถ์ ท. ฟังแล้ว ซึ่งคำนั้น กล่าวแล้วว่า อ.เรา ท. ย่อมปกปิด ด้วยเหตุ นั้น หามิได้, แต่ว่า อ.เรา ท. (คิดแล้ว) ว่า อ.ละออง ท. มีฝุ่นและธุลีเป็นต้นนั้นเทียว เป็นสภาพเนื่องเฉพาะแล้ว ด้วยชีวิตินทรีย์ (ย่อมเป็น), (ครั้นเมื่อความเป็น) อย่างนั้น (มีอยู่) (อ.ละออง ท.) เหล่านั้น ออย่าตกแล้ว ในภวณะแห่งภิกษา ท. ของเรา ท. ดังนี้ ย่อมปกปิด ด้วยเหตุ นี้ ดังนี้ กระทำแล้ว ซึ่งวาทเป็นเครื่องกล่าว มาก ด้วยสามารถแห่งการกล่าวและ- การกล่าวตอบ กับ (ด้วยภิกษุ ท.) เหล่านั้น ฯ

ขณโว มา อุปจจาคา: โย หิ เอวํ อุตตานํ น โคเปติ, ตํ ปุคฺคํ “อภัย พุทฺธบุปฺปาทฺทฺขณมฺหฺมฺมิมฺปเทส อุปฺปตฺติขฺณ สฺมฺมาทิฏฺฐิยา ปฏฺิลทฺทฺขณ จฺนฺนมายตฺนํ อเวกฺลทฺทฺขณติ สพุทฺธิ อภัย ขณ อติกฺมตฺติ; โส ขณ ตฺมฺเห มา อติกฺมตฺ.

ขณาตีตา: เย หิ ตํ ขณํ อตีตา, เต จ ปุคฺคเโส ขณ อตีโต; เต นิรยมฺหิ สฺมฺปิตา หุตฺวา ตตฺถ นินฺพฺพตฺติตฺวา โสจฺนฺตีติ อตฺถเ.

เทสนาวสาเน เต ภิกฺขุ อุปฺปนฺนสฺสเวคา อรหตฺเต ปตฺติจฺหีสฺสูติ.

อาคนตุกภิกษุขุตถุ.

๘. นิคฺคณจวตฺถุ.

“**อลชชิตาเยติ** อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตฺวเน วิหรนฺโต นิคฺคณฺเส อารพฺภ กเถสิ.

เอกสฺมี หิ ทิวเส ภิกฺขุ นิคฺคณฺเส ทิสฺวา กถํ สมฺภูจฺจาเปสฺสุ “อาวฺโส สพุทฺโส อปฺปฏิจฺจฺนฺเนหิ อเจลกเถหิ อิมํ นิคฺคณฺจฺวา วรตฺรา, เย เอกํ ปูริมฺปสฺสปี ตาว ปฏฺิจฺฉาเทนฺติ, สหิริกา มณฺเฒ เอตฺติ.

ตํ สุตฺวา นิคฺคณฺจฺวา “น มยํ เอเตน การเณน ปฏฺิจฺฉาเทม, ปัสฺสุรชาทโย ปน ปุคฺคลาเอว ชีวิตินฺทฺริยปฺปฏิพฺพตฺตา; เอวเมเต โน ภิกฺขาภาชเณสฺมา ปตฺตีสฺสูติ อิมินา การเณน ปฏฺิจฺฉาเทมาติ วตฺวา เตหิ สทฺธิ วาทปฺปฏิวาทวเสน พหุํ กถํ กรีสฺสุ.

อ.ภิกษุ ท. เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา กราบพูลแล้ว ซึ่งความ เป็นไปทั่ววันนั้น ในกาล (แห่งตน) นั้นแล้ว ฯ อ.พระศาสดา ตรัสแล้วว่า คุณก่อนภิกษุ ท. ชื่อ (อ.สัตถ์ ท.) ผู้ละอายแล้ว (ในเพราะวัตถุ) อัน อันบุคคล ไม่พึงละอาย ไม่ละอายอยู่ (ในเพราะวัตถุ) อัน อันบุคคล พึงละอาย เป็นผู้มั่งคั่งดีเป็นที่ไป ในเบื้องหน้า เทียว ย่อมเป็น ดังนี้ ฯ เมื่อทรงแสดง ซึ่งธรรม ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา ท. เหล่านั้นว่า

(อ.สัตถ์ ท.) ย่อมละอาย (ในเพราะวัตถุ) อันบุคคล- ไม่พึงละอาย ย่อมไม่ละอาย (ในเพราะวัตถุ) อันบุคคล- พึงละอาย ผู้ถือเอาด้วยดีซึ่งมัจฉาภิภูจฺจิมิ ย่อมไป สู่ทุกคติ ฯ (อ.สัตถ์ ท.) ผู้เห็นว่าอันบุคคลพึงกลัวโดยปกติ (ในวัตถุ) อันบุคคลไม่พึงกลัว ด้วย ผู้เห็นว่าอันบุคคลไม่พึงกลัวโดยปกติ (ในวัตถุ) อันบุคคลพึงกลัว ด้วย ผู้ถือเอาด้วยดีซึ่งมัจฉาภิภูจฺจิมิ ย่อมไป สู่ทุกคติ ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า เพราะภิกษุณะแห่งภิกษา อันอันบุคคลไม่พึงละอาย (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า **อลชชิตายเอ** ดังนี้ ฯ จริงอยู่ อ.ภิกษุณะแห่งภิกษา ชื่อว่าเป็นวัตถุอันบุคคล ไม่พึงละอาย (ย่อมเป็น) ฯ แต่ว่า อ.สัตถ์ ท. เหล่านั้น ปกปิดแล้ว (ซึ่งภิกษุณะแห่งภิกษา) นั้น เทียวไปอยู่ ชื่อว่า ย่อมละอาย (เพราะวัตถุอันบุคคลไม่พึงละอาย) นั้น ฯ (อ.อรรถ) ว่า เพราะอภัยวะ อันยังหิริให้กำเริบ อันอันบุคคลไม่ปกปิดแล้ว (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ลชชิตายเอ** ดังนี้ ฯ จริงอยู่ อ.อภัยวะอันยังหิริให้กำเริบ ชื่อว่า เป็นวัตถุอันบุคคลพึงละอาย (ย่อมเป็น) ฯ

แต่ว่า (อ.สัตถ์ ท.) เหล่านั้น ไม่ปกปิดแล้ว (ซึ่งอภัยวะ อันยังหิริให้กำเริบ) นั้น เทียวไปอยู่ ชื่อว่า ย่อมไม่ละอาย (ในเพราะวัตถุ) อันบุคคลพึงละอาย ฯ อ.อธิบายว่า อ.ความเห็นผิด ย่อมเป็น เพราะความเป็นคืออันถือเอาเปล่า (แห่งสัตถ์ ท.) เหล่านั้น ผู้ละอายอยู่ (เพราะวัตถุ) อันอันบุคคลไม่พึงละอาย ผู้ไม่ละอายอยู่ (เพราะวัตถุ) อันอันบุคคลพึงละอาย นั้น ด้วย เพราะความเป็นคืออัน ถือเอาโดยประการอื่น ด้วย, อ.สัตถ์ ท. เหล่านั้น ผู้ ถือเอาด้วยดีแล้ว (ซึ่งมัจฉาภิภูจฺจิมิ) นั้น เทียวไปอยู่ ชื่อว่า ผู้ถือเอาด้วยดีซึ่งมัจฉาภิภูจฺจิมิ ย่อมไป สู่ทุกคติ อันต่างโดยทุกติมีนรกเป็นต้น ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า อ.ภิกษุณะแห่งภิกษา ชื่อว่า เป็นวัตถุอันบุคคล ไม่พึงกลัว เพราะอันไม่เกิดขึ้น แห่งภัยคือราคาและโทษและโมหะ และมานะและทิฏฐิและกิเลสและทุจริต ท. เพราะอาศัย ซึ่งภิกษุณะ แห่งภิกษา (ย่อมเป็น), ก็ (อ.สัตถ์ ท.) ผู้ปกปิดอยู่ ซึ่งภิกษุณะ แห่งภิกษา นั้น เพราะอันกลัว ชื่อว่า เป็นผู้เห็นว่าอันบุคคล พึงกลัวโดยปกติ (ในวัตถุ) อันบุคคลไม่พึงกลัว (ย่อมเป็น) ฯ ส่วนว่า (อ.อภัยวะ อันยังความละอายให้กำเริบ) นั้น ชื่อว่า เป็นวัตถุ อันบุคคลพึงกลัว เพราะอันเกิดขึ้น (แห่งภัย ท.) มีราคาเป็นต้น เพราะอาศัย ซึ่งอภัยวะอันยังหิริให้กำเริบ (ย่อมเป็น) ฯ (อ.สัตถ์ ท.) ชื่อว่า ผู้ถือเอาด้วยดีซึ่งความเห็นผิด เพราะความที่ (แห่งความถือเอา) นั้น ด้วย แห่งความถือเอา โดยประการอื่นด้วย เป็นความถือเอาอันตนถือเอาด้วยดีแล้ว ย่อมไป สู่ทุกคติ ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **อภายเอ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ภิกษุ สตุถวาริ ออุปสงกมิตฺวา นิสินฺนกาเล ตํ ปวตฺตตี อาโรเจสุ. สตุถวา “ภิกฺขเว อลชฺชิตพฺเพ ลชฺชิตฺวา ลชฺชิตพฺเพ อลชฺชมานา นาม ทฺคฺคตีปรายนาเว โหนฺตฺตี วตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อีมา คาถา อภาสิ

“อลชชิตายเอ ลชชชฺชุนฺตี ลชชิตายเอ น ลชชชเว
มิจฺฉาทิภูจฺจิมาทานา สตุถวา คจฺจนฺตฺตี ทฺคฺคตี.
อภายเอ ภาเย ภาเยทสฺสโน ภาเย จ อภายทสฺสโน
มิจฺฉาทิภูจฺจิมาทานา สตุถวา คจฺจนฺตฺตี ทฺคฺคตินฺตี.

ตตฺถ “**อลชชิตายเอติ:** อลชชชิตพฺเพน ภิกฺขมาภานเนน. ภิกฺขมาภานํ นี อลชชชิตพฺพิ นาม. เต ปน ตํ ปฏิจฺฉาเทตฺวา วิจฺจนาเตน ลชชชชุนฺตี นาม. **ลชชชิตายเอติ:** ออุปปฏิจฺฉนฺเนน หิริโกปินฺงฺเคน. หิริโกปินฺงฺคณฺหิ ลชชชิตพฺพิ นาม.

เต ปน ตํ ออุปปฏิจฺฉาเทตฺวา วิจฺจนาเตน ลชชชิตายเอ น ลชชชชุนฺตี นาม. เต เตสํ อลชชชชิตพฺเพน ลชชชชตํ ลชชชชิตพฺเพน อลชชชชตํ ตฺจฺจนฺคฺคณฺภาเวเน จ อญฺญาคคณฺภาเวเน จ มิจฺฉาทิภูจฺจิมิ โหตี, ตํ สมาทฺยิตฺวา วิจฺจนาเตน มิจฺฉาทิภูจฺจิมาทานา สตุถวา นินฺยาทิมาทํ ทฺคฺคตี คจฺจนฺตฺตี อตฺถเ.

อภายเอติ: ภิกฺขมาภานํ นิสฺสาย รากโธสมโห- มานทิภูจฺจิมิเลสทฺจฺจิตฺถายานํ อนุปฺปชฺชนโต ภิกฺขมาภานํ อภายํ นาม. ภาเยน ตํ ปฏิจฺฉาเทตฺวา ปน อภาย ภาเยทสฺสโน นาม. หิริโกปินฺงฺคํ ปน นิสฺสาย รากาทินํ ออุปปฏิจฺฉนโต ตํ ภาเย นาม. ตสฺส ออุปปฏิจฺฉาเทเนน ภาเย จ อภายทสฺสโน. ตสฺส อญฺญาคจ คคณฺสฺส สมากินฺนตฺตา มิจฺฉาทิภูจฺจิม- สาทานา สตุถวา ทฺคฺคตี คจฺจนฺตฺตี อตฺถเ.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.นิครนถ์ ท. มาก มีใจอัน
สลดแล้ว บวชแล้ว ๆ อ.เทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับด้วยวาจา
มีประโยชน์ ได้มีแล้ว (แก่ชน ท.) แม้ผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล ๆ

อ.เรื่องแห่งนิครนถ์ (จบแล้ว) ๆ

นิคคณจวตถุ.

๙. อ.เรื่องแห่งสาวกของเดียรถีย์ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๆ

๙. ติตติยสาวกตถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ซึ่งสาวกของเดียรถีย์ ท. ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า
อวชเช ดังนี้ เป็นต้น ๆ

“อวชเชติ อิมิ ฐมมเทสนิ สตุถา เซตวเน วิหรนุโต
ติตติยสาวเก อารพุก กเถสิ.

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในสมัย หนึ่ง อ.สาวกของอัญญเดียรถีย์ ท.
เห็นแล้ว ซึ่งบุตร ท. ของตน ผู้เป็นไปกับด้วยบริวาร ผู้เล่นอยู่ กับ
ด้วยบุตร ท. ของอุบาสก ท. ผู้มีความเห็นโดยชอบ (ยังบุตร ท.
เหล่านั้น) ให้กระทำแล้ว ซึ่งการสภว่า อ.สมณะท. ผู้ศากยบุตร
อันเจ้า ท. ไม่พึงไหว้, (อันเจ้า ท.) พึงเข้าไป สู่วิหาร (ของสมณะ ท.)
เหล่านั้น แม้หามิได้ ดังนี้ ในกาล (แห่งบุตร ท. เหล่านั้น) มาแล้ว
สู่เรือน ๆ ในวันหนึ่ง (อ.เด็ก ท.) เหล่านั้น เล่นอยู่ในที่ใกล้แห่งซุ้ม
แห่งประตูภายนอก แห่งวิหารชื่อว่าเชตวัน เป็นผู้กระหายแล้ว
ได้เป็นแล้ว ๆ

เอกสมิ์ หิ สมเย อญญติตติยสาวกา อตฺตโน
ปุตฺเต สมฺมาทิฏฺฐิกานิ อูปาสกานิ ปุตฺเตหิ สพุทฺธิ
สปริวารे ก็พมาเน ทิสฺวา เคหิ อาคตกาเล “น โว
สมณฺหา สกฺยปุตฺติยา วนฺทิตพฺพา, นาปี เตสํ
วิหาริ ปวิสิตพฺพนฺติ สปลํ การยฺสิ. เต เอกทิวสํ
เซตวณวิหารสฺส พหิทฺวาริโกฏฺฐกสามนฺเต ก็พฺนฺตา
ปิปาสิตา อหฺลํ.

ครั้งนั้น (อ.เด็ก ท. เหล่านั้น) ส่งไปแล้ว ซึ่งเด็กของอุบาสก
คนหนึ่ง สู่วิหาร (ด้วยคำ) ว่า อ.เจ้า ไปแล้ว ดื่มน้ำแล้ว ซึ่งน้ำอันบุคคล
พึงดื่ม (ในพระเชตวัน) นั้น จงนำมา แม้แก่เรา ท. ดังนี้ ๆ (อ.เด็ก) นั้น
เข้าไปแล้ว สู่วิหาร ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา กราบพูนแล้ว
ซึ่งเนื้อความ นั้น ๆ ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว (แก่เด็ก) นั้น ว่า
อ.เจ้านั้นเที่ยว ดื่มน้ำแล้ว ซึ่งน้ำอันบุคคลพึงดื่ม ไปแล้ว จงส่งไป
(ซึ่งเด็ก ท.) แม้เหล่านั้น (ในที่) นั้นนั้นเที่ยว เพื่อประโยชน์
แก่อันดื่ม ซึ่งน้ำอันบุคคลพึงดื่ม ดังนี้ ๆ

อเถกํ อูปาสกทารกํ “ตฺวํ คนฺตุวา เอตฺถ ปาณียํ
ปิวิตฺวา อมฺหากปิ ออาหาริหิติ วิหาริ ปหิณฺสิ. โส
วิหาริ ปวิสิตฺวา สตุถาริ วนฺทิตฺวา ตมตฺถํ อโรเจสิ.
อถ นํ สตุถา “ตฺวเมว ปาณียํ ปิวิตฺวา คนฺตุวา อิตฺเรปิ
ปาณียํ ปิวนตฺถาย อิธเว เปเสหิติ อาห.

(อ.เด็กของอุบาสก) นั้น ได้กระทำแล้ว อย่างนั้น ๆ (อ.เด็ก ท.)
เหล่านั้น มาแล้ว ดื่มน้ำแล้ว ซึ่งน้ำอันบุคคลพึงดื่ม ๆ อ.พระศาสดา
(ทรงยังภิกษุ) ให้ร้องเรียกแล้ว (ซึ่งเด็ก ท.) เหล่านั้น ตรัสแล้ว
ซึ่งธรรมกถา อันเป็นที่สบาย (แก่เด็ก ท.) เหล่านั้น ทรงกระทำแล้ว
(ซึ่งเด็ก ท.) เหล่านั้น ให้เป็นผู้มีศรัทธาไม่หวั่นไหว (ทรงยังเด็ก ท.
เหล่านั้น) ให้ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในสภาระ ท. ด้วย ในศีล ท. ด้วย ๆ
(อ.เด็ก ท.) เหล่านั้น ไปแล้ว สู่เรือน ท. อันเป็นของตน บอกแล้ว
ซึ่งเนื้อความ นั้น แก่มารดาและบิดา ท. ๆ

โส ตถา อกาสิ. เต อากนฺตุวา ปาณียํ ปิวิสิ.
สตุถา เต ปกฺโกสาเปตฺวา เตสํ สปฺปายํ ฐมฺมกถํ
กเถตฺวา เต อจลสทฺเธ กตฺวา สรณฺสุ ๑ สีเลสุ ๑
ปติฏฺฐาเปสิ. เต สกานิ เคนานิ คนฺตุวา ตมตฺถํ
มาตาปีตฺนํ อโรเจสิ.

ครั้งนั้น อ.มารดาและบิดา ท. (ของเด็ก ท.) เหล่านั้น ผู้ถึงแล้ว ซึ่งความโทมณัส ว่า อ.ลูกน้อย ท. ของเรา ท. เป็นผู้ที่มีปฏิญ์อันวิบัติแล้ว เกิดแล้ว ดังนี้ คร่ำครวญแล้ว ๆ ครั้งนั้น อ.มนุษย์ ท. ผู้คั้นเคย ผู้ฉลาด มาแล้ว กล่าวแล้ว ซึ่งธรรม (แก่ชน ท.) เหล่านั้น เพื่อต้องการ แก่อันยังความโทมณัสให้เข้าไปสงบวิเศษ ๆ (อ.ชน ท.) เหล่านั้น ฟังแล้ว ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าว ของมนุษย์ ท. เหล่านั้น (กล่าวแล้ว) ว่า (อ.เรา ท.) จักมอบถวาย ซึ่งเด็ก ท. เหล่านี้ แก่พระสมณะ ผู้โคดม นั้นเทียว ดังนี้ นำไปแล้ว สุวิหาร กับ ด้วยหมู่แห่งญาติ หมู่ใหญ่ ๆ อ.พระศาสดา ทรงตรววจดูแล้ว ซึ่งธรรมเป็นที่อาศัย (ของชน ท.) เหล่านี้ เมื่อทรงแสดง ซึ่งธรรม ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ท. เหล่านี้ ว่า

(อ.สัตว์ ท.) ผู้มีความรู้ว่ามีโทษ (ในธรรม) อันไม่มีโทษ ผู้เห็นว่าไม่มีโทษโดยปกติ (ในธรรม) อันมีโทษ ผู้ถือเอา ด้วยดีซึ่งมีจกาทิปฏิญ์ ย่อมไป สู่ทุกติ ๆ อ.สัตว์ ท. รู้แล้ว (ซึ่งธรรม) อันมีโทษ โดยความเป็นธรรมมีโทษ ด้วย (ซึ่งธรรม) อันไม่มีโทษ โดยความเป็นธรรมไม่มีโทษ ด้วย ผู้ถือเอาด้วยดีซึ่งสัมมาทิปฏิญ์ ย่อมไป สู่สุคตติ ดังนี้ ๆ

(อ.อรรถ) ว่า ในสัมมาทิปฏิญ์ อันมีวัตถุ ๑๐ ด้วย ในธรรม อันเป็น อุปนิสัย แห่งสัมมาทิปฏิญ์นั้น เป็นแล้ว ด้วย (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้ หนา (แห่งบท) ว่า **อวชเช** ดังนี้ ๆ (อ.อรรถ) ว่า ผู้มีความรู้อันเกิดขึ้นแล้ว ว่า (อ.ธรรมชาตินี้) มีโทษ ดังนี้ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **วชชมติโน** ดังนี้ ๆ แต่ว่า (อ.สัตว์ ท. เหล่านี้) เป็นผู้เห็นว่าไม่มีโทษโดยปกติ (ในธรรม) อันมีโทษ อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่ามีจกาทิปฏิญ์มีวัตถุ ๑๐ ด้วย อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่าธรรมอันเป็นอุปนิสัยแห่งสัมมาทิปฏิญ์ นั้น ด้วย (ย่อมเป็น) ๆ

อ.อธิบาย ว่า อ.สัตว์ ท. ชื่อว่าผู้ถือเอาด้วยดีซึ่งมีจกาทิปฏิญ์ เพราะความที่ แห่งสัมมาทิปฏิญ์ อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่าอันรู้แล้ว (ซึ่งธรรม) อันไม่มีโทษ โดยความเป็นธรรมมีโทษ ด้วย (ซึ่งธรรม) อันมีโทษ โดยความเป็นธรรมไม่มีโทษ ด้วย ถือเอา นั้น ย่อมไป สู่ทุกติ ดังนี้ (อันบัณฑิต ฟังทราบ) ๆ อ.เนื้อความ แห่งพระคาถาที่ ๒ (อันบัณฑิต ฟังทราบ) โดยความผิดตรงกันข้ามจากคำอันข้าพเจ้า กล่าวแล้ว ๆ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) เหล่านี้ แม้ทั้งปวง ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในสรวง ท. ๓ ฟังอยู่ ซึ่งธรรม อื่นอีก ๆ ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในไสดาปัตติผล ดังนี้แล ๆ

อ.เรื่องแห่งสาวกของเตียรถีย์
(จบแล้ว) ๆ

อ.กถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความ
แห่งวรรคอันบัณฑิตกำหนดแล้วด้วยนรก
จบแล้ว ๆ

อ.วรรคที่ ๒๒
(จบแล้ว) ๆ

ติตถียสาวกตถุ.

นिरยวคควณณา นิฏฐิตา.

ทวารีสติโม วคโค

อถ เนล มาตาปิตโร “ปุตตกา โน วิปนนทิฏฐิกา
ชาตาติ โทมณสุสปปุตตา ปริเทวีสุ. อถ เนล เจกา
ปฏิวีสสุกา มนุสุสา อากนตุวา โทมณสุสวุสมตถาย
ธมฺม กถยีส. เต เตล กถ สุตวา “อิเม ทารเก สมณสุส
โคตมสุเสว นิยยาเทสุสามาติ มหนุตเน ภาตคเณน
สทธิ วิหารี นยีส. สตุถา เตล อาสย โอลเกตุวา ธมฺม
เทเสนุตอ อีมา คาถา อภาล

“อวชเช วชชมติโน วชเช อวชชทสุสิโน
มิจจาทิปฏิญีสมาทานา สตุตา คจจนฺตติ ทุกคตติ.
วชชญจ วชชโต ฅตุวา อวชชญจ อวชชโต
สมมาทิปฏิญีสมาทานา สตุตา คจจนฺตติ สุกคตตินติ.

ตตถ **“อวชเชติ:** ทสวตถุกาย สมมาทิปฏิญียา
ตสุสา อุปนิสสุยญุต ธมฺเม จ. **วชชมติโนติ:** “วชช
อิทนต์ อุปปนฺนมติโน. ทสวตถุกมิจจาทิปฏิญีสงขาเต
ปน ตสุสา อุปนิสสุยธมฺมสงขาเต จ วชเช อวชชทสุสิโน.

เอติสฺสา อวชชํ วชชโต วชชญจ อวชชโต
ฅตุวา คทณสงขาตาย มิจจาทิปฏิญียา สมมาทินุตตา
มิจจาทิปฏิญีสมาทานา สตุตา ทุกคตติ คจจนฺตติ อตฺถ.
ทุติยคาถาย วุตตวิปริยาเยน อตฺถ เวทิตพุโพ.

เทสนาวสาเน สพุเพปี เต तीสุ สรเณสุ ปติฏฐาย
อปรารปี ธมฺมํ สุนนฺตา โสตาปัตติผล ปติฏฐีสฺสูติ.

**๒๓. อ.กถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความแห่ง
วรรคอันบัณฑิตกำหนดแล้วด้วยข้างตัวประเสริฐ
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๙**

**๑. อ.เรื่องแห่งพระองค์
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๙**

อ.พระศาสดา เมื่อเสด็จประทับ ในเมืองโกสัมพี ทรงปรารภ
ซึ่งพระองค์ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **อหิ นาโค**
ดังนี้ เป็นต้น ๙

อ.เรื่อง (อันข้าพเจ้า) ให้พิสดารแล้ว ในกถาเป็นเครื่องพรรณนา
ซึ่งเนื้อความแห่งพระศาสดาเบื้องต้น แห่งอุปมาทอรรค นั้นเทียบ ๙
จริงอยู่ (อ.คำ) นั้น ว่า อ.พระนางมาคันทิยา ไม่ทรงอาจแล้ว
เพื่ออันทรงกระทำ (ซึ่งกรรม) อะไรๆ (แก่หญิง ท.) เหล่านั้น
(ทรงดำริแล้ว) ว่า (อ.เรา) จักกระทำ (ซึ่งกรรม) อัน (อันเรา) พึ่งกระทำ
แก่พระสมณะ ผู้โคดมนั้นเทียบ ดังนี้ ประทานแล้ว ซึ่งสินจ้าง (แก่ชน ท.)
ผู้อยู่ในพระนคร (ตรัสแล้ว) ว่า (อ.ท่าน ท.) กับ ด้วยประมุขแห่งบุรุษ
ผู้เป็นทาสและกรรมกร ท. ดำแล้ว บริภาษแล้ว ซึ่งพระสมณะ
ผู้โคดม ผู้เสด็จเข้าไปแล้ว สู่ภายในแห่งพระนคร เสด็จเที่ยวไปอยู่
(ยังพระสมณะ ผู้โคดม) จงให้เสด็จหนีไปเถิด ดังนี้ ๙

(อ.ชน ท.) ผู้มีความเห็นผิด ผู้ไม่เลื่อมใสแล้ว ในรัตนะ ท. ๓
ติดตามแล้ว ซึ่งพระศาสดา ผู้เสด็จเข้าไปแล้ว สู่ภายในแห่ง
พระนคร ย่อมด่า ย่อมบริภาษ ด้วยวัตถุเป็นเครื่องด่า ท. ๑๐ ว่า
(อ.เจ้า) เป็นโจร ย่อมเป็น (อ.เจ้า) เป็นพาล ย่อมเป็น (อ.เจ้า) เป็นผู้
หลงแล้ว ย่อมเป็น (อ.เจ้า) เป็นอูฐ ย่อมเป็น (อ.เจ้า) เป็นโค ย่อมเป็น
(อ.เจ้า) เป็นลา ย่อมเป็น (อ.เจ้า) เป็นสัตว์ผู้เกิดแล้วในนรก ย่อมเป็น
(อ.เจ้า) เป็นสัตว์ดิรัจฉาน ย่อมเป็น, อ.สุคติ ของเจ้า ย่อมไม่มี
อ.ทุกดินนั้นเทียบ อันเจ้า พึ่งหวังเฉพาะ ดังนี้ ๙

อ.พระอานนท์ ผู้มีอายุ พังแล้ว (ซึ่งคำ) นั้น ได้กราบทูลแล้ว
(ซึ่งคำ) นั้น กะพระศาสดา ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.ชน ท.) ผู้อยู่ใน
ในพระนคร เหล่านี้ ย่อมด่า ย่อมบริภาษ ซึ่งเรา ท., (อ.เรา ท.) ขอจงไป
(ในที่) อื่น (จากที่) นี้ ดังนี้ ๙ (อ.พระศาสดา ตรัสถามแล้ว) ว่า
ดูก่อนอานนท์ (อ.เรา ท. จะไป) ในที่ไหน ดังนี้ ๙ (อ.พระอานนท์
ผู้มีอายุ กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.เรา ท. จะไป)
สู่พระนคร อื่น ดังนี้ ๙ (อ.พระศาสดา ตรัสถามแล้ว) ว่า
ดูก่อนอานนท์ ครั้นเมื่อมนุษย์ ท. (ในพระนคร) นั้น ด่าอยู่ บริภาษอยู่
(อ.เรา ท.) จักไป (ในที่) ไหน อีก ดังนี้ ๙ (อ.พระอานนท์ กราบทูลแล้ว)
ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.เรา ท. จะไป) สู่พระนคร อื่น จากพระนคร
แม้นั้น ดังนี้ ๙ (อ.พระศาสดา ตรัสถามแล้ว) ว่า ดูก่อนอานนท์
ครั้นเมื่อมนุษย์ ท. (ในพระนคร) นั้น ด่าอยู่ บริภาษอยู่ (อ.เรา ท.)
จักไป ในที่ไหน ดังนี้ ๙ (อ.พระอานนท์ กราบทูลแล้ว) ว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.เรา ท. จะไป) สู่พระนคร อื่น (จากพระนคร)
แม้นั้น ดังนี้ ๙ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนอานนท์
อ.อันกระทำ อย่างนี้ ย่อมไม่ควร,

๒๓. นาควคควณณา

๑. อตตโนวตถุ.

“**อหิ นาโค**วาทิ อิมิ รัมมเทสนํ สตุถา โกสมพียํ
วิหรนฺโต อตฺตานํ อารพฺภา กเถสิ.

วตถุ อุปฺปมาทวคฺคสุส อาทิกาถาวณฺณนาย
วิทฺถาริตเมว. วุตฺตํ เหนฺตํ ตตฺถ “มาคฺนฺทียา ตาสํ
กิญฺจि กาทฺตุ อสฺสกุณฺฑิตฺวา `สมณฺณสุส โคตมฺสฺเสว
กตฺตพฺพํ กิริสุสามิตี นาคฺรานํ ฌญํ ทฺววา `สมณํ โคตมํ
อนฺุโตนคฺริ ปฺวิสิตฺวา วิจรนฺตี ทาสกมฺมกรปฺริเสหิ
สทุธิ อฺกุโกสิตฺวา ปฺริภาสิตฺวา ปฺลาเปถาติ อาห.

มิจฺจาทิภฺจิกา ทีสุ รตเนสุ อุปฺปสนฺนา อนฺุโตนคฺริ
ปฺริภฺจํ สตุถาริ อนฺุพฺพนฺฑิตฺวา `ใจโรสิ พาลโลสิ มุพฺุโหสิ
โองฺุโจสิ โคโณสิ คทฺุโรโกสิ เนรยิโกสิ ทิรฺจฺจานคฺโตสิ,
นตฺถิ ตฺยํ สฺคฺติ, ทฺุคฺคตฺยเวว ตฺยํ ปาภฺยฺกฺขาติ ทสฺหิ
อฺกุโกสฺวตฺถุหิ อฺกุโกสฺนฺติ ปฺริภาสฺนฺติ.

ตํ สุตฺวา อายสุมา อานนฺุโท สตุถาริ เอตทโวจ
`ภนฺเต อิมเ นาคฺรา อมฺเห อฺกุโกสฺนฺติ ปฺริภาสฺนฺติ,
อิโต อญฺญตฺถ คจฺจามาติ. `ภฺหิ อานนฺุทาติ.
`อญฺญํ นครํ ภนฺเตติ. `ตตฺถ มนฺุสุเสสุ อฺกุโกสฺนฺเตสุ
ปฺริภาสฺนฺเตสุ, ปฺน กตฺถ คมิสุสาม อานนฺุทาติ.
`ตโตปิ อญฺญํ นครํ ภนฺเตติ. `ตตฺถ มนฺุสุเสสุ
อฺกุโกสฺนฺเตสุ ปฺริภาสฺนฺเตสุ, ภฺหิ คมิสุสาม อานนฺุทาติ.
`ตโตปิ อญฺญํ นครํ ภนฺเตติ. `อานนฺุท น เอว กาทฺตุ
วภูฏติ,

อ.อภิกรณ เกิดขึ้นแล้ว (ในที่) ไต, (ครั้นเมื่ออภิกรณ) นั้น
 เข้าไปสงขวิเศษแล้ว (ในที่) นั้นนั่นเทียว อ.อันไป (สูที่) อื่น ย่อมควรว,
 คู่ก่อนอานนท์ ก็ อ.ชน ท. เหล่านั้น เหล่าไหน ย่อมด่า ดังนี้ ๕
 (อ.พระอานนท์ กราบพูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.ชน ท.)
 ทั้งปวง เข้าไปถือเอา ซึ่งทาสและกรรมกร ท. ย่อมด่า ดังนี้ ๕
 (อ.พระศาสดา) ตรัสแล้ว ว่า คู่ก่อนอานนท์ อ.เรา เป็นผู้เช่นกับ
 ด้วยช้างตัวข้ามลงแล้ว สู้สงคราม (ยอมเป็น), เหมือนอย่างว่า
 อ.อันอดกลั้น ซึ่งลูกศร ท. อันมาแล้ว จากทิศ ท. ๔ เป็นภาระ
 ของช้างตัวข้ามลงแล้ว สู้สงคราม (ยอมเป็น ฉันไค), ชื่อ
 อ.อันอดกลั้น ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าว อัน (อันชน ท.) ผู้มีศีลอันโทษ
 ประทุษร้ายแล้ว แม้มาก กล่าวแล้ว ท. เป็นภาระของเรา (ยอมเป็น)
 ฉันนั้นนั่นเทียว ดังนี้ เมื่อทรงแสดง ซึ่งธรรม ปรรวท ซึ่งพระองค์
 ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ท. เหล่านี้ ในนาควรรค ว่า

อ.เรา จักอดกลั้น ซึ่งคำอันบุคคลพึงกล่าวล่วงเกิน
 เพียงดัง อ.ช้างตัวประเสริฐ (อดกลั้นอยู่) ซึ่งลูกศร
 อันตกแล้ว จากแล่ง ในสงคราม, เพราะว่า อ.ชนมาก
 เป็นผู้มีศีลอันโทษประทุษร้ายแล้ว (ยอมเป็น) ๕ (อ.ชน ท.)
 ย่อมนำไป (ซึ่งพาหนะ) อันบุคคลฝึกแล้ว สูที่ประชุม,
 อ.พระราชชา ย่อมเสด็จขึ้น (สู่พาหนะ) อันบุคคลฝึกแล้ว,
 (อ.บุคคล) ไค ย่อมอดกลั้น ซึ่งคำอันบุคคลพึงกล่าวล่วงเกิน,
 (อ.บุคคล) นั้น ผู้ฝึกแล้ว เป็นผู้ประเสริฐที่สุด ในมนุษย์ ท.
 (ยอมเป็น), อ.ม้าอัสดร ท. ด้วย อ.ม้าสินธพ ท. ตัวอาชาไนย ด้วย
 อ.ช้างใหญ่ ท. ชนิดกฤษร ด้วย ตัวอันบุคคลฝึกแล้ว
 เป็นสัตว์ประเสริฐ ย่อมเป็น, (อ.บุคคล) ผู้มีตนอันฝึกแล้ว
 เป็นผู้ประเสริฐ (กว่าพาหนะมีม้าอัสดรเป็นต้น) นั้น
 (ยอมเป็น ดังนี้) ดังนี้

(อันข้าพเจ้า) กล่าวแล้ว (ในอัปมาทวรรค) นั้น ๕

(อ.อรรถ) ว่า รวากะ อ.ช้าง (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา
 (แห่งบท) ว่า **นาโคว** ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ) ว่า อันพันแล้ว จากธนู
 (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **จาปาโต ปติต** ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ)
 ว่า ซึ่งคำเป็นเหตุก้าวล่วง อันเป็นไปทั่วแล้ว ด้วยอำนาจ
 แห่งโวหารอันมิใช่ของพระอริยะ ๘ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อติวากุย**
 ดังนี้ ๕

อ.อรรถ ว่า อ.ช้างตัวประเสริฐ ตัวอันบุคคลฝึกดีแล้ว
 ตัวเทียวลงสู้สงคราม เป็นสัตว์อดทน (ต่อการประหาร ท.)
 มีการประหารด้วยหอกเป็นต้น (เป็น) ไม่พรั่นพริ้งอยู่ ชื่อว่ายอมอดกลั้น
 ซึ่งลูกศร ท. อัน พันแล้ว จากแล่ง ตกลงแล้ว ที่ตน ฉันไค, (อ.เรา)
 จักอดกลั้น คือว่า จักอดทน ซึ่งคำอันบุคคลพึงกล่าวล่วงเกิน
 มีอย่างนี้เป็นรูป ฉันนั้นนั่นเทียว ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **ติติกุขิส**
 ดังนี้เป็นต้น ๕ (อ.อรรถ) ว่า เพราะว่า อ.โลกิยมหาชน นี้ ผู้มาก
 เป็นผู้ทุศีล (ยอมเป็น) คือว่า ย่อมเทียว เปล่ง ซึ่งวาจา เสียดสีอยู่
 ด้วยอำนาจแห่งความขบใจ ของตน, อ.อันอดกลั้น คือว่า
 อ.อันวางเฉย (ในวาจา) นั้น เป็นภาระ ของเรา (ยอมเป็น) (ดังนี้
 แห่งบท) ว่า **ทุสสิโล** **หิ** ดังนี้เป็นต้น ๕

ยตถ อภิกรณ อูปุณน, ตตถเว ตสมิ วุปลนเต,
 อญญิ คนตุ วฏฏติ; เก ปน เต อานนท อุกโกสนุตติ.
 ภาเน ทาสกมมเก อูปาทาย สพเพ อุกโกสนุตติ.
 อหิ อานนท สงคาม โอตินณหตติสทิส, สงคาม
 โอตินณหตติโน หิ จตฺทหิ ทิสทหิ อาคเต สเร สหิตุ
 ภาโร, ตถเว พหุหิปี ทุสสิเลหิ กถิตกถานิ สหน
 นาม มยฺหิ ภาโรติ วตฺวา อตฺตานํ อารพฺภ ฐมฺมํ
 เทเสนฺโต นาควคฺเค อิมา คาถา อภาสิ

“อหิ นาโคว สงคาม อติวากุย ติติกุขิส, ทนต์ นยฺหติ สมิติ, ทนต์ เสนุโจ มนุเสส, วรมสฺสตรา ทนต์ กฤษร ๑ มหานาคา,	จาปาโต ปติต ส ทุสสิโล หิ พหุชฺชโน. ทนต์ ราชาริหฺติ, โยติวากุย ติติกุขติ, อาชานียา ๑ สินฺธวา อตฺตทนต์ ตโต วรฺหติ.
---	---

ตตถ “**นาโควาติ:** หตฺถิ วิย. **จาปาโต ปติตนติ:**
 ธนฺโต มุตฺต. **อติวากุยนติ:** อฏฺฐอนริยโวหารวเสน
 ปวตฺต วิติกุมวจน.

ติติกุขิสนติ: ยถา สงคามาวโร สฺทนต์
 มหานาคา ชโม สตฺตูปุพฺพาราทินิ จาปาโต มุจฺจิตฺวา
 อตฺตนิ ปติเต สเร อวิหณฺณมานิ ติติกุขติ; เอมเมว
 เอรูปี อติวากุย ติติกุขิส สหิสฺสสามิติ อตฺถ.
ทุสสิโล หิติ: อยฺหิ โลกิยมหาชน พหุ ทุสสิโล
 อตฺตโน รุจฺวเสน วาจํ นิจฺจาเรตฺวา ฆฏฺฏานฺโต วิจฺจติ,
 ตตถ อธิวาสนํ อชฺชูปฺกฺขนํ เม ภาโร.

(อ.อรรถ) ว่า จริงอยู่ อ.ชน ท. เมื่อไป สู่ท่ามกลางแห่งมหาชน (ในที่ ท.) มีอุทยานหรือสนามเป็นที่เล่นเป็นต้น เทียมแล้ว ซึ่งโค หรือ หรือว่า ซึ่งม้า ตัวอันตนฝึกแล้วนั้นเที่ยว ที่ยาน ย่อมนำไป (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **สมิติ** ดังนี้เป็นต้น ฯ (อ.อรรถ) ว่า แม้อ.พระราชา เมื่อเสด็จไป สู่ที่ ท. อันมีรูปอย่างนั้นนั้นเที่ยว ย่อมเสด็จขึ้น(สู่ พาหุณะ) อันอันบุคคลฝึกแล้วนั้นเที่ยว (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ราชา** ดังนี้เป็นต้น ฯ (อ.อรรถ) ว่า (อ.บุคคล) ผู้ฝึกแล้ว ด้วยอริยมรรค ท. ๔ คือว่า ผู้มีอันเสพผิดออกแล้วเที่ยว เป็นผู้ประเสริฐที่สุด แม้ใน มนุษย์ ท. (ย่อมเป็น ดังนี้ แห่งบท) ว่า **มนุสฺเสสุ** ดังนี้เป็นต้น ฯ

อ.อรรถ ว่า (อ.บุคคล) โด ย่อมอดกลั้น คือว่า ย่อมไม่ได้ตอบ คือว่า ย่อมไม่พรั่นพริ้ง ซึ่งคำเป็นเหตุก้าวล่วง อันมีอยู่เป็นรูป แม้อัน ฯ บุคคลกล่าวอยู่ ป่อย ฯ (อ.บุคคล) ผู้มีอยู่เป็นรูป (นั้น) ผู้ฝึกแล้ว เป็นผู้ประเสริฐที่สุด (ย่อมเป็น) ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **โยติวากุญ** ดังนี้เป็นต้น ฯ (อ.ม้า ท.) ตัวเกิดแล้ว จากแม่ม้า โดยพ่อลา ชื่อว่า ม้าอัสดร ฯ (อ.อรรถ) ว่า อ.นายสารถิผู้ฝึกซึ่งม้า (ยังม้า ท.) ย่อมให้กระทำ (ซึ่งเหตุ) โด, ตัวสามารถเพื่ออันรู้ (ซึ่งเหตุ) นั้น พลัน (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อาชานียา** ดังนี้ ฯ อ.ม้า ท. ตัวเกิดแล้ว ในแวงแคว้นชื่อว่าสินธุ ชื่อว่า ม้าสินธุ ฯ อ.ช้างเชือกใหญ่ ท. อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่ากฤษุช ชื่อว่า ช้างมหานาค ฯ

อ.อรรถ ว่า อ.ม้าอัสดร ท. หรือ หรือว่า อ.ม้าสินธุ ท. หรือ ว่า อ.ช้างกฤษุช ท. เหล่านั้น ตัวอันบุคคลฝึกแล้วเที่ยว เป็นสัตว์-ประเสริฐ (ย่อมเป็น), ตัวอันบุคคลไม่ฝึกแล้ว (เป็นสัตว์ประเสริฐ ย่อมเป็น) หามิได้, ส่วนว่า (อ.บุคคล) โด ชื่อว่า เป็นผู้มิตนอันฝึกแล้ว เพราะความที่ แห่งตน เป็นผู้ฝึกแล้ว ด้วยอริยมรรค ท. ๔ คือว่า เป็นผู้มิตนอันเสพผิดออกแล้ว (ย่อมเป็น), (อ.บุคคล) นี้ เป็นผู้ประเสริฐ (กว่าพาหุณะมีม้าอัสดรเป็นต้น) แม้นั้น (ย่อมเป็น), คือว่า เป็นผู้ยิ่งยวดกว่า (กว่าพาหุณะ ท.) เหล่านั้น แม้ทั้งปวง (ย่อมเป็น ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อตุตทนต์โต** ดังนี้เป็นต้น ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.มหาชน นั้น แม้ทั้งปวง ผู้รับแล้ว ซึ่งสินจ้าง ยืน ด่าอยู่ (ในที่ ท.) มีถนนและทางแยกเป็นต้น บรรลุแล้ว ซึ่งโสดาปัตติผล ดังนี้แล ฯ

สมิตินติ: อุทยานกีฬาามณฑลลาที่สุ หิ มหาชนมชนม์ คจฺจนฺตา ทนฺตเมว โคณชาติ วา อสุสชาติ วา ยานเ โยเชตฺวา นยฺนติ. **ราชาติ:** ตถารูปาเนว จานานิ คจฺจนฺโต ราชาปิ ทนฺตเมว อภิรฺหติ. **มนุสฺเสสุติ:** มนุสฺเสสุปิ จตฺตฺหิ อริยมคฺเคหิ ทนฺโต นิพฺพิเสวโนว เสฏฺโฐ.

โยติวากุญติ: โย เอรูรูปิ อติกฺกมวจฺนํ ปุณฺปุณฺนํ วุจฺจมานปิ ติตฺกฺขติ น ปฏิปุผฺรติ น วิหฺลฺลติ; เอรูโป ทนฺโต เสฏฺโฐติ อตุโธ. **อสุสตราติ:** วพิวาย คทฺรเณน ชาตา. **อาชานียาติ:** ยํ อสุสทฺมฺมสวารถิ การณํ กอารติ, ตสฺส ชิปปิ ชานนสมฺตธา. **สินธุวาติ:** สินธุวรฺกฺเช ชาตา อสุสา. **มหานาคาติ:** กุณฺชรสฺงฺชาตา มหฺมฺหฺตฺถิโน.

อตุตทนต์โตติ: เอเต อสุสตรา วา สินธุวา วา กุณฺชฺรฺรา วา ทนฺตาว วรํ, น อทฺนฺตา; โย ปน จตฺตฺหิ อริยมคฺเคหิ อตุตฺตโน ทนฺตตาย อตุตทนต์โต นิพฺพิเสวโน, อยํ ตโตปิ วรํ, สพฺเพหิปิ เอเตหิ อตุตฺตริตโรติ อตุโธ.

เทศนาวสานे लघुञ्च कहेत्वा वीतिस्त्रिंशद्भाग्यात्सु ज्ञत्वा अगुण्डन्तो सपुष्पोऽसौ महाशनेऽसौ तापदुत्तमिदं पापुर्निति.

อ.เรื่องแห่งพระองค์
(จบแล้ว) ฯ

อตุตโนวตฺถุ.

๒. อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้เป็นความขำในกาลก่อน (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๗

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ซึ่งภิกษุ ผู้เป็นความขำในกาลก่อน รูปหนึ่ง ตรัสแล้ว ซึ่งพระ-
ธรรมเทศนา นี้ว่า **น หิ เอเตหิ** ดังนี้ เป็นต้น ๗

ได้ยินว่า ในวันหนึ่ง (อ.ภิกษุ) นั้น เห็นแล้ว (ซึ่งบุคคล) ผู้ฝึก
ซึ่งขำ ผู้ (คิดแล้ว) ว่า (อ.เรา) จักฝึก ซึ่งขำ เพื่อคนหนึ่ง ดังนี้ ไม่อาจอยู่
เพื่ออันยังขำให้สำเนียง (ซึ่งเหตุ) อัน อันตน ปรารภมาแล้ว
ที่ฝั่งแห่งแม่น้ำชื่อว่าอจิรวดี, เรียบมาแล้ว ซึ่งภิกษุ ท. ผู้ยืนแล้ว
ในที่ไกล กล่าวแล้ว ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ท. ถ้าว่า อ.ความขำ นี้
พึงแกว่ง ซึ่งขำนี้ ชื่อ ในที่โน้น ไชร์, (ยังขำ) พึงให้สำเนียง
ซึ่งเหตุ นี้ พลันนั้นเทียว ดังนี้ ๗ (อ.ความขำ) นั้น พึงแล้ว ซึ่งวาจา
เป็นเครื่องกล่าว (ของภิกษุ) นั้น กระทำแล้ว อย่างนั้น ฝึกแล้ว
ซึ่งขำ นั้น (กระทำ) ให้เป็นสัตว์อันตนฝึกดีแล้ว ๗ อ.ภิกษุ ท.
เหล่านั้น กราบทูลแล้ว ซึ่งความเป็นไปนั้น แก่พระศาสดา ๗

อ.พระศาสดา (ทรงยังภิกษุ) ให้ร้องเรียกแล้ว ซึ่งภิกษุ นั้น
ตรัสถามแล้ว ว่า ได้ยินว่า (อ.คำ) อย่างนี้ อันเธอ กล่าวแล้ว
จริงหรือ ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.คำ
อย่างนี้ อันข้าพระองค์ กล่าวแล้ว) จริง ดังนี้ (อันภิกษุ นั้น)
กราบทูลแล้ว, ทรงติเตียนแล้ว (ซึ่งภิกษุ) นั้น ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนนุช
ผู้เปล่า อ.ประโยชน์ อะไร ของเธอ ด้วยยานคือขำ หรือ หรือว่า
(ด้วยยาน) อื่น อัน อันบุคคลฝึกแล้ว, เพราะว่า (อ.บุคคล) ชื่อว่า
ผู้สามารถ เพื่ออันไป สู่ที่ อันอันตนไม่เคยไปแล้ว ด้วยยาน ท.
เหล่านั้น มีอยู่ หามิได้, แต่ที่ว่า (อันบุคคล) มีตน อันฝึกดีแล้ว อาจ
เพื่ออันไป สู่ที่ อันอันตนไม่เคยไปแล้ว, เพราะเหตุนี้ (อ.เธอ)
จงฝึก ซึ่งตนนั้นเทียว, อ.ประโยชน์ อะไร ของเธอ ด้วยการฝึก
(ซึ่งสัตว์ ท.) เหล่านี้ ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ว่า

(อ.บุคคล) ผู้ฝึกแล้ว ย่อมไป (สู่ทิศ อันตนไม่เคยไปแล้ว)
ด้วยตน อันฝึกแล้ว อันทรมานดีแล้ว ฉันท, (อ.บุคคล)
พึงไป สู่ทิศ อันตนไม่เคยไปแล้ว ด้วยยาน ท. เหล่านี้
(อันนั้น) หามิได้ แล ดังนี้ ๗

อ.เนื้อความ (แห่งคำอันเป็นพระคาถา) นั้น ว่า อ.บุคคล ผู้ฝึกแล้ว
คือว่า ผู้มีอันเสพติดออกแล้ว คือว่า ผู้เป็นไปกับด้วยปัญญา
ย่อมไป สู่ทิศ อันตนไม่เคยไปแล้ว นั้น คือว่า ย่อมถึง ซึ่งภูมิ
แห่งบุคคลผู้ฝึกแล้ว ด้วยตน อันชื่อว่าฝึกแล้ว เพราะอันฝึก
ซึ่งอินทรีย์ ในส่วนเบื้องต้น อันชื่อว่าฝึกดีแล้ว เพราะอัน
ยังอริยมรรคให้เจริญ ในกาลอันเป็นส่วนอื่นอีก ฉันท, อ.บุคคล
บางคน พึงไป สู่ทิศคือพระนิพพาน อันบัณฑิตนับพร้อมแล้ว ว่า
อคตะ ดังนี้ เพราะความที่แห่งทิศคือพระนิพพานนั้นเป็นทิศอันตน
ไม่เคยไปแล้ว แม้โดยที่สุดแห่งความฝัน ด้วย- อ.ยาน ท. มียาน
คือขำเป็นต้น เหล่านี้ เหล่าใด - ยาน ท. เหล่านี้ (อันนั้น)
หามิได้ แล, เพราะเหตุนี้ อ.อันฝึกซึ่งตนนั้นเทียว เป็นคุณชาติ
ประเสริฐ แก่เธอ (ย่อมเป็น) ดังนี้ (อันบัณฑิต พึงทราบ) ๗

๒. หตถาจริยปุปพกภิกษุขุดดู.

“**น หิ เอเตหิ** อิมํ ฆมฺมเทสนํ สตุถา เขตวเน
วิหฺรฺนโต เอกํ หตถาจริยปุปฺพกํ ภิกฺขุํ อารพฺภ กเถสิ.

โส กิร เอกทิวสํ อจิรวดีนทีตีเร หตฺถิทมกํ
“เอกํ หตฺถี ทเมสุสามีติ อตฺตนา อิจฺฉิตการณํ
สิกฺขาเปตุํ อสฺสโกนฺตํ ทิสฺวา, สมเป จิตฺตํ ภิกฺขุ
อามนฺเตตฺวา อาห “อาวุโส สเจ อโย หตถาจริย
อิมํ หตฺถี อสฺสกุจฺจาเน นาม วิชฺฌเมยฺย, ชิปปฺเมว
อิมํ การณํ สิกฺขาเปยฺยาติ. โส ตสฺส กถํ สุตฺวา
ตถา กตฺวา ตํ หตฺถี สฺหนฺตํ ทเมสิ. เต ภิกฺขุ ตํ
ปวตฺตี สตุถฺ อโรรุจฺสุ.

สตุถา ตํ ภิกฺขุํ ปกฺโกสาเปตฺวา “สจฺจํ กิร ตยา
เอวํ วุตฺตุนฺตํ ปุจฺฉิตฺวา, “สจฺจํ ภาณฺเตติ วุตฺเต, ตํ
วิคฺรหิตฺวา “กิณฺเต โมฆบฺริสฺส หตฺถิยาเนน วา
อญฺเฏน วา ทนฺเตน, น หิ เอเตหิ ยานะหิ
อคตฺปุปฺพํ จานํ คนฺตุํ สมตฺถิเณ นาม อตฺถิ, อตฺตนา
ปน สฺหนฺเตน สกฺกา อคตฺปุปฺพํ จานํ คนฺตุํ; ตสฺมา
อตฺตนาเมว ทเมหิ, กิณฺเต เอเตสํ ทมเนนาติ วตฺวา
อิมํ คาถมาห

“**น หิ เอเตหิ** ยานะหิ *คจฺเจยฺย อคตํ ทิสํ,*
ยถาตฺตนา สฺหนฺเตน ทนฺโต ทนฺเตน คจฺฉตีติ.

ตสฺสตุถฺ: ยานี เอตานิ หตฺถิยานานิ ธานี ยานานิ,
น หิ เอเตหิ ยานะหิ โกจิ ปุคฺคโล สฺปิณฺนุเตนาปิ
อคตฺปุปฺพตฺตา อคตฺนฺติ สงฺฆาตํ นิพฺพานทิสํ คจฺเจยฺย,
ยถา ปุพฺพภาเค อินฺทริยทมนเนน ทนฺเตน อปรภาเค
อริยมคฺคภาวนาย สฺหนฺเตน อตฺตนา ทนฺโต
นิพฺพิเสวโน สปปญฺเญ ปุคฺคโล ตํ อคตฺปุปฺพํ ทิสํ
คจฺฉตี ทนฺตญฺมี ปาปฺณาติ; ตสฺมา อตฺตทมนเมว
เต วรฺนตี.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชนุ ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยมผล ท.) มีโศคาปตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

เทศนาวิธาน พหู โสคาปตติผลาทีนิ ปาปุณีสสูติ.

อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้เป็นความทุกข์ในกาลก่อน (จบแล้ว) ฯ

หตุถาจริยปุพพภิกษุขุดตุ.

๓. อ.เรื่องแห่งบุตรของพราหมณ์ผู้แก่รอบแล้ว (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๓. ปริชิตนุณพราหมณปุตตวตตุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในเมืองชื่อว่าสาวัตถี ทรงปรารภ ซึ่งบุตร ท. ของพราหมณ์ผู้แก่รอบแล้ว คนใดคนหนึ่ง ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **ธนปาลโก** ดังนี้เป็นต้น ฯ

“**ธนปาลโก**ติ อิมํ ธมฺมเทศนํ สุตถา สวตฺถิยํ วิหรนฺโต อบุญตฺรสุสฺส ปริชิตนุณพฺราหมณสุสฺส ปุตฺเต อารพฺภ กเถสิ.

ได้ยินว่า อ.พราหมณ์ คนหนึ่ง ในเมืองสาวัตถี มีสมบัติแสน ๘ กระทำแล้ว ซึ่งอาวาระ แก่บุตร ท. ๔ ผู้ถึงแล้วซึ่งวัย ได้ให้แล้ว ซึ่งแสนแห่งทรัพย์ ท. ๔ ฯ ครั้นนั้น ครั้นเมื่อพราหมณ์ เป็นผู้มีการะ อันกระทำแล้ว (มีอยู่) อ.บุตร ท. (ของพราหมณ์) นั้น ปรีक्षाพร้อม กันแล้ว ว่า ถ้าว่า (อ.บิดา) นี้ จักนำมา ซึ่งพราหมณ์ อื่น ไชรั, อ.ตระกูล จักแตก ด้วยอำนาจ (แห่งสัตว์ ท.) ผู้บังเกิดแล้ว ในท้อง (ของพราหมณ์) นั้น ; เอาเถติ อ.เรา ท. จงสงเคราะห์ (ซึ่งบิดา) นั้น ดังนี้ ฯ

สวตฺถิยํ กิเรโก พฺราหมโณ อฏฺฐสฺสทสฺสสุวิภา วยฺยปุตฺตานํ จตฺตุนํ ปุตฺตานํ อาวาทํ กตฺวา จตฺตาริ สฺสทสฺสสุสานิ อทาสิ. อถสุสฺส พฺราหมณฺนิยา กาลกตฺยา ปุตฺตา สมฺมุนตฺถิสุ “สเจ อโย อบุญํ พฺราหมณฺนิ อาเนสุสฺสติ, ตสุสา กุจฺฉิยํ นิพฺพุตฺตานํ วเสน กุลํ ภิชฺชิสฺสตี; หนฺท นํ มโย สงฺคณฺหามาติ.

(อ.บุตร ท.) เหล่านั้น บำรุงอยู่ (ซึ่งพราหมณ์) นั้น (ด้วยวัตถุ ท.) มีอาหารอันบุคคลพึงกินและวัตถุเป็นเครื่องปกปิดเป็นต้น อันประณีต กระทำอยู่ (ซึ่งกิจ ท.) มีอันนวด ซึ่งมีอและเท้า ท. เป็นต้น บำรุงแล้ว นวดอยู่ ซึ่งมีอและเท้า ท. (ของพราหมณ์) นั้น ผู้หลับแล้ว ในเวลากลางวัน ลุกขึ้นแล้ว ในวันหนึ่ง กล่าวแล้ว ซึ่งโทษ ในการอยู่ครองซึ่งเรือน เฉพาะอยู่ข้าง ฝั่งขวาแล้ว ว่า อ.เรา ท. จักบำรุง ซึ่งท่าน ท. โดยทำนอง นี้ สันการกำหนดเพียงใดแห่งชีวิต, (อ.ท่าน ท.) ขอจงให้ แม้ซึ่งทรัพย์อันเหลือ แก่เรา ท. ดังนี้ ฯ

เต ตํ ปณฺเฑติ ฆาสจฺฉาหนาทํทีหิ อปุฏฺฐหนฺตา หตฺถปาทานํ สมฺพาหนาทํทีนิ กโรนฺตา อปุฏฺฐหิตฺวา เอกทิวสมฺมสุสฺส ทิวา นิทฺทายิตฺวา วุฏฺฐิตฺตสุสฺส หตฺถปาเท สมฺพาหนามา นา ปาฏฺฐิเยกํ ฆราวาเส อาทินํ วตฺวา “มโย ตฺมฺเห อิมินา นีหาเรณ ยาวชิวํ อปุฏฺฐหิตฺตฺสสม, เสสฺสนปี โน เทถาติ ยาจิสฺสุ.

อ.พราหมณ์ ให้แล้ว ซึ่งแสนแห่งทรัพย์ (แก่บุตร) คนหนึ่ง ฯ อีก กระทำแล้ว ซึ่งเครื่องอุปโภคและเครื่องบริโภคนั่งปวง เว้น (ซึ่งวัตถุ) สักว่าผ้าอันตนนุ่งแล้วและผ้าเป็นเครื่องห่ม ของตน ให้เป็นส่วน ๔ มอบให้แล้ว ฯ

พฺราหมโณ ปฺน เอกกสุสฺส สฺสทสฺสสุสฺส ทตฺวา อตฺตโน นิวตฺถปารูปนฺมตฺตํ จเปตฺวา สพฺพมฺุโปคฺคปริโภคํ จตฺตาริ โภฏฺฐาเส กตฺวา นิยุยาเทสิ.

อ.บุตรผู้เจริญที่สุด บำรุงแล้ว (ซึ่งพราหมณ์) นั้น สิ้นวัน เล็กน้อย ๕

ต้ เขฏฐปุโต กติปาหิ อูปุฏฐหิ.

ครั้งนั้น ในวันหนึ่ง อ.หญิงสะไ้ ยืนแล้ว ณ ชุ่มแห่งประตู กล่าวแล้ว อย่างนี้ ว่า อ.ร้อย หรือ หรือว่า อ.พัน อันยิ่งเกิน อันอันท่าน ให้แล้ว แก่บุตรผู้เจริญที่สุด มีอยู่ หรือ, อ.แสน ท. สอง สอง (อันท่าน) ให้แล้ว (แก่บุตร ท.) ทั้งปวง มิใช่หรือ, (อ.ท่าน) ย่อมไม่รู้ ซึ่งหนทาง แห่งเรือน ของบุตรผู้เหลือ ท. หรือ ดังนี้ (กะพราหมณ์) นั้น ผู้ อาบแล้ว มาอยู่ ๕

อด นั เอกพิวส์ นหาตวา อาคจณนตํ ทวารโกฏฐเก จตวา สุณฺหา เอวมาห “กั ตยา เขฏฐปุตตสฺส สตํ วา สหสฺสํ วา อติเรกํ ทินฺนํ อตฺถิ, นนฺ สพฺเพสํ เทว เทว สตสฺสสุสานิ ทินฺนानิ, กั เสสฺสปุตฺตานํ ฆรฺรสฺส มคฺคํ น ชานาสีตี.

อ.พราหมณ์ แม้นั้น (กล่าวแล้ว) ว่า ดูก่อนหญิงถ้อย (อ.เจ้า) จงนิบหาย ดังนี้ ได้ไปแล้ว สู้เรือน (ของบุตร) อื่น ๕ (อ.พราหมณ์) นั้น ผู้ (อันหญิงสะไ้) ให้หนีไปแล้ว (จากเรือน) แม้นั้น โดยอุบายนี้เที่ยว โดยอันลวงไปแห่งวันเล็กน้อยเที่ยว (ไปแล้ว สู้เรือน) ของบุตร อื่น (ผู้อันหญิงสะไ้ ให้หนีไปแล้ว) เมื่อไม่ได้ ซึ่งอันเข้าไป แม้นเรือน หลังหนึ่ง อย่างนี้ ด้วยประการฉะนี้ บวชแล้ว บวชเป็นชีปะขาว เที่ยวไปอยู่ เพื่อภิกษา เป็นผู้แก่แล้วเพราะชรา เป็นผู้มัสรีระอัน เที่ยวแล้ว (เป็น) เพราะโภชนะอันทรามและอันนอนลำบาก ท. โดยอันลวงไปแห่งกาล เที่ยวไปอยู่ เพื่อภิกษา มาแล้ว นอนแล้ว ด้วยหลัง ก้าวลงแล้ว สู้ความหลับ ลูกขึ้น นิ่งแล้ว แลดูแล้ว (ซึ่งตน) อันมีความกระวนกระวายระงับเฉพาะแล้ว ไม่เห็นอยู่ ซึ่งที่พึง ของตน ในบุตร ท. คิดแล้ว ว่า ได้ยินว่า อ.พระสมณะ ผู้โคดม เป็นผู้ไม่สยิวพระพักตร์ เป็นผู้มัสรีระพระพักตร์เบิกบาน เป็นผู้มัสรีระด้วยดีซึ่งพระดำรัสอันนำมาซึ่งความสุข เป็นผู้ฉลาด ในอันปฏิสันถาร (ยอมเป็น), (อันเรา) อาจ เพื่ออัน เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระสมณะ ผู้โคดม ได้ ซึ่งอันปฏิสันถาร ดังนี้ ๕

โสปี “นสฺส วสฺสึตี กุชฺฌิตฺวา อญฺญสฺส ฆริ อคฺมาสิ. ตโตปี กติปาหจฺเจยน อิมินาว อูปาเยน ปลาปิโตว “อญฺญสฺสาตี เอว เอกฆเรปี ปเวสนํ อลภมาโน ปณฺทฺรจคฺคปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา ภิกฺขาย จรฺนโต กาลจฺเจยน ชราชฺฌิณฺโณ ทฺพฺโภชนทฺกฺขเสยฺยาหิ มิลาตสรีโร ภิกฺขาย จรฺนโต อาคมฺม ปิฏฺฐิกาย นิปนฺโน นิทฺทํ โอทุกฺกมิตฺวา อูฏฺฐาย นิสฺสินฺโณ ปฏิปฺสฺสทฺทฺรถํ อตฺตานํ โอลิเกตฺวา ปุตฺเตสฺส อตฺตโน ปติฏฺฐํ อปฺสฺสนฺโต จินฺเตสิ “สมฺโณ กิร โคตโม อพฺภากุฏฺโถ อุตฺตานมฺโข สฺขสมฺภาโส ปฏิสฺสนฺถารกฺุสโล, สกฺกา สมณํ โคตมํ อูปฺสงฺกมิตฺวา ปฏิสฺสนฺถารํ ลภิตฺตุนฺตี.

(อ.พราหมณ์) นั้น จัดแล้ว ซึ่งผ้าเป็นเครื่องนุ่งและผ้า เป็นเครื่องห่ม ถือเอาแล้ว ซึ่งภาชนะแห่งภิกษา ถือเอาแล้ว ซึ่งไม้เท้า ได้ไปแล้ว สู้สำนัก ของพระผู้มีพระภาคเจ้า ๕

โส นิวาสนปารูปนํ สณฺุสฺเปตฺวา ภิกฺขาภาชนํ คเหตฺวา ทณฺุฑํ อาทาย ภควโต สนฺุติกํ อคฺมาสิ.

จริงอยู่ (อ.คำ) แม้นั้น ว่า ครั้งนั้น แล อ.พราหมณ์ผู้มหาศาล คนใดคนหนึ่ง ผู้เศร้าหมอง ผู้มีผ้าเป็นเครื่องปกปิดอันเศร้าหมอง, อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า (ยอมประทับอยู่) (โดยส่วนแห่งทิศ) ไต, เข้าไปเฝ้าแล้ว (โดยส่วนแห่งทิศ) นั้น ดังนี้ (อันพระธรรมสังคาคหาจารย์ท.) กล่าวแล้ว ๕ อ.พระศาสดา ทรงกระทำแล้ว ซึ่งอันปฏิสันถาร กับ (ด้วยพราหมณ์) นั้น ผู้นั่งแล้ว ณ ส่วนข้างหนึ่ง ได้ตรัสแล้ว (ซึ่งพระดำรัส) นั้น ว่า ดูก่อนพราหมณ์ อ.ท่าน เป็นผู้เศร้าหมอง เป็นผู้ มีผ้าปกปิดอันเศร้าหมอง ย่อมเป็น เพราะเหตุไร หนอ แล ดังนี้ ๕

วฺุตฺตปี เจตํ “อดโข อญฺญตโร พฺราหฺมณ- มหาสาโล ลฺูโข ลฺูชปา วฺูโรณ เยน ภควา, เตนฺุสสงฺกมิตฺ. สตฺถา เอกมฺนฺตํ นิสฺสินฺเนน เตน สทฺธิ ปฏิสฺสนฺถารํ กตฺวา เอตทโวจ “กั นฺุ โข ตฺวํ พฺราหฺมณ ลฺูโข ลฺูชปา วฺูโรณสีตี.

(อ.พราหมณ์ กราบพูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระโคตม ผู้เจริญ อ.บุตร ท. ๔ ของข้าพระองค์ (มีอยู่) (ในโลก) นี้, (อ.บุตร ท.) เหล่านั้น ผู้อันตราย ท. ยุงแล้ว (ยังข้าพระองค์) ย่อมให้ออกไป จากเรือน ดังนี้ ๕

(อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนพราหมณ์ ถ้าอย่างนั้น อ.ท่าน เล่าเรียนแล้ว ซึ่งคาถา ท. เหล่านี้ ครั้นเมื่อหมู่แห่งมหาชน ประชุมกันแล้ว ในสภา, ครั้นเมื่อบุตร ท. นั่งแล้ว จงกล่าว ว่า

(อ.ข้าพเจ้า) จักเปลิดเพลิน (ด้วยบุตร ท.) เหล่าใด ผู้เกิดแล้วด้วย, จักปรารถนา ซึ่งความเจริญ (แก่บุตร ท.) เหล่าใด ด้วย, อ.บุตร ท. เหล่านั้น ผู้อันตราย ท. ยุงแล้ว ย่อมรุกราน ซึ่งข้าพเจ้า เพียงดัง อ.สุนัข (รุกรานอยู่) ซึ่งสุกร ๕ ได้ยินว่า (อ.บุตร ท. เหล่านั้น) เป็นอัสติบุรุษ เป็นคนเลวทราม (เป็น) ย่อมเรียก ซึ่งข้าพเจ้า ว่า ข้าแต่พ่อๆ ดังนี้, (อ.บุตร ท.) เหล่านั้น คือ อ.รากษส ท. โดยรูปของบุตร ย่อมละทิ้ง (ซึ่งข้าพเจ้า) ผู้ถึงแล้วซึ่ง- ความเสื่อม ๕ อ.ม้า ตัวแก่แล้ว ตัวมีอันใช้สอยออกแล้ว (อันเจ้าของ) ย่อมนำไปปราศ จากหญ้าอันสัตว์พึงเคี้ยวกิน ฉันท, อ.บิดา (ของบุตร ท. เหล่านั้น) แม้ผู้เป็นพาล ย่อมขอ ที่เรือนของบุคคลอื่น ท. (ฉันทนั้น) ๕ ก็ อ.บุตร ท. เป็นผู้ไม่เชื่อฟัง (ย่อมเป็น) ใด, ได้ยินว่า อ.ไม้เท้า ของข้าพเจ้า เทียว เป็นสภาพประเสริฐกว่า (กว่าบุตร ท. เหล่านั้น ย่อมเป็น), (เพราะว่า อ.ไม้เท้า) ย่อมห้าม ซึ่งโค แม้ตัวดู, อนึ่ง (อ.ไม้เท้า ย่อมห้าม) ซึ่งสุนัข แม้ตัวดู, (อ.ไม้เท้า) ย่อมมี ในเบื้องหน้า ในที่มีด, (อ.ไม้เท้า) ย่อมถึง ซึ่งอันหยั่งลง ในน้ำอันลึก, (อ.คนแก่ ผู้เช่นกับ ด้วยข้าพเจ้า) พลาดแล้ว ย่อมกลับยืนได้ เพราะอำนาจ ของไม้เท้า (ดังนี้) ดังนี้ ๕

อ.พราหมณ์ เรียบเอาแล้ว ซึ่งคาถา ท. เหล่านั้น ในสำนัก ของพระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นเมื่อบุตร ท. ผู้ประดับเฉพาะแล้ว ด้วยเครื่องประดับทั้งปวง หยั่งลงแล้ว สูสภานัน นั่งแล้ว บนอาสนะ ท. อันควรแก่ค่ามาก ในท่ามกลาง แห่งพราหมณ์ ท. ในวันเป็นที่ สماعม ของพราหมณ์ ท. มีอย่างนั้นเป็นรูป (คิดแล้ว) ว่า อ.กาลนี้ เป็นกาล ของเรา (ย่อมเป็น) ดังนี้ เข้าไปแล้ว สูท่ามกลาง แห่งสภา ยกขึ้นแล้ว ซึ่งมีอ กล่าวแล้ว ว่า ดูก่อนท่านผู้เจริญ ท. อ.ข้าพเจ้า เป็นผู้ใคร่เพื่ออันกล่าว ซึ่งคาถา ท. แก่ท่าน ท. (ย่อมเป็น), (อ.ท่าน ท.) จักฟัง หรือ ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า แน่ะพราหมณ์ อ.ท่าน จงกล่าวเถิด, (อ.เรา ท.) จะฟัง ดังนี้ (อันพราหมณ์ ท.) กล่าวแล้ว, ผู้ยืนแล้วเทียว ได้กล่าวแล้ว ๕

“อิธ เม โภ โคตม จตุตโร ปุตตา, เต มํ ทาเวหิ สंपุจจา สมวา นิग्ฆาเมเนตีติ.

“เตเนหิ ตวํ พุราหฺมณ อีมา คาถาย ปริยาปฺนิตฺวา, สภายํ มหาชนกาเย สมนฺนํปิตฺเต, ปุตฺเตสุ นิสฺสินฺเนสุ, ภาส

เยหิ ชาเตหิ นนฺทิสฺส,	เยสญฺจ ภาวมิจฺฉิ;
เต มํ ทาเวหิ สंपุจจา	สว วาเรเนตี สุกรํ.
อสนฺตา กิร มํ ชมฺมา	‘ตาท ตาตาทิ ภาสเร,
รกฺขสา ปุตฺตฺรฺเป	เต ชนฺนตี วโยคตํ.
อสุสฺวา ชินฺโน นินฺโปกโค	ชาทนา อปนียตี,
พาลานมฺปิ ปิตา เถโร	ปราคาเรสุ ภิกฺขตี.
ทณฺโท ว กิร เม เสยฺเย,	ยญฺจ ปุตฺตา อนสฺสวา,
จณฺทมฺปิ โคนํ วาเรตี,	อโถ จณฺทมฺปิ กุกฺกุรํ,
อนุทธาเร ปุเร โหตี,	คมฺภีเร คาธเมธตี,
ทณฺทสฺส อานฺุภาเว	ชฺลิตฺวา ปฏิตฺถุจตีตี.

โส ภควโต สมนฺนํเก ตา คาถาย อุกฺคณฺหิตฺวา, ตถารูเป พุราหฺมณานํ สماعมทิวเส สพฺพาลงฺการ- ปฏิมณฺฑลิตฺเตสุ ปุตฺเตสุ ตํ สภํ โอคาทเหตุวา พุราหฺมณานํ มชฺฌเม มหารहेสุ อาสเนสุ นิสฺสินฺเนสุ, “อโย เม กาลิตฺติ สภาย มชฺฌมํ ปวิสิตฺวา หตฺถํ อุกฺขิปิตฺวา “โภ อหํ ตุมฺหากํ คาถาย ภาสิตุกาโม, สฺสนิสฺสลาตี วตฺวา, “ภาส ภาส พุราหฺมณ, สฺสนฺมาตี วุตฺเต, จิตฺโกว อภาสี.

ก็ โดยสมัยนั้น อ.ธรรมนิยม อย่างนี้ ว่า (อ.บุคคล) ไต่ เคี้ยวกินอยู่ (ซึ่งวัตถุ) อันเป็นของมีอยู่ ของมารดาและบิดา ท. ย่อมไม่เลี้ยง ซึ่งมารดาและบิดา ท., (อ.บุคคล) นั้น (อันเรา ท.) พึ่งให้ตาย ดังนี้ ย่อมมี แก่มนุษย์ ท. ๙ เพราะเหตุนี้ อ.บุตรของพราหมณ์ ท. เหล่านั้น หมอบแล้ว ไกล่เท่า ท. ของบิดา วิงวอนแล้ว ว่า ข้าแต่พ่อ (อ.ท่าน) จงให้ ซึ่งชีวิต แก่เรา ท. เกิด ดังนี้ ๙

(อ.พราหมณ์) นั้น กล่าวแล้ว ว่า ดูก่อนท่านผู้เจริญ ท. อ.ท่าน ท. อยู่ยังบุตรน้อย ท. ของข้าพเจ้า ให้ฉิบหายแล้ว, (อ.บุตรน้อย ท. เหล่านั้น) จักเลี้ยง ซึ่งข้าพเจ้า ดังนี้ เพราะความที่ แห่งหทัย ท. ของบิดา เป็นธรรมชาติอ่อน ๙ ครั้งนั้น อ.มนุษย์ ท. กล่าวแล้ว กะบุตร ท. (ของพราหมณ์) นั้น ว่า ดูก่อนท่านผู้เจริญ ท. ถ้าว่า อ.ท่าน ท. จักไม่ปฏิบัติโดยชอบ ซึ่งบิดา จำเดิม แต่วันนี้ ไช้ , อ.เรา ท. จักฆ่า ซึ่งท่าน ท. ดังนี้ ๙

(อ.บุตรของพราหมณ์ ท.) เหล่านั้น ผู้กลัวแล้ว ยังบิดา ให้นั่งแล้ว บนตั่ง ยกขึ้นแล้ว เอง นำไปแล้ว สู่เรือน ทาแล้ว ซึ่งสระ ด้วย น้ำมัน ขัดสีแล้ว (ยังบิดา) ให้อาบแล้ว (ด้วยวัตถุ ท.) มีกลิ่นแห่ง ของหอมเป็นต้น (ยังบุคคล) ให้ร้องเรียกแล้ว ซึ่งพราหมณ์ ท. กล่าวแล้ว ว่า (อ.เธอ ท.) จงปฏิบัติด้วยดี ซึ่งบิดา ของเรา ท. จำเดิม แต่วันนี้, ถ้าว่า (อ.เธอ ท.) จักถึง ซึ่งความประมาท ไช้, (อ.เรา ท.) จักฆ่า ซึ่งเธอ ท. ดังนี้ (ยังบิดา) ให้บริโภคแล้ว ซึ่งโภชนะ อันประณีต ๙

อ.พราหมณ์ อาศัยแล้ว ซึ่งโภชนะอันดี ด้วย ซึ่งการนอน อันสบาย ด้วย เป็นผู้มีความกำลังเกิดพร้อมแล้ว เป็นผู้มีความอินทรีย์อิมเอิบแล้ว (เป็น) โดยอันล่วงไปแห่งวันเล็กน้อย แลดูแล้ว ซึ่งอรรถภาพ (คิดแล้ว) ว่า อ.สมบัติ นี้ อันเรา ได้แล้ว เพราะอาศัย ซึ่งพระสมณะ ผู้โคดม ดังนี้ ถือเอา ซึ่งคู่แห่งผ้า คู่หนึ่ง เพื่อประโยชน์แก่ความเป็นเครื่องบรรณาการ ไปแล้ว สู่สำนัก ของพระผู้มีพระภาคเจ้า มีปฏิสันถาร (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ทรงกระทำแล้ว ผู้นั่งแล้ว ณ ส่วนข้างหนึ่ง วางไว้แล้ว ซึ่งคู่แห่งผ้า นั้น ณ ที่ใกล้แห่งพระบาท ของพระผู้มีพระภาคเจ้า กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ อ.ข้าพระองค์ ท. ชื่อว่า เป็นพราหมณ์ (เป็น) ย่อมแสวงหา ซึ่งทรัพย์ ของอาจารย์ เพื่ออาจารย์, อ.พระโคดม ผู้เจริญ ผู้เป็นอาจารย์ ของจงทรงรับเฉพาะ ซึ่งทรัพย์ของอาจารย์ ของข้าพระองค์ เกิด ดังนี้ ๙ อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงรับเฉพาะแล้ว (ซึ่งคู่แห่งผ้า) นั้น เพื่ออันทรงอนุเคราะห์ (ซึ่งพราหมณ์) นั้น ทรงแสดงแล้ว ซึ่งธรรม ๙

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.พราหมณ์ ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในสภณะ ท. กราบทูลแล้ว อย่างนี้ ว่า ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ อ.ภุมมัตถ ท. ๔ อันบุตร ท. ให้แล้ว แก่ข้าพระองค์, อ.ข้าพระองค์ จะถวาย (ซึ่งภุมมัตถ ท.) ๒ (แต่ภุมมัตถ ๔) นั้น แก่พระองค์ ท. ดังนี้ ๙

เตน ๑ สมเยน มนุสฺसानํ เอวํ วุตฺตํ โหติ “โย มาตาปิตูนํ สมนฺตํ ชาทฺหฺโต มาตาปิตโร น โปเสติ, โส มาเรตพุโหติ. ตสฺมา เต พฺราหฺมณปฺตุตา ปิตฺ ปาเทสุ ปตฺติววา “ชีวิตฺ โน ตาต เทหิตฺติ ยาจีสุ.

โส ปิตฺุ หทยานํ มุทฺตาย “มา เม โภ ปฺตุตเก วินาสยิตฺถ, โปสิสฺสนฺติ มนฺติ อาห. อถสฺส ปฺตุเต มนุสฺสา อาหํสุ “สเจ โภ อชฺช ปฺกุสฺยา ปิตฺโร น สมฺมาปฺปฺชคฺคิสฺสธ, ชาเตสฺสาม โวติ.

เต ภิตา ปิตฺโร ปิเจ นิสีทาเปตฺวา สยํ อุกฺขิปิตฺวา เคหํ เนตฺวา สิริ เตเลน อพฺภวฺชิตฺวา อุกฺพพฺภวฺตฺวา คนฺธจฺจนฺทาทีหิ นหาเปตฺวา พฺราหฺมณฺนิโย ปกฺโกสาเปตฺวา “อชฺช ปฺกุสฺยา อมฺหากํ ปิตฺโร สมฺมาปฺปฺชคฺค; สเจ ปมาทํ อาปชฺชิสฺสธ, นิคฺคณฺหิสฺสาม โวติ วตฺวา ปณฺตีโกชนํ โภเชสุ.

พฺราหฺมโณ สุโกชนนฺจ สุขเสยฺยนฺจ อาคมฺม กติปาหจฺเจน สบฺชาตพโล ปิณฺนุทฺริโย อตฺตภาวํ โอลิเกตฺวา “อโย เม สมฺปตฺติ สมณํ โคตมํ นิสฺสา ย ลทฺธาติ ปณฺณาการตฺถาย เอกํ ทฺสฺสยฺคฺ อาทาย ภควโต สฺนฺติกํ คนฺตฺวา กตปฺปฺสิสฺสาโร เอกมนฺตํ นิสฺนโน ตํ ทฺสฺสยฺคฺ ภควโต ปาทฺมฺเล จเปตฺวา “มโย โภ โคตม พฺราหฺมณา นาม อาจฺริยสฺส อาจฺริยณํ ปริเยสาม, ปฺปฺคฺคณฺหาตุ เม ภวํ โคตโม อาจฺริโย อาจฺริยณฺนฺติ อาห. ภควา ตสฺส อนุกฺมฺปาย ตํ ปฺปฺคฺคเหตุวา ธมฺมํ เทเสสิ.

เทศนาพฺราหฺมโณ สรณฺสฺส ปตฺติกุสฺยา เอวมาห “โภ โคตม มยฺหํ ปฺตุเตหิ จตฺตาริ ฐวตฺตานิ ทินฺนานิ, ตโต อหํ เทว ตฺมฺหากํ ทมฺมิตฺติ.

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนพราหมณ์ อ.กรรมอันงาม (อันท่าน กระทำแล้ว), แต่ ว่า อ.เรา ท. จักไป สูที่เป็นที่ชอบใจนั้นเทียว ดังนี้ ทรงส่งไปแล้ว (ซึ่งพราหมณ์) นั้น ๗ อ.พราหมณ์ไปแล้ว สูเรือ น กล่าวแล้ว กะบุตร ท. ว่า เนาะพ่อ ท. อ.พระสมณะผู้โคดม เป็นสหาย ของเรา (ยอมเป็น) อ.ภุมมัตถ ท. ๒ อันเรา ถวายแล้ว (แก่พระสมณะ ผู้โคดม) นั้น, อ.เจ้า ท. (ครั้นเมื่อพระสมณะ ผู้โคดม) นั้น ถึงพร้อมแล้ว อย่าประมาทแล้ว ดังนี้ ๗ (อ.บุตร ท. เหล่านั้น กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่พ่อ อ.ดีละ ดังนี้ ๗

ในวันรุ่งขึ้น อ.พระศาสดา เสด็จเที่ยวไปอยู่ เพื่อบิณฑชะ ได้เสด็จไปแล้ว สูประตูแห่งเรือน ของบุตรผู้เจริญที่สุด ๗ (อ.บุตรผู้เจริญที่สุด) นั้น เห็นแล้ว ซึ่งพระศาสดา รับแล้ว ซึ่งบาตร (ทูลยังพระศาสดา) ให้เสด็จเข้าไปแล้ว สูเรือน (ทูลยังพระศาสดา) ให้ประทับนั่งแล้ว บนบัลลังก์ อันควรแก่ค่ามาก ได้ถวายแล้ว ซึ่งโภชนะอันประณีต ๗ อ.พระศาสดา ได้เสด็จไปแล้ว สูเรือน ท. (ของบุตร ท.) ทั้งปวง คือ (ของบุตร) นอกนี้ ในวันรุ่งขึ้น (ของบุตร) นอกนี้ ในวันรุ่งขึ้น ตามลำดับ ๗ (อ.บุตร ท.) ทั้งปวง ได้กระทำแล้ว ซึ่งสักการะ อย่างนั้นนั่นเทียว ๗

ครั้งนั้น ในวันหนึ่ง อ.บุตรผู้เจริญที่สุด ครั้นเมื่อมงคล ปรากฏ เฉพาะแล้ว กล่าวแล้ว กะบิดา ว่า ข้าแต่พ่อ อ.เรา ท. จะถวาย ซึ่งมงคล แก่ใคร ดังนี้ ๗ (อ.พราหมณ์ กล่าวแล้ว) ว่า อ.เรา ย่อมไม่รู้ (ซึ่งบุคคล)อื่น, อ.พระสมณะ ผู้โคดม เป็นสหาย ของเรา (ยอมเป็น) มิใช่หรือ ดังนี้ ๗ (อ.บุตร ท. เหล่านั้น กล่าวแล้ว) ว่า ถ้าอย่างนั้น (อ.ท่าน ท.) จงทูลนิมนต์ (ซึ่งพระสมณะ ผู้โคดม) นั้น กับ ด้วยร้อยแห่งภิกษุ ท. ๕ เพื่ออันเสวยในวันรุ่ง ดังนี้ ๗ อ.พราหมณ์ ได้กระทำแล้ว อย่างนั้น ๗

ในวันรุ่งขึ้น อ.พระศาสดา ผู้ทรงเป็นไปกับด้วยบริวาร ได้เสด็จไปแล้ว สูเรือน (ของพราหมณ์) นั้น ๗ (อ.พราหมณ์) นั้น ยังหมู่แห่งภิกษุ มีพระพุทธรเจ้าเป็นประมุข ให้นั่งแล้ว ในเรือน อันประดับเฉพาะแล้วด้วยเครื่องประดับทั้งปวง อันบุคคลดูบาทแล้ว ด้วยของเขี้ยว อังคาสแล้ว ด้วยข้าวมธุปายาสมีน้ำอันน้อย ด้วยนั้นนั่นเทียว ด้วยของอันบุคคลพึงเคี้ยว อันประณีต ด้วย ๗

ก็ อ.บุตร ท. ๔ ของพราหมณ์ นั่งแล้ว ในสำนัก ของพระศาสดา กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระโคดม ผู้เจริญ อ.ข้าพระองค์ ท. ย่อมปฏิบัติ ย่อมไม่ประมาท ซึ่งบิดา ของข้าพระองค์ ท., (อ.พระองค์ ท.) ขอจงทอดพระเนตร ซึ่งอัฐภาพ (ของบิดา) นี้เถิด ดังนี้ ในระหว่าง แห่งภตวรรษนั้นเทียว ๗ อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า อ.กรรมอันงาม อันท่าน ท. กระทำแล้ว, ซึ่ง อ.อันเลี้ยงซึ่งมารดาและบิดา อันบัณฑิตผู้มีในกาลก่อน ท. ประพฤติยังแล้วนั้นนั่นเทียว ดังนี้

อถ นั สตุถา “กลุยานั พราหมณ, มยั ปน รุจจนุจจนเมว คมิสุสามาติ วตฺวา อุยุโยเซสิ. พฺราหมโณ ฆริ คฺนุตฺวา ปุตฺเต อาห “ตาตา สมโณ โคตโม มยฺหิ สหาโย, ตสฺส เม เทว ฐภตฺตานิ ทินฺนานิ, ตุมฺเห, ตสฺมี สมฺปตฺเต, มา ปมชฺชิตฺถาติ. “สาธุ ตาตาติ.

สตุถา ปุนทิวเส ปิณฺฑาย จรฺนโต เขฎฺฐปุตฺตสฺส ฆรฺทวาริ อคฺมาสิ. โส สตุถาริ ทิสฺวา ปตฺติ อาทาย ฆริ ปเวเสตฺวา มหารเห ปุลฺลเก นิสีทาเปตฺวา ปถีตโกชนํ อทาสิ. สตุถา “ปุนทิวเส อิตฺรสุส ปุนทิวเส อิตฺรสุสชาติ ปฏฺิปาฎิยา สพฺเพสํ ฆรานิ อคฺมาสิ. สพฺเพ เตว สกฺกาโร อภิสุ.

อถกทิวสํ เขฎฺฐปุตฺโต, มงฺคเล ปจฺจุปฏฺิจิตฺเต, ปิตฺโร อาห “ตาต กสุส มงฺคลํ เทมาติ. “นาหิ อญฺญํ ชานามิ, นนฺ สมโณ โคตโม มยฺหิ สหาโยติ. “เตนหิ นํ สุวตฺตนาถ ปญฺจหิ ภิกฺขุสฺสเทหิ สทฺธิ นิมนฺเตถาติ. พฺราหมโณ ตถา อทาสิ.

สตุถา ปุนทิวเส สปริวาริ ตสฺส เคหิ อคฺมาสิ. โส หิริตฺถปฺลิตฺเต สพฺพาลงฺการปฏฺิมนฺตฺติเต เคเห พุทฺธปฺมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ นิสีทาเปตฺวา อปฺไปทกมฺรุ- ปายาเสน เจว ปถีเตน จ ชาทนีเยน ปริวสิ.

อนฺตรภกตฺตสฺมีเยว ปน พฺราหมณฺสุส จตฺตาริ ปุตฺตา สตุถุ สนฺติเก นิสีทิตฺวา อาหุสุ “โภ โคตม มยั อมฺหากิ ปิตฺโร ปฏฺิซคฺคาม นปฺปมชฺชาม, ปสฺสเถิมสุส อตฺตภาวนฺติ. สตุถา “ กลุยานั โว กตํ, มาตฺตฺปิโตสสนํ นาม ปฺราณกปณฺฑิตานํ อาจิจฺฉณเมวาทิ วตฺวา

ตรัสแล้ว ซึ่งมาตุโปสกนาคชาต ในเอกาทสนิบาท นี้ว่า อ.ต้นอ้อย
ข้าง ท. ด้วย อ.ไม้โมกมัน ท. ด้วย งอกขึ้นแล้ว เพราะอันอยู่ปราศ
แห่งข้างตัวประเสริฐ นั้น ดังนี้เป็นต้น โดยพิสดาร ได้ตรัสแล้ว
ซึ่งพระคาถา นี้ว่า

อ.ข้าง ชื่อว่า ธนบาล ตัวมีมันแตกทั่ว ตัวอันบุคคล-
พึงห้ามได้โดยยาก ตัวอันควาญข้างผูกแล้ว
ย่อมไม่บริโภค ซึ่งฟ่อน อ.ข้าง ย่อมระลึกถึง
ซึ่งป่าแห่งไม้กาละทิง ดังนี้ ฯ

(ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (อ.บท) ว่า **ธนपालโก นาม** ดังนี้
นั้น เป็นชื่อ ของข้าง ตัว อันพระราชารู้ทรงเป็นใหญ่ในแคว้น
ชื่อว่ากาลี ทรงส่งไปแล้ว ซึ่งควาญข้าง (ทรงยังควาญข้าง)
ให้จับแล้ว ในป่าแห่งไม้กาละทิง อันอันบุคคลพึงยินดี ในกาลนั้น
(ย่อมเป็น) ฯ (อ.อรรถ) ว่า ตัวมีความเมากล้ำ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า
กฏกปฺปเภทโน ดังนี้ ฯ

จริงอยู่ อ.หมวกแห่งหู ท. ย่อมแตกทั่ว ในกาลเป็นที่มัวเมา
แห่งข้าง ท., อ.ข้าง ท. ย่อมไม่คำนึงถึง ซึ่งขอ หรือ หรือว่า ซึ่งปฏิ
หรือว่า ซึ่งโตมร เป็นสัตว์ดุร้าย ย่อมเป็น ในกาลนั้น แม้ตามปกติ,
ส่วนว่า (อ.ข้างชื่อธนบาล) นั้น เป็นสัตว์ดุร้ายยิ่งนั้นเทียว (ย่อมเป็น),
เพราะเหตุนั้น (อ.พระดำรัส) ว่า กฏกปฺปเภทโน ทุณฺนิวารโย
ดังนี้ (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ฯ (อ.อรรถ) ว่า (อ.ข้าง)
นั้น (อันควาญข้าง) ผูกแล้ว หามิได้, แต่ว่า (อ.ข้าง นั้น)
ตัว (อันควาญข้าง) นำไปแล้ว สูโรงแห่งข้าง (ยังกันและกัน)
ให้ล้อมรอบแล้ว ด้วยม่านอันวิจิตร พักไว้แล้ว บนแผ่นดิน
มีการประพรมด้วยของหอมอันกระทำแล้ว มีเพดานอันวิจิตร
อันบุคคลผูกแล้วในเบื้องบน แม้ตัว อันพระราช (ทรงยังควาญข้าง)
ให้บำรุงแล้ว ด้วยโภชนะอันประกอบแล้วด้วยรสอันเลิศต่างๆ
อันควรแก่พระราช ไม่ปรารถนาแล้ว เพื่ออันบริโภค (ซึ่งโภชนะ)
อะไร, ก็ (อ.พระดำรัส) ว่า พทฺโธ กพฺพี น ภูษติ ดังนี้ (อันพระผู้มี
พระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ทรงหมายเอา (ซึ่งอาการ) ลักว่าข้างตัว
อันควาญข้างให้เข้าไปแล้ว สูโรงแห่งข้าง (ดังนี้ แห่งบาท
แห่งพระคาถา) ว่า **พทฺโธ กพฺพี น ภูษติ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า
(อ.ข้าง) นั้น ระลึกถึงแล้ว ซึ่งป่าแห่งไม้กาละทิง อันเป็นที่เป็นที่อยู่
อันบุคคลพึงยินดีนั้นเทียว หามิได้, ก็ อ.มารดา (ของข้าง) นั้น
เป็นสัตว์ ถึงแล้วซึ่งทุกข์ เพราะอันพลัดพรากจากบุตร ในป่า
ได้เป็นแล้ว, (อ.ข้าง) นั้น ยังกรรมคือการบำรุงซึ่งมารดาและบิดา
นั้นเทียว ย่อมให้เต็ม, (อ.ข้าง นั้น) (คิดแล้ว) ว่า (อ.ประโยชน์) อะไร
ของเรา ด้วยโภชนะ นี้ ดังนี้ ระลึกถึงแล้ว ซึ่งกรรมคือการบำรุง
ซึ่งมารดาและบิดา อันประกอบแล้วด้วยกรรม นั้นเทียว,
ก็ (อันข้างนั้น) ตัวดำรงอยู่แล้ว ในป่าแห่งไม้กาละทิง นั้นนั้นเทียว
อาจ เพื่ออัน (ยังกรรมคือการบำรุงซึ่งมารดาและบิดา) นั้น
ให้เต็ม เหตุใด, เพราะเหตุนั้น (อ.พระดำรัส) ว่า **สุมรติ นาควนสุส ภูษโร**
ดังนี้ (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว (ดังนี้ แห่งหมวดสอง
แห่งบท) ว่า **สุมรติ นาควนสุส** ดังนี้เป็นต้น ฯ

“ตสฺส นาคสฺส วิปฺวาเสณ วิรุฬฺหา สลฺลภโย จ
กฺกุฏา จาติ อิมํ เอกาทสนิปาเต มาตุโปสกนาคชาตํ
วิตฺถาเรน กเถตฺวา อิมํ คาถํ อภาสิ

“ธนपालโก นาม ภูษโร
กฏกปฺปเภทโน ทุณฺนิวารโย
พทฺโธ กพฺพี น ภูษติ
สุมรติ นาควนสุส ภูษโรติ.

ตตฺถ “ธนपालโก นามาติ: ตทา กาสิกฺรณฺญา
หตฺถาจรียํ เปเสตฺวา รมณฺเญ นาคเวเน คาหาปิตสฺส
หตฺถิสฺส เอตํ นามํ. กฏกปฺปเภทโนติ: ติจินฺมโท.

เหตุนี้ หิ มทกาเล กณฺณจฺจุลิกา ปภิชฺชนฺติ,
ปกฺติยาปิ หตฺถิโน ตสฺมี กาลे องฺกุลํ วา ตุนฺนํ วา
โตมรํ วา น คเณนฺติ จณฺทา ภวนฺติ, โส ปน
อติจณฺโฑเยว; เตน วุตฺตํ “กฏกปฺปเภทโน
ทุณฺนิวารโยติ. **พทฺโธ กพฺพี น ภูษติ**:
น โส พทฺโธ, หตฺถิสาลํ ปน เนตฺวา วิจิตฺรสาณฺยา
ปริกฺขิปาเปตฺวา กตคณฺธปริภณฺทาย อุปริพฺพท-
วิจิตฺรวิตานาย ภูมฺยา จปิโต รณฺญา ราชารเณ
นानคฺครสโกชเนน อุปฺภูจฺจาปิโตปิ ภิณฺจึ ภูษติ
น อิจฺฉิ, หตฺถิสาลํ ปเวสิตมตฺตํ ปน สนฺถาย
“พทฺโธ กพฺพี น ภูษติ ติจิ วุตฺตํ. **สุมรติ**
นาควนสุสชาติ: น โส รมณฺเญเมว วสนฺภูจฺจัน
นาควนํ สริ, มาตา ปนสฺส อรณฺเญ ปฺตฺตฺวิโยเคน
ทุกฺขปฺตฺตา อโหสิ, โส มาตาปิตุอุปฺภูจฺจานธมฺเมว
ปฺุเรติ; “ก็ เม อิมินา โภชเนนาติ ธมฺมํ กํ มาตาปิตุ-
อุปฺภูจฺจานธมฺเมว สริ; ตํ ปน ยสฺมา ตสฺมี นาคเวเนยว
จิตฺเตน สกฺกา ปฺุเรตฺ, เตน วุตฺตํ “สุมรติ นาควนสุส
ภูษโรติ.

ครั้งเมื่อพระศาสดา ทรงนำมาแล้ว ซึ่งความประพจน์ในกาลก่อน แห่งพระองค์ นี้ ตรัสอยู่นั้นเทียว (อ.ชน ท.) แม้ทั้งปวง ยังสายแห่งน้ำตา ท. ให้เป็นไปทั่วแล้ว มีใจอ่อนโยน มีหูอันเงี่ยลงแล้ว ฟังแล้ว ฯ ครั้งนั้น อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงทราบแล้ว ซึ่งธรรมเป็นที่สบาย ทรงประกาศอยู่ ซึ่งสัจจะ ท. ทรงแสดงแล้ว ซึ่งธรรมแก่ชน ท. เหล่านั้น ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.พราหมณ์ กับด้วยบุตร ท. ด้วยนั้นเทียว ด้วยหญิงสะใภ้ ท. ด้วย ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในโศดาปัตติผล ดังนี้แล้ว ฯ

๑. เรื่องแห่งบุตรของพราหมณ์ผู้แก้อบแล้ว (จบแล้ว) ฯ

สตถิ อิมิ อตฺตโน ปุพฺพจริยํ อหริตฺวา กถณฺเตยฺว, สพุเปปี อสุสุธารา ปวตฺเตตฺวา มุทุหทยา โอิหิตโสตา สุณิสฺสุ. อถ เนลฺลํ ภควา สปุปายํ วิทิตฺวา สจฺจานิ ปกาเสนุโต ธมฺมํ เทเสสิ.

เทศนาวสานे सत्थि पुत्तेहि जेव सुणिसाहि ज पुराहुमणे सोदापत्तिफलं पतिगुहिति.

ปรีชิตฺถพฺราหฺมณปฺตฺตฺวตฺตฺถ.

๔. ๑. เรื่องแห่งพระราชาพระนามว่าปเสนทิโกศล (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๔. ปเสนทิโกศลราชวตฺถ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งพระราชา พระนามว่าปเสนทิโกศล ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า มิทฺธิ ยथा ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“มิทฺธิ ยथाติ อิมิ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เซตฺวเน วิหรนฺโต ราชาณํ ปเสนทิโกสลํ อารพฺภ กเถสิ.

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในสมัย หนึ่ง อ.พระราชา ย่อมเสวยซึ่งพระกระยาหาร แห่งทะนานแห่งข้าวสาร ด้วยแอกและกับอันสมควรแก่พระกระยาหารนั้น ฯ ในวันหนึ่ง (อ.พระราชา) นั้น มีอาหารอันบุคคลพึงกินในเวลาเช้าอันเสวยแล้ว ไม่ทรงบรรเทาแล้ว ซึ่งความเมาพร้อมเพราะภัตฺร เทียว เสด็จไปแล้ว สู้สำนักของพระศาสดา มีรูปแห่งบุคคลผู้เหน็ดเหนื่อยแล้ว ย่อมทรงเปลี่ยน (โดยข้าง) นี้ด้วย ฯ แม้ อันความหลับ ครอบงำอยู่ ไม่ทรงอาจอยู่ เพื่ออันบรรทม ตรง ประทับนั่งแล้ว ณ ส่วนข้างหนึ่ง ฯ

เอกสมฺมึ หิ สมเย ราชา ตณฺหุลโทณสุส โอิทนํ ตพุปิเยน สุปฺพยุถฺชเนน ภูถฺชติ. โส เอกทิวสํ ภูตฺตปาทฺราโส ภตฺตสมฺมทํ อวิเนเตตฺวา สตฺถุ สนฺตํ กณฺตฺวา กิลนฺตฺรูปิ อิติ จิตฺ ๑ สมฺปริวตฺตติ นิทฺทาย อภิภฺยุมาเนปิ อชฺชํ นิปชฺชิตฺตุํ อสฺกโกนฺโต เอกมฺนฺตํ นิสฺสีทิ.

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนมหาบพิตร อ.พระองค์ ไม่ทรงพักผ่อนแล้วเทียว เป็นผู้เสด็จมาแล้ว ย่อมเป็น หรือ ดังนี้ (กะพระราชา) นั้น ฯ (อ.พระราชา กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ ผู้เจริญ พระเจ้าข้า (อ.อย่างนั้น), อ.ทุกขีใหญ่ ย่อมมี แก่หม่อมฉัน จำเดิม แต่กาล (แห่งภัตฺร อันหม่อมฉัน) บริโภคแล้ว ดังนี้ ฯ ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนมหาบพิตร อ.ทุกขี อย่างนี้ ย่อมมี (แก่บุคคล) ผู้มีโภชนะมากเกินไป ดังนี้ (กะพระราชา) นั้น ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

อถ นํ สตฺถา อหา “กึ มหาราช อวิสุสมิตฺวาว อาคโตสฺสีติ. “อาม ภาเน, ภูตฺตกาลโต ปฏฺจาย เม มหาทุกฺขํ โหตีติ. อถ นํ สตฺถา “มหาราช อติพฺหุโภชนสุส เอวํ ทุกฺขํ โหตีติ วตฺวา อิมิ คาถมาห

(อ.บุรุษ) เป็นผู้มีความมั่งว่อง ด้วย เป็นผู้กินมาก ด้วย เป็นผู้หัดเป็นปกติ เป็นผู้นอนพลิกไปด้วยดีแล้วโดยปกติ เพียงดัง อ.สุกรตัวใหญ่ ตัวอันบุคคลเลี้ยงแล้วด้วยผู้ก ด้วย ย่อมเป็น ในกาลใด, (ในกาลนั้น อ.บุรุษ นั้น) ผู้โง่เขลา ย่อมเข้าถึง ซึ่งห้อง บ่อยๆ ดังนี้ ฯ

“มิตฺธิ ยทา โหติ มหคฺชโส จ
นิทฺทายิตา สมฺปริวตฺตสายี
มหาวราโห นีวาปปฺกุโจ
ปฺนปฺปฺนํ คพฺภมฺเบติ มนฺโหติ.

(อ.อรรถ) ว่า เป็นผู้อันความท้อแท้และความมั่งว่องครอบงำแล้ว (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้ หนา (แห่งบท) ว่า **มิตฺธิ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า เป็นผู้มีโทษนะมาก รวากะ แห่งพราหมณ์ชื่อว่าอาหารหัตถกะและพราหมณ์ชื่อว่าอลังสาฎกะและพราหมณ์ชื่อว่าตัดถวัฏฏกะ และพราหมณ์ชื่อว่ากามาสะกะและพราหมณ์ชื่อว่าภุตตวัมมิกะ ท. หนา (อ.พราหมณ์) คนใดคนหนึ่ง (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **มหคฺชโส** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ตัวอันเจ้าของเลี้ยงแล้ว ด้วยภัตรของสุกรมีรา เป็นต้น (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **นีวาปปฺกุโจ** ดังนี้ ฯ จริงอยู่ อ.สุกรในเรือน (อันเจ้าของ) เลี้ยงอยู่ จำเดิม แต่กาลแห่งตนตัวอ่อน ไม่ได้ได้อยู่เพื่ออันออกไป ในภายนอก จากเรือน ในกาลแห่งตนมีร่างกาย อันอ่อน เกลือกกลิ้งไป (ในที่ ท.) มีภายใต้แห่งเตียงเป็นต้น ย่อมนอน หายใจออกอยู่ หายใจเข้าอยู่นั้นเทียว ฯ

ตตฺถ **“มิตฺธิติ:** ถีนมิตฺธาภิภูโต. **มหคฺชโสติ:** มหา โทษโน อาหารหตฺถกอลังสาฎกตตฺถวัฏฏกกาตฺตมาสก- กตฺตววมฺมิگانํ อญฺจตโร วีย. **นีวาปปฺกุโจติ:** กุณฺฑกาทินา สุกรภตฺเตน ปฺกุโจ. ฆรฺสุกรโร หิ พาลกาลโต ปฺกุจาย โปสิยมาโน ญฺจสรีรกาเล เคหา พหิ นิภฺษมิตฺถํ อลภานฺโต เหมจฺสามญฺจาทีสุ สมฺปริวตฺตติตฺวา อสุสนฺโต ปสุสนฺโต สยเตว. อิทํ วุตฺตํ โหติ:

(อ.อรรถรูป) นี้ ว่า อ.บุรุษ เป็นผู้มีความมั่งว่อง ด้วย เป็นผู้กินมาก ด้วย เป็นผู้ไม่อาจอยู่ เพื่ออัน (ยังอัตภาพ) ให้เป็นไป ด้วยอิริยาบถ อัน ชื่อว่าเป็นผู้หัดเป็นปกติ เป็นผู้นอนพลิกไปด้วยดีแล้วโดยปกติ รวากะ อ.สุกรตัวใหญ่ ตัวอันบุคคลเลี้ยงแล้วด้วยผู้ก ด้วย ย่อมเป็น ในกาลใด, ในกาลนั้น (อ.บุรุษ) นั้น ย่อมไม่อาจ เพื่ออันกระทำไว้ในใจ ซึ่งลักษณะ ท. ๓ คือ อ.อนิจจลักษณะ อ.ทุกขลักษณะ อ.อนัตตลักษณะ, ชื่อว่าผู้ มีปัญญาอันน้อย เพราะอันไม่มนสิการ (ซึ่งลักษณะ ท.) เหล่านี้ ย่อมเข้าถึง ซึ่งห้อง บ่อยๆ คือว่า ย่อมไม่หลุดพ้น จากการอยู่ในห้อง ดังนี้ เป็นคำอธิบาย อันพระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสแล้ว ย่อมเป็น ฯ

ยทา ปฺริโส มิตฺธิ จ โหติ มหคฺชโส จ นีวาปปฺกุโจ
มหาวราโห วีย จ อญฺเณน อิริยาปเณน ยาเปตฺโต
อสุโกนฺโต นิทฺทายนสิโล สมฺปริวตฺตสายี; ตทา
โส “อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตาทิ ตีณิ ลกฺขณานิ มนสิกาตุ
น สกฺโกติ, เตสํ อมนสิการา มนฺทปฺปญฺโถ ปฺนปฺปฺนํ
คพฺภํ อฺเปติ คพฺภวาสโต น ปริมฺจุจตีติ.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว
ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

เทศนาวสานเณ สตุถา ญญเณ อูปการวเสน

อ.เวทนา ท. (ของบุคคล) ผู้เกิดแล้วแต่มี ผู้มีสติ
ในกาลทุกเมื่อ ผู้รู้อยู่ ซึ่งประมาณ ในโทษอันตนได้แล้ว
นั้น เป็นเวทนาเบาบาง ย่อมเป็น, (อ.อาหารอันบุคคล-
บริโภคแล้ว นั้น) รักษาอยู่ ซึ่งอายุ ย่อมคร่ำคร่าไป ค่อยๆ ดังนี้

“มนฺุชฺสุส สทา สตีมโต
มตฺตํ ชานโต ลทฺถโกชเน
ตฺนุกฺสุส ภาวนฺติ เวทนา,
สณฺิกํ ชีวฺติ อายุ ปาลยฺนฺติ

ด้วยสามารถแห่งอุปการะ แก่พระราชา ทรงยังมาณพชื่อว่า อุตตระ ให้เรียนเอาแล้ว ตรัสบอกแล้ว ซึ่งอุบาย ว่า (อ.ท่าน) ฟังกล่าว ซึ่งคาถา นี้ ในเวลาเป็นที่เสวย ของพระราชา นั้นเทียว ก็ (อ.ท่าน) (ยังพ้อครว) ฟังให้ลด ซึ่งโภชนะ ด้วยอุบาย นี้ ดังนี้ ๕ อ.มาณพ ชื่อว่าอุตตระ) นั้น ได้กระทำแล้ว อย่างนั้น ๕

โดยสมัย อื่นอีก อ.พระราชา ทรงดำรงอยู่ด้วยดีแล้ว เป็นผู้ มีพระสรีระอันเบา เป็นผู้ทรงถึงแล้วซึ่งความสุข (เป็น) เพราะความที่ แห่งพระองค์เป็นผู้มีพระกระยาหารมีทะนุทานเป็นอย่างยิ่ง มีความคุ้นเคยอันเกิดขึ้นแล้ว ในพระศาสดา ทรงยังอสทิสทาน ให้เป็นไปทั่วแล้ว ตลอดวัน ๗ ๕

อ.มหาชนผู้ถึงพร้อมแล้ว บรรลุแล้ว ซึ่งคุณวิเศษ อันใหญ่ ในเพราะอันอนุโมทนาซึ่งทาน ดังนี้แล ๕

อิมิ คาลิ วตฺวา อุตฺตรมาณวิ อุกฺคณฺหาเปตฺวา “อิมิ คาลิ รมฺโอบ โภชนเวลายเอบ วเทยฺยาสี, อิมินา จ อุปาเยน โภชนํ ปริหาเปยฺยาสีตี อุปายํ อาจิกฺขี. โส ตถา อกาสิ.

ราชา อปเรน สมเยน นาฬิโกทนปรมตฺวย สตุจฺจโต สลฺลหฺกฺสรีโร สุขปฺปตฺโต สตุถฺริ อุปฺปนฺนวิสุสฺสาโส สตุตฺตาทํ อสทิสทานํ ปวตฺตเตสิ.

ทานานฺนุโมทนาย สมฺปตฺตมฺหาชนโน มหฺนุตฺ วิเสสํ ปาปฺญตีติ.

๑. เรื่องแห่งพระราชาพระนามว่าปเสนทิโกศล (จบแล้ว) ๕

ปเสนทิโกศลราชวตฺถุ.

๕. ๑. เรื่องแห่งสามเณรชื่อว่าสาณู (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

๕. สาณูสามเณรวตฺถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งสามเณร ชื่อว่า สาณู ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **อิทิ ปุเร** ดังนี้เป็นต้น ๕

“**อิทิ ปุเร**ติ อิมิ ธมฺมเทสนํ สตุถฺวา เซตฺวเน วิหฺรณฺโต สาณฺุ นาม สามเณรํ อารพฺก กเถสิ.

ได้ยินว่า (อ.สามเณร) นั้น เป็นลูกน้อยคนเดียว ของอุบาสิกา คนหนึ่ง ได้เป็นแล้ว ๕ ครั้งนั้น (อ.อุบาสิกา) นั้น (ยังบุตร) นั้น ให้บวชแล้ว ในกาล (แห่งบุตร) เป็นเด็กนั้นเทียว ๕ (อ.สามเณร) นั้น เป็นผู้มีศีล เป็นผู้มิวัตรอันถึงพร้อมแล้ว ได้เป็นแล้ว จำเดิม แต่กาล (แห่งตน) บวชแล้ว ๕ อ.วัตร เพื่ออาจารย์และอุปัชฌาย์และภิกษุผู้จรมมา ท. เป็นวัตร (อันสามเณร) กระทำแล้วนั้นเทียว ย่อมเป็น ๕

โส กิร เอกิสฺสา อุปาสิกาย เอกปฺตฺตโก อโหสิ. ธตํ นํ สา ทหฺรกาเลเยว ปพฺพาเซสิ. โส ปพฺพชิตกาลโต ปฏฺจาย สีลฺวา อโหสิ วตฺตสมฺปนฺโน. อาจฺริยฺปชฺฌาย- อาคนฺตุกานํ วตฺตํ กตฺเมว โหติ.

(อ.สามเณร) นั้น ลูกขึ้นแล้ว ในเวลาเช้าเทียว ยังน้ำ ให้เข้าไป ตั้งไว้แล้ว ในโรงแห่งน้ำ กวาดแล้ว ซึ่งโรงเป็นที่พึงซึ่งธรรม ยังประทับ ให้โพลงแล้ว ย่อมประกาศ ซึ่งอันพึงซึ่งธรรม ด้วยเสียง อันไพเราะ ตลอดวัน ท. ๘ แห่งเดือน ๕ อ.ภิกษุ ท. รู้แล้ว ซึ่งเรี่ยวแรง (ของสามเณร) นั้น ย่อมเชื่อเชิญ ว่า แน่สามเณร (อ.เธอ) จงกล่าว กล่าวด้วยบท ดังนี้ ๕

มาสฺสส อฏฺจ ทิวเส ปาโตว อฏฺจาย อุกฺกมาลเก อุกฺกํ อุปฏฺจาเปตฺวา ธมฺมสฺสวณฺคํ สมฺมุชฺชิตฺวา ทีปํ ชาเลตฺวา มธฺรฺสฺสเรน ธมฺมสฺสวณฺํ โสมเสติ. ภิกฺขุ ตสฺส ธามํ ธตฺวา “ปทฺถาณํ ภณฺ สามเณรฺาติ อชฺฌเสนฺติ.

(อ.สามเณร) นั้น ไม่กระทำแล้ว ซึ่งความผิดเพี้ยน อะไรๆ ว่า อ.ลม ย่อมเสียดแทง ซึ่งหัวใจ ของกระผม หรือ, หรือว่า อ.โรคไอบ ย่อมเบียดเบียน ดังนี้ ขึ้นเฉพาะแล้ว สู้อรรมาสน์ กล่าวแล้ว กล่าว ด้วยบท รวากะ (อ.เทวดาผู้วิเศษ) ยังลำนํ้าในอากาศ ให้ข้ามลงอยู่

โส “มยฺหํ หทยํ วาโต วา รุชฺชติ, กาโส วา พาธตีติ กญฺจึ ปจฺจาหารํ อกตฺวา ธมฺมาสนํ อภิรฺุหิตฺวา อากาสคฺจฺคํ โอบาเรณฺโต วิย ปทฺถาณํ วตฺวา

เมื่อข้ามลง ย่อมกล่าว ว่า (อ.เรา) ย่อมให้ ซึ่งส่วนบุญ ในเพราะอัน
กล่าวนี้ แก่มารดาและบิดา ท. ของเรา ดังนี้ ฯ

อ.มนุษย์ ท. ย่อมไม่รู้ ซึ่งความที่ แห่งส่วนบุญ เป็นส่วน
(อันสามเณร) นั้น ให้แล้ว แก่มารดาและบิดา ท. ฯ ก็ อ.มารดา
(ของสามเณร) นั้น ในอดีตภาพอันไม่มีระหว่าง บังเกิดแล้ว
เป็นนางยักษิณี เป็น ฯ (อ.นางยักษิณี) นั้น มาแล้ว กับ ด้วยเทวดา ท.
ฟังแล้ว ซึ่งธรรม ย่อมกล่าว (รับ) ซึ่งส่วนบุญ อัน อันสามเณร
ให้แล้ว ว่า แน่พอ อ.ฉัน อนุโมทนาอยู่ ดังนี้ ฯ

ก็ อ.ภิกษุ ท. ชื่อว่าผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยศีล เป็นผู้เป็นที่รัก
ของโลก อันเป็นไปกับด้วยเทวโลก ย่อมเป็น; เพราะเหตุนี้
อ.เทวดา ท. เป็นผู้เป็นไปกับด้วยความละเอียด เป็นผู้เป็นไปกับ
ด้วยความเคารพ ในสามเณร (เป็น) ย่อมสำคัญ (ซึ่งสามเณร) นั้น
ผู้ราวจะว่า ทำมหาพรหม ด้วย ผู้ราวจะว่า กองแห่งไฟ ด้วย ฯ

อนึ่ง (อ.เทวดา ท.) ย่อมเห็น ซึ่งนางยักษิณีนั่น กระทำ
ให้เป็นที่เคารพ เพราะความเคารพ ในสามเณร, ย่อมให้ ซึ่งอาสนะ
อันเลิศ ซึ่งนำอันเลิศ ซึ่งก่อนข้าวอันเลิศ แก่นางยักษิณี (ในสมัย ท.)
มีสมัยเป็นที่ฟังซึ่งธรรมและสมัยเป็นที่มาพร้อมกันแห่งยักษิณีเป็นต้น
(ด้วยความสำคัญ) ว่า (อ.นางยักษิณี นี้) เป็นมารดาของสามเณร
ชื่อว่าสาณู (ย่อมเป็น) ดังนี้ ฯ

อ.ยักษิณี ท. แม้ผู้มีศักดิ์ใหญ่ เห็นแล้ว (ซึ่งนางยักษิณี) นั้น
ย่อมก้าวลง จากหนทาง, ย่อมลุกขึ้น จากอาสนะ ฯ ครั้งนั้น
อ.สามเณร นั้น อาศัยแล้ว ซึ่งความเจริญ มีอินทรีย์อันแกร่ง
แล้ว ผู้อันความไม่ยินดีถึง บีบคั้นแล้ว ไม่อาจอยู่ เพื่ออันบรรเทา
ซึ่งความไม่ยินดีถึง มีผมและเล็บอันงอกขึ้นแล้ว มีผ้าเป็นเครื่องนุ่ง
และผ้าเป็นเครื่องห่มอันคร่ำหมองแล้ว ไม่บอกแล้ว แก่ใครๆ
ถือเอา ซึ่งบาตรและจีวร ผู้ผู้เดียวเที่ยว ได้ไปแล้ว สู่เรือน ของมารดา ฯ

อ.อุบาสิกา เห็นแล้ว ซึ่งบุตร ให้อแล้ว กล่าวแล้ว ว่า
แน่ว่าพอ อ.ท่าน ย่อมมา (ในที่) นี้ กับ ด้วยอาจารย์และอุปัชฌาย์ ท.
หรือ หรือว่า ด้วยภิกษุหนุ่มและสามเณร ท. ในกาลก่อน, (อ.ท่าน)
ผู้ผู้เดียวเที่ยว เป็นผู้มาแล้ว ย่อมเป็น ในวันนี้ เพราะเหตุไร ดังนี้ ฯ
อ.สามเณร นั้น บอกแล้ว ซึ่งความที่ (แห่งตน) เป็นผู้กระสันขึ้นแล้ว ฯ

โอดรนต์ “มยุหิ มาตาปิตุณิ อิมสมิ ภูณเณ ปตุตี
ทมฺมีติ วทติ.

ตสฺส มนุสฺสา มาตาปิตุณิ ปตุติยา ทินฺนภาวํ
น ชานนฺติ. อนนฺตรตฺตภาเว ปนสฺส มาตา ยุกฺขินิ
หุตฺวา นิพฺพตฺติ. สฺวา เทวตาหิ สทฺธิ อคฺนฺตฺวา ฐมฺมํ
สฺตฺวา สามเณเรณ ทินฺนํ ปตุตี “อนุโมทามิ ตาตาตี
วทติ.

สีลสมฺปนฺนา จ นาม ภิกฺขุ สเทวสฺส โลกสฺส
ปิยา โหนฺติ; ตสฺมา สามเณเร เทวตา สลชฺชฺชา
สคารฺวา มหาพรหมานํ วิย อคฺคิกฺขนฺธํ วิย จ ตํ
มณฺเณนฺติ.

สามเณเร คารเวณ ตณฺจ ยุกฺขินิ คํ ภูตฺวา
ปสฺสนฺติ; ฐมฺมสฺสวณฺยฺกฺขสฺมาคมาทิสฺสุ “สาณูมาตาตี
ยุกฺขินิยา อคฺคาสนํ อคฺโคทกํ อคฺคปิณฺฑํ เทนฺติ.

มฺหฺสฺกฺขาปิ ยุกฺขา ตํ ทิสฺวา มคฺคา โอกฺกมฺนฺติ,
อาสนา วุฏฺจฺหนฺติ. อถ โส สามเณโร วุฑฺฒิมฺนฺวาย
ปริปกฺกิณฺฑุโร อนภริตฺยา ปิพิตฺโต อนภริตี วิโนเทตฺถ
อสฺกโกนฺโต ปฺรพฺพุทฺเทสนฺโข กิลฺกฺจฺนิวาสนปารูปโน
กสฺสจฺจิ อนาโรเจตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย เอกโกว มาตฺ
ชมฺ อคฺมาลี.

อุบาสิกา ปุตฺตํ ทิสฺวา วนฺทิตฺวา อาห “ตาต ตฺวํ
ปฺพเพ อาจฺริยฺชฺชฺมาเยหิ วา ทฺหรสามเณเรหิ วา สทฺธิ
อิชฺาคฺจฺจฺสิ, กสฺมา เอกโกวาสิ อชฺชฺ อาคฺโตตี. โส
อุกฺกณฺจฺจิตฺวา อาโรเจสิ.

อ.อุบาสิกา มีศรัทธา แสดงแล้ว ซึ่งโทษ ในการอยู่ครอง ซึ่งเรือน โดยประการต่างๆ แม้กล่าวสอนอยู่ ซึ่งบุตร ไม่อาจอยู่ เพื่ออันยังบุตรให้รู้พร้อม ไม่ส่งไปแล้ว (ด้วยความคิด) ว่า ชื่อแม่ไหน (อ.บุตรของเรา) ฟังกำหนดได้ แม้ตามธรรมดา ของตน ดังนี้ กล่าวแล้วว่า แน่พอ อ.ฉัน ยังข้าวต้มและข้าวสวย ย่อมให้ถึงพร้อม เพื่อท่าน, นำออกแล้ว ซึ่งผ้า ท. อันยังใจให้เจริญ จักให้ แก่ท่าน ผู้มีกิจด้วยภัตรอัน ต้มแล้ว ซึ่งข้าวต้ม กระทำแล้ว เพียงใด อ.ท่าน ขอจงหยุดอยู่ (เพียงนั้น) ดังนี้ ได้ปลุกาด ซึ่งอาสนะ เทียว ถวายแล้ว ๕ อ.สามเณร นั่งแล้ว ๕

อ.อุบาสิกา ยังข้าวต้มและของอันบุคคลพึงเคี้ยว ให้ถึงพร้อมแล้ว โดยกาลครู่หนึ่งนั้นเทียว ได้ถวายแล้ว ๕ ครั้งนั้น (อ.อุบาสิกา) นั้น นั่งแล้ว ในที่ไม่ไกล (ด้วยความคิด) ว่า อ.เรา ยังภัตร จักให้ถึงพร้อม ดังนี้ ย่อมล้าง ซึ่งข้าวสาร ท. ๕ ในสมัย นั้น อ.นางยักษิณี นั้นรำพึงอยู่ว่า อ.สามเณร (ไปแล้ว) (ในที่) ไหนหนอแล อ.สามเณร ย่อมได้ ซึ่งอาหารคือภิกษา แลหรือ (หรือว่า อ.สามเณร) ย่อมไม่ได้ (ซึ่งอาหารคือภิกษา) ดังนี้ รู้แล้ว ซึ่งความที่ (แห่งสามเณร) นั้น เป็นผู้นั่งแล้ว เพราะความที่แห่งตนเป็นผู้ใคร่เพื่ออันลึก (คิดแล้ว) ว่า ก็ (อ.สามเณร) อย่างนี้ ยังความละอาย ให้เกิดขึ้น แก่เรา ในระหว่าง แห่งเวทดา ท. นั้นเทียว แล, (อ.เรา) จะไป จักกระทำ ซึ่งอันตราย ในเพราะอันลึก (แห่งสามเณร) นั้น ดังนี้ มาแล้ว ลิงแล้ว ในสรีระ (ของสามเณร) นั้น ยังคอบ ให้หมุนบิดไปแล้ว (ยังสามเณร) ให้ล้มลงแล้ว บนแผ่นดิน ๕

(อ.สามเณร) นั้น มีนัยน์ตา ท. อันเหลือแล้ว มีน้ำลาย อันไหลออกอยู่ ดินร่นแล้ว บนแผ่นดิน ๕ อ.อุบาสิกา เห็นแล้ว ซึ่งประการอันแปลก นั้น ของบุตร มาแล้ว โดยเร็ว สวมกอดแล้ว ซึ่งบุตร (ยังบุตร) ให้นอนแล้ว บนขา ท. ๕ (อ.ชน ท.) ผู้อยู่ในบ้าน ทั้งสิ้นโดยปกติ มาแล้ว กระทำแล้ว (ซึ่งกรรม ท.) มีพิธีกรรมเป็นต้น ๕ ส่วนว่า อ.อุบาสิกา คร่ำครวญอยู่ ได้กล่าวแล้ว ซึ่งคาถา ท. เหล่านี้ว่า

สพฺธา อุปาสิกา นานปฺกาเรน ฆราวาเส อาทิณํ
ทสฺเสตฺวา ปุตฺตํ โอบมมานาปิ สญฺญาเปตฺถุ อสฺสโกณฺฑี
“อปุเปวนาม อตฺตโน ฆมฺมตยาปิ สลฺลกุเขยฺยาติ
อนฺุโยเซตฺวา “ติฏฺฐ ตาต, ยาว เต ยาคุมตฺตํ สมฺปาเทมิ,
ยาคุํ ปิวิตฺวา กตฺมตฺตกิจฺจสฺส เต มนาปานิ วตฺตานิ
นีหริตฺวา ทสฺสามีติ วตฺวา อาสนํ ปญฺญาเปตฺวา ว
อทาสิ. นิสีทิ สามเณโร.

อุบาสิกา มุหุตฺเตเนว ยาคุชชฺชกํ สมฺปาเทตฺวา
อทาสิ. อถ สา “ภตฺตํ สมฺปาเทสฺสามีติ อวิหฺวเร
นินฺนา ตณฺฑุเล โธวติ. ตสฺมี สมเย สา ยุกฺขินี
“กํ นุ โข สามเณโร, กจฺจ ภิภฺชาหารํ ลภติ โนติ
อวชฺชมานา ตสฺส วิพฺภมิตฺตุมตยา นินฺนภาวํ
ตฺวา “มา เหว โข เม เทวตานํ อนฺุตเร ลชฺชํ
อุปาเทยฺย, คจฺจามิสฺส วิพฺภมเน อนฺุตรายํ
กิริสฺสามีติ อาคนฺุตฺวา ตสฺส สรีเร อธิมฺจฺจิตฺวา
คิํ ปิวิตฺเตตฺวา ภูมิมิํ ปาเตสิ.

โส อุกฺขีหิ ปิวิตฺเตหิ เขเพน ปคฺฆมนฺุเตน ภูมิมิํ
วิปฺนฺุหิ. อุปาสิกา ปุตฺตสฺส ตํ วิปฺกาโรํ ทิสฺวา
เวเคนาคนฺุตฺวา ปุตฺตํ อาลิจฺจิตฺวา อฺุรฺสุ นินฺชฺชาเปสิ.
สกลคามวาสินอ อาคนฺุตฺวา พลิกฺมมาทีนํ กิริสฺ.
อุปาสิกา ปน ปริเทวมานา อิมา คาถา อภาสิ

(อ.คำ) ว่า (อ.ชน ท.) เหล่าใด ย่อมเข้าไปอยู่จำ ซึ่งอุโบสถ อันมาตามพร้อมดีแล้วด้วยองค์ ๘ (ตลอดดี) ที่ ๑๔ ด้วย (ตลอดดี) ที่ ๑๕ ด้วย (อ.ดี) ที่ ๘ แห่งปักข์ ไค (ตลอดดี) ที่ ๘ แห่งปักข์ นั้น) ด้วย ตลอดปาฏิหาริย์ปักข์ ด้วย ย่อมประพฤติ ซึ่งพรหมจรรย์, อ.ยักข์ ท. ย่อมเล่น (ด้วยชน ท.) เหล่านั้น หามิได้ (ดังนี้) ของพระอรหันต์ ท. อันเรา ฟังแล้ว, (อ.เรา) นั้น ย่อมเห็น ในวันนี้ ในกาลนี้, อ.ยักข์ ท. ย่อมเล่น (กับ) ด้วยสามเณรชื่อว่าสาณู ดังนี้ ๫

(อ.นางยักษิณี) ฟังแล้ว ซึ่งคำ ของอุบาลิกา กล่าวแล้ว ว่า

(อ.คำ) ว่า (อ.ชน ท.) เหล่าใด ย่อมเข้าไปอยู่จำ ซึ่งอุโบสถ อันมาตามพร้อมดีแล้วด้วยองค์ ๘ (ตลอดดี) ที่ ๑๔ ด้วย (ตลอดดี) ที่ ๑๕ ด้วย (อ.ดี) ที่ ๘ แห่งปักข์ ไค (ตลอดดี) ที่ ๘ แห่งปักข์ นั้น) ด้วย ตลอดปาฏิหาริย์ปักข์ ด้วย ย่อมประพฤติ ซึ่งพรหมจรรย์, อ.ยักข์ ท. ย่อมเล่น (ด้วยชน ท.) เหล่านั้น หามิได้ (ดังนี้) ของพระอรหันต์ ท. อัน อันท่าน ฟังแล้ว เป็นคำยังประโยชน์ให้สำเร็จ (ย่อมเป็น) ดังนี้

กล่าวแล้ว ว่า

(อ.ท่าน) จงกล่าว ซึ่งคำ นี้ว่า (อ.ท่าน) อย่าได้กระทำแล้ว ซึ่งกรรม อันลามก ในที่แจ้งหรือ หรือว่า ในที่ลับ, ถ้าว่า อ.ท่าน จักกระทำหรือ หรือว่ากระทำอยู่ ซึ่งกรรมอันลามก ไชรั, อ.ความหลุดพ้น จากความทุกข์ ย่อมไม่มี แก่ท่าน ผู้แม้หะขึ้นไปแล้ว หนีไปอยู่ (ดังนี้) ของยักข์ ท. กะสามเณร ชื่อว่าสาณู ผู้ตื่นแล้ว ดังนี้ ๫

(อ.นางยักษิณี) นั้น กล่าวแล้ว ว่า อ.ความพ้น ย่อมไม่มี แก่ท่าน แม้ผู้ กระทำแล้ว ซึ่งกรรมอันลามก อย่างนี้ หะขึ้นไปแล้ว หนีไปอยู่ ผู้ราวกะว่า นก ดังนี้ ปล่อยแล้ว ซึ่งสามเณร ๫ (อ.สามเณร) นั้น ลืมขึ้นแล้ว ซึ่งนัยน์ตา ท. เห็นแล้ว ซึ่งมารดา ผู้สยายอยู่ ซึ่งผม ท. ผู้หายใจออกอยู่ (ผู้หายใจเข้าอยู่) ผู้ร้องให้อยู่ ด้วย (ซึ่งชน ท.) ผู้อยู่ในบ้านทั้งคืนโดยปกติ ผู้ประชุมกันแล้ว ด้วย ไม่รู้ที่อยู่ ซึ่งความที่ แห่งตน เป็นผู้ อันยักข์ จับแล้ว (คิดแล้ว) ว่า อ.เรา เป็นผู้นั่งแล้ว บนตั่ง ในกาลก่อน (ยอมเป็น), อ.มารดา ของเรา นั่งแล้ว ในที่ไม่ไกล ล้างแล้ว ซึ่งข้าวสาร ท., แต่ว่า ในกาลนี้ อ.เรา เป็นผู้นอนแล้ว บนแผ่นดิน ย่อมเป็น; (อ.เหตุ) นั้น อะไร หนอ แล ดังนี้ ผู้นอนแล้วเที่ยว กล่าวแล้ว กะมารดา ว่า

“จาตุททสี ปญจทสี
ปาริหาริยปกฺขญจ
อุโปสถํ อุปวสนฺติ
น เตหิ ยุกฺขา กิพฺนฺติ’
สาทาณิ อชฺช ปสุสสามิ

ยา จ ปกฺขสฺส อฏฺฐมํ
อฏฺฐจฺจคฺคฺสฺสมาคฺคํ
พฺรหฺมจฺริยํ จรณฺติ เย,
อิตฺติ เม อรหตฺ สุตฺ:
ยุกฺขา กิพฺนฺติ สาณฺณนาติ.

อุบาลิกาย วจนํ สุตฺวา

“จาตุททสี ปญจทสี
ปาริหาริยปกฺขญจ
อุโปสถํ อุปวสนฺติ
น เตหิ ยุกฺขา กิพฺนฺติ’

ยา จ ปกฺขสฺส อฏฺฐมํ
อฏฺฐจฺจคฺคฺสฺสมาคฺคํ
พฺรหฺมจฺริยํ จรณฺติ เย,
สาหุ เต อรหตฺ สุตฺนฺติ

วตฺวา อาท

“สาณู ปพฺพุทฺธิ วชฺชชาติ
‘มากาสิ ปาปกํ กมฺมํ
สเจ ตฺวํ ปาปกํ กมฺมํ
น เต ทุกฺขา ปมฺุตยตฺติ

ยุกฺขานํ วจนํ อิทํ
อาวิ วา ยทิ วา รโห;
กริสฺสสิ กโรสิ วา,
อุปฺจจาปี ปลายโตติ,

“เฮอ ปาปกมฺมํ กตฺวา สกฺกนฺตฺส วิย อุปฺปติตฺวา
ปลายโตปี เต โมกฺโข นตฺถิติ วตฺวา สา ยุกฺขินิ
สามเณโร มุญฺจิ. โส อุกฺขินิ อุมฺมิเลตฺวา มาตโร
เกเส วิกิริยนฺติ อสฺสสนฺติ โรหมานํ สกฺกคามวาสินํ
สนฺนิปติเต ทิสฺวา อตฺตโน ยุกฺเขน คหิตฺวา
อชานนฺโต “อหํ ปุพฺเพ ปีเส นิสฺสินฺโน, มาตา เม
อวิทุเร นิสฺสิทฺวา ตณฺฑุเล โหวิ, อิทานิ ปนฺมฺหิ
ภุมิยํ นิปนฺโน; กิ นุ โข เอตฺนฺติ นิปนฺนโกว มาตโร อาท

แม่ (อ.ชน ท.) ย่อมร้องให้ถึง (ซึ่งบุคคล) ผู้ตายแล้ว หรือ หรือว่า (อ.บุคคล) ไต่ ผู้เป็นอยู่อยู่ ย่อมไม่ปรากฏ (ซึ่งบุคคล นั้น), แม่ (อ.ท่าน) เห็นอยู่ ซึ่งอาตมา ผู้เป็นอยู่อยู่ ย่อมร้องให้ เพราะเหตุใด ดังนี้ ฯ

“มตฺวา อมฺม โรทฺหติ โย วา ชีวํ น ทิสฺสติ; ชีวนฺตํ อมฺม ปสฺสนฺตี กสฺมา มํ อมฺม โรทฺสีติ.

ครั้งนั้น อ.มารดา เมื่อแสดง ซึ่งโทษ ในอันมา เพื่ออันลึก อีก (แห่งบุคคล) ผู้ ละแล้ว ซึ่งวัตถุและกิเลส ก. บวชแล้ว (แก่สามเณร) นั้น กล่าวแล้ว ว่า

อถสฺส มาตา วตฺตูกามกฺกิลเสกามะ ปหาย ปพฺพชิตสฺส ปฺน วิพฺภมฺนตฺถํ อากฺมเน อาทิณํ ทสฺเสนฺตี อาห

แม่ลูก (อ.ชน ท.) ย่อมร้องให้ถึง (ซึ่งบุคคล) ผู้ตายแล้ว หรือ หรือว่า (อ.บุคคล) ไต่ ผู้เป็นอยู่อยู่ ย่อมไม่มีปรากฏ (ซึ่งบุคคล นั้น), ก็ (อ.บุคคล) ไต่ ละแล้ว ซึ่งกาม ท. ย่อมเวียนมา (ในกาม) นี้ อีก, แม่ลูก (อ.ชน ท.) ย่อมร้องให้ถึง (ซึ่งบุคคล) แม้นั้นเที่ยว เพราะว่า (อ.บุคคล) นั้น ผู้เป็นอยู่อยู่ อีก เป็นเพียงดังว่าผู้ตายแล้ว ย่อมเป็น ดังนี้ ฯ

“มตฺวา ปฺตฺต โรทฺหติ, โย วา ชีวํ น ทิสฺสติ; โย จ กามะ จชิตฺวาน ปฺนราวตฺตเต อธิ , ตํ วาปี ปฺตฺต โรทฺหติ, ปฺน ชีวํ มโต หิ โสติ.

ก็ แล (อ.อุบาสิก) ครั้งกล่าวแล้ว อย่างนี้ เมื่อแสดง ซึ่งโทษ ในการอยู่ครองซึ่งเรือน กระทำ ซึ่งการอยู่ครองซึ่งเรือน ให้เป็นเช่นกับ ด้วยชีเจ้าเรือน ด้วยนั้นเที่ยว ให้เป็นเช่นกับด้วยเหว ด้วย กล่าวแล้ว อีก ว่า

เอวบุจ ปน วตฺวา ฆราวาสํ กุกฺกุสทิสฺสบุจเวจ นรทิสฺสบุจ กตฺวา ฆราวาเส อาทิณํ ทสฺเสนฺตี ปฺน อาห

แม่พ่อ (อ.ท่าน) ผู้อันฉันยกขึ้นแล้ว จากชีเจ้าเรือน ย่อมปรารถนา เพื่ออันตกไป สูชีเจ้าเรือน, แม่พ่อ อ.ท่าน ผู้อันฉันยกขึ้นแล้ว จากเหว ย่อมปรารถนา เพื่ออันตกไป สูเหว ดังนี้ ฯ

“กุกฺกุลา อุกฺกโต ตาต กุกฺกุลํ ปติตฺตุมิจฺฉสิ, นรกา อุกฺกโต ตาต นรํ ปติตฺตุมิจฺฉีติ.

ครั้งนั้น (อ.อุบาสิก) กล่าวแล้ว ซึ่งคาถา นี้ ว่า

อถ นํ “ปฺตฺต ภาทํ ตว โหตุ, มยฺมฺปน `อํ โน ปฺตฺตโก ทฺยหฺมานเคหา ภณฺฑํ วิย นีหริตฺวา พุทฺธสาสเน ปพฺพชิต ฆราวาเส ปฺน ทฺยหิตฺตํ อิจฺฉติ, อภิธาเวท ปริตฺตตายถ โนติ อิมมตฺถํ กสฺส อฺชฺชฺมาปยามํ กํ นิชฺชฺมาปยามาติ ทีเปตฺตํ อิมํ คาถมาห

อ.ท่าน ท. จงช่วยวิงเด็น เกิด, อ.ความเจริญ (ขอจงมี) แก่ท่าน เกิด, (อ.เรา ท.) ยังใคร จะให้ช่วยพึ่งเลี้ยง สิ, (อ.ท่าน) เป็นเพียงดังภณณะ อันอันบุคคลนำออกแล้ว (จากเรือน) อันอันไฟติดทั่วแล้ว ย่อมปรารถนา เพื่ออันใหม่ อีก ดังนี้

“อภิธาเวท ภาทฺทนฺเต, กสฺส อฺชฺชฺมาปยาม เเส อาทิตฺตา นีหฺวํ ภณฺฑํ ปฺน ทฺยหิตฺตุมิจฺฉีติ.

(กะสามเณรชื่อว่าสาณ) นั้น เพื่ออันแสดง ว่า แม่ลูก อ.ความเจริญ ขอจงมี แก่ท่าน เกิด, ส่วนว่า อ.เรา ท. ยังใคร ให้ช่วยพึ่งเลี้ยง ยังใคร จะให้ช่วยคิด ซึ่งเนื้อความ นี้ ว่า อ.บุตรน้อย ของเรา ท. นี้ นำออกแล้ว (ซึ่งตน) บวชแล้ว ในพระพุทฺธศาสนา ราวกะ อ.ภณณะ (อันอันบุคคล นำออกอยู่) จากเรือนอันไฟไหม้อยู่ ย่อมปรารถนา เพื่ออันใหม่ ในการอยู่ครองซึ่งเรือน อีก, (อ.ท่าน ท.) จงช่วยวิงเด็น จงช่วย ด้านทาน ซึ่งเรา ท. เกิด ดังนี้ ดังนี้ ฯ

โส, มาตริ กเถนฺติยา, สลฺลกฺเขตฺวา “นตฺถิ มยฺหํ คิหิภาเวเน อตฺถเกติ อาห. อถสฺส มาตา `สาธฺ ตาตาติ ตฺฐาชา ปณฺีตโกชนํ โภเชตฺวา

(อ.สามเณร) นั้น ครั้งเมื่อมารดา กล่าวอยู่ กำหนดได้แล้ว กล่าวแล้ว ว่า อ.ความต้องการ ด้วยความเป็นแห่งคุณที่สุด ย่อมไม่มี แก่อาตมา ดังนี้ ฯ ครั้งนั้น อ.มารดา (ของสามเณร) นั้น (กล่าวแล้ว) ว่า แม่พ่อ อ.ดีละ ดังนี้ ยินดีแล้ว ยังสามเณร ให้ฉันแล้ว ซึ่งโภชนะอันประณีต

ถามแล้ว ว่า แน่พอ (อ.ท่าน) เป็นผู้มีกาลฝนเท่าไร ย่อมเป็น ดังนี้
รู้แล้ว ซึ่งความที่แห่งสามเถรเป็นผู้มีกาลฝนอันเต็มรอบแล้ว
มอบถวายแล้ว ซึ่งจิวร ๓ ผืน ฯ

“กติวสุโสสิ ตาตาดิ ปุจฺจิตฺวา ปริบุญณวสุสภาว
ณตฺวา ติจิวโร ปฏฺิยาเทสิ.

(อ.สามเถร) นั้น มีบาตรและจิวรอันเต็มรอบแล้ว ได้แล้ว
ซึ่งการอุปสมบท ฯ ครั้งนั้น อ.พระศาสดา เมื่อทรง ยังความอุตสาหะ
ในอันข่มซึ่งจิต ให้เกิด (แก่ภิกษุชื่อว่าสาณู) นั้น ผู้อุปสมบทแล้ว
โดยกาลไม่นาน ตรัสแล้ว ว่า ชื่อ อ.จิต นั้น เทียวไปแล้ว สู่ที่จาริก
ในอารมณฺ์ต่าง ๆ ท. สีนราตริณาน, ชื่อ อ.ความเป็นคือความสวัสุดี
ย่อมไม่มี (แก่บุคคล) ผู้ไม่ข่มอยู่ (ซึ่งจิต) นั้น, เพราะเหตุนั้น
อ.ความเพียรเป็นเครื่องประกอบ ในอันข่ม ซึ่งจิต (อันบุคคล)
พึงกระทำ รวากะ (อ.ความขี้ขาง กระทำอยู่ ซึ่งความเพียร
เป็นเครื่องประกอบ ในอันข่ม) ซึ่งขี้ขางตัวเข้มนั้นแล้ว ด้วยขอ
ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

(อ.จิต) นี้ ได้เทียวไปแล้ว สู่ที่จาริก ตามอาการ-
เป็นเหตุปรารถนา ตามอารมณฺ์เป็นที่ใคร่ ตามความสบาย
ในกาลก่อน, ในวันนี้ อ.เรา จักข่ม (ซึ่งจิต) นั้น โดยอุบาย-
อันแยบคาย รวากะ อ.นายความขี้ขาง (ข่มอยู่) ซึ่งขี้ขาง
ตัวตกมันแล้ว ดังนี้ ฯ

“อิทํ ปุเร จิตฺตมจฺริ จาริกํ
เยนิจฺจกํ ยตฺถกามํ ยถาสุขํ,
ตทชฺชหํ นิคฺคณฺ्हิสฺสามิ โยนิโส
หตฺถํ ปภินฺนํ วิย องฺกุสฺศคาโหติ.

อ.เนื้อความ (แห่งคำอันเป็นพระศาสดา) นั้น ว่า ชื่อ อ.จิต นี้
เทียวไปแล้ว สู่ที่จาริก ในอารมณฺ์ ท. มีรูปเป็นต้น สีนราตริณาน
ชื่อว่าตามอาการเป็นเหตุปรารถนา เพราะอำนาจ (อ.ตน)
ย่อมปรารถนา โดยอาการ ไต (แห่งกิเลส ท.) มีราคาเป็นต้น
(แห่งอาการ) นั้น ชื่อว่าตามอารมณฺ์เป็นที่ใคร่ เพราะอำนาจ อ.ความใคร่
(แห่งจิต) นั้น ย่อมเกิดขึ้น (ในอารมณฺ์) ไตนั้นเทียว (แห่งอารมณฺ์) นั้น
ชื่อว่าตามความสบาย เพราะอันเทียวไป อ.ความสบาย ย่อมมี
(แก่จิต) ดวงเทียวไปอยู่ โดยประการใด โดยประการนั้นนั้นเทียว
ในกาลก่อน (แต่กาล) นี้, ในวันนี้ อ.เรา จักข่ม (ซึ่งจิต) นั้น
คือว่า จักไม่ให้ เพื่ออันก้าวล่วงวิเศษ (แก่จิต) นั้น ด้วยอันกระทำ-
ไว้ในใจ โดยอุบายอันแยบคาย รวากะ อ.นายความขี้ขาง ผู้ฉลาด
อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่าหัตถาจารย์ (ข่มอยู่) ซึ่งขี้ขาง ตัวตกมัน
แล้ว คือว่า ตัวเข้มนั้นแล้ว ด้วยขอ ดังนี้ (อันบัณฑิต พึงทราบ) ฯ

ตสฺสตุโธ: อิทํ จิตฺตํ นาม อิโต ปุเร รูปาทีสุ
อารมฺมณฺฺสุ ราคาทีนํ เยนาภาเรน อิจฺจติ ตสฺส
วเสน เยนิจฺจกํ ยตฺถกามํ กาโม อฺปฺปชฺชติ ตสฺส
วเสน ยตฺถกามํ ยถา วิจฺจนฺตสฺส สุขํ โหติ ตถาว
วิจฺจนฺโต ยถาสุขํ ทีฆรตฺตํ จาริกํ จริ, ตํ อชฺช อหํ
ปภินฺนํ มตฺตํ หตฺถํ หตฺถาจรียสงฺฆาโต เจโก
องฺกุสฺศคาโห องฺกุเสน วิย โยนิโส มนสิกาเรน
นิคฺคณฺ्हิสฺสามิ นาสฺส วิติกฺกมิตฺตํ ทสฺสามิติ.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.อันรู้ตลอดเฉพาะซึ่งธรรม
ได้มีแล้ว แก่เวทดา ท. มาก ผู้เข้าไปเฝ้าอยู่ เพื่ออันฟังซึ่งธรรม
กับ ด้วยภิกษุชื่อว่าสาณู ฯ ก็ (อ.ภิกษุชื่อว่าสาณู) ผู้มีอายุ นั้น
เรียนเอาแล้ว ซึ่งพระพุทฺธพจน์ คือประชุมแห่งปฏิภาณ ๓

เทศนาวสานे სასუნა სჟუთი ომოსსუნაყ
აჟსგუმნუნანი პუნნი თეჟდანი ომოსსუნაყ
სი ჯაყსუნა თეჟიგნი ჟუთუნანი ოკუნუნითუნა

เป็นพระธรรมกถึกผู้ใหญ่ เป็น ดำรงอยู่แล้ว ตลอดร้อยแห่งปี ๒๐
ยังชมพู่ทวีปทั้งสิน ให้กระฉ่อนแล้ว ปรีณิพพานแล้ว ดังนี้แล ฯ

มหาธมมกถิกโก หุตฺวา วิสวสุสสตี จตฺวา สกกลชมฺพทีป
สงฺโขภตฺวา ปรีณิพฺพายีตี.

อ.เรื่องแห่งสามเณรชื่อว่าสาธุ (จบแล้ว) ฯ

สาธุสามเณรวตฺถ.

๖. อ.เรื่องแห่งช้างชื่อว่าปาเวระกะ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๖. ปาเวระกะหตฺถิตฺถ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ซึ่งช้าง ของพระราชชาพระนามว่าโกศล ชื่อว่า ปาเวระกะ ตรัสแล้ว
ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **อปฺปมาทฺรตา** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“**อปฺปมาทฺรตาตี** อิมํ ธมฺมเทสนํ สุตฺวา เขตฺวเน
วิหรนฺโต โกศลธมฺมโก ปาเวระกํ นาม หตฺถี อารพฺภ
กเถสิ.

ได้ยินว่า อ.ช้างนั้น เป็นสัตว์มีกำลังมาก เป็น ในกาลแห่งตน
ยังเป็นหนุ่ม โดยสมัย อื่นอีก เป็นสัตว์อันกำลังแห่งลมอันเกิดแล้ว
แต่ชราขจัดแล้ว (เป็น) หยั่งลงแล้ว สู้สู้ระใหญ่ แห่งหนึ่ง คิดแล้ว
ในเปือกตม ไม่ได้เอาใจแล้ว เพื่ออันข้ามขึ้นได้ ฯ อ.มหาชน เห็นแล้ว
(ซึ่งช้าง) นั้น ยังวาจาเป็นเครื่องกล่าว ว่า อ.ช้าง ชื่อ แม่มีย่างนี้
เป็นรูป ถึงแล้ว ซึ่งความเป็นแห่งสัตว์มีกำลังอันโทษประทุษร้ายแล้ว
นี้ ดังนี้ ให้ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว ฯ

โส กิร หตฺถี ตฺรณกาเล มหาพโล หุตฺวา อปฺเรน
สมเยน ชราวาทเวทพฺภาหโต เอกํ มหนฺตํ สรี
โอรุยุห กลเล ลคฺคิตฺวา อุตฺตริตุํ นาสกฺขิ. มหาชน
ตี ทิสฺวา “เอวฺวูปปี นาม หตฺถี อิมํ ทพฺพลภาวํ
ปตฺโตตี กถํ สมฺภูจฺจาเปสิ.

อ.พระราชชา ทรงสดับแล้ว ซึ่งความเป็นไปนั้น ทรงยังนาย
หัตถาจารย์ ให้รู้ทั่วแล้ว (ด้วยพระดำรัส) ว่า (อ.ท่าน) จงไป จงยกขึ้น
ซึ่งช้าง นั้น จากเปือกตม ดังนี้ ฯ (อ.นายหัตถาจารย์) นั้น ไปแล้ว
แสดงแล้ว ซึ่งชัยภูมิอันเป็นเครื่องหมายแห่งสงคราม ในที่ นั้น
(ยังราชบุรุษ) ให้ดีแล้ว ซึ่งกลองอันบุคคลพึงตีในเพราะสงคราม ฯ
อ.ช้าง มีชาติแห่งสัตว์มีมานะ ลุกขึ้นแล้ว โดยเร็ว ยืนแล้ว บนบก ฯ
อ.ภิกษุ ท. เห็นแล้ว ซึ่งเหตุ นั้น กราบทูลแล้ว แก่พระศาสดา ฯ

ราชา ตํ ปตฺตตี สุตฺวา หตฺถาจริยํ อาณมาเปสิ
“คจฺจ ตํ หตฺถี กลลโต อุตฺตราหีตี. โส คนฺตฺวา ตสมฺม
จฺานเ สงฺคามสีลํ ทสฺเสตฺวา สงฺคามเกรี อาโกฏฺทาเปสิ.
มานชาตีโก หตฺถี เวเคนฺนุจฺจาย เถล ปตีฏฺจหิ. ภิกฺข
ตี การณํ ทิสฺวา สตฺถุ อาโรเจสิ.

อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. อ.ตน (อันช้าง) นั้น
ยกขึ้นแล้ว จากหล่มคือเปือกตมตามปกติ ก่อน, ส่วนว่า อ.เธอ ท.
เป็นผู้แล่นไปแล้ว ในหล่มคืออิกิเลส (ย่อมเป็น), เพราะเหตุนั้น
แม้ อ.เธอ ท. เริ่มตั้งแล้ว (ซึ่งความเพียร) โดยอุบายอันแยบคาย จงยกขึ้น
ซึ่งตน (จากหล่มคืออิกิเลส) นั้น ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

สตุถา “เตน ตาว ภิกฺขเว หตฺถินา ปกตีปฺงกฺทุกฺคโต
อตฺตา อุตฺโต, ตุมฺเห ปน กิเลสฺทุกฺเค ปกฺชนฺตา;
ตสมฺมา โยนิโส ปทฺหิตฺวา ตุมฺเหปี ตโต อตฺตานํ
อฺภูทฺรธาตี วตฺวา อิมํ คาถมาห

(อ.เธอ ท.) เป็นผู้ยินดีแล้วในความไม่ประมาท จงเป็น
จงตามรักษา ซึ่งจิตอันเป็นของตน จงยกขึ้น ซึ่งตน
จากหล่ม เพียงดัง อ.ช้าง ตัวจมแล้ว ในเปือกตม
(ยกขึ้นอยู่ ซึ่งตน จากเปือกตม) ดังนี้ ฯ

“**อปฺปมาทฺรตา** โหถ **สจิตฺตมฺนุรฺกฺขถ**
ทฺคฺคา อฺภูทฺรธตฺตานํ **ปฺงเก สนฺโนว กฺกุณฺชโรตี.**

(อ.อรรถ) ว่า (อ.เธอ ท.) เป็นผู้ยินดีอยู่แล้ว ในการไม่อยู่ปราศ-
จากสติ จงเป็น (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า
อปฺปมาทฺรตา ดังนี้ ฯ

ตตฺถ “**อปฺปมาทฺรตาตี**: สตียา อวิปฺวาเส
อภีรตา โหถ.

(อ.อรรถ) ว่า (อ.จิต นั้น) ย่อมไม่กระทำ ซึ่งการก้าวล่วงวิเศษ โดยประการใด, (อ.เธอ ท.) จงรักษา ซึ่งจิต ของตน ในอารมณ์ ท. มีรูปเป็นต้น โดยประการนั้น (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **สจิตตํ** ดังนี้ ฯ อ.อรรถ ว่า (อ.ข้าง) นั้น ชื่อว่าตัวจมแล้ว ในเปือกตม กระทำแล้ว ซึ่งความพยายาม ด้วยเท้าหน้า ท. ด้วย ด้วยเท้าหลัง ท. ด้วย ยกขึ้นแล้ว ซึ่งตน จากเปือกตม ยื่นแล้ว บนบก ฉนั้นใด, แม้ อ.เธอ ท. จงยกขึ้น ซึ่งตน จากหล่มคือกิเลส คือว่า (ยังตน) จงให้ตั้งอยู่ บนบกคือพระนิพพาน ฉนั้นนี้ ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **สนฺโน** ดังนี้เป็นต้น ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น ตั้งอยู่ เฉพาะแล้ว ในอรรถผล ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งข้างชื่อว่าปาเวระกะ (จบแล้ว) ฯ

ปาเวระกหตฺถิตฺตฺถุ.

๗. อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้มาก (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๗. สมฺพหุลภิกษุวตฺถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อ ทรงอาศัย ซึ่งป่าชื่อว่าปารีไดยกั ประทับอยู่ในชัฏชื่อว่ารักขิตวัน ทรงปรารภ ซึ่งภิกษุ ท. ผู้มาก ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **สเจ ลภเถ** ดังนี้เป็นต้น ฯ

สจิตตฺตฺตฺติ: รูปาทีสุ อารมฺมณฺสฺส อตฺตโน จิตฺตํ, ยถา วีตฺติกมฺมํ น กโรตฺติ; เหวํ รกฺขถ. **สนฺโน:** ยถา โส ปงฺเก สนฺโน กุณฺฑโร หตฺถเอหิ จ ปาเทหิ จ วายามํ กตฺวา ปงฺกโต อตฺตนาํ อุตฺตริตฺวา ถเล ปตฺติฏฺฐิตฺ; เหวํ ตฺมุเหปี กิเลสฺสุคฺคโต อตฺตนาํ อุตฺตรถ นิพฺพานถเล ปตฺติฏฺฐาเปถาติ อตฺถโ.

เทศนาว่าสาเน เต ภิกฺขุ อรหตฺตผล ปตฺติฏฺฐิตฺติ.

อ.เรื่อง มาแล้ว ในกถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความ แห่งพระคาถา ว่า ปเร จ น วิชานนฺติ ดังนี้เป็นต้น ในยมกวรรค นั้นเทียว ฯ จริงอยู่ (อ.คำ) นั้น ว่า อ.ความเป็นคืออันประทับอยู่ แห่งพระตถาคตเจ้า ผู้อันข้างตัวประเสริฐ บำรุงอยู่ (ในป่า) นั้น เป็นสภาพปรากฏ ในชมพูทวีปทั้งสิ้น ได้เป็นแล้ว ฯ อ.ตระกูลใหญ่ ท. อันเป็นต้นอย่างนี้ คือ อ.เศรษฐีชื่อว่าอนาถบิณฑิกะ อ.นางวิสาขา ผู้มหาอุบาสิกา ส่งไปแล้ว ซึ่งข่าวสาสน์ แก่พระเถระชื่อว่าอานนท จากเมืองชื่อว่าสวตฺตี ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.ท่าน ท.) ขอจงแสดง ซึ่งพระศาสดา แก่เรา ท. ดังนี้ ฯ

“**สเจ ลภเถ** อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตฺถา ปารีเลยฺยกํ นิสฺสยาย รกฺขิตฺวณฺสณฺฑเฑ วิหรนฺโต สมฺพหุเล ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ.

วตฺถุ ยมกฺวคฺเค `ปเร จ น วิชานนฺตีติ คาทาวณฺณนาย อาคตเมว. วุตฺตํ เหน้ “ตถาคตฺสฺส ตตฺถ หตฺถินาเคน อูปฏฺฐิยมาณสฺส วสนภาโว สกฺลชฺมพฺุทีเป ปากฺกโว อโหสิ. สวตฺถินฺครโต `อนาถปิณฑิกโก วิสาขา มหาอุปาสิกาติเอวมาทีนิ มหากุลานิ อานนฺทเถรสฺส สาสนํ ปหิณฺสีสุ `สตฺถารํ โน ภานฺเต ทสฺเสถาติ.

อ.ภิกษุ ท. มีรอยเท้าเป็นประมาณ แม้ผู้อยู่ในทิศโดยปกติ ผู้มีกาลฝนอันอยู่แล้ว เข้าไปหาแล้ว ซึ่งพระเถระชื่อว่าอานนท อ้อนวอนแล้ว ว่า ดูก่อนอานนท ผู้มีอายุ อ.วาจาเป็นเครื่องกล่าว ซึ่งธรรม ในที่พร้อมพระพักตร์ ของพระผู้มีพระภาคเจ้า อันเรา ท. ฟังแล้ว สิ้นกาลนาน, ดูก่อนอานนท ผู้มีอายุ ดังเรา ท. ขอโอกาส อ.เรา ท. ฟังได้ เพื่ออันฟัง ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าวซึ่งธรรม ในที่พร้อมพระพักตร์ ของพระผู้มีพระภาคเจ้า ดังนี้ ฯ

ทิสาวาสินปี ปญฺจสตา ภิกฺขุ วุตฺถวสฺสา อานนฺทเถโร อูปสงฺกมิตฺวา `จิรสฺสํ สฺฐตา โน อากฺุโส อานนฺท ภาควโต สมฺมุขา ฌมฺมกถา, สากฺุ มยํ อากฺุโส อานนฺท ลภเยยาม ภาควโต สมฺมุขา ฌมฺมกถํ สวณฺยาติ ยาจิสฺสุ.

อ.พระเถระ พาเอา ซึ่งภิกษุ ท. เหล่านั้น ไปแล้ว (ในที่) นั้น คิดแล้ว ว่า อ.อันเข้าไป สู่สำนัก ของพระตถาคตเจ้า ผู้ประทับอยู่พระองค์เดียวโดยปกติ ตลอดประชุมแห่งเดือน ๓ กับ ด้วยภิกษุ ท. มีประมาณเท่านั้น ไม่ควรแล้ว ดังนี้ ผู้ผู้เดียวเที่ยว เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา ฯ อ.ข้างชื่อว่าปาลีโยก เห็นแล้ว (ซึ่งพระเถระ) นั้น ถือเอาแล้ว ซึ่งท่อนไม้ แล่นไปแล้ว ฯ

อ.พระศาสดา ทรงแลดูแล้ว ตรัสแล้ว ว่า คู่ก่อนปาลีโยก (อ.เจ้า) จงหลีกเลี่ยง (อ.เจ้า) อย่าห้ามแล้ว (อ.ภิกษุ) นั้น เป็นผู้บารุง ซึ่งพระพุทธรูปเจ้า (ย่อมเป็น) ดังนี้ ฯ (อ.ข้าง) นั้น ทิ้งแล้ว ซึ่งท่อนไม้ (ในที่) นั้นนั้นเที่ยว ถามโดยเอื้อเฟื้อแล้ว ซึ่งการรับเฉพาะซึ่งบาตรและ จีวร ฯ อ.พระเถระ ไม่ได้ให้แล้ว ฯ อ.ข้างตัวประเสริฐ คิดแล้ว ว่า ถ้าว่า (อ.ภิกษุ นี้) เป็นผู้มัววุ่นเวียนเอาแล้ว จักเป็น ไชร์, (อ.ภิกษุ นี้) จักไม่วาง ซึ่งบริวาร ของตน บนแผ่นดินแห่งนั้นเป็นที่ประทับนั่ง ของพระศาสดา ดังนี้ ฯ

อ.พระเถระ วางไว้แล้ว ซึ่งบาตรและจีวร บนภาคพื้น ฯ จริงอยู่ (อ.ชน ท.) ผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยวัตร ย่อมไม่วาง ซึ่งบริวาร ของตน บนที่เป็นที่นิ่งหรือ หรือว่า บนที่เป็นที่นอน ของครู ท. ฯ อ.พระเถระ ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา นั่งแล้ว ณ ที่สุดแห่งหนึ่ง ฯ อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า คู่ก่อนอนันท์ อ.เธอ ผู้ผู้เดียวเที่ยว เป็นผู้มาแล้ว ย่อมเป็น หรือ ดังนี้ ทรงสดับแล้ว ซึ่งความที่ (แห่งพระเถระ) เป็นผู้มาแล้ว กับ ด้วยภิกษุ ท. มีรอยเท้าเป็นประมาณ ตรัสแล้ว ว่า ก็ (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น (ย่อมอยู่) (ในที่) ไหน ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อ.ข้าพระองค์) ไม่ทราบอยู่ ซึ่งพระทัย ของพระองค์ ท. พักไว้แล้ว (ซึ่งภิกษุ ท. เหล่านั้น) ในภายนอก เป็นผู้มาแล้ว ย่อมเป็น ดังนี้ (อันพระเถระ) กราบทูลแล้ว, ตรัสแล้ว ว่า (อ.เธอ) จงร้องเรียก (ซึ่งภิกษุ ท.) เหล่านั้น ดังนี้ ฯ อ.พระเถระ ได้กระทำแล้ว อย่างนั้น ฯ

อ.พระศาสดา ทรงกระทำแล้ว ซึ่งอันปฏิสันถาร กับ (ด้วยภิกษุ ท.) เหล่านั้น, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นพระพุทธรูปเจ้าผู้ละเอียดอ่อน ด้วยนั้นเที่ยว เป็นภษัตริย์ ผู้ละเอียดอ่อน ด้วย (ย่อมเป็น) อ.กรรมอันบุคคลกระทำได้โดยยาก อันพระองค์ ท. ผู้พระองค์เดียว ผู้ประทับยืนอยู่ด้วย ผู้ประทับนั่งอยู่ ด้วย ตลอดประชุมแห่งเดือน ๓ ทรงกระทำแล้ว, (อ.บุคคล) ผู้กระทำซึ่งวัตรและวัตรตอบก็ดี ผู้ถวายซึ่งวัตรมีน้ำเป็นเครื่องล้าง ซึ่งหน้าเป็นต้นก็ดี เห็นจะ ไม่ได้มีแล้ว ดังนี้ อันภิกษุ ท. เหล่านั้น กราบทูลแล้ว, ตรัสแล้ว ว่า คู่ก่อนภิกษุ ท. อ.กิจทั้งปวง ท. ของเรา อันข้างชื่อว่าปาลีโยก กระทำแล้ว, จริงอยู่ อ.อัน (อันบุคคล) ผู้ได้อยู่ ซึ่งสหาย ผู้มีอย่างนี้เป็นรูป อยู่ โดยความเป็นอันเดียวกัน ควรแล้ว, (เมื่อบุคคล) ไม่ได้อยู่ (ซึ่งสหาย ผู้มีอย่างนี้เป็นรูป) อ.ความเป็นอันหนึ่งเที่ยวไปแห่งบุคคลคนเดียวเที่ยว เป็นอาการ ประเสริฐกว่า (ย่อมเป็น) ดังนี้ ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา ท. เหล่านี้ ในนาควรรค ว่า

เถโร เต ภิกขุ อาทาย ตตฺถ คนฺตฺวา `เตมาสํ เอกวิหาริโน ตถาคตฺสฺส สนฺติกํ เอตฺตเกหิ ภิกขุหิ สหฺมึ อูปสงฺกมํ อยฺยตฺตุนฺติ จินฺตเตวา เอกโกว สตุถารํ อูปสงฺกมิ. ปารีเลยฺยกโก ตํ ทิสฺวา ทณฺฑมาทาย ปกฺขนฺทิ.

สตฺถา โอลฺลเกตฺวา `อเปหิ ปารีเลยฺยก, มา นินวารยิ, พุทฺธฎฺฐาโก เอสฺสตี อาห. โส ตตฺถเวท ทณฺฑํ จทฺเทตฺวา ปตฺตจิวรํปฏิคฺคหนํ อาปฺุจฺฉิ. เถโร นาทาสิ. นาโค `สเจ อุกฺคหิตฺวตฺโต ภวิสฺสตี, สตุฏฺฐํ นิสฺสีทนฺปาสาณผลเก อตฺตโน ปรีกฺขารํ น จเปสฺสตีติ จินฺตลล.

เถโร ปตฺตจิวรํ ภูมียํ จเปลล. วตฺตสมฺปนฺนา หิ ครุณํ อาสเน วา สยเน วา อตฺตโน ปรีกฺขารํ น จเปนฺตี. เถโร สตุถารํ วนฺทิตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสฺสีทิ. สตฺถา `เอกโกว อาคโตสฺสตี ปุจฺฉิตฺวา ปญฺจสเตหิ ภิกขุหิ สหฺมึ อาคตภาวํ สุตฺวา `กํ ปเนเตติ วตฺวา, `ตฺมฺหากํ จิตฺตํ อชานนฺโต พหิ จเปตฺวา อาคโตมฺหิตฺติ วตฺเต, `ปุกฺโกสหาหิ เนติ อาห. เถโร ตถา อภาลล.

สตฺถา เตหิ สหฺมึ ปฏิสฺนุถารํ กตฺวา, เตหิ ภิกขุหิ `ภนฺเต ภควา พุทฺธสฺสขฺมาโล เจว ขตฺติยสฺสขฺมาโล จ, ตฺมฺเหหิ เตมาสํ เอกเกหิ ติฏฺฐนฺเตหิ นิสฺสีทนฺเตหิ จ ทฺกฺกรํ กตํ, วตฺตปฏิวตฺตการโกปี มุโขทกาทิตายโกปี นาโหสิ มณฺเฑติ วตฺเต, `ภิกฺขเว ปารีเลยฺยกหตฺถินา มยฺหํ สพุพฺภิจฺจาณิ กตานิ, เหวรูปํ หิ สหายํ ลภนฺเตน เอกโต วลิตฺตํ ยุตฺตํ, อลภนฺตสฺส เอกจฺริยภาโว เสยฺโยติ วตฺวา นาควคฺเค อีมา คาถา อภาลล

ถ้าว่า (อ.บุคคล) ฟังได้ ซึ่งสหาย ผู้มีปัญญาเป็นเครื่องรักษาซึ่งตนโดยไม่เหลือ ผู้เที่ยวไปด้วยกัน ผู้อยู่ด้วยธรรมอันยังประโยชน์ให้สำเร็จโดยปกติ ผู้เป็นปราชญ์ ไชร์, (อ.บุคคล นั้น) เป็นผู้มิใช่ใจเป็นของแห่งตน เป็นผู้มิใช่สติ (เป็น) ครอบงำแล้ว ซึ่งอันตรายเป็นเครื่องเบียดเบียนรอบ ท. ทั้งปวง ฟังเที่ยวไป (กับ ด้วยสหาย) นั้น ๆ หากว่า (อ.บุคคล) ไม่ฟังได้ ซึ่งสหาย ผู้มีปัญญาเป็นเครื่องรักษาซึ่งตนโดยไม่เหลือ ผู้เที่ยวไปด้วยกัน ผู้อยู่ด้วยธรรมอันยังประโยชน์ให้สำเร็จโดยปกติ ผู้เป็นปราชญ์ ไชร์, (อ.บุคคล นั้น) เป็นคนเดียว (เป็น) ฟังเที่ยวไป เพียงดัง อ.พระราชาทรงละแล้ว ซึ่งแว่นแคว้น อันอันพระองค์ ทรงชนะวิเศษแล้ว (เสด็จเที่ยวไปอยู่) เพียงดัง อ.ช้างตัวประเสริฐ ชื่อว่า มาตังคะ (เที่ยวไปอยู่) ในป่า ๆ อ.การเที่ยวไป (แห่งบุคคล) คนเดียว เป็นกิริยาประเสริฐกว่า (ย่อมเป็น), (เพราะว่า) อ.คุณเครื่องความเป็นแห่งสหาย ย่อมไม่มี ในเพราะชนพาล, (อ.บุคคล) เป็นคนเดียว (เป็น) ฟังเที่ยวไป เพียงดัง อ.ช้างตัวประเสริฐ ชื่อว่ามาตังคะ ตัวมีความขวนขวายน้อย (เที่ยวไปอยู่) ในป่า ด้วย ไม่ฟังกระทำ ซึ่งบาป ท. ด้วย (ดังนี้) ดังนี้

(อันข้าพเจ้า) กล่าวแล้ว ๆ

(อ.อรรถ) ว่า ผู้มาตามพร้อมแล้ว ด้วยปัญญาเป็นเครื่องรักษาซึ่งตนโดยไม่เหลือ (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า **นิปกั** ดังนี้ ๆ (อ.อรรถ) ว่า ผู้มีธรรมเป็นเครื่องอยู่อันเจริญ ผู้เป็นบัณฑิต (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **สาธุวิหาริธีร์** ดังนี้ ๆ อ.อรรถ ว่า (อ.บุคคล) นั้น ได้อยู่ ซึ่งสหาย ผู้มีธรรมเป็นเครื่องอยู่คือเมตตา ผู้เช่นนั้น ครอบงำแล้ว ซึ่งอันตรายเป็นเครื่องเบียดเบียนรอบ ท. ทั้งปวงเที่ยว คือ ซึ่งอันตรายเป็นเครื่องเบียดเบียนรอบอันปรากฏแล้ว ท. มีสีหะและเสื่อโครังเป็นต้น ด้วย ซึ่งอันตรายเป็นเครื่องเบียดเบียนรอบ อันปกปิดแล้ว ท. มีรากะและโทะสะเป็นต้น ด้วย เป็นผู้มิใช่ใจเป็นของแห่งตน เป็นผู้มิใช่สติอันตั้งมั่นแล้ว เป็น ฟังเที่ยวไป คือว่า ฟังอยู่ กับ (ด้วยสหาย) นั้น ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **ปรัสสุยานิ** ดังนี้ เป็นต้น ๆ (อ.อรรถ) ว่า รากะ อ.พระราชารู้ฤาษี ผู้ทรงละแล้ว ซึ่งแว่นแคว้น ผนวชอยู่ (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ราชา รฎัจ** ดังนี้ ๆ

(อ.อรรถรูป) นี้ ว่า อ.พระราชามีส่วนแห่งแผ่นดินอันทรงชนะวิเศษแล้ว ทรงละแล้ว ซึ่งแว่นแคว้น อันอันพระองค์ทรงชนะวิเศษแล้ว (ด้วยอันทรงดำริ) ว่า ชื่อ อ.ความเป็นแห่งพระราชานี้ เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท อันใหญ่ (ย่อมเป็น), (อ.ประโยชน์) อะไร ของเรา ด้วยความเป็นแห่งพระราชานันอันเรา (ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ดังนี้ เสด็จเข้าไปแล้ว สู่ป่าใหญ่ (แต่ที่) นั้นเที่ยว ผนวชแล้ว ผนวชเป็นดาบส เป็นผู้พระองค์เดียวเที่ยว (เป็น) ย่อมเสด็จเที่ยวไป ในอริยาบถ ท. ๔ ชั้นใด; (อ.บุคคล) เป็นผู้ผู้เดียวเที่ยว (เป็น) ฟังเที่ยวไป ฉะนั้น ดังนี้ เป็นคำอธิบายอันพระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสแล้ว ย่อมเป็น ๆ

“สเจ ลภถ นิปกั สหาย
สทุธิจริ สาธุวิหาริธีร์,
อภิญญ สพพานิ ปรัสสุยานิ
จเรยฺย เตนตตมโน สตีมา.
โน เจ ลภถ นิปกั สหาย
สทุธิจริ สาธุวิหาริธีร์,
ราชา รฎัจ วิชิตฺ ปหาย
เอโก จเร มาตงฺครณฺเวย นาโค.
เอกสฺส จริตฺ เสยฺโย, นตฺถิ พาเล สหายตา:
เอโก จเร น จ ปาปานิ กยฺรา
อปฺปสุสุโก มาตงฺครณฺเวย นาโคติ.”

ตตฺต **“นิปกนติ:** เนปกกปญญา ย สมฺนาคตฺ.
สาธุวิหาริธีรนติ: ภทฺทกวิหาริ ปรณฺทิตฺ. **ปรัสสุยานินติ:**
ตาทิสฺ เมตฺตาวินาโร สหายํ ลภนฺโต สึหพฺยคฺฆมาทโย
ปากฺกุปรัสสุเย จ รากโทสาทโย ปฏิจฺจนฺนปรัสสุเย
จาติ สพฺเพว ปรัสสุเย อภิวิทฺวา เตน สทุธิ อตฺตมโน
อฺปฺปญฺจิตฺตฺสฺสติ หุตฺวา จเรยฺย วิหเรยฺยาติ อตฺถิโก. **ราชา
รฎัจนติ:** รฎัจํ หิตฺวา ปพฺพชนฺโต ราชิสฺ วิย.

อิทํ วุตฺตํ โหติ: ยถา วิชิตฺกฺมิมฺปฺปเทโส ราชา
“อิทํ รชฺชํ นาม มหนฺตํ ปมาทฺกฺจฺจฺจฺนํ, กิ เม รชฺเชน
การิเตนาคิ วิชิตํ รฎัจํ ปหาย ตโตว มหาอรฺญวํ
ปวิสิตฺวา ตาปสฺปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา จตฺสู อิริยาปถฺสุ
เอโกโกว จรติ; เอวํ เอโกโกว จเรยฺยาติ.”

อ.อรรถ ว่า เหมือนอย่างว่า อ.ข้างตัวประเสริฐ นี้ ตัวมีชื่ออันได้แล้ว ว่า มาตั้งคะ ดังนี้ เพราะอัน พิจารณาแล้ว อย่างนี้ ว่า อ.เรา แล เกื่อนกล่นแล้ว ย่อมอยู่ ด้วยข้างพลาย ท. ด้วยข้างฟุ้ง ท. ด้วยข้างสะเทิน ท. ด้วยข้างผู้ถูกน้อย ท., อ.เรา ย่อมเคียวกิน ซึ่งหญ้า ท. มีปลาย (อันข้าง ท. เหล่านั้น) ตัดแล้ว ด้วยนั้นเทียว, (อ.ข้าง ท. เหล่านั้น) ย่อมเคียวกิน ซึ่งรุกขาวัยวะอันบุคคลพึงหัก คือกิ่งไม้ อัน (อันเรา) หักลงแล้วและหักลงแล้ว ด้วย, (อ.เรา) ย่อมดื่ม ซึ่งน้ำอันข้างฟุ้งดื่ม ท. อันขุนมัว ด้วย, เมื่อเรา หยั่งลงอยู่ ด้วย ข้ามขึ้นแล้ว ด้วย อ.ข้างฟุ้ง ท. เข้าไปเสียดสีอยู่ ซึ่งกาย ย่อมไป, กระทบหนอ อ.เรา เป็นผู้ผู้เดียวเทียว (เป็น) หลีกออกแล้ว จากโขลง ฟุ้งอยู่ ดังนี้ ไป ด้วยความรู้ ละแล้ว ซึ่งโขลง เป็นผู้ผู้เดียวเทียว (เป็น) ย่อมเทียวไป สบาย ในอิริยาบถทั้งปวง ท. ในป่า นี้ ฉันท, (อ.บุคคล) เป็นผู้ผู้เดียวเทียว (เป็น) ฟุ้งเทียวไป แม้ฉันทัน ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **มาตงครณเวว นาโค** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า ก็ อ.การเทียวไป แห่งบรรพชิต ผู้ยินดียิ่งแล้ว ในความเป็นแห่งบุคคลคนเดียว จำเดิม แต่กาล (แห่งตน) บรรพแล้ว ชื่อว่าผู้ผู้เดียวเทียว เป็นกิริยาประเสริฐกว่า (ย่อมเป็น ดังนี้ แห่งบท) ว่า **เอกสส** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

(อ.อรรถ) ว่า เพราะว่า (อ.คุณ) นี้ คือ อ.จุลศีล อ.มัชฌิมศีล อ.มหาศีล อ.กถาวัตถุ ท. ๑๐ อ.อุตงคุณ ท. ๑๓ อ.วิปัสสนาญาณ อ.มรรค ท. ๔ อ.ผล ท. ๔ อ.วิชา ท. ๓ อ.อภิญญา ท. ๖ อ.อมตมหานิพพาน ชื่อว่าเป็นคุณเครื่องความเป็นแห่งสหาย (ย่อมเป็น) ฯ (อ.คุณเครื่องความเป็นแห่งสหาย) นั้น (อันบุคคล) ไม่อาจ เพื่ออันถึงทับ เพราะอาศัย ซึ่งชนพาล ท. เพราะเหตุนั้น อ.คุณเครื่องความเป็นแห่งสหาย ชื่อว่าย่อมไม่มี ในเพราะชนพาล ดังนี้ (แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **นตฺถิ พาเล สหายตา** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า เพราะเหตุนี้ (อ.บุคคล) เป็นผู้ผู้เดียวเทียว เป็น ฟุ้งเทียวไป ในอิริยาบถทั้งปวง ท. ด้วย, ไม่พึงกระทำ ซึ่งบาป ท. แม้มีประมาณน้อย ด้วย (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **เอโก** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

อ.อธิบายว่า (อ.บุคคล) นั้น เป็นผู้ผู้เดียวเทียว เป็น ฟุ้งเทียวไป อ.ข้างตัวประเสริฐชื่อว่ามาตั้งคะ ตัวมีความชวนชวายน้อย คือว่า ตัวมีความอาลัยออกแล้ว ย่อมเทียวไป สบาย ในที่อันตน ทั้งปรารถนาแล้วๆ ในป่า นี้ (ฉันท), ฉันทัน ด้วย, ไม่พึงกระทำ ซึ่งบาป ท. แม้มีประมาณน้อย ด้วย ดังนี้ ฯ

มาตงครณเวว นาโคติ: ยถา จ “อหิ โข อากิณฺโณ วิหรามิ หตฺถีนฺหิ หตฺถีนฺหิ หตฺถิกุลฺเภหิ หตฺถิจฺฉาเปหิ, ฉินฺนุคฺคานิ เจว ตินฺนานิ ชาทามิ, โอบุคฺโคคฺคคฺคญฺจ สาขางฺคฺ ขาทนฺติ, อาวิลานิ จ ปานีนฺยานิ ปิวามิ, โอบุคฺคานุตฺตสฺส จ เม อุตฺตติณฺณสฺส จ หตฺถินฺนโย กายํ อุนฺนิฆฺสฺสฺสตีโย คจฺจนฺติ; ยนฺนุนาหํ เอกโกว คณฺมุหา วูปกฺกุโร วิหเรยฺยนฺติ เหวํ ปฏิสฺสณฺจิกฺขิตฺวา มเตน คมนฺโต “มาตงฺโคติ ลพฺพนาโม อิมสฺมึ อรณฺญเอยํ หตฺถินาโค ยฺถํ ปหาย สพฺพิริยาปเถสฺส เอกโกว สฺขํ จรติ; เหวปี เอกโกว จเรยฺยาติ อตฺถโธ.

เอกสฺสาติ: ปพฺพชิตฺตสฺส หิ ปพฺพชิตกาลโต ปฏฺจาย เอกภิกฺขวาภิรตฺตสฺส เอกกสฺสเวว จริตํ เสยฺโย.

นตฺถิ พาเล สหายตาติ: “จุลฺลสฺสึลฺลํ มชฺฌิมสฺสึลฺลํ มหาสฺสึลฺลํ ทส กถาวตฺถุนิ เตรสฺส อุตฺตงฺคคฺคณา วิปสฺสฺสนาภาณํ จตฺตารโ มคฺคา จตฺตาริ ผลานิ ติสฺสเโส วิชฺชา ฉ อภิญฺญา อมต มหานิพฺพานนฺติ อยํ หิ สหายตา นาม. สฺวา พาเล นิสฺสาย อธิคฺคนฺตุํ น สกฺกาติ นตฺถิ พาเล สหายตาติ.

เอโกติ: อิมินา การณฺน สพฺพิริยาปเถสฺส เอกโกว หุตฺวา จเรยฺย, อปฺปมตฺตกานิปิ น จ ปาปานิ กยฺวา.

เอโส อปฺปโปกฺกสฺสโก นิราลโย อิมสฺมึ อรณฺญเอย มาตงฺคนาโค อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺตฺตฺตฺตฺตฺต สฺขํ จรติ, เหวํ เอกโกว หุตฺวา จเรยฺย, อปฺปมตฺตกานิปิ น จ ปาปานิ กเรยฺยาติ อตฺถโธ.

เพราะเหตุนี้ อ.พระศาสดา ผู้เมื่อทรงแสดง ซึ่งเนื้อความ นี้ ว่า
แม่อันธอ ท. ผู้ไม่ได้อยู่ ซึ่งสหาย ผู้มีอย่างนี้เป็นรูป เป็นผู้เดียว
เที่ยวไปโดยปกตินั้นเที่ยว ฟังเป็น ดังนี้ ทรงแสดงแล้ว
ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ แก่ภิกษุ ท. เหล่านั้น ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น แม่มีร้อยห้า
เป็นประมาณ ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในพระอรหัต ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งภิกษุมาก (จบแล้ว) ฯ

๘. อ.เรื่องแห่งมาร (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในกระท่อมอันตั้งอยู่แล้วในป่า
ในข้างแห่งป่าหิมพานต์ ทรงปรารภ ซึ่งมาร ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรม-
เทศนา นี้ ว่า **อตถมฺหิ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ได้ยินว่า อ.พระราชา ท. ทรงบีบคั้นแล้ว ซึ่งมนุษย์ ท. ย่อม
(ทรงยังบุคคล) ให้กระทำ ซึ่งความเป็นแห่งพระราชา ในกาลนั้น ฯ
ครั้งนั้น อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงเห็นแล้ว ซึ่งมนุษย์ ท. ผู้อัน
พระราชาทรงบีบคั้นแล้วด้วยอันทรงกระทำซึ่งอาชญาในความเป็น
แห่งพระราชา ของพระราชาผู้ไม่ทรงตั้งอยู่ในธรรม ท. ทรงดำริแล้ว
อย่างนี้ ว่า (อันเรา) ผู้ไม่ฆ่าอยู่ ผู้ไม่ยังบุคคลอื่นให้ฆ่าอยู่
ผู้ไม่ชนะอยู่ ผู้ไม่ยังบุคคลอื่นให้ชนะอยู่ ผู้ไม่เศร้าโศกอยู่
ผู้ไม่ยังบุคคลอื่นให้เศร้าโศกอยู่ อาจ หรือ หนอ แล เพื่ออัน (ยังบุคคล)
ให้กระทำ ซึ่งความเป็นแห่งพระราชา โดยธรรม ดังนี้ ด้วยอำนาจ
แห่งความกรุณา ฯ

อ.มาร ผู้มีบาป ทราบแล้ว ซึ่งความปริวิตก แห่งพระผู้มี
พระภาคเจ้า นั้น คิดแล้ว ว่า อ.พระสมณะ ผู้โคดม ทรงดำริแล้ว ว่า
(อันเรา) อาจ หรือ หนอ แล เพื่ออัน (ยังบุคคล) ให้กระทำ ซึ่งความ
เป็นแห่งพระราชา ดังนี้ ในกาลนี้ (อ.พระสมณะ ผู้โคดม) เป็นผู้ทรง
ประสงค์เพื่ออันทรงยังบุคคลให้กระทำ ซึ่งความเป็นแห่งพระราชา
จักเป็น, ก็ ชื่อ อ.ความเป็นแห่งพระราชา นั้น เป็นที่ตั้ง
แห่งความประมาท (ย่อมเป็น), (เมื่อพระสมณะ ผู้โคดม นั้น)
ทรงยังบุคคลให้กระทำอยู่ (ซึ่งความเป็นแห่งพระราชา) นั้น (อันเรา)
อาจ เพื่ออันได้ ซึ่งโอกาส, อ.เรา จะไป ยังความอุตสาหะ จักให้เกิด
(แก่พระสมณะผู้โคดม) นั้น ดังนี้ เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา
กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า
(ผู้ไม่ทรงฆ่าอยู่ ผู้ไม่ทรงยังบุคคลอื่นให้ฆ่าอยู่ ผู้ไม่ทรงชนะอยู่
ผู้ไม่ทรงยังบุคคลอื่นให้ชนะอยู่ ผู้ไม่ทรงเศร้าโศกอยู่ ผู้ไม่ทรง
ยังบุคคลอื่นให้เศร้าโศกอยู่) ของง (ทรงยังบุคคล) ให้กระทำ ซึ่งความ
เป็นแห่งพระราชา (โดยธรรม) เกิด, อ.พระสุคตเจ้า ผู้ไม่ทรงฆ่าอยู่
ผู้ไม่ทรงยังบุคคลอื่นให้ฆ่าอยู่ ผู้ไม่ทรงชนะอยู่ ผู้ไม่ทรงยังบุคคล
อื่นให้ชนะอยู่ ผู้ไม่ทรงเศร้าโศกอยู่ ผู้ไม่ทรงยังบุคคลอื่น
ให้เศร้าโศกอยู่ ของง (ทรงยังบุคคล) ให้กระทำ ซึ่งความเป็น
แห่งพระราชา โดยธรรมเกิด ดังนี้ ฯ

ตสฺมา “ตุมฺเหหิปี เอวรูปํ สหายํ อลฺภนฺเตหิ
เอกจาริเหว ภวิตพฺพนฺติ อิมมตฺถํ ทสฺเสนฺโต สตุถา
เตสํ ภิกฺขุณฺโณ อิมํ ธมฺมเทสนํ เทเสสิ.

เทศนาว่าสาเน ปญฺจสตาปี เต ภิกฺขุ อรหตฺเต
ปติฏฺฐหิสูติ.

สมพหุลภิกฺขุวตฺถุ.

๘. มารวตฺถุ.

“**อตถมฺหิ**ติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตุถา หิมวฺนุตปฺลฺเส
อรญฺญกฺฎิกายํ วิหรนฺโต มารํ อารพฺภ กเถสิ.

ตสมฺหิ กิร กาลे ราชานो มนุสฺเส ปิเพตฺวา รชฺชํ
กาเรนฺติ. อถ ภควา อธฺมิกิราชานํ รชฺเช
ทณฺฑกรณปิพีเต มนุสฺเส ทิสฺวา การุญฺญวเสน
เอวํ จินฺตฺสิ “สฺกกา นุ โข รชฺชํ กาทฺตุ อหนํ อฆาตยํ
อชินํ อชาปยํ อโสจํ อโสจายยํ ธฺมเมนาติ.

มาโร ปาปิมา ตํ ภควโต ปริวิตกํ ญตฺวา
“สมโณ โคตโม `สฺกกา นุ โข รชฺชํ กาทฺตฺนฺติ
จินฺตฺสิ, อิทานิ รชฺชํ กาทฺตฺกามา ภวิสฺสตี, รชฺชญจ
นาเมตํ ปมาทฺฐจฺฉานํ, ตํ กาทฺตฺสส สฺกกา โอกาถํ
ลภิตฺตุ; คจฺฉามิ, อุตฺสาหมสฺส ชเนสฺสามิตี จินฺตฺตฺวา
สตุถารํ อุตฺสงฺกมิตฺวา อาห “กาเรตฺตุ ภาฺนฺเต ภควา
รชฺชํ, กาทฺตฺ สฺคโต รชฺชํ, อหนํ อฆาตยํ อชินํ
อชาปยํ อโสจํ อโสจายยํ ธฺมเมนาติ.

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนมารผู้มีบาป ก็ อ.ท่าน ย่อมกล่าว อย่างนี้ ของเรา ไต, อ.ท่าน ย่อมเห็น ซึ่งอะไร ของเรา (นั่น) ดังนี้ (กะมาร) นั้น (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.อิทธิบาท ท. ๔ อันพระผู้มีพระภาคเจ้า แล ทรงให้เจริญดีแล้ว, ด้วยว่า อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อทรงหวัง พึ่งทรงน้อมไป ซึ่งกุณาหลวง ชื่อว่าหิมพานต์ ว่า (อ.ภูเขา นี้) เป็นทอง (จริงเป็น) ดังนี้, ก็ (อ.ภูเขา) นั้น เป็นทองนั่นเทียว พึ่งเป็น, แม้ อ.ข้าพระองค์ จักกระทำ ซึ่งกิจอันบุคคลพึงกระทำเพื่อทรัพย์ ด้วยทรัพย์ เพื่อพระองค์ ท., อ.พระองค์ ท. จัก (ทรงยังบุคคล) ให้กระทำ ซึ่งความเป็นแห่งพระราชา โดยธรรม ด้วยประการฉะนี้ ดังนี้ (อันมาร) นั้น กราบทูลแล้ว, (ทรงยังมาร) ให้สลดแล้ว ด้วยพระคาถา ท. เหล่านี้ ว่า

(อ.บัณฑิต) รู้แล้ว ว่า อ.ภูเขา เป็นภูเขาล้วน ด้วยทอง มีสีสุก พึ่งเป็น, แม้ อ.ความที่ (แห่งภูเขา นั้น) เป็นสองเทือก เป็นธรรมชาติไม่เพียงพอ (แก่บุคคล) ผู้เดียว (ย่อมเป็น) ดังนี้ พึ่งประพติ เสมอ ๆ (อ.สัตว์เกิด) ไต ได้เห็นแล้ว ซึ่งทุกซ์ มีกามไตเป็นแดนมอบให้ซึ่งผล, อ.สัตว์เกิด นั้น พึ่งน้อมไป (ซึ่งจิต) ในกาม ท. อย่างไร, อ.สัตว์เกิด รู้แล้ว ซึ่งกิเลส ชื่อว่าอุบธิ ว่า อ.กิเลสเป็นเครื่องข้อง ดังนี้ ในโลก พึ่งศึกษา เพื่ออันกำจัด (ซึ่งกิเลสชื่อว่าอุบธิ) นั้นนั่นเทียว ดังนี้ ๆ

ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนมารผู้มีบาป อ.โอวาท ของท่าน อื่นนั่นเทียว แล, (อ.โอวาท) ของเรา อื่น, ชื่อ อ.การปรีชาด้วยดีซึ่งธรรม กับ ด้วยท่าน ย่อมไม่มี, เพราะว่า อ.เรา ย่อมกล่าวสอน อย่างนี้ ดังนี้ ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ท. เหล่านี้ ว่า

ครั้นเมื่อความต้องการ เกิดแล้ว อ.สหาย ท. เป็นผู้นำมาซึ่งความสุข (ย่อมเป็น), (อ.ความยินดี ด้วยปัจจัย) นอกนั้นและนอกนี้ ไต อ.ความยินดี (นั่น) เป็นคุณชาตินำมาซึ่งความสุข (ย่อมเป็น), อ.บุญ เป็นเหตุนำมาซึ่งความสุข ในกาลเป็นที่สิ้นไปพร้อมแห่งชีวิต (ย่อมเป็น), อ.การละซึ่งทุกซ์ ทั้งปวง เป็นเหตุนำมาซึ่งความสุข (ย่อมเป็น) ๆ
อ.ความเป็นแห่งความประพติเกื้อกูลแก่มารดา เป็นปฏิปทานำมาซึ่งความสุข ในโลก (ย่อมเป็น), อนึ่ง อ.ความเป็นแห่งความประพติเกื้อกูลแก่บิดา เป็นปฏิปทานำมาซึ่งความสุข (ย่อมเป็น) ๆ
อ.ความเป็นแห่งความประพติเกื้อกูลแก่สมณะ เป็นปฏิปทานำมาซึ่งความสุข ในโลก (ย่อมเป็น), อนึ่ง อ.ความเป็นแห่งความประพติเกื้อกูลแก่พรหม เป็นปฏิปทานำมาซึ่งความสุข (ย่อมเป็น) ๆ
อ.ศีล เป็นคุณชาตินำมาซึ่งความสุข เพียงใด แต่ชรา (ย่อมเป็น), อ.ศรัทธา อันตั้งอยู่เฉพาะแล้ว เป็นคุณชาตินำมาซึ่งความสุข (ย่อมเป็น), อ.อันได้เฉพาะซึ่งปัญญา เป็นเหตุนำมาซึ่งความสุข (ย่อมเป็น), อ.อันไม่กระทำ ซึ่งบาป ท. เป็นเหตุนำมาซึ่งความสุข (ย่อมเป็น) ดังนี้ ๆ

อด นั สตถา “ก็ ปน เม ตวั ปาปิม ปสุสสิ, ยัม มั ตวั เหวว วเทสิตี วตฺวา, “ภควตา โข ภาเนเต จตฺตาโร อธิฐาปาทา สุภาวิตา, อากงฺขมานิ ทิ ภควา หิมวณฺตุ ปพฺพตฺราหิ `สุวณฺณนฺติ อธิมุจฺเจยฺย, ตณฺจ สุวณฺณเมว อสุส, อหิปิ โว ธเนน ธนกรณียํ กิริสุสํมิ, อิติ ตุมฺเห ธมฺเมเน รชฺชํ กาเรสุสเถตาติ เตเน วุตฺเต,

“ปพฺพตฺสุส สุวณฺณสุส ชาตฺรูปสุส เกวลี,
ทฺวิตาปี นาลเมกสุส’ อิติ วิทฺธา สมํ จเร.
โย ทุกฺขมทฺทกฺขิ ยโตนิทานํ,
กาเมสุ โส ชนฺตุ กถํ เนมฺย;
อุปฺปิ วิทิตฺวา `สงฺโคติ โลกเ
ตฺสเสว ชนฺตุ วินยาเย สิฏฺเขตติ

อิมานิ คาถาหิ สํเวเขตฺวา “อญฺโณเอว โข ปาปิม ตว โอวาโท, อญฺโณ มม, ตยา สทฺธิ ธมฺมสมฺมุตฺตนา นาม นตฺถิ, อหํ ทิ เหวว โอวทามิติ วตฺวา อิมา คาถา อภาสิ

“อตฺถมฺหิ ชาตฺมฺหิ สุชา สหยา,
ตฺมฺจึ สุชา ยา อิตฺริตฺเรน,
ปฺญญํ สุขํ ชีวิตฺสงฺขยฺมฺหิ,
สพฺพสุส ทฺกฺขสุส สุขํ ปหานํ.

สุชา มตฺเตยฺยตา โลกเ, อโถ เปตฺเตยฺยตา สุชา.
สุชา สามญฺยตา โลกเ, อโถ พฺรหฺมญฺยตา สุชา.
สุขํ ยาว ชฺรา สิลํ, สุชา สทฺธา ปติฏฺจिता,
สุโข ปญฺญาปฏฺฐิลาโ ปาปานํ อกรณํ สุชนฺติ.

(อ.อรรถ) ว่า ก็ (ครั้งเมื่อกิจ) มีอันกระทำซึ่งจิวรเป็นต้น หรือ หรือว่า มีอันยังอภิกกรรมให้เข้าไปสงบวิเศษเป็นต้น (เกิดขึ้นแล้ว) แม้แก่บรรพชิต, ครั้งเมื่อกิจ มีกสิกรรมเป็นต้น หรือ หรือว่า มีอัน (อันชน ท.) ผู้อาศัยแล้วซึ่งฝึกฝายมีกำลัง ครอบงำเป็นต้น เกิดขึ้นแล้ว แม้แก่คฤหัสถ์, (อ.สหาย ท.) เหล่าใด ย่อมอาจ เพื่ออัน ยังกิจ นั้น ให้สำเร็จ หรือ หรือว่า เพื่ออัน (ยังกิจ นั้น) ให้เข้าไป สงบวิเศษ, อ.สหาย ท. (เหล่านั้น) ผู้มีอย่างนี้เป็นรูป ชื่อว่า เป็นผู้ นำมาซึ่งความสุข (ย่อมเป็น) ดังนี้ (ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า **อตถมฺหิ** ดังนี้เป็นต้น ฯ

อ.อรรถ ว่า ก็ แม้ อ.คฤหัสถ์ ท. ผู้ไม่ยินดีด้วยดีแล้ว (ด้วยทรัพย์) อันเป็นของตน ย่อมปรารภ (ซึ่งทุจริตกรรม ท.) มีการตัดซึ่งที่ต่อเป็นต้น, แม้ อ.บรรพชิต ท. (ผู้ไม่ยินดีด้วยดีแล้ว ด้วยปัจจัยอันเป็นของตน ย่อมปรารภ) ซึ่งการแสวงหาอันไม่ สมควร อันมีประการต่างๆ, (อ.คฤหัสถ์และบรรพชิต ท.) เหล่านั้น ย่อมไม่ประสพ ซึ่งความสุขนั้นเทียว ด้วยประการฉะนี้ เหตุใด, เพราะเหตุนี้ อ.ความสันโดษ (ด้วยปัจจัย) นอกนั้นก็และนอกนี้ คือว่า (ด้วยวัตถุ) อันเป็นของมีอยู่ ของตน อันนินทน้อย หรือ หรือว่า อันไพบุลย์ ไค, (อ.ความสันโดษ) นั้นเทียว ชื่อว่าเป็นคุณชาติ นำมาซึ่งความสุข (ย่อมเป็น) ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ตฺถุจฺจि สฺขาทิ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ก็ อ.กรรมอันเป็นบุญนั้นเทียว อันอันบุคคล เริ่มตั้งแล้ว กระทำแล้ว ตามอธยาศัยอย่างไร เป็นเหตุนำมาซึ่งความสุข ในกาลเป็นที่ตาย (ย่อมเป็น) ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **ปฺญณฺ** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า อนึ่ง อ.พระอรหันต์นั้นเทียว อันบัณฑิตนับพร้อม แล้วว่าการละ ซึ่งทุกขในวัฏฏะ ทั้งสิ้น ชื่อว่าเป็นคุณชาตนำมา ซึ่งความสุข ในโลกนี้ (ย่อมเป็น) ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **สพฺพสฺส** ดังนี้เป็นต้น ฯ อ.ความปฏิบัติโดยชอบ ในมารดา ชื่อว่า **มตฺเตยฺยตา** ฯ อ.ความ ปฏิบัติโดยชอบ ในบิดา ชื่อว่า **เปตฺเตยฺยตา** ฯ อ.การบำรุง ซึ่งมารดาและบิดา ท. นั้นเทียว (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว (ด้วยบท) แม้ทั้ง ๒ ฯ

จริงอยู่ อ.มารดาและบิดา ท. รู้แล้ว ซึ่งความเป็นคืออันไม่บำรุง แห่งบุตร ท. ย่อมฝั่ง (ซึ่งทรัพย์) อันเป็นของมีอยู่ ของตน ในแผ่นดิน หรือ หรือว่า ย่อมสละ (แก่ชน ท.) เหล่าอื่น, อนึ่ง อ.ความนินทา ย่อมเป็นไปทั่ว (แก่ชน ท.) เหล่านั้นว่า (อ.บุตร ท. เหล่านี้) ย่อมไม่บำรุง ซึ่งมารดาและบิดา ท. ดังนี้, (อ.บุตร ท. เหล่านั้น) ย่อมบังเกิด แม้ในรกอันเต็มแล้วด้วยคุณ เพราะอันแตก ไปแห่งกาย, ส่วนว่า (อ.บุตร ท.) เหล่าใด ย่อมบำรุง ซึ่งมารดา- และบิดา ท. โดยเคารพ, (อ.บุตร ท.) เหล่านั้น ย่อมถึง ซึ่งทรัพย์ อันเป็นของมีอยู่ (ของมารดาและบิดา ท.) เหล่านั้น ย่อมได้ แม้ซึ่งความสรรเสริญ, ย่อมบังเกิด ในสวรรค์ เพราะอันแตกไป แห่งกาย, เพราะเหตุนี้ (อ.การบำรุงซึ่งมารดาและบิดา) นั้น แม้ทั้ง ๒ (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ว่า นำมาซึ่งความสุข ดังนี้ ฯ อ.ความปฏิบัติโดยชอบ ในบรรพชิต ท. ชื่อว่า **สามณฺยตา** ฯ

ตตถ **“อตถมฺหิ**: ปพฺพชิตฺตฺสสาปี หิ จิวรกรรมาทิเก วา อภิกกรรมวฺปสมนาทิกเก วา, คิหิโนปี กสิกรรมมาทิกเก วา พลวภฺกฺขสนฺนิสฺสึเตหิ อภิภวนาทิกเก วา กิจฺเจ อุปฺปนฺเน, เย ตํ กิจฺจํ นิปฺพาเทตฺถฺ วา วฺปสมเมตฺถฺ วา สกฺโกณฺติ, เอวฺรฺปา สฺขาทิ สหายาติ อตฺถโถ.

ตฺถุจฺจิ สฺขาทิ: ยสฺมา ปน คิหิโนปี สเกน อสนฺตฺตฺตฺสา สนฺนิจฺเจทาทีนึ อารภฺนาติ, ปพฺพชิตฺตาปี นานปฺปการิ อเนสนฺ, อิติ เต สฺขํ น วินฺทฺหฺติเยว; ตสฺมา ยา อิตฺริตฺเรน ปฺริตฺเตน วา วิปฺุเลน วา อตฺตโน สนฺตเกน สนฺตฺตฺตฺจฺจิ, อยเมว สฺขาทิ อตฺถโถ. **ปฺญณฺนติ**: มรณกาเล ปน ยถาอชฺชมาสเยน ปฺญฺจเปตฺวา กตํ ปฺญณฺกมฺเมว สฺขํ.

สพฺพสฺสชาติ: สกฺลสฺส ปน วฏฺฏทฺทุกฺขสฺส ปหฺน- สฺงชาตํ อรหฺตฺเตว อิมสฺมี โลกํ สฺขํ นาม. **มตฺเตยฺยตา**: มาตริ สมฺมาปฏิปตฺติ. **เปตฺเตยฺยตา**: ปิตริ สมฺมาปฏิปตฺติ. อุภเยนาปี มาตาปิตฺนํ อุปฺภูจฺานเมว กถิตํ.

มาตาปิตโร หิ ปฺตฺตานํ อนุปฺภูจฺหนฺภาวํ ฅตฺวา อตฺตโน สนฺตํ ภูมียํ วา นิทฺทฺหฺติ ปเรสฺ วา วิสฺสขฺเชนฺติ, “มาตาปิตโร น อุปฺภูจฺหนฺตีติ จ เตสฺ นิทฺทฺหา ปวตฺตติ, กายสฺส เกทา ฅณฺนฺริเยปี นิพฺพตฺตฺนฺติ; เย ปน มาตาปิตโร สกฺกจฺจํ อุปฺภูจฺหนฺติ, เต เตสฺ สนฺตํ ฅนํ ปาปฺณฺนฺติ ปสฺสํปี ลภฺนาติ, กายสฺส เกทา สคฺเค นิพฺพตฺตฺนฺติ; ตสฺมา อุภฺเยเปตฺติ “สฺขฺนฺติ วุตฺติ. **สามณฺยตา**: ปพฺพชิตฺเตสฺ สมฺมาปฏิปตฺติ.

๑. ความปฏิบัติโดยชอบ ในพระพุทธเจ้าและพระปัจเจกพุทธเจ้า และสาวกของพระพุทธเจ้า ท. ผู้มีบาปอันลอยแล้ว นั้นเทียว ชื่อว่า **พุทธมณฑตา** ๕ ๑. ความเป็นอันปฏิบัติ (ซึ่งพระพุทธเจ้า และพระปัจเจกพุทธเจ้าและสาวกของพระพุทธเจ้า ท.) เหล่านั้น ด้วยปัจจัย ท. ๔ (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว (ด้วยบท) แม้ทั้ง ๒ ๕ (๑. อันปฏิบัติ) แม้นี้ (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ชื่อว่า ให้เป็นเหตุนำมาซึ่งความสุข ในโลก ๕

(๑. อรรถ) ว่า จริงอยู่ ๑. เครื่องประดับ ท. มีแก้วมณีและตุ้มหู และผ้าสีแดงเป็นต้น ย่อมงาม (แก่ชน ท.) ผู้ตั้งอยู่แล้ว ในวัย นั้นๆ นั้นเทียว, ๑. เครื่องประดับ ของคนหนุ่ม ท. (จะงาม) ในกาลแห่งตนเป็นคนแก่ หรือ หรือว่า ๑. เครื่องประดับ ของคนแก่ ท. จะงาม ในกาลแห่งตนเป็นคนหนุ่ม หามิได้, อนึ่ง (๑. เครื่องประดับ อันเช่นนี้) ยังโทษนั้นเทียว ย่อมให้เกิด ในเพราะอันยังความดีเตียน ว่า (๑. บุคคล) นั้น เห็นจะเป็นผู้บ้า (ย่อมเป็น) ดังนี้ ให้เกิดขึ้น, ส่วนว่า ๑. ศีล อันต่างโดยศีลมีศีล ๕ และศีล ๑๐ เป็นต้น ย่อมงาม แก่คนหนุ่มบ้าง แก่คนแก่บ้าง ในวัยทั้งปวง ท. นั้นเทียว ย่อมนำมา ซึ่งความโลมุนสนั่นเทียว เพราะอันยังความสรรเสริญ ว่า โอ หนอ (๑. บุคคล) นี้ เป็นผู้มศีล (ย่อมเป็น) ดังนี้ ให้เกิดขึ้น (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ศีล** ดังนี้ เป็นต้น , เพราะเหตุนี้ (๑. พระดำรัส) ว่า สุข ยาว ชรา สิ้น ดังนี้ (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ๕

(๑. อรรถ) ว่า ๑. ศรัทธา แม้อันมีอย่าง ๒ อันเป็นโลกิยะและโลกุตระ อันตั้งอยู่เฉพาะแล้ว เป็นคุณชาติมีอันไหวออกแล้ว เป็นเทียว เป็นคุณชาตินำมาซึ่งความสุข (ย่อมเป็น) ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **สทฺธา ปติฏฺฐิตา** ดังนี้ ๕ (๑. อรรถ) ว่า ๑. อันได้เฉพาะ ซึ่งปัญญา แม้อันเป็นโลกิยะและโลกุตระ เป็นเหตุนำมา ซึ่งความสุข (ย่อมเป็น) (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **สุโข ปณฺญาปฏิลาโก** ดังนี้ ๕ ๑. อรรถ ว่า อนึ่ง ๑. อันไม่กระทำ ซึ่งบาป ท. ด้วยอำนาจแห่งเสตุสมาตวิริติ เป็นเหตุนำมาซึ่งความสุข ในโลกนี้ (ย่อมเป็น) ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ปาปานิ อกรรม** ดังนี้ เป็นต้น ๕

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา ๑. อันรู้ตลอดเฉพาะซึ่งธรรม ได้มีแล้ว แก่เทวดา ท. มาก ดังนี้แล ๕

พุทธมณฑตา: วาหิตปาเปสุ พุทธปัจเจกพุทธ- พุทธสาวเกสุ สมฺมาปฏิปัตติเยว. อุกฺเขนาปิ เตสํ จตฺตฺหิ ปจฺจเยหิ ปฏิชฺคฺคนภาโว กตฺติโต. อิทฺปิ โลเก สุขํ นาม กตฺติ.

ศีลนฺติ: มณิกฺกุชฺลตรตฺตวตฺตถาปิโย หิ อลงฺกาธา ตสมฺมํ ตสมฺมํ วเย จิตานํเยว โสภนฺติ, น ทหรานํ อลงฺกาโร มหฺลลฺกกาเล มหฺลลฺกานํ วา อลงฺกาโร ทหรกาเล โสภติ, “อุมฺมตฺตโก เอส มณฺเฑติ ครุหฺปาทเน ปน โทสมเว ชนฺเต; ปญฺจสีลทสสีลาทิภาทฺ ปน สีสํ ทหรสุสาปิ มหฺลลฺกสุสาปิ สพฺพเวเสสุ โสภติเยว, “อโห วตฺตํ สีสฺวาติ ปสฺสสุปฺปาทเนน โสมนฺตฺสเมว อวาทิ; เตน วุตฺตํ “สุขํ ยาว ชรา สีสฺนฺติ.

สทฺธา ปติฏฺฐิตา: โลกิยโลกุตฺตรา ทฺวิธาปิ สทฺธา นิจฺจลา หุตฺวา ปติฏฺฐิตาสุขา. **สุโข ปณฺญาปฏิลาโก:** โลกิยโลกุตฺตรายปิ ปณฺญาปปฏิลาโก สุขิ. **ปาปานิ อกรรม:** เสตุสมาตฺวเสน ปน ปาปานิ อกรรม อิมสมฺมํ โลเก สุขนฺติ อตฺถโ.

เทศนาวิธาน พุทฺโธ เทวตานํ ธรรมภาสิสมโย อโหสีติ.

๑. เรื่องแห่งมาร (จบแล้ว) ๕

มารวตฺถ.

๑. กถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความแห่งวรรค อันบัณฑิตกำหนดแล้วด้วยข้างตัวประเสริฐ จบแล้ว ๕

นาควคฺคฺวณฺณนา นิฏฺฐิตา.

๑. วรรคที่ ๒๓ (จบแล้ว) ๕

เตวีสติโม วคฺโค.

บรรณานุกรม

พระพุทธรักษาจารย์ **ธมฺมปัทมฐกถา** สดุดโม ภาโล . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย . ๒๕๒๘

พระอมรมุนี **คณฺฐิพระธมฺมปัทมฐกถา** ยกศัพท์แปล ภาค ๗ . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย . ๒๕๒๘ .

คณะกรรมการแผนกตำรามหาจุฬาราชวิทยาลัย **พระธมฺมปัทมฐกถาแปล** ภาค ๗ .

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย ๒๕๒๘ .

คณาจารย์โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดพระธรรมกาย **สูตรสำเร็จ บาลีไวยากรณ์** .

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สุขุมวิทการพิมพ์ จำกัด . ๒๕๕๔ .

พระวิสุทฺธิสมโพธิ **ปทานุกรมกิริยาอาชยาด** . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมบรรณาการ . ๒๕๒๐ .

พระมหาสำลี วิสุทฺโธ **อักขรานุกรมกิริยาอาชยาด** . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เลื่องเชียงจงเจริญ . ๒๕๒๘ .

ป.หลงสมบุญ **พจนานุกรม มคธ -ไทย** . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บริษัทธรรมสาร จำกัด . ๒๕๔๖

สนามหลวงแผนกบาลี **ปัญหาและเฉลยประโยคบาลีสสนามหลวง** . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา .

ดร.อุทิศ สิริวรรณ **ธรรมบท ภาคที่ ๗ แปลโดยพยัญชนะ** . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เลื่องเชียง . ๒๕๕๐ .

บุญสืบ อินสาร **ธรรมบท ภาคที่ ๗ แปลโดยพยัญชนะ** . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งนครรการพิมพ์ . ๒๕๔๖ .

กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ **ธรรมปัทมฐกถา ภาค ๗ แปลโดยพยัญชนะ** .

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา . ๒๕๕๖ .

โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดพระธรรมกาย

ต.คลองสาม อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี